



EDITURA
Muzeului de Istorie Galați

MUZEUL DE ISTORIE „PAUL PĂLTĂNEA”
GALAȚI

DANUBIUS

XXXVIII



EDITURA
Muzeului de Istorie Galați

Galați - 2020

COLEGIUL ȘTIINȚIFIC:

Sorin Cristian Ailincăi (Tulcea), Mircea Gheorghe Abrudan (Cluj Napoca), Florian Banu (București), Daniela Victoria Bușă (București), Anne-Marie Cassoly (Strasbourg), Ileana Căzan (București), Virgil Ciocâltan (București), Marian Cojoc (Constanța), Gheorghe Cojocar (Chișinău), Darko Djogo (Sarajevo), Lucian-Zeev Herșcovici (Ierusalim), Madeea Axinciuc (București), Viaceslav Kushnir (Odessa), Silviu Lupașcu (Galați), Florin Marinescu (Atena), Mykola Mykhailutsa (Odessa), Silviu Miloii (Târgoviște), Silviu B. Moldovan (București), Gheorghe Onișoru (Suceava), Ioan Opriș (București), Ștefan Purici (Suceava), Victor Spinei (Iași), Ion Șișcanu (Chișinău), Oğuzhan Tan (Ankara), Taras Vinstkovskii (Odessa), Jiří Vogel (Praga)

RESPONSABILI ANTERIORI AI REVISTEI:

Ion T. DRAGOMIR, Ștefan STANCIU

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Cristian-Dragoș CĂLDĂRARU - redactor responsabil
George ENACHE - redactor șef
Ovidiu NEDU - secretar științific
Virgil NISTRU-ȚIGĂNUȘ- redactor

TRADUCERI ȘI CORECTURA TEXTELOR ÎN LIMBI STRĂINE:

Ovidiu NEDU

MACHETĂ GRAFICĂ ȘI DESKTOP PUBLISHING:

Ovidiu NEDU, Alexandru ȘEITAN

Responsabilitatea științifică a textelor revine în întregime autorilor.

I.S.S.N. 1220 – 5052

E.- I.S.S.N. 2392 - 7992

Danubius XXXVIII

CUPRINS/CONTENT

Arheologie/Archaeology

Costel ILIE

Descoperiri recente în Situl arheologic Negrilești – Curtea școlii, jud. Galați..... 7
Recent Discoveries in Negrilești-Schoolyard Archaeological Site, Galați County

Costel ILIE, Adrian-Ionuț ADAMESCU, Tudor MANDACHE

Situl arheologic Tirighina-Bărboși. Cercetări preventive în punctele Sentosa și Demcar..... 39
Tirighina-Bărboși Archaeological Site. Preventive Researches at the points Sentosa and Demcar

Adrian-Ionuț ADAMESCU, Tudor MANDACHE, Andreea Loredana PARNIC

O cercetare arheologică preventivă în necropola tumulară a sitului arheologic Tirighina-Barboși, Galați (campania 2020) 69
An Archaeological Preventive Research in the Tumular Necropolis of Tirighina - Barboși Site, Galați (The Campaign from 2020)

Paul CIOBOTARU, Costel ILIE, Angela SIMALCSIK

Un mormânt sarmatic descoperit la Munteni, județul Galați.....115
A Sarmatic Tomb Discovered at Munteni, Galați County

Andrei MIHAI, Alexandra GEREĂ, Alexandru MICU

Prospecțiuni geofizice în județul Galați. Situl Negrilești și Muzeul Casa Cuza Vodă..... 131
Geophysical Prospections in Galați County. The Negrilești Site and the Cuza House Museum

Istorie modernă și contemporană/ Modern and Contemporary History

Costin CLIT

Câteva documente din fondul mănăstirii Adam, Județul Galați..... 153
Some Documents from the Adam Monastery Fund, Galați County

Ihor MAKARUK, Volodymyr KLAPCUK, Natliia TOKAR, Larysa FILORETOVA

Agriculture of Galicia in the Second Half of the 19th - First Third of the 20th Centuries: A Passage from Principle to Practice..... 225

Mariana-Delia POHRIB

Emigrarea evreilor prin portul Galați, la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului următor, reflectată în documentele Arhivei Diplomatice a Ministerului Afacerilor Externe..... 255
The Emigration of the Jews through the Port of Galați, at the End of the XIX-th and the Beginning of the XX-th Centuries, as Reflected in the Documents of the Diplomatic Archives of the Ministry of External Affairs

Taras VINTSKOVSKIY

“РУМЫНСКАЯ УГРОЗА”: ОДЕССА В ОЖИДАНИИ ВОЙНЫ В НАЧАЛЕ 1918 ГОДА..... 317
“Romanian Threat”: Odessa Expecting a War at the Beginning of 1918

Valentin BODEA

Viața politică în orașul Galați de la Marea Unire și până la deplina instaurare a regimului comunist..... 331
Political Life in the Town of Galați, from the Great Unification and Until the Complete Installation of the Communist Regime

Mykola MYKHAILUTSA

Alliance Over the Abyss: Contacts of the Romanian Orthodox Mission in Transnistria and the Bishops Refugees from the Don and Kuban (1943-1944)..... 417

George ENACHE

Rival Narratives, Competing Memoirs and the Issue of Canonization of the Martyrs of the Romanian Orthodox Church from the Communist Period..... 425

Cristian-Dragoș CĂLDĂRARU

Paul Păltănea. Corespondență 1946-1959..... 445
Paul Păltănea. Correspondence 1946-1959

Studii culturale și religioase / Cultural and Religious History

Silviu LUPAȘCU

The Staining of Feminine Innocence in Ancient Abrahamic Texts..... 487

Ovidiu Cristian NEDU

Doctrina religioasă ca terapie ontologică, în budhismul Mahāyāna..... 501
Religious Doctrine as Ontological Therapy, in Mahāyāna Buddhism

Costel CIOANCĂ

Contribuții la o istorie a răului din basmul fantastic românesc. Ființe malefice conotate mitofolclorice..... 529
Contributions to a History of Evil, in Romanian Fantastic Fairytale. Mythological and Folkloric Evil Beings

Raluca Cristina DRAGOMIR

Modernité et intemporalité chez Brâncuși. Techniques, matériaux, socles..... 545
Modernity and Atemporality of the Art of Brâncuși. Techniques, Materials, Socles

Patrimoniu/Patrimony

Corneliu MORARU

Restaurarea și conservarea unui pumnal foliform din Hallstatt-ul timpuriu, aparținând colecțiilor Muzeului de Istorie „Paul Păltănea” Galați.....559
The Restoration and Conservation of a Scaly Dagger, Belonging to the Collections of „Paul Păltănea” History Museum of Galați

Recenzii / Book Reviews

Hilda-Hedvig Varga, *Saṃskāra. Rituri de trecere în hinduism. De la închipuire la dezrobire – parcursul ritualistic al omului într-o cheie filosofică*, Ed. Lumen, Iași, 2020, 375 p. (**Ovidiu Cristian NEDU**)565

Costin Clit, *Documente hușene*, Editura PIM, Iași (vol. I – 2011, II – 2013, III – 2014, IV – 2016) (**Lina CODREANU**)571

Delia Muntean, *Călătorind prin vremi cu Olga Tokarczuk*, traducere în limba engleză: Zorin Diaconescu, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2020, 152 pagini. (**Virgil Nistru ȚIGĂNUȘ**)575

Dragoș Șesan, *Glosar de cuvinte rare și uitate*, Editura Universității din București, 2019, 232 pagini. (**Virgil Nistru ȚIGĂNUȘ**)577

Liviu Iulian Cocei, *SimpliCitate: meditații sentențioase*, Editura Muzeului de Istorie Galați, 2020, 112 pagini. (**Bogdan SILION**)580

Costel ILIE*

**DESCOPERIRI RECENTE ÎN SITUL ARHEOLOGIC
NEGRILEȘTI – CURTEA ȘCOLII, JUD. GALAȚI**

**RECENT DISCOVERIES IN NEGRILEȘTI-SCHOOLYARD
ARCHAEOLOGICAL SITE, GALAȚI COUNTY**

- Abstract -

In 2020, in the topographic sector B4-B5 ("Kindergarten"), two digging units, SG17 and SG18, were investigated. 38 housing complexes (household pits, supply pits, dwellings, fire installations) and 11 graves were unearthed. 22 storage pits with archaeological material belonging to Monteoru (1), Noua (11) and Sântana de Mureș-Černjachov (3) cultures, and the modern period (7) were also discovered. In addition, eight fire installations, five hearths and three kilns were identified, as well as four dwellings, one from the Late Bronze Age, two from the 4th century AD and one from the modern period.

In 2019-2020, in the topographic sector C3 ("Pine"), two areas were investigated, Cas.1 / 2019 / P and Cas.1 / 2020 / P, which led to the discovery of 26 archaeological complexes and structures. 19 household pits were researched: two pits contained ceramic material dating from the early Neolithic (Starčevo-Criș culture), 11 had deposits from the Late Bronze Age (Noua culture), three belonged to the Sântana de Mureș-Černjachov culture, one belonged to the pre-medieval period and two belonged to the modern era. Two dwellings were discovered, one from the 9th-10th centuries AD, which included a stone kiln and another from the modern period, as well as two hearths from the 4th century AD.

Recent research at the Negrilești-Schoolyard site has led to the discovery of another 64 housing complexes and archaeological structures, dating from the Neolithic to the modern era, as well as 11 inhumation graves from the pre-medieval and medieval periods.

The discoveries reflect the high population density and the succession of human communities from prehistory to the modern era, confirming the intense habitation in this area of the Bârlad River basin.

* Muzeul de Istorie „Paul Păltănea” Galați (costelilie@gmail.com).

Keywords: archaeological research; Negrilești-Schoolyard site; Early Neolithic; Starčevo-Criș culture; Middle Bronze Age; Late Bronze Age; Monteoru culture; Noua culture; Sântana de Mureș-Černjachov culture; pre-medieval period; medieval period; dwellings; household pits; fire installations; graves.

Cercetările arheologice preventive au continuat în situl multistratificat de la Negrilești și în anii 2019-2020, pentru a descărca de sarcină arheologică suprafețele pe care se va realiza obiectivul investițional „Grădiniță cu trei clase”(sector topo B4-B5) și pentru a verifica starea de afectare a sitului în zonele în care intervențiile antropice neautorizate au dus la săparea unor gropi de împrumut pământ vegetal(sector topo C3).

În anul 2019, au fost finalizate cercetările pe suprafața pe care se va ridica noua grădiniță și unde vor fi construite magazia și fosa septică în sectorul topo B4-B5(„Grădiniță”)¹. În același an fost cercetată și o casetă în sectorul C3(„Pin”), în care au fost puse în evidență 12 complexe de locuire, din diferite perioade istorice.

În lunile iunie-septembrie 2020, în zonele unde se vor realiza lucrările de împrejmuire a clădirii grădiniței și traseul de canalizare spre fosa septică, au fost efectuate cercetări arheologice preventive prin deschiderea a două unități de cercetare(SG17, SG18). În aceeași perioadă de timp a fost deschisă o casetă(Cas.1/2019), în sectorul topo C3, pentru a verifica continuarea unor complexe sesizate în anii 2013² și 2018³.

A. Sectorul topo B4-B5, Punctul „Grădiniță”

Cercetarea arheologică din anul 2020, în sectorul topo B4-B5(„Grădiniță”), la vest de școala gimnazială din comuna Negrilești și la S-SV de fostul conac boieresc, aflat la 8m sud de noua grădiniță, a constat în studierea a două suprafețe SG17(60m/2m) și SG18(20m/2m), numerotate astfel în continuarea celor cercetate în anii 2018-2019 în Punctul „Grădiniță”(pl.1).

Suprafața SG17/2020 orientată NE-SV, este situată la 10m vest de SG16, pe latura de vest a curții viitoarei grădinițe și la 100m vest de școala gimnazială.

¹ C. Ilie, A. I. Adamescu, T. Mandache, *Situl arheologic Negrilești. Cercetarea preventivă din punctual „Grădiniță”*, în „Danubius”, XXXVII, Galați, 2019, pp.69-84.

² Costel Ilie et alli, *Raport de cercetare arheologică Negrilești-Curtea Școlii, com. Negrilești, jud. Galați*, în „Cronica Cercetărilor Arheologice din România – campania 2013”, cIMeC, 2014, p.192-194, p.357-358.

³ C. Ilie, P. Ciobotaru, T. Mandache, *Situl arheologic Negrilești, județul Galați. Cercetare preventivă, 2018*, „Danubius”, XXXVI, Galați, 2018, pp.7-42.

Suprafața a avut dimensiunile de 60m/2m și a fost deschisă pentru a descărca de sarcină arheologică zona în care urmează a fi realizată, pe latura de vest a grădiniței, împrejmuirea cu plasă metalică. Cota 0 a fost stabilită în colțul de NV, de unde începe și numărătoarea carourilor. Diferența de nivel dintre metrul 0 și metrul 60 este de 3,30m. Profilul de est este mai sus cu 0,40m față de cel de vest. Cercetarea acestei suprafețe a dus la descoperirea a 26 de complexe de locuire (gropi menajere, de provizii, locuințe, instalații de foc) și a unui complex funerar (pl.2, 3).

Suprafața SG18/2020, cu dimensiunile de 21,5m/2m, orientată ESE-VNV, este situată la 0,5m vest de colțul de NV al SG15/2019 și la 2m nord de suprafețele SG2/2018 și SG8/2018. Capătul de vest al SG18 se află la 4m sud de intrarea în clădirea vechiului conac (pl.11).

Această secțiune a fost trasată cu scopul de a descărca de sarcină arheologică suprafața pe care va fi realizat traseul de canalizare spre fosa septică, ce va deservi viitoarea grădiniță. Numerotarea carourilor a fost stabilită de la E la V. În SG18 au fost descoperite zece morminte din necropola medievală a satului Negrilești, precum și 12 complexe, gropi, instalații de foc, locuințe, datate în epoca bronzului, secolul IV p. Chr., perioada premedievală și cea modernă.

Stratigrafie

În cele două suprafețe, SG17 și SG18, stratigrafia este asemănătoare cu intervenții moderne și contemporane ce au afectat nivelurile de locuire preistorice, antice, premedievale și medievale. Succesiunea depunerilor sedimentare începe cu solul viu ce este suprapus de un pământ negru deschis, în amestec cu galben sau cafeniu, de circa 15cm-20cm, cu material din epoca bronzului, culturile Monteoru și Noua. Urmează un sol de culoare negru granulos, de circa 20cm-40cm grosime, în care au fost găsite urme de locuire specifice perioadei postromane sau a secolelor IX-X. Nivelul medieval are o grosime de circa 30cm și este constituit dintr-un sol negru mai afânat. Peste acest nivel se găsește un strat de 20-40cm format dintr-un amestec de sol negru compact cu cărbune, chirpic, cărămidă var și materiale de factură modernă. Un strat de pământ negru, gros de circa 15cm-20cm, vegetal până acum un an, este acoperit de o nivelare efectuată odată cu lucrările la noua grădiniță.

Complexe arheologice

În cele două suprafețe cercetate au fost evidențiate 38 complexe de locuire, gropi, locuințe, instalații de foc din epoca bronzului, secolul IV p. Chr., secolele IX-X, perioadele medievală și modernă. Au mai fost cercetate și 11 complexe funerare, cu înhumări umane, din perioada premedievală și cea medievală.

Cx.89 a apărut în c.7 din SG17, la adâncimea de - 0,60m spre profilul de est, sub care intră parțial (pl.4/1). Este vorba de o vatră aproximativ circulară, cu

diametru de 0,80cm, distrusă parțial de rădăcinile unui arbore. Vatra a fost realizată direct pe pământul negru și a fost intens utilizată. Grosimea crustei arsă la cenușiu era de 1cm, iar difuziunea la roșu în sol ajungea până la 20cm. Materialul recoltat din jurul vetrei ne arată ca perioadă de utilizare epoca modernă.

Cx.90 a apărut inițial la adâncimea de -0,90m, în c.1-2, din SG17, într-un pământ negru granulos, în care s-au găsit fragmente ceramice și bucăți de chirpic, din secolul al IV-lea p. Chr. (pl.4/2,3).. De la această adâncime și până la -1,30m au fost sesizate urmele a două gropi de stâlpi cu diametru de 0,30m/0,40m spre profilul de vest. Dimensiunea complexului a fost la conturare de 2,8m/2m intrând sub profilele de est și vest. De la adâncimea de -1,50m complexul se restrânge ușor înclinat spre interior, până la adâncimea de -1,90m, unde avea dimensiunile de 2,5m/2m. Complexul este o locuință semiadâncită care se continuă sub profilele de est și vest.

Cx.91 este o groapă de formă rectangulară, orientată NE-SV, cu o lungime de 1,10m și o lățime de 0,70m, ce a apărut în SG17, c.7, încă de la adâncimea de -0,80m. Groapa se restrângea drept, spre S-V și se închide sub profilul de vest la -1,50m. În umplutura gropii au fost găsite materiale ceramice din epoca modernă.

Cx.92 a fost sesizat între adâncimile de -1m și -1,20m, pe mijlocul secțiunii SG17, în c.12(pl.4/4). Este vorba despre o instalație de foc distrusă din vechime. Din aceasta s-a păstrat doar o parte din vatră, dimensiunile surprinse fiind de 0,50m/0,40m. Vatra fusese amenajată direct pe pământul negru și a fost puțin utilizată, grosimea crustei fiind de 0,5cm, iar difuziunea la roșu în sol de 2cm. Puținele fragmente ceramice găsite în preajma acestei vetre ne indică o datare în secolul al IV-lea p. Chr.

Cx.93 este o groapă ce a fost sesizată în c.11, la adâncimea de -1,80m, pe jumătatea estică a secțiunii(pl.5/1). Groapa avea dimensiunile de 1,55m pe axa NS, 0,80 pe EV, intra sub profilul de est și se închidea drept la -2,20m. Materialul ceramic recoltat din umplutura acesteia ne indică o datare în epoca bronzului, cultura Noua.

Cx.94A este o groapă ce a apărut în c.8 spre profilul de est, la adâncimea de -1,80m(pl.5/2,3,4). Inițial complexul a apărut ca o pată mare de pământ negru ce cuprindea jumătatea estică a carourilor 8-10. Aceasta avea o formă alungită și la adâncimea de -2,00m, a format un prag în zona central-vestică separând complexul, denumit inițial Cx. 94, în două gropi circulare, Cx. 94a, la nord și Cx.94b la sud. Groapa Cx.94a, de formă circulară, avea dimensiunile surprinse de 1,70m pe axa NS, 1,10m EV și se închide clopotit la adâncimea de -2,90m. Clopotirea începea de la 2,40m și lărgea groapa la nord cu 0,30m și cu 0,25m la sud. În groapă au fost găsite materiale ceramice, specifice culturii Noua și oase de animale.

Cx.94B a fost o groapă ce a apărut la sud de Cx.94a, în c. 9-10 tot de la adâncimea de -1,80m(pl.5/2,4). Și această groapă, de formă circulară, cu dimensiunile de 1,85m pe axa NS și 1,10m EV, se adâncește până la -3,00m. După pragul de la -2,00m, dintre cele două gropi, Cx.94b se adâncește drept în partea de nord și clopotit la sud și vest. Clopotirea era de 0,30m. Și din această groapă a fost prelevat puțin material ceramic din epoca bronzului, cultura Noua, resturi faunistice, precum și o cantitate mare de ceramică vitrificată.

Cx.95 este o groapă menajeră, de formă circulară, cu dimensiunile surprinse la conturare de 1,85m pe axa NS și 1,10m EV. Groapa a apărut în c. 4-5 din SG17, la adâncimea de -1,90 spre profilul de E, sub care intră(pl.6/1,2). Groapa cobora drept 0,30m, după care prezenta un prag de 0,40m lățime. De la -2,20m pereții gropii erau ușor înclinați spre interior până la adâncimea de -3,00m. La bază, groapa avea dimensiunile de 1,10m pe axa NS și 0,55m pe EV. În umplutura gropii au fost găsite puține fragmente ceramice din epoca târzie a bronzului, cultura Noua și resturi osteologice.

Cx.96 este o groapă, apărută la adâncimea de -1,60m, în c.3 din SG17 și avea o formă formă rectangulară cu dimensiunile la conturare de 2,70m pe latura de NS, la profilul de est și de 1,30m la profilul de vest(pl.6/1). Complexul avea pereții ușor aplecați spre interior și se închideau la adâncimea de -2,00m. Dimensiunile la bază ale complexului au fost de 2,10m(NS), la profilul de est și 1,10m la profilul de vest. Din umplutura complexului au rezultat fragmente ceramice din epoca bronzului.

Cx.97 este o groapă menajeră, apărută în SG17, c. 12-13, la adâncimea de -1,80m, de formă circulară ușor ovalizată, cu dimensiunile la conturare de 1,95m pe axa NS și 1,60m pe EV(pl.6/3,4). Groapa, care intră sub profilul de E, avea baza la -2,80m. Pereții gropii coborau ușor înclinați până la -2,20m, unde se forma un prag, pe laturile de N și S, cu o lățime maximă de 0,30m. După acest prag, groapa se clopotea cu 0,25m-0,30m. Din umplutura gropii au fost prelevate puține fragmente ceramice, specifice culturii Noua.

Cx.98 reprezintă o locuință adâncită din epoca modernă care a fost surprinsă în SG17, c.13-15, încă de la adâncimea de -1,10m(pl.7/1). Locuința se prelungește și sub profilele de E și V. Pe direcția NS, complexul avea la conturare 3,80m și prezenta o groapă de stâlp, de 0,35m diametru, pe latura de nord. Locuința se adâncea ușor alveolat, până la adâncimea de -2,30m, unde se găsea o podea lutuită, groasă de 0,01m, realizată direct pe pământul galben. Din această amenajare au fost recuperate materiale ceramice specifice epocii moderne.

Cx.99 a apărut în c.19 din SG17, la adâncimea de -1,10m și este o mică groapă cu dimensiunile de 1m(NV-SE)/0,50m(SE-NV). Se adâncea doar 0,10m și a

conținut, în umplutura de pământ negru, câteva resturi faunistice și un fragment de craniu(pl.7/2).

Cx.100 este o groapă, de formă circular ovalizată, cu dimensiunile la conturare de 1,90m pe axa NS și 0,80m pe axa EV, apărută în SG17, c.5-6, la adâncimea de -1,80m(pl.7/3,4). Mare parte din această groapă se află sub profilul de vest. Pereții gropii coborau drept până la -2,20m, unde a apărut un prag de 0,40m lățime, spre N și care se îngusta treptat, până la 0,10m, pe latura de sud. Sub acest prag, gros de 0,30m, pereții gropii se clopoteau cu 0,40- 0,30m, până la adâncimea de -3,00m. În această zonă a fost găsită ceramică specifică culturii Monteoru, chirpic și resturi faunistice.

Cx.101 este un cuptor de uz gospodăresc, din perioada modernă, surprins inițial în SG17, c.22-23(pl.8). Pentru a dezveli integral complexul, am realizat o extindere spre est cu o casetă(Ext.1) având dimensiunile de 2m/2m. Cuptorul, apărut la -0,60m, avea dimensiunile de 1,40m/1,40m/0,60m și a fost realizat din pământ galben pe o vatră din cărămidă(0,27m/0,13m/0,6m). Tot din cărămidă era amenajată o platformă de 1m/1m în fața gurii cuptorului, pe latura de est. Gura cuptorului avea o deschidere boltită de 0,40m/0,40m. În interior, cuptorul avea 1,10m/0,60m și înălțimea maximă de 0,50m. Difuziunea la roșu a pământului ars era de 0,10m-0,15m. În spatele cuptorului, spre SV, era o zonă cu multă cenușă și cărbune, rezultat al utilizării acestuia.

Cx.102 este o groapă apărută în SG17, c.17-18, de formă circulară cu diametrul la conturare de 1,60m(pl.9/1). Groapa, ce a fost suprapusă de M.35 avea pereții puțin înclinați spre interior și se închidea la -1,50m. Fără material arheologic.

Cx.103 este o groapă de provizii ce a apărut inițial în SG17, c.21-22, la adâncimea de -1,00m(pl.9/3,4). Pentru a surprinde întreg complexul, a fost decupat profilul de E realizând o casetă(Ext.2) de 3,5m/3,00m, la nord de caseta Ext.1 și în continuarea acesteia. Groapa avea o formă tronconică cu diametrul gurii de 1,10m și cel de la bază de 1,90m. Înălțimea surprinsă a gropii a fost de 1,20m. Pereții gropii au fost arși puternic, difuziunea la roșu a pământului fiind de 0,05m 0,08m. În umplutura gropii au fost câteva fragmente ceramice din epoca modernă.

Cx.104 este o aglomerare de oase și ceramică, într-un sol negru afânat cu multă cenușă în el, ce a apărut în c.19-20 din SG17. Aglomerarea datată în epoca bronzului, cultura Noua, avea o grosime de 0,20m și a fost surprinsă între adâncimile de -1,60m și 1,80m, în apropierea profilului de vest și intra sub acesta.

Cx.105 este o groapă apărută în SG17, c.18-19, la adâncimea de -1,40m(pl.10/1, 2). Groapa intra sub profilul de V și avea la conturare dimensiunile de 1,75m pe axa NS și 1,10m EV. Pereții gropii coborau ușor înclinați, mai puțin la S și mai mult la N, spre interior, până la -1,90m. După această adâncime groapa se

clopotea cu circa 0,30m și se închidea la -2,50m. În umplutura gropii au fost găsite materiale ceramice din epoca bronzului și resturi faunistice.

Cx.106 este o groapă ce a fost surprinsă în SG17, c.24 și intra sub profilul de V. În profil groapa apare de la -0,40m, față de nivelul actual de călcare, avea 0,60m lățime și se lărgea treptat. Până la -0,80m umplutura gropii era formată dintr-un pământ galben purtat, pentru ca apoi să fie constituită dintr-un sol negru granulos, până la bază, la -1,40m. La -1,00m groapa avea dimensiunile de 1,20m(NS)/0,60m(EV), iar la bază -1,30m(NS)/0,70m(EV). Materialul din groapă era de factură modernă.

Cx.107 este o amenajare din epoca modernă, semiadâncită ce a fost surprinsă în SG17, c.22-24, între adâncimile de -1,20m și -1,80m. Parte din amenajare se află sub profilul de vest. Dimensiunile surprinse ale acestei amenajări au fost de 4m(NS)/2,65m(EV). De la adâncimea de -1,70m au apărut urmele a trei gropi de 0,50m-0,60m, în care au fost probabil așezați stâlpi de susținere. Gropile se adânceau până la -2,20m. Această amenajare este posibil să fi deservit cuptorul casnic Cx.101.

Cx.108 este o groapă ce a fost surprinsă în SG17, c.27, la adâncimea de -0,50m pe profilul de est, sub care intră(pl.10/3). La conturare, în plan, la -0,80m, groapa avea dimensiunile de 1,60m pe axa NS și 0,60m pe EV. La adâncimea de -1,20m groapa se strânge ușor pentru ca apoi să se clopotească până la bază, la -1,90m, unde avea dimensiunea de 2,20m. Materialul găsit în această groapă este de factură modernă.

Cx.109 este o groapă sesizată în solul cafeniu, în SG17, c.24-25, lângă profilul de est, sub care intră, la adâncimea de -1,40m. Groapa cobora drept până la -1,80m și avea dimensiunile surprinse de 1,55m(NS)/0,70m(EV). Nu a avut material arheologic, dar se află în nivelul de epoca bronzului.

Cx.110 reprezintă o amenajare, posibil locuință, ce a fost surprinsă în caseta Ext.1, în dreptul c.22-23 din SG17. Complexul apărut între adâncimile de -1,40m și -1,90m, cu dimensiunile surprinse de 2,80m(NS)/1,80m(EV) avea o instalație de foc în colțul de SE. Materialul ceramic este specific epocii bronzului, cultura Noua.

Cx.111 este un cuptor apărut în colțul de SE al Cx.110 care nu a fost cercetat integral. Din acesta, a fost surprinsă o mică parte din boltă, în profilul estic, ce avea înălțimea de 0,35m și grosimea pereților de 0,02m. Vatra era așezată direct pe pământul negru și crusta avea o grosime de 0,04m.

Cx.112 este o groapă, de formă circulară, ce a fost surprinsă în c.28-29 din SG17, de la adâncimea de -1,00m, față de nivelul actual de călcare și intra puțin și sub profilul de V(pl.10/4). Groapa a avut diametru de 2,30m pe axa NS și pereții dreپți până la -1,80m. De la această adâncime, pereții gropii coboară înclinat spre interior până la bază, la -2,40m, unde diametrul complexului era de 0,80m. În

groapă, au fost găsite materiale arheologice din perioada modernă și la bază un vas ceramic cu o toartă din aceeași perioadă.

Cx.113 este o groapă surprinsă în c.29-30 din SG17, la adâncimea de -1,20m, față de nivelul actual de călcare, ce intră, în mare parte, sub profilul de vest. De formă circulară, groapa avea dimensiunile surprinse de 1,50m, pe direcția NS și de 0,70m pe EV. Groapa avea pereți drepecți, care atingeau baza la -1,80m. În partea de nord această groapă a fost secționată de Cx.112. Materialul ceramic găsit în groapă este specific culturii Noua.

Cx.114 este o instalație de foc apărută în c.1-2, din SG18, spre profilul de sud. Un nivel de arsură, apărut încă de la -0,70m, semnala prezența unei instalații de foc(pl.12/1,3). La adâncimea de -0,90m, după înlăturarea dărămurilor s-a conturat vatra. Partea de sud a fost puțin tăiată de groapa M.44. Este vatra unui cuptor casnic cu dimensiunile de 1,00m pe axa EV și 0,60m pe NS. Vatra a fost realizată direct pe pământul negru. Crusta a fost de 0,01m, iar difuziunea la roșu în sol de 0,02m. Au fost recuperate câteva fragmente ceramice din secolul X.

Cx.115 reprezintă urmele unei locuințe semiadâncite, din secolul IV p. Chr., de formă rectangulară, surprinsă parțial în SG18, c.6-7, spre profilul de sud(pl.13/1). Orientarea locuinței a fost NV-SE și avea dimensiunile surprinse de 3,55m(EV)/1,35m(NS). Complexul a fost sesizat între adâncimile de -0,50m și -1,20m. Între -0,50m și -0,90m a fost găsită o cantitate mare de chirpic, cu urme de nulele, ce proveneau de la pereții respectivei locuințe.

Cx.116 a fost o vatră apărută în c.2 și parțial în c.3 din SG18, pe centrul suprafeței, între adâncimile de -0,80m și -1,20m(pl.12/2, 3, 4). Dimensiunea acestei vetre, aproximativ circulare, a fost de 1,35m și era prevăzută cu o gardină cu o înălțime păstrată de 0,15m. Vatra a fost așezată pe un pat din pietre de mici dimensiuni. Crusta avea o grosime de 0,015m, iar difuziunea la roșu în sol avea 0,06m. Stratul de arsură și micile bucăți de lut ars, aflate deasupra vetrei, între -0,80m și -1,00m, precum și zona de la sud de vatră, cu multă cenușă(zona de evacuare), ne determină să considerăm că vatra a aparținut unui cuptor din secolul al X-lea, așa cum indică și ceramica descoperită în complex.

Cx.117 este o altă vatră surprinsă în profilul nordic al c.3 din SG18, sub M.36, și în extinderea practică spre nord, pentru a dezveli complexul funerar(pl.12/4; pl.13/3,4; pl.14/1,2). Vatra a apărut imediat sub scheletul uman, la adâncimea de -0,80m. De formă rectangulară, vatra avea dimensiunile de 0,90m/0,50m și a fost realizată direct pe pământul negru cruțat. Crusta avea o grosime de 0,005m și difuziunea la roșu în sol era de doar 0,015m. Materialul ceramic descoperit arată că vatra a fost utilizată în perioada secolelor IX-X.

Cx.118 reprezintă o instalație de foc și anume un cuptor pietrar. Cuptorul a fost surprins în SG18, c.4, între adâncimile de -0,80m-1,40m și intra foarte puțin în

profilul de nord(pl.13/4; pl.14/1,2). Avea o formă rectangulară, cu dimensiunile exterioare de 1,00m/0,75m/0,60m și cele interioare de 0,75m/0,40m/0,50m, iar gura cuptorului era spre SV. Din zona cuptorului și din interior au fost recuperate fragmente ceramice din secolul X p. Chr.

Cx.119 este o groapă cu material arheologic de epocă modernă surprinsă în c.5-6 din SG18 sub care intră mai mult de jumătate(pl.14/3,4). Complexul s-a conturat încă de la adâncimea de -1,00m și avea baza la -1,80m. Este o groapă de formă circulară, cu dimensiunile la conturare de 1,50m(EV)/0,65m(NS), iar la bază 1,90m/0,85m(NS).

Cx.120 este o groapă ce a fost sesizată în SG18, c.7-8, la adâncimea de -0,90m(pl.15/1). Groapa era de formă circulară, cu pereții drepecți și se închidea la -1,50m. La conturare a avut diametrul de 1,35m, iar la bază de 1,20m. A fost o groapă cu puțin material de epocă modernă, care a străpuns locuința Cx.115.

Cx.121 este o groapă ce a apărut în SG18, c.8, la adâncimea de -0,80m și intră sub profilul de sud(pl.15/2). De formă circulară, cu dimensiunile la conturare de 1,15m (EV)/0,80(NS), groapa se lărgea ușor până la bază, la -1,80m, unde avea dimensiunile de 1,30m/0,90m. În umplutura gropii a fost găsit puțin material arheologic din secolul al IV- lea p. Chr.

Cx.122 este o groapă descoperită în SG18, c.1, între adâncimile de -0,80m și -1,50m, lângă profilul de nord, sub care intră(pl.15/3). De formă circulară, groapa are dimensiunile în profil de 1,40m, la conturare și 1,10m la bază. În plan avea la bază 1,10m (EV) și 0,50(NS). În pământul de umplutură al gropii au fost găsite fragmente ceramice din secolul al IV-lea p. Chr., resturi faunistice și un frecător din piatră.

Cx.123 este o locuință, apărută în capătul de est a SG18, în c.1-2 și în extinderile spre E, până în SG15/2019, între -1,60m și -2,40m(pl.16/1-4). Locuința avea o formă circular ovalizată, cu o groapă de acces spre nord, de 1m și care cobora 0,40m. După această adâncime, locuința avea pe latura de est un prag de 0,30m-0,40 lățime și 0,15m înălțime, din care, în partea de nord, mai cobora o treaptă cu 0,10m spre interiorul locuinței, Baza complexului a fost atinsă la adâncimea de -2,40m. Complexul se datează, pe baza ceramicii din interior, în epoca târzie a bronzului, cultura Noua.

Cx.124 este o mică parte dintr-o groapă ce intră sub profilul de N al SG18, în c.6-7, între adâncimile de -1,00m și -1,50m (pl.13/2). Dimensiunile surprinse au fost de 0,95m(EV)/0,35m(NS). În pământul negru granulos, între -1,30m și -1,50m, au fost găsite mai multe fragmente ceramice de la o amforă din secolul al IV-lea p. Chr.

Cx.125 este groapă ce a apărut în SG18, c.2, la adâncimea de -1,60m(pl.15/4). Groapa era de formă ovală, intră sub profilul de N și avea dimensiunile la conturare de 1,40m (EV)/0,70m(NS). Pereții erau drepecți până la -1,90m de unde se clopoteau

până la bază, la -2,20m. Dimensiunile gropii la bază au fost de 1,90m(NS)/0,75m(EV). În umplutură au fost găsite fragmente ceramice din epoca bronzului.

Morminte

În suprafețele cercetate în anul 2020 au fost descoperite 11 morminte de înhumăție, unul în SG17 și zece în SG18.

M.35 a fost descoperit în SG17, c.17-18, la adâncimea de -1,00m(pl.9/2). Schelet de adult, cu orientarea N-S și brațele întinse pe lângă corp. Pe umărul stâng o scoică, iar lângă tibia piciorului drept un fragment ceramic. Mormântul suprapunea o groapă din epoca bronzului. Nivelul în care a fost găsit, cu puține fragmente din secolele IX-X, ne arată ca dată de depunere perioada premedievală

M.36 a apărut la adâncimea de -0,70m, spre profilul de N, în c.2-3 din SG18, când a fost sesizată groapa mormântului(pl.17/1). Pentru a putea dezveli complexul funerar, a fost decupat profilul de nord, cu o mică casetă, având dimensiunile de 1,20m/0,50m. Scheletul de adult, cu o lungime de 1,60m, era orientat VE, și avea mâinile așezate pe piept. Printre falangele de de la mâna dreaptă a fost descoperită o monedă.

M.37 Scheletul a fost sesizat la adâncimea de -0,70m în colțul de NE al c.1 din SG18(pl.17/2). Și pentru acest schelet am decupat profilul de est al secțiunii realizând o mică casetă de 0,60m/0,70m, până în capătul de NV al SG15/2019. Scheletul, cu lungimea de 1,20m, avea orientarea EV și mâinile așezate pe piept. Nu a fost recuperat inventar.

M.38 A fost un mormânt deranjat, sesizat în c.3 din SG18, spre profilul de sud, la adâncimea de -0,70(pl.17/3). Au fost recuperate două crani și două oase de la brațe. Mormântul a fost distrus de un șanț, în care a fost montată o conductă din olane, la sfârșitul secolului al XIX lea.

M.39 a fost sesizat în SG18, c.1-2, la adâncimea de -0,90m(pl.17/4). Este un schelet de adult, orientat V-E, cu picioarele ușor spre NE și brațele aduse pe piept. Scheletul era bine conservat și avea lungimea de 1,70m. Fără inventar.

M.40 este un schelet de adult descoperit în SG18, c.2-3, pe mijlocul secțiunii, orientat VE(pl.14/3; pl.17/2). Groapa mormântului a fost sesizată încă de la -0,70m, baza depunerii scheletului fiind la -0,90m. Scheletului îi lipsea craniul și avea brațele pe piept. Lungimea scheletului a fost de 1,50m. Nu a avut inventar.

M.41 este un alt schelet, distrus parțial de o groapă modernă(Cx.119), sesizat în SG18, c.5, la -0,80m(pl.18/1). Din scheletul de copil, orientat VE, s-au mai păstrat oasele craniului și parțial jumătatea stângă a corpului, mai sus de bazin, lungimea păstrată fiind de 0,90m. Brațele au fost pe piept și nu a fost recuperat inventar.

M.42 a fost descoperit în SG18, c.9 și era orientat VE(pl.18/2). Groapa mormântului s-a conturat încă de la -1,00m, iar nivelul la care s-a găsit scheletul era de -1,20m. Scheletul de adult, avea lungimea de 1,70m cu brațele aduse pe piept. La picioarele defunctului au fost găsite două potcoave din fier pentru încălțări folosite la deplasarea pe gheață.

M.43 a fost descoperit în SG18, c.10, la SV de M.42(pl.18/2). Și în acest caz groapa de depunere a fost sesizată la -1,00m, iar defunctul fusese depus pe nivelul de -1,20m. Orientarea scheletului a fost VE, avea brațele depuse pe piept și o lungime de 1,30m, până la genunchi. Membrile inferioare erau ușor ridicate, iar în zona de sub stern a fost găsită o monedă.

M.44 Scheletul a fost descoperit în SG18, c.1-2, la adâncimea de 0,90m(pl.18/3). Pentru a putea dezveli integral complexul, a fost decupat profilul de S cu o casetă de 2,70m/0,60m. Scheletul de adult, orientat VE, cu o ușoară deviație SV-NE, avea brațele pe piept și o lungimea de 1,80m. Au fost recuperați doi nasturi globulari din metal și cinci din os.

M.45 a fost sesizat în SG18, c.1 și intra sub profilul de sud(pl.18/4). Suprafața cercetată, SG18, a fost extinsă în capătul de SE cu o altă mică casetă(2,20m/0,60m) pentru a dezveli în întregime complexul. Scheletul avea lungimea de 1,40m și era orientat VE cu o deviație spre VNV-ESE. Brațele erau aduse pe piept și în zona falangelor a fost găsită o monedă.

În suprafața SG18 au fost descoperite 10 morminte de înhumăție(M36-M45), toate de rit creștin, având orientarea V-E cu mici deviații, în general spre SE. Starea lor de conservare este diferită, în funcție de compoziția solului. Aceste înhumări aparțin necropolei medievale a satului.

B. Sectorul topo C3, („Pin”)

Datorită a unor lucrări de curățare a vegetației și igeinizare a zonei, realizate de către Primăria Negrilești, precum și din cauza unor intervenții neautorizate prin care au fost săpate câteva gropi, din care unii săteni au luat pământ vegetal, am efectuat cercetări și în zona denumită „Pin”, în sectorul topo C3.

Astfel, în 2019, a fost cercetată o casetă(Cas1/2019), la 0,5m nord de Cas.1/2018/P, iar în 2020 o altă casetă Cas.1/2020/P, amplastă între Cas.2/2018/P(pl.19) și zidul din piatră descoperit în anul 2013.

Stratigrafie

Stratigrafia celor două casete repetă, în mare, aceeași situație existentă în sectorul topo C3(„Pin”). Solul steril arheologic se află la adâncimea de -1,80m - 2,00m, este străpuns de intervenții antropice din perioade diferite și este suprapus de un sol galben pătat cu negru de 0,15m-0,30m, în care se închid complexe din

neoliticul timpuriu sau din bronzul târziu. Acestea pornesc, de regulă, dintr-un nivel de culoare cafenie, cu o grosime de 0,20cm-0,30cm. Nivelul format dintr-un sol negru granulos, gros de 0,15m-0,60m, conține materiale și complexe din secolul IV p. Chr. După acest nivel, urmează un altul cu pământ negru deschis, de circa 0,15m-0,25m, cu material arheologic datat în perioada premedievală. Un sol negru, de consistență compactă, gros de 0,10m-0,30m, cu chirpic, var și moloz, în care au fost identificate complexe din în perioada modernă, este urmat de stratul vegetal.

Complexe arheologice

Caseta Cas. 1/2019/P

Această casetă, orientată ENE-VSV, a avut dimensiunile de 14m/4m și a fost trasată la 0,50m nord de Cas.1/2018 și la 1,80m de havuzul din cărămidă descoperit în anul 2013. Au fost puse în evidență segmente din traseele a două conducte de apă și excavate 12 complexe de locuire din diferite epoci(pl.20).

Straturile mai vechi au fost secționare în partea de N a casetei de traseul unei o conducte de epocă modernă realizată din ciment, utilizată la evacuarea apei din havuzul aflat la nord de casetă. Traseul acestei conducte avea direcția NE-SV și a fost sesizat la adâncimea de -1,10m. Conducta, cu dimensiunile de 0,20m/0,15m, a fost montată între -1,50m la NE și -1,70 la SV pentru a asigura panta de scurgere.

Cx.1/2019 a fost sesizat în c.1A, la adâncimea de 0,60m(pl.21/1,2). Este o vatră circular- alungită cu dimensiunile de 1,10m pe axa NE-SV și 1,30m pe NV-SE. Vatra avea o parte din gardină păstrată pe latura de sud-vest. Zona de alimentare/evacuare se afla spre NE și avea 0,60m/0,40m. Vatra a fost realizată direct pe pământul negru cruțat, crusta având o grosime de 0,01m, iar difuziunea la roșu a solului era de 0,03m-0,04m. Materialul descoperit în zona vetrei este datat în secolul al IV- lea.

Cx.2/2019 a apărut în c.2A la adâncimea de 0,60m sub forma unui contur maroniu cu dimensiunile de 0,60m/0,30m(pl.21/2). În această mică groapă rectangulară a fost găsită o ladă din lemn, placată cu tablă, în care au fost găsite câteva fragmente osoase umane, doi nasturi din os, un fragment de curelușă din piele și o verigă. Lada a avut dimensiunile de 0,60m/0,30m/0,25m.

Cx.3/2019 este o altă vatră surprinsă în c.3B la adâncimea de 0,70m-0,90m(pl.21/3). O zonă de pământ cenușos acoperea vatra propriu-zisă care se afla la -0,90m. Avea dimensiunile de 0,65m/0,60m, iar gura de alimentare, aflată spre NE, a fost secționată de o intervenție modernă(traseul conductei din ciment). Crusta avea grosimea de 0,005m, iar difuziunea la roșu, a solului pe care a fost realizată, era de 0,10m. Fragmentele ceramice descoperite în zona vetrei sunt specifice culturii Sântana de Mureș-Černjachov.

Cx.4/2019 a fost surprins la vest de Cx.3 în c.3-4B spre profilul de N(pl.21/4). A fost o groapă modernă ce intra sub profilul de N și a fost secționată de conducta din ciment. Avea o formă circulară în plan, cu pereții drepecți, dimensiunile surprinse de 1,40m EV/0,75m NV și se închidea la -1,70m. Umplutura gropii era formată din ceramică de epoca modernă, cărămidă spartă și fragmente de stucatură decorativă de la conacul boieresc.

Cx.5/2019 a fost o locuință semiadâncită, din epoca modernă ce a fost surprinsă în c.4-6, începând cu adâncimea de -1,10m(pl.22/3). Dimensiunile complexului la conturare au fost de 5,00m/2,80m, iar la bază, la -1,90m, locuința se restângea și avea 3,00m/2,60m. Locuința avea pereți ușor înclinați spre interior, iar pe podeaua din lut bătut, au fost găsite resturile unei mici vetre și au fost sesizate și două gropi de la stâlpii de susținere.

Cx.6/2019 a fost surprins în c. 1-2A, între adâncimile de -1,10m -1,40m și se prezenta ca o zonă cu un sol mai închis la culoare și puține fragmente cermice din secolul al IV-lea. Nu au fost găsite urme de amenajare, fiind probabil o zonă de acces spre Cx.1/2020/P și Cx.14/2018/P.

Cx.7/2019 este o groapă menajeră, identificată în caroul 3B la -1,30m(pl.21/4). La conturare, groapa avea dimensiunile 1,50mEV/1,40mNS. Forma ei este circulară și pereții gropii se restrângeau spre interior. Între -1,30m și -1,60m umplutura gropii era formată din pământ negru afânat în care se aflau mici fragmente de chirpic și ceramică specifică culturii Sântana de Mureș-Černjachov. De la -1,70 și până la bază, pământul de umplutură era un galben purtat. Spre bază, groapa avea un diametru de 0,65m. Baza gropii a fost sesizată la -2,10m, unde au fost găsite și câteva oase de animale, precum și mici fragmente ceramice din epoca bronzului ce au fost antrenate din groapa Cx.8.

Cx.8/2019 a fost o groapă ce a apărut în c.3-4AB, de la adâncimea de -1,70m, la sud de Cx.7, sub care intra parțial(pl.22/3). A apărut inițial sub o formă ovală, cu dimensiunile de 0,80mNS/0,65mEV, într-un sol negru-cenușos. Groapa a fost suprapusă parțial, în partea de NE, de Cx.7. Avea pereții săpați înclinați spre exterior, astfel că la -2,10m groapa avea 1,80m/1,50m, iar la bază, la -2,60m, dimensiunile finale erau de 2,00m/1,65m. În interiorul gropii au fost găsite resturi faunistice, pietre și ceramică specifică culturii Noua.

Cx.9/2019 este o amenajare ce a fost surprinsă în colțul de SV al casei, în c.7A, între adâncimile -1,90m și -2,60m(pl.22/1, 2; pl.23/3). Dimensiunile la conturare au fost de 2,00mEV/1,90mNS. Pereții gropii se retrăgeau spre interior până la -2,10m, de unde coborau drept până la -2,40m și apoi se clopoteau, cu 0,15m-0,20m, până la bază. Materialul ceramic care a fost descoperit în acest complex este specific culturii Starčevo-Criș.

Cx.10/2019, este o groapă sesizată la nord-est de Cx.5 și de care a fost suprapusă parțial(pl.22/3). Groapa apărută la -1,90m, în c. 4-5B a fost suprapusă în partea de nord și de conducta de ciment. Circulară în plan, groapa s-a adâncit până la -2,20m, doar la sud-vest adâncimea a ajuns la -2,40, într-o zonă cu densitatea materialului arheologic mai mare. Ceramica din acest complex este de la finalul epocii bronzului, cultura Noua.

Cx.11/2019 a fost sesizat de la -1,70m fiind suprapus și secționat de conducta de evacuare a apei din havuzul de la nord de casetă(pl.23/1,2). A fost o groapă circulară cu diametrul de 1,80m, la care pereții coborau drept până la -2,50m. La această adâncime, groapa, la nord și sud, prezenta un prag de 0,05m-0,20m lățime, sub care pereții se clopoteau până la bază, la -2,90m. În umplutura gropii au fost găsite resturi osteologice și ceramică de la finalul epocii bronzului, cultura Noua.

Cx.12/2019 este o altă groapă ce a fost surprinsă parțial în c.1B, în colțul de NE al casetei, la adâncimea de -1,70m și care intră sub profilul de est(pl.23/4). De formă circulară, groapa avea dimensiunile surprinse de 1,00m(NS)/0,50m(EV) și se închidea drept la -1,90m. Nu a oferit material arheologic, dar se află în nivelul la care se găsesc complexe de la finalul epocii bronzului.

Caseta Cas. 1/2020/P

Suprafața este orientată ENE-VSV și a fost deschisă la E de Cas.2/2018/P, pentru a surprinde continuarea unor complexe apărute în anul 2018, în respectiva suprafață.

În Cas.1/2020/P (6m/6m), a fost delimitată integral o locuință din secolul al X-lea, apărută parțial în 2018 și au mai fost evidențiate alte 13 complexe de locuire din neolitic, epoca bronzului și perioada modernă. Pe parcursul cercetării caseta a fost extinsă pe laturile de est și nord(pl.24). În colțul de NE am extins caseta cercetată cu o suprafață de 4m/2m, orientată NS(Cs.1E), iar pe latura de nord, extinderea a avut 8,7m/2m(Cs.1N).

Cx.1/2020 reprezintă o amenajare din cărămidă, folosită ca un canal de scurgere dinspre construcția descoperită în 2013⁴, înspre vest, spre valea Bârladului. Canalul a fost surprins în c.1C, imediat sub stratul vegetal și secționa zidul din piatră ce împrejmuia construcția din cărămidă(pl.25/1, 2). Pentru a dezveli integral canalul și a vedea conexiunea acestuia, cu restul construcțiilor, am procedat la extinderea spre est și nord a suprafeței cercetate(Cs.1E).

Cx.2/2020 este o groapă de epocă modernă surprinsă în c.2A, între adâncimile -0,90m-1,50m și intra sub profilul de sud(pl.25/43). Dimensiunile surprinse ale gropii, la conturare, au fost de 1,70m(NS)/1,70m(EV). Pereții erau ușor înclinați

⁴ C. Ilie, P. Ciobotaru, M. Nicu, D. Alecsa, O. S. Cotoi, *Raport de cercetare arheologică Negrilești-Curtea Școlii, com. Negrilești, jud. Galați*, în „Cronica Cercetărilor Arheologice din România – campania 2013”, cIMeC, 2014, pp.192-194.

spre interior, la bază groapa având dimensiunile de 1,55m(NS)/1,50m(EV). Au fost găsite fragmente de la o vatră, urme de arsură, cenușă, material ceramic modern, oase de animale și câteva fragmente din epoca bronzului antrenate în groapă.

Cx.3/2020 a fost sesizat în c.3-4A la adâncimea de -1,30m și intra sub profilul de vest. Dimensiunile surprinse la conturare au fost de 1,40m/0,85m. Este continuarea gropii Cx.23/2018/P, care a oferit un bogat material arheologic specific culturii Noua.

Cx.4/2020 este continuarea locuinței Cx.22/2018/P datată în secolele IX-X. În caseta Cas.1/2020/P continuarea locuinței a fost surprinsă încă de la adâncimea de -1,30m în carourile c.3-4CD(pl.25/1; pl.26/1, 2; pl.27/1). Locuința este adâncită, de formă rectangulară, cu colțurile rotunjite, a avut dimensiunile de 4,30m/3,30m și intrarea pe latura de nord-est. Pe latura de sud, locuința a fost prevăzută cu un cuptor pietrar cu dimensiunile exterioare de 0,80m/0,60m, iar cele interioare de 0,60m/0,40m. Bolta era prăbușită, din înălțimea pereților păstrându-se doar 0,10m-0,20m. Podeaua locuinței, aflată la -2,10m, din pământ galben bătut, se prezenta în zona din fața cuptorului, arsă puternic cu urme de cărbune și cenușă. În jurul cuptorului, printre pietrele căzute din pereții acestuia, au fost găsite resturi osteologice și fragmente ceramice din secolele IX-X p. Chr.

Cx.5/2020 este groapa de acces în locuința Cx.4 și a fost sesizată la -1,70m(pl.26/1, 2; pl.27/1), unde avea dimensiunile de 2,10m(NS)/2,00m(EV). Groapa se adâncea până la -2,10m, la nivel cu podeaua locuinței. În umplutura gropii au fost găsite câteva resturi faunistice și material ceramic din secolele IX-X.

Cx.6/2020 a fost sesizat la adâncimea de -1,50m, în c.4D, chiar în colțul de SV al extinderii Cs.2N. A fost o groapă ce a avut la conturare dimensiunile de 1,20m(EV)/0,90m(NS), iar la bază 1,10m(EV)/0,65m(NS). Pereții coborau înclinat spre interior, baza fiind surprinsă la -1,90m. Materialul ceramic găsit în această groapă aparține culturii Sântana de Mureș-Černjachov.

Cx.7/2020 a fost o groapă surprinsă de la adâncimea de -1,90m, în c.4A și a cărei parte sudică intră sub martorul pe care s-a păstrat canalul de scurgere din cărămidă(pl.27/3). La conturare, groapa a avut dimensiunile surprinse de 0,75m(NS)/1,30m(EV), pentru ca spre bază, la -2,70m, să se restrângă albiat până la dimensiunile de 0,30m(NS)/0,85m(EV). Din groapă nu a fost prelevat material, dar se află în nivelul din care pornesc complexele de la finalul epocii bronzului.

Cx.8/2020 a fost sesizat în c. 2B între adâncimile de -190m și -2,20m(pl.26/3; pl.27/1). A fost o groapă de formă aproape circulară, cu pereți foarte puțin înclinați spre interior și care a avut dimensiunile de 2,20m(NS)/2,10m(EV). În acest complex au fost găsite resturi osteologice și fragmente ceramice specifice culturii Starčevo-Criș.

Cx.9/2020 a fost sesizat în c.1BC încă de la adâncimea de -1,70m(pl.26/3; pl.27/2). Groapa intra sub profilul de est al casetei, dimensiunile surprinse fiind de 1,60m(NS)/0,80m(EV). Pereții erau înclinați spre interior, la bază, la -2,90m, groapa având dimensiunile de 1,20m(NS)/0,55m(EV). Cx.9 a oferit puțin material ceramic specific culturii Noua și resturi faunistice.

Cx.10/2020 a fost o groapă sesizată în c.3A, la adâncimea de -2.10m(pl.26/4; pl.27/1). Complexul avea baza la -3,10m. Și avea o formă ovală în plan, cu dimensiunile la conturare de 1,90m(NS)/1,40m(EV), iar la bază de 2,10m(NS)/1,70m(EV). La -2,50m apare un prag cu o lățime de 0,40m, pe laturile de nord și vest ale gropii, după care pereții coborau drept până la -2,60m. De la această adâncime groapa se clopotea cu 0,20m. La est și sud groapa a început clopotirea de la -2,50m. Din umplutura gropii, au fost prelevate resturi faunistice și fragmente ceramice din epoca bronzului târziu, cultura Noua.

Cx.11/2020 este o groapă descoperită în c.3B, la adâncimea de -2,10, parțial suprapusă de Cx.4 și Cx.5(pl.26/4; pl.27/1). Se adâncește foarte puțin, doar 0,20m, fiind intersectată parțial la sud de Cx.10. Dimensiunile surprinse ale acestui complex au fost de 1,70m(NS)/1,40m(EV), iar puținul material descoperit este din epoca bronzului târziu, cultura Noua.

Cx.12/2020 a fost o groapă ce a apărut în c.1AB și avea o parte sub profilul de E(pl.27/1, 2). În profilul estic groapa s-a conturat încă de la adâncimea de -1,80m și avea dimensiunile de 1,80(NS)/0,85m(EV). Groapa se adâncea ușor albiat până la -2,40m, unde avea dimensiunile de 1,70m(NS)/0,70m(EV). Și în această groapă au fost găsite fragmente ceramice din epoca bronzului târziu, cultura Noua.

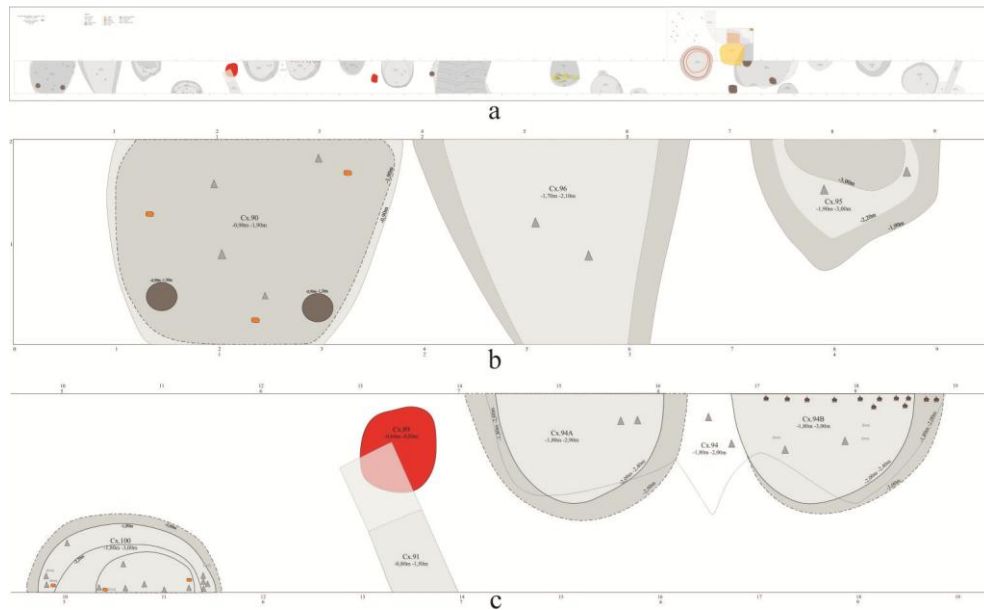
Cx.13/2020 este o groapă ce a fost identificată în c.4D încă de la adâncimea de -1,70m(pl.27/3). Dimensiunile surprinse, în casetă, au fost de 0,70m(NS) / 0,60m(EV), restul intrând sub profilele de N și E. Pereții coborau înclinat spre interior, astfel că la -2,40m, unde era baza gropii, dimensiunea complexului avea doar 0,25m/0,20. Au fost găsite câteva fragmente ceramice specifice culturii Sântana de Mureș-Černjachov.

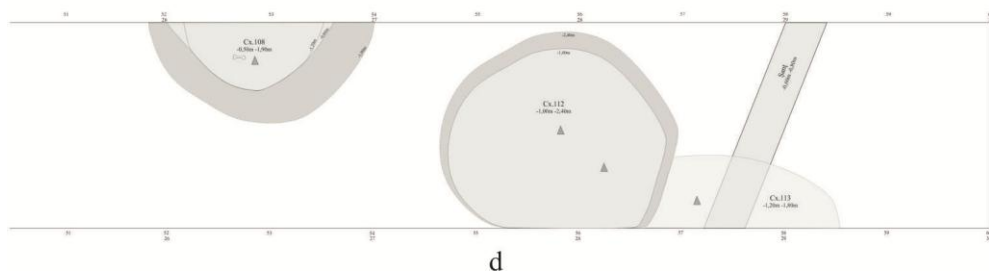
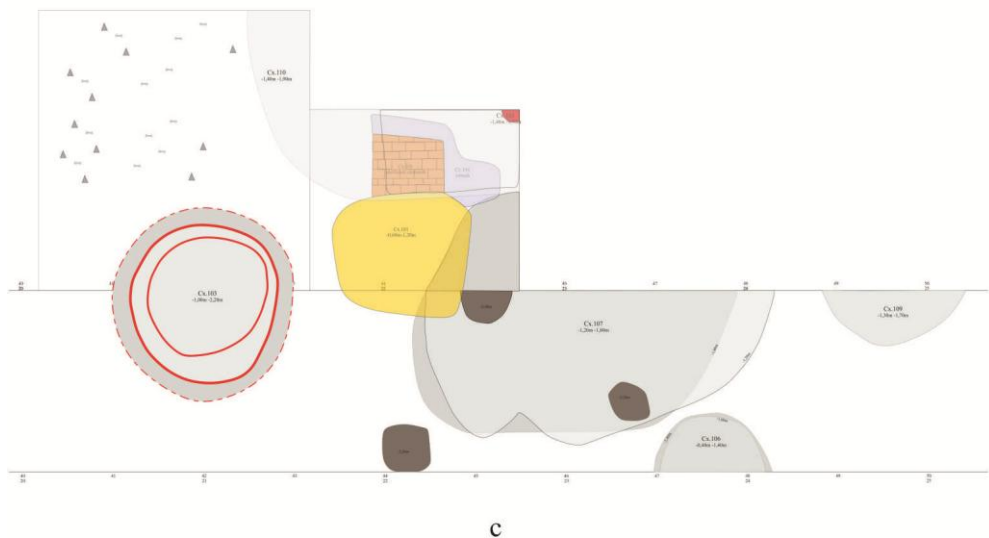
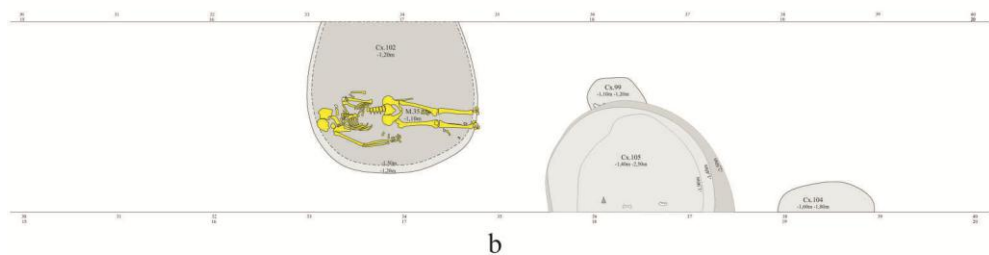
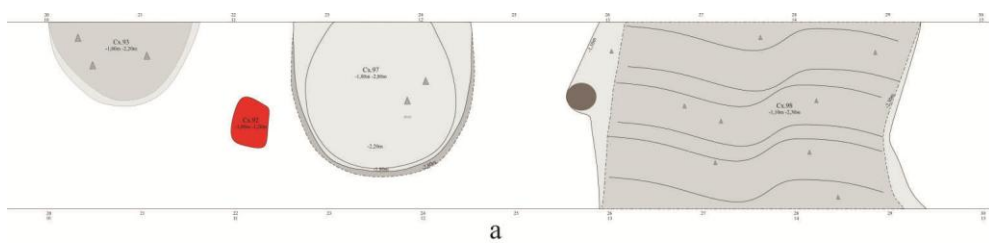
Cx.14/2020 a fost surprins în c.2C la adâncimea de -1,90m(pl.27/1, 4). A fost o groapă circulară, cu pereți ușor înclinați spre interior, cu dimensiunile de 1,20m(NS) / 1,00m(EV), la conturare și care s-a adâncit doar 0,50m. La bază groapa avea dimensiunile de 0,85(NS)/0,80(EV). Din umplutura gropii, au fost recoltate puține fragmente ceramice specifice culturii Noua.

În anul 2020 în sectorul topo B4-B5(Punctul Grădiniță) au fost studiate două unități de săpătură, SG17 și SG18, în care au fost descoperite 38 de complexe de locuire(gropi menajere, gropi de provizii, locuințe, instalații de foc) și 11 morminte. Au fost descoperite 22 de gropi de depuneri cu materiale specifice culturilor Monteoru(1), Noua(11), Sântana de Mureș-Černjachov(3) și din perioada modernă(7). Au mai fost identificate opt instalații de foc, cinci vetre și trei cuptoare casnice, precum și patru locuințe, una de la finalul epocii bronzului, două din secolul al IV-lea și una din perioada modernă.

În sectorul topo C3(Punctul „Pin”) au fost cercetate, în anii 2019-2020, două suprafețe, Cas.1/2019/P și Cas.1/2020/P, în care au fost puse în evidență 26 de complexe și structuri arheologice. Au fost cercetate 19 gropi menajere, 2 cu material ceramic datat în neoliticul timpuriu(cultura Starčevo-Criș), 11 gropi cu depuneri de la finalul epocii bronzului(cultura Noua), 3 aparținând culturii Sântana de Mureș-Černjachov, una din perioada premedievală și două din cea modernă. Au fost descoperite două locuințe, una din secolele IX-X p. Chr., prevăzută cu un cuptor pietrar și alta din perioada modernă, precum și două vetre din secolul al IV-lea p. Chr. În cele două casete au mai fost puse în evidență elemente constructive, din perioada modernă, ce deserveau conacul boieresc și anume, traseele unor conducte de apă și canale de scurgere realizate din olane, cărămidă sau ciment.

Recentele cercetări din situl Negriștești-Curtea Școlii au permis descoperirea a încă 64 de complexe de locuire și structuri arheologice, datate din neolitic până în epoca modernă, precum și a 11 înhumări. Descoperirile reflectă marea densitate de locuire și succesiunea unor comunități umane din preistorie și până în epoca modernă, confirmând intensă locuire în acest areal din bazinul Bârladului.





Planşa 3

a. Plan SG17, c.11-15; b. Plan SG17, c.16-20; c. Plan SG17, c.21-25; d. Plan SG17, c.26-30.

1 2
3 4

Planşa 4

Complexe din SG17. 1. Cx.89; 2-3. Cx.90; 4. Cx.92.

1 2
3 4

Planşa 5 - Complexe din SG17.

1. Cx.93, 2-4. Cx.94A-94B; 3. Cx.94A.

1 2
3 4

Planșa 6 - Complexe din SG17.
1. Cx.95, Cx.96; 2. Cx.95; 3-4. Cx.97.

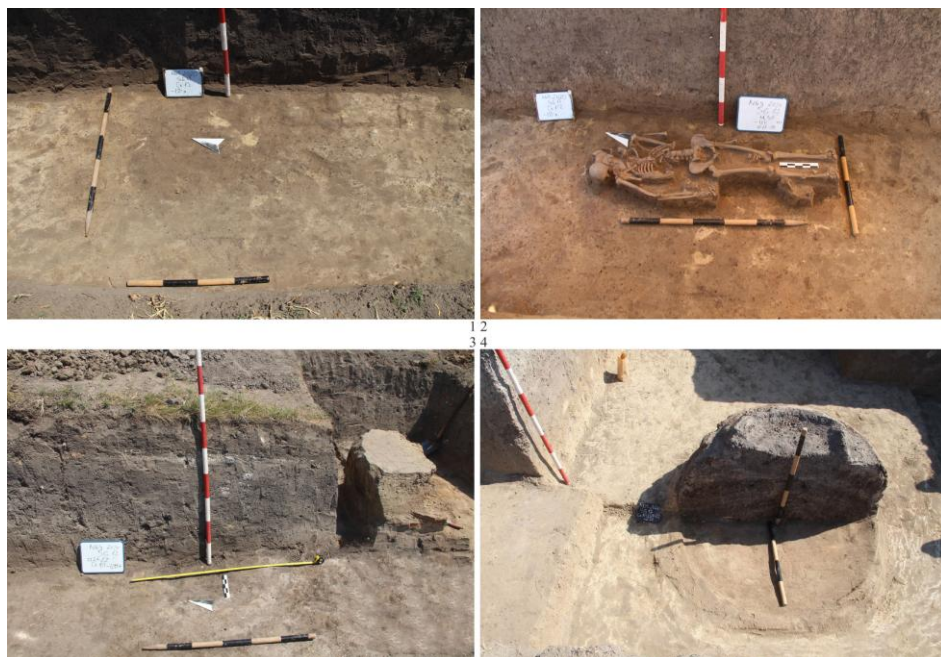
1 2
3 4

Planșa 7 - Complexe din SG17.
1. Cx.98; 2. Cx.99; 3-4. Cx.100.



Planșa 8 - Complexe din SG17.

1-4. Cx.101

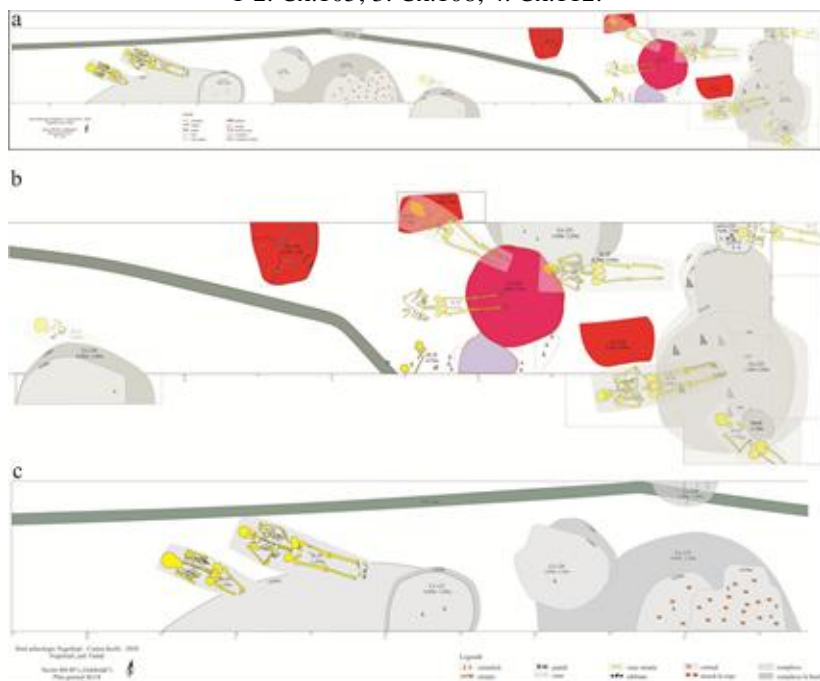


Planșa 9 - Complexe din SG17.

1. Cx.102; 2. M.35; 3-4. Cx.103.



Planșa 10 - Complexe din SG17.
1-2. Cx.105; 3. Cx.108; 4. Cx.112.



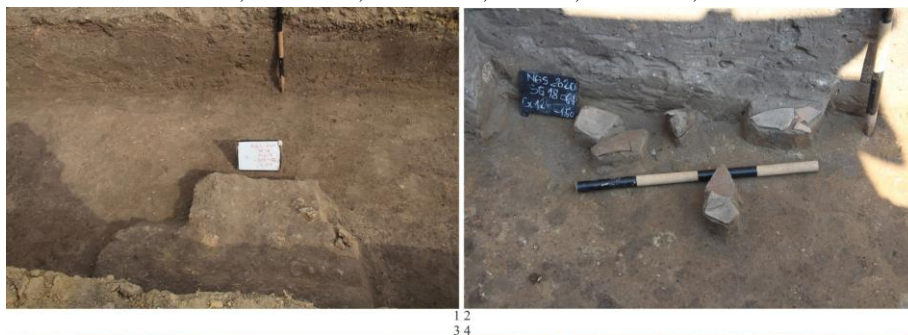
Planșa 11

a. Plan general SG18; b. Plan SG18, c.1-5; c. Plan SG18, c. 6-11.



Planşa 12 - Complexe din SG18.

1. Cx.114; 2. Cx.116; 3. Cx. 114, Cx.116; 4. Cx.116, Cx.117.



Planşa 13 - Complexe din SG18.

1. Cx.115; 2. Cx.124; 3. Cx. 117; 4. Cx.117, 118.



Planșa 14 - Complexe din SG18.

1-2. Cx.117, Cx.118; 3. Cx.119 și M.41; 4. Cx.119.



Planșa 15 - Complexe din SG18.

1. Cx.120; 2. Cx.121; 3. Cx.122; 4. Cx.125.

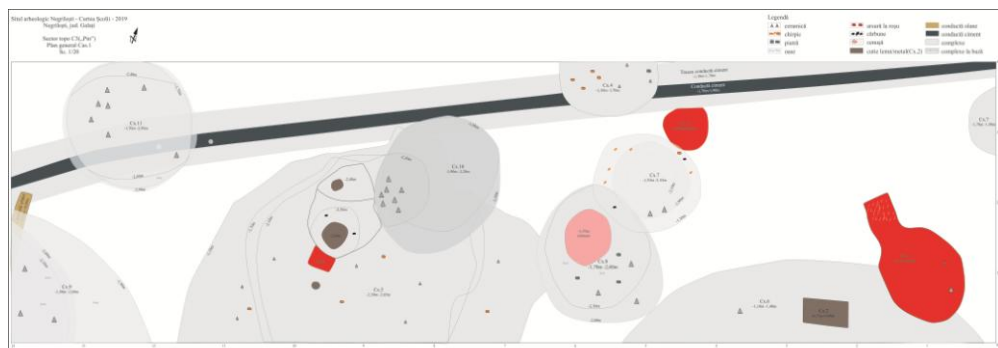


Planşa 16 - Complexe din SG18.
1-4. Cx.123.



Planşa 17 - Complexe din SG18.
1.M.36, M.40; 2. M.37; 3. M.38; 4. M.39.





Planșa 20
Plan general Cas.1/2019/P.



Planșa 21- Complexe din Cas.1/2019/P.
1. Cx.1; 2. Cx.1 și Cx.2; 3. Cx.3; 4. Cx.4 și Cx.7.



Planșa 22 - Complexe din Cas.1/2019/P.

1-2. Cx.9; 3. Cx.5 și Cx.8; 4. Cx.10.



Planșa 23 - Complexe din Cas.1/2019/P.

1-2. Cx.11; 3. Cx.9 și Cx.11; 4. Cx.12



Planșa 26 - Complexe din Cas.1/2020/P.

1-2. Cx.4 și Cx.5; 3. Cx.8, Cx.9, Cx.4 și Cx.5, vedere spre N; 4. Cx.10 și Cx.11.



Planșa 27 - Complexe din Cas.1/2020/P.

1.Cx.4, 5, 8, 10, 11, 12 și 14, vedere spre S; 2. Cx.9 și Cx.12; 3. Cx.7 și Cx.13; 4. Cx.14.

Costel ILIE*, Adrian-Ionuț ADAMESCU**, Tudor MANDACHE***

**SITUL ARHEOLOGIC TIRIGHINA-BĂRBOȘI.
CERCETĂRI PREVENTIVE ÎN PUNCTELE *SENTOSA* ȘI *DEMCAR***

**TIRIGHINA-BĂRBOȘI ARCHAEOLOGICAL SITE.
PREVENTIVE RESEARCHES AT THE POINTS *SENTOSA* AND *DEMCAR***

- Abstract -

In 2020, members of “Paul Păltănea” History Museum of Galați carried out a series of preventive archaeological explorations in the area outside the Tirighina-Bărboși Roman camp.

The first preventive archaeological research was organized at the request of S.C. SENTOSA IMPEX S.R.L., which intends to build two storage facilities on a plot of land located within the Roman necropolis, on the Tirighina plateau. The research was undertaken by opening five excavation areas: a main section, SM (78m/1.20m) and four digging units, Cas. 1-4, with sizes of 17m/16m. Archaeological excavations have highlighted, for the Roman funerary area, a total of 12 graves, eight of inhumation and four of cremation and two burial sites separated by ditches. In addition, dating from the Roman period, the starting point of a possible defensive ditch of the *castrum* was identified. Finally, a series of defensive structures from the First World War were discovered.

The second preventive archaeological research carried out in 2020 on the Tirighina plateau was organized 200 m northwest of the ruins of the Roman camp. The investigation was commenced at the request of S.C. DEMCAR 2000 S.R.L., which intended to build a production facility. Seven excavation areas: two main sections, SD1 (108m / 6m), SD2 (108 / 4m) and five digging units, SD3, SD4, SD5, SD6 (20 / 20m), SD7 (24m / 20m), were opened in order to undertake the archaeological research. Out of the five archaeological complexes identified in the excavation, three are tombs (one of cremation and two of inhumation), and the other two are ditches: one used for delimiting a funerary enclosure and the other used as a defensive ditch for the Bărboși Roman camp.

* Muzeul de Istorie „Paul Păltănea” Galați (costelilie@gmail.com).

** Muzeul de Istorie „Paul Păltănea” Galați (adrian.adamescu1979@gmail.com).

*** Muzeul de Istorie „Paul Păltănea” Galați (tudor.mandache@gmail.com).

Keywords: archaeological research; Bărboși-Tirighina site; Roman necropolis; inhumation; incineration; funerary enclosure; Roman defensive ditch.

Situl arheologic daco-roman de la Tirighina-Bărboși se află pe un platou ce domină valea Siretului, la confluența acestuia cu Dunărea și este situat în partea de vest a orașului Galați, în apropierea șoselei spre Tecuci și Brăila, DN25.

Situl arheologic de la Tirighina-Bărboși cuprinde zonele în care au fost efectuate descoperiri din perioada dacică, așezare datată în secolele II-I a. Chr. și perioada romană, așezarea civilă romană, *castellum* și castrul, datate în secolele II-IV p.Chr. Acestea ocupă o suprafață destul de mare, care cuprinde partea sudică a platoului Tirighina, versanții acestuia și promontoriul pe care se află zidurile de fundație ale castrului, precum și o parte din actualul cartier Bărboși.

Primele cercetări de teren au fost întreprinse la Bărboși de către Gheorghe Săulescu, în secolul al XIX-lea, iar cercetările arheologice sistematice au fost inițiate de către Vasile Pârvan în 1912 și continuate de Gheorghe Ștefan, în perioada 1935-1936¹.

Locuirea în așezarea dacică a fost cercetată, în anii 1959-1980, de către Nicolae Gostar și continuată de Silviu Sanie (Institutul de Istorie și Arheologie „A.D. Xenopol” Iași) și Ion T. Dragomir (Muzeul de Istorie Galați)². Aceste

¹ Gh. Săulescu, *Descrierea istorico-geografică a cetății Caput Bovis (Capul Boului sau Ghertina) a cărei ruine să află în apropierea Galațiului*, ed. S. Sanie și V. Cristian, București, Editura Academiei Române, 1991; C. Moisil, *Sarcofagii de piatră*, „BCMI”, III, 1910, pp. 85-86; V. Pârvan, *Castrul de la Poiana și drumul roman la Dunărea de Jos*, „Analele Academiei Române, Memoriile Secțiunii Istorice” (în continuare AARMSI), seria II, tom. 36, nr. 4, București, 1913, pp. 93-130; Idem, *Începuturile vieții romane la gurile Dunării*, Editura Cultura Națională, București, 1923, nr. 181; Gh. Ștefan, *Nouvelles decouvertes dans le „castellum” romain de Bărboși (pres de Galați)*, „Dacia”, V-VI, 1935-1936, pp. 341-349.

² N. Gostar, *Săpăturile și sondajele de la Șendreni-Bărboși (r. Galați)*, „Materiale și Cercetări Arheologice”, VIII, 1962, pp. 505-511; Idem, *Cetățile dacice din Moldova și cucerirea romană la nordul Dunării de Jos*, „Apulum”, V, 1965, pp. 137-149; Idem, *Unitățile militare din castellum roman din Bărboși*, „Danubius”, I, 1967, pp. 107-113; Idem, *Cetățile dacice din Moldova*, Editura Meridiane, București, 1969; N. Gostar, I.T. Dragomir, S. Sanie, Ș. Sanie, *Castellum și castrul roman de la Bărboși*, „Sesiunea de Comunicări Științifice a Muzeelor de Istorie”, vol. I, București, pp. 418-426.; S. Sanie, *Medalioane și tipare romane descoperite la Tirighina-Bărboși*, „Danubius”, II-III, 1969, pp. 81-94; Idem, *Civilizația romană la est de Carpați și romanitatea pe teritoriul Moldovei (sec. II î. Hr. - III d. Hr.)*, Junimea, Iași, 1981; S. Sanie, I.T. Dragomir, *Continuitatea locuirii dacice în castrul de la*

cercetări au confirmat că, pe înălțimea Tirighina, a existat inițial o cetățuie dacică, peste ale cărei ruine, pe la începutul secolului al II-lea p.Chr. se ridică un *castellum*, o fortificație militară romană, la început de pământ și apoi de piatră, precum și o întinsă necropolă plană și tumulară datată în secolele II-IV p. Chr.³

În așezarea dacică au fost descoperite locuințe de suprafață construite din stâlpi de lemn, nuiele, pomestiuală de chirpic, precum și bordeie. N. Gostar, Silviu Sanie și Șeiva Sanie au descoperit, în anul 1963, o zonă cultică sesizată arheologic prin prezența a șase tamburi din lemn, dispuși pe două alineamente, cu analogii la sanctuarul descoperit la Zargedava⁴.

Castrul de piatră a fost ridicat după anul 171, când împăratul Marcus Aurelius era într-un greu război împotriva mai multor neamuri de pe frontiera dunăreană a Imperiului Roman. Castrul a fost abandonat la o dată și în împrejurări încă necunoscute, în orice caz după împăratul Sever Alexandru (222—235)⁵.

Fortificația de la vărsarea Siretului în Dunăre a fost abandonată la sfârșitul secolului al III-lea p.Chr., urme de folosire temporară fiind constatate arheologic pentru perioada constantiniană (300-350), când Imperiul Roman revine, prin câteva capete de pod, la nordul fluviului⁶.

Pe întreg platoul Tirighina se află o mare necropolă romană care deservea castrul și așezarea civilă situate în apropiere. Necropola romană este constituită dintr-un grup de movile care se află la nord de *castellum*, precum și zone în care au fost descoperite morminte plane.

Arealul respectiv a atras atenția cercetătorilor care au consemnat prezența unor numeroși tumuli în diferite lucrări de specialitate. Încă de la începutul secolului

Bărboși - Galați, „Danubius”, IV, 1970, pp.135-160; Idem, *Începuturile creștinismului în sudul roman al Moldovei*, „De la Dunăre la Mare. Mărturii istorice și monumente de artă creștină”, Editura Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos, Galați, 1979, pp. 117-122; M. Brudiu, *Descoperiri arheologice în jud. Galați*, „Danubius”, XIII-XIV, 1992; I.T. Dragomir, *Descoperiri arheologice pe actualul teritoriu al Galațiului din cele mai vechi timpuri și până la întemeierea orașului*, „Danubius”, I, 1967, pp. 179-212; Idem, *Cavalerul trac de la Tirighina- Bărboși*, „Danubius”, II-III, 1969, pp. 71-79; Idem, *Morminte romane într-un tumul funerar cu ringuri de piatră, descoperite la Tirighina - Bărboși, în sudul roman al Moldovei*, „Danubius”, X, 1981, pp. 73-114; Idem, *Mormântul paleocreștin din castrul roman de la Tirighina-Bărboși din Galați*, „Îndrumător bisericesc misionar și patriotic”, Editura Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos, Galați, 1988, pp. 124-135.

³ S. Sanie, *Civilizația romană la est de Carpați...*, ed. cit., pp. 75-111; vezi și L. Petculescu, *Despre cronologia fortificațiilor romane de la Bărboși*, „Pontica”, XV, pp. 249-253.

⁴ S. Sanie, *Cetățuia geto-dacică de la Bărboși (II). b. Locuințe; c. Gropi; d. Sanctuarul; e. Locuirea geto-dacică în afara cetățuii*, „Arheologia Moldovei”, XII, 1988, pp. 62-64.

⁵ Sanie, *Civilizația romană la est de Carpați...*, ed. cit., pp. 77, 80.

⁶ *Ibidem*, p. 80.; Gh. Ștefan, *op. cit.*, pp. 347-349.

al XX-lea, V. Pârvan consemna prezența a 11 tumuli⁷, iar în a doua jumătate a secolului XX, arheologul M. Brudiu menționa prezența unui grup de 19 tumuli⁸. Una din movile a fost distrusă la începutul secolului XX, în el găsindu-se sarcofagul cu numele asiarhului Alfius Modestus⁹. Prezența sarcofagului lucrat dintr-un singur bloc de marmură albă, argumentează relațiile comerciale cu Asia Mică și cu cele din Grecia. Alt asemenea tumul cu sarcofag din cărămidă a fost distrus cu ocazia amenajării taluzului actualei șosele Galați-Tecuci. O altă movilă a fost cercetată, în anul 1960, de către I. Mitrofan de la Muzeul de Istorie a Transilvaniei¹⁰.

În perioada 1976-1979, I.T. Dragomir și S. Sanie cercetează un „tumul funerar cu ringuri de piatră” în apropierea zidului de incintă al castrului. Pe parcursul săpăturilor arheologice sunt identificate șaisprezece morminte, șapte de incinerare și nouă de înhumare¹¹. Dintre acestea trebuie menționat mormântul 7, un individ de sex masculin care deține cel mai bogat inventar funerar compus din trei monede romane, piese specifice de port și podoabă (fibulă de aur, două catarames și o bentiță provenind de la încălțăminte), dar și alte materiale care aparținuseră defunctului (pahar de sticlă, cutie metalică cu capac, cuțit de fier, cătușe dacice, opaiț roman și alte trei vase ceramice). Dintre acestea, fibula, încadrată tipologic în categoria fibulelor "cu capetele în formă de bulbi de ceapă", cu greutate de 21 de grame, este binecunoscută în literatura de specialitate datorită inscripției „INN” de pe cantul arcului port-agrafei. Inscripția este interpretată ca fiind numele *Innocens*, probabil numele defunctului, antroponim cert de rezonanță creștină. Pentru apartenența acestuia la ritul creștin pledează orientarea mormântului (VNV-ESE) și poziția scheletului (întins pe spate, cu mâinile încrucișate pe abdomen). Datorită pieselor din inventarul său, mormântul poate fi datat undeva la începutul secolului IV p.Chr., punându-ne deci în fața unuia dintre primele monumente creștine de la nordul Dunării de Jos¹².

După anul 1980, cercetătorul M. Brudiu cartografia grupul celor 19 movile¹³, ulterior, însă, o parte dintre aceștia fiind distruși de diferitele lucrări la Combinatului

⁷ V. Pârvan, *op. cit.*, p. 113.

⁸ M. Brudiu, *Lumea de sub tumulii din sudul Moldovei. De la indo-europeni la turanicii târzii -mărturii arheologice-*, București, Editura Printech, 2003, p. 117

⁹ V. Pârvan, *op. cit.*, p. 113.

¹⁰ M. Brudiu, *Lumea de sub tumulii din sudul Moldovei*, ed. cit., pp. 117-118.

¹¹ S. Sanie, *Civilizația romană la est de Carpați...*, ed. cit., pp. 83-84; I. T. Dragomir, *Morminte romane într-un tumul funerar cu ringuri de piatră descoperite la Tirighina-Bărboși, în sudul roman al Moldovei*, „Danubius”, X, 1981, pp. 73-114.

¹² I. T. Dragomir, *Morminte romane într-un tumul funerar...*, ed. cit., p. 77.

¹³ M. Brudiu, *Lumea de sub tumulii din sudul Moldovei*, ed. cit., p. 117.

Siderurgic Galați, micșorându-se puternic perimetrul necropolei tumulare. De altfel, în prezent, mai sunt vizibili 7 tumuli, cu înălțimi între 0,5 și 2 m.

În decembrie 1982, cu ocazia unor excavații pentru Combinatul Siderurgic Galați, la piciorul dealului Tirighina-Bărboși, punct situat aproximativ 500 m nord față de zidurile de incintă ale castrului roman, mai precis, în dreptul punctului de control al circulației de pe traseul șoselei naționale Galați-Brăila-Tecuci, au fost descoperite urmele unui mormânt de incinerare din epoca romană¹⁴.

În anul 2009, Muzeului de Istorie Galați a efectuat o cercetare de salvare în una din movilele ce fac parte din complexul tumular Tirighina-Bărboși. În urma cercetărilor au fost descoperite 12 morminte, dintre care opt morminte erau de înhumare și patru de incinerare. De menționat că cercetarea a intersectat, în cadranele 1 și 4, încă doi tumuli aflați la sud-vest și nord-vest de tumulul studiat¹⁵.

Numeroasele lucrări edilitare afectează grav existența celor șapte tumuli încă vizibili în zonă. Doi dintre acești tumuli, situați la sud-est de parcela pe care firma SC SENTOSA SRL intenționează a realiza două hale, au fost afectați în acest an, ca urmare a nivelării terenului prin mijloace mecanizate.

Zona nefiind cercetată sistematic, ne putem aștepta ca printre acești tumuli să mai existe și morminte plane de înhumare, sau chiar de incinerare, așa cum este cazul necropolei romane din vestul cartierului Dunărea¹⁶.

¹⁴ I. T. Dragomir, *Descoperirea fortuită a unui mormânt roman tumular de incinerare în apropierea castrului de la Tirighina Bărboși*, „Pontica”, XXIV, 1991, pp. 237-245.

¹⁵ C. Ilie, A. Adamescu, *Raport de cercetare arheologică Galați, jud. Galați, punct Tirighina-Necropola tumulară romană (Tumul 1)*, „Cronica Cercetărilor Arheologice din România – campania 2009”, București, Institutul de Memorie Culturală-CIMEC, 2010, pp. 265-266.

¹⁶ M. Brudiu, *Săpăturile de salvare din castellum de pământ (sec. II – III e.n.)*, „Materiale și Cercetări Arheologice”, XIV, 1980, pp. 314-320; Idem, *Un castellum roman descoperit la Galați și semnificația lui*, „Danubius”, X, 1981, pp. 59-72; Idem, *Drumul roman prin Moldova de Jos – Între intuiție și realitățile arheologice*, „Pontica”, XXXI, 1998, pp. 217-225; Idem, *Raport de cercetare arheologică Galați, jud. Galați, punct Cartier Dunărea*, „Cronica Cercetărilor Arheologice din România – campania 2002”, București, Institutul de Memorie Culturală-CIMEC, 2003, pp. 128-129; Idem, *Raport de cercetare arheologică Galați, jud. Galați, punct Cartier Dunărea-Castellum roman*, „Cronica Cercetărilor Arheologice din România – campania 2003”, București, Institutul de Memorie Culturală-CIMEC, 2004, pp. 125-126; L. Petculescu, O. Țentea, S. Cleșiu, *Raport de cercetare arheologică Galați, jud. Galați, punct Cartier Dunărea*, „Cronica Cercetărilor Arheologice din România – campania 2004”, București, Institutul de Memorie Culturală-CIMEC, 2005, pp. 153-157; M.D. Liușnea, N. Dinu, *Raport de cercetare arheologică Galați, jud. Galați, punct Cartier Dunărea, Micro 20, zona bl. C7-F1*, „Cronica Cercetărilor Arheologice din România – campania 2006”, București, Institutul de Memorie Culturală-CIMEC, 2007, pp. 160-162; O. Țentea, S. Cleșiu, *Fortificația și necropola romană de la Galați, Cartier*

*

Prima cercetare arheologică preventivă, din anul 2020, a fost organizată la solicitarea firmei S.C. SENTOSA IMPEX S.R.L. care intenționează a realiza două hale de depozitare, cu dimensiunile de 35m/16m, pe un teren situat în cadrul necropolei romane, de pe platoul Tirighina-Galați. Acesta se află la 100m vest de banda transportare a minereului pentru Combinatul Siderurgic și la 400m nord de urmele castrului roman de pe promontoriul Tirighina. În zona sitului arheologic Necropola tumulară romană Tirighina(cod LMI GL-I-s-B-02972) sunt construcții similare, cu destinația de hale, depozite și sedii firme.

Cercetarea s-a realizat prin deschiderea a cinci suprafețe de săpătură, o secțiune magistrală SM (78m/1,20m) și patru casete, Cas. 1-4, cu dimensiunile de 17m/16m. Suprafața celor două hale a fost acoperită prin trasarea a câte două casete. Cas.1 și Cas.2 acoperă suprafața halei nr.1, iar Cas.3 și Cas.4 acoperă suprafața halei nr.2. Între cele două hale este o suprafață de 8m ce nu a fost studiată.

Descrierea săpăturii

Secțiunea magistrală SM, orientată NE-SV, a fost trasată pe latura de nord a viitoarelor hale de depozitare și a avut dimensiunile de 78m/1,2m. Aceasta a fost deschisă pentru a evalua arheologic și zona pe care urmează a se realiza căile de acces spre spațiile de depozitare. În urma cercetării au fost identificate traseele a două șanțuri antice, a trei tranșee moderne, precum și un mormânt de incinerare din perioada romană(M1).

Caseta Cas.1, a fost deschisă la sud de SM, în capătul de vest al acesteia și acoperă prima jumătate a Halei 1. Suprafața avea orientarea NE-SV și dimensiunile 17m/16m. A fost lăsat un martor de 1m față de Cas.2, care a fost demontat la finalizarea cercetării.

Cercetarea acestei suprafețe a permis descoperirea a nouă morminte, șapte de înhumare (M.2, M.4, M.5, M.6, M7, M.8 și M10) și două de incinerare (M.3, M.9). Au mai fost sesizate două complexe Cx.1 și Cx.2. M.10 a fost surprins în martorul dintre Cas.1 și Cas.2. Cx. 2 este un șanț(S.1) ce se continuă din SM până în Cas.2 și în care a fost găsit material arheologic de factură romană.

Caseta Cas.2 a fost trasată la est de Cas.1, la sud de SM1 și acoperă a doua jumătate a Halei 1. Suprafața a fost orientată NE-SV și avea dimensiunile de 17m/16m. În această casetă a fost descoperit un mormânt de incinerare (M11),

continuarea Cx.2(șanțul S.1), precum și alte două complexe Cx.3 și Cx.4. Cx.3 s-a dovedit a fi tot un șanț(S.2) cu material arheologic de factură romană.

Caseta Cas.3 este situată la sud de SM, la 8m est de Cas.2 și acoperă prima jumătate a Halei 2. Suprafața, orientată NE-SV, a avut dimensiunile de 17m/16m și adâncimea maximă de săpare a fost atinsă în complexul Cx.5, la -3,40 m. În această casetă a fost surprinsă continuarea Cx.3(S.2), traseele a două tranșee din primul răzoi mondial(Tr.1, Tr.2), precum și capătul unui șanț de apărare, Cx.5(S.3), din perioada romană.

Caseta Cas.4, orientată NE-SV, cu dimensiunile de 17m/16 m, este situată la sud de SM, la 1m E de Cas.3 și acoperă a doua jumătate a Halei 2. În această suprafață a fost identificat și cercetat un mormânt de înhumatie(M12) din perioada romană precum și conturul unor tranșee militare, din primul răzoi mondial(Tr.2, Tr.3).

Stratigrafia celor cinci unități de săpătură, din zona necropolei tumulare romane, punct „SENTOSA”, este asemănătoare. Astfel, solul viu este constant suprapus de un sol galben cu concrețiuni calcaroase, cu o grosime variabilă de 0,10m până la 0,30m, care reprezintă, de fapt, stratul din care sunt săpate, de regulă, complexele funerare romane. Mormintele și complexele cu material arheologic specific perioadei romane se află în următorul strat, un sol de culoare gri, cu o grosime de 0,15m-0,40m. Acest strat este clar vizibil mai ales în zona casetelor Cas.1-Cas.2, deoarece în Cas.3-Cas.4, nivelul roman este deranjat de un nivel de pământ negru granulos (0,30-0,50m), strat care corespunde structurilor defensive date în perioada Primului Război Mondial. Urmează, în toate cele patru casete, un sol negru compact cu grosimi de 0,25m-0,70m, care reprezintă o compactare realizată în perioada contemporană. Suprapuse acestui nivel se află, în ordine, un strat cu pământ negru cu galben, de circa 0,15m-0,30m, care reprezintă o nivelare, un strat de zgură compactată(doar în primii 18m de la vest), cu o grosime ce variază între 0,10m și 0,15m, urmat de stratul vegetal.

Complexe arheologice

Morminte

M.1 este un mormânt de incineratie, în groapă rectangulară, arșă puternic, cu dimensiunile de: L-1,73m, l- 0,48m la V și 0,55m la E. Orientarea gropii era pe direcția E-V. A apărut în SM, c.16-17, la -0,70m și s-a adâncit până la -1,10m. Au

fost sesizate urme de oase calcinate, cărbune și cenușă. Au fost găsite fragmente ceramice, metal, fragmente de piroane și țiște.

M.2 este un mormânt de înhumăție, cu orientarea N-S. Groapa rectangulară, ce a apărut în Cas.1, c. 1-2 EF, s-a conturat încă de la -1,10m și s-a adâncit până la -1,80m. Ea avea dimensiunile de: L-2,30m, l-1,20m la N și 0,70m la S. Groapa prezenta un prag spre NE, iar oasele nu au fost găsite în conexiune anatomică, ci depuse în colțul de SV, între -1,40m -1,60m. Groapa se adâncește în zona de centru, de la V spre E, până la -1,60m-1,80m. Din această zonă au fost recuperate mici fragmente ceramice și de metal.

M.3 este un mormânt de incinerăție, în groapă rectangulară, arsă puternic, sesizată în Cas.1, c.2-3E, la adâncimea de -1,00m, cu orientarea E-V. Dimensiunile gropii au fost: L-1,95m, l-0,50m la V și 0,70m la E. Ca și M1 groapa este simplă și se adâncește până la -1,35m. În acest mormânt au fost găsite urme de oase calcinate, cărbune și cenușă, fragmente ceramice și din metal.

M.4 este un mormânt de înhumăție, în groapă rectangulară, ce s-a conturat încă de la -0,90m, în Cas.1, c.4-5EF și s-a adâncit până la -1,10m. Dimensiunile gropii au fost: L-1,90m, l-0,68m la N și 0,40m la S, iar orientarea N-S. Mormânt, probabil jefuit, nu au fost găsite oase ci doar câteva fragmente ceramice.

M.5 este un alt mormânt de înhumăție, în groapă rectangulară, ce s-a conturat încă de la -1,00m, în Cas.1, c.3-4GH și s-a adâncit până la -1,40m. Orientarea gropii a fost NV-SE, iar dimensiunile la conturare următoarele: L-1,95m, l-0,82m la NV și 0,80m la SE. Groapa prezenta un prag de 0,2m pe latura de sud între -1,20m -1,40m. Din colțul de NV au fost recuperate câteva fragmente ceramice și puține oase umane foarte friabile, posibil o mandibulă de copil.

M.6 este un mormânt de înhumăție, în groapă rectangulară, ce s-a conturat încă de la -1,00m în Cas.1, c.6-7DE, cu orientarea N-S. Baza gropii a fost surprinsă la -1,20m. Dimensiunile gropii la conturare au fost de: L-1,85m, l-0,60m la S, 0,90m la N. Groapa de depunere a defunctului avea dimensiunile de: L-1,80m, l-0,40m la S, 0,35m la N. Scheletul relativ bine conservat avea craniul la sud ușor orientat spre est, brațul drept pe lângă bazin, iar cel stâng spre piept. În zona umărului drept a fost găsită o monedă, iar la capătul piciorului drept era depusă o căniță. Au mai fost recuperate fragmente foarte friabile dintr-un opaiț, fragmente ceramice și din metal.

M.7 a fost un alt mormânt de înhumăție, în groapă rectangulară, ce s-a conturat încă de la -1,00m în Cas.1, c.5-6CD, cu orientarea N-S. Baza gropii a fost surprinsă la -1,70m. Dimensiunile inițiale ale gropii au fost de: L-1,30m, l-0,60m la N și 0,55m la S. La -1,40m a apărut un prag pe latura de vest. Groapa mormântului, în care a fost depus defunctul, apare spre profilul de est, între -1,50m-1,70m, având

un contur oval. A fost identificat doar craniul la NE unde se afla și o monedă. Nu au mai fost găsite alte fragmente de oase din schelet, dar aproximativ în zona pieptului a fost găsit un pandantiv din bronz, iar în zona picioarelor, spre est, au apărut două vase ceramice, un opaiț și o căniță, ambele de factură romană. Au mai fost recuperate câteva fragmente ceramice și piroane din fier.

M.8 este un mormânt de înhumăție, în groapă rectangulară, ce s-a conturat încă de la -1,00, în c. 5-6BC din Cas.1 și era orientat NV-SE. Dimensiunile gropii au fost: L-1,45m, l-1,08m la S, 0,90m la N. După adâncimea de -1,20m groapa avea un prag, pe jumătatea vestică, lat de 0,45m. Puținele resturi osoase din schelet, foarte friabile, au fost sesizate la -1,40m pe latura de est a gropii în care a fost depus defunctul. Au fost recuperate piroane și câteva fragmente metalice din groapa defunctului.

M.9 este un mormânt de incinerăție, în groapă rectangulară, arsă puternic, cu orientarea E-V, ce a fost sesizat în Cas.1, c.6-7 CD. A fost surprins la -0,90m și s-a finalizat la -1,20m. Dimensiunile la exterior au fost de: L-1,70m, l-0,65 la E, 0,50m la V, iar la interior de: L-1,40m, l-0,53 la E, 0,40m la V. În acest mormânt au fost găsite urme de oase calcinate, cărbune, cenușă, fragmente ceramice și din metal.

M.10 este un mormânt de înhumăție, în groapă rectangulară, cu orientarea NS, ce a apărut în martorul dintre Cas.1 și Cas.2 și c.8BC din Cas.1. Groapa a fost sesizată în profilul martor încă de la -0,80m în solul gri, nivelul antic din care plecau majoritatea mormintelor și s-a finalizat la -1,35m. Groapa mormântului avea în plan, la conturare, dimensiunile de: L-2,30m, l-1,34m la N și 1,10m la S, iar la bază de: L-1,88m, l-0,74m la N și 0,54m la S. Groapa prezenta un prag pe latura de est iar defunctul fusese depus spre vest cu picioarele la sud. Scheletul era răvășit doar membrul inferior drept păstrându-se în situ. Din groapa mormântului au fost recuperate fragmente de metal și ceramice, în special de amforă piriformă de culoare gălbuie.

M.11 este un mormânt de incinerăție, în groapă rectangulară, arsă puternic, cu orientarea N-S, ce a fost sesizat în Cas.2, c.8-9FG. A fost surprins la -0,70m și s-a finalizat la -0,90m. Dimensiunile la exterior au fost de: L-1,90m, l-0,67m la N, 0,70m la S. În acest mormânt au fost găsite urme de oase calcinate, cărbune, cenușă, fragmente ceramice și din metal

M.12 este un mormânt de înhumăție, în groapă rectangulară, ce s-a conturat la -0,80m, în Cas.4, c.4-5AB și s-a finalizat la -2,10m. La conturare a avut următoarele dimensiuni latura de N 1,60m, latura de S 2,20m, latura de V 1,70m și latura de est 0,88m. Groapa defunctului a fost jefuită, oasele fiind răvășite. Orientarea scheletului a fost V-E așa cum indică forma gropii la bază ca și prezența oaselor mari de la

picioare, femur, tibie, spre estul gropii. La vest în solul galben au fost găsite urme de lemn carbonizat, probabil de la sicriu. Din groapa au mai fost recuperate fragmente ceramice și din metal.

Complexe, șanțuri antice, tranșee moderne

Cx.1 a fost surprins în Cas.1, c.4CD, la adâncimea de -0,90m, și a fost o groapă de formă rectangulară cu colțurile rotunjite. Complexul, cu orientarea N-S, a avut lungimea de 2,70m și lățimea de 0,40m. Baza gropii a fost surprinsă la adâncimea de -1,10m, din ea fiind recuperate câteva fragmente ceramice provenite de la amfore și material tegular. Deși forma indica un mormânt, nu au fost găsite oase umane.

Cx.2 (S.1)

Surprins la adâncimea de -1,00m în profilul de nord al SM, c. 4-6, Cas.1, se continuă în plan pe direcția V-E în casele Cas. 1 și Cas.2. În plan, Cx.2(S.1) are o formă rectangulară cu o lățime de aproximativ 3,20 m. Cx.2 este un șanț de delimitare a unei incinte funerare ce pornește din profilul de N al SM, continuă pe direcția V-E și în Cas.1 pe o lungime de 4m. Are o întrerupere de 2m care avea rol de culoar de intrare, după care se continuă pe aceeași direcție V-E, 4,25m până în profilul de E al Cas.1 și apoi în Cas.2, pe aceeași direcție încă 9,20 m.

Atât pe profilul de N al SM, cât și pe profilul de E din Cas.1, s-au putut observa că laturile șanțului sunt ușor oblice iar baza este ușor ascuțită. Baza a fost atinsă la adâncimea de -1,80m unde avea lățimea de 0,80m. În pământul de umplutură, de culoare gri compact, au fost găsite fragmente ceramice de factură romană.

Cx.3(S.2) este tot un șanț de delimitare a unei incinte funerare, surprins la adâncimea de -1,00m în profilul de nord al SM, c.11-12 și în plan în SM și caseta Cas.2. În plan, Cx.3 are o formă rectangulară cu o lățime de aproximativ 2,00 m. Cx.3(S.2) pleacă din SM, continuă în Cas.2 pe direcția NV-SE pe o lungime de 6,20 metri, urmează o întrerupere formată din pământ galben care avea rol de culoar de intrare, de 2m, apoi continuă pe aceeași direcție, încă 6,00m. Șanțul face un unghi drept, mergând pe direcția N-S încă 2,50m până în profilul de E al Cas.2. De menționat că Cx.3 apare și în Cas.3, în colțul de NV și în SM, c. 22-23, unde intră în profilul de nord.

Atât pe profilul SM, cât și pe profilul de E din Cas.2, s-a putut observa că laturile șanțului sunt ușor oblice, iar baza este albiată. Baza a fost atinsă la adâncimea de -1,60 m. În pământul de umplutură, de culoare gri compact, au fost găsite fragmente ceramice de factură romană.

Cx.4 a fost surprins în Cas.2, c.2-3BC, la adâncimea de -0,90m, și a fost o groapă de formă rectangulară cu colțurile rotunjite. Complexul, cu orientarea N-S, a avut lungime de 2,50m și lățimea de 0,35m-0,40m. Baza gropii a fost surprinsă la adâncimea de -1,20m, din ea fiind recuperate câteva fragmente ceramice de factură romană.

Cx.5(S3)

În c.6-8AB, din Cas.3, sub stratul de pământ vegetal, au fost descoperite elementele unui șanț de apărare cu o deschidere de aproximativ 4 metri și o adâncime maximă de -3,20m față de nivelul actual de călcare. Umplutura acestuia este dintr-un pământ gri cenușiu, compact. Surprins în profilul de sud al Cas.3, complexul a fost observat de la adâncimea de -0,40m. În plan, complexul are o formă dreptunghiulară.

În profil, pereții șanțului de apărare sunt arcuiți și neregulați. La adâncimea de -2,60, baza șanțului se îngustează formând o treaptă. La baza șanțului au fost descoperite urme de lemn și câteva fragmente ceramice de factură romană.

Tranșee moderne

Cercetările arheologice au pus în evidență și o serie de structuri defensive datate din Primul Război Mondial. Tranșeele au fost descoperite în secțiunea magistrală SM și în casetele Cas.3 și Cas.4. În profilul de nord al SM cele trei tranșee militare(T1, T2, T3) au fost surprinse încă de la adâncimea de -0,40m(T3) și -0,60m (T1, T2).

În plan, s-a observat că T1 pleacă din profilul de nord al SM, are o direcție V-E, aproximativ 10,5m până aproape de profilul de est al Cas.3 unde face un unghi drept spre nord, trecând în Cas.4. În Cas.4 păstrează direcția NS încă 2,5m după care schimbă direcția spre est și după 5,5m intersectează T3. În tranșeul T1 au fost observate și două puncte de observație, cu dimensiunile de 1,5m/1,5m, orientate spre sud.

Tranșeu T2 a fost surprins în profilul de N al SM la -0,60m și merge 2m spre sud unde se intersectează cu T1.

Cel de-al treilea tranșeu, T3, a fost surprins în SM și Cas.4. Acea pornește din profilul de N al SM, de la adâncimea de -0,40m pe direcția NS 10m, după care face un unghi drept și se îndreaptă spre est 12,5m, unde intră în profilul de E al Cas.4.

În plan, ambele tranșee au o lățime de 1,30-1,40m. Profilul acestora arată că ele au fost săpate din stratul măzăros cu pereții oblici și cu baza dreaptă. Adâncimea maximă a fost atinsă la -1,90 m de la nivelul actual de călcare.

Material arheologic

Întreg materialul arheologic recoltat din complexele funerare, precum și din șanțuri, ceramică, metal, monede se prezintă unitar din punct de vedere cronologic și tipologic. El se încadrează în secolele II - IV p. Chr. și este în întregime de factură romană.

Ceramica este de bună calitate, iar ca forme apar, mici cănițe, opaițe și fragmente de amfore piriforme de culoare roșie sau gălbuie.

Două dintre monedele care au fost curățate, deși greu lizibile pot fi încadrate în categoria bronzurilor romane din secolul II sau III p. Chr.

**

A doua cercetare arheologică preventivă din anul 2020 de pe platoul Tirighina a fost organizată de Muzeul Istorie „Paul Păltănea” din Galați în zona Sitului arheologic de la Bărboși-Tirighina(cod LMI GL-I-s-A-02971), la 200m nord-vest de ruinele castrului roman.

Cercetarea a fost demarată la solicitarea firmei S.C. DEMCAR 2000 S.R.L. ce intenționează a realiza o „Hală de producție pentru module metalice containere”, cu dimensiunile de 104m/26m. În zona respectivă sunt deja numeroase construcții similare, cu destinația de hale, depozite și sedii firme, care probabil au afectat straturile arheologice în absența unor cercetări arheologice. Menționăm că în anii 2017-2019, colectivul Muzeului de Istorie „Paul Păltănea” din Galați a efectuat cercetări preventive în zona castrului roman și în punctele „RINTCOS” și „DOLADELA” situate la 300-400m vest de fortificația romană¹⁷. Zona în care se va realiza obiectivul investițional menționat nu a fost cercetată sistematic, însă se află la doar 200m NV de castrul roman și la circa 40m nord de o locuință romană cercetată în anii ‘80 ai secolului trecut, așa că ne așteptam ca și în această suprafață să apară complexe de locuire, morminte sau structuri arheologice din perioadele menționate.

Pentru a degreva de sarcină arheologică întreaga suprafață pe care se va construi hala au fost deschise șapte unități de săpătură, două secțiuni magistrale SD1(108m/6m), SD2(108/4m) și cinci casete SD3, SD4, SD5, SD6(20/20m), SD7(24m/20m), cu martori de un metru între ele. A fost acoperită astfel întreaga suprafață pe care se va realiza hala și drumul de acces de pe latura de est. La

¹⁷ C. Ilie, *Raport de cercetare arheologică Galați, jud. Galați, Tirighina-Bărboși, punct SC Rintcos SRL*, manuscris, 2017; C. Ilie, *Raport de cercetare arheologică Galați, jud. Galați, Tirighina-Bărboși, punct SC Doladela SRL*, manuscris, 2019.

finalizarea lucrărilor, din toate cele șapte suprafețe, au fost demontați martorii dintre acestea.

Descrierea săpăturii

Secțiunea magistrală SD1, orientată N-S, a fost trasată pe latura de est a viitoarei hale de producție și avea dimensiunile de 108m/6m.

Suprafața SD1 a fost deschisă pentru a evalua arheologic zona pe care urmează a se realiza fundațiile de pe latura estică a halei, precum și căile de acces auto. În urma cercetării au fost identificat traseul unui șanț antic din perioada romană(SD1-01/Șanț 1), traseele unor cabluri electrice(SD1-02) și a unui canivou al unei rețele de apă(SD-03).

Secțiunea magistrală SD2, orientată N-S, a fost trasată pe latura de vest a viitoarei hale de producție și avea dimensiunile de 108m/4m.

Suprafața SD2 a fost deschisă pentru a evalua arheologic zona pe care urmează a se realiza fundațiile de pe latura vestică a halei precum și o rigolă de scurgere a apelor pluviale. În urma cercetării a fost identificat traseul unui șanț antic din perioada romană(SD2-01/ Șanț 1), o groapă de stâlp modernă(SD02-02) și traseele unor cabluri electrice(continuarea a SD1-02) și a unui canivou al unei rețele de apă(continuarea a SD1-03). În capătul de nord au fost puse în evidență segmente dintr-un șanț roman(SD2-03 și SD2-04/Șanț 2) ce delimitau o zonă funerară. Șanțul se continuă și în suprafața SD3. A mai fost identificată și groapa unui mormânt de înhumatie(SD2-05/M3).

Caseta SD3 este situată între cele două magistrale, în capătul de nord al acestora, spre șoseaua națională DN25 și avea dimensiunile de 20m/20m. În această suprafață au fost surprinse două complexe: SD3-01/Șanț 2 ce constituia continuarea segmentelor de șanț din SD2 și SD3-02/M1, un mormânt de incineratie ce intra și sub profilul de V al casetei.

Caseta SD4 este situată între cele două magistrale, la sud de SD3 și avea dimensiunile de 20m/20m. În această casetă a fost surprinsă groapa unui mormânt de înhumatie(SD4-01/ M2), traseul canivoului(continuarea a SD1-03) și a șanțului aferent surprins și în SD1 și SD2.

Caseta SD5 este situată între cele două magistrale, la sud de SD4 și avea dimensiunile de 20m/20m. În această suprafață nu au fost găsite complexe arheologice, fiind surprinse doar o parte din traseul canivoului(continuarea a SD1-03), precum și cele două trasee de cabluri electrice(continuarea a SD1-02) apărute și în SD1 și SD2.

Caseta SD6 este situată între cele două magistrale, la sud de SD5 și avea dimensiunile de 20m/20m. În această suprafață nu au fost surprinse complexe arheologice, dar au apărut sporadic fragmente ceramice de factură romană.

Caseta SD7 este situată între cele două magistrale, în capătul de sud al acestora, spre panta ce coboară înspre Bărboși și avea dimensiunile de 24m/20m. În această suprafață a fost surprins continuarea șanțului roman (Șanț 1) care apăruse atât în SD1(notat SD1-01) cât și în SD2(notat SD2-01). Șanțul străbate caseta în diagonală pe direcția NE-SV.

Stratigrafia celor 7 unități de săpătură, din zona sitului arheologic Tirighina-Bărboși, punct SC DEMCAR 2000 SRL Galați, comportă aceleași principii generale de depunere. Astfel, solul viu este constant suprapus de un sol galben cu concrețiuni calcaroase, cu o grosime variabilă de 0,10m până la 0,40m, care reprezintă, de fapt, stratul în care sunt săpate, de regulă, complexe funerare romane. Mormintele și complexe cu material arheologic specific perioadei romane se află în următorul strat, un sol de culoare gri, cu o grosime de 0,15m-0,40m. Acest strat este clar vizibil mai ales în zona suprafețelor SD1-3 și SD6-7, iar în SD4-5, nivelul roman este deranjat de traseul unui canivou și a șanțurilor unor cabluri electrice din perioada contemporană. Urmează, în toate cele șapte suprafețe cercetate, un sol negru compact cu grosimi de -0,25m-0,50m, care reprezintă o compactare realizată în perioada contemporană și din care, de altfel, pornesc lucrările edilitare menționate mai sus. Suprapuse acestui nivel se află, în ordine, un strat cu pământ galben cu cărămidă spartă, de circa 0,15m-0,30m, vizibil mai ales în SD1, SD3-4 și SD7, care reprezintă o nivelare contemporană. Mai apoi, situația stratigrafică se încheie cu stratul vegetal, cu o grosime de 0,05-0,10m.

Complexe arheologice

Morminte

M.1 – Groapa mormântului a fost surprinsă în c.4-5A din SD3 la adâncimea de 0,80m și se continua în profilul de V al casei. Complexul a fost notat inițial SD3-02. După demontarea martorului a fost dezvelit în totalitate complexul funerar care s-a dovedit a fi un mormânt de incinerare, în groapă rectangulară, arsă puternic și orientată SV-NE. La conturare, la -0,60m, groapa mormântului avea dimensiunile de 2,10m/1,25m. Zona rugului avea o lungime de 1,90m, la sud-vest o lățime de 1,30m, iar la nord-est de 0,90m. Groapa, prezenta un mic prag de 0,10m - 0,15m, la 0,15m de la conturare, după care se adâncea cu încă 0,35m până la bază, unde era o crustă cenușie cu o grosime de 0,05m. Crusta apare și pe pereții gropii. Difuziunea

la roșu în sol era de 0,04-0,05m. Din acest complex au fost recuperate câteva fragmente de oase umane calcinate, mici fragmente ceramice și de metal.

M.2 – Groapa acestui mormânt de înhumatie a fost surprinsă în SD4, c.1-2A, la -0,80m și a fost parțial deranjată spre sud-vest de lucrările de amenajare a canivoului rețelei de apă. Complexul a fost notat inițial SD4-01. Groapa, orientată SV-NE, cu dimensiunile de 2,20m/1,60m, s-a adâncit până la -1,20m. Forma neregulată a gropii poate fi urmare a jefuirii mormântului, încă din vechime. Au fost găsite doar două mici fragmente de oase umane și câteva fragmente ceramice.

M.3 – Groapa acestui mormânt de înhumatie, notat inițial SD2-05, a fost surprinsă în SD2, c.49A, la -0,60m și intra sub profilul de vest al casetei. Groapa, orientată NV-SE, cu dimensiunile surprinse de 1,60m/0,80m, s-a adâncit până la -1,50m. Nu au fost recuperate oase umane sau materiale arheologice. Lipsa inventarului ne determină să credem că și acest mormânt a fost jefuit.

Șanțuri antice, intervenții moderne

Șanțul 1 a fost surprins în SD1, SD2 și SD7 încă de la adâncimea de 0,60m în toate suprafețele și are o orientare NE-SV. Este un șanț de apărare a castrului roman aflat la circa 200 m spre est. Lungimea surprinsă în cele trei suprafețe este de 38m.

Șanțul a fost surprins inițial în SD1, în profilul de est, în c.19-12, la adâncimea de -0,60 m. În plan avea o deschidere de 3,80 m cu un pământ de umplutură negru albicios compact. Șanțul continuă pe direcția sud-vest prin unitatea de cercetare denumită SD7, cu o deschidere de 4m-4,50 m și mai apoi, în SD2, unde în profilul de sud are o deschidere de 5,5m. În SD7 șanțul a fost surprins, tot în profilul de est, în c.7-9, iar în SD2 în c.1-2. Șanțul de apărare roman se continuă și în afara suprafeței afectate de proiectul de construcție, cu încă 10m, fapt vizibil în cele două sondaje efectuate la sud-vest de SD2. Capătul dinspre versantul de sud al promontoriului nu a putut fi verificat întrucât terenul aparține unui alt proprietar.

Din punct de vedere stratigrafic, șanțul de apărare are la partea sa superioară un strat de pământ negru granulos care era vizibil doar pe traseul său și care reprezintă etapa finală a umplerii sale. Sub stratul menționat anterior, și din nivelul specific perioadei romane, a fost evidențiat un pământ de umplutură gri cenușiu cu o consistență compactă. Adâncimea maximă a fost surprinsă la -2,55m. Din pământul de umplutură au fost recoltate materiale tegulare, fragmente ceramice romane provenind de la amfore și castroane, dar și un fragment de opaiț.

În SD1, peretele dinspre sud al șanțului de apărare este înclinat și ușor tras spre interior în partea inferioară, iar peretele dinspre nord este oblic. Baza șanțului

se închide făcând un unghi ascuțit. În SD7 și în SD2, un perete este arcuit spre exterior, celălalt este înclinat, iar baza este ușor neregulată.

În campania arheologică din anul 2019, în cadrul proiectului de punere în valoare a sitului arheologic Tirighina-Bărboși, a fost descoperit pentru prima dată un segment din șanțul de apărare a castrului de la Bărboși. Traseul șanțului de apărare descoperit în campania anului 2020 pare să continue pe aceeași direcție (nord-est) cu cel identificat în Secțiunea SIII din campania 2019.

Tot în campania anului 2020, în urma unei cercetări preventive din zona necropolei tumulare de la Tirighina Bărboși, punct „Sentosa” a fost descoperit un alt segment de șanț de apărare roman. Nu excludem faptul ca acest segment de șanț din punctul „Demcar” să fie în conexiune cu celelalte două segmente descoperite în anii 2019 – 2020.

Șanțul 2 a fost surprins în suprafețele SD2 și SD3 și se constituie într-un șanț de delimitare a unei incinte funerare. De altfel mormintele M1 și M3 se aflau în interiorul acestei suprafețe delimitată de șanț.

Șanțul (notat inițial SD2-03) a fost surprins în SD2 în c. 47-48AB, pe direcția NV-SE și în c.51-52AB (notat inițial SD2-04), pe direcția SV-NE, Ambele segmente se continuau sub profilele de est și vest ale casetei. Cele două segmente au apărut încă de la -0,60m și se adânceau până la -1,50m -1,60m.

Continuarea acestui șanț parcular a fost surprinsă în suprafața SD3. Complexul a fost notat inițial SD3-01. În această suprafață șanțul ce vine din profilul de vest al casetei se închide în c.5-6EF. În profil s-a putut observa că laturile șanțului sunt ușor oblice iar baza este ușor alveolat. Baza a fost atinsă la adâncimile de -1,50m -1,80m. În pământul de umplutură de culoare gri compact au fost găsite fragmente ceramice de factură romană.

Intervenții moderne

Cercetările arheologice au pus în evidență și o serie de structuri realizate în a doua jumătate a secolului al XX-lea, care posibil să fi afectat complexe arheologice mai vechi.

Construirea Combinatului Siderurgic a afectat situl de la Bărboși prin realizarea unor șanțuri de diferite dimensiuni ce au avut ca scop alimentarea cu electricitate a stației de pomparea a apei din Siret spre combinat și unei rețele de apă montată în subteran și protejată de un canivou din beton. Parte din traseele respective au fost surprinse în suprafețele cercetate în SD1, SD4, SD5 și în SD2.

Material arheologic

Întreg materialul arheologic descoperit atât în complexele funerare, cât și din șanțuri sau nivel, se prezintă unitar din punct de vedere cronologic și tipologic. El se încadrează în secolele II - IV p. Chr. și este în întregime de factură romană.

Ceramica descoperită este fragmentară și provine de la o gamă variată de forme cum ar fi opaițe, amfore și castroane sau boluri. Din punct de vedere al realizării lor, putem spune că recipientele au fost modelate dintr-o pastă de bună calitate, arse secundar, având în compoziție nisip și pietricele.

Materialul tegular este reprezentat prin descoperirea a trei piese, o cărămidă întreagă și două fragmentare. Nici una nu prezintă ștampile, însă cea întreagă este decorată cu două registre de valuri.

**

Concluzii

Cele două cercetări aduc elemente noi privitoare la sistemul defensiv din vecinătatea castrului de la Tirighina-Bărboși, precum și la practicile funerare ale coloniștilor romani stabiliți în sudul Moldovei în secolele II-IV p. Chr.

În ceea ce privește sistemul defensiv al castrului roman săpăturile au permis punerea în evidență a unui segment dintr-un șanț de apărare (48m), orientat N-S, situat la 200m nord-vest de promontoriu pe care se afla castrul roman, în punctul „Demcar”, precum și a unui punct *terminus* de șanț de apărare (2m), cu aceeași orientare NS, situat la 400m nord de castru, în punctul „Sentosa”. La începutul secolului XX, V. Pârvan menționa existența a trei astfel de șanțuri dar care nu au fost sesizate arheologic până la cercetare din anul 2019¹⁸.

Cercetările arheologice de la Tirighina-Bărboși în cele două puncte, „Sentosa” și „Demcar”, au permis și studierea a trei incinte funerare, delimitate prin șanțuri, în interiorul cărora au fost descoperite atât morminte de înhumatie cât și de incineratie. Practica delimitării parcelare a zonelor funerare prin șanțuri este prezentă în tot spațiul roman și se folosea încă din epoca fierului¹⁹.

¹⁸ V. Pârvan, *Castrul de la Poiana*, ed.cit.; F. Topoleanu et alii, *Raport de cercetare arheologică preventivă. Situl Tirighina-Barboși, Galați*, manuscris, Galați, 2019, p. 26.

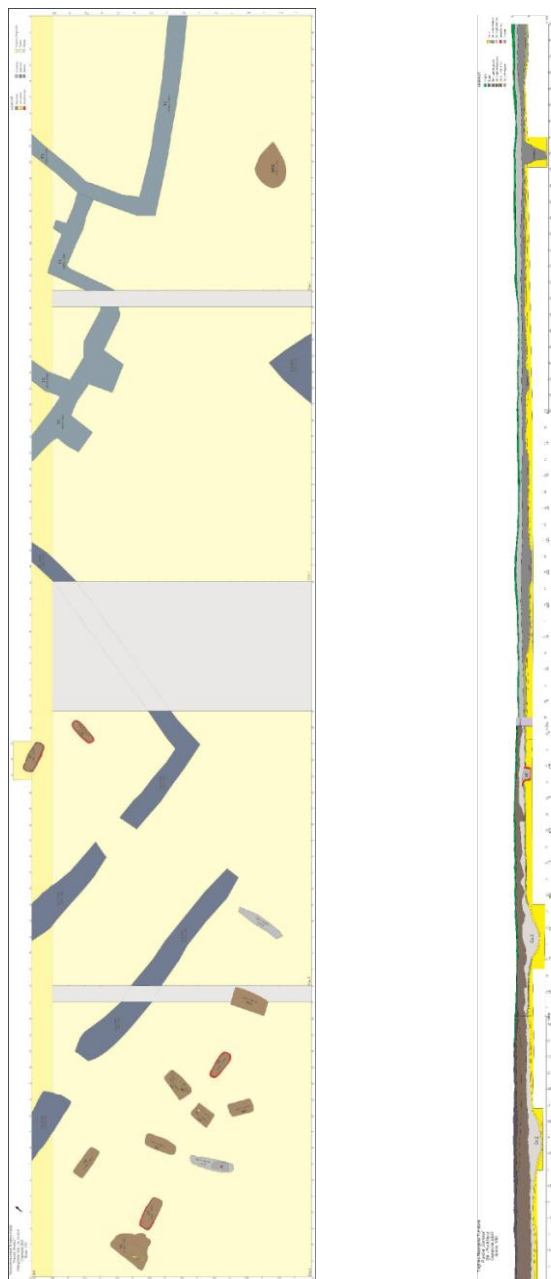
¹⁹ H. Ubl, *Das römische Gräberfeld und die zugehörige Siedlung von Mannorsdorf a. Leithagebirge, Flur Hausfelder am Arbach*, „Actes du IX Congrès International d'Études sur les Frontières Romaines, Mamaia, 6-13 septembre 1972”, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România – Böhlau Verlag, Köln-Wien, 1974, p. 421; J. Beszédes, G. Szilas, *Őskori és római kori lelőhelyek feltárása az M6 autópályá budapesti szakaszának nyomvonalán 2005-ben*, „Aquincumi Füzetek”, 12, 2006, pp. 156-158.

În peisajul funerar din necropola romană de la Tirighina avem depuneri în tumuli, în interiorul unor incinte funerare delimitate prin șanțuri sau ringuri de piatră²⁰, și depuneri în afara acestor incinte.

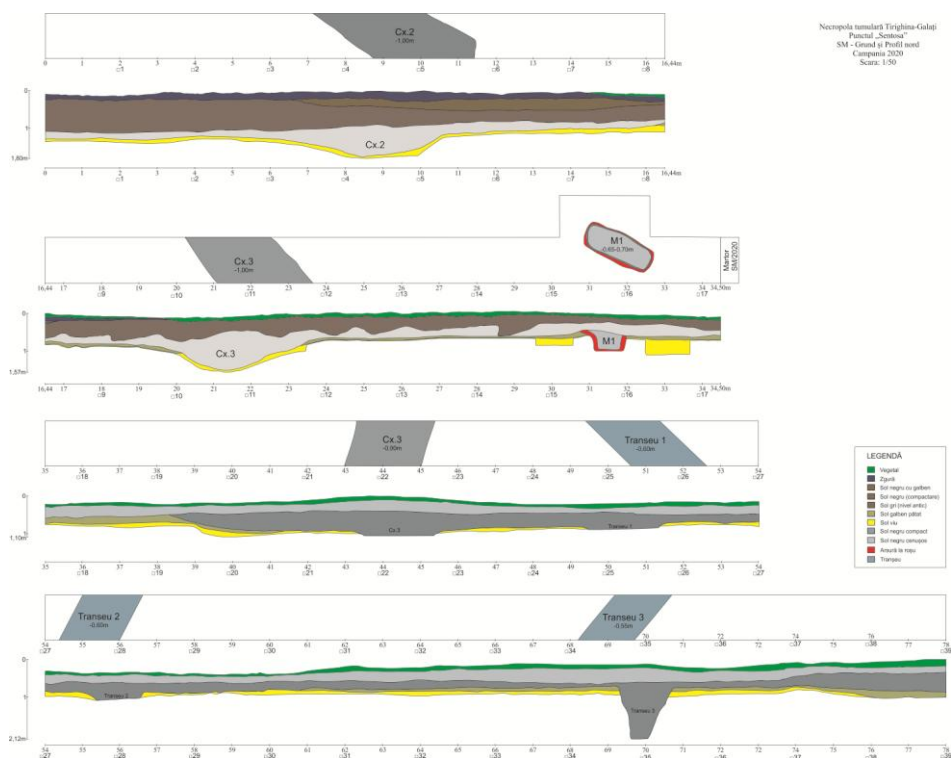
²⁰ S. Sanie, *Civilizația romană la est de Carpați...*, ed.cit., pp. 83-84; I. T. Dragomir, *Morminte romane într-un tumul funerar cu ringuri de piatră descoperite la Tirighina-Barboși, în sudul roman al Moldovei*, „Danubius”, X, 1981, pp. 73-114.



Planșa 1. Ortofotoplan cu încadrarea în zonă a suprafețelor cercetate în situl Tirighina-Bărboși, punctele „Sentosa” și „Demcar”.



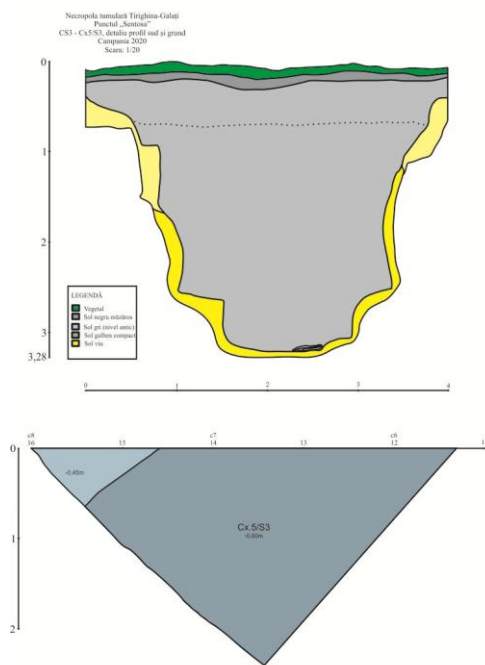
Planşa 2. Punctul „Sentosa”. Planul general al suprafețelor deschise în punctul(jos).
 Profilul de nord al SM(sus).



Planșa 3. Punctul „Sentosa”. Grundul și profilul de nord al Secțiunii Magistrale.



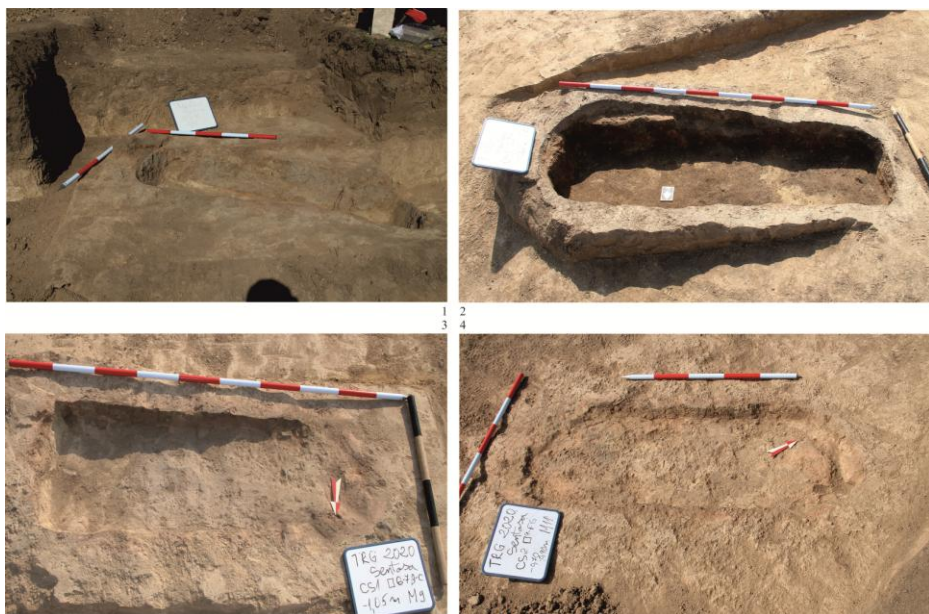
Planșa 4. Punctul „Sentosa”. Aspect din timpul cercetării, vedere spre est.



Planșa 5. Punctul „Sentosa”. Grund și profil al complexului Cx.5 din Cas.3, desen (stânga) și imagini de șantier (dreapta).



Planșa 6. Punctul „Sentosa”. 1-3. Cx.2(S.1); 4. Cx3(S.2).



Planșa 7. Punctul „Sentosa”. Morminte de incinerare. 1-2 M.1; 3. M.9; 4. M.11.



Planșa 8. Punctul „Sentosa”. Morminte de înhumare. 1. M.2; 2. M.6; 3-4 M.7.



Planșa 9. Punctul „Sentosa”. Morminte de înhumăție. 1-2. M.10; 3-4. M.12.



Planșa 10. Punctul „Sentosa”. Material arheologic descoperit în morminte.



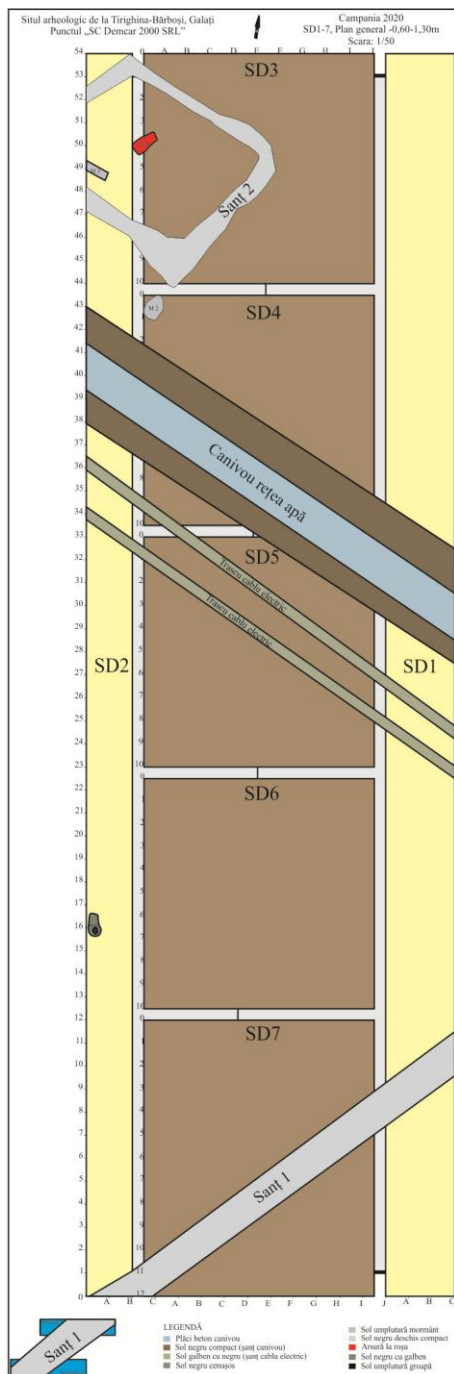
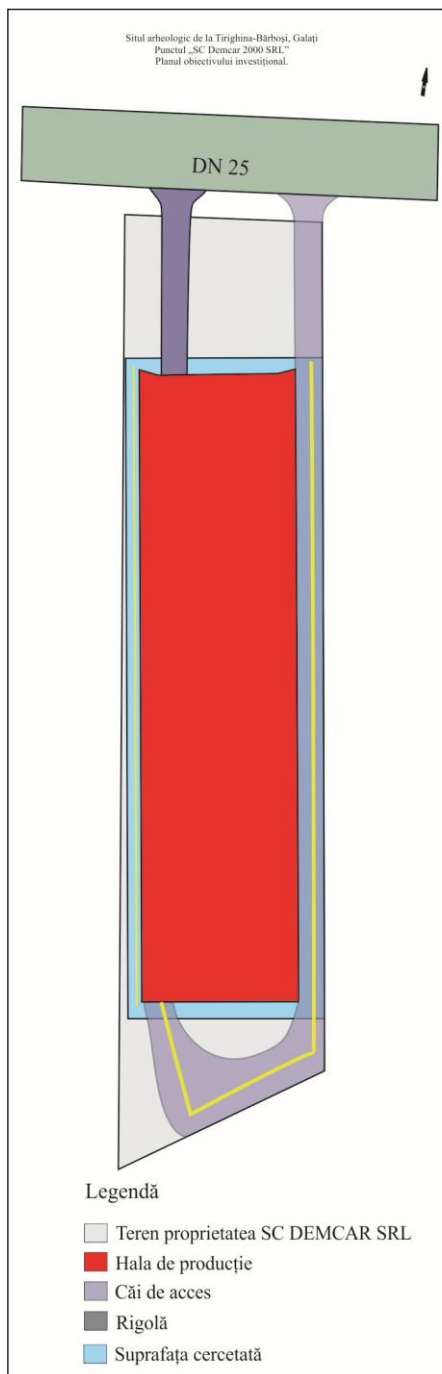
Planșa 11. Punctul „Demcar”.

Ortofotoplanul zonei în care se află terenul firmei S.C. DEMCAR S.R.L.



Planșa 12. Punctul „Demcar”.

Imagine de ansamblu asupra zonei cercetate, vedere spre NV.



Planșa 13. Punctul „Demcar”.

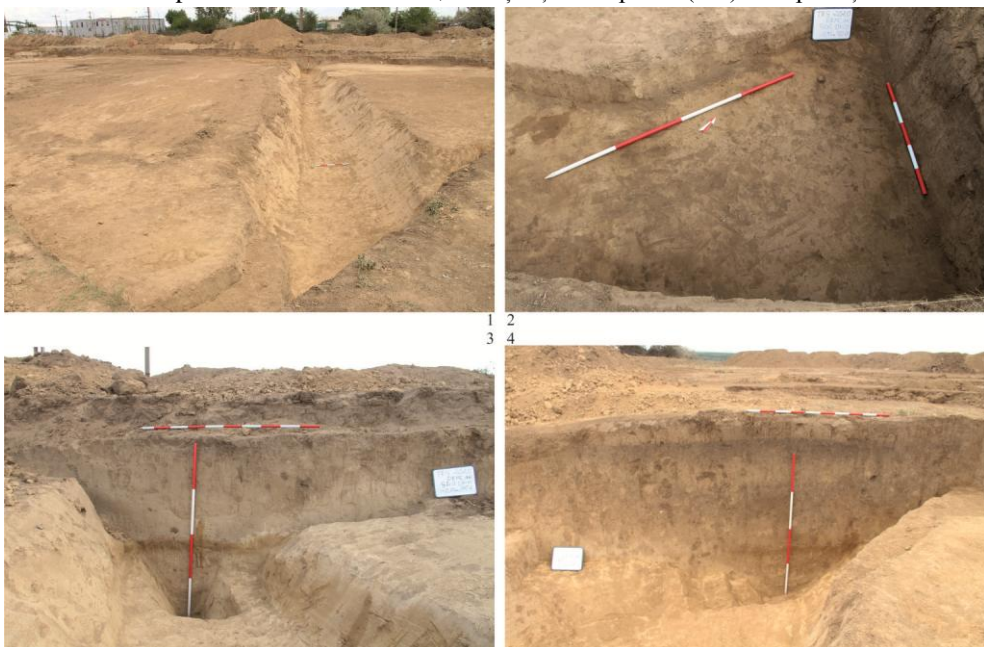
1. Planul obiectivului investițional; 2. Planul general al cercetării arheologice.



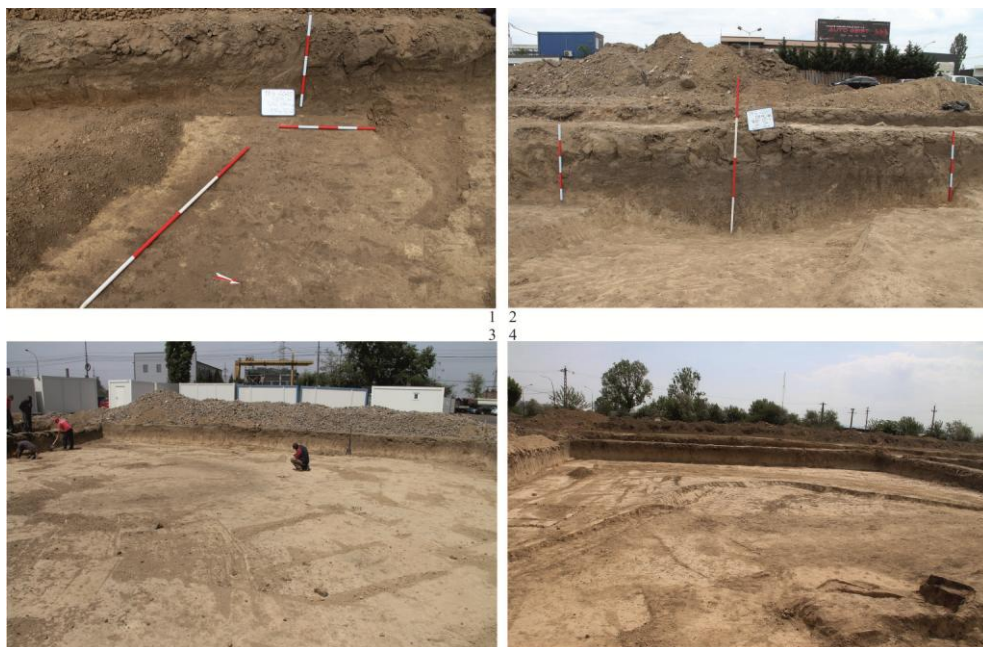
1. Profilul de E al suprafeței SD1; 2. Profilul de V al suprafeței SD3; 3. Profilele de N ale suprafețelor SD2, SD3 și SD1; 4. Profilele de S ale suprafețelor SD1, SD7 și SD2.



Planșa 15. Punctul „Demcar”. 1. Imagine de la începutul cercetării;
2. Vedere spre sud a zonei cercetate; 3-4. Șanțul de apărare(S.1) în suprafața SD7.



Planșa 16. Punctul „Demcar”. 1. S.1 în suprafețele SD1, SD7, SD2;
2. Șanțului S.1 în SD2; 3. Profilul șanțului S.1 în SD1; 4. Profilul șanțului S.1 în SD2.



Planșa 17. Punctul „Demcar”. 1. Șanțul S.2 la conturare în SD2;
2. Profilul șanțului S.2 în SD3; 3-4. Șanțul S2 în suprafața SD3.



Planșa 18. Punctul „Demcar”. 1-2 Mormântul de incinerare M.1;
3.M.1 și mormântul de înhumare M.3; 4. M.3 în suprafața SD2.



Planșa 19. Punctul „Demcar”.

Material ceramic și tegular, secolele II-III, descoperit în șanțul de apărare S.1.

Adrian-Ionuț ADAMESCU*, Tudor MANDACHE**, Andreea Loredana PARNIC***

**O CERCETARE ARHEOLOGICĂ PREVENTIVĂ ÎN NECROPOLA
TUMULARĂ A SITULUI ARHEOLOGIC TIRIGHINA-BARBOȘI, GALAȚI
(CAMPANIA 2020)**

**AN ARCHAEOLOGICAL PREVENTIVE RESEARCH IN THE TUMULAR
NECROPOLIS OF TIRIGHINA-BARBOȘI SITE, GALAȚI
(THE CAMPAIGN FROM 2020)**

- Abstract -

In 2020, researchers from “Paul Păltănea” History Museum of Galați and the “Lower Danube Museum” of Călărași carried out an archaeological preventive research in the area of Tirighina tumular necropolis, where a private company was developing a warehouse. The imminence of a potential disruption of the archaeological strata by the construction led to the excavation of a total area of 1960 m², in a single dig unit called S1 (Surface 1). During the archaeological investigations, we were able to identify a part of the 2nd-3rd century Roman necropolis, a defensive ditch which protected the Roman fort from Barboși and a series of earth works from the First World War.

Keywords: archaeological research; Roman necropolis; inhumation; incineration; funerary enclosure; Roman defensive ditch.

Date generale și istoricul cercetării

Complexul arheologic de la Barboși (Bărboși), cuprinzând cetățuia dacică, *castellum*-ul și *castrum*-ul, așezarea civilă și necropola, este de departe cel mai important sit de epocă romană din sudul Moldovei. Condițiile favorabile locuirii au fost determinate de avantajele strategice, prin poziția dominantă a dealului Tirighina la confluența Dunării cu Siretul și deschiderea către Dobrogea. Apoi, din antichitate,

*Muzeul de Istorie „Paul Păltănea” Galați (adrian.adamescu1979@gmail.com).

**Muzeul de Istorie „Paul Păltănea” Galați (tudor.mandache@gmail.com).

***Muzeul „Dunării de Jos” Călărași (andreea.parnic@yahoo.com).

până târziu în Epoca Medievală, Galațiul și, implicit, Barboșiul a fost nod de comunicație pe drumul care venea din *Tyras* (Cetatea Albă) și mergea pe valea Siretului și Trotușului spre Brețcu, în Dacia. Astfel că, încă din secolul XVIII, așezarea antică a devenit vizibilă și accesibilă fiind printre primele de pe teritoriul României care au intrat în atenția învățaților vremii sau a călătorilor străini.

Pe platoul Combinatului Siderurgic Galați, aflat la nord de situl de pe înălțimea Tirighina, a fost delimitată o mare necropola tumulară romană, care deservea castrul și, mai ales, așezarea civilă. În prezent, necropola tumulară este constituită dintr-un grup de șapte movile funerare, la care se adaugă un număr mare de morminte plane de inhumatie și incineratie.

Mențiuni despre cetatea romană *Caput Bovis* de la Gherghina (Barboși – Galați) apar încă de la cronicarului și umanistului Miron Costin (1633-1691) care, în *Letopisețul Țării Moldovei de la Aron Vodă Înceace...* (1595-1691) relatează despre folosirea materialului de construcție extras de aici inclusiv inscripții latine, pentru ridicarea bisericii Precista din Galați, în anii 1643-1647. Cronicarul relatează, de asemenea, că o inscripție din marmură dedicată împăratului Traian a ajuns la Iași în timpul domniei lui Duca Voievod¹. În primii ani ai sec. XVIII, considerații asemănătoare sunt transmise și de cronicarul Nicolae Costin (1660-1712), fiul cronicarului amintit mai sus, în *Letopisețul Țării Moldovei de la începuturi până la 1601*². Cetatea de la Barboși este menționată și în opera domnitorului umanist al Moldovei Dimitrie Cantemir (1673-1723)³. Mențiuni ulterioare sunt datorate prințului ucrainian Filip Orlik (1672-1742)⁴ și francezului F. D. Aynés⁵, în 1804. Ulterior, Pârcălabul de Galați, colonelul Theodor Balș și Costache Ventura,

¹ M. Costin, „De neamul moldovenilor”, în M. Costin, *Opere*, vol. II, ed. P.P. Panaitescu, București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1958, p. 267.

² N. Costin, „Letopisețul Țării Moldovei de la zidirea lumii până la 1601. Letopisețul Țării Moldovei de la 1709 la 1711”, în M. Costin, *Opere*, vol. I, ed. A. Stoianide și I. Lăzărescu, Iași, Junimea, 1976, pp. LXVII-LXVIII.

³ D. Cantemir, „Hronicul vechimei româno-moldo-vlahilor”, în *Operele Principelui Dimitrie Cantemir publicate de Academia Română*, tom VIII, ed. G. Tocilescu, București, Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl”, 1901, p. 162; Idem, *Descrierea Moldovei (= Descriptio antiqui et hodierni status Moldaviae Ad fidem Codicum duorum in Bibliotheca Academiae Mosquitanae Scientiarum servatorum post Alexandrum Papiu-Ilarian iterum edita)*, Traducere după originalul latin de Gh. Gutu ; Introducere de M. Holban ; Comentariu istoric de N. Stoicescu; Studiu cartografic de V. Mihăilescu; Indice de I. Constantinescu; cu o nota asupra ediției de D. M. Pippidi, București, Editura Academiei R.S.R., 1973, p. 77.

⁴ Vezi P.P. Panaitescu, *Călători poloni în Țările Române*, București, Cultura Națională, 1930, p. 174.

⁵ Vezi N. Iorga, *Românii într-un dicționar de geografie franceză la 1804*, „Revista Istorică”, tom XXVI, 1940, nr. 7-9, p. 242.

proprietarul moșiei Firești pe care se găseau ruinele, s-au preocupat constant de procurarea, chiar și prin săpături în 1836, a unor monumente și artefacte antice de la Barboși, pe care le-au trimis muzeului Academiei Mihăilene de la Iași: fragmente de inscripții și capitelluri, monede din bronz și argint, statuete din bronz, țigle și cărămizi stampilate⁶.

Acumularea unor informații din ce în ce mai bogate privind ruinele de lângă Galați, a determinat apariția primei micromonografii a locuirii romane de pe teritoriul Moldovei – *Descrierea istorico-gheografică a cetății Caput Bovis (Capul Boului sau Ghertina) a căriia ruine se află în apropierea Galațiului*. Autorul său, Paharnicul Gheorghe Săulescu (1799 –1875) „profesor public de istorie și filologie” la Academia Mihăileană din Iași, este considerat primul arheolog român. În condițiile în care chiar pe plan mondial arheologia abia se contura ca știință auxiliară a istoriei, lucrarea lui Săulescu reprezintă un pas înainte pentru cunoașterea epocii romane la noi. Datorită pregătirii sale clasice, a citit și interpretat corect inscripțiile și legende de pe monedele descoperite la Barboși. Dar principalul său merit a fost întocmirea unei plan cu dispunerea monumentelor, vizibile în anul 1836, când a distins trei complexe de ruine situate pe promontoriu – *castrul*, la poalele lui, spre Siret – așezarea civilă și la apus – orașul „nou”. A fost semnalată prezența unor catacombe și băi, traseul unui apeduct, piața așezării civile și un templu, au fost delimitate și descrise fortificația, așezarea urbană și *cannabae*⁷.

Vasile Pârvan (1882-1927), cel care, în anul 1912, a efectuat prima cercetare științifică la Barboși, dar și în castrul de la Poiana, așezarea romană de la Șendreni și drumul roman de pe valea Siretului⁸. De altfel, prima mențiune clară privind necropola tumulară romană este legată tot de săpătura arheologică practică de V. Pârvan în 1912, care menționează acest context funerar, pe atunci spre N și NE de *castellum*, unde se consemnează existența a 11 tumuli. Pe lângă aceștia, este menționată și o movilă funerară, săpată în 1904, ce conținea un sarcofag fabricat în Asia Mică, a cărei inscripție conținea numele asiarhului Alfinus Modestus⁹.

⁶ Vezi *Albina românească*, tom VIII, nr. 79, 7/19 october 1837, p. 327; M. Galan, *Cercetări arheologice din Țările Române din anul 1830*, „Arhiva-revista de istorie, filologie și cultură românească din Iași”, tom 40, nr. 3-4, 1933, pp. 127-133; Gh. Săulescu *Descrierea istorico-gheografică a cetății Caput Bovis (Capul Boului sau Ghertina) a căriia ruine se află în apropierea Galațiului*, ed. S. Sanie și V. Cristian, București, Editura Academiei Române, 1991, p. 77.

⁷ *Ibidem*, pp. 61-91.

⁸ V. Pârvan, *Castrul de la Poiana și drumul roman prin Moldova de Jos*, „Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Istorice”, seria II, tom XXXVI, nr. 4, 1913, pp. 93-130.

⁹ *Ibidem*, p. 113.

Alt asemenea tumul cu sarcofag din cărămidă a fost distrus cu ocazia amenajării taluzului actualei șosele Galați-Tecuci. În 1960, o altă asemenea movilă a fost cercetată de către I. Mitrofan de la Muzeul de Istorie a Transilvaniei¹⁰.

Cercetările arheologice sistematice la Barboși conduse de către reputatul arheolog din Iași, prof. univ. Nicolae Gostar (1922-1978) s-au desfășurat de-a lungul mai multor campanii în anii 1959-1960, 1962 și 1964-1967. Rezultatele cercetărilor sale au fost publicate în mai multe studii în care analizează critic și contribuțiile anterioare¹¹. În anul 1959 „pe înălțimea de la Tirighina”, unde se găseau „cele mai importante urme de viață antică din epoca romană, în sudul Moldovei totuși au mai rămas încă porțiuni intacte și apoi, chiar acolo, unde s-au făcut cercetări, nu s-a atins nicăieri stratul steril”¹². Dacă la începutul săpăturilor informațiile despre existența castrului și a necropolei erau relativ sărace, cu totul alta a fost viziunea arheologilor în anul 1964, la încheierea primei mari etape de cercetări la Barboși, moment când au putut fi formulate și câteva concluzii bazate pe observații nemijlocite.

O etapă importantă pentru cunoașterea ruinelor de la Barboși o reprezintă cercetările arheologice coordonate de profesorul Universității Al. I. Cuza din Iași, dr. S. Sanie, în colaborare cu arheologii I. T. Dragomir și M. Brudiu de la Muzeul de Istorie din Galați¹³.

¹⁰ See M. Brudiu, *Lumea de sud tumulii din sudul Moldovei. De la indo-europeni la turanicii târzii -mărturii arheologice-*, București, Editura Printech, 2003, pp. 116-117.

¹¹ N. Gostar, *Săpăturile și sondajele de la Șendreni-Barboși*, Materiale și Cercetări Arheologice, vol. VIII, 1962, pp. 505-511; Idem, *Cetățile dacice din Moldova și cucerirea romană la nordul Dunării de Jos*, „Apulum”, V, 1965, pp. 137-149; N. Gostar, I.T. Dragomir, S. Sanie, Ș. Sanie, *Castellum și castrul roman de la Barboși*, „Sesiunea de Comunicări Științifice a Muzeelor de Istorie”, vol. I, București, pp. 418-426.

¹² N. Gostar, *op. cit.* 1962, p. 505.

¹³ S. Sanie, I.T. Dragomir, *Continuitatea locuirii în castrul de la Barboși-Galați*, „Danubius”, IV, 1970, pp. 135-160; S. Sanie, *Civilizația romană la est de Carpați și romanitatea pe teritoriul Moldovei (sec. II î.e.n.-sec. III e.n.)*, Iași, Junimea, 1981, pp. 160-164; I. T. Dragomir, *Recente mărturii arheologice referitoare la cultura daco-romană, descoperite la Tirighina-Bârboși*, „Thraco-Dacica”, III, 1982, pp. 160-180; S. Sanie, *Cetățuia geto-dacică de la Barboși (I). Introducere. 1. Schiță geografică. 2. Istoricul cercetărilor*, „Arheologia Moldovei”, XI, 1987, pp. 103-111; Idem, *Cetățuia geto-dacică de la Barboși (II). b. Locuințe; c. Gropi; d. Sanctuarul; e. Locuirea geto-dacică în afara cetății*, „Arheologia Moldovei”, XII, 1988, pp. 53-103; S. Sanie, Ș. Sanie, *Cetățuia geto-dacică de la Barboși (III). Materiale arheologice recoltate. B. Piese de metal. b) arme; c) podoabe. C. Tezaure și monede izolate. D. Importuri elenistice și romane*, „Arheologia Moldovei”, XIV, 1991, pp. 45-55; Idem, *Cetățuia geto-dacică de la Barboși (IV). D. Importuri Elenistice și Romane. A) Amfore – a₁) Amfore anepigrafice, a₂) Amfore cu*

Săpăturile arheologice întreprinse la Bărboși de arheologii Ion T. Dragomir și Silviu Sanie în intervalul 1976-1979 au pus în evidență un tumul funerar cu ringuri de piatră, în interiorul căruia au fost descoperite șaisprezece morminte (șapte de incinerare și nouă de înhumare), cu inventar variat¹⁴. Ne vom opri, în cele ce urmează, asupra mormântului numărul 7 de înhumare, care deține cel mai bogat inventar funerar, compus din trei monede romane, piese specifice de port și podoabă (fibulă de aur, două catarames și o bentiță provenind de la încălțăminte), dar și alte materiale care aparținuseră defunctului (pahar de sticlă, cutie metalică cu capac, cuțit de fier, cătuie dacică, opaiț roman și alte trei vase ceramice). Fără îndoială, între acestea, cea mai importantă rămâne fibula de aur, care are o greutate de 21 de grame și poate fi încadrată tipologic în categoria fibulelor "cu capetele în formă de bulbi de ceapă". Detaliul care face diferența între artefactul descoperit la Bărboși și alte piese similare identificate pe cuprinsul Daciei romane o face inscripția „INN” pe cantul arcului port-agrafei. Descoperitorii au interpretat inscripția ca fiind antroponimul *Innogens*, care ar fi aparținut defunctului¹⁵.

O serie de informații extrem de prețioase sunt legate de o serie de descoperiri fortuite și de unele cercetări arheologice de salvare realizate în perioada în care era construit Combinatul siderurgic Galați. Atât I.T. Dragomir cât și M. Brudiu au îmbunătățit cunoașterea necropolei tumulare romane de la Tirighina printr-o serie de descoperiri funerare, morminte tumulare sau plane, care altfel ar fi fost pierdute odată cu modernizarea tot mai puternică a zonei menționate¹⁶. De altfel, față de cei 11 tumuli mari menționați de V. Pârvan, la începutul anilor '80 M. Brudiu a putut constata existența a 19 movile funerare; cele 8 suplimentare, spune autorul, nu au fost luate în calcul în 1913 deoarece erau puternic aplatizate. Totuși, odată cu dezvoltarea Combinatului siderurgic Galați și a apariției unor hale de producție, zona necropolei tumulare romane a fost puternic afectată, la începutul anilor 2000 fiind vizibili doar 7 dintre acești tumuli.

De altfel, o evidențiere clară a distrugerilor menționate mai sus, poate fi evidențiată cu ajutorul unei situații din decembrie 1982, când a fost făcută descoperirea „fortuită” a urmelor unui mormânt de incinerare din epoca romană.

inscripții; b) Ceramică de lux; c) Opaite; d) Mărgel și vase de sticlă; e) Obiecte de metal, „Arheologia Moldovei”, XV, 1992, pp. 71-96.

¹⁴ S. Sanie, *Civilizația romană la est de Carpați...*, ed.cit., pp. 83-84; I. T. Dragomir, *Morminte romane într-un tumul funerar cu ringuri de piatră descoperite la Tirighina-Barboși, în sudul roman al Moldovei*, „Danubius”, X, 1981, p. 73-114.

¹⁵ *Ibidem*, p. 77

Mormântul a fost descoperit cu ocazia unor excavații pentru Combinatul Siderurgic Galați, la piciorul dealului Tirighina-Barboși, punct situat aproximativ 500 m nord față de zidurile de incintă ale castrului roman, mai precis, în dreptul punctului de control al circulației de pe traseul șoselei naționale Galați-Tecuci. Acesta a fost în întregime distrus de excavator, însă, investigațiile din teren au evidențiat existența unui mic tumul aplatizat. „Cupa excavatorului” aduce la suprafață trei vase romane întregi, două sferoidale, cu gâtul trilobat din lut și un vas antropomorf din bronz, a căror caracteristici impun identificarea cu divinitatea egipteană Sarapis¹⁷.

Una din cele 7 movilele funerare menționate a fost excavată în anul 2009, de către un colectiv de la Muzeului de Istorie „Paul Păltănea” Galați. Cercetarea preventivă a dus la descoperirea a 12 morminte, patru de incinerare și opt de înhumare¹⁸. De altfel, acest tumul se află la nici 200 m de cercetarea realizată în 2020.

De altfel, „lucrările de sistematizare” din anii '70 și până în prezent au dus la cercetarea, în regim de salvare, a unei alte zone funerare romane din arealul orașului Galați și anume cea din punctul *Cartier „Dunărea”*. În situl arheologic aflat pe Platoul Țiglina, la est de Tirighina-Barboși, au fost excavate, pe parcursul mai multor campanii, peste 90 de morminte de incinerare și înhumare¹⁹.

¹⁶ I. T. Dragomir, *Descoperirea fortuită a unui mormânt roman tumular de incinerare în apropierea castrului de la Tirighina Barboși*, „Pontica”, XXIV, 1991, pp. 237-245; Brudiu, *Lumea de sud tumulii....*ed. cit., pp. 78-80.

¹⁷ *Ibidem*, pp. 238-239, pl. I.

¹⁸ C. Ilie, A. Adamescu, *Raport de cercetare arheologică Galați, jud. Galați, punct Tirighina-Necropola tumulară romană (Tumul I)*, „Cronica Cercetărilor Arheologice din România – campania 2009”, București, Institutul de Memorie Culturală-CIMEC, 2010, pp. 265-266.

¹⁹ M. Brudiu, *Săpăturile de salvare din castellum de pământ (sec. II – III e.n.)*, „Materiale și Cercetări Arheologice”, XIV, 1980, pp. 314-320; Idem, *Un castellum roman descoperit la Galați și semnificația lui*, „Danubius”, X, 1981, pp. 59-72; Idem, *Drumul roman prin Moldova de Jos – Între intuiție și realitățile arheologice*, „Pontica”, XXXI, 1998, pp. 217-225; Idem, *Raport de cercetare arheologică Galați, jud. Galați, punct Cartier Dunărea*, „Cronica Cercetărilor Arheologice din România – campania 2002”, București, Institutul de Memorie Culturală-CIMEC, 2003, pp. 128-129; Idem, *Raport de cercetare arheologică Galați, jud. Galați, punct Cartier Dunărea-Castellum roman*, „Cronica Cercetărilor Arheologice din România – campania 2003”, București, Institutul de Memorie Culturală-CIMEC, 2004, pp. 125-126; L. Petculescu, O. Țentea, S. Cleșiu, *Raport de cercetare arheologică Galați, jud. Galați, punct Cartier Dunărea*, „Cronica Cercetărilor Arheologice din România – campania 2004”, București, Institutul de Memorie Culturală-CIMEC, 2005, pp. 153-157; M.D. Liușnea, N. Dinu, *Raport de cercetare arheologică Galați, jud. Galați, punct Cartier Dunărea, Micro 20, zona bl. C7-F1*, „Cronica Cercetărilor Arheologice din România – campania 2006”, București, Institutul de Memorie Culturală-CIMEC, 2007, pp. 160-162; O. Țentea, S. Cleșiu, *Fortificația și necropola romană de la Galați, Cartier*

Treptat au fost acumulate informații importante despre necropola sitului arheologic Tirighina-Barboși, parțial cercetată prin săpături sistematice, dar și cu multe descoperiri fortuite. Necropola ocupă un spațiu care începe de la piciorul pantei vestice a promontoriului Tirighina și se întinde dincolo de latura vestică a zidului de incintă. O parte a necropolei se pare că a existat chiar și pe promontoriu, între *castellum* și *castrum*. La nord și est de *castellum* se găsea necropola tumulară, puțin cercetată înainte de distrugerea sa totală. Au fost cercetate mai multe tipuri de morminte de incinerare și inhumare, datate în general în sec. II-III p.Chr., ultima monedă datând de la Claudius II Gothicus (268-270). Importanța și puterea economică a sitului este semnificativ reflectată de bogăția unora dintre morminte. Astfel, nu lipsesc sarcofagele importate din Asia Mică, bijuteriile din aur, monedele și alte categorii de artefacte rare.

Descrierea cercetării arheologice

Din păcate, situl arheologic Bărboși (Barboși), cu toate componentele sale, a avut foarte mult de suferit datorită intervențiilor antropice din ultimele două secole. De la veritabila carieră de piatră, semnalată pe înălțimea Tirighina și în împrejurimile acesteia de Gheorghe Săulescu în anul 1836, la extinderea localității Barboși și construirea căii ferate peste așezarea civilă romană cu pământ și piatră pentru terasament dislocate din tot perimetrul sitului în jurul anului 1870. Acestor intervenții din perioada modernă li se adaugă, în perioada contemporană, construirea unui număr mare de hale de producție în zona necropolei tumulare romane. Această notorietate timpurie, ca și absența unor reglementări privind protejarea patrimoniului mobil și imobil, a condus, după cum vom vedea, la demantelarea aproape sistematică a monumentelor construite și risipirea irecuperabilă a unor artefacte arheologice.

Situl, în ansamblul său, s-a degradat într-un ritm galopant până în perioada actuală, iar oportunitățile de cercetare arheologică a acestei zone s-au restrâns dramatic având în vedere faptul că cea mai mare parte a sitului este acum ocupat de proprietăți private. Astfel, oportunitatea oferită de firma S.C. Metalhard Activ

„Dunărea”. Raport Arheologic, „Cercetări Arheologice”, XIII, 2006, pp. 39-88; G. Jugănar, A. Adamescu, V.A. Parnic, Fl. Topoleanu, *Raport de cercetare arheologică Galați, jud. Galați, punct Cartier Dunărea*, „Cronica Cercetărilor Arheologice din România – campania 2011”, București, Institutul de Memorie Culturală-CIMEC, 2003, pp. 216-219; G. Jugănar, Fl. Topoleanu, A. Adamescu, V.A. Parnic, *Galați – Cartier Dunărea. Raport de cercetare arheologică preventivă – 2011*, „Danubius”, XXX, 2012, pp. 61-76.

S.R.L., cu ocazia construirii halei de depozitare, ne oferă posibilitatea de a cerceta noi complexe și, în același timp, de a recupera materialul arheologic descoperit.

Pe platoul combinatului Siderurgic, practic la nord de situl Tirighina-Bărboși a fost delimitată *Necropola tumulară romană* – sit arheologic de importanță națională, înscris în Lista Monumentelor Istorice din Galați cu indicativul **GL-I-s-B-02972**. Situl conține însă pe lângă necropola tumulară și numeroase morminte de incinerare și inhumație plane – ceea ce presupune o suprapunere parțială a perimetrelor celor două arii menționate.

Suprafața I (S1/Metalhard), așa cum a fost denumită, are forma unui dreptunghi și este orientată nord-est/sud-vest. Aceasta a avut laturile de 95,16 × 20,60 m, cu o suprafață totală de 1960 mp. Unitatea de săpătură a fost împărțită în carouri de 2 × 2 m. Numerotarea carourilor a fost făcută cu litere de la N-S și cifre de la V la E.

Din punct de vedere stratigrafic, situația se prezintă astfel (de sus în jos), nivelul actual U.S. 1001, rezultat în urma amenajărilor suprafeței. Grosimea acestuia este mai mare în partea de nord a suprafeței (cca. 10 cm), la limita sa sudică ajungând la nivelul actual de călcare (max. 5 cm).

U.S. 1002, sediment maroniu negricios în amestec cu resturi menajere, intervenție contemporană, probabil groapă de împrumut, practică la mijlocul anilor '80, în zona nordică a S I. U.S. 1003 (0, 10 – 0, 35 m), sediment siltic cenușiu – negricios, compact și omogen, în amestec cu materii organice și pigmenți de calcar. Ambele reprezintă, cel mai probabil, nivelări din perioada contemporană.

Sediment siltic maroniu negricios, mătăros, pigmentat cu calcar - U.S. 1004, (0, 35 – 0, 75/0, 80 m). În acest nivel au fost practicate gropile pentru cuiburile de mitralieră din Primul Război Mondial. La baza lui U.S. 1004 a fost descoperită partea superioară a unei incinte funerare romane, ale cărei laturi vestice (Cx. 1221) și estice (Cx. 1225) au fost surprinse în profilele de sud și nord ale SI.

Sediment siltic de culoare gri, compact și omogen, în amestec cu fragmente ceramice, oase, materii organice, urme materiale aparținând perioadei romane, denumit U.S. 1005 (0, 80 – 1, 00/ 1, 30 m). În acest nivel a fost descoperită cealaltă incintă funerară, Cx. 1220, colțul sud-vestic al acesteia fiind surprins în apropierea profilului de vest al SI.

U.S 1006 (1, 30 – 1, 60 m), sediment siltic galben – verzui, compact și omogen, cu foarte puține resturi materiale. Ultimul nivel reprezintă un strat de culoare galbenă, steril din punct de vedere arheologic – U.S. 1007 (1,60/ 1, 65 m).

Pe timpul cercetărilor au fost identificate două incinte funerare (denumite Cx.1220 și Cx. 1221, 1225), la adâncimea de -1,00m. Ambele au o formă rectangulară, cu o intrare dinspre partea de sud.

În decursul cercetărilor au fost identificate și cercetate mai multe complexe arheologice din perioada secolelor II-III p.Chr. și din perioada Primului Război Mondial. Astfel, trebuie, mai întâi menționate complexele **Cx. 1101-1119**, care au fost surprinse pe toată suprafața S1, care au o formă rectangulară și dimensiunile aproximative de 0,90-0,95mx0,90-1,00m. Toate complexele aveau pereții aproximativ verticali și baza dreaptă. Acestea sunt urmele lucrărilor de fortificare a Galațiului în perioada Primului Război Mondial și reprezintă, cel mai probabil, niște cuiburi de mitralieră. Părți din acest sistem defensiv au fost evidențiate și în punctul *Sentosa*, despre care se poate vedea mai sus în cadrul revistei de față.

De asemenea, **Cx. 1204**, ce s-a crezut inițial ca fiind o groapă de mormânt și s-a dovedit a fi o groapă de gunoi contemporană. Forma gropii este rectangulară, având dimensiunile de 1,35 × 1,05 m, și o orientare NNV-SSE. Groapă de gunoi a fost surprinsă în c. 21 C-D, la adâncimea de -0,40 m față de nivelul actual, și conținea resturi materiale din plastic, ambalaje, cauciuc, sârme și fiare (Fig. 3, 8).

Mai apoi, pentru perioada secolelor II-III, trebuie evidențiate următoarele complexe arheologice de factură romană:

Cx. 1201 – Mormânt de inhumație. Identificat în profilul de Sud, c. 21-22, la adâncimea de -0,50 m.. Groapa mormântului este de formă rectangulară cu dimensiunile de 1,90 × 1,00 m și orientat ENE-VSV. Pământul de umplutură al gropii era de un galben amestecat cu pământ negru bătătorit, tasat. Baza a fost atinsă la adâncimea de -2,30 m. Complexul funerar prezintă o nișă (camera) pe latura de sud a gropii, reprezentată de un pământ negru-cenușiu amestecat cu galben. Din pământul de umplutură al gropii au fost recuperate fragmente ceramice romane, reprezentative fiind un gât de amforă și un fragment de opaiț. În interiorul nișei s-a găsit și o monedă din bronz la adâncimea de -2,20 m, în partea centrală (Fig. 1, 4, 26).

Cx. 1202 – Mormânt de inhumație. Surprins în c. 18-19 B-C la adâncimea de - 0,50 m față de nivelul actual al solului. Groapa mormântului este de formă dreptunghiulară. Complexul este marcat cu pământ galben amestecat delimitat de pământ ciocolatiu. Mormântul este orientat NV-SE și cu dimensiunile de 1,90 × 1,15 m. În partea de NV a mormântului, la adâncimea de -1,70 m, au fost recuperate resturi de lemn de la sicriu. Stratul de pământ galben steril a fost atins la adâncimea de -1,90 m. O pată de culoare neagră surprinsă pe peretele N al gropii sugerează o

posibilă depunere a defunctului în nișă. Din pământul de umplutură al gropii au fost recuperate câteva fragmente ceramice romane (Fig. 1, 5).

Cx. 1203 – Mormânt de înhumatie. Mormânt apărut în c. 21-22 B-C, la adâncimea de -0,40 m față de nivelul solului. Orientarea este ENE-VSV, cu dimensiunile de $2,25 \times 1,50$ m și de formă dreptunghiulară. Din pământul de umplutură au putut fi recuperate fragmente ceramice de la o căniță (-0,40 m.); o țință fier, din peretele de E a gropii de mormânt, a apărut la adâncimea de -0,60 m. De asemenea, au mai fost recuperate și câteva oseminte umane dispartate, dar într-o stare de conservare precară (-0,80m). Baza gropii a fost atinsă la -2,50 m (Fig. 1, 5).

Cx. 1205 – Mormânt de incineratie surprins în c. 25-26 B-C, la adâncimea de -0,40 m de la nivelul actual al solului. De formă ovală cu dimensiunile de $2,35 \times 0,70$ m și orientat NNE-SSV. Complexul a fost identificat printr-un sol galben amestecat cu negru delimitat de un pământ de culoare ciocolatiu. Laturile gropii mormântului prezentau urme de arsură, în special în partea de nord. Grosimea crustei pe latura de vest este de 0,15 m, iar în partea de est de 0,10 m. Din pământul de umplutură au fost recuperate fragmente ceramice cu urme de arsură, ținte din fier descoperite predominant în partea de S a mormântului, cel mai probabil acestea provenind de la încălțăminte și cuie din fier pe latura de est a gropii (-0,30 -0,40m); o țință din bronz a fost descoperită în partea de SV a gropii de mormânt. În final, trebuie menționat un opaiț aproape întreg, depus înaintea arderii, în zona centrală a gropii de mormânt, aproape de latura de vest. Baza mormântului a fost atinsă la adâncimea de -0,75 m (Fig. 1, 7).

Cx. 1206 –Mormânt de înhumatie. Identificat în c. 24-C-D la adâncimea de -0,40 m față de nivelul solului actual. Mormântul este de formă rectangulară, marcat printr-un pământ galben amestecat și delimitat de un sol de culoare ciocolatie. Este orientat NNE-SSV și are dimensiunile de $1,90 \times 0,90$ m. Mormântul a fost săpat pe conturul lui până la adâncimea de -1,45 m, unde se află baza sa. Mai apoi, s-a trecut la extinderea pe partea de vest a mormântului, deoarece, complexul funerar prezintă o nișă funerară. „Camera” funerară era vizibilă pe peretele de vest al mormântului și avea dimensiunile de $1,60 \times 0,80$ m. Din pământul de umplutură au fost recuperate fragmente ceramice de factură romană și fragmente din fier (în special cuie și ținte). Au mai fost recuperate oseminte umane, răvășite, dintre care cele mai bine păstrate sunt câteva vertebre. De asemenea, au fost recuperați câțiva dinți. O serie de piese au apărut pe latura de sud-vest a mormântului. Printre acestea se numără: o montură din bronz de mici dimensiuni, o mărgică de culoare albastră cu negru și fragmente de sticlă (Fig. 1, 8).

Cx. 1207 –Mormânt de înhumăție. Orientat NV-SE, mormântul a fost surprins în c. 24-25 D, la adâncimea de -0,40 m de la nivelul actual al solului. De formă dreptunghiulară și marcat printr-un sol galben amestecat cu negru, mormântul avea dimensiunile de $1,70 \times 0,80$ m. Complexul funerar a fost săpat pe conturul lui până la adâncimea de -1,85 m. Complexul funerar prezintă o nișă pe partea vest cu dimensiunile de $1,10 \times 0,50$ m. Din pământul de umplură s-au recuperat cuie din fier, oseminte umane, o mărgică în stare fragmentară, o brățară din argint cu capetele răsucite, o monedă din bronz ilizibilă și fragmente de sticlă (Fig. 1, 8, 26).

Cx. 1208 –Mormânt de înhumăție. A fost reperat în c. 18-19 J, la adâncimea de -0,40 m față de nivelul actual al solului. Groapa, de formă rectangulară, este marcată cu un sol galben amestecat cu urme de arsură pe latura de N, delimitat de într-un pământ de culoare neagră. Mormântul avea dimensiunile de $1,62 \times 1,53$ și era orientat NNV-SSE. Complexul funerar a fost săpat -1,30-1,40 m. Din pământul de umplură au fost recuperate fragmente de cuie din fier, oseminte umane în stare precară de conservare, printre care și două fragmente de cranii sparte, depuse pe latura de vest a complexului funerar. Baza mormântului a fost atinsă la adâncimea de -1,40 m (Fig. 1, 9).

Cx. 1209 – Mormânt de înhumăție. Groapa mormântului era orientată NE-SV, dimensiunile de $2,40 \times 1,40$ m, și avea formă dreptunghiulară. A fost identificat în c. 20-21 D-E la adâncimea de -0,40 m de la nivelul actual al solului. Mormântul a fost săpat drept, pe conturul lui până la adâncimea de -2,10 m, unde a fost identificată o treaptă. Această treaptă apare pe laturile de N, NE și SE și are aproximativ 0,25-0,30 m lățime. Atât la baza gropii, cât și pe treapta acestuia, au fost surprinse urme de lemn, cel mai probabil de la un posibil sicriu. Din pământul de umplură au fost recuperate oseminte umane, fragmente ceramice de factură romană și aproximativ 100 de ținte din fier, De asemenea, au fost identificate, pe latura de nord și la baza gropii, trei monede din bronz, depozitate în același loc, aproape lipite. În final a fost descoperit un *unguentarium* din sticlă, rupt în partea superioară, însă reîntregibil. Baza mormântului a fost surprinsă la adâncimea de -2,80 m (Fig. 1, 10, 26).

Cx. 1210 – Mormânt de înhumăție descoperit la adâncimea de -0,40 m în c. 22-23 H-I. De formă dreptunghiulară, complexul are dimensiunile de $2,20 \times 0,75$ m și orientarea VNV-ESE. Pământul de umplură al gropii este reprezentat de un sol galben compact amestecat cu pământ negru, bătătorit. Complexul a fost săpat drept până la adâncimea maximă de -1,60 m. Pe latura de sud vest s-a observat o posibilă nișă funerară. S-a trecut la extinderea săpăturii complexului pentru a-l surprinde în totalitate. La -1,30 m, pe întreaga suprafață a gropii, au fost identificate oseminte

umane fără o conexiune anatomică clar, astfel că a fost luată în considerare posibilitatea unei jefuiri. Din pământul de umplutură al gropii au fost recuperate fragmente ceramice de factură romană, o cataramă din bronz și alte fragmente din bronz sau fier, neidentificate tipologic sau utilitar (Fig. 1, 11).

Cx. 1211 – Mormânt de înhumăție orientat NNE-SSV, surprins în c. 24-25 A, la adâncimea de -1,00 m față de nivelul actual al solului. Groapa este de formă rectangulară cu dimensiunile de $1,86 \times 0,86$ m. A fost săpat drept, pe conturul lui, până la adâncimea maximă de -2,30 m. Pe latura de NV a mormântului s-a observat o nișă cu dimensiunile de $1,26 \times 0,60$ m. „Camera” funerară este de formă rectangulară cu laturile drepte. Din pământul de umplutură al gropii au fost recuperate fragmente ceramice, fier și două tălpi de încălțăminte din piele, fragmentare. Prima talpă a fost găsită în partea centrală a mormântului, aproape de latura de vest a „camerei”. Cea de-a doua talpă a fost descoperită, tot în partea centrală a spațiului de depunere a defunctului, însă aproape de latura de sud a „camerei”. La baza nișei funerare, aproape de latura de vest a acesteia, a fost descoperit un inel din aur, cu camee ce reprezintă un personaj reliefat cu alb pe fond albastru. Atât tălpile de piele cât și inelul au fost descoperite la adâncimea de -2,00 m (Fig. 1, 2, 12, 26).

Cx. 1212 – Mormânt de înhumăție orientat NNV-SSE, identificat în c. 20-21-J și surprins la adâncimea de -0,40 m de la nivelul actual al solului. De formă rectangulară, mormântul avea dimensiunile de $1,70 \times 0,80$ m. Mormântul a fost săpat pe conturul lui până la adâncimea maximă de -1,30 m. Pe latura de VNV a mormântului a fost sesizată o nișă marcată printr-un sol de culoare galben amestecat cu negru-cenușiu. În interiorul „camerei” funerare a fost descoperit un individ depus pe spate, cu capul orientat NNV și cu picioarele la SSE. Brațul stâng lipsește, iar brațul drept este așezat pe lângă corp până la bazin. În zona picioarelor au fost descoperite două câni trilobate, un opaiț și o cană globulară. Prima cană trilobată a fost depusă în colțul de SV al gropii, în poziție verticală (poziția inițială a depunerii), la picioarele defunctului. La nord de primul vas trilobat, mai exact la 7 cm, se află o cană globulară în poziție aproape orizontală. Aceste două vase se aflau depuse la sud de piciorul drept al defunctului. Cea de-a doua cană trilobată, cu gâtul mai înalt, a fost depusă la vest de primul vas, la o distanță de 18 cm. Lângă cea de a doua cană, la o distanță de 9 cm, a fost descoperit un opaiț. Cea de-a doua cană și opaițul se aflau depuse în dreptul piciorului stâng al defunctului (Fig. 1, 13, 25).

Cx. 1213 – Mormânt de înhumăție identificat în c. 24-25 G, la adâncimea de -0,40 m. De formă rectangulară, complexul avea dimensiunile de $1,90 \times 0,70$ m și era orientat ENE-VSV. Mormântul a fost săpat pe conturul lui până la adâncimea

maximă de -1,90 m. Nu s-a descoperit nici un individ, doar au fost sesizate câteva oseminte umane dispartate. Din pământul de umplutură al gropii au fost recuperate câteva fragmente ceramice de factură romană (Fig. 1, 14).

Cx. 1214 – Mormânt de înhumăție descoperit în c. 25-H la adâncimea de -0,40 m de la nivelul actual al solului. Cu o formă generală rectangulară, complexul avea dimensiunile de $2,10 \times 0,80$ m și era orientat NE-SV. Mormântul a fost săpat pe conturul lui până la adâncimea maximă de -1,85 m. Mormântul prezintă o nișă pe latura de NV cu dimensiunile de $2,00 \times 0,50$ m. Au fost descoperite oseminte umane răvășite, fără conexiune anatomică, concentrate pe latura de N-V a camerei. Baza gropii de depunere a defunctului a fost atinsă la adâncimea de -1,95 m. Din pământul de umplutură al gropii au mai putut fi recuperate fragmente ceramice de factură romană, câteva ținte din fier și resturi de la cuie din fier (Fig. 1, 15).

Cx. 1215 – Mormânt de înhumăție descoperit în c. 25- I-J la adâncimea de -0,40 m de la nivelul actual al solului. Complexul avea formă rectangulară și dimensiunile de $2,00 \times 1,10$ m. Orientarea complexului funerar era NNV-SSE. Mormântul a fost săpat pe conturul lui până la adâncimea maximă de -2,40 m. Complexul funerar prezintă o nișă pe latura de VNV cu dimensiunile de $2,00 \times 0,80$ m. Din pământul de umplutură au fost recuperate o serie de oseminte umane răvășite, fără conexiune anatomică, precum și câteva fragmente ceramice de factură romană (Fig. 1, 15).

Cx. 1216 – Mormânt de înhumăție descoperit în c. 25-26 I. la adâncimea de -0,40 m de la nivelul actual al solului. Cu o formă generală neregulată, complexul funerar avea dimensiunile de $2,50 \times 1,30$ m și era orientat VNV-ESE. Mormântul a fost săpat drept, pe conturul lui, până la adâncimea de -1,80 m. Din pământul de umplutură au fost recuperate câteva oseminte umane, ce erau depuse în colțul de NE al gropii, precum și un vas castron din pastă fină, de culoare gri-cenușiu, descoperit în colțul de NV al gropii. Totodată, au mai fost identificate alte fragmente ceramice și cuie din fier fragmentare. Colțul de SE al gropii mormântului 1216 intersectează groapa mormântului 1214. Baza gropii a fost atinsă la adâncimea de -1,90 m (Fig. 1, 16).

Cx. 1217 – Mormânt de înhumăție descoperit în c. 34-35 I -J la adâncimea de -0,40 m de la nivelul actual al solului. Complexul, de formă rectangulară, avea dimensiunile de $3,40 \times 2,30$ m și era orientat NE-SV. Mormântul a fost săpat drept până la adâncimea de -3,15 m, unde a fost sesizată o treaptă, prezentă pe toate laturile mormântului, cu dimensiunile de 0,20-0,40 m. La adâncimea de -3,60 m, în colțul de NE, au fost descoperite câteva oseminte umane fără conexiune anatomică. Din pământul de umplutură s-au recuperate osemintele umane menționate anterior,

precum și o cană trilobată fragmentară. Baza gropii a fost atinsă la adâncimea de -3,90 m (Fig. 1, 16).

Cx. 1218 – Mormânt de incinerare descoperit în c. 17-18 H, la adâncimea de -0,40 m. De formă rectangulară, complexul avea dimensiunile de $1,40 \times 0,60$ m și cu orientarea ENE-VSV. Complexul a fost parțial distrus. Din pământul de umplutură au fost recuperate fragmente ceramice, unele puternic vitrificate. Baza gropii a fost atinsă la adâncimea de -0,80 m, reprezentată de o crustă tare (2-3 cm), vizibilă, mai ales, în partea de NV(Fig. 1, 17).

Cx. 1219 – Mormânt de înhumare descoperit în c.25-26 B-C, la adâncimea de -0,40 m. De formă ovală, complexul avea dimensiunile de $2,05 \times 1,00$ și o orientare NNE-SSV. Complexul 1206 intersectează complexul 1219, distrugându-i latura de vest. Baza gropii a fost atinsă la adâncimea de -1,80 m. În pământul de umplutură nu s-a descoperit nimic, mormântul fiind jefuit din vechime și distrus în totalitate (Fig. 1, 18).

Cx. 1220 – Incintă funerară (Nr. 1) surprinsă la adâncimea de -1,00 m în profilul de vest al suprafeței în c. 1-3 A-C. În plan, incinta funerară 1 se prezintă precum un șanț, care pleacă din profilul de vest spre SE, face un cot și, apoi, continuă spre est. Mai apoi, are o întrerupere (intrare) în c.6-8A, continuându-se, apoi, pe direcția est până în c. 14-15 B-C, unde, iarăși, face un cot spre nord. În plan, șanțul incintei are o lățime de aproximativ 2,00 m. În profil, șanțul are laturile ascuțite și baza ușor albiată. Baza a fost atinsă la -1,35 m. În pământul de umplutură, de culoare gri și consistență compactă, au fost descoperite fragmente ceramice de factură romană (Fig. 1, 18).

Cx. 1221 – Incintă funerară (Nr. 2) Incintă funerară 2 a fost surprinsă, mai întâi, în profilul de sud al suprafeței 1, în c. 14-16. În plan, incinta se prezintă precum un șanț, care pleacă din profilul de sud, face un ușor cot spre vest și, apoi, continuă până în profilul de nord. Inițial, această latură vestică a incintei 1 a fost denumit Cx. 1221. În profil, șanțul incintei funerare 2 are laturile ascuțite și baza ușor albiată. Baza a fost atinsă la -1,90m (Cx. 1221). În pământul de umplutură de culoare gri compact, au fost descoperite câteva fragmente ceramice de factură romană (Fig. 1, 18).

Cx. 1222 – Mormânt de înhumare descoperit în c. 3-4 I-J, la adâncimea de -0,80 m de la nivelul actual al solului. De formă dreptunghiulară, complexul avea dimensiunile de $3,25 \times 2,10$ m și orientarea NV-SE. Complexul a fost săpat pe conturul lui până la adâncimea maximă de -2,90 m. Din pământul de umplutură, galben amestecat cu negru au fost recuperate câteva fragmente ceramice de factură romană. Mormântul intersectează complexul cu nr. 1223(Fig. 1, 19).

Cx. 1223 – Mormânt de înhumăție descoperit în c. 5-6-I, la adâncimea de -0,90 m de la nivelul actual al solului. De formă dreptunghiulară, complexul avea dimensiunile de 2,80×1,50 m și era orientat aproximativ E-V. Pământul de umplură al gropii era de culoare neagră amestecat cu galben. Complexul funerar a fost săpat până la adâncimea de -2,35 m unde s-a observat o treaptă, care era prezentă atât pe latura de NE cât și pe latura de SE. Pe perețele de NE al gropii, mai exact pe treaptă, au fost descoperiți doi cercei din aur cu camee de culoare albă. În pământul de umplură al gropii au fost găsite oseminte umane deranjate, care erau prezente pe întreaga suprafață mormântului. Au mai fost recuperate fragmente ceramice de factură romană, un fir și o plăcuță din bronz. Baza a fost atinsă la adâncimea de -2,80 m (Fig. 1, 19).

Cx. 1224 – Șanț defensiv. Pe profilul de sud al suprafeței, în c. 30-34, la adâncimea de -0,30 – 0,35 cm, au fost identificate elementele unui șanț de apărare cu o deschidere maximă de aproximativ 8 m și o adâncime maximă de -2,50 m față de nivelul actual al solului. Șanțul de apărare a fost identificat pe toată lățimea suprafeței. Stratigrafic, ultima parte din umplere a șanțului datează din perioada Primului Război Mondial, reprezentat printr-un sol de culoare neagră cu consistență granuloasă. Celălalt nivel de umplere este alcătuit dintr-un pământ de culoare gri-cenușiu, cu consistență compactă. În profil, pereții șanțului de apărare sunt oblici, iar baza se termină în unghi ascuțit. Din pământul de umplură al șanțului au fost recuperate fragmente ceramice de factură romană (Fig. 1, 2, 20).

Cx. 1225 – Incintă funerară (Nr. 2). Cealaltă parte a Incintei Funerare 2 (Cx. 1225) a fost identificată în partea de est a S1, c. 38-45A-I. În această zonă, complexul arheologic pornește de la m78 și merge drept până la m90 unde face un cot și, apoi, continuă pe direcția nord-vest până în profilul de nord. În plan, șanțul celei de-a doua incinte are o lățime de aproximativ 2,00 m. În profil, Incintei Funerară 2 are laturile ascuțite și baza ușor albiată. Baza a fost atinsă la -1,30 m, sensibil mai puțin decât cei -1,90m din Cx.1221 (Fig. 1, 21).

Cx. 1226 – Mormânt de înhumăție descoperit în c. 18-I, la adâncimea de -0,70 m de la nivelul actual al solului. De formă dreptunghiulară, complexul avea dimensiunile de 2,20 × 1,50 m și orientat NE-SV. Complexul a fost săpat drept, pe conturul lui, până la adâncimea de -1,90 m unde a fost sesizată o treaptă. Din pământul de umplură au fost recuperate fragmente ceramice, câteva piese de bronz provenind probabil de la o centură, un vas ceramic întregibil și câteva fragmente din fier. Au fost recuperate, de asemenea, oseminte umane care nu se aflau în conexiune anatomică, ci se regăseau concentrate sub forma unei aglomerări pe latura de S-V a gropii de mormânt. Baza a fost surprinsă la adâncimea de -2,10 m (Fig. 1, 22, 25).

Cx. 1227 – Mormânt de înhumăție descoperit în c. 18-19 G-H, la adâncimea de -0,70 m de la nivelul actual al solului. De formă ovală, complexul avea dimensiunile de $1,75 \times 1,40$ m și este orientat NE-SV. Complexul a fost săpat, pe conturul lui, drept până la adâncimea de -1,90 m unde a fost evidențiată o mică treaptă, vizibilă clar pe latura de SE. Din pământul de umplutură au fost recuperate câteva fragmente ceramice. Oseminte umane evidențiate nu se aflau în conexiune anatomică și erau concentrate sub forma unei aglomerări pe latura de NV a gropii de mormânt. Baza a fost surprinsă la adâncimea de -1,40 m (Fig. 1, 23).

Analiza complexelor funerare și a materialului arheologic

Cercetarea arheologică preventivă din punctul *SC Metalhard Activ SRL* a dus la evidențierea, mult mai clară, a necropolei din perioada romană din zona Tirighina. Trebuie, astfel, să menționăm că în ceea ce privește ritualul funerar în cadrul complexelor arheologice identificate se disting două morminte de incinerație și 20 de morminte de înhumăție. În ceea ce privește cele două morminte de incinerație, trebuie să menționăm că ambele par să fie morminte de incinerație în groapă arsă ritual²⁰. În cadrul mormintelor de înhumăție au fost observate două tipuri de complexe funerare, simple, fără cistă sau sarcofag. Primul se evidențiază printr-o treaptă spre est și o nișă funerară săpată oblic în peretele de vest. Lipsa oricăror urme de lemn sau a unor piroane de fier ne duce cu gândul la înmormântări în giulgiu. Al doilea tip are o treaptă îngustă (0,1-0,2m lățime) care era vizibilă pe toate lateralele gropii. Pentru acest tip, având în vedere urmele de lemn și piroanele din fier descoperite, se poate spune că este vorba de înmormântări în sicriu.

De asemenea, pe timpul cercetărilor, au fost identificate și două incinte funerare (denumite în planuri Cx.1220 și Cx. 1221, 1225), la adâncimea de -1,00 m. Ambele au o formă rectangulară, cu o intrare dinspre partea de sud. Mai departe, în urma observațiilor făcute, putem constata că Incinta Funerară 1 (Cx. 1220) funcționează la un moment anterior incintei funerare 2 (Cx. 1221 = Cx. 1225), deoarece latura vestică a Incintei 2, afectează latura estică a Incintei 1.

Astfel de incinte funerare au fost identificate și cercetate în teritoriul Ungariei, dintre care le menționăm pe cele de la Nagytétény (District XXII, Budapest)²¹,

²⁰ Vezi C. Inel, *Tipologia mormintelor romane din necropola de la Apulum „Stadion”*, „Apulum”, XLVIII, 2, 2011, p. 153; 159, fig. 2.

²¹ J. Beszédes, G. Szilas, *Őskori és római kori lelőhelyek feltárása az M6 autópálya budapesti szakaszának nyomvonalán 2005-ben*, „Aquincumi Füzetek”, 12, 2006, p. 156-158; Idem, *Ős- és római kori lelőhelyek feltárása az M6 autópálya nyomvonalán 2006-ban*, „Aquincumi Füzetek”, 13, 2007, pp. 239-240; Z. Mráv, *Graves of auxiliary soldiers and*

Halimba (Veszprem)²², Nemesbőd²³. Au fost, de asemenea, cercetate complexe arheologice similare la Mannersdorf am Leithagebirge (Austria)²⁴. La cele menționate mai sus trebuie să adăugăm și complexele arheologice cercetate de către M. Brudiu tot în zona orașului Galați, necropola romană din Cartier Dunărea²⁵. Autorul menționat descrie mai multe incinte funerare, pe care, le prezintă ca fiind o fortificație de pământ romană (*castellum*) și trei depozite de amfore cu ulei²⁶.

Așadar, dacă admitem că acest tip de incinte funerare sunt de tradiție celtică, așa cum s-a demonstrat²⁷, atunci complexele funerare descoperite la Barboși ar putea fi puse în legătură cu soldații din Legiunea V Macedonica recrutați din Pannonia²⁸. Prezența acestei unități militare romane fiind clar evidențiată prin numeroasele cărămizi ștampilate²⁹.

În ceea ce privește șanțul de apărare Cx. 1224, acesta este construit la un moment posterior ambelor incinte menționate mai sus. De asemenea, acesta pare să fie continuarea complexului Cx.5(S3) descoperit în punctul *Sentosa* și prezentat într-un articol anterior din acest număr al revistei Danubius. Cx. 1224 poate reprezenta una din structurile defensive ale castrului roman de la Tirighina-Barboși, putând fi pus în conexiune și cu șanțul 1 descoperit în punctul Demcar (vezi articolul

veterans from the first century AD in the northern part of Pannonia, „Proceedings of the XVIIth Roman Military Equipment Conference: Weapons and Military Equipment in a Funerary Context(XVII Roman Military Equipment Conference, Zagreb, 24th-27th May, 2010)”, ed. M. Sanader, A. Rendić-Miočević, D. Tončinić and I. Radman-Livaja, Zagreb, 2010, p. 91; p. 94, fig. 6.

²² É. Bónis, *Römerzeitliche Gräber in Halimba (Komitat Veszprém)*, „Folia Archaeologica”, XII, 1960, p. 93, abb. 23; G. Török, *Római kori faházak nyomai Halimbám*, „Folia Archaeologica”, 13, 1961, p. 65, 20 abra.

²³ G. Ilon, J. Kvassay, *The Early and Late Roman Rural Cemetery at Nemesbőd (Vas County, Hungary)*, Archaeopress Roman Archaeology, 5, Archaeopress, Oxford, 2015, pp. 20-21; p. 94, fig. 3.

²⁴ H. Ubl, *Das römerzeitliche Gräberfeld und die zugehörige Siedlung von Mannersdorf a. Leithagebirge, Flur Hausfelder am Arbach*, „Actes du IX Congrès International d'Études sur les Frontières Romaines, Mamaia, 6-13 septembre 1972”, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România – Böhlau Verlag, Köln-Wien, 1974, p. 421.

²⁵ M. Brudiu, *Date preliminare despre necropola romană din cartierul „Dunărea” Galați*, „Analele Universității Dunărea de Jos din Galați. Seria Istorie”, 03, 2004, p. 40, fig. 1.

²⁶ *Ibidem*, p. 32.

²⁷ H. Ubl, *op. cit.*, p. 421; J. Beszédes, G. Szilas, *Őskori és római kori*, ed.cit., p. 158.

²⁸ G. Forni, *Il reclutamento delle legioni da Augusto a Diocleziano*, Fratelli Bocca Editore, Milan-Rome, 1953, pp. 76-78; F. Matei-Popescu, *The Roman Army in Moesia Inferior*, Conphys Publishing House, Bucharest, 2010, p. 45.

²⁹ ISM V 305; C. Croitoru, *Despre trupele romane din fortificațiile de la Barboși (Galați). Note de lectură (II)*, „Istros”, XI, 2004, p. 160; F. Topoleanu et alii, *Raport de cercetare arheologică preventivă. Situl Tirighina-Barboși, Galați*, manuscris, Galați, 2017, p. 17.

anterior), precum și cu din imediata apropiere a situl arheologic Bărboși, de pe înălțimea Tirighina³⁰.

Materialul arheologic roman, deosebit de bogat, dar, din păcate, fragmentar, se înscrie în perioada secolelor II-III p.Chr. Pe primul loc se află torțile de amfore, fragmentare, cele mai multe reprezentate prin amfore de tip Dressel³¹.

Urmează, o categorie de ceramică uzuală și fină, redusă numeric, reprezentată prin vase de bucătărie și de bău. Au fost descoperite câteva căni globulare, una întreagă și una întregibilă, patru căni trilobate, trei întregi și una întregibilă. Totuși, această categorie ceramică, nu permite o departajare cronologică clară, așa că le putem încadra cronologic tot în perioada sfârșit de secol II și început de secol III p.Chr.

Cele cinci monede din bronz descoperite în cursul cercetărilor pot fi datate la sfârșit de secol II și început de secol III p.Chr. Cele trei opaițe, unul întreg și două întregibile, indică același interval cronologic.

Perechea de cercei din aur cu camee descoperiți în Cx. 1223 fac subiectul unui articol separat. Totuși, se poate spune că forma acestora este constituită dintr-o bară în formă de cârlig pe care este sudată o placă de aur de formă ovală având în centru o camee, o figură feminină (Gorgona?). În partea de jos, prinse de placă, sunt două pandantive din fir de aur torsionat. Cerceii pot fi încadrați cronologic în perioada secolelor II-III p.chr.

În același linie cu piesele de mai sus, inelul de aur, de mici dimensiuni, descoperit în Cx 1211 va fi documentat într-un studiu separate. Acesta, însă are o formă lătită la partea superioară, ovală, unde are un șaton cu o camee cu imaginea unui personaj masculin (Satir?) stând în picioare rezemat de un altar privind spre dreapta.

Brățară de argint descoperită în Cx. 1207 este lucrată dintr-o singură bară cu secțiunea rotundă și cu capetele torsionate unul peste celălalt.

Concluzii

Campania de cercetare arheologică preventivă, din anul 2020, derulată în „Situl arheologic Necropola tumulară romană de la Tirighina, Galați”, Punct SC Metalhard Activ SRL, a avut ca rezultat descoperirea a 22 morminte, 2 de

³⁰ F. Topoleanu *et alii*, *Raport de cercetare arheologică preventivă. Situl Tirighina-Barboși, Galați*, manuscris, Galați, 2019, p. 26.

³¹ D. Paraschiv, *Amfore romane și romano-bizantine în zona Dunării de Jos (sec. I-VII p.Chr)*, Editura Fundației AXIS, Iași, 2006, pp. 78-82; R.-O. Stănescu, *AMPHORAE EX AEGYSSO. Fragments from older excavations*, „Peuce”, S.N., XVI, 2018, pp. 210-212.

incinerăție și 20 de înhumăție din perioada romană (secolele II-III p.Chr.), a unor șanțuri de delimitare parcelară a necropolei romane (incinte funerare) precum și a unui segment de 20 m dintr-un șanț de apărare ce făcea parte, cel mai probabil, din sistemul defensiv al fortificațiilor de la Bărboși (*Castellum* și *Castrum*). De asemenea, au fost surprinse o serie de structuri militare defensive datate în perioada Primul Război Mondial.

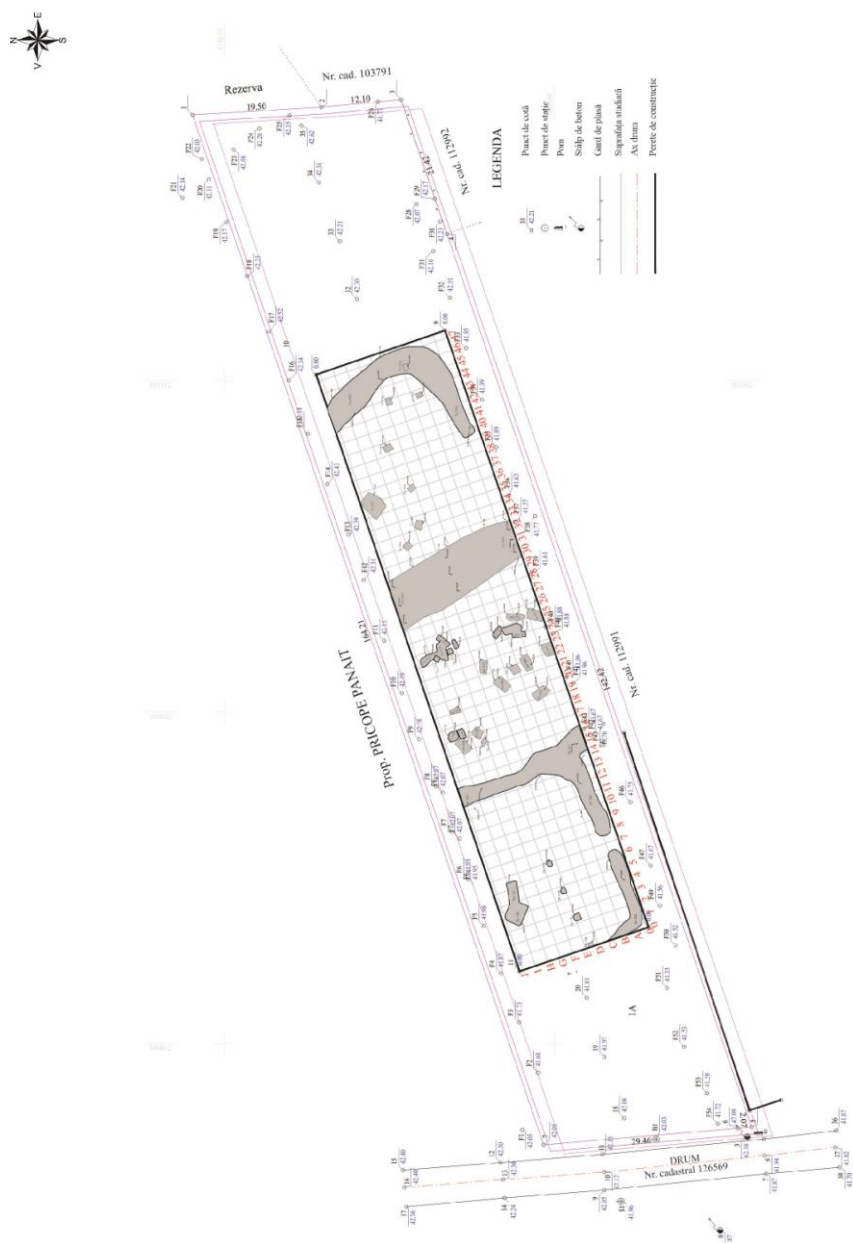


Fig. 1. Necropola tumulară romană Tirighina-Metalhard Activ. Planul general al cercetării arheologice preventive.

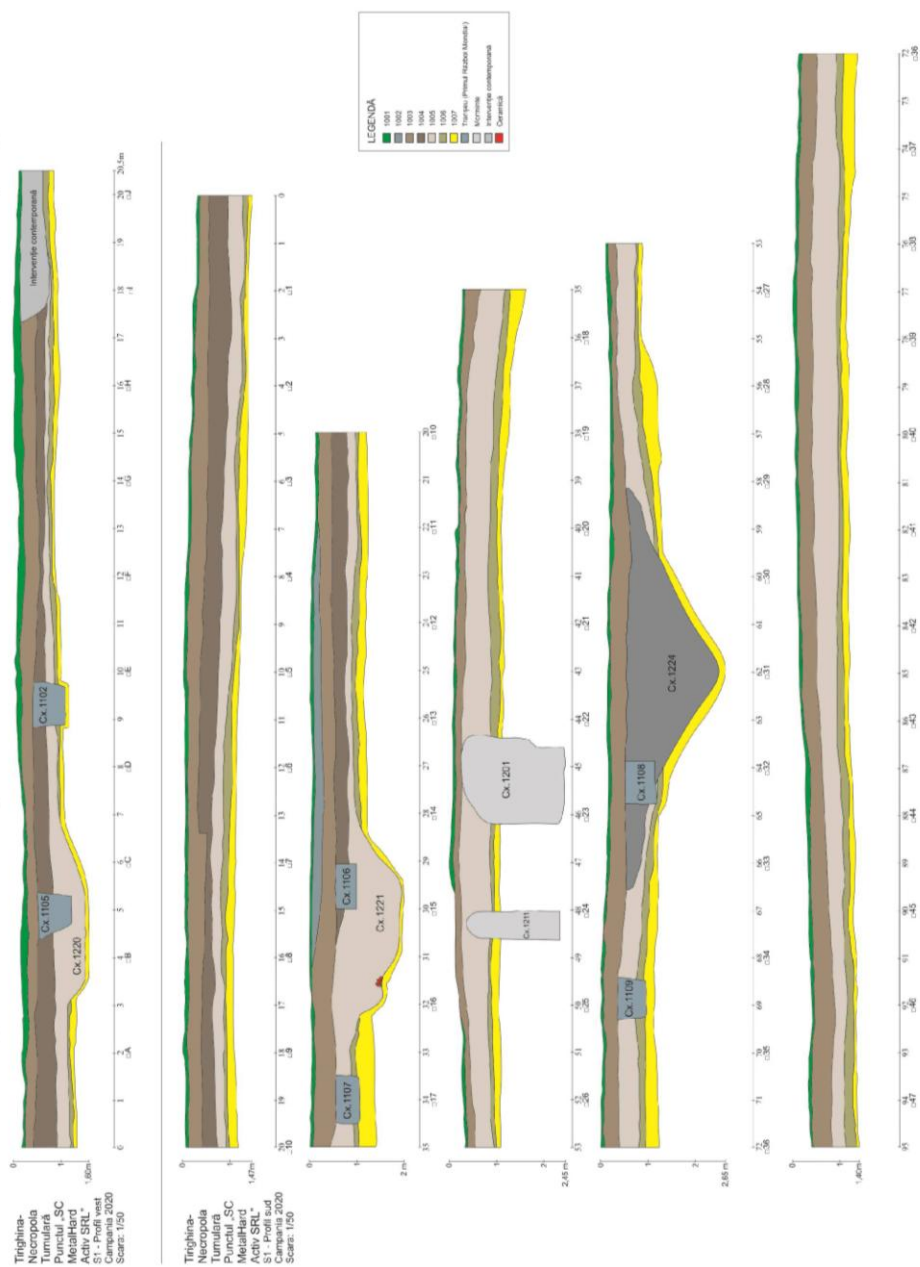


Fig. 2. Necropola tumulară romană Tirighina-*Metalhard Activ*. Profilele de vest și sud ale Suprafeței 1(S1).

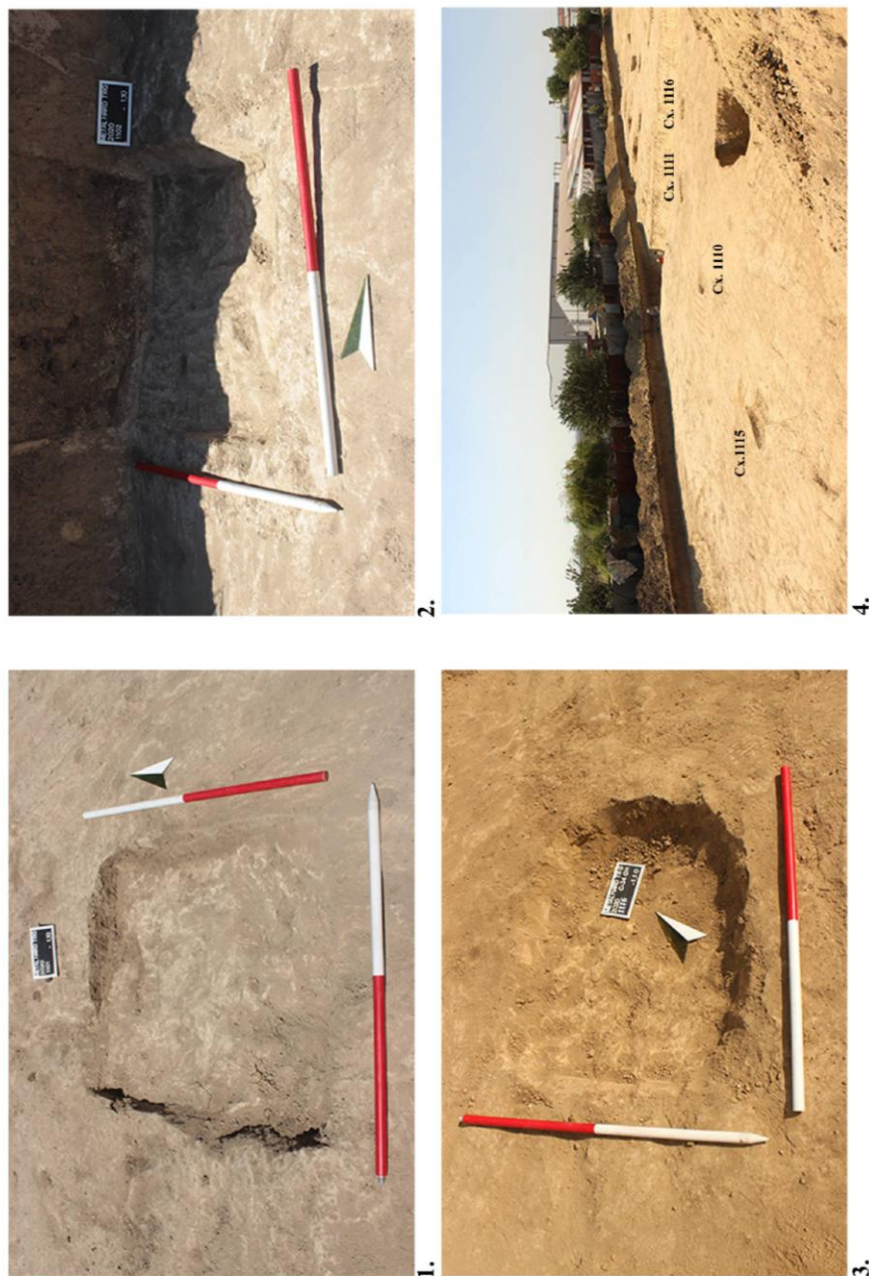


Fig. 3. Necropola tumulară romană Tirighina-Metalhard Activ. 1. Cx. 1101; 2. Cx. 1102; 3. Cx. 1116; 4. Cx. 1115, 1110, 1111, 1116.



1.



2.

Fig. 4. Necropola tumulară romană Tirighina-*Metalhard* Activ. 1-2. Cx. 1201.

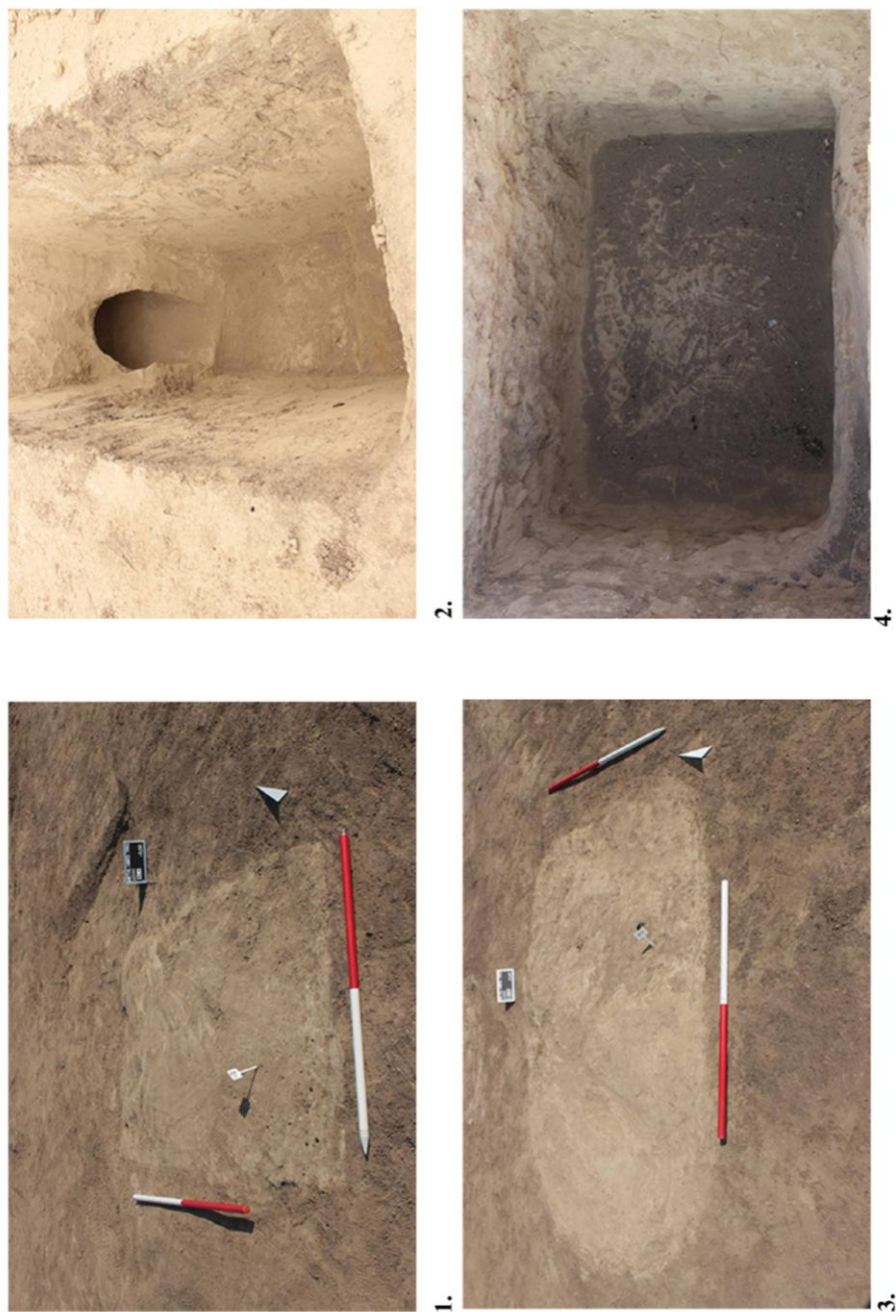
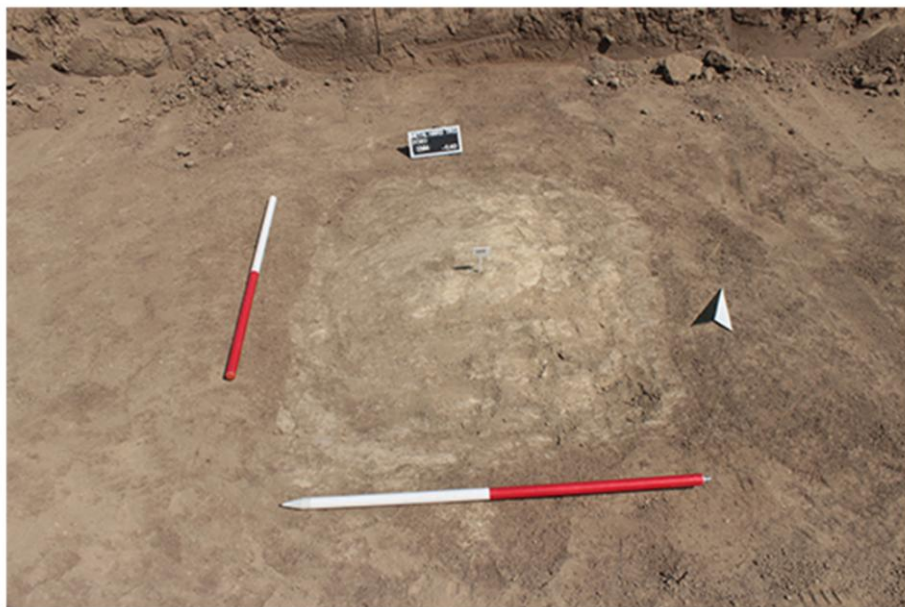


Fig. 5. Necropola tumulară romană Tirighina-*Metalhard* Activ. 1-2. Cx. 1202;
3-4. 1203.



1.



2.

Fig. 6. Necropola tumulară romană Tirighina-*Metalhard* Activ. 1-2. Cx. 1204.



1.



2.

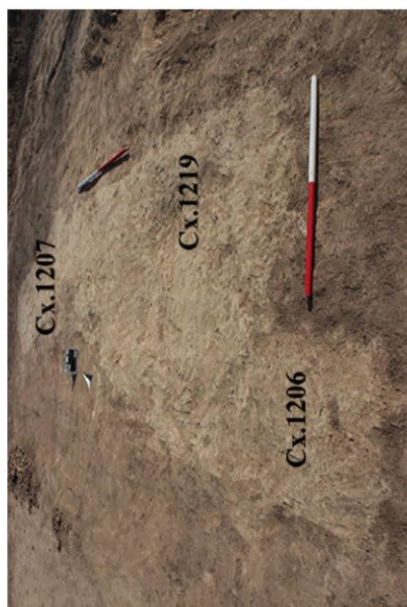
Fig. 7. Necropola tumulară romană Tirighina-Metalhard Activ. 1-2. Cx. 1205.



2.



4.



1.



3.

Fig. 8. Necropola tumulară romană Tirighina-Metalhard Activ. 1. Cx. 1206, 1207, 1219; 2. Cx.1206, 1209; 3-4. Cx. 1207.



1.



2.

Fig. 9. Necropola tumulară romană Tirighina-Metalhard Activ. 1-2. Cx. 1208.



2.



4.



1.



3.

Fig. 10. Necropola tumulară romană Tirighina-Metalhard Activ. 1-4. Cx. 1209.



1.



2.

Fig. 11. Necropola tumulară romană Tirighina-Metalhard Activ. 1-2. Cx. 1210.



2.



4.



1.



3.

Fig. 12. Necropola tumulară romană Tirighina-Metalhard Activ. 1-4. Cx. 1211.



2.



4.



1.



3.

Fig. 13. Necropola tumulară romană Tirighina-Metalhard Activ. 1-4. Cx. 1212.



1.

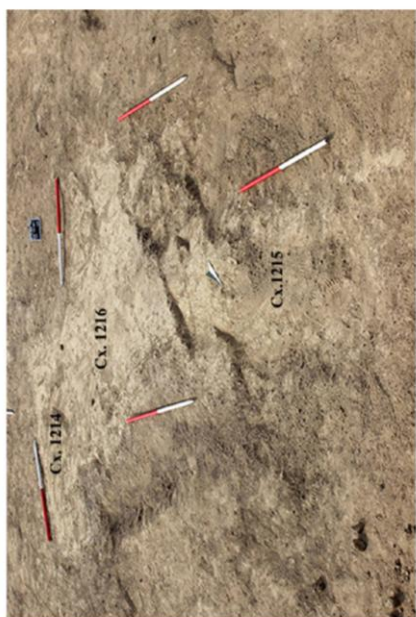


2.

Fig. 14. Necropola tumulară romană Tirighina-Metalhard Activ. 1-2. Cx. 1213.



2.



1.



3.

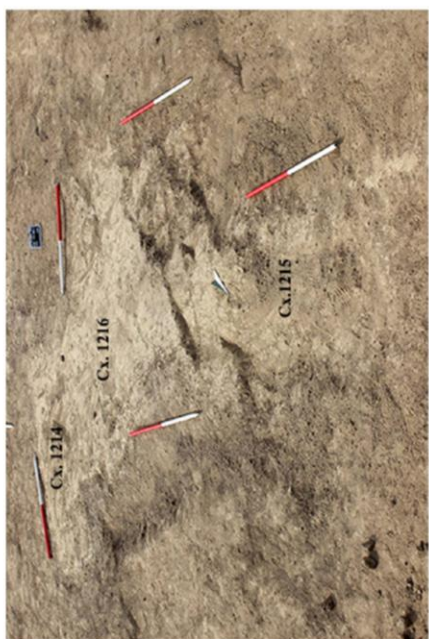
Fig. 15. Necropola tumulară romană Tirighina-*Metalhard* Activ. 1. Cx. 1214, 1215, 1216; 2. Cx. 1214; 3-4. Cx. 1215.



2.



4.



1.



3.

Fig. 16. Necropola tumulară romană Tirighina-Metalhard Activ. 1. Cx. 1214, 1215, 1216; 2-3. Cx. 1216; 4. Cx. 1217.



1.



2.

Fig. 17. Necropola tumulară romană Tirighina-Metalhard Activ. 1-2. Cx. 1218.

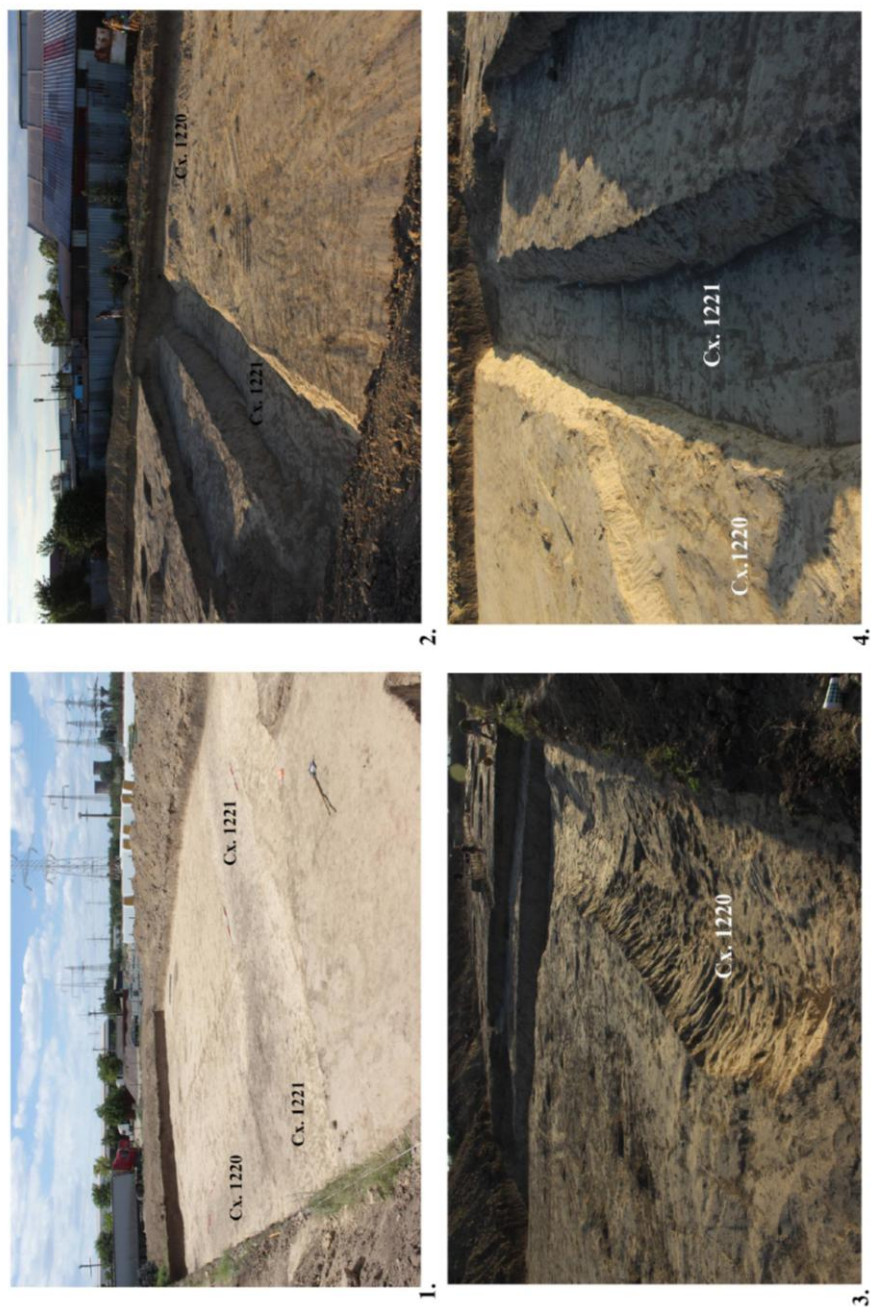


Fig. 18. Necropola tumulară romană Tirighina-*Metalhard Activ*. Cx. 1220-1221; 1. Conturare; 2-4. Final.



2.



4.



1.



3.

Fig. 19. Necropola tumulară romană Tirighina-Metalhard Activ. 1. Conturare Cx. 1222-1223; 2. Cx. 1223-detaliu; 3. Cx. 1222 final; 4. Cx. 1223 final.

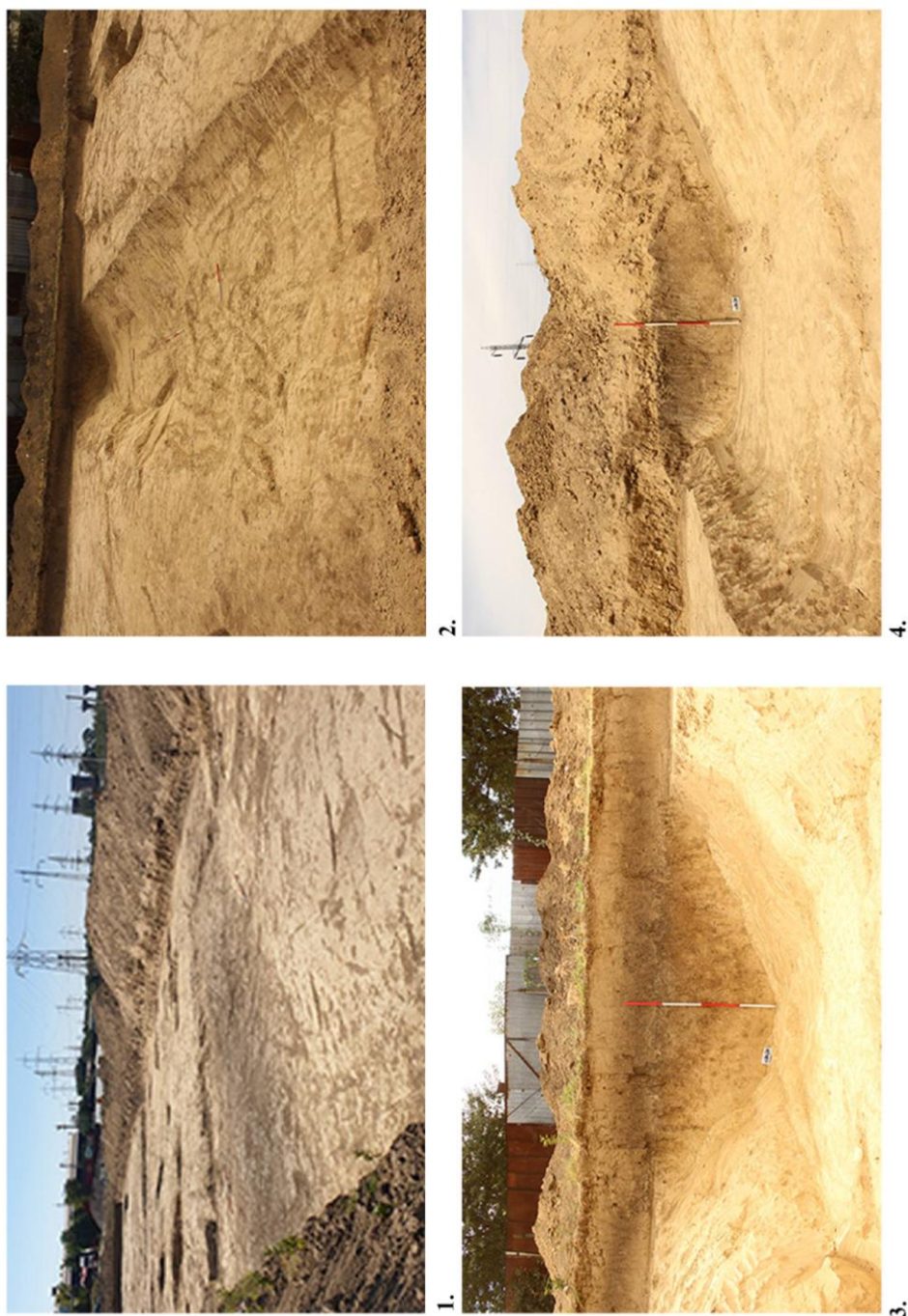


Fig. 20. Necropola tumulară romană Tirighina-*Metalhard Activ*. Cx. 1224. 1. Conturare; 2. Final; 3. Profil S; 4. Profil N.

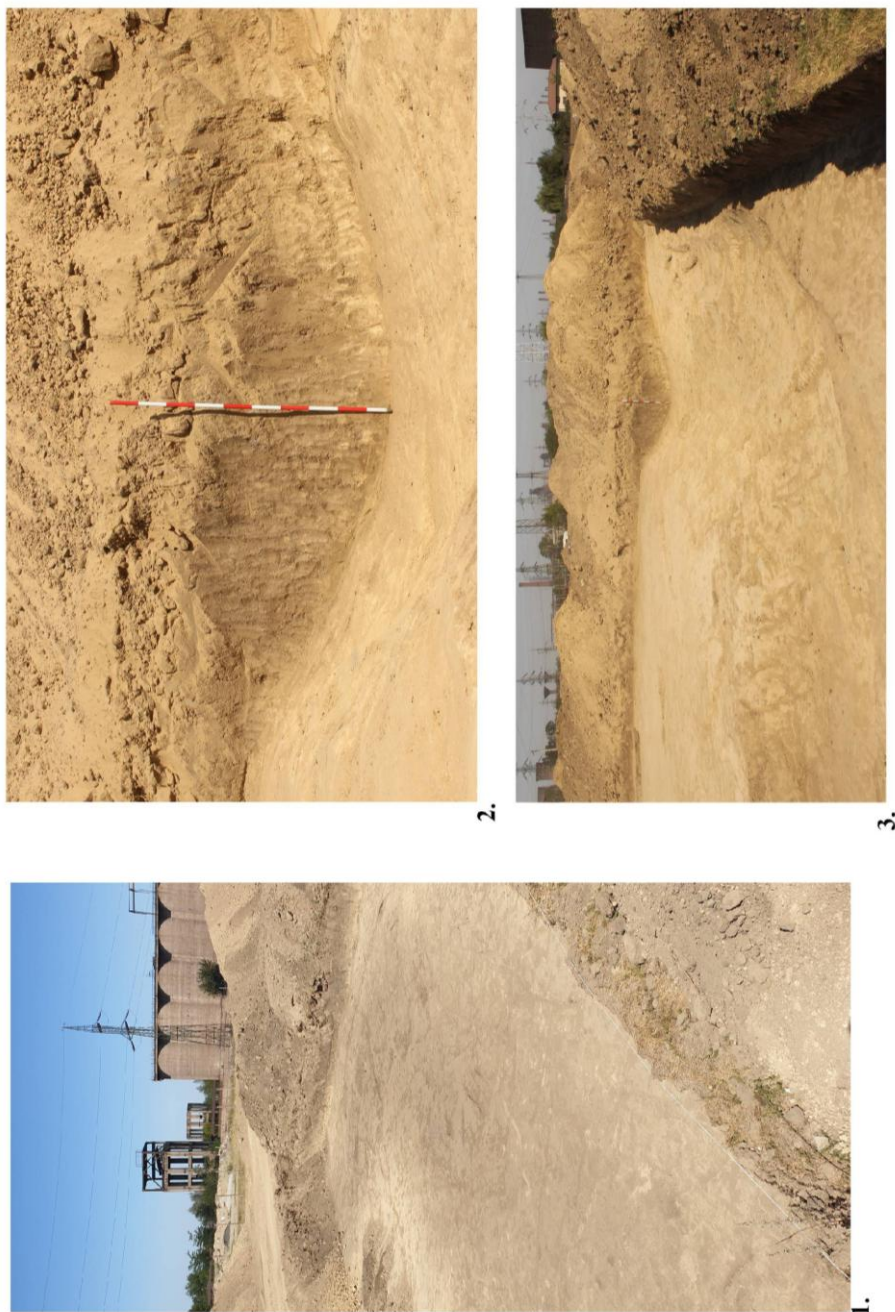


Fig. 21. Necropola tumulară romană Tirighina-*Metalhard* Activ. Cx. 1225. 1. Conturare; 2. Profil N; 3. Final.



2.



4.



1.



3.

Fig. 22. Necropola tumulară romană Tirighina-Metalhard Activ. Cx. 1226. 1. Conturare; 2-3. Detalii; 4. Finalizare.



1.



2.

Fig. 23. Necropola tumulară romană Tirighina-*Metalhard* Activ. Cx. 1227. 1. Conturare; 2. Final.



1.



2.



3.



4.

Fig. 24. Necropola tumulară romană Tirighina-Metalhard Activ. 1-4. S1 (Suprafața 1) finalul cercetării arheologice.



Fig. 25. Necropola tumulară romană Tirighina-*Metalhard* Activ. 1-2, 4-5. Cx. 1212;
3. Cx. 1226.



Fig. 26. Necropola tumulară romană Tirighina-Metalhard Activ. 1. Cx. 1211; 2. Cx. 1223; 3, 5. Cx. 1207; 4. Cx. 1201; 6-8. Cx. 1209.

Paul CIOBOTARU*, Costel ILIE**, Angela SIMALCSIK***

UN MORMÂNT SARMATIC DESCOPERIT LA MUNTENI, JUDEȚUL GALAȚI

A SARMATIC TOMB DISCOVERED AT MUNTENI, GALAȚI COUNTY

- Abstract -

In 2020, in Munteni, Galați county, at a location known as “Ferma Prisaca”, a burial tomb was unearthed. The tomb is located on the edge of a hill, a place from where clay is frequently taken, both for domestic needs and for construction.

The bones were piled around the skull and were covered with yellow earth. A small, fragmentary ceramic vessel was discovered in the close vicinity of the bones. From the information received from the person who made the discovery, it was established that the skeleton was lying on its back, with its hands outstretched next to its body. The skeleton appeared at - 1.10 m and was oriented NNW-SSE. The inventory of the tomb consisted of a small ceramic vessel, positioned near the head, and an iron dagger, positioned near the right tibia (continuation of the right hand).

The vessel discovered at Munteni represents a rare form, developed from the shape of jar vessels (Sarmatic type) to the shape of a local mug, without a handle.

The dagger has a ring-handle and a blade with parallel edges, which narrows towards the top.

With regards to the Munteni burial tomb, the anthropological analysis confirmed the initial theory based on the components of the funerary inventory - namely, that the skeleton belongs to a man.

Although it is possible that there were other objects part of the inventory of this tomb that were potentially lost during the excavation of the clay, the

*Muzeul de Istorie „Teodor Cincu”, Tecuci (paulciobotaru2008@yahoo.com).

**Muzeul de Istorie „Paul Păltănea”, Galați (costelilie@gmail.com).

***Centrul de Cercetări Antropologice „Olga Necrasov”, Academia Română Filiala Iași; Institutul de Cercetări Bioarheologice și Etnoculturale (ICBE), Chișinău (angellisimal@gmail.com).

evidence gathered from the bitruncated vessel and the dagger sheds light on the issue of dating this tomb, which is assigned to the 1st-2nd centuries AD.

Keywords: Sarmatic burial tomb; bitruncated vessel; dagger; Munteni; Galați county.

Introducere

În anul 2020, pe raza localității Munteni, județul Galați, punctul „Ferma Prisaca”, a fost descoperit un mormânt de înhumatie (Pl. 1). Acesta se afla poziționat în buza unui deal, un loc de unde se împrumută frecvent pământ galben, atât pentru nevoile casnice, cât și pentru construcții de infrastructură.

În momentul în care ne-am prezentat la locul descoperirii, oasele erau așezate grămadă în jurul craniului și erau acoperite cu pământ galben (Pl. 2). În apropierea acestora, se afla un vas de ceramică, de dimensiuni mici, în stare fragmentară. După curățarea lor, prima impresie a fost că avem de a face cu o reînhumare, din cauza modului cum erau poziționate oasele.

Din informațiile primite de la persoana care a făcut descoperirea, am aflat că scheletul se afla în poziție întins pe spate (decubit dorsal), cu mâinile întinse pe lângă corp. Scheletul a apărut la -1,10 m și era orientat NNV-SSE. Inventarul mormântului era format dintr-un vas ceramic, de dimensiuni mici, poziționat lângă cap și un pumnal de fier, poziționat lângă tibia dreaptă, în prelungirea mâinii drepte. Vasul a fost spart în timpul săpăturii.

Nu s-a putut determina forma gropii, aceasta fiind săpată în pământul galben, dar și din cauza faptului că zona era răscolită deja atunci când am ajuns noi la fața locului.

Din schelet au fost recuperate doar craniul, humerusurile, radiusurile, cubitusurile, claviculele, omoplații și două metacarpiene, toate incomplete.

Restul oaselor s-au pierdut, este posibil ca ele să fi fost excavate odată cu pământul galben împrumutat pentru construirea Variantei ocolitoare din partea de nord a municipiului Tecuci, spre Iași. Orientarea scheletului ne arată că mormântul se continua în râpa creată prin săparea și extragerea lutului galben. Dacă inventarul mormântului a fost format și din alte obiecte, acestea s-au pierdut definitiv, odată cu restul scheletului.

Inventar recuperat

1. Vas bitronconic (Inv. 25.624, Pl. 3), pastă semifină, culoare cărămiziu - cenușie, netezită, formă bitronconică, umărul ușor rotunjit, baza dreaptă și ușor

alveolată, gât cilindric scurt, gura evazată, buza ușor rotunjită și evazată, ardere secundară. Dimensiunile lui sunt: H = 8,50 cm, Dmax = 9,00 cm, Db = 4,30 cm, Dg = 5,70 cm. Vasul a fost spart în momentul săpării după pământ galben, din el a fost recuperat puțin peste 50 %, ceea ce a permis reîntregirea acestuia.

2. Pumnal (Inv. 25.623, Pl. 4), de fier, lucrat prin forjare, cu mâner trapezoidal în plan și rectangular în secțiune, terminat printr-un inel rectangular în secțiune, cu gardă la mâner formată din două bare scurte, cu lama relativ scurtă, romboidală turtită în secțiune, cu două tășuri¹. Dimensiunile lui sunt: L descoperită = 32,50 cm, L actuală = 28,20 cm, L mâner = 7,50 cm, D inel = 4,00 x 3,50 cm, l gardă = 7,30 cm, L lamă = 16,00 cm, l lamă = 2,50 cm.

Inventarul majorității mormintelor sarmatice este redus numeric și tipologic, fiind reprezentat prin vase de lut, lucrate cu mâna sau la roată, vase din bronz și argint, recipiente din sticlă, obiecte de podoabă, arme, piese de port, obiecte de uz casnic și gospodăresc, piese de toaletă, scoici și piese de harnașament. Acestea definesc ocupațiile, meșteșugurile practicate de purtătorii acestei culturi, precum și modul de viață.

În complexele sarmatice a fost depusă veselă de bucatărie (borcane lucrate cu mâna) pentru servitul lichidelor (căni, cănițe), dar și pentru servitul mâncării. În privința poziției vasului lângă defunct, se observă o preferință a depunerii acestuia lângă cap².

În mormintele sarmatice, vasele ceramice sunt una dintre cele mai reprezentative categorii de artefacte. Vasele lucrate cu mâna sunt considerate a fi specific sarmatice, în special cele bitronconice, cu baza plată și buza evazată³. Acestea au arderea necontrolată și sunt reprezentate, cel mai adesea, prin borcane⁴.

Ceramica descoperită în mormântul de la Munteni, este lucrată cu mâna și este reprezentată printr-un singur vas. Nu știm dacă, pe lângă acesta, inventarul funerar mai cuprindea și alte vase, având în vedere că mormântul a fost distrus în mare parte prin excavarea pământului galben. Dar, de cele mai multe ori, în mormintele sarmatice a fost depus câte un singur vas, mai rar câte două.

Vasul descoperit la Munteni reprezintă o formă rară, evoluată din vasele borcan⁵ (de tip sarmatic) spre forma de căniță locală, fără toartă. Cele mai apropiate

¹ Pumnalul a fost restaurat în Laboratorul restaurare metale din cadrul Muzeului de Istorie „Paul Pălănea”, Galați. Mulțumim, pe această cale, D-lui. Director Cristian Căldăraru și restauratorului Cornel Moraru.

² L. Oța, V. Sîrbu, *Sarmații din județul Brăila*, Editura Istros, Brăila, 2009, p. 147.

³ Idem, *Aproape de limes – sarmații din Muntenia, Moldova, Crișana și Banat*, în „Istros”, XXII, 2016, p. 205.

⁴ L. Oța, V. Sîrbu, *op.cit.* 2009, p. 157.

⁵ Gh. Bichir, *Les sarmates au Bas-Danube*, în „Dacia”, N. S., XXI, 1977, p. 175, fig. 6/4; Idem, *Sarmații la Dunărea de Jos în lumina ultimelor cercetări*, în „Pontica”, 5, 1972, p.

analogii ale acestui vas, care face parte din vesela pentru servitul lichidelor, este vâsciorul descoperit în mormântul 2 din tumulul 1 de la Lenkovcy (raionul Kel'meneck, regiunea Cernăuți, Ucraina), încadrat de către V. Bîrcă în tipul III (vase pentru băut)⁶, vasul sferic din mormântul 1 descoperit în punctul „Fundeneanu”, municipiul Oltenița⁷ și cana descoperită în mormântul 4 din tumulul 4, punctul „Alimândra”, sat Prăjeni, comuna Prăjeni, județul Botoșani⁸.

Pe baza analogiilor, acest tip de vas poate fi încadrat cronologic în intervalul secolelor I-II p. Chr.⁹

Armele fac parte din inventarul mormintelor de bărbați și sunt reprezentate de spade, pumnale, vârfuri de săgeți, arcuri, vârfuri de lance (armament ofensiv). În ceea ce privește poziția lor în morminte, ele se aflau depuse în partea dreaptă a defunctului, lângă șold, fapt ce indică că ele erau purtate în acea parte.

V. Bîrcă¹⁰, analizând spadele și pumnalele sarmatice, le împarte în trei tipuri: 1. spade și pumnale cu mânerul terminat în inel; 2. spade și pumnale cu mâner simplu; 3. spade și pumnale curbe.

Primul tip a fost folosit în perioada sarmată mijlocie (sec. I – a doua jumătate a sec. II p. Chr.), sunt cele mai uniforme, dar tocmai această uniformitate împiedică realizarea unei tipologii. În spațiul locuit de către sarmați, majoritatea acestor spade și pumnale, au fost descoperite în morminte bărbătești, dar sunt și cazuri când ele au fost descoperite în morminte de femei¹¹.

A. S. Skripkin¹² a realizat o analiză a acestor arme pentru Sarmăția Asiatică, pe care, pe baza dimensiunilor, le-a împărțit, ținând cont doar de criteriul lungimii acestora, în spade scurte și lungi. A. M. Hazanov¹³ clasifică armele cu mâner simplu, în funcție de dimensiunile lor, în: spade lungi (cu lungimea de peste 70 cm), spade scurte (cu lungimea cuprinsă între 50 și 70 cm) și pumnale (cu lungimea de până în

152, Pl. X/2; Gr. Foit, *Mormintele sarmatice de la Vlăsinești (județul Botoșani)*, în „SCIVA”, 21, 1970, 4, p. 669, fig. 1/2.

⁶ V. Bîrcă, *Istorie și civilizație. Sarmății în spațiul est-carpatic (sec. I a. Chr. – începutul sec. II p. Chr.)*, Editura Argonaut, Cluj Napoca, 2006, p. 71, fig. 70/19.

⁷ Gh. Bichir, *Les Sarmates au Bas-Danube*, ed.cit., p. 175; Idem, *Date noi cu privire la pătrunderea sarmăților în teritoriul geto-dacic (II)*, în „SCIVA”, 47, 1996, 3, p. 305.

⁸ *Sarmății în nordul Moldovei*, Catalog de expoziție, Muzeul Județean Botoșani, Baia Mare, 2018, p. 9, nr. cat. 22.

⁹ V. Sîrbu, L. Oța, A. Vilcu, M. Neagu, V. Oprea, *Sudul Munteniei în secolele I a. Chr. – III p. Chr. Sarmăți, Daci, Romani*, ed.cit., p. 59; V. Bîrcă, *op. cit.*, p. 71.

¹⁰ V. Bîrcă, *Istorie și civilizație. Sarmății în spațiul est-carpatic*, ed.cit., p. 180.

¹¹ A. M. Hazanov, *Sarmatskie meči s kol'cevyh naveršiem*, în „SA”, 2, 1967, p. 169; Idem, *Očerki voennogo dela sarmatov*, Moskva, 1971, p. 5, nota 2.

¹² A. S. Skripkin, *Aziatskaja Sarmatijo. Problemy hronologii i eë istoriceskij aspekt*, Saratov, 1990, pp. 60-61.

¹³ A. M. Hazanov, *op. cit.*, p. 15.

50 cm). A. V. Simonenko¹⁴, analizând spadele și pumnalele din nordul Mării Negre, le-a clasificat astfel:

- Spadele și pumnalele cu inel la mâner: pumnale (au lungimea lamei până la 30-31 cm), spade (au lungimea lamei de la 33 cm în sus);
- Spadele și pumnalele cu mâner simplu: pumnale (au lungimea cuprinsă între 30-40 cm), spade scurte (au lungimea cuprinsă între 50-70 cm) și spade lungi (au lungimea peste 70 cm).

V. Bîrcă consideră că împărțirea armelor sarmatice în pumnale, spade scurte și spade lungi este cea mai corectă¹⁵.

Pumnalele cu mânerul terminat în inel, au lama cu tășuri paralele, care se îngustează spre vârf. În secțiune, lama este lenticulară și mai rar romboidală, iar mânerul poate fi lat, îngustându-se spre inel, sau îngust, având aceeași lățime pe toată lungimea lui. Garda acestor pumnale este realizată din două fășii de fier ce se sudau la capete. Ele erau purtate în teci de lemn, vopsite în culoarea roșie sau erau îmbrăcate în piele¹⁶.

W. Ginters lansează în anul 1928 ipoteza conform căreia acest tip de pumnale și spade s-a format pe baze locale, ca prototip servind spadele scito-sauromate cu terminații zoomorfe și în formă de „*antena*”¹⁷, ipoteză care a fost susținută și dezvoltată de către K. F. Smirnov¹⁸.

A. M. Hazonov, care a cercetat armamentul sarmatic, a concluzionat că formarea acestui tip de spade s-a încheiat la sfârșitul secolului III a. Chr., iar rolul determinant l-au avut regiunile din preajma Volgăi¹⁹. Autorii care s-au ocupat de studierea armamentului sarmatic consideră că din secolul I a. Chr. spadele și pumnalele cu mânerul terminat în inel, devin predominante în lumea sarmatică²⁰.

¹⁴ A. V. Simonenko, *Sarmatiskie meči i kinžalz na territorij Severnogo-Pričernomor'ja*, în *Vooruženie skifov i sarmatov*, Kiev, 1984, pp. 137, 142-143.

¹⁵ V. Bîrcă, *Spade și pumnale în mormintele sarmatice timpurii din nordul Mării Negre (sec. II-I a. Chr.)* în *Studia Archaeologica et Historica Nicolae Gudea dicata. Omagiu profesorului Nicolae Gudea la 60 de ani* (Hrsg. C. Cosma, D. Tamba, A. Rustoiu), Zalău, 2001, p. 180.

¹⁶ Idem, *Istorie și civilizație. Sarmatii în spațiul est-carpatic*, ed.cit., pp. 181-182.

¹⁷ W. Ginters, *Das Schwert der Scythen und Sarmaten in Südrussland*, Berlin, 1928, p. 56.

¹⁸ K. F. Smirnov, *Voprosy izučenia sarmatskih plemen i ih kul'tury v sovetskoj arheologii*, în „VSSA”, Moskva, 1954, pp. 201-201; Idem, *Kurgany u s. Ilovatka i Politodel'skoe Stalingradskoj oblasti*, în „MIA”, 60, 1959, pp. 320-321.

¹⁹ A. M. Hazanov, *op. cit.*, pp. 7-8.

²⁰ *Ibidem*, p. 11; A. S. Skripkin, *op. cit.*, pp. 120-125; V. Bîrcă, *Sarmatic swords and daggers with ring-shape handle in the Northern and North-Western of the Black Sea*, în „Istros”, IX, 1999, p. 103; I. I. Guščina, I. P. Zaseckaja, *Pogrebanija zubovsko-vozdvizenskij grupy iz raskopok N. I. Veselovskogo v Prikuban'e (I v. do. n. e. – II v. n. e.)*, în „Archeologičeskie issledovanija na jube Vostočnoj Evropy (= Tr. GIM, 70), 1989, p. 100, Pl. V/41; M. P.

Spadele și pumnalele cu mânerul terminat în inel au fost folosite de către sarmați începând cu secolul II a. Chr. și până în secolul III p. Chr. De la sfârșitul secolului II p. Chr., ele se întâlnesc tot mai rar, dispariția lor fiind cauzată de înlocuirea acestora cu pumnalele și spadele cu mâner simplu²¹.

Analogii ale pumnalului descoperit la Munteni găsim la Unțești (com. Bogdănești, jud. Vaslui), Bârlad (M3 – depozitul de lemne), Ivești (com. Ivești, jud. Vaslui - M3)²², Bucu (com. Bucu, jud. Ialomița – M 10), Căzănești (jud. Ialomița – M 2), Nicolae Bălcescu (com. Nicolae Bălcescu, jud. Călărași – M 1), Oltenița (punctele Iordoc – M 6, Coada Malului – M 3, jud. Călărași)²³, Grădiștea (Mormântul Elizei – M 4), Însurăței (Canalul de irigație), Lișcoteanca (Moș Filon – M 1, 2, 7, Movila Olarului – M 3, 17, com. Bordei)²⁴, Dăngeni²⁵, Brăviceni (tumul 4, M 1)²⁶, Cazaclia (Republica Moldova – Tumul 10, M 1)²⁷.

Acest tip de pumnal, cu două tăișuri și inel la capătul mânerului, este datat în secolele I-II p. Chr.²⁸

Abramova, *Central'noe Predkovkaz'e v sarmatskoe vremja (III v. do. n. e. – IV v. n. e.)*, Moskva, 1993, p. 70; I. I. Marčenko, *Siraki kubani (po materialam kurgannyh pogrebenij Nižnej kubani)*, Krasnodar, 1996, pp. 54-55; V. E. Maximenko, *Savromaty i sarmaty na Nižnem Donu*, Rostov, 1983, p. 106; Idem, *Sarmaty na Donu (arheologija i problemy etničeskoj istorii)*, (=Donskie Drevnosti, 6), 1998, p. 134, fig. 72-73; A. V. Simonenko, *Sarmaty Severnogo Pričernomor'ja. Hronologija, periodizacija i etno-političeskoja istorija, Disertacija na soiskanie učenoj stepeni doktora istoričeskih nauk (mss.)*, Kiev, 1999, p. 135 apud V. Bîrcă, *Istorie și civilizație. Sarmatii în spațiul est-carpatic*, p. 184; A. V. Simonenko, *Bewaffung und Kriegswesen der Sarmaten und späten skythen im nördlichen Schwarzmeergebiet*, în „Eurasia Antiqua”, 7, 2001, pp. 219-225; N. Ju. Limbers, I. I. Marčenko, *Hronologija mečej iz sarmatskih pamjatnikov Prikuban'ja*, în *I. Kubanskaja archeologičeskaja konferencija*, Krasnodar, 1989, p. 81.

²¹ V. Bîrcă, *Istorie și civilizație. Sarmatii în spațiul est-carpatic*, ed.cit., p. 184.

²² V. Palade, *Descoperiri sarmatice din secolele II-III e. n., în sud-estul Colinelor Tutovei*, în „CI”, serie nouă, IX-X, 1978-1979, p. 247, fig. 2/3,4, pp. 252-253; Gh. Bichir, *Date noi cu privire la pătrunderea sarmaților în teritoriul geto dacic (I)*, în „SCIVA”, 44, 1993, 2, pp. 135-169.

²³ V. Sîrbu, L. Oța, A. Vilcu, M. Neagu, V. Oprea, *op. cit.*, pp. 21-22, 35, 58, 62, 65.

²⁴ L. Oța, V. Sîrbu, *op. cit.*, pp. 101, 106-107, 109, 112.

²⁵ I. Ioniță, *Noi descoperiri sarmatice pe teritoriul Moldovei*, în „AM”, II-III, 1964, p. 312.

²⁶ O. V. Larina, I. V. Manzura, *Otčet o polevyh issledovanijah Orgeevskoj novostročnoj arheologičeskoj ekspedicii v 1987 godu u s. Bravicyeny Orgeevskogo rajona MSSR (mss.)*, în Arhiva IAE al AȘ din R apud V. Bîrcă, *Istorie și civilizație. Sarmatii în spațiul est-carpatic*, p. 294.

²⁷ V. Bîrcă, *Vasele romane din bronz din mormintele sarmatice din spațiul pruto-nistrean*, în *Studii de istorie antică*, Cluj Napoca, 2001, pp. 335-361.

²⁸ V. Palade, *op. cit.*, p. 257; I. Ioniță, *op. cit.*, p. 317.

În ceea ce privește mormântul de la Munteni, analiza antropologică a confirmat propunerea avansată pe baza componenței inventarului funerar - și anume, că acesta aparține unui bărbat.

Descriere antropologică

Analiza antropologică s-a realizat după următoarele etape: stabilirea lateralității oaselor²⁹; înregistrarea stării de conservare³⁰ și a celei de reprezentare³¹; aprecierea modificărilor tafonomice³²; estimarea vârstei biologice în momentul decesului și determinarea sexului³³; prelevarea datelor biometrice și notarea observațiilor morfoscopice³⁴; identificarea eventualelor traumatisme, anomalii și patologii dentare și osoase³⁵; identificarea și interpretarea indicatorilor musculo-scheletici și a modificărilor entezopatie³⁶.

²⁹ T. D. White, P. A. Folkens, *The Human Bone Manual*, Academic Press, Amsterdam, Boston, 2005, pp. 75-308.

³⁰ B. Connell, *Preservation and archaeological data*, in *Human osteology method statement* (ed. N. Powers), Museum of London, London, 2008, p. 9.

³¹ J. E. Buikstra, D. H. Ubelaker, *Standards for Data Collection from Human Skeletal Remains*, Arkansas Archaeological Survey Research Series, No 44, Fayetteville 1994, pp. 5-8.

³² *Ibidem*, pp. 95-106.

³³ M. Schaefer, S. Black, L. Scheuer, *Juvenile osteology*, Academic Press, London, New York, 2009; D. H. Ubelaker, *Human Skeletal Remains: Excavation, Analysis and Interpretation*, Taraxacum, Washington D.C., 1979, pp. 72-80, 93-114; J. E. Buikstra, D. H. Ubelaker, *op. cit.*, pp. 15-46; J. Bruzek *A method for visual determination of sex, using the human hip bone*, „American Journal of Physical Anthropology”, 117, 2002, pp. 157-168; D. E. Walrath, P. Turner, J. Bruzek, *Reliability test of the visual assessment of cranial traits for sex determination*, „American Journal of Physical Anthropology”, 125, 2004, pp. 132-137; A. Schmitt, *Une nouvelle methode pour estimer l'age au deces des adultes a partir de la surface sacro-pelviennne iliaque*, „Bulletins et mémoires de la Société d'Anthropologie de Paris”, 17, 1-2, 2005, pp. 1-13; E. A. Latham, M. Finnegan, *Age Estimation of the Human Skeleton*, Charles C. Thomas Publisher, Illinois, Springfield, 2010.

³⁴ R. Martin, K. Saller, *Lehrbuch de Anthropologie*, Fischer, Stuttgart, 1957-1966; J. E. Buikstra, D. H. Ubelaker, *op. cit.*, 1994, pp. 69-84; M. Trotter, G. Gleser, *A Reevaluation of Estimation of Stature Based on Measurements of Stature Taken during Life and of Long Bones after Death*, „American Journal of Physical Anthropology”, 16, 1958, pp. 79-123.

³⁵ S. Mays, *The archaeology of human bones*, Routledge, London, New York, 1998, pp. 102-181; A. C. Aufderheide, N. C. Rodriguez-Martin, *The Cambridge Encyclopedia of Human Paleopathology*, Cambridge University Press, Cambridge, 1998; D. J. Ortner, *Identification of Pathological Conditions in Human Skeletal Remains*, Academic Press, Oxford, 2003; R. W. Mann, D. R. Hunt, *Photographic Regional Atlas of Bone Disease: A Guide to Pathologic and Normal Variation in the Human Skeleton*, Charles C. Thomas Publisher, Illinois, Springfield, 2005; Ch. Roberts, K. Manchester, *The Archaeology of Disease*, Cornell University Press, Ithaca, New York, 2007; M. A. Katzenberg, R. S. Saunders, *Biological Anthropology of the Human Skeleton*, Wiley-Liss, Hoboken, 2008; M. Brickley, R. Ives,

Gradul de reprezentare și starea de conservare. Scheletul este slab reprezentat (Pl. 5/1). Din segmentul cranian sunt prezente următoarele componente: frontalul (aproape complet), temporalele, zigomaticele, maxilarul superior și mandibula și câteva fragmente din parietale, care au fost reatașate la frontal. Din segmentul postcranian s-au recuperat humerusurile, radiusurile și cubitusurile, claviculele, omoplații și două metacarpiene, toate incomplete, cu distrugerii produse *postmortem*, în timpul decopertării. Starea de conservare a osemintelor păstrate este satisfăcătoare.

Estimarea vârstei biologice și determinarea sexului. Absența degenerării osoase, aspectul normal al țesutului osos din epifizele humerale, suturile craniene fără urme de obliterare și starea dentiției de pe cele două arcade (Pl. 5/6-7) indică o vârstă biologică în momentul decesului cuprinsă în intervalul 30-35 ani (adult tânăr sau *maturus I*). Sexul masculin al acestui individ este susținut de gradul de robusticitate moderat al osaturii și caracteristicile segmentului cranian (Pl. 5/2-5).

Caracteristici morfometrice. Fruntea este largă (*ft-ft*: 99 mm, *co-co*: 130 mm), moderat înclinată, cu eminente atenuate (Pl. 5/3). Relieful cranian este accentuat (glabellar: 3-4, supraciliar: 2, goniatic: foarte accentuat). Zigomaticele au dimensiuni mari (Pl. 5/2, 4-5). Procesul mastoid nu este prea voluminos. Nasul este foarte larg (*al-al*: 29 mm). Bolta palatină este adâncă și are formă elipsoidală (Pl. 5/6). Mandibula este moderat de robustă, cu corpul înalt (*id-gn*: 38 mm, înălțimea la nivelul foramenului nutritiv: 34 mm) și moderat de gros (13 mm), simfiză proeminentă cu aspect piramidal, ram vertical scurt și moderat de larg (30 mm) (Pl. 5/4-5, 7). Calota craniană nu prezintă modificări intenționate de tipul deformăției artificiale. Statura scheletică nu poate fi calculată cu exactitate, pentru că nici-un os lung nu este întreg sau întregibil. Estimată morfoscopic însă, aceasta pare să se încadreze în categoria mijlocie (164-167 cm) sau cel mult supramijlocie (167-170 cm). Din punct de vedere tipologic, scheletul prezintă caracteristici europoid, însă trăsăturile epigenetice de la nivelul dentiției trădează prezența unor caracteristici mongoloide.

Bioarchaeology of Metabolic Bone Disease, Academic Press, Oxford, 2008; T. Waldron, *Palaeopathology*, Cambridge University Press, Cambridge, New York, 2009; E. Barnes, *Atlas of Developmental Field Anomalies of the Human Skeleton: A Paleopathology Perspective*, Wiley-Blackwell, Hoboken, 2012.

³⁶ Gy. Pálfi, O. Dutour, *Activity-induced skeletal markers in historical anthropological material*, „International Journal of Osteoarchaeology”, 11, 1, 1996, pp. 41-55; J. E. Robb, *The interpretation of skeletal muscle sites: a statistical approach*, „International Journal of Osteoarchaeology”, 8, 5, 1998, pp. 363-377; R. W. Mann, D. R. Hunt, *op. cit.* 2005, pp. 203-211; T. Molleson, *A method for the study of activity related skeletal morphologies*, „Bioarchaeology of the Near East”, 1, 2007, pp. 5-33.

Situația dentară a fost apreciată la nivelul ambelor arcade. Dinții sunt într-o stare foarte bună, procesele patologice lipsesc. Uzura coroanelor este uniformă, de tip atriție, produsă fiziologic prin procesul de masticație (Pl. 5/6-7). Dintre trăsăturile non-metrice/epigenetice dentare, menționăm: microdonția (M^3 de pe partea dreaptă, Pl. 5/8), cuspidul suplimentar #5 (M_1 , bilateral, Pl. 5/7), cuspidul Carabelli (M^1 de pe partea stângă, Pl. 5/6) și incisivii de tip „lopățică” (I^2 de pe partea stângă, Pl. 5/9).

Anomalii și patologii osoase. Condilul mandibular de pe partea dreaptă are dimensiuni reduse, fiind ușor atrofiat (Pl. 5/5). Foramenele supraorbitare sunt destul de largite (Pl. 5/3), ceea ce poate fi un indicator al condițiilor de viață – climat rece și umed.

Traumatisme. În jumătatea stângă a mandibulei, la nivelul corpului, începând de la M_2 și continuând spre ramul mandibulei, pe traseul canalului mandibular, sunt urmele unui posibil traumatism produs *perimortem* (fără urme de vindecare) (Pl. 5/10).

Indicatori ocupaționali. Inserțiile musculare sunt destul de slabe la nivelul oaselor membrelor (Pl. 6/3-5) și ale centurii scapulare (Pl. 6/2), fapt ce ne sugerează că acest bărbat nu presta activități fizice suprasolicitante.

Observații tafonomice. Cu excepția liniei de fractură cu caracteristici *perimortem* de la nivelul corpului mandibulei, celelalte rupturi și fisuri care au condus la fragmentarea elementelor scheletice sunt produse *postmortem*, în timpul decopertării. Pe frontal sunt prezente urmele unei pigmentații zmeurii de origine necunoscută (Pl. 5/11).

Majoritatea mormintelor sarmatice din România sunt grupate în cimitire plane. Pentru sarmați, ca rit funerar, este specifică inhumarea. În spațiul dintre Carpați și Nistru, între secolul I a. Chr. și începutul secolului II p. Chr., predomină orientarea defuncțiilor spre Nord³⁷, ceea ce este o caracteristică a sarmaților din această zonă³⁸. Mormintele cu arme sunt orientate N-S, iar poziția scheletelor nu este în poziția „*atacatoare*”, ci întins pe spate³⁹.

³⁷ Majoritatea mormintelor plane sunt orientate N-S, cu ușoare devieri spre NV și NE, în funcție de anotimpul când au fost înhumați.

³⁸ V. Bîrcă, *Istorie și civilizație. Sarmații în spațiul est-carpatic*, ed.cit., p. 50.

³⁹ L. Oța, V. Sîrbu, *op. cit.*, p. 167; În ceea ce privește poziția scheletelor, pe lângă poziția decubit dorsal, cu brațele și picioarele întinse pe lângă corp, mai sunt și situații când unul dintre brațe este îndoit din cot și așezat pe piept sau abdomen. Mai rare sunt scheletele în poziție chircită, dar nu lipsesc scheletele în poziția „*atacatoare*”, cu un picior întins și cu altul îndoit din genunchi sau „*dansatoare*”, cu mâinile depărtate de corp și picioarele desfăcute în așa fel încât descriu un romb (Gh. Bichir, *Sarmații la Dunărea de Jos în lumina ultimelor cercetări*, în „Pontica”, V, 1972, p. 141).

În acest spațiu, forma gropilor este dreptunghiulară, ceea ce dovedește păstrarea vechilor tradiții. În ceea ce privește poziția defuncțiilor în morminte, în întreaga lume sarmatică dominantă a fost depunerea în poziția decubit dorsal, cu mâinile și picioarele întinse.

Iazigii și roxolanii timpurii nu au practicat deformarea artificială a craniului, așa cum au făcut roxolanii târzii⁴⁰.

Inventarul funerar, depus în amenajarea funerară, este constituit din piese de podoabă și vestimentație, obiecte de toaletă, vase de bronz, argint, sticlă, arme, ofrande etc. Acesta reflectă modul nomad de viață al sarmaților, diferențele sociale existente, faptul că erau războinici, dar și crescători de vite. Tot acest inventar din morminte oferă o viziune asupra modului cum își imaginau sarmații viața de după moarte. Inventarul funerar din mormintele de femei se deosebește de cel din mormintele de bărbați. Uneori, în mormintele de bărbați întâlnim și obiecte caracteristice mormintelor de femei (piese de podoabă), dar există și situații în care în mormintele de femei se află piese caracteristice pentru bărbați (arme).

Unele obiecte furnizează informații despre preferințele pentru ținuta vestimentară și podoabe, atât a populației de rând, cât și a aristocrației și reflectă gradul de dezvoltare a societății sarmate⁴¹.

Deși este posibil să fi mai existat și alte obiecte care să fi făcut parte din inventarul acestui mormânt care s-au pierdut, probabil, în momentul excavării pământului galben, analogiile prezentate mai sus, atât în cazul vasului bitronconic, cât și a pumnalului, clarifică problema datării acestui mormânt, în secolele I-II p. Chr.

Toate acestea, corelate cu izvoarele antice, dar și cu ritul și ritualul funerar practicat, creează o imagine pentru ceea ce a însemnat cultura materială și spirituală a sarmaților din această regiune în perioada secolelor I-II p. Chr.

⁴⁰ Gh. Bichir, *op. cit.*, p. 144.

⁴¹ V. Bîrcă, *op. cit.*, p. 65.



1

2



Planșa 1 - Munteni-Prisaca.

1. Imagine satelitară a zonei în care a fost descoperit scheletul uman.
2. Localizarea zonei deasupra fermei Prisaca-Munteni, jud. Galați.

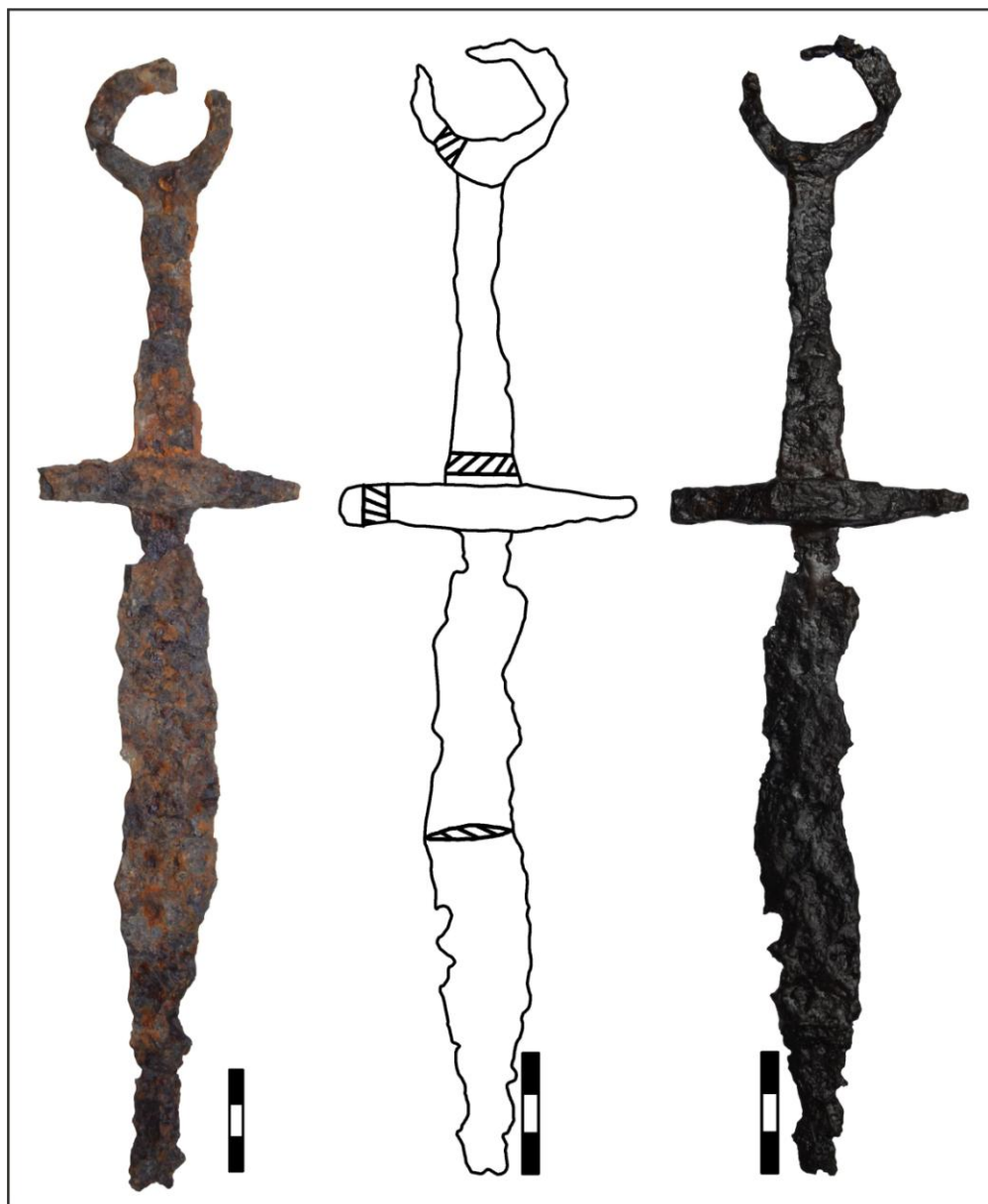


Planșa 2 - Munteni-Prisaca.

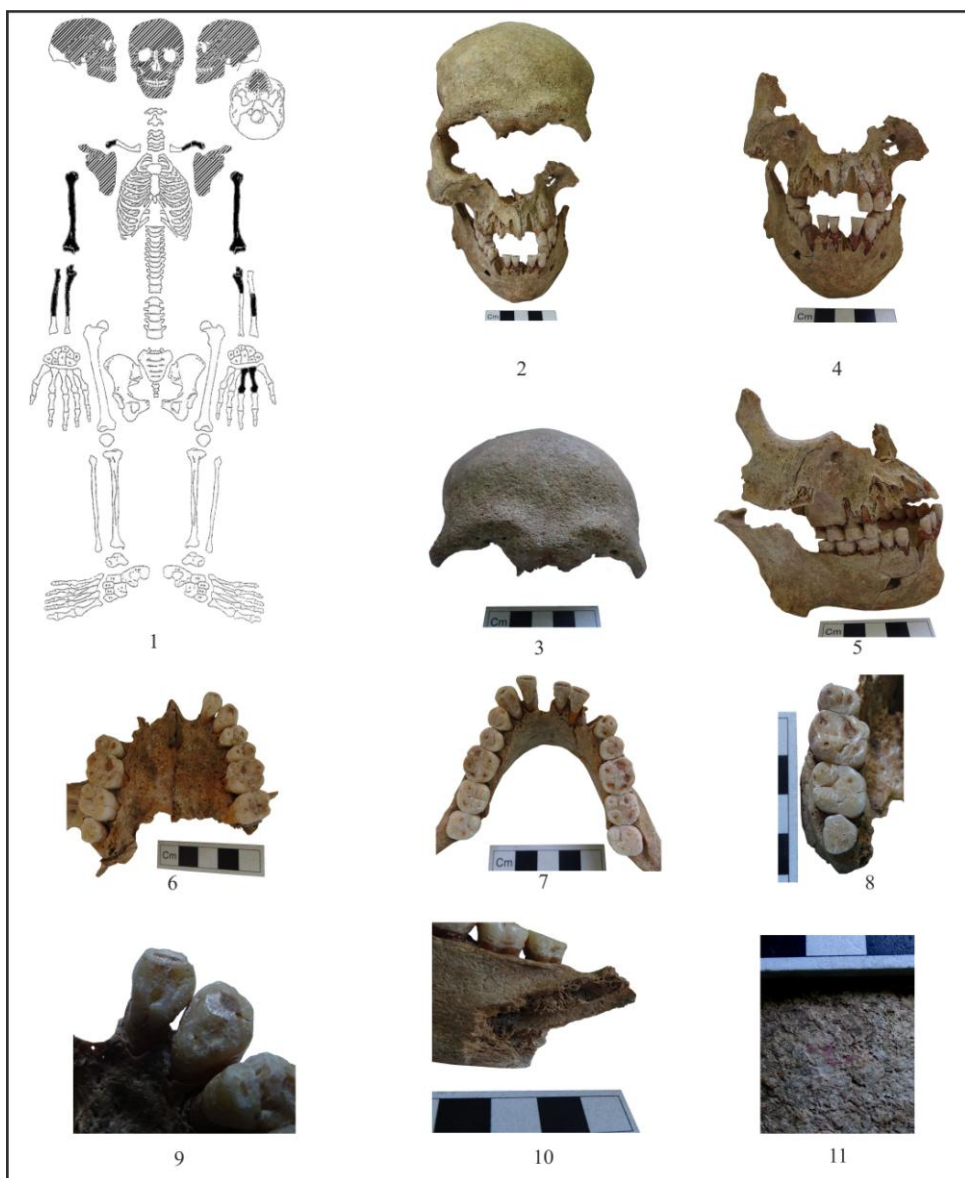
1. Schelet uman, descoperire întâmplătoare.
2. Înhumare schelet uman, detaliu.



Planşa 3 - Munteni-Prisaca, vas bitronconic.



Planşa 4 - Munteni-Prisaca, pumnal din fier.



Planșa 5 - Munteni-Prisaca, bărbat, 30-35 ani

1. Gradul de reprezentare a scheletului (negru complet; hașurat incomplet; alb absent);
2. Scheletul facial conservat, vedere frontală; 3. Frontal, relief accentuat;
- 4-5. Maxilarele în poziție de ocluzie, văzute frontal și lateral; 6. Arcada dentară superioară; 7. Arcada dentară inferioară; 8. Parte din hemiarcada superioară dreaptă, M3-microdonție; 9. Parte din hemiarcada superioară stângă, I2 - de tip „lopățică”;
10. Corpul mandibulei, partea stângă, linie de fractură produsă perimortem;
11. Frontal, pigmentație zmeurie de origine necunoscută.



Planșa 6 - Munteni-Prisaca, bărbat, 30-35 ani

1. Omoplați incompleți; 2. Clavicule incomplete; 3. Humerusuri (cu distrugerii în zonele epifiziare); 4. Cubitusuri incomplete; 5. Radiusuri incomplete.

Andrei MIHAI *, Alexandra GEREA **, Alexandru MICU ***

**PROSPECȚIUNI GEOFIZICE ÎN JUDEȚUL GALAȚI.
SITUL NEGRILEȘTI ȘI MUZEUL CASA CUZA VODĂ**

**GEOPHYSICAL PROSPECTIONS IN GALAȚI COUNTY.
THE NEGRILEȘTI SITE AND THE CUZA HOUSE MUSEUM**

- Abstract -

In recent years, geophysical methods have seen a surge in popularity, being applied in a large number of fields, including archaeology. Here, we present some representative results from a set of surveys carried out in the Galați county.

The Negrilești-Curtea Școlii (Negrilești-School Yard) site was first investigated over 30 years and has since produced much archaeological material, spanning from the early Neolithic through to the modern age. Considering the large area that still remains unexplored, geophysical methods are excellently suited for this site. At the same time, the Cuza House Museum in Galați, currently undergoing renovations, offers a unique opportunity for indoor surveys inside this monument. An experiment on the edge of an excavated area was also carried out.

We carried out several profiles using two geophysical methods (Ground Penetrating Radar and Electrical Resistivity Tomography) which were well suited for the area. The processing and interpretation of the data was then carried out, revealing several features of interest.

The surveys were hampered by a number of equipment issues, yet the results are useful for future prospection and a better understanding of the investigated areas and can serve as a starting point for future work.

Keywords: geophysics; ground penetrating radar; electrometry; geoarchaeology; Negrilești; Cuza House Museum; Galați.

* Universitatea din București / Birmingham University(mareacaspica@gmail.com).

** Universitatea din București / Birmingham University(alexandragerea@yahoo.de).

*** Universitatea din București (alexandruilianmicu@gmail.com).

Descrierea metodelor geofizice utilizate

1. Metoda rezistivității

Metoda rezistivității reprezintă o metodă geofizică prin care sunt măsurate valori de rezistivitate aparentă în subsol, cu ajutorul unui rezistivimetru conectat la 4 electrozi din material bun conductor electric, introduși în sol¹. Dispozitivul de măsurare implică 2 electrozi de injectare a unui curent (**I**) în sol, și 2 electrozi ce măsoară diferența de potențial (**V**) dintre aceștia. Conform legii lui Ohm, din cele două valori **I** și **V** rezultă valoarea de rezistență **R**². Valoarea de rezistivitate (de interes în studiul nostru) este dată de valoarea rezistenței **R** și factorul geometric **K**. Factorul geometric este dat de configurația electrozilor folosiți la măsură³.

Valorile de rezistivitate aparentă sunt ulterior transformate în valori de rezistivitate reală cu ajutorul programelor de specialitate printr-un proces numit inversie⁴.

În funcție de configurația electrozilor folosită, datele de rezistivitate se vor prezenta în secțiuni verticale sau orizontale. În studiul de față, secțiunile vor fi verticale, realizate cu ajutorul configurației de electrozi Wenner – ERT (electrical-resistivity-tomography)⁵, care presupune o distanță egală între electrozi, și creșterea distanței între electrozi după măsurarea fiecărui profil pe lungime, astfel permițând colectarea de date în adâncime.

Adâncimea este dată de lungimea profilului și de parametri electrici ai tipului de sol în care se realizează măsurătorile (permiterea trecerii curentului electric prin mediu favorizează adâncimea de investigație, cum este de exemplu argila umedă).

Calitatea datelor este dată un contrast cât mai mare între valoarea rezistivității de fond și a rezistivității obiectivului ce se dorește a fi evidențiat.

Metoda rezistivității este utilizată într-o varietate de domenii pentru detectarea de acvifere, zăcăminte de interes economic, hazarde, protecția mediului, și arheologie.

2. Metoda Georadar

Metoda Georadarului folosește unde electromagnetice pentru detectarea diverselor obiective din sol⁶. Echipamentul este compus dintr-o antenă cu o

¹ M.H. Loke, *Electrical imaging surveys for environmental and engineering studies*, 1999, p. 1.

² Barry J. Allred, Jeffery J. Daniels, M. Reza Ehsani, *Handbook of Agricultural Geophysics*, CRC Press, 2008, p. 86.

³ M. John Reynolds, *An Introduction to Applied and Environmental Geophysics*, John Wiley and Sons, Ltd, 2011, pp. 293-295.

⁴ M.H. Loke, *op. cit.* 1999, pp. 3-10.

⁵ M. John Reynolds, *op. cit.* 2011, pp. 306-307.

⁶ Harry Jol, *Ground Penetrating Radar: Theory and Applications*, Elsevier, Oxford, 2009, pp. 4-6.

frecvență prestabilită (200MHz, 400MHz, etc), o consolă pentru controlarea măsurătorilor și colectarea datelor, și o roată cu odometru pentru măsurarea distanței.

Antena transmite un puls electromagnetic care se propagă cu o viteză dată de constanta dielectrică a solului, iar când întâlnește un obiect sau nivel cu valoarea constantei dielectrice diferită, o parte a unde se reflectă la suprafață unde este recepționată de către antenă și înregistrată. Cealaltă parte de energie călătorește mai departe cu viteza din mediul următor până se atenuează total sau până se reflectă de alt obiect⁷.

Timpu dublu de propagare (antenă-incidență cu obiectul-reflexie înapoi la antenă) este măsurat în această metodă, reprezentând o trasă. Mai multe trase formează o radargramă, care reprezintă o secțiune verticală din subsol⁸.

Adâncimea de investigare este dată la nivelul de procesare a datelor și depinde de parametrii de permitivitate a solului (constantă dielectrică) și de frecvența folosită, astfel încât cu cât frecvența este mai mare cu atât scade și adâncimea de investigație.

Datele sunt procesate cu programe de specialitate pentru eliminarea eventualelor zgomote electromagnetice din mediu (antene radio, telefonie, etc.). Spre deosebire de metoda rezistivității, la georadar, un mediu conductiv va absorbi semnalul, reducând calitatea datelor⁹.

Calitatea datelor este dată de un mediu cât mai puțin conductiv (argile uscate de exemplu), și de un contrast de permitivitate între valoarea de fond a mediului și a obiectivelor de interes și de frecvența antenei. Frecvența antenei joacă un rol important în calitatea datelor, astfel: cu cât antena are o frecvență mai mare cu atât crește nivelul de detaliu însă informațiile primite vor fi de la o adâncime mică (depinzând de proprietățile solului); o antenă cu frecvență mică, va fi ideală pentru culegerea de informații de la adâncimi mai mari, însă gradul de detaliu este mult mai slab¹⁰.

Metoda georadar este folosită cu succes în studii geotehnice, studii de mediu și arheologie.

A. Investigații geofizice în situl Negrilești-Curtea Școlii

Informații generale

Situl multistratificat de la Negrilești, județul Galați, este investigat de peste 15 ani, perioadă în care a oferit numeroase descoperiri de structuri arheologice (locuințe,

⁷ Lawrence B. Conyers, *Ground-Penetrating Radar for Archaeology*, Altamira Press, 2004, pp. 25-26.

⁸ M. John Reynolds, *op. cit.* 2011, pp. 538-540.

⁹ Harry Jol, *op. cit.* 2009, pp. 7-8.

¹⁰ Lawrence B. Conyers, *op. cit.* 2004, pp. 39-44

instalații de foc, gropi de depunere, gropi menajere, complexe funerare) de interes întinse cronologic pe o perioadă îndelungată, din neolitic până în epoca modernă¹¹. Această lucrare continuă prospectarea geofizică din anii trecuți, când au fost obținute rezultate interesante, ce au fost confirmate de cercetările ce au urmat¹².

Orice structură arheologică reprezintă interes pentru prospectarea de față. În general, aceste structuri ar apărea ca anomalii pozitive de rezistivitate. Există însă și excepții, atunci când avem de-a face cu soluri perturbate, care au o rezistivitate mai scăzută.

Datele de electrometrie au fost investigate și inversate cu mai mulți algoritmi (fiecare cu anumite particularități), motiv pentru care sunt prezentate în două forme. Din cauza naturii procesului de inversie, geometria și valorile anormale de prezentate astfel pot să difere.

Adâncimea exactă a profilelor nu este cunoscută, doar estimată. Profilele nu sunt prezentate mereu la scară, proporțiile sunt uneori exagerate pentru o vizualizare mai ușoară. Având în vedere natura zonei, este de așteptat prezența multor elemente perturbatoare (conducte, cabluri, elemente de amenajare, etc).

O defecțiune anterioară a aparaturii a redus capacitatea de prospectare. Datele de GPR au fost achiziționate în modul timp (time-mode). Distanța între electrozi a fost inițial de 0.5 metri pentru a avea o rezoluție cât mai bună, dar în urma defecțiunii în care s-a pierdut mult timp, distanța a fost crescută la 1 metru pentru a accelera achiziția.

Prospecțiunea a fost efectuată la vest de clădirea noii grădinițe, la 7,5m V de o secțiune arheologică cercetată în vara acestui an(SG17/2020) și la NE de aceeași construcție pe latura de N a secțiunii SG18/2020, aflată în curs de cercetare la data respectivă¹³. Profilele paralele 1-3, 6 și profilul perpendicular, au fost realizate la V de SG17/2020, iar profilul pe marginea săpăturii, la N de SG18/2020.

¹¹ Mircea Nicu, Costel Ilie, *Raport de cercetare arheologică Negrilești-Curtea Școlii, com. Negrilești, jud. Galați*, în „Cronica Cercetărilor Arheologice din România – campania 2007”, cImEc, 2008, pp.204-207; Idem, *Raport de cercetare arheologică Negrilești-Curtea Școlii, com. Negrilești, jud. Galați*, în „Cronica Cercetărilor Arheologice din România – campania 2008”, cImEc, 2009, pp.319-320; Costel Ilie, Paul Ciobotaru, Tudor Mandache, *Situl arheologic Negrilești, județul Galați. Cercetare preventivă, 2018*, în „Danubius”, 36, 2018, pp. 7-42; Costel Ilie, Adrian Adamescu, Tudor Mandache, *Situl arheologic Negrilești. Cercetare preventivă din punctul „Grădiniță”*, în „Danubius”, 37, 2019, pp.69-84.

¹² Mihai Andrei, Alexandra Gerea, Alexandru Micu, *Aplicații ale metodelor geofizice în studii arheologice. Studii de caz în zona Negrilești, județul Galați*, în „Danubius”, 2017, pp. 13-34.

¹³ Informații primite de la responsabilul șantierului Negrilești, domnul arheolog Costel Ilie, căruia îi mulțumim și pe această cale.



Figura 1. Situl arheologic Negriștea cu zonele prospectate geofizic

Pentru aceste profile nu au fost achiziționate date GPS de mare precizie. S-au luat totuși referințe care să ajute la identificarea poziției profilelor. Astfel, profilele au început pe o direcție similară, dar nu paralelă cu cea a casetei. Patru profile au fost realizate paralel, primele 3 la o distanță de 2 metri între ele, iar al patrulea la o distanță de 6 metri de cel anterior (acest profil a fost denumit P6, nu P4, notând faptul că ar fi fost al 6-lea profil la o distanță constantă dintre profile). Un profil perpendicular a fost realizat la metrul 7.5, astfel:

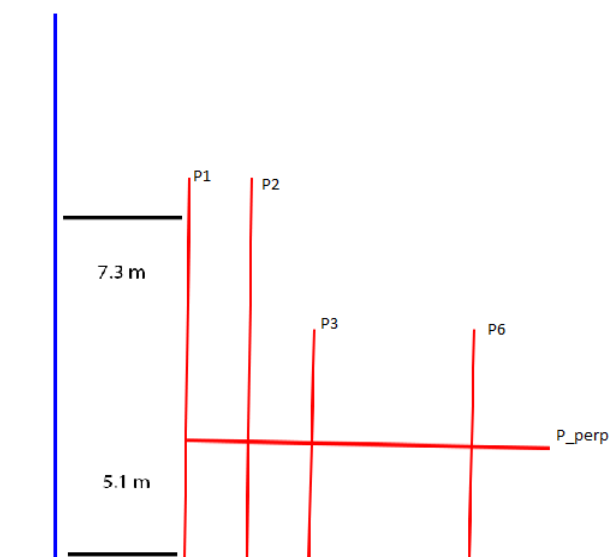


Figura 2. Dispunerea profilelor față de caseta săpată în spatele grădiniței. Imaginea nu este la scară.

Profilul 1

Profilul 1 are 25 de metri lungime, iar electrozii au fost plasați la o distanță de 0.5 metri.

Profilul prezintă cel puțin o zonă de interes arheologic, probabil chiar mai multe. Nu am dat o atenție sporită anomaliilor aflate foarte aproape de suprafață, concentrându-ne mai ales asupra celor dintr-o adâncime care ar sugera elemente arheologice de interes (>0.5 m).

Datele au fost inversate cu doi algoritmi diferiți ai căror rezultate prezintă și similități și diferențe.

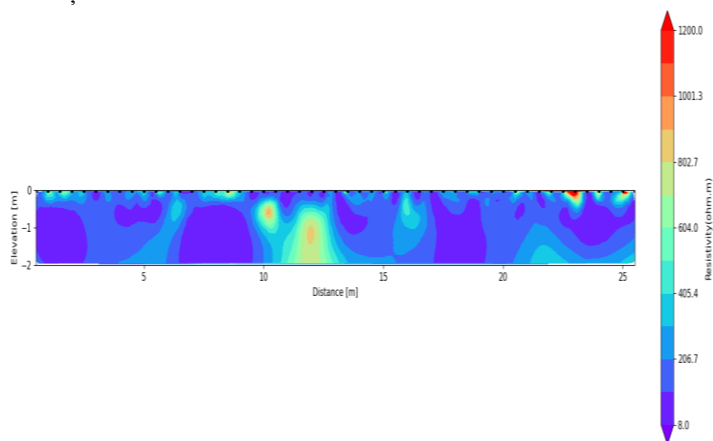


Figura 3. Profilul 1.

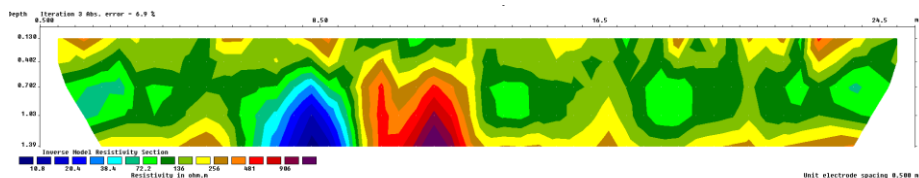


Figura 4. Profilul 1. Inversie cu alt algoritim.

Se observă o zonă anomală dominantă de rezistivitate pozitivă în zona centrală. Nu este clar dacă avem de-a face cu o singură structură (care poate s-a rupt în două) sau două elemente diferite, dar având în vedere structura, rezistivitatea și geometria, pare să fie un element cu potențial clar arheologic.

În afară de această zonă, se mai observă câteva zone ce prezintă interes arheologic, în special în jurul distanțelor de 6 metri și 16 metri.

Se observă de asemenea mai multe anomalii pozitive foarte aproape de suprafață, cel mai probabil fără legătură cu arheologia din zona.

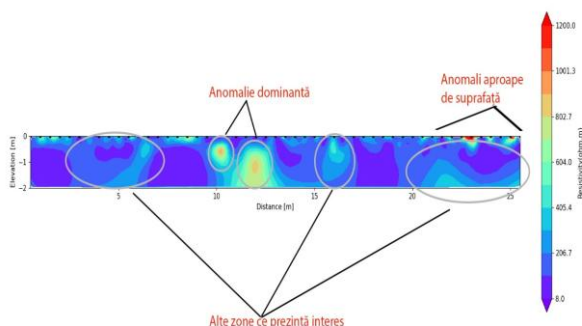


Figura 5. Zonele de interes de pe profilul 1.

Profilul 2

Aici se observă mai multe anomalii în zona superficială a solului (primul metru). Nu este clar dacă acestea au potențial arheologic sau nu.

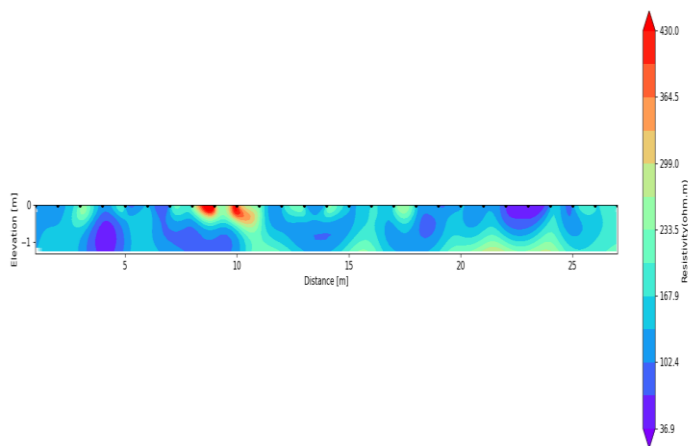


Figura 6. Profilul 2.

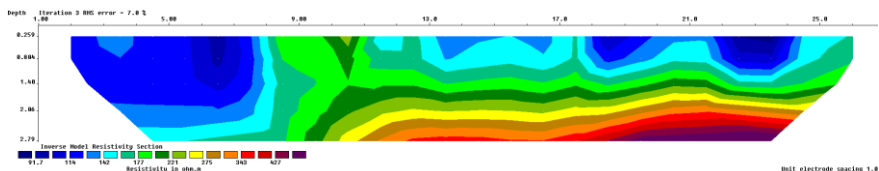


Figura 7. Profilul 2. Inversie cu alt algoritm.

Deși nu este clară natura lor, se observă două zone cu un oarecare potențial arheologic. Prima dintre ele (în jurul metrului 9-10) pare să înceapă foarte aproape de suprafață dar să continue în adâncime. Se mai observă apoi o zonă prelungită care

poate să indice fie discontinuități în sol, fie elemente arheologice mai estompate geofizic.

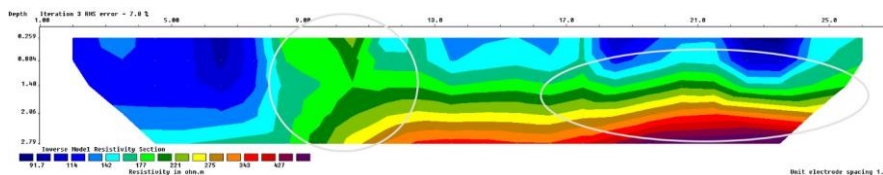


Figura 8. Zonele principale de interes de pe Profilul 2.

În concluzie, profilul prezintă câteva zone de interes arheologic, dar nu atât de puternic precum profilul 1.

Profilul 3

Profilele următoare (P3, P6, P_perp) sunt mai scurte, de 16 metri.

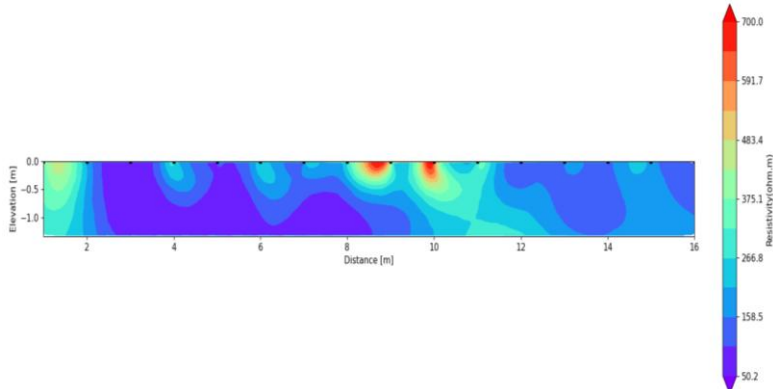


Figura 9. Profilul 3.

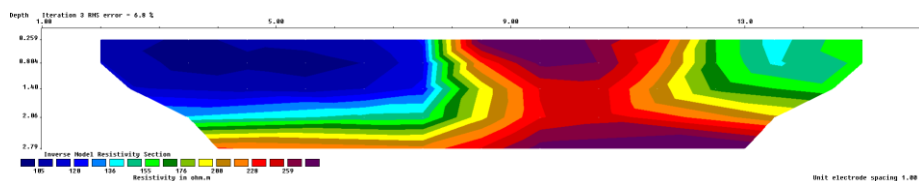


Figura 10. Profilul 3. Inversie cu alt algoritm.

Profilul 3 este dominat de o anomalie puternică ce pare să plece de la suprafață și să continue în adâncime (similar, dar mai pronunțat cu ce am observant pe profilul 2. De notat faptul că și această anomalie este tot în jurul punctului de 9-10 metri. Deși nu este clar dacă cele două anomalii (de pe P2 și de pe P3) sunt în legătură, e de notat faptul că apare o anomalie similară în aceeași zonă pe două profile paralele. Altfel, se observă doar o potențială anomalie la începutul și la sfârșitul profilului, care ar putea prezenta interes arheologic.

Profilul 6

Din lipsa de timp cauzată de defectarea aparaturii, profilele care ar fi fost 4 și 5 au fost sărite, și am realizat profilul care ar fi fost 6.

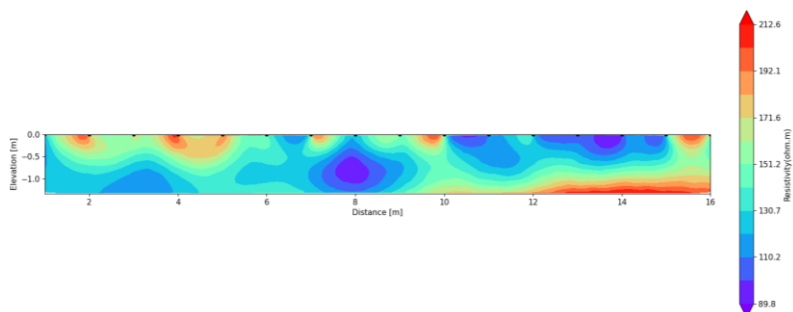


Figura 11. Profilul 6.

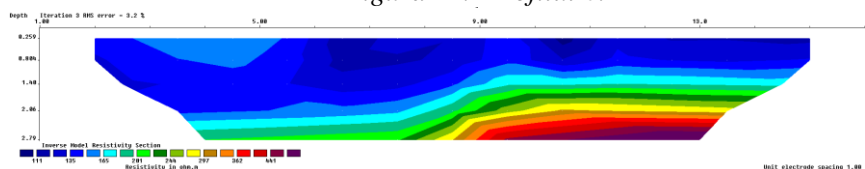


Figura 12. Profilul 6 cu alt algoritm de inversie a datelor

Existența aparentă a mai multe anomalii pe Profilul 6 este data de scara de culori diferită față de profilele anterioare (în prima secțiune, valoarea maximă este de 212 ohm m, față de 400 sau 700 spre exemplu, în alte profile).

Acest profil pare destul de monoton și fără anomalii ieșite din comun.

Profil perpendicular

În afară de profilele paralele, a fost realizat de asemenea și un profil perpendicular pe ele, în apropiere de metrul 7.5.

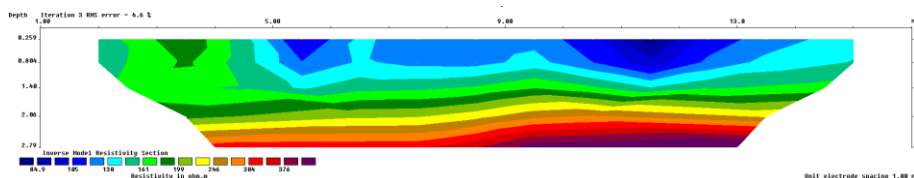


Figura 13. Profilul perpendicular.

Din păcate, acest profil nu a reușit să intersecteze celelalte profile în zone de interes. Deoarece achiziția de date a fost făcută într-o singură zi, poziționarea acestui profil a fost făcută aleatoriu, fără informații de la celelalte profile. Un alt profil

efectuat ulterior, pe zonele de interes, ar fi putut evidenția mai bine natura anomaliilor observate pe profilele paralele.

Profil pe marginea săpăturii din SG18/2020

În afară de măsurătorile realizate pentru detectarea și evidențierea anomaliilor cu potențial arheologic la vest de noua grădiniță, a mai fost realizat un profil pe marginea unei suprafețe în curs de cercetare (suprafața SG18/2020, profil N) la NE de clădirea grădiniței. Elementele arheologice erau vizibile în săpătură, iar scopul era de a corela rezultatele geofizice cu ceea ce se vede pe săpătură – ca o verificare sau validare a metodelor.

Profilul a surprins un mormânt (aproximativ între 5.8-7.2 metri) și un cuptor (aproximativ între 9.6-10.7 metri).

Prezența acestora este într-adevăr vizibilă pe secțiunea de geofizică, alături de o anomalie puternic pozitivă (un gol pe buza săpăturii).

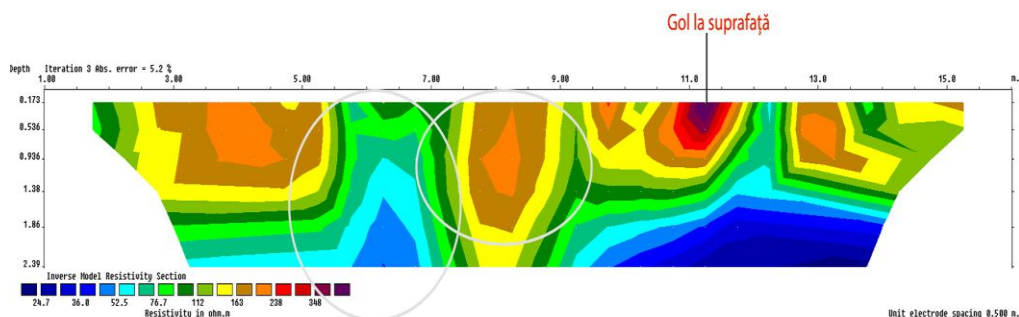


Figura 14. Profil pe buza săpăturii.

Când suprapunem profilul de rezistivitate pe poza din teren, suprapunerea este vizibilă. Trebuie notat că există o oarecare distorsiune și din cauza perspectivei din care a fost realizată poza dar pe cât posibil, s-a încercat păstrarea dimensiunilor și geometriei secțiunii.

Este notabil faptul că mormântul apare în secțiune ca o anomalie de rezistivitate negativă, indicând posibil un sol cu mai multă umezeală sau cu o compactizare diferită decât a mediului înconjurător. De obicei, mormintele apar ca anomalii pozitive în literatură, dar uneori sunt prezente și ca anomalii negative, mai rar. Deși nu este clar dacă așa ar apărea toate mormintele din zonă, ar fi important de notat pentru alte potențiale anomalii negative din zonă sau pentru prospectări ulterioare.

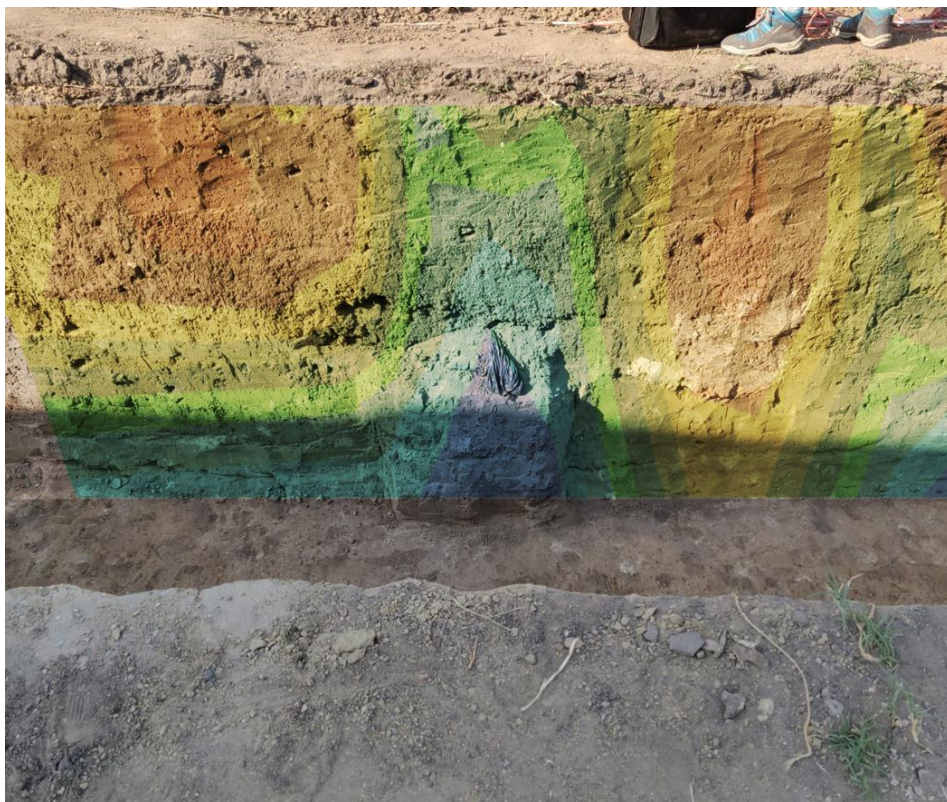
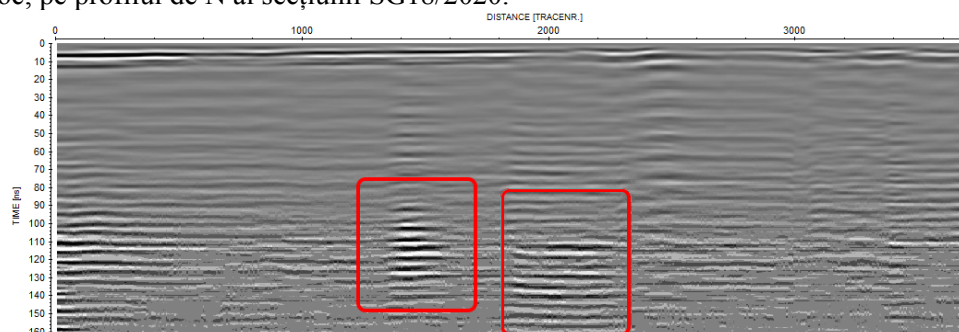


Figura 15. Suprapunere rezistivitate peste fotografia din teren.

Cele două elemente sunt vizibile și pe un profil de georadar realizat în același loc, pe profilul de N al secțiunii SG18/2020.



*Figura 16. Profil georadar cu antena de 400 MHz pe buza săpăturii.
Profilul de georadar a fost mai lung decât cel de rezistivitate.
Datele au fost achiziționate în time mode.*

Discuție și concluzii

Situl Negrilești este foarte productiv dar ridică provocări din punct de vedere geofizic, în special prin prisma solului uscat, dar și a elementelor antropice din zonă care limitează metodele ce pot fi folosite. Deși am realizat mai multe măsurători aici, întotdeauna au fost realizate în perioada verii sau a toamnei, și ar fi recomandată o campanie de achiziție și în perioada primăverii. Dacă solul uscat reprezintă un avantaj pentru metoda georadar, metoda rezistivității este în dezavantaj deoarece curentul electric întâmpina dificultăți de propagare prin sol.

În ciuda condițiilor de mediu, metoda rezistivității a dat cele mai importante rezultate. Am identificat mai multe profile cu structuri potențial arheologice, chiar și cu o distanță relativ mare între profile.

În special pe Profilul 1, existența unei zone anormale pare promițătoare, dar profilul are mai multe zone cu potențial arheologic. Profilele 2 și 3 arată o anomalie atipică a cărei origine nu este cunoscută dar apariția pe ambele profile, sugerează continuitate. Din suprafața investigată, prospecțiunea geofizică pare să sugereze că zona cea mai interesantă arheologic este cea din zona profilelor 1-2, practic în continuarea suprafeței deja existente (SG17/2020), deși nu putem exclude existența altor anomalii.

Realizarea experimentului de prospectarea pe marginea unei săpături a avut rezultate notabile: se observă elementele arheologice, de remarcat fiind tipul anomaliei asociate mormântului.

Chiar și în condiții adverse și în condițiile în care nu toată aparatura funcționează, geofizica poate servi drept un complement important în arheologie.

Rezistivitatea, o metodă folosită mai puțin în arheologie decât magnetometria sau georadarul, poate oferi rezultate importante, deși este mai laborioasă și necesită mai mult timp pentru realizarea măsurătorilor. Ar fi fost poate de dorit o campanie mai lungă de achiziție, în care să se realizeze măsurători adiționale în zonele de interes.

B. Investigații geofizice în zona Muzeului Casa Cuza Vodă din Galați¹⁴ **Descrierea zonei**

În zona Casei Cuza, au fost analizate 4 zone de profile, obiectivul fiind detectarea unei posibile structuri îngropate de tip tunel sau grotă, a cărei poziție și adâncime nu este cunoscută. Poziția lor este prezentată aproximativ mai jos. Au fost luate și măsurători exacte de poziționare, reprezentate ulterior.

¹⁴ Investigația a fost realizată la solicitarea conducerii Muzeului de Istorie „Paul Păltănea” din Galați. Mulțumim pentru oportunitatea oferită managerului instituției, domnul Cristian-Dragoș Căldăraru, precum și domnului arheolog Tudor Mandache pentru sprijinul acordat.

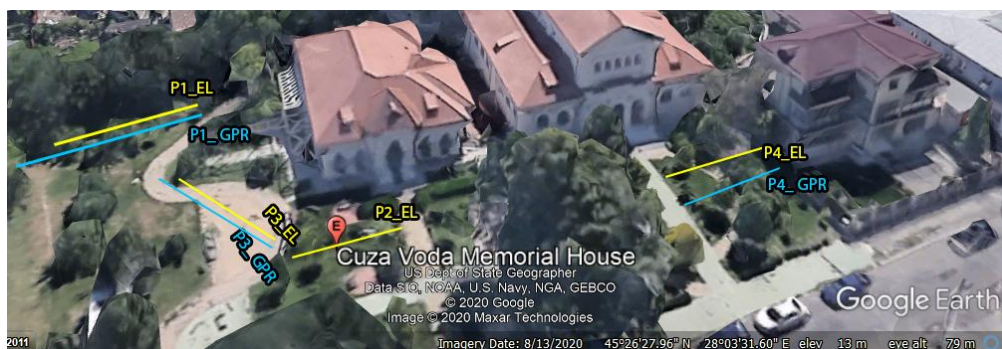


Figura 17. Poziția aproximativă a profilelor măsurate (coordonatele exacte au fost notate pe GPS) de electrometrie (EL) și georadar (GPR).

Informații generale

O structură de tipul celei investigate s-ar manifesta ca o anomalie de rezistivitate pozitivă, de dimensiuni mari pe profilele de electrometrie, și ca o serie de reflexii de diferită natură pe profilele de georadar (în funcție de starea de conservare).

Datele de electrometrie au fost investigate și inversate cu mai multe programe, motiv pentru care sunt prezentate în două forme. Algoritmul de inversie a datelor diferă de la software la software. Din cauza naturii procesului de inversie, geometria și valorile anormale de prezentate astfel pot să difere într-o oarecare măsură. O defecțiune anterioară a aparaturii a redus capacitatea de prospectare. Datele de GPR au fost achiziționate în modul timp.

Adâncimea exactă a profilelor nu este cunoscută pe profile, doar estimată. Profilele nu sunt prezentate mereu la scară, proporțiile sunt uneori exagerate pentru o vizualizare mai ușoară. Având în vedere natura zonei, este de așteptat prezența multor elemente perturbatoare (conducte, cabluri, elemente de amenajare, etc).

Profilul 1

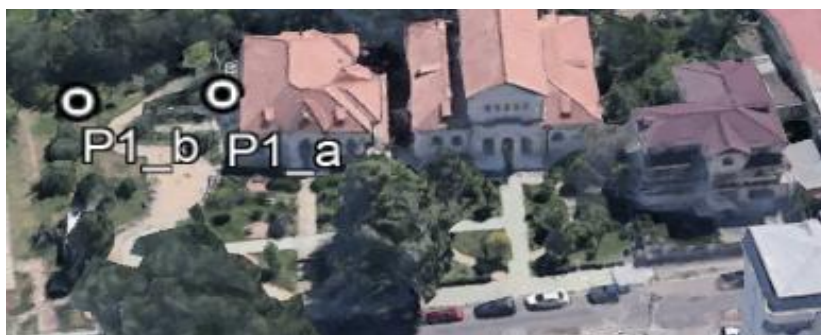
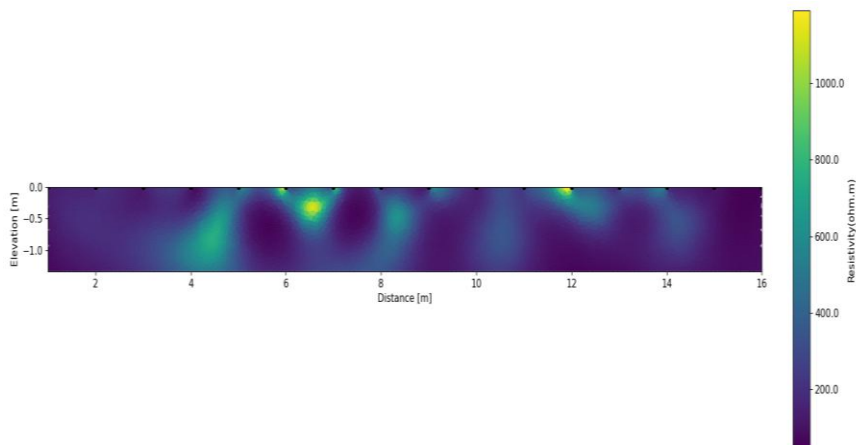


Figura 18. Capetele primului profil din măsurători GPS.

Profilul a fost realizat de-a lungul gardului din spatele casei. Profilul de electrometrie a avut 15 metri lungime, iar cele de georadar până la 22 de metri. Profilul de georadar a fost repetat în ambele sensuri în aceeași locație pentru a elimina anumite surse de zgomot.



Figura 19. Profilul 1 de electrometrie.



*Figura 20. Profilul 1.
Inversarea datelor de rezistivitate în partea de suprafață.*

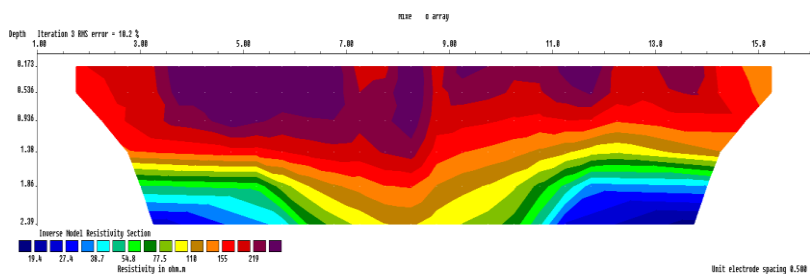


Figura 21. Profilul 1.

Inversarea datelor de rezistivitate cu alt algoritm și altă scară de culori.

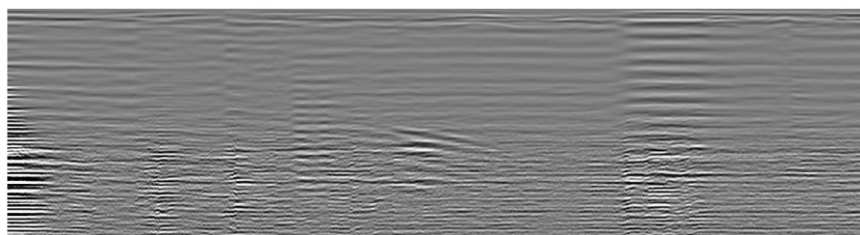


Figura 22. Profilul 1 de GPR.

Discuție

În vederea detectării unui tunel sau a unei grote, ar fi de așteptat detectarea unor anomalii semnificative, de adâncime, ceea ce nu pare să fie prezent pe aceste secțiuni. Deși sunt prezente câteva anomalii ce ar prezenta interes arheologic în mod normal (cum ar fi cea de la 7 metri), în acest context pot fi interpretate mai degrabă drept antropice dar moderne.

Nu este clar ce reprezintă anomaliile investigate aici. Pentru mai multă certitudine, ar fi recomandată investigarea structurii în adâncime mai mare. La adâncimea investigată, nu există indicații clare. Solul a foarte uscat în zona acestui profil, ceea ce a limitat adâncimea de investigație mai mult decât a fost presupus inițial.



Figura 23. a. Capetele celui de-al doilea profil din măsurători GPS. b. Achiziționare P2.

Profilul 2

Profilul 2 a fost achiziționat în zona grădinii din fața casei. Geometria grădinii și obstacole (copaci, flori) nu au permis realizarea unui profil de georadar, astfel că a fost realizat doar un profil de electrometrie.

Distanța dintre electrozi aici a fost de 0.8 metri pentru ca lungimea profilului să coincidă cu lungimea grădinii.

În partea de final a profilului, în zona de adâncime, datele au fost deosebit de zgomotoase, ceea ce nu au permis obținerea unei soluții de inversie satisfăcătoare decât cu unul dintre algoritmi folosiți (celălalt având o eroare inacceptabilă de peste 50%). Astfel, din păcate, nu au putut fi utilizate decât datele de până la 1.5 metri adâncime.

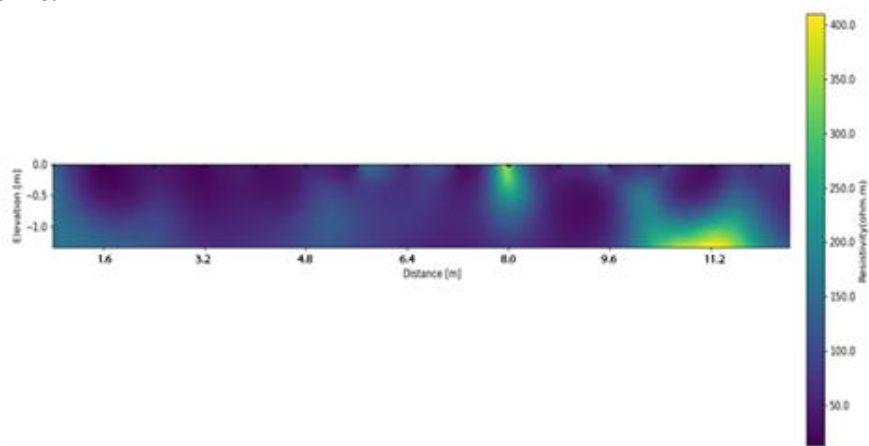


Figura 24. Profilul 2. Inversarea datelor de rezistivitate.

Discuție

Se observă două anomalii notabile pe acest profil. Una, în jurul zonei de 8 metri, foarte aproape de suprafață sau chiar la suprafață. Această anomalie nu pare să reprezinte un obiect de interes și este mai degrabă un element antropic, deci nu a fost analizată.

Cea de-a doua, însă, pare să fie o anomalie pozitivă destul de puternică, în zona de adâncime a profilului, exact în zona unde datele erau zgomotoase. E o coincidență nefericită că obstacolele au împiedicat realizarea unui profil GPR.

Fără o a doua metodă, interpretarea unei astfel de anomalii devine dificilă. Deși nu sunt indicații clare că ar fi într-adevăr vorba de un tunel sau o grotă, nu putem elimina această posibilitate. Este o anomalie care pare interesantă și care ar merita explorată în mai mult detaliu.

De notat și faptul că zona era udată ca o grădină, ceea ce ar putea influența rezultatele (și se observă din valorile de rezistivitate că este un sol mai umed).

Profilul 3

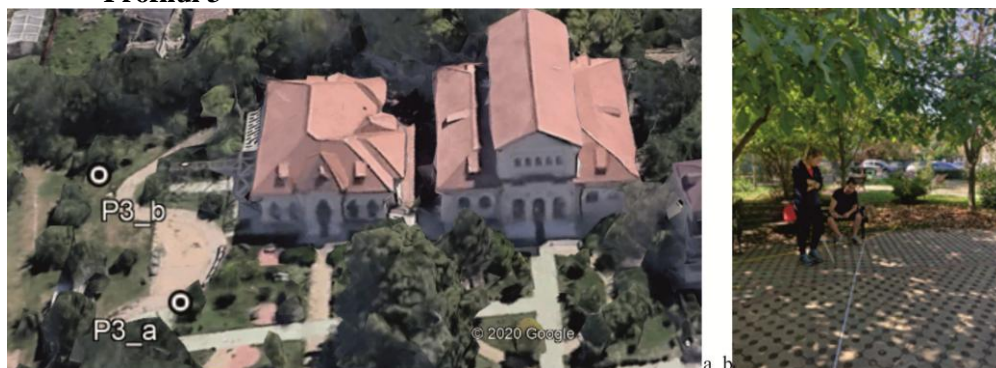


Figura 25. Capetele celui de-al treilea profil din măsurători GPS.

a. Capetele marchează profilul de GPR, profilul de electrometrie a fost realizat pe aceeași direcție, dar mai scurt. b. Realizarea profilului 3.

Profilul 3 a fost realizat în zona dalelor din jurul băncii din fața casei muzeale, plecând de la aceasta și mergând spre gardul din spate. Datele de georadar sunt foarte zgomotoase, posibil din cauza udării recente, sau a reverberației cauzate de dale, astfel că ne-am concentrat pe datele de electrometrie.

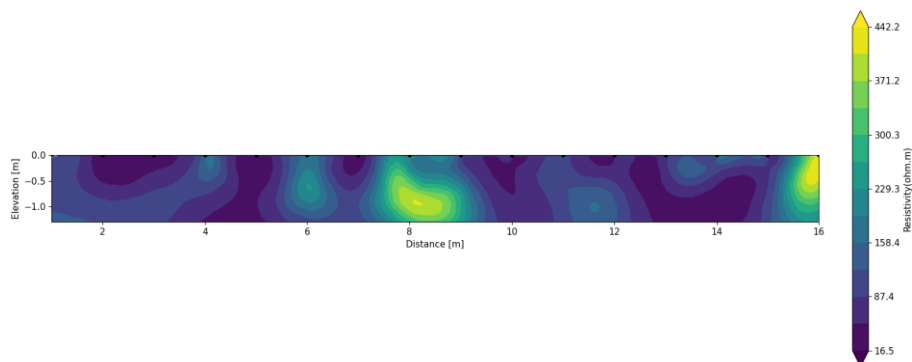


Figura 26. Profilul 3. Inversarea datelor de rezistivitate.

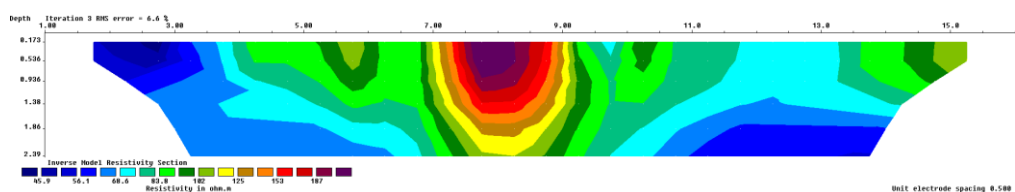


Figura 27. Profilul 3. Inversarea datelor de rezistivitate cu alt algoritm și altă scară de culori.

Discuție

Profilul e dominat de o anomalie centrală, foarte rezistivă. De notat o diferență a celor doi algoritmi de inversie: unul o ‘scoate’ la suprafață, deși în mod evident nu era nici o sursă anomală la suprafață. Celălalt algoritm este probabil, în acest caz, mai aproape de adevăr, identificând sursa undeva la puțin sub un metru adâncime. După dimensiune și configurație, această anomalie reprezintă cel mai probabil o conductă de alimentare pentru muzeul current, posibil o conductă de apă. Lângă ea, se observă o anomalie mai puțin puternică, probabil tot o conductă, dar mai mica. Alte câteva anomalii (probabil conducte sau cabluri) se pot observa pe profil. Anomalia din colț, dinspre capătul profilului, este mai puțin clară dar nu pare să fie compatibilă cu existența unei grote.

Profilul 4

Profilul de electrometrie a fost realizat în zona grădinii din fața casei vechi (în vecinătatea grădinii cu flori), atât pe solul din grădină cât și prin dalele de deasupra sa.

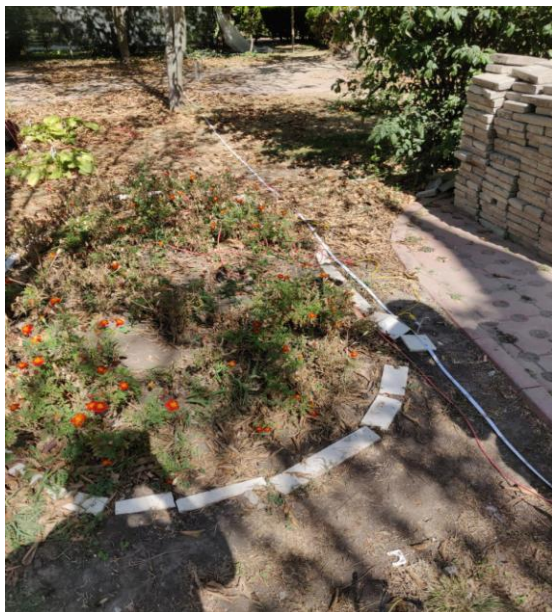


Figura 28. Profilul 4

Discuție

Singurele anomalii vizibile aici sunt câteva anomalii localizate pozitive, ce par a fi corelate chiar cu grădina de flori, posibil în aranjarea dalelor ce mărginesc florile. O altă posibilitate ar fi existența unei gropi acoperite.

Situația din teren nu a permis realizarea unui profil de georadar chiar în același loc, astfel că profilul de georadar a fost mutat paralel cu cel de rezistivitate, înspre gard, unde nu a fost identificat nimic cu potențial notabil.

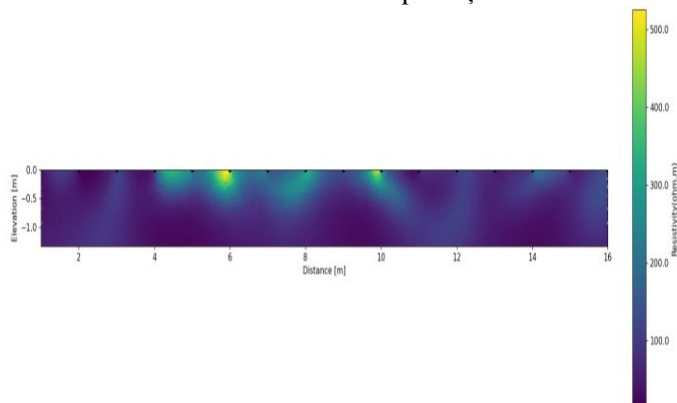


Figura 29. Profilul 4. Inversarea datelor de rezistivitate.

Nici datele de adâncime mai mare nu scot la iveală o altă anomalie remarcabilă.

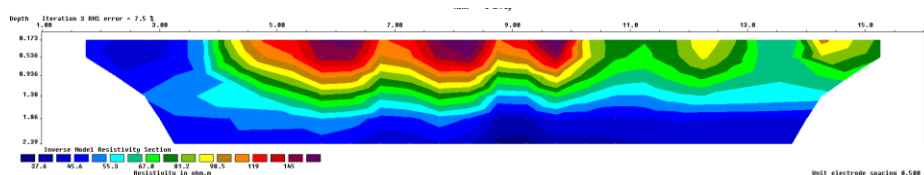


Figura 30. Profilul 4.

Inversarea datelor de rezistivitate cu alt algoritm și altă scară de culori.

Concluzii generale și interpretare

Am realizat mai multe măsurători, atât de electrometrie cât și de georadar, în incinta Muzeului Cuza din Galați. Având în vedere configurația zonei, alte metode (ex. magnetometrie) nu ar putea fi aplicate în zonă.

Măsurătorile au fost îngreunate de existența a numeroase elemente antropice moderne caracteristice unei zone urbane. Am identificat mai multe anomalii probabil asociate unor astfel de elemente (cabluri, conducte, amenajare).

Totuși, cu excepția unei singure anomalii pe Profilul 2, nu s-a observat nici o anomalie care să indice posibila prezență a unei structuri de tip grotă.

Referitor la acea anomalie de pe Profilul 2, nu se poate spune că există vreo suspiciune directă care să sugereze existența unei grote. Aici am surprins doar partea superioară a sursei de anomalie, nu avem indicații asupra a ce ar putea fi. Nu putem elimina posibilitatea ca sursa de anomalie să fie geologică sau de altă natură. Ar fi

necesare cercetări adiționale pentru a desluși mai clar cu ce avem de-a face pe acel profil (eventual în alt anotimp, cu alte condiții de sol). În special, ar fi recomandată efectuarea unor măsurători mai de adâncime, pentru care nu a fost suficient timp în această campanie de achiziție.

Recomandăm realizarea unor profile mai de adâncime pentru acest obiectiv, cu scopul confirmării rezultatelor prezentate aici. Pentru a realiza acest lucru prin metoda electrometriei, profilele ar trebui să fie mai lungi, deci ar ieși chiar din incinta zonei muzeale.

În concluzie, prezența unei astfel de structuri pare improbabilă bazată pe datele geofizice, dar nu poate fi exclusă în totalitate. Ar fi recomandată revenirea cu măsurători adiționale pentru confirmarea rezultatelor.

Măsurători în interiorul casei

Mai multe profile de georadar au fost de asemenea realizate în interiorul casei care era în renovare. Această prospectare a avut obiectivul general de a releva informații potențial utile (eventuale goluri sub structură, defecte structurale, etc).

Au fost realizate doar profile de georadar, având în vedere natura fundamentului ce nu permitea profile de rezistivitate.



Figura 31. Exemple de profile efectuate în interiorul casei.

Au fost realizate atât profile cu antena de 400 MHz, cât și cu cea de 200 MHz, care oferă o adâncime de investigație mai mare, dar o rezoluție mai mică. În acest

caz, această adâncime adițională nu s-a dovedit utilă, astfel că prezentăm profilele cu antena de rezoluție mai bună.

Nu a fost realizat un grid înăuntrul casei, doar câte două profile pe fiecare transect din fiecare cameră de la parter, pe direcții perpendiculare.

Rezultate și discuție

Prima indicație potențial utilă o reprezintă un orizont ce apare pe mai multe profile (dar nu toate), la aproximativ 30 ns adâncime.

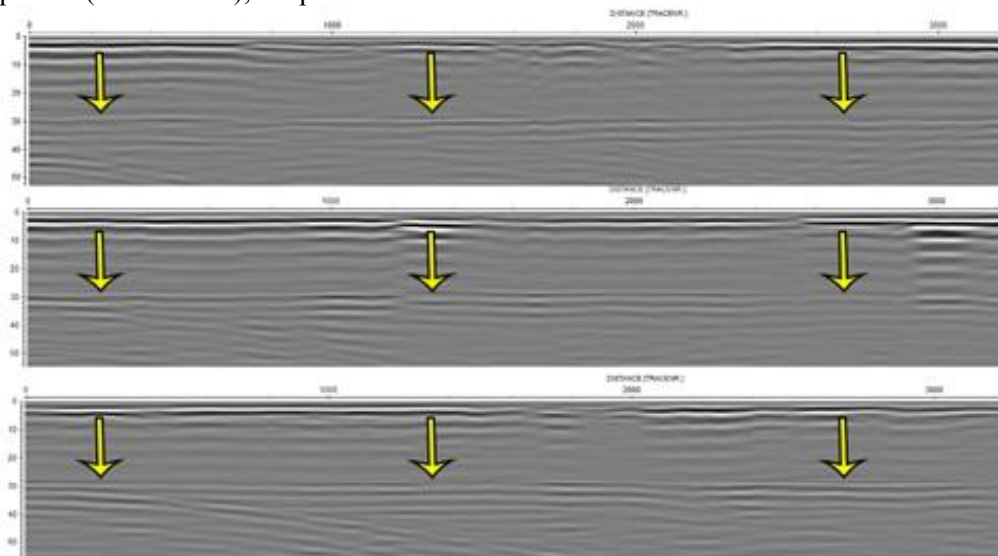


Figura 32. Exemplu de 3 profile cu un orizont comun la aproximativ 30 ns. Orizontul este marcat prin săgeți.

Acest orizont reprezintă cel mai probabil un element de fundație din construcția casei. Adâncimea sa nu poate fi cunoscută exact câtă vreme nu cunoaștem materialul din fundația casei (care influențează viteza de transmisie a undelor, și deci adâncimea) sau nu avem vreun alt element de identificare cunoscut. Pentru un material cum ar fi un sol, nisipos, uscat, ne-am putea aștepta la o adâncime de aproximativ 20 cm, iar în materiale de tipul betonului, ne-am putea aștepta la aproximativ 30 cm, sau chiar puțin mai mult. Un orizont similar, dar mai puțin pronunțat se mai observă pe anumite profile la aproximativ 55 cm. S-a luat în considerare (și a fost eliminată prin calcule) posibilitatea ca această reflexie să provină dintr-o reflexie secundară din tavanul clădirii.

Chiar și fără a ști ce este acest orizont, se pot trage anumite concluzii și se pot obține anumite informații calitative despre structură. Cu cât acest orizont se vede mai puțin pronunțat și contrastul este mai slab, cu atât putem presupune o degradare a materialului care estompează contrastul. Localizarea acestui tip de zone ar putea

oferi indicații legate de unde reparațiile sunt cel mai necesare. Cu un grid cu mai multe profile, această degradare ar putea fi cartată.

În adâncime, datele nu sunt suficient de clare pentru a semnaliza elemente utile, dar se mai pot observa anumite elemente aproape de suprafață (pietre sau materiale de construcție, cel mai probabil).

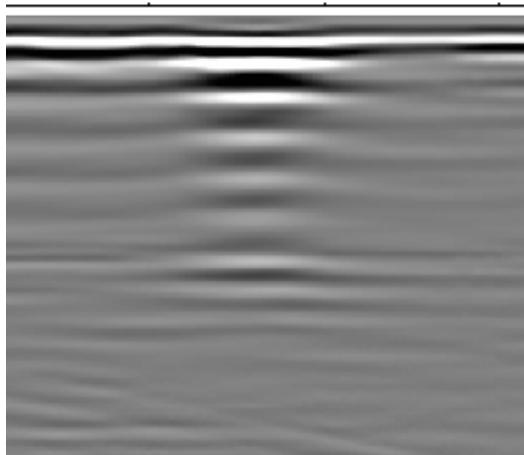


Figura 33. Exemplu de reflexie ce indică un obiect aproape de suprafață.

În cazul în care ar fi realizate mai multe profile apropiate cu o rezoluție similară, aceste elemente ar fi cartate și analizate în detaliu. Cum aceste date au avut mai mult caracter informativ, putem trage doar concluzii calitative simple. Nu am observat pe vreunul din profile vreo deficiență structurală majoră sau vreun gol care să pună un eventual risc asupra structurii.

Deși utilizarea georadarului este mai dificilă în spații închise, această metodă poate totuși fi utilă în anumite situații și poate oferi informații despre structura investigată.

Se recomandă revenirea pentru prospectare cu metoda georadar, folosită în modul distanță și realizarea de profile în model ortogonal sau profile paralele la distanță egală între acestea, pentru o mai bună detaliere a elementelor din subsol cu o antenă cu frecvență mai mare, care ar ajuta prin gradul de detaliu. Pentru calibrarea informațiilor, ar putea fi de folos și forarea și extragerea unei mini-carote din anumite zone de interes.

Costin CLIT *

CÂTEVA DOCUMENTE DIN FONDUL MĂNĂSTIRII ADAM, JUDEȚUL GALAȚI

SOME DOCUMENTS FROM THE ADAM MONASTERY FUND, GALATI COUNTY

- Abstract -

The Adam Monastery, dedicated to the Assumption of the Virgin Mary, the foundation of Adam the Captain, prior to 1652, located on Apărătura Hill, in the Ghenghei Forest, was the focus of several historical researches. The fund of Adam monastery, very rich in documents, preserved today in the National Archives of Iași, came under our scrutiny. In the past, the monastery was administratively located in the past in Tutova and Covurlui counties. Today, it is located in Galati county. Previously, it was under the jurisdiction of Husi diocese. In this article, we publish 29 original documents related to the Adam monastery, dating from the period between 1648-1841.

Keywords: monastery; Galati county; Adam the captain; historical research; documents; estates; donations; sales.

Mănăstirea Adam, cu hramul Adormirea Maicii Domnului, ctitoria lui Adam căpitanul¹, anterioară anului 1652, situată pe dealul Apărătura, din Codrul Ghenghei, a constituit tema cercetărilor istoricilor de-a lungul timpului². Cu toate

* Colegiul Național „Cuza Vodă”, Huși (costinclit@yahoo.com).

¹ Despre neamul Adămeștilor a se vedea Paul Păltănea, *Note despre Adămeștii din ținutul Covurlui (Galați)*, în „Arhiva Genealogică”, V (X), 1988, nr. 3-4, pp. 83-101 (cu o spiță genealogică).

² Nicolae Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al localităților și monumentelor medievale din Moldova*, București, Direcția Patrimoniului Cultural Național. Biblioteca Monumentelor Istorice din România, 1974, p. 21; Petre Gârboviceanu, *Actul de închinare al mănăstirii Adam către mănăstirea Sinaiului*, comunicat de domnul Petre Gârboviceanu, în „Biserica Ortodoxă Română”, XXXIX, nr. 6, 1915, pp. 646-650; Cristofor Mironescu, *Observații geografice, etnografice și antropogeografice asupra regiunii de la Mănăstirea Adam*, în *Danubius*, XXXVIII, Galați, 2020, pp. 153-224.

acestea, lipsește o monografie temeinică. Din câte știm preotul Eugen Drăgoi a pregătit un volum cu documentele și însemnările editate referitoare la mănăstirea Adam, pe care îl așteptăm cu interes. Fondul mănăstirii Adam, foarte bogat în documente, păstrat astăzi la Arhivele Naționale din Iași, a intrat și în atenția noastră, lăcașul fiind situat administrativ în ținuturile Tutova și Covurlui, asupra cărora și-a extins jurisdicția ierarhii din scaunul episcopal al Hușilor, iar astăzi este în județul Galați. Din păcate, cercetarea fondului a fost întreruptă de instituirea stării de urgență, prin decretul cu nr. 195, din 16 martie 2020³, în condițiile răspândirii virusului SARS-CoV-2, moment care a însemnat și închiderea Arhivelor Naționale până astăzi. Ne-am folosit de acest „răgaz” pentru a pregăti spre publicare o parte a documentelor pe care le-am fotografiat, nesistematic, și a le pune la dispoziția celor interesați, alături de cele cunoscute deja⁴.

„Anuar de Geografie și Antropologie”, 1914-1915; Paul Păltănea, *Vechi locașuri de cult și viața bisericească din Sudul Moldovei până în anul 1864*, în *Monumente istorice și izvoare creștine*, Editura Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos, Galați, 1987, pp. 224-226 (reluat în *Istorie bisericească, misiune creștină și viață culturală*, I, *De la începuturi până în secolul al XIX-lea*. Tipărită cu binecuvântarea ÎPS Casian Crăciun Arhiepiscopul Dunării de Jos, Editura Arhiepiscopiei Dunării de Jos, Galați, 2009, pp. 524-526); Idem, *Domeniul mănăstiresc din județul Galați în secolele XV-XVII*, în *Credință, istorie și cultură la Dunărea de Jos*. Tipărită cu binecuvântarea ÎPS Casian Crăciun Arhiepiscopul Dunării de Jos, Editura Arhiepiscopiei Dunării de Jos, Galați, 2005, pp. 96-105; Sorin Geacu, *Mănăstirea Adam. Schiță monografică*, tipărită cu binecuvântarea ÎPS Casian Crăciun Arhiepiscopul Dunării de Jos, Galați, 1998; Adrian Marinescu, *Mănăstirea Sf. Ecaterina de la Muntele Sinai și legăturile ei cu Țările Române. Perspectivă istorico-patristică*, București, 2009, pp. 294-296; Petronel Zahariuc, *Despre închinările mănăstirii Adam, din ținutul Covurlui, la mănăstirea Sfânta Ecaterina de pe Muntele Sinai și la Mitropolia Moldovei și Sucevei*, în „Studii și Materiale de Istorie Medie”, vol. XXXVII, 2019, pp. 279-302; Costin Clit, *Schitul Rusului. Mărturii documentare*, în „Danubius”, Galați, XXXVII, Editura Muzeului de Istorie Galați, 2019, pp. 417-449; Idem, *Documente privitoare la mănăstirea Florești, județul Vaslui*, sub tipar, pp. 233-234 (*hrisovul domnului Mihail Sturza de întărire a permutării soborului monahiilor de la mănăstirea Florești la Adam din 30 octombrie 1834*), p. 244, nr. 164 (*actul de numire a stareței Xenia Cuza la mănăstirea Adam din 9 ianuarie 1836*), pp. 294-295, nr. 220 (*un raport din 14 martie 1840 cu situația monahilor permutați de la Adam la Florești*) și altele; *Documente privitoare la viața monahală din România (1957-1958)*, în „Lohanul”, Magazin cultural-științific, Huși, Anul VII, nr. 3 (27), octombrie 2013, pp. 79-91; Idem, *Schituri și mănăstiri din Eparhia Hușilor (1959-1953). Documente inedite* (I și II), în „Meridianul cultural românesc”, Vaslui, Anul VI, Nr. 2 (22), aprilie-mai-iunie 2020, pp. 111-115; respectiv în Nr. 3 (23), iulie-august-septembrie 2020, pp. 105-111.

³„Monitorul oficial”, nr. 195, din 16 martie 2020.

⁴A se vedea și Nicolae I. Șerbănescu, *Știri noi din vremea păstoriei mitropolitului Veniamin Costache*, în „Revista Istorică Română”, MCMXLIV, vol. XIV, fascicola I, pp. 106-107, nr. II (despre noua episcopie de la mănăstirea Adam).

Demersul nostru este deschis de un document din 15 mai 1648, redactat în limba slavă, transcris și tradus de cercetătorul Valentin Constantinov, căruia îi mulțumim și pe această cale. Am ales publicarea și a „tălmăcirii” făcută de Corlat uricarul (a se vedea **nr. 2**).

Documentele oferă informații despre o serie de moșii și sate, cum ar fi Milești, Liești, Dimăceni - Dămăceni („ci să poreclescu și Vadul Roșcăi”), Cernătești, Budești, Bălășești, Pupezeni, Băloșești, Vadul Roșcăi și altele.

Republicăm documentul din 14 octombrie 1652, prin care Petrișor ot Tăplăoani, Vrabie iuzbașa și Sava Rojan din Grădinari dăruiesc lui Adam căpitanul a lor dreaptă ocină și moșie „din Codrul Ghenghii, din hotarul Osiacilor pé vale(a) Brabănelui în pădure merée în loc pustiu”, unde și-a ridicat mănăstirea, sfințită acum. Adam căpitan cumpără pentru ctitoria sa la 24 iulie 1659 un bătrân din partea de sus a satului Cernătești de la Ignat, fiul lui Stoe din Bălțăței (**nr. 6**). Mai amintim și actul de cumpărătură al mănăstirii din 3 septembrie 1662 (**nr. 7**). Adam căpitanul este împuternicit la 26 februarie 1673 să-și caute și să-și ia „de grumazi cu tot ci va avea” pe „al său dreptu țigan, anum(e) Putnean” ce provenea din schimbul efectuat cu Gligoraș Jora (**nr. 10**).

Porunca domnului Antonie Ruset către Strătul uricar și Docan vătavul din 22 noiembrie 1676 (**nr. 12**) ne arată o parte a moșiilor din patrimonial funciar al mănăstirii Adam: Răpopi, Ghenghești, Cărmetești, Deocheați, Răcăilești, Lebegi, Fundeanul, Cernătești (ce s-au chemat mai (înain)te Motășăștii), Năvărniți și Vitezești.

Documentele fac referințe și la alte lăcașe religioase, cum ar fi biserica din Dumbrăvița (1649-1650) sau schitul Dumbrăvița.

Oferim celor interesați și câteva perilipsisuri redactate în perioada 1787-1832 cu rezumatele documentelor dintre 1528-1820 și referințe la altele mai vechi.

Remarcăm „Perilipsis(ul) scrisorilor moșii Dămăcenii” (Dimăceni) (**nr. 28**), din care amintim anaforaua mitropolitului Iacov Putneanul și a veliților boieri din 21 iulie 1759, întărită cu sigiliul domnului Ioan Teodor Callimachi, referitoare la judecata dintre egumenul Iorest și Vasilachi Hărăbor pentru moșia Socii, ultimul prezentând un ispisoc de la Iliăș Rareș prin care îi întârea postelnicului Maxim Hărăbor stăpânirea pe „*un locu de pustiu la Tinoh, anumi Socii, cea din gios giământate, dar nu scrii în (i)spisoc acel Tinoh și loc de pustiu unde este și care ținut*”, pe baza căruia revendică jumătate din satul Soci „*din hotarul satului Dămăcenii, care să stăpânescu de egumen(ul) Ioresu, zăcând Hărăbor că în Dămăcen(i) sânt și Socii lor*”. Iorest egumenul contestă cererea lui Vasilachi Hărăbor pe baza hotarnicei șetrarului Chicoș „*căci Dămăcenii să stăpânescu de*

neamul Adămașcu de 150 ani tot cu pace și nime n-au cerut Soci(i) din Dămăcen(i). Păra acestui Hărăbor s-au aflat dintr-această pricină, fiind la capătul hotarului Dămăcenii despre apus, fiind despre țara munté(nea)scă sat de să cheamă **Socii lui Donii cu numele Socilor** de ceia parte, prefăcându-să o(a)menii cum este margine de iasta parte pe hotaru(l) Dămăcenilor au început a zice Soci și o(a)menilor ce trăia(u) pe acest capăt a Dămăcenilor. Dar Soci nu sânt de(o)săbită moșie și la acel capăt de hotar fiind despărțire(a) Țării Munteneste de Țara Moldovii, nu numai că s-au numit Soci, ci și Scăunii și Ignătoe, fiind încheiate în hotarăl(e) Dămăcenilor” (nr. 28/21)⁵.

Localizarea târgului Soci a fost realizată de Constantin C. Giurescu prin valorificarea informațiilor cuprinse în Harta rusă întocmită în perioada 1828-1838 și publicată în 1835 la Petersburg⁶. Totodată este demonstrată existența a două localități Soci: *Socii lui Donie* în Țara Românească și *Socii Dimaciului* în Moldova⁷, despărțite de râul Putna și de albia secată a Sirețelului. Despre satul Socii Dimaciului se crede că ar fi fost înglobat în satul Vadu Roșca sau mai nou în Suraia⁸.

O altă anafora, întărită de domnul Matei Ghica, datează din 15 iunie 1753 (nr. 28/22), potrivit căreia „Iorest egumen(ul) au dat samă că Socii nu este deosăbită moșii, ce este tot Dămăcen(i) și tot ei au stăpânit cu pace și au avut ș-alt nume locul acela Soci, Scăueni și Ignătoi, căci locul acela este în margine(a) Țării Munteneste, unde desparte Sărețul hotarăl(e) amânduror țărilor, și după numele o(a)menilor streini ce au descălecat acolo s-au poreclit acel capăt de moșie, dar nu s-au știrbat vreodată de cătră cineva de 150 de anide când au cumpărat strămoșul lor Cârste vornicul”.

⁵A se vedea C. Constantinescu-Mircești, Ion Dragomirescu, *Contribuții cu privire la cunoașterea hotarului dintre Moldova și Țara Românească de la întemeierea Principatelor până la Unire* în „Studii și articole de istorie”, vol. VI, 1965, p. 79; citează fondul Mănăstirea Adam, IV/ 35 (document din 26 ianuarie 1760), 13 (document din 7 iulie 1734).

⁶Constantin C. Giurescu, *Principatele române la începutul secolului XIX. Constatări istorice, geografice, economice și statistice pe temeiul hărții ruse din 1835*, București, 1957, p. 264.

⁷C. Constantinescu-Mircești, Ion Dragomirescu, *op. cit.*, pp. 79-80.

⁸Emil Lupu, *Drum, oraș și hotar între Țara Moldovei și Țara Românească în The steppe lands and the world beyond them. Studies in honor of Victor Spinei on his 70th birthday*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2013, pp. 578-581; a se vedea și Marcel Jugănar, *Date istorico-arheologice pricitoare la târgul Soci*, în „Revista monumentelor istorice”, nr. 1-2, 2011-2014, LXXX, pp. 5-17.

DOCUMENTE

1

1648 (7156) mai 15, Iași

† Иѡ Василіе воевода, Б(о)жію милостію, г(о)сп(о)да рѣ Земли Мѡлдавскои. Ѡже прійдоше прад нами и прад н[а]шеми волѣри великихъ и малихъ Вамбѣла сестра покойномѣ Енаки постелника и съ вратаничѣ своемѣ, Тѣдор, ии съ внѣк его, Іане, и съ сынѣ еѡ, Тѣдори, по ихъ доброю волѣ, накимѣ непонѣждени, а не присиловани, и дали и даровали своа права вти[и]нѣ втѣ село Милеци, что ѣ власть Кохрѣлюккомѣ, отѣ ватро село, и втѣ полѣ, и втѣ весь приходѣ. Что тотѣ село баше за викѣпление Енакіе постелник, та вни даровали слѣса н[а]шемѣ Некити, ради его вислѣженіе иже внѣ слѣжили втѣ когда мал бѡ вѣдомо Енакіе постелник даже до смѣрти его. Тамѣ ради и ми іако ѡвидахомѣ между ними за доброволною токмежъ и дааніе, такождери и втѣ насѣ дадохомѣ и потвѣрдихомѣ више писаномѣ слѣсѣ наш Некити на то село Милециіи како да естѣ и втѣ насѣ права вти[и]нѣ и дааніе и ѣрик и потвѣрженіе съ вѣсамѣ доходомѣ.

И инѣ да сѡ не ѡмишаеѣ.

И самѣ г(о)сп(о)д(и)нѣ казалѣ.

Ѡу Іис, вѣ л(ѣ)т(о)хъ зрѣсѣ маи еі.

Тодерашко вел лѡгофѣт искалѣ.

Корлат <писал>.

+ Io Vasile voievod, din mila lui Dumnezeu, domn al Țării Moldovei. Iată au venit înaintea noastră și înaintea boierilor noștri, mari și mici, Vambula sora răposatului Enache postelnic și cu nepotul de frate, Tudor, și cu nepotul lui, Iane, și cu fiul ei, Tudori, de bunăvoia, de nimeni siliți, nici asupriți și au dat și dăruit ocina lor dreaptă din satul Milești, în ținutul Covurlui, din vatra satului, și din câmp și din tot venitul. Care acel sat a fost de cumpărătură a lui Enache postelnic, iar ei l-au făcut danie slugii noastre lui Nechita, pentru slujba pe care el i-a slujit de când a fost Enache mic și până la moartea lui.

De aceea și noi dacă am văzut între ei de bunăvoie tocmeală și danie, de asemenea, și de la noi am dat și am întărit mai sus scrisului slugi a noastre Nechita

acel sat Mileștii, ca să îi fie și de la noi dreaptă ocină și danie și uric în întărire cu tot venitul.

Și altul să nu se amestece.

Însuși domnul a spus.

La Iași, în anul 7156 (1648) mai 15.

Toderașcu vel logofăt a semnat.

Arhivele Naționale Iași, Fond Mănăstirea Adam, IX/2, original, filigran, rupt la îndoituri, pătat, sigiliu timbrat; Ibidem, IX/3 (traducere din 1826 februarie 24 de Ioan Stamate pitar în Iași); Ibidem, Manuscris nr. 1225, f. 1v. (traducerea cu data 1647 (7155) mai 15).

EDIȚII: Catalogul documentelor moldovenești din Arhiva Istorică Centrală a Statului (în continuare CDM), București, 1959 II, volum întocmit de Mihai Regleanu, Iulia Gheorghian, Veronica Vasilescu și Doina Duca, p. 394, nr. 2019 (rezumat); Versiunea de față – transcriere și traducere - îi aparține cercetătorului Valentin Constantinov.

2

1648 (7156) mai 15, Iași

Tălmăcire

Noi Vasilie v(oi)e vod, cu mila lui Dumnezeu domn Țării Moldovii. Că iată au venit înaintea noastră, și înainte(a) boeril(o)r noștri mari și mici, Vambula, sora răposatului Enachi post(elnic), și cu nepotul ei de frati, Tudori, și cu nepotul lui din fiu, Iane, și cu fiul ei, Tudori, de a lor bună voe, de nimene sâliți, nici asupriți(i), și le-au dat și le-au dăruit, a sa driaptă ocină din satul Mileștii, ci esti în țanu(tul) Covurluiului, din vatra satului, și din câmp, și din tot venitul. Cari acel sat i-au fost de cumpărătură lui Enachi post(elnic), pe cari ei au dăruit slugii noastre lui Nichita pentru slujire(a) lui, cari au slujit-o când au fost el în casa lui Enachi post(elnic)păr(ă) la moartea lui.

Drept aceia și noi dacă am văzut între dânșii de bună voe tocmală și danie, așijdere și de la noi i-am dat și am întărit mai sus numiți(o)r, pe mai sus scrisul sat, ca să le fii lor și de la noi întăritură, ocină și dani, și uric, și întăritură, cu tot venitul.

Și altul să nu se amestece.

Însuși domnul au poruncit.

7155 <1648> maiu 15

L.P. g(os)pod.

Toderaşco vel log(o)f(ă)t, au iscălit.

Au scris Corlat în Eş.

(Din limba sârbască pe limba moldovenească am tălmăcit eu Ioan Stamate pit(ar) în Iaşi la 1826 fevr(uarie) 24).

Arhivele Naţionale Iaşi, Fond Mănăstirea Adam, IX/3, traducere din 1826 februarie 24 de Ioan Stamate pitar în Iaşi; IX/2, original, filigran, rupt la îndoituri; Ibidem, Manuscris nr. 1225, f. 1v. (traducerea cu data 1647 (7155) mai 15).

EDIȚII: CDM, II, p. 394, nr. 2019 (rezumat).

3

<7158/ 1649 septembrie 1-1650 august 31> (7158)

†Adec(ă) eu, Chicoş şetrariul, scriem şi mărturisim cu scrisoarea no(a)stră cum au venit la noi satul Lieştii cu cinstit(ă) cartea mării sale lui vodă, scriindu la noi ca s(ă) mérgem să socotim cu (o)ameni buni pentru o moşie ce-au dzis ei că li-i înpre(sur)¹ată cu neşte hotar(e).

Deci noi (am)¹ mersu cu oameni buni, ş-am socotit cu oameni buni ş-am aflat pre unde au hotărât vornicul Şoldan, (pr)¹é acolea am (g)¹ăsit şi noi hotară(le)¹ (...) ²dreapte, carie (...) ²din Dumbrăviţ(a), şi la stâna (?) ³Bogdănicioae⁴, şi la Por(ti)⁵şară, şi la Podul Cornei, de acolea au pus funea Vartic vornicul, iar pre din gios pre hotarăle lui Şoldan, a treia parte din Dimăceani, partea din sus, partea căpitanului Ştefan ce o au hotărât Şoldan cum au aflat ceşti oameni buni cu sufletele lor, anume Negrul⁶ din Şerbăneşti, i Barbul ot tam, i Dragotă ot tam, i Bogdan vâtavul ot Căliiani, i (...) ¹ea ot Mereşti, i Văsiu ot tam, i Baciul ot tam, i Crăstea ot Tomceşti, i Vasili ot tam, i Cehan ot tam, i Crăstea ot Grăleşti, i Bejan ot tam, Mer(e)uţă tij, Bundugan t(i)j, (...) ², Vasălie (...) ¹ (...) ¹ (Umb)¹răreşti, i Ionaşcu Gur(...) ¹ ot Torceşti, i Băloş ot Fântâneale, i Duna ot Căliiani, şi mulţi oameni buni.

В(ъ) лѣт(о)хъ зрѣни <7158/ 1649 septembrie 1-1650 august 31>.

Никош шет(ар).

<Pe verso>: Mărturiia lui Chicoş şetrarul / 7158; Danie Dabijii Adam de Vadul Roşcăi.



Arhivele Naționale Iași, Fond Mănăstirea Adam, VI/18, original, rupt, 11 sigilii inelare în fum; Ibidem, IV/90, nr. 5 (rezumat); Ibidem, IV.112, nr. 7 (rezumat).

EDIȚII: Constantin Solomon și C. A. Stoide, *Documente tecucene*, vol. I, Bârlad, sec. XVII-XIX, Bârlad, Tipografia Lupașcu, 1938, p. 20, nr. XXXVI; CDM, p. 415, nr. 2142 (rezumat).

¹Șters, ilizibil.

² Rupt, deteriorat; Un rând și jumătate nu poate fi citit.

³ Deteriorat; După C. Solomon și C. A. Stoide.

⁴ „Bordănicioi” la C. Solomon și C. A. Stoide.

⁵ Rupt.

⁶ „Negul” la C. Solomon și C. A. Stoide.

4

<După 16<49> septembrie 1-16<50> august 31> (71<58> f. 1

†M(i)l(o)stiv(e) și luminati do(a)m(ne)¹ (să)¹ fii mărie ta săn(ă)t(os). Dăm știre mării dummătal(e)cu(...)¹boerinul mări(i) tali, dumne(a)lui Roșca vornicul cu cinstit(ă) cart(ea)¹ (m)¹ării tal(e), scriindu la noi ca să-i socotim pintru pâ(r)a ci l-au pâ(r)ât)¹ înaintea mării tal(e) tot satul Lieștii și Bu(de)¹știi că l(e) în(p)¹r(esoară)¹ hotarul satilor cu hotarul satului Dimăcenilor și s(ă) s(oc)¹otim cu oameni buni hotarul cel bătrân a satului Dim(ă)cenilor pre u(n)¹de au fostu.

Pentru acie am mărșu acolo și am strânsu oamin(i) bătrâni și buni, și din (s)us și din gios, anum(e) Bogdan vătav de Căleni, și Cr(ă)ste¹ din Gârlești, și Buzdugan de acole, și Ionașco din Nănești, și Rus(u)l de acole, și popa Mih(a)l(a)ch(e) din Liești, și Anton de acole, și Ionaș(c)¹o Ciurezi (?)din Torcești, și

Negrul din Șerbănești, și Stan (?) din Bileni, și Cerva(...) ¹e de acole, și (...) ¹e(...) ¹ulei, și alți oameni b(un)i ¹.

Și au măr(turisit) ¹ ei cu (su) ¹fletele lor (...) ¹ este hotarul (...) ² cel bătrân (...) ² încep(e) hotarul din P(ortiso)ara ², și de acole merge pre mijlocul Rogujini(lo)r, și de acole merge pân(ă) în plopul ce-i arsu, și de acol(e) merge pâ(nă) ¹ (în) ¹tr-un semnu ce s(e) che(a)m(ă) La Sfredel, și de acole merge pre mijlocul sa(tu) ¹lui Dumbrăviței în dreptul locului pré lângă beserica Dumbrăvițe(i) pe din sus (p)ân(ă) dă în matca Siretiului celui bătrân, și de acole merge pre mat(ca) ¹ Siretiului în gios pân(ă) într-un semnu ce s(e) che(a)m(ă) Mormântul Ceichei<Ceucăi>, și de (acole) ¹ merge în dreptul locului înspre răs(ă)rit pân(ă) unde dă gura Dimaci(ului) ¹în Bârlad, și de acole merge pre matca Bârladului în gios ³iar în Portiso(a)r(ă). Iar (...) domni pintru pâra ci l-au pârât aces(e) sate în(aint) ¹e mării tal(e) că s(e) înpreso(a)r(ă) hotarăli.

Așijdere s-au aflat că au pârât (...) ¹ căci că hotarul lor s-au aflat că nu ta(i)e peste Bârladu cum au pârât. Deci noi așe am aflat și cu sufletele acestor oamin(i) buni iar mărie ta, (cum se) ¹ va m(i)lostivi Dumnăzdeu vor giudeca (...) и ихъ же въ милостивы Богъ (...) величество многи лати въ добри/ съмиреніи (...) да не (...) ⁴.

<Pe verso>: Mărturie lui Chicoș șetrari; 7128/1620 No. 490, fără luna și zi.

Arhivele Naționale Iași, Fond Mănăstirea Adam, IV/3, Minută. Văleatul completat după documentul din 1650 (7158); Ibidem, IV/90, nr. 4 (rezumat, are data 1620 (7128)).

EDIȚII: CDM, II, p. 416, nr. 2143 (rezumat).

¹Rupt.

²Rupt; Nu se pot citi două rânduri.

³Șters.

⁴ Transcrierea fragmentului din limba slavă îi aparține cercetătorului Valentin Constantinov, căruia îi mulțumim și pe această cale. Documentul este deteriorat în partea inferioară.

5

1652 (7161) octombrie 14

Adec(ă) eu, Petri(ș)¹or ot Tăplăo(a)ni, și Vrabie izbașe, și Vasilie Țocol ot Milești, și Sava Rojan ot Grădinari, scriem și mărturisim cu cestu zapis al noostu cum noi de bon(a) voe noastră am dat danie a no(a)stră dra² dr(e)aptă ocin(ă) și moșie din Codrul Ghenghii, din hotarul Osiiacilor pé vale(a) Brabănuului în pădure merée în loc pustiu.

Am dat lui Adam căpitanul de ș-au făcut mănăstir(e) și loc înpregiurul mănăstirii pân(ă) în dzările d(e)aalurilor și în sus pân(ă) în gura văii, dreptu sufletul părinților noștri și a noastre, să fi(e) în poman(ă) sv(i)ntii măn(ă)stiri în veci.

Și acesta zapis s-au făcut la sfințeniia mănăstirii denaintea săborului, a mulți călugări și preuți, și megieși, di pinpregiurul Codrului, o(a)min(i) buni, bătrâni și tineri. Și pentru credința n(e)-am pus și degetelē ca să s(e) știe.

Бѣ л(ѣ)т(ѣ) *зрѣа<7161/1652> октомври(ѣ) кѣ<14>.

Petrișor.

Vrăbié.

Rujan.

Arhivele Naționale Iași, Fond Mănăstirea Adam, II/5, original, filigran, rupt la îndoituri; Ibidem, II/81 (rezumat).

EDIȚII: B. Petriceicu-Hasdeu, *Etimologicum Magnum Romaniae. Dicționarul limbei istorice și poporane a românilor*, București, Stabilimentul Grafic Socec & Teclu, 1887, Tomul I, p.246-247; CDM, II, p. 434, nr. 2262 (rezumat).

¹Rupt.

²Conform textului.

6

1659 (7167) iulie 24

†Adecă eu, Ignat, ficiorul lui Stoe ot Bălțătai, scris-am și mărturisescu cu cest zapis al meu pe cum am vândut a mea direaptă ocină și moșie ce am la sat la Cernătește, partea den sus despre Fundătură, lui Adam căpitan dreptu 7 galben(i), partea unui bătrănu, din țarin(ă), și din fân, și din pădure, denaintea a mulți

o(a)men(i) buni și bătrâni, anume Gligoriț(ă) chihaiă ot Puțeanii, și Dămiian Steț ot Boj(o)râști, și Andon(i)¹ e ot Dirițâști, și Ionașcu, ficiorul lui Rochițoi, și Andreiu ot Cleani, și Maftu ot tam, și Apostol ot tam, și Ma(r)¹ in ot tam.

Și pentru mai mare credențe ne-am pus deagetel(e) să s(e) știe.

Și eu pop(a) Gligorie pial.

Λ(κτο)* 3p33<7167/1659> и8Λ(іє) κΔ<24>.

Gligoriț(ă).

Dămiian.

Andonii.

Ionașcu.

Andreiu.

Maftu.

Apostol.

Marin.

Arhivele Naționale Iași, Fond Mănăstirea Adam, I/8, original, filigran, rupt la îndoituri.

EDIȚII: CDM, III, București, 1968, volum întocmit de Mihai Regleanu, Doina Duca, Constanța Negulescu, Veronica Vasilescu și Cornelia Crivăț, p. 110, nr. 430 (rezumat).

¹Rupt.

Adecă eu, Neculaiu călugărul, și eu Nohit ot Mănăstiri, cu frații mei, anume Dumitrașcu și cu Rogoian, scriem și mărturisim cu cestu adevărat zapis al nostru, de nime siliți, nici asupriți, ce noi de bună voe noastră ne-(a)m voit și am dat danie a noastră dre(a)ptă ocină și moșie din sat din Budești, cu loc de hălășteu, la svânta mănăstiri lui Adam, ce iaste în Codrul Ghenghii, cât va fi părțali părințelor nostri, a tătâne-meu Savei ot Budești și a (ma)mei meli Chirvasiei, fata Nașcului, ca să fie pomană la svânta mănăstiri pintru sufletul părinților nostri și a no(a)stre. Deci nime dintru sămînții noastre să nu s(e) amesteci.

Și câ(n)d au dat s-au prilejit dinaintea lui Ilarei călu(gărul)¹, (și)¹ (...) ¹ călugărul, și Nechita dascălul ot Mănăstiri, și Arion ot Căuiști, și Oilă ot Negutești,

și Focșea ot Grădinari, și Ion snă Acsintie ot Ghipini, și Toader, și Ghiorghiți, și Vasilie ot Mănăstiri, și a mulți o(a)meni și bătrâni a fostu de fați ca să fie poman(ă) veci de veci.

Și pintru mai mari credință ne(-am) pus și degeteli.

БѢ ЛЕТ \times 3P3A² <7171/1662> СЕПТ(ЕМБРІЕ) Г̂ <3>.

Nechita dascălul.

Neculaiu călugăr.

Nohit.

Toader.

Oilă.

Ghiorghiț(ă).

Vasie.

Arion.

<Pe verso>: Zapisul lui Neculai de danie din Budești ot Hobalna i Pupezăni.
/ 7171 săpt(embrie) 3. / \times 3P3A² <7171/1662> СѢПТ(ЕМБРІЕ) Г̂ <3>.

Arhivele Naționale Iași, Fond Mănăstirea Adam, II/134, original, filigran, rupt la îndoituri; Ibidem, II/81 (rezumat); Ibidem, II/103, nr. 1 (rezumat).

EDIȚII: CDM, III, p. 199, nr. 881 (rezumat).

¹Rupt.

² Văleatul este întinat; data este preluată de pe verso-ul documentului.

8

1663 (7171) iunie 2, Iași

Adic(ă) eu, Ștefan Burlan, și cu femeia meacu Io(a)na, fata lui Burlan, scriem și mărturisim cu cest zapis al nostru, cum de nime siliț(i), nici nevoiț(i), cé de a noastră voe bună am vândut a noastră driaptă ocină din Pupezeani, cu tot vinitul ce i s-a veni pré acea parte. Am vândutuă dumisali Milei drépt cinsprădzăci lei bătuț(i) bani gata, au dat de ne-au scos de la o n(e)¹vo(ie) cé încăpusăm, ca să-i fie dumisal(e) driaptă ocină și cumpărătură, și cuconilor lui. Și aceas(tă) tocmală s-au tâmplat, și dumnealui Toderășco maril(e) (comis)¹, și Ion Ciolpan vătavul, și Ion Drăguș vătavul (...) ¹, (...) ¹ (...) ¹ita, și Ion Jiba, și Dămian, și Nechita (ot) ¹

(...)oșăști, și Telea ot tam, Vas(i)lii Hăjdău ot taam, și (...)¹ău ot tam, și Tănasii ot taam, și mulți oameni buni.

Și pentru credința am și iscălit și unii s-au pus și dégeteli ca să s(e) criadză și să s(e) știe. Și eu Neculai diacul am scris.

Оу Ис, л(ѣ)т(о) зрѣа<7171> и сн(іе) в̂ <2>днн.

Из, Тодераш(ко)вел комис, искал.

Из, Дрѣгѣш.

Из, Некѣли, искал.

Из, Ион Чолпан.

Ион Жива.

Arhivele Naționale Iași, Fond Mănăstirea Adam, II/135, original, difolio, filigran, rupt, lipit, pătat, lipsă 1/3 din fila a 2-a; Ibidem, II/103, nr. 2 (rezumat).

EDIȚII: CDM, II, p. 219, nr. 978 (rezumat).

¹Rupt.

9

<1665 - 1667> februarie 18

†Adec(ă) eu, Ionașc(u)¹ (Ți)¹ga, scriu și mărturisesc cu zapisul meu cum am dăr(uit)¹ finu meu, lui Timofie, când l-am cunutat, o moșie a n(oas)tră în sat în Budești, și-n Bălășești, parte(a)¹ (lui)¹ Gavril, feciorul Băcăi, ce să va veni, și din vie, și din po(mi)¹, și din țarin(ă), pentru căci l-am plătit eu de de la (...)¹ (...)¹u dat acea moșie cum știu o(a)men(i) buni și târgoveeți (...)¹ fiindu lui (...)¹ l-am cunutat de(naintea)¹ea a diregători,(dire)g(ă)²torilorde Brălad, anume Beldiman, ș(i)¹ (de)¹naintea Crâstei Cârnelui, și a lui Ionașco Gheanba, și (de)¹naintea nepotu-meu lui Simion Cernea, și a ne(pot)¹-meu lui Dumitru Siva, și denaintea Grasul(ui)¹ (...)¹ a lui Tănasie Treancă ș(i) a mulți o(a)men(i) bun(i).

Și s-au (întâmpat)¹ a hi și Ioniț(ă) de faț(ă), și Grigorie, și Toderachi, (și)¹ (C)¹ălin. Și pre mai mare credință ne-am pus și peceteil(e)¹ să se știe.

Февр(с)а(ріе) ѿи<22>днѣ.

Și am fost și eu popa (...)¹ie de faț(ă).

<Pe verso>: †Zapisul lui Ionașcu Țiga ot Hobalna / Băloșăști.



Arhivele Naționale Iași, Fond Mănăstirea Adam, VI/197, original, foarte rupt, lipit pe altă hârtie, un sigiliu inelar și sigiliu mijlociu al târgului Bârlad; Datat după Simion Cernea aflat ca martor în documentul din 1665 septembrie 1; Iacov Antonovici, Episcopul Hușilor, *Documente bârlădene*, Bârlad, Tipografia și legătoria de cărți Const. D. Lupașcu, 1924, IV, pp. 99-100, nr. LXI și în documentul din 1669 ianuarie 23 (a se vedea și *Ediție anastatică*, apărută sub egida „Academiei bârlădene”, Bârlad, Editura Sfera, 2012); Preotul Iacov Antonovici, *Documente bârlădene*, Bârlad, Tipografia și legătoria de cărți Const. D. Lupașcu, 1915, vol. III, pp. 106-107, nr. XCI (a se vedea și *Ediție anastatică*).

EDIȚII: CDM, III, p. 250, nr. 1126 (rezumat).

¹Rupt.

² Ilizibil.

10

1673 (7181) februarie 26, Iași

† Иѡ Цѣфан Пѣтрѡѡ воевода, Б(о)ж(і)и м(и)л(о)стїю, г(о)сп(о)даръ Земли Молдавскои. Dat-am carte(a) domnii meali slugii noastre lui Adam căpitanul, să fie tare și puternic cu carte(a) domnii meali a căuta și a cerca în țara domnii mele, unde va afla în țara domnii meali, al său dreptu țigan, anum(e) Putnean, care țigan¹ este schinbătur(ă) cu Gligoraș Jora cu zapis ci ne-au arătat di schinbătură de la mâna lui Gligoraș Jora. Deci, unde săva afla să-l ia de grumazi cu tot ci va avea. Și nimesă nu cuteadze a ținea sau opri înaintea cărții domnii meali. За тоє п(и)шем.

Слава г(о)сп(о)д(и)нѡ велѣа.

Ѓ Мс, в(ъ)л(ѣ)т(ѡ) *зрпа<7181> фев(р҃҃аріе) кс<26>.

<Pe verso>: Cartea lui Petru vodă pintru Putnian țigan.

Arhivele Naționale Iași, Fond Mănăstirea Adam, V/5, original, rupt la îndoituri, sigiliu mijlociu în chinovar, slab imprimat.

EDIȚII: CDM, III, p. 467, nr. 2239 (rezumat).

¹În text se repetă „care țigan”.

11

<1675 septembrie 1-1676 august 31> (7184), Iași

†Adecă eu, Neculai Buzdug, scriu și mărturisăscu cu cestu adevărat zapis al meu, pe cum am vândut o parte de ocină și de moșie din sat din Pupezeni și din Budești, ce să va alege parte(a) Tudorei, fetii Dudului, pentru un bou ce mi-au fostu dator, și o am vândut dumisale Dimei scutarului, să hie lui dre(a)ptă ocină și moșie dumisale, și cuconilor, și nepoților, și strenepoților dumisale în veci, din (t)¹arin(ă), și din fânaț, și din vatră de sat, și din vad de mo(a)ră, și din pădure, și tot din loculu, cu tot vinitul.

Și o am vândut dinaintea preutului Jorăi din Zahoreni, și dinainte lui Pavel (...) ¹ști, și dinainte lui Timuș brat Pavăl o(t) tam, și dinainte Fo(cș) ¹ei ot Dă(n)cești, și dinainte călugărului Costantin ot Negoști, și popa Pătr(a)șcan ot Vicoleni, și Tudor sin Budescul ot Budești, și dinainte a mulți oameni buni.

Și pentru credințane-am pus și degetele(e) și iscăliturili, ca să s(e) știe.

Ѓ Мс², лет *зрпа<7184>.

† Яз, Некѡли Бѡзѡг, искал.

(...).

†Popa Jorăi.

Pavăl.

Timuș.

Tudor.

Focșei.

Arhivele Naționale Iași, Fond Mănăstirea Adam, II/136, original, difolio, filigran, rupt la îndoituri, pătat, lipsă 2/3 din fila a 2-a.

EDIȚII: CDM, IV, p. 43, nr. 80.

¹Rupt.

² Adăugat în locul dinaintea văleatului.

12

1676 (7185) noiembrie 22, Iași

† **Иѡ АНТОН РЪСЪТ ВОЕВОДА, Б(ѡ)ЖІЮ М(И)Л(ѡ)СТІЮ, Г(Ѧ)П(ѡ)ДАРЪ
З(Ѧ)МЛИ МОЛДОВСКОА.** Scriem domnia mea la boiari(i) noștri la Strătulatul uricar și la Docan vătavul. Dămu-v(ă) știre deaca veț(i) vedea cartea domniei meale iar voi să mérgeț(i) la săliște la Răspopi, și la Ghenghești, și la Cărmetești, și la Deocheați, și la Răcăilești, și la Lebegi, și la Fundeanul, și la Cernătești, și la Năvărniț(i), (și)¹ la Vitezești, și deaca veț(i) mearge acolo, să străngeț(i) oameni buni și de penpregiur megiași și moșinașii carii au moșie într-aceale săliște, și să alégeți toate părțile de moșie care le vor hi a mănăstirii lui Adam, ce iaste la codrul Gheanghei, pe direasă ce va avea, și de daanie, și de cumpărături, care oameni vor dat la svânta m(ă)nastier. Și deaca veți alege cu acei oameni buni, și cu moșinașii dinpreună, să puneți și sémne, să li s(e) știe partea m(ă)năstirii deusăbi despre alți răzéși, și foarte cu mare dreptate să socotiți și să alégeți, și precum veți alege cu acei oameni buni și cu moșinașii depreună, să faceți(i) și o mărturie încredințată de la dumneavoastră și de la acei oameni buni, să ne dați știre. Aceasta vă scriem.

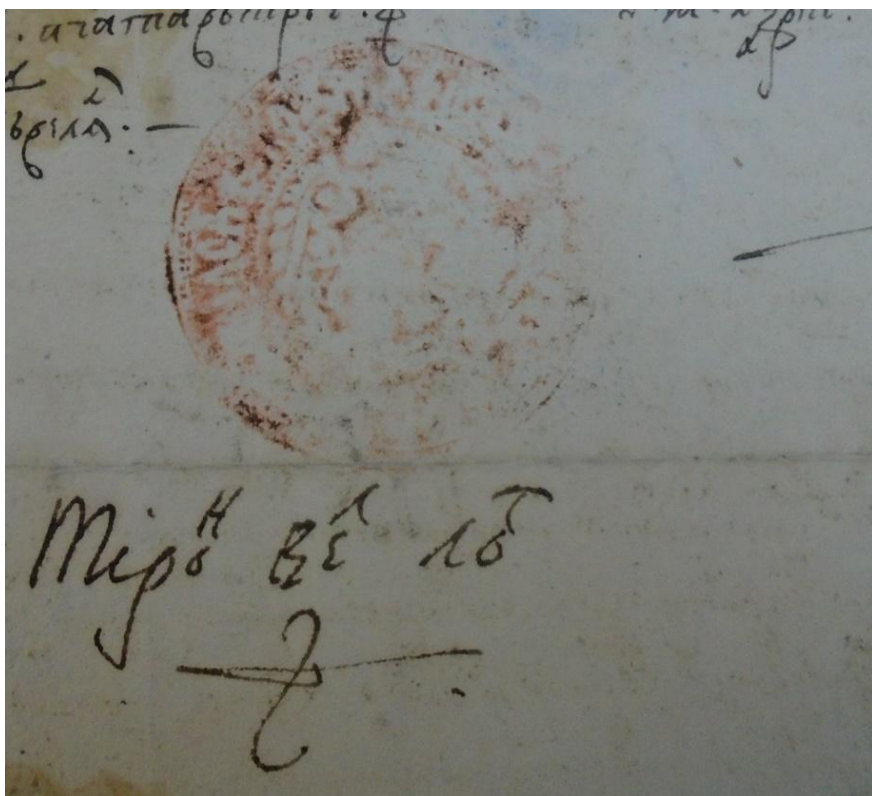
Ѓ Иѡ, Л(Ѣ)Т(ѡ) *ЗРПЕ<7184> НѦЕ(М)В(РІЕ) КВ<22>ДНН.

СААМ Г(Ѧ)П(ѡ)Д(И)НЪВЕЛАА.

МИРОН ВЕЛ ЛОГ(Ѧ)ЕТ).

† ПАВЕЛ<ПИСАЛ>.

<Pe verso>: Carte ce de hotărât de la Strătulatul uricariul și Docan vătavul



Arhivele Naționale Iași, Fond Mănăstirea Adam, I/10, original, rupt la îndoituri, pătat, sigiliu mijlociu în chinovar.

EDIȚII: CDM, București, 1970, IV, volum publicat de Mihai Regleanu, Doina Duca Tinculescu, Veronica Vasilescu, Constanța Negulescu, p. 47, nr. 103 (rezumat).

¹Rupt.

† Adeică noi, Ghedeon, nepotul lui Pravăț, și Gligorie, nepot Movilie, și Cărstea călugărul, și Toader, nepoții Lupului, strănepoții Oancăi, scriem noi și mărturisim cu cestu zapis al nostru, précum noi de nime nesiliț(i), nici asupriț(i), ce

de bun(ă) voia noastră am vândut a noastră dreaptă ocină și cumpăratură ce au cumpărat moșii noștri ot selo Cernătești, ce s-au chemat mai (înain)te Motășăștii, ce iaste în ținutul Bărladului în obârșia Corodului, den partea de sus trei părți, iară o parte iasté vă(n)dută mai denainte vréme, și o am vândut feciorilor lui Adam dreptu 34 de lei denainte a mulți oameni buni și de prénpregiur megieș(i), anume denainte isbașei lui Dondăș ot Corni, și denainte lui Toader Huizum ot tam, și denainte Moscului ot tam, și Tiron ot tam, și denainte popei Radului ot Perișeni, și denainte Ursului ot tam, și Maftieu ot Cleani, și Gavrilă ot tam, și popa Ion ot tam, și Axintie ot tam, și Coman ot Fărțenești. Și pentru mai mari credința ne-am pus și pecețile ca să s(e) creadză. Și eu Necolaiu diiac ot selo Corni am scris.

ЛѢТ * 3рпѣ <7185 / 1677> м(ѣ)с(а)ца н(і)е мѣ <18>.

Ghidion.

Moscul.

Toader.

Gligorie.

Tiron.

Toader.

Cărstia.

Arhivele Naționale Iași, Fond Mănăstirea Adam, I/9, original, filigran, rupt la îndoituri, pe verso alte două zapise.

EDIȚII: CDM, IV, p. 63, nr. 185 (rezumat).

14

1680 (7188) aprilie 25

† Adec(ă) eu, Petre Gornesc(u) și cu ficiorii mei, anume Iftimie, și Vas(i)le și Petrișor, scriem și mărturisim cu cestu adevărat (a)¹nostru zapis, (precum)¹ noi nesiliț(i), nici asupriț(i) de nimé, ce de bun(ă) voe no(a)stră am vândut a no(a)stră dre(a)ptă moșie și ocin(ă) din din² Papedzeni și din Băloșeștii, partea în-mă no(a)stră (...) ¹tineși a unchiu nostru a Bolei, părintelui Jorăi dreptu șeas(sprezece)³ lei bătuți, ca să-i fie părintelui dire(a)p(tă)¹ moșie și ocin(ă) în veci și (...) ¹, și cuconilor m(o)litvei sali, și (ne)¹poților, și strenepoților m(o)litvei sali.

Iar din rudele no(a)stré ni(me)¹ să n-aibă puteri a să mai amesteca la ace moșie. Și la tocmala no(a)stră au fostu de fațe dumne(a)lui pârcălabul Dumitrașco, și (Mihai) (Ro)șca⁴, și Pechi Băl(ă)banu, și Vasilie Cârștié din Bursuci, și I(frim)⁴ sin

(...), și Gligori Băl(ă)ban, și Vas(i)lie B(ălă)ban)¹, și Tiron tij, (și)¹ călugărul Costantin sin Tiron, și Dumitr(u) pop(a) Bugul din Dăncești, și Ioniț(ă) și Pavăl Tercu din Budești, și Ion Bulchiu din Băloșeaști, și diiaconul Pătrășcan din Vicoleni, și Lupul (...) ¹.

Și pentru mai mari crédințe ne-(a)m pus și degeteli denpreun(ă) cu marturii ca să s(e) știe.

(**апрѣлѣ**)⁴**кѣ** <25>**ани. лѣт** ***зрпн**<7188 / 1680>.

Eu pârcălabul ot (Tu)tova Dumitrașco.

Petre Gornesc(u).

Iftimie.

Vasilie.

M(i)ha(i) Roșca.

Pechi.

Vas(i)lie.

Ifrim.

Gligorie.

Vas(i)lie.

(T)¹iron.

Costantin.

Dumitrașcu.

Ioniț(ă).

Pavăl.

<Pe verso>: ***зрпн**<7188 / 1680>**апрѣлѣ** **кѣ**<25>**ани.** Petre Gornesc(u) pe Pupezeni i Băloșeaști di pi Bole; La popa Jora. Că scoatimănăstire(a) zăpis de la popa Jora.

Arhivele Naționale Iași, Fond Mănăstirea Adam, II/137, original, rupt la îndoituri, lipit pe altă hârtie; Ibidem, II/103, nr. 3 (rezumat).

EDIȚII: CDM, IV, p. 123, nr. 482 (rezumat).

¹ Ilizibil; rupt.

² Repetiția conform textului.

³ Pătat.

⁴ Rupt.

15

1682 (7190) iunie 4

†Adec(ă) eu, Toderășco cu soru-mea Lie(n)ca, și Mărica, ficiorii lui Penteleiu și a Prohirii, nepoți lui Prebicel ot Cernătești, scriem și mărturisim cu cest adevărat zăpis al nostru, de nime siliți, nici asupriți, ce de a noastră bun(ă) voe ne-(a)m (în)voit cu a nostri frați și oameni și ne-(a)m îndurat și am dat a noastră dreaptă ocin(ă) și moșie, toată parte tătânelui Penteleiu, doi bătrâni giunărate de sat de Cernătești, precum avem și dres vechi de la părinții noștri pe această ocin(ă) care am dăruit-o svintei mănăstiri a lui Adam. Am dat loc di vatra satului, și di țarin(ă), și di păduri, și di izvoar(e), și din tot locul, cu tot vinitul, cât să va alegi parte tătâne nostru lui Penteleiu doi bătrâni deplin giunărate de sat de Cernătești, ca-s(ă) fie dreaptă ocin(ă) și moșii sfintei mănăstiri în veci. Așijderilea și di săminția noastră nime să nu-s(e) amesteci a faci ră vreun val svintii mănăstiri, că cini s-ar ispiti să fie afurisit și blăstămat de Domnul nostru Isus Hristos și de a mării sali luminată Maică, și de Sviti Ioan Cărstătel, și de toți svinții. Și (în)tr-această tocmal(ă) au fost Varlam călugăr, și Nechita dascal, și Nohit ot Mănăstiri, și Stratul Croi ot tam, și Dumitrașco ot tam, și Soltan ot tam, și Ștefan ot tam și mulți oameni buni și bătrâni. Și pintru mai mari credința ne-(a)m pus și degetili ca-s(ă) știe.

В(ъ)летъ зрѣчѣ 7190 / 1682 иже н(іе) дѣ <4> зили.

Toderășco.

Liica.

Mărica.

Nohit.

Stratul.

Dumitrașco.

Soltan.

Ștefan.

Ѧз, Варлам, и скал.

Ѧз, Некита, и скал.

<Pe verso>: † Zăpisul ot Cernătești. 7190/1682 iunie 4.

Arhivele Naționale Iași, Fond Mănăstirea Adam, I/11, original, filigran, rupt puțin la îndoituri.

EDIȚII: CDM, IV, p. 173, nr. 725 (rezumat).

16

1684 (7192) iunie 4

† Adec(ă) eu, preutul Vărgolici și cu preute(a)sa mea, și cu ficiorii mei, scriem și mărturisim cu cest zăpis al nostru ca să fie de bun(ă) credință pe cum noi de nimé siliți, nici asupriți, ce noi de a no(a)stră bun(ă) voe ne-(a)m învoit și ne-(a)m îndurat de-(a)m dat a no(a)stră dre(a)ptă ocin(ă) și moșie din sat din Cernătești toată parte(a) no(a)stră cât ni-s(e) vine nouă, o am dat-o danie s(fin)tei măn(ă)stir(i) a lui Adam ce iaste în Codrul Ghenghei, pentru căci și rudele mele o au dat-o mai înaintea de mine toată(ă) câtă avem noi acolo în Ce¹rnătești, pentru acie am dat-o și noi să fie poman(ă) s(fin)tei măn(ă)stiri în veci. Și la această danie s-au tănplat mulți o(a)meni buni, preuți și mireni, anumé călugărul (V)¹ărlam ot Cucuta, și Nofit, și Stratul cel bătrân, și A¹riton Ivul, și Pădure, și Dobre, și Bobul. Și pentru mai mare credința ne-(a)m pus și degetele să cre(a)dză.

Λ(ϕ)τ_✕зрчв<7192 / 1684>иѡн(іе)гъ <3>.

† Иереи Вѣрголѣичи, иѡскал.

Ирмонахъ Вѣрлан.

Nofit.

Stratul.

Ariton.

Pădur(e).

Dobre.

Bobul.

<Pe verso>: † Zăpisul popii lui Vărgolici ot Cernătești.

Arhivele Naționale Iași, Fond Mănăstirea Adam, I/12, original, rupt la îndoituri, pătat.

EDIȚII: CDM, IV, p. 192, nr. 821 (rezumat); Costin Clit, *Documente hușene*, pp. 63-64, Iași, Editura PIM, 2016, volumul IV, nr. 48.

¹Rupt.

17

1684 (7192) iunie 4

† Adec(ă) noi, eu Toderas cu soru-mea Lienca, și Mărica, ficiorii lui Pinteleiu și a Prohirei, nepoți lui Prebiceț ot Cernătești, scriem și mărturisim cu cest adevărat zăpis al nostru, de nime sililiți¹, nici asupriți, ce de a no(a)stră bun(ă) voe, ne-(a)m învoit cu a noștri frați și o(a)meni și ne-(a)m îndurat și am dat a no(a)stră dre(a)ptă ocin(ă) și moșie, toat(ă) parte(a) tătâne nostru lui Pintelei, doi bătrâni giunărate de sat din Cernătești, precum avem și dres vechi, ispisoc de la Vasilie vod(ă) și alt zăpis pe această(ă) moșie, car(e) o am dat-o danie s(fin)tei măn(ă)stiri a lui Adam ce iaste în Codrul Ghenghei, am dat loc din vatra satului, și din țarin(ă), și din fânețe, și din izvor, și din tot locul cu tot venitul, cât să va alege doi bătrâni giunărate de sat, să fie poman(ă) s(fin)tei măn(ă)stiri în veci. Și nimi din rudele no(a)stre să nu-s(e) amestece, că cini s-ar ispiti, să fie afurisit și proclat de Domnul H(risto)s și de Maica Pr(e)cistă și de S(fân)tul Ioan Botezătorul și de toți svinții. Și într-aceast(ă) tocmal(ă) au fost de faț(ă) Varlam călugărul, și Nechita dascălul, și Nofit ot Măn(ă)stire, și Stratul Croitorul ot tam, și Dumitraș ot tam, și Soltan ot Deocheți, și cumnatu-său Ștefan Stoian ot tam, și Oil² ot tam, și Ivul ot tam, și Simion Ivul ot tam. Și pentru mai mare credința am dat și nește zăpise vechi aceștii moșii iar un ispisoc de la Vasilie vod(ă) nu l-am dat că au fost și alte moșii într-însul, iar la hotărât l-am scos de l-au vădzut bo(i)erii hotarnicii, și pentr(u) mai mare credința ne-(a)m pus și degetele ca-s(ă) să cre(a)dză.

Λ(κ)τ. 3pчв<7192 / 1684>иѡн(іе)Ѧ <4>.

Toderasco.

† Liianca.

† Mărica.

Nohit.

† Stratul.

Ѧз, Барлам, иѡкал.

Ѧз, Некхита, иѡкал.

† Dumitraș.

† Soltan.

Stratul.

† Ștefan.

† Ioil.

Ivul.

† Simion Ivul.

† Nuor.

<Pe verso>: † Zapisul ot Cernătești.

Arhivele Naționale Iași, Fond Mănăstirea Adam, I/13, original, difolio.

EDIȚII: CDM, IV, p. 192, nr. 822 (rezumat).

¹Conform documentului.

² Ioil.

18

1686 (7194) martie 25

† Adec(ă) eu, Costantin snă Donovici, nepotul lui Prebicel ot Cernătești, scriu și mărturisescu cu cest adevărat zapis al meu, de nime silit, nici nevoit, ce de a mea bun(ă) voe m-am învoit cu al mei frați și m-am îndurat ș-am dat danie a mea driaptă ocină și moșie toată partea tătăne meu lui Donovici, din siliști din Cernătești și din siliști din Vitezăști, am dat danie sfintii m(ă)n(ă)stiri a lui Adam ce iaste în Codrul Gheanghei, unde iaste hramul Maicii Preaciste, din vatra satului, și din țarin(ă), și din fânațe, și din izvoară, și din pădur(e), și din tot locul cu tot venitul, cât să vor aleage părți tătăne-meu dintr-aceli doauă siliști ce mai sus scriu din Cernătești și din Vitezăști, ce sint la ținutul Tutovei pre valea Corodului, ca-s(ă) fie driaptă ocină și moșie sfintei m(ă)n(ă)stiri în veci, să fie poman(ă) părinților noștri și noauă ațijderea. Așijderea și o sor(ă) ce am Vas(i)lca și un frate Arhip când am dat acéste părți de ocini ce mai sus scriu am grăit și ni-am învoit frățește cu toții precum să fie cu voe noastră tuturor, iară mai pe urmă de-ari tănji ei, să aibă a ținea alte părți dintr-alte moșii ce avem împreună, iară pentru această părți de s-ar amesteca frații mei sau alte rude a faci v(re)un val sfintei măn(ă)stiri, eu să aibu a da sam(ă) ori la ce giudeț am mearge. Iară de se vor ispiti frații mei sau alte rude a noastre a faci vreun val sfintei măn(ă)stiri peste această danie a noastră, unii ca acie să fie afurisiți și treclețiși procleți și blăstămați de Domnul Dumn(e)dzău și de Maica Precista și de Svântul Ioan și de toți svinții. Și când s-au făcut acest zapis au fost de față preutul Irimiia de Oncani, și Ch(i)rica di-acolo, și Tănasia Berbeci ot Fundianul, și Todosie izbașea ot Boziești, și Mihăilă sluga agăi lui Bogdan, și Apostul ot Saniia, și Ghiorghii o(t) tam, și Alicsandru sin Nistor ot Pleșești, și Oil călugărul ot

Măn(ă)stire și mulți oameni buni. Și eu Potolie am scris zăpisul și pentru credința ni-am pus iscăliturile să fii de mare credințe ca-s(ă) știe.

Л(ѣ)т *зрѣд<7194 / 1686>март(іе)кѣ<25>.

Costantin Donovici.

Ѧз, иереи иримие, искал.

Ѧз, Михѣил, искал.

Oil călugăr.

Chirica.

Tănasie.

Todosie Hot.

Apostul.

Ghiorghiți.

Alicsandru.

<Pe verso-ul filei a doua>: † Zăpisul den Cernătești și den Vitezești. / 7196/1686 mart(ie) 25.

Arhivele Naționale Iași, Fond Mănăstirea Adam, I/14, original, difolio, filigran, rupt puțin la îndoituri; ibidem, III/10a, original cu același conținut și aceeași dată, cu mici deosebiri, difolio, rupt puțin la îndoituri, lipsă 1/3 din fila a 2-a, .

EDIȚII: CDM, IV, p. 227, nr. 998 (rezumat).

19

1686 (7194) mai 6

† Adec(ă) eu, Misail, ficiorul lui Lazor Borlei, și eu Iordachi, și Sidor, și Gligorie, ficiorii Lelițăi, nepoți lui Ion Medarul ot Cernătești, scriem și mărturisim cu cest adevărat zăpis al nostru, de nime siliți, nici nevoiți, ce de a noastră bună voe ne-(a)m învoit noi de noi și ne-(a)m îndurat și am dat danie a noastră dre(a)ptă ocin(ă) și moșie toată parte(a) moșului nostru lui Ion Medarul di sat di Cernătești, am dat-o danie svintei mănăstiri a lui Adam, am dat loc din vatra satului, și di țarin(ă), și di fâneat(ă), și di izvoar(ă), și di păduri, și di tot locul, cu tot vinitul, cât să va alegi parte(a) moșului nostru lui Ion Medarul din hotar în hotar, ca-s(ă) fie dreaptă ocin(ă) și moșie svintei mănăstiri în veci neclătit nici dănăoar(ă). Așijderilea, și di rudile noastre de vor tănji ei, vor ține pintr-alte moșii pe unde avem împreun(ă) iar (în)tr-această danie ce am dat noi ni(m)¹e să nu-s(e) atingă a faci

ră(u)¹ vreun val svintei mănăstiri, căcini să va ispiti să fie afurisit și proclét dé Domnul Hristos și de Maica Pre(a)curat(ă), și de Svântul Ioan Crăstiteľ și de toț(i) svinții, pintru căci noi am dat să fie poman(ă) părinților nostri și moșilor nostri. Și-(n)traceastă tocmal(ă) au fost de faț(ă) preutul Irímie ot Oncani, și Vas(i)lachi Cepraga ot Făstici, și Todosie Hot ot Boziești, și Mihăil, cumnatu(l) său ot tam, și Ivan Ros ot Măcișeni, și Ion Brudiu ot tam, și Barna ot tam, și denainte a mulți oameni buni și bătrâni, și pentru mai mari credința ne-(a)m pus și iscăliturili ca-s(ă) să știe să fac(ă) și dres domnescu.

Бѣ л(ѣ)т(ѣ) *зрѣд<7194 / 1686>манѣ <6> dzili.

Misail.

Iordachi.

Sidor.

Gligorie.

Todosie Hot.

Ion Ros.

Ion.

Barna.

Ѧз, ерен иримие, искал.

Ѧз, Басилаки, искал.

Ѧз, Михѣил, искал.

Arhivele Naționale Iași, Fond Mănăstirea Adam, I/15a, original, difolio, filigran, rupt la îndoituri.

EDIȚII: CDM, IV, pp. 228-229, nr. 1006 (rezumat).

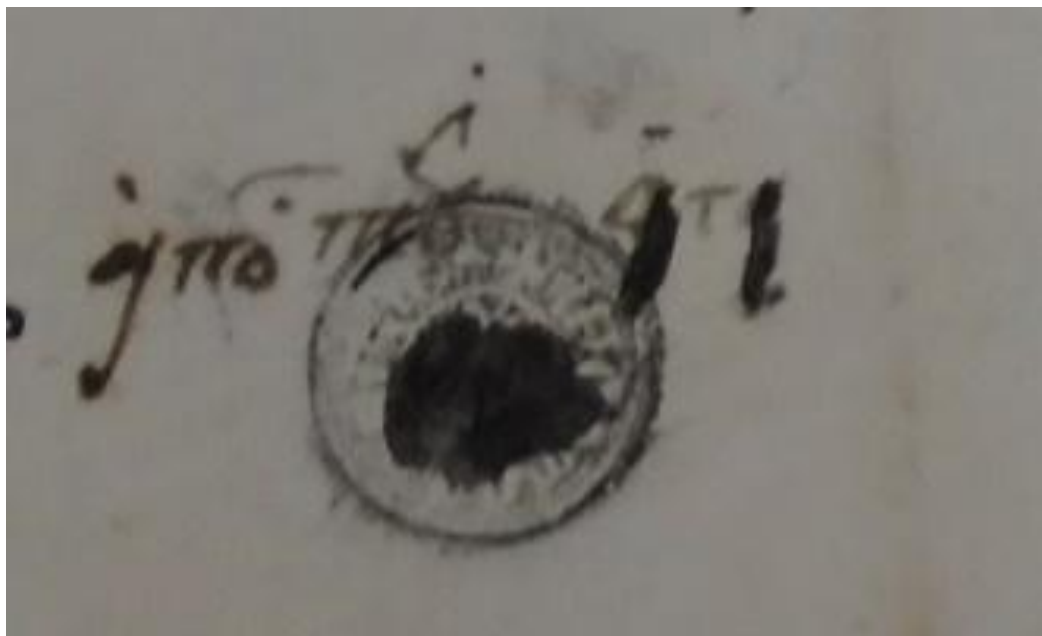
¹Rupt.

† Adec(ă) eu, Ion Sorunar, ficiorul lui Vas(i)lie, nepotul lui Căpotici, strenepotul Martei ot Cernetest, scriu și mărturisăscu cu cest adevărat zăpis al meu, de nime silit, nici nevoit, ce de-a mea bun(ă) voe m-am voit cu ai mei oameni și m-am îndurat și am dat danie a noastră dreaptă ocin(ă) și moșie ce avem noi de la strămoșii noștri de cu(m)părătur(ă) toată parte(a) strămo(a)șii noastre Martei di Cernătești giământate de bătrân, am dat-o danie svintei mănăstiri a lui Adam ce iaste

în Codrul Ghenghei, am dat loc din vatra satului, și din țarin(ă), și di făneat(ă), și di izvoar(ă), și di păduri, și di tot locul, cu tot vinitul, cât să va alegi parte(a) Martei giuământate de bătrân di(n) hotar în hotar, ca-s(ă) fie dreaptă ocin(ă) și moșie svintei mănăstiri în veci. Așijderilea și un u(n)chiu al meu și nește veri primari ce am, ei de vor tănji vor ține pi(n)¹tr-alte moșii pe (und)¹i avem (în)preun(ă) iar (în)tr-această danie a me ce am d(at)¹ giuământate de bătrân di sat di Cernătești, nime să nu-s(e) atingă a faci rău vreun val svintei mănăstiri, că cine să va ispiti să fie afurisit de Domnul Hristos și de Maica Precurat(a) și de Sfântul Ioan Crăstitel și de toți svinții, pintru căci eu am dat să fie poman(ă) părinților mei și moșilor, că n-am avut cu ce-i griji. Și (în)tr-această tocmal(ă) au fost de față(ă) aga Apostul ot Răfloaia, și Neculaiu stolnicel ot Totroș², și preutul Irimiia ot Oncani, și Todosie Hot ot Boziești, și Mihăil, cumnatu(l) său ot tam, și Bobul ot Perișeni, și Apostul Grosul ot Cleni, și denainte a mulți oameni buni și bătrâni, și pintru mai mari credința am și iscălit ca-s(ă) știe.

Б(ъ)л(ѣ)т(о) *зрчл<7194 / 1686>манѣ<12>.

Apostul aga.



Ion Sonar.

Todosie Hot.

Bobul.

Аpostул Grosул.

(...).

Аз, иереи Иримие, искал.

Аз, Михаил, искал.

Arhivele Naționale Iași, Fond Mănăstirea Adam, I/15c, original, difolio, filigran, rupt la îndoituri, sigiliu inelar în fum.

EDIȚII: CDM, IV, p. 229, nr. 1011 (rezumat).

¹Rupt.

²Trotuș.

21

1686 (7194) mai 23

† Adec(ă) eu, preutul Radul snă Pahilie, nepotul Martei ot Cernătești, scriu cu cest zapis al meu, de a me bun(ă) voe am dat danie toată parte(a) mo(a)șei noastre Martei, giunătați de bătrân di sat di Cernătești, am dat svintei mănăstiri a lui Adam, am dat loc di vatra satului, și di tot locul, cu tot vinitul, ca-s(ă) fie dreaptă ocin(ă) și moșii svintei mănăstiri în veci. Și au fost de față preutul Irimii ot Otcani, și Dămiian snă Ruchiț ot Drițăști, și Costantin Donovici ot ot Fu(n)de(a)nul, și Ghiorghîț snă Mihul ot Hărăți, și pentru credinț(ă) ne-(a)m pos¹ și iscăliturili ca-s(ă) știe.

Б(ъ)лет „зрѣд<7194 / 1686>манѣт<23>”.

Аз, ереи Радѣл, искал.

Аз, Рѣкицани(?)(...).

Аз, иреи Иримиа, искал.

Costantin.

Ghiorghîț.

†Аз, Кирица син Тодер ot Mănăstire încă m-am prilejit mai pe urmă.

Arhivele Naționale Iași, Fond Mănăstirea Adam, I/15b, original, difolio, filigran, rupt la îndoituri.

EDIȚII: CDM, IV, p. 230, nr. 1015 (rezumat).

¹pus.

22

1686 (7195) octombrie 15, Mândrești

† Adec(ă) eu, Goia și cu soro-mea Ioana, ficiorii lui Ion căpitanul, nepoții Zavatiei, strenepoții Sămdzeanii, și eu Vas(i)lachi Cepraga și cu fimeia mea Poca, fata Zavatiei, nepoata Sămdzeanii, și eu Anghel, ficiorul Gramei izbașăi, nepotul lui Vas(i)lii Hosceag, préstrenepoți Băticăi, scriem și mărturisim cu acestu adevărat zapis al nostru di nimi săliți, nici asupriți, ce di a noastră bun(ă) voe ne-(a)m învoit cu ai noștri frați și oameni și ne-(a)m îndurat și am dat a noastră dr(e)aptă ocin(ă) și moșie, toată partea strămoșului nostru Băticăi din sat din Năvărniți, a triia parte din din sat, cari moșia iaste cumpăratur(ă) de la Ilea Buznea și Ilei i-au fostu dat la Vicol, și Vicol au cumpărat di la Ionașco și di la Țiganca și di la nepoții lui Toader de la Andreiu. Această parti di ocină am dat danii sv(i)ntii mănăstiri a lui Adam ce iaste în Codrul Ghenghii, am dat loc din vatra satului, și din țarin(ă), și din fânaț, și din izvoară, și din pădur(e), și din tot locul cu tot vinitul, cătu să va alege parte(a) strămoșului nostru Băticăi a triia parte din sat din Năvărniț(i), ca-s(ă) fii driaptă ocin(ă) și moșie svatii mănăstir(i) în veci. Așijdirili și niști rud(e) ce mai avem, de vor tânji și nu vor putea răbda, le vom da moșie într-altu loc. Iară la această danie să (nu se)¹ (a)¹ mestici a faci vreun val sv(i)ntii mănăstir(i), că cine s-ar ispiti, să fii afurisit și procleat di Domnul H(risto)s, (și)¹ di a Svinții sale cinstită Maică, și de Sv(â)ntul Ioan Cârstitel, și de toți sv(i)ntii. Și într-această tocmală au fostu di față Gavrilas Cepraga călugărul din Făstăci, și Iliséiu călugărul ot Mănăstir(e), și Ioan călugărul ot tam, și Gavril Barna o(t) Puțeani, și Bolea ot Milești, și Alicsandru zet Ilie, și Arcatii croitorul ot Lehani, și Ilii snă Bărbantă ot Crăești, și mulți oameni buni și bătrâni. Și pintru mai mai mar(e) credința noi toți ne-(a)m pus iscăliturili ca să-s(e) cr(e)adză. Eu Ion am scris zapisul.

Ѓ Мъндрици л(е)т зрче<7195 / 1686>ок(томберіе)ѣ<15>.

Lupul snă Grama.

Este cu voe me.

Ioana.

Аз, Алиѣандрѣ, искал.

Аз, Бас(и)лаки, искал.

Аз, Гоє сын Ион.

Галері къл(ъ)р(ъ)л.

† Аз, монах Илнсен, искал.

Аз, Адам кълп(итан), искал.

Из, Ион, искал.

Еѣ, попа Ион, искал.

Gavril Barna.

Bolea.

Arcatie croitor.

Ilii Bărbăntă.

Arhivele Naționale Iași, Fond Mănăstirea Adam, I/16, original, filigran, rupt la îndoituri, lipit.

EDIȚII: CDM, IV, pp. 236-237, nr. 1045 (rezumat).

¹Rupt.

23

1746 (7254) iulie 25

Din luminată porunca mării sale domnului nostru Ion Ioan voevod.

† Vasile Sturz(a) biv vel stolnic, facim știre că aici înaintea me viind Ion Căpățînă cu o luminată porunca mării sale stăpânului nostru Ion voevod întru care îmi poruncеști măriia sa ca să le iau sama încă o dată cu călugărul Iorestu Movila de la mănăstire(a) Adamul(u)i pentru părțile Todosiei Munteniții din moșiile Pupezăanii, Negoeștii, Dăncenii, Tărăbușăanii, Sârbii, Dimitreștii și Vicolenii de la ținutul Tutovii, ci vre(a) călugărul (...) ¹ stăpâniască pentru o datorii a Todosăi, și că pi lângă acestea li mai înpresoară cu stăpânire(a) în țării și o bucată de loc din driaptă moșiia lor Pupezăanii, parte(a) dispre apus de Hobilna.

Deci, eu această pricină cu Căpățâneștii și cu călugărul am mai cercetatu și mai înaintea, și pe sămni și mărturii ci ni-au arătat ficiorii lui Căpățână am dat întru toati rămas pe călugăr și i-am hotărât să nu superi mai mult pi Căpățânești, căci părțile Todosăi sântu drepti a ficiorilor lui Căpățînă, plătind mama lor Alecsandra toate datoriile Todosăi, atât la mănăstiri, cum și la alte locuri, pentru cari au arătat și dovezi. Așâjdere și pentru ace(a) bucată di loc, partea dispre apus, fără dreptate s-au întinsu călugăr(ul) că-i driaptă a Căpățîneștil(o)r din moșiia lor Pupezăanii, și atuncia li-am împlinit și venitul ci luosă călugărul di pi acele părți. Apoi și acum după această luminată poruncă a stăpânului nostru ce mi-au adus ficiorii lui Căpățînă,

chemând pe călugăr de față, tot acea giudecată li-am făcut și călugărul nici o dovadă n-au scos, decât au zis el să va giudeca și la Divan(u)l mării sale stăpânului nostru.

Și pentru aceia am datu Căpăținiștilor și aciaștă mărturii și această carte di giudecată (...) să le vadă dreptate(a) ci au și să-ș(i) poată stăpâni moșiile cu paci despre mănăstiri.

Λ(ε)τ. *зсиа<7254 / 1746>иъλ(іε)ке<25>.

Басили ГТѸр(за)Бив бил стѡли(к).

<Pe verso>: Mărturia lui Vasăle Sturza cu poronca lui (...)².

Arhivele Naționale Iași, Fond Mănăstirea Adam, V/19, original, difolio, rupt la îndoiture.

¹Rupt.

² Spațiu gol.

24

<după1787 iulie 31>

Pirilipsis de pe scrisorile mănăstirii Necoriți(i) unde să prăznu(i)ești hram(ul) lui Sfeti Ion Novii din Eși.

*зрсд<7174/1666> априиле28. Un ispisoc de la Duca vod(ă) pentru jodecata ce au avut igumenul pentru o moșie Vitezăștii din ținut(ul) Tutovei pe Corod cu Istratii de Vitezăști și arat(ă) că au scos mănăstire(a) zapis că au cumpărat hat(manul) Neco(a)ră de la răzăși, din a cince(a) parte 2 părți cu corți și cu o vii apro(a)pe de casii, și cu heleșteu de pești, și cu loc de fânați, de la Neculai Ciovliciu, și de la sora lui Sofica, și Ana, și Mărica, și Arsinie, Frăsina, și Ceuca, fat(a) lui Ion Mărdari, și Gavrilă Pribicel, drept 220 de taliri.

*зсиз<7257 / 1749>фев(р)аріе28. O mărturii de zapis de la Costantin Boncana, i de la Toader brat, i de la Flore brat, i Movila brat, și de la Costantin sin Vasile Ștefan brat Costantin, Ion Lelița, Chiriac sin Lelița, Grigorii brat Chiriac, Vasile sin Iordache, Ion Nejderiul, Lupul Nejder, Alisandru Nejderiul, Iftodi sin Toader Sidor, și acești de sus din zapis ca să stăpâne(a)scă moșie cu pace, dat la mâna lui Costantin Gândul, (e)pitrop(ul) mănăstirii.

1787 iuli(e) 31. O mărturie de Cuciul Ionichii iscălit(ă) martor și Cărjăi log(o)f(ă)t și alții adiverezi stăpânire(a) moșii Vitezăști a Ciovliceștilor pân(ă) în drum.

* $\widehat{\text{ЗСНЗ}} <7257 / 1749> \text{МАРТ}(\text{іе})\widehat{\text{А}} <1>$. O mărturie de la Oprișan sãn Păvălașcu arat(ă) că au vândut lui Costantin Movila și lui Iorescu Movila parte(a) lui din Vitezăști și văzându scrisorile lui Necoriță arat(ă) că rău au vândut și să de(a) banii înapoi și mănăstire(a) Necoriț(a) să stăpâne(a)scă cu pace în veci.

БѢ ЛЕТО * $\widehat{\text{ЗСГ}} <7203 / 1695> \text{М}(\text{Ѣ})\text{С}(\text{А})\text{ЦА} \text{ГЕН}(\text{АРІЕ})\widehat{\text{К}} <20>$. Uricul de la Duca vodă a mă(n)ăstirii lui Adam.

Arhivele Naționale Iași, Fond Mănăstirea Adam, III/42, original.

25

1817 iunie 17

Scrisorile moșiiilor Măcișenii și Clenii de la țin(u)t(ul) Covurluiului ci s-au dat la dumi(sale) vorn(i)c(ul).

(1)817 iuni(e) 17

Velet	Luna	No.	Scrisorile
-	-	1	Copii di pi un ispisoc de la Barnovschi v(oie)v(od) fără velet.
7136 <1628>	ghen(a)r 17	2	Ispisoc di la Barnovschi vodă pentru satul Măcișeni.
7143 <1634>	săpt(emvrie) 14	3	Hotarnică pi Măcișeni de la Strătulul și Calmațuiu.
7159 <1651>	fevr(uarie) 20	4	Hrisov de la Vasili vodă pentru Măcișeni.
7159 <1651>	fevr(uarie) 20	5	Zapis iscălit di bo(i)erii țării pentru vânzare Mățășani.
7160 <1652>	fevr(uarie) 15	6	Ispisoc de la Vasili vodă pentru satul Măcișenii.
7175 <1666>	dec(em)v(rie) 7	7	Ispisoc de la Istrati Dabija v(oie)v(o)d pentru Măcișeni.
7178 <1670>	iuni(e) 30	8	Ispisoc sârbăscu de la Istrati Dabija v(oie)v(o)d.
7224 <1716>	aug(u)s(t) 4	9	Carti și cu copie ei de la Mihai v(oie)v(o)d Racoviți.

7227 <1718>	dec(em)v(rie) 27	10	Carti di la Mihai vodă Racoviți pentru parte(a) lui Capic.
7229 <1720>	oc(tom)v(rie) 9	11	Mărturii hotarnică pentru Cleni de la căp(i)t(anii) Vasăli și Ioniță Atofănesii și cu copie ei.
7271 <1763>	iuni(e) 20	12	Mărturii hotarnică pentru Cleni și Măcișeni de la Neculai i Ciucă biv vel căp(i)t(an).
1777	iuli(e) 15	13	Copii di pi carti g(os)pod a stăpâni moșiia Măcișeni.
1773	fevr(uarie) 27	14	O cercetare de la Irimiia dichiu(l) mitr(opoliei).
1783	mai 3	15	Carti g(os)pod cătră pârcălăbii pentru Cleni și Mățișeni.
1785	iuni(e) 20	16	Jalbă și carti g(os)pod cătră pârcălăbii.
(17)85	oc(tom)v(rie) 9	17	Răvaș(ul) pârcălăbii cătră Toadir Năstachi și Neculai Carpu.
1786	ghen(a)r 30	18	Zapis di la Ileana Moviloae pentru giudecata ci au avut.
1786	ghen(a)r 30	19	Carti di giudecată di la veliții bo(i)eri.
1786	mai 13	20	Carti g(os)pod cătră Ioniți Negre de hotărât.
1787	iuni(e) 25	21	Hotarnică de la Ioniți Negre.
1793	dec(em)v(rie) 1	22	O anafora de la veliții bo(i)eri a Țării Românești întărită și cu peceti g(os)pod.
1777	iuni(e) 10	23	Schimbu întărit de mit(ropolitul) Gavril și iscălit de păh(a)r(nicul) Iancul Grecean(u).
1787	iuni(e) 12	24	Doauă răvașă de la igumenu(l) Ionichie și un sânet tot asupra schimbului.
1799	mai 9	25	Schimbu de la mănăstirea lui Adam iscălit di igumenu și alții, întărit și cu pecetia mănăstirii.
1800	apr(ilie) 23	26	Zapis de la Vasile și Petre Cernat pentru 16 stânj(enii) din moșiia Clenii, zâci dum(nealui) pah(arnicul) că le-au făcut schimb cu prot(o)si(n)ghel(...).
1803	mai 16	27	Zapis de la Zamfira, fata lui Gheorghii Movilă, că au vândut toati părți ci trag de pi niam(ul) Movilesc.
1804	av(gus)t 16	28	Carti g(os)pod pentru apărare(a) pădurilor de la Corni.
(1)805	mart(ie) 20	29	Mărturii de la Petre Cernat și alții pentru Mățișeni.
Velet	Luna	No.	
1809	iuli(e) 15	30	Carti cătră banul Gavril Iamandi de la Divan.
-	iuli(e) 17	31	O jalbă.
1785	fevr(uarie) 18	32	Un zapis a med(elni)cer(ului) Movila prin cari vindi Măcișanii și alti părți comis(ului) Gheorghii Șerban.
<i>Alti scrisori ci în urmă sau mai dat dumis(ale) vorn(i)c(ului).</i>			
1793	no(i)emv(rie)	33	O adiverinți a lui Cost(an)d(in) Movila prin cari faci

	26		vechil pi fiiul său a încredința Divanul de vânzarea Măcișanilor.
1816	apr(ilie) 26	34	Carti g(os)pod cătră dumi(sale) banu(l) Petrachi Negre de hotărât.
-	-	35	Noauă zapisă ci sânt pi viili de la Cleni.

<SS>.

Arhivele Naționale Iași, Fond Mănăstirea Adam, V/44, original, difolio, filigran.

26

<după 1820>

Opis pentru toate documenturile mon(a)st(i)r(ii) lui Adam în pricina ci are cu răzeșii din moșia Socii și Buceștii, care sânt următoarele:

No. următ(o)r	No.	
1	7118 <1609 septembrie 1-1610 august 32>	Carte de la Eremia Movila v(oie)v(o)d pentru moara de la Vadu(l) Roșcăi.
2	7144 <1635 septembrie 1-1636 august 31>	Carte de la Vasile v(oie)v(o)d pentru jurământul lui Hârbor și a lui Vasile Roșca vor(nic) pentru moșia Dămăcenii și Socii.
3	7144 <1635 septembrie 1-1636 august 31>	Suret de pe ispsisocu(l) l(u)i Vasili v(oie)v(o)d de pâra ci au avut Crâstea vor(ni)c cu Hârbor pentru moșia Dămăcenii.
4	7145 <1636 septembrie 1-1637 august 31>	Carte de la Vasili v(oie)v(o)d pentru moșia Dămăcenii.
5	7145 <1636 septembrie 1-1637 august 31>	Suret de pe ispisocul de la Vasile v(oie)v(o)d pentru moșia Dămăcenii.
6	7152 <1643 septembrie 1-1644 august 31>	Copie de pe hrisovul de la Vasile v(oie)v(o)d de împărțală cu răzeșii a moșiei Dămăcenii.
7	7158 <1649 septembrie 1-1650 august 31>	Mărturiia lui Chicoș șatrariu pentru moșia Dămăcenii.
8	7222 <1713 septembrie 1-1714 august 31>	Porunca gospod de împlinirea dejmii de pe moșia Vadu(l) Roșcăi.
9	7232 <1723 septembrie 1-	Zap(i)s de cumpărătura moșiei Vadu(l)

	1724 august 31>	Roșcăi.
10	7234 <1725 septembrie 1-1726 august 31>	Carte gospod de la Mihai Racoviți v(oie)v(o)d ca să înlănească de la răzeșii de Bucești dejmă.
11	7244 <1735 septembrie 1-1736 august 31>	Carte de blestăm pentru aflarea hotarul(u)i moșiei Dămăcenii.
12	7245 <1736 septembrie 1-1737 august 31>	Hrisov de la Grigori Ghica v(oie)v(o)d pentru încunjurare a tot trupul moșiei Dămăcenii.
13	7252 <1743 septembrie 1-1744 august 31>	Carte de la domn(ul) Ioan Necolai v(oie)v(o)d pentru podul de la Vadu(l) Roșcăi.
14	7257<1748 septembrie 1-1749 august 31>	Carte de judecată de la domn(ul) Costandin Necolai v(oie)v(o)d și de la Nechifor mitropol(i)t pentru moșia Vadu(l) Roșcăi.
15	7260<1751 septembrie 1-1752 august 31>	Anafora de la Costandin Cihan Racoviță v(oie)v(o)d ci au dat rămaș(i) pe Hârbor cu ai săi și au întărit stăpânirea lui Iorist pe satul Dămăcenii și Socii.
16	7261 <1752 septembrie 1-1753 august 31>	Hrisov de la Ioan Mihail Cihan Racoviț(ă) v(oie)v(o)d pentru Vadu(l) Roșcăi.
17	7261 <1752 septembrie 1-1753 august 31>	Ispisoc de la Costandin Racoviți v(oie)v(o)d de împărțala moșii Dămăcenii.
18	7263 <1754 septembrie 1-1755 august 31>	Anafura de la Matei v(oie)v(o)d pentru moșia Vadul(u)i Roșcăi ci au dat rămas pe Anița șatraroaia.
19	7263 <1754 septembrie 1-1755 august 31>	Zap(i)s(ul) popii lui Ioan Cărciga întărit de Logofeție pentru moșia Socii.
20	7263 <1754 septembrie 1-1755 august 31>	Zap(i)s(ul) popii lui Ioan Cărciga că nu să va mai scula la judecată eu Iorist Movilă pentru moșia Socii.
21	7263 <1754 septembrie 1-1755 august 31>	Anafuraoa de la Matei v(oie)v(o)d întărită pentru care s-au dat rămas pe Vasilachi Hârbor cu ai săi pentru moșia Socii.
22	7268 <1759 septembrie 1-1760 august 31>	Hrisov de la Theodor v(oie)v(o)d care întărește stăpânirea lui Iorist pe satul Dămăcenii și Socii.
23	7269 <1760 septembrie 1-	Hrisov de la Grigori v(oie)v(o)d pentru

	1761 august 31>	moara de la Vadu(l) Roșcăi a monast(i)r(ii) lui Adam.
24	1775	Cartea de la Grigori Ghica v(oie)v(o)d ca să tragă mon(ast)(i)r(ea) lui Adam tot venitul de pe moșiia Dămăcenii și Vadul Roșcăi.
25	1776	Hotarnica bucății de loc din Dămăcenii tăinuită de cătră Bucești.
26	1793	Mărturiia isprav(ni)ci(lo)r de la țin(u)t(ul) Tecuciul(u)i pentru moșiia Vadului Roșcăi.
27	1806	Mărturie de la stărostiia Putnii pentru de a pune la cale pe o(a)meni(i) acei ci șad pi moșiia Vadul(u)l Roșcăi.
28	1819	Mărturie hotarnică a tot trupul moșiei Dămăcenii de la dumn(ea)l(u)i aga Petrachi Negrea.
29	1819	Carte poruncitoare cătră aga Petrachi Negre și vor(ni)c(ul) Fotachi Fulger pentru hotărârea moșiei Dămăcenii.
30	1820	Învoiala vechilil(o)r răzeșil(o)r din moșiia Surăenii și Buceștii pentru moșiia Dămăcenii.
31	1820	Învoiala lui Ciorăță, vechil din partea răzășil(o)r din moșiia Buceștii, și întărită de Logifeția cea mare, ci dau pentru moșiia Dămăcenii.
<i>Adăogiri de documenturile ci în urmă s-au mai găsit atingătoare tot de această pricină, care sânt necuprinse în anafuraoa Domnescul(u)i divan.</i>		
1 ^{iu}	7231 <1722 septembrie 1-1723 august 31>	Hrisov de la Ioan Mihai Racoviți v(oie)v(o)d prin care s-au dat rămaș(i) pe răzeșii de moșiia Buceștii.
2	7246 <1737 septembrie 1-1738 august 31>	Carte de întăritură de la Grigori Ghica v(oie)v(o)d pentru moșiia Dămăcenii și Buceștii.
3	7265 <1756 septembrie 1-1757 august 31>	Carte de judecată de la Logofeție cea mare care au dat rămaș(i) pe răzeșii de Bucești.
	31. Ade(că) treizecișuina bucăți de documenturi și 3, adică trei care s-au găsit în urmă și cari au fost necunoscute judecății.	

Arhivele Naționale Iași, Fond Mănăstirea Adam, IV/112, original, difolio, filigran.

1831 ianuarie 24

1831 ghenar 24

Perilipsis de pe scrisorile mo(na)stirii lui Adam ce au arătat sv(ântul) părintii arhimandritul Chiril, egum(e)n mo(na)stirii, cuprinzătoare pe moșiile Osăecii i Grădinarii și alteli.

No	Anu(l), luna	
1	7036 <1528 martie 20> ⁹	Ispisoc sirbăsc de la Petru v(oie)vod cu tălmăcirea lui, întăritoriu lui Toader și fraților lui, feciorii Băloșăvii și săminția lor de aproape, Danciul Petrinda, feciorul lui Petru și toți nepoții Giurgii Sirbul, doauă sate pe Hobalna, Osiecii și Băloșăștii.
2	7161 <1652> oct(om)vr(ie) 14	Scrisoare de la Petrișor și Vrăbie izbaș, și Vasilie Țocul, și Savva Rojan, scriind și mărturisind, cum ei de bună voia lor au dat danie a lor dreaptă ocină din Codru(l) Ghenghii din hotarul Osiecilor, lui Adam căp(i)t(a)n de ș-au făcut monastire, cu loc pân(ă) în zările dealuril(o)r și în sus pân(ă) în Gura Văii.
3.	7200 <1692> ghenar 30	Copie de pe hrisov hotarnic pe câteva trupuri de moșie de la domnul Ioan Costandin v(oie)vod în care iaste trecută și daniia de mai sus de supt No. 2, întăritor monastirii lui Adam, cu toate acéle părți de ocină în veci.
4.	1794 mai 30	Mărturie hotarnică de la Vasili Pelin i Vasili Iașanu post(elni)ce(l) și Ioan Cârjă diiac, încredințată și de ban(ul) Costin Negre / is(pravnic) de Tutova / prin care din poruncă g(os)pod, afară de partea daniei, au mai ales monastirii 279 stânj(en)i, 4 palmi, după 9 zapise ce sânt arătate anume în hotarnică, danii, schimbătură și cumpărături, tot din Osieci.
5.	1794 dec(em)vr(ie) 1	Scrisoare de învoială iscălită de câț(i)va razeși, încredințată și de mitropolit(ul) Iacov, cum și de veliții boeri, arătând cum s-au învoit să stăpânească mo(na)stire(a) în câteva hotară de la ținut(ul) Tutovii, ci ari m(ă)n(ăstirea) împreună cu dânsii, iar pentru moșiia Pupezenii, Tărăbușăanii, Sârbii, Dăncenii și Dragomireștii, să dei mo(na)stirii tot hotarul moșiei Osăecilor.
6.	1799 apr(ilie)	Răvaș de la isprav(ni)ci(i) de Tutova către răzășii de Osăeci,

⁹DIR, A. Moldova, XVI, I, pp. 275-276, nr. 242.

	13	că răzeșii ș-au vândut părțile lor de moșie mo(na)stirii lui Adam prin zapis, deci să dea banii ce au luat de la mo(na)stiri ori să iscălească zapisul.
7.	1802 iuni(e) 15	Mărturie de giudecată iscălită de răp(o)s(atul) boeri, vor(ni)c(ul) Gavriil Conachi, spat(arul) Ștefanachi Sturza și banu(ul) Gavriil Iamandi, prin înfățișarea vechilului mo(na)stirii cu răzășii de Osieci, urmată din poruncă g(os)pod. După toată cercetarea ce au făcut și dovezile mo(na)stirii au găsit cu cale ca mo(na)stirea să stăpânească toată moșiia Osiecii, afară de 11 stânj(eni) a unui Nechifor, ci s-au găsit necuprinși de mo(na)stire, cum și de o partece să va alăge a celor nevânduți din 38 stânj(eni), căci răzășilor mai multă moșie în Osieci nu le rămâne.
8	1803 iuli(e) 25	Carte de giudecată ce s-au căutat la Divan între mo(na)stire și cu șat(rarul) Avram sin Costandin Manoli, pentru partea ce cerea el din Osieci, iscălită de mitropolit(ul) țăriiși veliții boeri. Dându-să rămas pe șatr(arul) Avram, să hotărăște mo(na)stirea să aibă a-ș(i) stăpâni moșiia Osiecii cu bună pace.
9	1825 oct(om)vr(ie) 1	Carte de giudecată de la dum(nea)l(u)i vor(ni)c(ul) Ioan Paladi, spat(arul) Alecu Sturza și spat(arul) Scarlat Sturza, după jalbile post. Gheorghie Ciohodariul cu alții asupra mo(na)stirii lui Adam pentru părțile ce pretinderisea jăl(uito)r(ii) din 2 moșii, Grădinarii și Osiecii. Și după cu amăruntul cercetare ce au făcut dum(nea)l(o)r boerii rânduți, luând în băgare de samă toate dovezile mo(na)stirii, cum și zisălor jăl(uito)r(i), și în sfârșit pentru Grădinari nu le-au mai rămas nici un cuvânt de a mai căeri părți, dând ei și învoială mon(a)stirii, iar din Osieci au numai 25 stânj(eni), 5 palmi, 2 parmace. În sfârșit s-au învoit cu mo(na)stirea ca acești stânj(eni) să-i stăpânească în lung din lacul Porcului pân(ă) în lacul din groapă, cum pré larg să cuprindi la această carte, întru mulțămirea amânduror părților și la învoiala ce au dat jăluitorii mo(na)stirii încredințată tot din (1)825 oct(om)vr(ie) 1, împreună și cu o spiță iscălită tot de dum(nealor), vor(ni)c(ul) Palade și spat(arul) Sturza.
10.	1830 avg(u)st 16	Cartea Divanului la dum(nealui) post(elnicul) Ioan Jora cu copiiia jalbii preac(uviosului) arhimandritul(u)i Chiril Cazimir, igumen mo(na)stirii ca împreună cu dum(nea)lor isprav(ni)ci(i) să cerceteze pentru înpresurarea moșiei Osiecii de către pârătul Gheorghie Ciohodariul, vechil din partea răzășilor de Osieci.
11.	1830	Înștiințarea și cercetarea către Divan de la dum(nea)l(o)r

	noemvr(i)e 30	post(elnicul) Jora, aga Neculai Greceanu, spat(arul) Alecu Sturza și pah(arnicul) Gheorghie Oprișan, că au cercetat pricina în ființa amânduror părților. Au văzut și dovezile mo(na)stirii pomenite în urmă, și că întinderea ce au făcut pârâții în moșiia mo(na)stirii, tăind și din pădurea mo(na)stirii, urmează după o măsurătoare a unui vor(ni)c de poartă Vasili Visul, carele în neființa nimăru din partea mo(na)stirii și împotriva cercetării dum(i)s(ale) vor(ni)c(ului) Paladi de la (1)825 și a învo(i)elii ci au dat ei mo(na)stirii, le-au ales mai mulți stânj(eni) piste acei 25 stânj(eni), cum să va vedea.
<i>Scrisori pentru Grădinari</i>		
12	1777 iuli(e) 3	O carte de blestem de la mitropolit(ul) Iacov.
13	1795 săpt(em)vr(ie) 25	Mărturiia de la isprăv(nicii) de Tutova, com(i)s(ul) Costachi Carăgea și cam(inar)(ul) Gheorghie Bogdan, că Inochentie Greceanul, egumen(ul) mo(na)stirii, a dat aducând carte g(os)pod pentru răzeșii di moșiia Grădinarii, ce să înparte pe 4 bătrâni, anumi Dragoș, Rujan, Tulbure și Tibescul, ci o are mo(na)stirea danii și cumpărături, carii fără nici o scrisoare sau alte îndreptări au pus stăpânire ei pe părțile acestor bătrâni; Și că după poruncă în ființa amânduror părți(o)r au cercetat pricina și neavând ei nici o dovadă la arătările lor, au rămas mă(nă)stirea să stăpânească moșiia după zapisili și scrisorili ce are. La 1796 fevr(uarie) tot aceeași isprav(ni)ci arată în dosul ceii de sus că au adus și răzășii carte g(os)pod și după cercetarea ce au făcut au rămas ca să-ș(i) stăpânească mo(na)stirea tot hotarul în pace despre răzășii ce rău să acolisăsc.
14.	1796 oct(om)vr(ie) 30	Mărturie de giudecată de la răp(o)s(a)ții boeri, ban(ul) Mihălachi Cerchez, i pah(arnicul) Matei Costachi, și Movila jic(ni)cer, între mo(na)stirea lui Adam și cu răzășii de Grădinari, prin care să dă dreptate mo(na)stirii să stăpânească 3 bătrâni și 3 părți din al 4 ^{lea} bătrân din Grădinari, după zapisili ce s-au văzut la mo(na)stiri, iar o a 4 parte din bătrânu(l) Tibescul, fiind că s-ar fi cunoscut zapisul dres s-au scris într-însul și cu altă slovă, să lasă să o stăpânească un Iordachi Gorgă cu neamurili.
15.	1798 mai 29	Mărturie de la Iordachi Gorgă, i Ioniți Chișcu, și Gheorghie Murgoci, că după cercetarea ce s-au făcut mai în urmă la Divan, zapisul acel pomenit în urmă că n-ar fi adevărat, zapisul este iaste adevărat și nemaivând a răspunde împotriva acelui zapis au dat mărturie mo(na)stirii îndat(ă) ca să stăpânească dispre dânșii în pace după zap(i)s, încredințat

		fiind și de dregători: spat(arul) G. Costandachi și sluger(ul) Ioniță Negre.
16.	1798 iuni(e) 6	Cartea domnului Alexandru Ioan Calimah v(oie)v(o)d dată de stăpânire monastirii lui Adam pe întreagă moșiia Grădinarii.
17.	1802 iuni(e) 15	Mărturie de la răp(osa)ți(i) boeri, vor(ni)c(ul) Gavriil Conachi, spat(arul) Ștefănachî Sturza și post(elnicul) Gavriil Iamandi, aflându-s(e) ban, după cartea g(os)pod ce le-au dus igumenul, li-a dat pentru multe pricini ce avea cu răzășii. Cercetând și văzind dovezili mo(na)stirii în sus pomenite, au dat mărturia aceasta mo(na)stirii ca să-i fie de îndreptare.
18.	1803 iuli(e) 20	Carte de giudecată de la Divan între mo(na)stire și cu șat(rarul) Avram sin Cos(tan)d(in) Manoli, ci cerea parte de pe tatăl său în Grădinari și s-au dat rămas, fiind acolisitor.
19.	1803 noem(brie) 10	Mărturie de cercetare de la spat(arul) Matei Costachi și Iordachi Movilă jic(ni)cer, prin care după ce arată anume dovezile mo(na)stirii și cuprinderili lor, cunoștință le-au dat că tot trupul moșiei Grădinarilor să-l stăpânească monastire(a) nesupărat(ă) de nime / cuprinzindu-să pricina și de alte hotară de moșie /.
20.	1815 dec(em)vr(ie) 17	Cercetarea de la dum(nea)l(u)i spat(arul) Ioan Iamandi după cartea g(os)pod ce i-au dus un Dumitru Gorgă i Petre Gorgă și alții, ce s-au numit răzăși de Grădinari, și că unora nemairămându-le cuvânt, viindu-și în cunoștință au lăsat pe mo(na)stire în pace. Iar alții nemulțămindu-să le-au pus soroc să vie la Divan.
21.	1800 oct(om)vr(ie) 28	Izvod lip(it) de hotarnic(ă), iscălit de maior(ul) Ioan Macarescul, i Co(stan)d(i)n Portasie biv vel căp(i)t(a)n, i Manolachi Lupașc(u) post(elni)ce(l), i Gavriil Zorilă post(elni)ce(el) și Costandachi Macari, după cum s-au dat moșiia Osieci, stânj(enii) ce au avut numiții în Osieci pentru părțile de moșii ce au avut mo(na)stirea lui Adam la Hobalna, cum să va vedea

<Pe verso-ul ultimei file>: Perelipsu de moșie Osăecii și de Grădinari.

Arhivele Naționale Iași, Fond Mănăstirea Adam, II/81.

1832 septembrie<f. z.>

Perilipsis(ul)scrisorilor moșii Dămăcenii¹⁰ a Sf(intei) M(ănăstiri) Adam de la țin(utul) Tecuci și Putna de Leon Saol Bârlad.

No	Velet	Luna	Arătarea de cuprindere(a) lor / (1)832 săpt(em)v(rie).
1.	7118 <1610>	apr(ilie) 21	O carte de la d(omnul) Ioan Irimia vod(ă) pentru gârla de la Vadu Roșcăi pentru moară, însă este sârbăsc, fără tălmăcire.
2.	7144 <1635 septembrie 1-1636 august 31>	-	Cartea de la Vasăli vodă pentru giurământul lui Hărăbor și a lui Vasăli Roșca vornec ce nu i să poate dezlega zisăle den lăuntru.
3.	7145 <1637>	apr(ilie) 23	Cartea de la Vasăle vo(ie)v(o)d cătră Racoviț(ă) Cehan log(o)f(ă)t și Dumitrașc(u) stol(ni)c, ca să hotărască moși(a) Dămăcenii și Socii și să aleagă niște părți a Roșcăi vor(ni)c ce avea cumpărătură de Cârstea vornic, socru(l) lor.
4.	7128 <1619 septembrie 1-1620 august 31>	-	O mărturie hotarnică de la Chicoș șătrar ce au hotărât cu poroncă domne(a)scă Roșcăi vornic tot satul Dămăcenei despre moșiile megieșite. Carele arată că au strâns oameni înpregiuraș(i) după rânduială, care arată toati sămnile moșii Dămăcenii, adecă purceg zicând dintr-un sămnu ce-i zic Portișoara, și de acoloa merge prin mijlocul Rogoșăanii, și prent-un plop arsu până într-un sămn ce să cheamă La Sfredel, și de acoloa mergi pren mijlocul satului Dumbrăvițai în dreptul locului pe lângă bisărica Dumbrăvițai pân(ă) ce dă în matca Săretiului celui bătrân, și de acoloa mergi prin matca Săretiului în gios până într-un sămn ce cheamă Mormântul Ceucăi, și de acoloa merge în dreptul locului spre răsărit până unde dă Gura Dimaciului în Bârlad, și de acoloa merge prin matca Bârladului în sus iar păr(ă) în Portișoară.
5.	7158 <1649 septembrie	-	O mărturie de la Chicoș șătrar și de alți mulți răzăș(i) ce au dat-o din poronca domnească, care

¹⁰Dimăcenii.

	1-1650 august 31>		au arătat sămnele moșii după hotărâre(a) vornecului Șoldan.
6.	7232 <1724>	iuni(e) 6	Un zapis de vânzare a logofetesăi Tudoscăi, soțae răposat(u)lui log(o)f(ă)t Coste Adam, ce vinde parte(a) de moșii ce au avut la Vadu Roșcăi în Dămăcenii, egumenu(l) Iorest.
7.	7244 <1736>	avg(us)t 30	<p>O mărturie hotarnică de la pah(a)r(nicul) Toad(e)r Costache și Negre căp(i)t(an) în cuprindere că au mersu boerii hotarnici cu poronca g(o)sp(o)d de au ales parte(a) de moșie Dămăcenii, ce au avut Iorest egumenu(l) cumpărătură de strămoș(ul) lor Crăste vornec de la Hărăbor i Andriiu, fratile lui Moțoc, și de la Chezăle, Fition, și de la Bratei, și de la Albotă, și de la Corneș(?), Zămbriu, și de la Băluș, cu zapis din let 7112, care acest sat Dămăcenii l-ar fi vândut tot Cărstii vornec din hotar în hotar, care hotarnică arată toati sămnele aceștii moșii Dămăcenii, cari mai întâi să începe dintr-un sămn ce să cheamă Portișoara; carele au și măsurat locul de acolo cu funie despre apus de Săret, malui Săret(u)lui, au (i)eșit 92 funi(i), cât(e) de 30 stânj(en)i funie, mai trăgând și malu(l) unii gârle Ruginosul la malui bălțai Liștivei, ce să împreună, și alte hotară vin dinspre apus. Au (i)eșit răzășii de Negrești și fiind multă pricină între răzăși de Negrești cu răzășii de Dămăcenii, vrând răzășii de Dămăcenii ca să tragă și acolo (...) ¹¹ până să vor împlini 92 funii, neprimind răzășii (...), hotărând apoi hotarnici ca să giure 12 oameni din răzășii Negreștil(o)r și să rămân(ă) hotar Dămăcenil(o)r (...), și n-au vrut ei să giuri. D(umnea)lor au dat voi răzășil(o)r de Dămăcenii (să tragă) brazdă și să meargă până unde vor socoti ei.</p> <p>Iar răzășii de Dămăcenii ori știind că le treci hotar de acolo în gios, ori neștiind până unde mergi hotar(ul), n-au vrut să mai tragă de la acel loc, și acolo au lăsat și hotarnicii să rămâi hotar. Și au venit acolo 67 funii, cari acestea mergu din hotar în hotar. Iar din drept(ul) acelu pe malu(l) Săretiului în gios merg 25 funii, cari mai sus s-au pomenit că au scurtat, întâmpinându-să cu hotar(ul)</p>

¹¹ Ilizibil.

			Negreștilor, și acești 25 funii merg în gios den hotar(ul) Negreștil(o)r pe malu(l) Ruginosului, despre răsărit de Sâret, până în malu(l) Berlovățai la Vadu(l) Țăganului, de unde să începi hotar(ul) Dămăcenilor, trăgând pe Bârloviț în sus, și s-au aflat 72 funii i 12 stânjăni, și acole s-au împărțat după scrisorile lor, adică 24 funii, 4 stâ(n)j(en)i, parte răzășil(o)r a treia parte, și a Dăm(ă)ceștil(o)r 48 funii și 8 stâ(n)j(en)i, măsurându-să și capătu(l) despre apus pe Sărățel despre hotarul muntenesc, iarăș s-au tras din hotar(ul) Dumbrăvițai de unde să numește moara lui Ceoașcă până în mormânt(ul) lui Ceiacăi pe Sărățel, au (i)eșit 94 funii și iarăș s-au împărțat în trei părți, și după acea hotărâre au și pus pîiatră hotar.
8.	7245 <1736>	dec(em) v(rie) 2	Uric de la d(o)mn(ul) Ioan Grigori Ghica vo(ie)vod întru care întărești hotarnica egumenului Iorest Movila pentru moșia Dămăcenii ce o are din an 7244 <1736> avg(us)t 30 făcută din poruncă g(os)p(o)d făcută de Toader Costache vale pah(arnic) i Negre vel căp(i)t(a)n.
9.	7246 <1738>	martie 9	Poronca g(o)sp(o)d de la Grigori Ghica vo(i)evod cătră Toad(e)r Costache vel ban ca să me(a)rgă la moșie Dămăcenii și să cerceteze pentru o bucată de loc ce n-au fost arătată răzășii de Bucești la hotărătura ce au făcut aratat(ul) ban.
10.	7248 <1740>	iuni(e) 12	Un ispisoc de la Grigori Ghica voevod di întăritură lui Iorest Movila igumen pi un zapis ci l-au avut de danie di la răzășii di moșia Negrești din 7247 <1739> martie, pentru un pogon de loc ci i-au dat în malul Ruginosului despre apus de ș-au făcut moară.
11.	7257 <1748>	săpt(em) brie) 1	Carte de giudecată de la Costandin vodă Neculai și de la Nechifor mitropolitul și alți boeri mari de rămas pe Anița, fata Todoscăi logofetesii, pentru parti di moșii ci vândusă maică-sa lui Iorest Movila, cu zapis din 7232 <1724> iuni(e) 4, în care scriind că au fost vândut și Anița, împreună cu maică-sa parti(a), soțului Costi logofăt, ci să va alege di la Vad(ul) Roșcăi drept 40 lei vechi, și s-au dat dreptati lui Iorest igumenu(l).
12.	7263 <1755>	iuni(e) 18	Anafura di la veliții boeri cu întăritura domnului Matei Ghica voi(e)vod pentru moșia Dămăcinii în

			Soci, ci să poreclescu și Vadul Roșcăi, parti Coste logofătul ce s-au vândut de soția sa Todosca logofete(a)sa, cari li au cu protimis. Au cerut Anița sătrăroai ca să răscumperi aci moșii vândută de maică-sa și s-au dat rămasă și au rămas Iorest igumenu(l) ca să stăpâne(a)scă aci(a) parti di moșii după zapisul de cumpărătură ce-l ari din an(ul) 7232 <1724 iunie 6>.
12 ¹² .	7260 <1752>	mai 25	<p>Anafora di la veliții boeri întărită di domnul Costandin Mihai Cihan Racovița voi(e)vod de giudecata ce au avut Iorest, igumenul mănăstirii lui Adam, cu Vasilachi Hărăbor și cu nepotul său, preotul Ioanu Carciga, pentru satul Dămăcinii, ce iasti pi Siret, ținut(ul) Tecuciului, arătând Vasilachi Hărăbor și preot(ul) Ioanu Carciga un uric di la Iliiaș vodă din veleat 7055 <1546 septembrie 1-1547 august 31>, scriind pe un loc din pustiiu din Soci, ce(a) din gios giumātate, cari acist sat Soci au zis ei că iasti înpresurat în hotarul satului Dămăcenii.</p> <p>Însă ace(a)stă pricină au arătat ei numa(i) cu gura, iar vreo scriso(a)re mai noo sau altă dovadă de stăpâniri n-au arătatîn 204 an(i) ce au trecut la mijlocu(l);</p> <p>Iar Iorest Movila egumen au arătat scrisori, anume un zapis din veleat 7112 <1603> săp(tembrie) 14, de la Hărăbor și Andreiu, fratele lui Moțoc, și Ghizăle, și Fiteon, și Grecu, și Brateiu, și Albotă, și Corne, și Zâmbriță, au vândut ei a lor dreaptă moșie, tot sat(ul) Dămăcenii, drept 120 galben(i) de aur, răpo(s)at(u)lui Cârstei, ce au fost vornic mare, făcut înainte(a) a multor o(a)men(i) ș-a 12 pârgar(i) de Tecucuciu¹³; Ș-au mai arătat egumenul 2 ispiso(a)ce de la Vasili vodă, unul din 7144 <1636> ghenar 15¹⁴ și altul din 7145 <1636></p>

¹²bis.¹³Așa în text.¹⁴Publicat în *DRH*, A. Moldova, XXIII, 1996, volum întocmit de Leon Șimanschi, Nistor Ciocan, Georgeta Ignat și Dumitru Agache, p. 345, nr. 307; Const. Solomon, C.A. Stoide, *Documente tecucene*, Bârlad, Tipografia Lupașcu, 1938, vol. I, p. 13, nr. XVI; *CDM*, II, p. 238, nr. 1130 (rezumat).

			oc(tombrie) 23 ¹⁵ , precum s-au giudecat Vasile Roșca și alții ai lui cu Hărăbor și cu alte ne(amuri) a lui, pentru sat(ul) Dămăcenii și după scrisor(ile) ce au înfătoșat amândoo părțile, s-au dat dreptati Adămeștilor a stăpâni sat(ul) Dămăcenii pe hotărătura lui Chicuș șetrar.
13.	7261 <1753>	mai.	Suret de pe hrisovul lui Costandin Mihai Cehan Racoviț(ă) voevod ce întărești pre schitului Dumbrăviții și moșii ce are în hotar(ul) sat(u)lui Dumbrăvița și în hotaru(l) sat(u)lui Sânești, în care suret să arată și sămnile moșii Dămăcenii, ce să alătorează cu ace(a)stă moșii.
14.	7261 <1753>	iun(ie) 3	Hrisov de la Costantin Mihai Cehan Racoviț(ă) vo(i)evod ce arată toati pricinile de judecată ce au avut Iorestu egumen cu urmașii Anghelinii, ce să numescu Bujenéști și cu Stamatini cluceriu pentru împărțire(a) moșiilor, ce au avut între dânșii neamurili și arătătoriu de toate sămnile moșii Dămăcenilor din giur înpregiuriu.
15.	7261 <1753>	iuni(e) 7	Ispisoc de la Costantin Mihai Cehan Racoviț(ă) vo(i)evod de întăritură Lupului Bujor(e)an(u) med(elnicer) pentru judecata ce-au avut cu Iorest egumen pentru o a tree parte de sat Dămăcenii și alte părți.
16.	7262 <1754>	mai 27	Hrisov de la domnu(l) Matei Ghica vo(i)evod de întăritură Lupului Bu(jo)r(e)an(u) med(elnicer) pe a sa dreaptă ocină și moșie pe a tree parte din sat din Dămăcen(i), ce au avut giu(de)cată și împărțire cu neamurile lui.
17.	7263 <1753>	mai 12	Zapis de la popa Ioan Carciga ce-l dă la mâna lui Iorest egum(en) pentru moșie Soci, arătând că n-are nici o parte în Soci, și au umblat fără de cale neavând nici o treabă, dând această scriso(a)re că nu se va mai scula niciodată, care zapis pe lângă alți marturi să întărești și de un vel logofăt.
18.	7263 <1753>	mai 21	Țidulă de la domnul Mateiu Ghica vo(i)evod cătră mitropolitul și veliții bo(i)eri ca s(ă) judece pe egumen(ul) Iorestu și cu Vasilachi Hărăbor pentru moșie Dămăcenii i Socii, și după cum vor afla să

¹⁵Publicat în *DRH*, A. Moldova, XXIII, pp. 593-594, nr. 544;Const. Solomon, C.A. Stoide, *op. cit.*, 13-14, nr. XVIII.

			înștiințază.
19.	7263 <1753>	mai 25	Zapis de la popa Ioan Carciga dat cât(r)ă egumen(ul) Iorestu că după ce l-au rămas din giudecată pentru moșie Soci, au rămas să întoarcă și cheltuiala egumenului, întru care arată că de s-ar mai scula la judecată sau ar pune pe alții, atuncea să plătească cheltuiala câtă s-au făcut.
20.	7263 <1753>	iun(ie) 14	Anafora de la mitropolitul și de la boerii divanului întărită de Mateiu Ghica vo(i)evod lui Iorest Movila pentru judeca(ta) ce au avut cu Anița, fiica Todoscăi logofiteasăi pentru vânzare(a) de moșie ce au vândut logofeteasa la anii 7232 <1724 iunie 4>, parte(a) sa den hotarul Dămăcenii, pe care parte o cerea Anița să o răscu(m)p(e)re de la Iorest și prin judecată s-au dat rămas.
21.	7267 <1759>	iuli(e) 21	Anafora de la mitropolit(ul) Iacov și veliții bo(i)eri întărită cu pecete(a) domnului Ioan Theodor vo(i)evod pentru giudecata ce au avut Iorest egumen cu Vasilachi Hărăbor pentru moșie Socii, stând față amândoo părțile. Vasălachi Hărăbor au scos un ispisocu vechi sârbescu de 211 ani de la Iliaș vodă ce întărești acest domnu stăpânire(a) lui Maxim Hărăbor post(elnic) cu neamul lui pre un locu de pustiu la Tinoh, anumi Socii, cea din gios giumătate, dar nu scrii în (i)spisoc acel Tinoh și loc de pustiu unde este și care ținut, și cu ispisocul acela au cerut Hărăboru să i să de(a) giumătate de sat de Socidin hotarul satului Dămăcenii, care să stăpânescu de egumen(ul) Ioresu, zăcând Hărăbor că în Dămăcen(i) sânt și Socii lor, zisă numai cu gura fără să aibă hârtii sau stăpânire de 211 ani. S-au întrebat și pe egumen ce răspunsu are asupra lui Hărăbor. El au răspunsu precum sat(ul) Dămăcenii este dreaptă moșie ai lor și este și hotărâtă în sămne de Chicuş șetrariu de o sută patruzăci de ani. Și în hotarâl(e) Dămăcenilor nu sânt intraț(i) acei Soci ci-i cere Hărăbor, căci Dămăcenii să stăpânescu de neamul Adămăscu de 150 ani tot cu pace și nime n-au cerut Soci(i) din Dămăcen(i). Păra acestui Hărăbor s-au aflat dintr-această pricină, fiind la capătul hotarului Dămăcenii despre apus, fiind despre țara munté(ne)a scă sat de să cheamă Socii lui Donii cu

			<p>numele Socilor de ceia parte, prefăcându-să o(a)menii cum este margine de iasta parte pe hotaru(l) Dămăcenilor au început a zice Soci și o(a)menilor ce trăia(u) pe acest capăt a Dămăcenilor. Dar Soci nu sânt de(o)săbită moșie și la acel capăt de hotar fiind despărțire(a) Țării Muntenești de Țara Moldovii, nu numai că s-au numit Soci, ci și Scăunii și Ignătoe, fiind încheiate în hotarăl(e) Dămăcenilor stăpâniț(i) și neștirbat¹⁶ cu porecla acestor nume de 150 ani de când au cumpărat strămoșul lui Iorest de la răzăși.</p> <p>Și după toate dovezile ce au înfățișat Iorest egumen au dat rămas pe Vasilachi Hărăbor și pe popa Ioan Carciga pentru că n-au stăpâniț ei de 211 ani cu acel târfolog de ispisoc vechiu acel locu de pustii unde va fi acel Tinoh și Soci, nesciriind la care ținut, nu pot să mai stăpânească.</p>
22.	7263 <1753>	iun(e) 15	<p>Anafora de la mitropolitul Iacov și de la boiarii divanului, întărită și de domnul Mateiu Ghica vo(i)evod de giudecata ce au avut Iorestu Movila cu Vasălachi Hărăbor, popa Ioan Carciga, pentru moșie Socii, cerând Hărăbor și cu Carciga cu un ispisoc bătrân (de) 207 ani de la Iliaș vodă, ce le întărești stăpânire(a) pre un locu de pustii ci zice La Tinoh, anume Socii, cea din gios giumătate, dar nu scrie în ispisoc acel Tihon și loc de pustii, unde este și care ținut, și cu acel ispisoc au cerut Hărăbor și cu Carciga să li să de giumătate de sat de Soci din hotaru(l) Dămăcenii, cari să stăpânești de Adămești, zicând că acolo sânt intraț(i) și Socii lor cu înpresur(ar)e, iară a stăpâni Soci(i) nici o dovadă n-au arătat, ce numai cu acest ispisoc de 207 ani au cerut ei Socii.</p> <p>Iorest egumen(ul) au dat samă că Socii nu este deosăbită moșii, ce este tot Dămăcen(i) și tot ei au stăpâniț cu pace și au avut ș-alt nume locul acela Soci, Scăueni și Ignătoi, căci locul acela este în margine(a) Țării Muntenești, unde desparte Sărețiul hotarăl(e) amânduror țărilor, și după numele o(a)menilor streini ce au descălecat acolo s-au poreclit acel capăt de moșie , dar nu s-au</p>

¹⁶Așa în text.

			știrbat vreodată de cătră cineva de 150 de anide când au cumpărat strămoșul lor Cârste vornicul și după dovezile ce au înfățișat Iorest egumen(ul) au dat rămaș pe Hărăbor i popa Carciga și (...).
23.	7268 <1760>	iuli(e) 7	Hrisov de întăritură (a) domnului Ioan Theodor v(oi)e vod egumenului Iorest de toati hârtiile ce li ari pentru moșie Dămăcenii în pricina giudecățâlor ce urma cu Hărăbor și alțăi.
24.	7269 <1761>	iuli(e) 10	Hrisov a domnului Grigore Ioan vo(i)ev(o)d de întăritură egumenului Iorest pe o moară pe moșăe Dămăcenii ce să numești acum Vad(ul) Roșcăi, pe care moșii au cheltuit egumenu(l) ce au fost mai înainte 700 lei de au săpat o gârlă ca să facă moară. Care gârlă este scoasă din balta Lișăva, în care baltă curgi 4 ape, anumi Putna, Milcovul cel mari, și Sârățale, și Râvna, ce vine din Țara Românească, și pe toț(i) ce l-au înpotrivit a nu-ș(i) face moara i-au dat rămaș
25.	7273 <1764>	săpt(em) v(rie) 14	Mărturii de pe la satile ce să megiașăsc moșiile lor cu moșie mănăstirii, Dămăcenii, care au arătat prin carte de blestem că n-au nici o știință de moșie cu nume Socii și că au apucat tot pe Adămești moșie Dămăcenii.
26.	7273 <1764>	săpt(em) v(rie) 14	Altă mărturii de la răzășii de la moșii Dămăcenii ce o dau egumenului Iorest den poruncă domne(as)că după carte de blestem întru carili arată că n-au apucat nicăirea ca să să cheme moșia cu numi di Soci, decăt că sat(ul) Socii au fost în capul moșii Dămăcenii.
27.	1776	mart(i)e 14	Cartea de blestem de la mitropolit(ul) Gavriil asupra răzășil(o)r megiaș(i) cu moșie Dămăcenii, ca după carti g(os)p(o)d ce au luat egumenu(l) Ionichenté Griceanu ca s-o hotărască acea moșie Dămăcenii, acei cari vor ști adivărul să arăti prin carti de blestem.
28.	1776	iuli(e) 6	O mărturii hotarnică de la Ilie Prisăce(a)nu ce au fost vel căp(i)t(a)n de Tecuci, ce au fost rânduit de trei boeri ce să văd iscăliț(i), a căroră iscălituri nu s-au putut desluși, după carte g(o)sp(o)d și carte de blestem ce au luat Ionichentii, egum(e)n(ul) mănăstirii lui Adam, pentru înpresurare a unei bucăț(i) de loc din moșie Dămăcenii de cătră răzeșii de Bucești. Care răzăș(i) au fost rupt acea

		<p>bucată loc cu hotărâre(a) unue Anghiluți vornic de poartă, ce au fost hotarnic a lor, nefiind scrisorile mănăstirii faț(ă), ar fi scos și p(i)etrele vechi cele pusă hotarului di mai înaintea vreme; și rânduindu-să pe acest Ilii Prisăceanu în ființa răzășilor, anume Sandu Borșan sânc Ciorăș, i Todos, ficior lui Apost(ol) Ciorăș și alții a lor, unde faț(ă) fiind și pah(a)r(nicul) Iancu Grecean(u), vechilu(l) eguminului mănăstirii lui Adam, s-au întrebat pe răzăș(ii) de mai sus numiț(i) să arăți cu ce dresuri intră cu stăpânire(a) lor într-ace(a) bucată de loc din Dămăceni, ce o numesc ei Bucești.</p> <p>Și că au arătat un suret de pe uricul răp(o)sat(ului) Ștefan vo(ie)vod din let 7003 <1495> ghen(a)r 12¹⁷, în care arată că au făcut milă cu sluga domnii sale Frățale, i nepoții lui Mareș și Flore, Danciul și Badiul, cu un sat la Bârlad, anumi Leeștii, toți părțile pi hotarale bătrâne pe unde de veci s-au stăpânit.</p> <p>Au mai arătat și alt suret de pe un alt uric tot a acelueș domn de acest let¹⁸, că au fost milă slugii sale Fetii și frățane-său Văsăiu și Tatul, giunătați de săliști pe Bârlad, anumi Fundeni, parte(a) din gios, cu acest suret cer răzășii ace(a) bucată de loc di Dămăceni numindu-o Bucești, cari mergi din Bârlaviț până în Ruginosul, răspundi vichilu(l) mănăstirii la acești, unde să va numi Fundini pi Siret, după hrisov(ul) ce au răzășii să me(r)gă să stăpânească.</p> <p>Au mai arătat răzeșii și alt suret de pe ispisoc(ul) răp(osa)t(ului) Alecsandru vodă din ^{хзѣг} <7063/1555 > ^{манѣ} <2>, în care arată că au vândut Cristâna, nepoata lui Mariș, a ei dreaptă ocină și moșie de Leești o parti mare, a cince(a) parte Crâstinii și Ruscăi în 120 ugle de aur tătarăști, cu cari e(a)răș cer răzășii tot ace(a) bucată de loc de Dămăceni.</p> <p>Au mai arătat tot răzăș(ii) și o mărturie din let 7268 <1760> iuli(e) 9 iscălit(ă) de răposat(ul) banu Enachi Costândachi, i Neculai vel căp(i)t(an),</p>
--	--	-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------

¹⁷DRH, A. Moldova, III, pp. 300-302, nr. 163.

¹⁸12 ianuarie 1495; *Ibidem*, pp. 299-300, nr. 162.

			<p>Ștefan Popăsc(u), Lupu (H)adămbul vornic de poartă, în care arată că după jaloba răzășil(o)r de Soci i de Bucești și Leești ce au dat asupra lor Iorest egumenu(l) că hotărându-să aceste moșii de spat(arul) Toad(e)r Costândachi i Negrea Apostu jicnicher la acea hotărâre li s-ar fi împresurat din câte trilele moșiile câti o parti di loc, în care o samă de răzăș(i) într-aceia mărturii arată că moșie Soci nu este, ce un sat ce s-au numit Soci în vremili trecuti au șazut pe Dămăceni și să numesc acel loc Socii. Când au și adus un om de 70 ani, anumi Manole Carâle / și au mărturisât înaintea(a) acel(o)r boeri că ar fi auzit din gura, altui bătrân, Bucăcule, că având oameni(i) de Dămăceni pricini între dânșii pentru moșie, iar acel Bucule fiind mai bătrân le-(a)u zâs să nu împresoare cu Soci, că este moșie de Dămăceni a lui Hărăbor post(elnic), și cum că moșie de Dămăceni este mai mari și mai lată decât alte moșii înpregiur. Iar moșie Buceștii și Leeștii o adevăresc că treci pesti apa Sâritiului alături cu Dămăcenii pi din gios pār în gârla Ruginosului; și după altele asămine au mersu căp(i)t(a)n(ul) Ilii Prisăcean și au scos pi(e)trile de unde le-au fost pus Anghiluți vor(nic), fiind fără dreptati pusă și le-(a)u pus la locul unde ara(u) pusă de hotărâre(a) banului Toad(e)r pe din gios, unde să hotărâște cu Leeștii să stăpâne(a)scă mănăstire(a) ace(a) bucată de loc cu paci de cătră toț(i) răzășii de Bucești.</p>
29.	1793	fevr(uari e) 28	<p>Carte(a) isprăv(ni)ci(ei) Tec(uciului) după jaloba ce au dat mării sale domn(ului) Mihai Cost(an)d(i)n Suț(u) v(oie)vod, polc(ovnicul) Costandin Dăscălescu, ginirili lui Stamatin clucer, asupra mănăstirii lui Adam, arătând că au avut dată parte de moșii de la cum(na)țai săi a lui Stamatin clucer din hotar(ul) Dămăceni sumă de 300 stânjâni, că s-ar fi împresurând de cătră mănăstire(a) lui Adam; Și isprăv(ni)cie după poruncă g(o)sp(o)d viind de faț(ă) atât vechilu(l) mănăstirii, cât și polc(ovnicul) Dăscălescu prin cercitare(a) ce au făcut, au răspuns Vasile că cu adevărat Stamatin clucer ari parti într-acil hotar și că pe ce să cuvini a ave(a) stăpânire nu ar fi oprit, dar fiind că polc(o)v(nicul) Ioniți vre(a) să întindă</p>

			<p>cu stăpânire(a) în sumă de 300 stânjini precum ar fi avut dată zăstre de la cumnațai săi.</p> <p>Care vechilul mănăstirii după hr(isoa)v(e) vechi și alti scrisori ce au arătat asupra acei moșii se înțelegi că să înparti în trei părți, din cari să dă mănăstirii lui Adam două părți întregi, iar a treia parte să faci patru părți, din cari iarăș să dă mănăstirii trei părți, iar a patra parte să dă lui Stamatîn clucer. Și după hrisoave i s-au făcut și alegere(a) moșii în ființa vechilului și a lui Ioniți Dăscălescu, măsurând toată moșie în st(â)njâni și făcând și hartă de stare(a) locului după s(...) stânjânil(o)r ce au cuprinsu tot acel hotar făcându-să împărțală precum mai sus s-au pomenit, s-au venit în partea lui (...) clucer 126 stânj(en)i. S-au întrebat pe polc(ovnicul) Ion(i)ți ce are să răspundă, căci după această împărțală nu nu i să răspunde soma a 300 st(â)nj(ei) precum cere să ia sau de are niscăi scrisori cu care să poată a lua aceli 300 stânjâni, să arăti. Au dat răspuns, nici scrisoare are, nici vreo altă dovadă, fiind de moșii de zestre și (...) datorii să meargă la unu(l) din cumnațâ(i) săi care să află datori ai răspunde moșie aceasta și acela ce va ști să facă să întrepteze¹⁹ pricina acestor 300 stânjâni, cătră care s-au trimis și înștiințare de la cin(s)t(ita) isprăv(ni)ci(ie), arătându-i-să să-ș(i) și soroc ca la (...) să să afle la divan, îndatorindu-l că de a fi să meargă la ace(a) vremi să mai tragă giudecată să facă de știre și mănăstirii să meargă împreună. Și în sfârșit că de către isprăv(ni)cie altă alegere și hotărâri nu li s-au putut faci, fără numai li s-au spus și vechilil(o)r mănăstirii să fii datori la acil soroc făcându-le de știre Alecsandru Stamatîn să nu meargă la divan.</p>
30.	1796	iuli(e) 22	<p>Carte(a) domnului Alecsandru Ioan Calimah v(oie)v(o)d de întăritură și de luoare brudinii²⁰ din orice lui Iorest Movila pentru podul ce-l avea pe moșia sa de la Vadu(l) Roșcăi.</p>
31.	1819	apr(ilie) 16	<p>Jaloba egumenului Methodii alăturată cu carte(a) d(omnului) Scărlat Alecsandru Calimah</p>

¹⁹Așa în text.

²⁰Brudinii.

			v(oe)v(o)d, prin care să poruncești răp(o)s(atului) aga Petrachi Negre și Fotache Fulger vornec porțai ca să meargă și să hotărască moșia măn(ă)stirii lui Adam, Dămăcenii i Dumbrăvița și Săneștii, ce sânt a schit(u)lui Dumbrăvițai și să înpresoară de răzăș(i) de Bucești și Sănești, iar Dumbrăvița de d(umnealui) Ștefănachii Diia, cari după poroncă au făcut cercetare dând și mărturie.
32	1819	iun(ie) 18	Mărturie hotarnică a răp(osatului) aga Petrache Negre și Fotachi Fulger, în cuprindere(a) poroncii g(o)s(p(o)d de cercetare(a) ce au făcut la pricina moșii Dămăcenii, capătului despre răsărit ci să numești Vadu(l) Roșcăi și în tot hotarul. Mergând la fața locului au cercetat, făcând întâi hartă inginerească de arătările moșii, și aducându-s(e) răzășii au întărit în cercetare(a) moșii ca să-i afle afle cele mai adevărați margine. Și au scos egumenul hotarnică a lui Chicoș șetr(a)r din let 7128 cuprinzătoare pe moșie Dămăcenii pentru pâra ce au avut răzășii de Leești și Bucești cu Roșca vor(ni)c, care în toată pricinaîncungiură cuprindere(a) hotarnicii lui Chicoș jăt(ni)ce(r) și ispsiocu(l) lui Grigori Ghica vo(ie)vod, scrisori vechi, și asămnilor firești prin cari să mărginește hotar(ul) aceștii moșii Dămăcenii. Și după cercetare(a) aceasta în ființa tutur(or) răzășilor s-au pus vade la Sfânt(ul) Dimitrii să meargă la Divan spre desăvârșit(ă) hotărâre.
33	(1)820	ghen(a)r 26	Jaloba egumenului Mithodii a mănăstirii lui Adam asupra răzășil(o)r moșii Dămăcenii, Buceștii, (...), de Surae și de Vultur, de la țân(u)t(ul) Putnii, pentru înpresurare(a) ce fac mănăstirii, după cari nefiind următori a veni la vade, adică la Bobotează, și vechilu(l) neputând a mai sta în cheltuială, li să triimiti soroc(ul) Log(o)fețai cei mari din let 1820 ghen(a)r 28 să-i aducă să stei în giudecată, supt No 978.
34	(1)820	iuni(e) 4	Învoiala răzășilor Buceștilor, de Surae, Dămăcenii și Vultur, în cuprinderi dau sfinții sali părintelui arhimandrit Mithodii a sfintei mănăstiri lui Adam, că la anu(l) 1776 no(i)emv(rie) 22 după multele pricini și cheltuială între egumenu(l) vremii acei și între bătrânii lor pentru o bucată de locu ci vre

		<p>bătrânii să o facă supt nume de Bucești, și după giudecățile ce au avut i-au dat rămaș(i). Și văzându-ș(ă)²¹ rămaș(i) au stat cu rugămintele la acel egumen Ionichentii de le-(a)u dăruit 70 stânj(eni) din bucata aceia de loc ce o împresura, având așăzare, vii și livezi, îndatorindu-s(e) și moșii lor ca să dei lui o clacă la ezātu(l) morilor și altili pentru folos(ul) mănăstirii precum acel zăpis urme(a)zi. Care bucată de moșii este de Dămăcenii, ca și în urmă cu lăcomii să întemeiasă cu stăpânire în numita moșii cu 170 stânj(eni). Și la anu(l) 1819 aducând părintele hotarnici pe aga Petrache Negre și și vornic(ul) porții Fotache Fulger ca să-ș(i) hotărască moșia Dămăcenii, apucaț(i) fiind de scrisori, cu ce stăpâne acei 170 stânj(eni) și neavând alti scrisori afară de acest zăpis, cuvânt de răspuns alt mai mult n-au avut. (I)eșind două scrisori pe (...) și fiind neadevărată.</p> <p>Și fiind că atunci nu s-au dat nici un sfârșit hotărâtului prin zî de soroc au rămas să ne giudecăm la Divan. Și acum viind să ne giudecăm și văzând că nu au nici o dreptate ca să stăpâne(a)scă acei 170 stânj(eni), au stăut cu amre rugămintele la părintele Mithodii ca să-i milostivească și să le lasă acei 70 stânj(eni) ci prin zăpisul din 1776 ce-i ave(a) dăruit(i). Și părintele milostivindu-s(e) i-au dat ca să-i stăpânească iarăș(i) de veci din Bârloveț și spre apus piste Săret până în Ruginosul, alături de moșie Leeștii pe din sus, despărțindu-s(e) dintr-un vechiu hotar ce este din gios de casa Sandului Borșan și linie la apus în piatra ce este la Ruginos, și la răsărit linie în plopul de la Bârloveț. Și dintr-această linie în sus până unde să vor împlini acei 70 stânj(eni), și de la acești stânj(eni) în sus să stăpâniască mănăstire(a) în pace de cătră ei, cum și de cătră urmașii lor în veci. Iar mai sculându-s(e) vreunii dintre ai lor răzăși vrând asupra mănăstirii(i), să nu fie ascultați, ci încă să fie și luați(i) de acești stânj(eni).</p> <p>Și iscălesc Grigori Cireș (...) Grigo(re) zăt Cireș, au pus degit(ul) vechil(ul) din parte(a) tuturor cilor</p>
--	--	---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------

²¹Așa în document.

			(nu)miți. În cari iscălesc Sălivăstru Dumbravă, îi martur, Fotache Fulger, martur. Întărit și de Logofițae ce(a) mari din let (1)820 iuni 5. Iscălit Demitrachi Sturza vel log(o)făt.
35	(1)820	iuni(e) 5	Altă învoială a răzășil(o)r de moșie Dămăcincea de la tân(utul) Putnii de peste apa Săretului în tân(u)t(ul) Tecuciului, dau la mâna părintelui egumenu că după multele giudecăți între răzăș(i) pentru numita moșie Dămăcincea, că din cuprindere(a) scrisorilor vechi nu pot (i)eși. Au stătit la învoială și o parte și alta și s-au învoit într-acest chip. Că după ci să va întrupa numita moșii după cuprindere(a) scrisoril(o)r vechi are să-și tragă mănăstire(a) două părți și răzășii o a treia parte, care să aibă a o stăpâni în parte(a) de sus, și cele două părți a sfintei mănăstiri să le stăpânească pe din gios alături cu răzășii, după cari să aducă și bo(i)erii hotarnici. Iscăliț(i) Enachi Pitică, Vasăle G(he)orghii, Ion Lazăr, Derei Albu, Fotachi Fulger, martur. Încredințată de Logofețai ce mare din (1)820 iuni(1) 8.
36	(1)820	iuli(e) 6	Scrisoare(a) agăi Petrache Negre către Fotache Fulger în cuprindere că după luminată carte g(o)s(po)d este și el rânduit la hotărât(ul) moșiilor mănăstirii lui Adam și Dumbrăvița, și după sămnile ce s-au închipuit pe hartă, fiind și învoială în mijloc, să meargă să pu(i)e ch(i)etrele hotară despărțitoare, cari după ce le-a așăza să me(a)rgă la aga să facă și hotarnica.
37.	1820	avg(us)t 7	Jaloba egumenului Mithodie la d(omnul) Ioan Sandu Sturza v(oi)e v(o)d, pentru că la moșie Dămăceni ce-i zăc acum Vadu(l) Roșcăi, de năvălire(a) apel(o)r s-au nămolit p(i)etrele hotară și pe undi nu s-au nămolit iarăș(i) lipsesc și că nu să pot afla cele adevărați margini a moșii, și că să faci multă pominitii moșii, în care moșii au și răzășii de Suroae și Bucești o parte, iar mănăstire(a) două părți. De care înpresurare au dat jalubă și la d(omnul) Calimah, undi prin hotarnici cheltuind au și rădicat plan și la fața locului învoindu-se, au mărșu la Divan în 2 rânduri și pe urmă s-au învoit cu răzășii. Și mergând la stare(a) locului spre a

			<p>puni p(i)etre hotară pe unde cere trebuința și că d(umnealui) vor(ni)c(ul) Alecul Calimah fiind că au au luat din cele două părți a mănăstirii parte(a) lui Gavrilă Stamatîn, și acele două părți a mănăstirii să împart în trei părți pe trei fete a vornicului Cârste Ghenovici, după cum arată scrisorile și ispisoarele domnești, și d(umnealui) vor(ni)c(ul) Calimah prin poroncă cere să ste(a) în giudecată. În capătul despre Munti... ... tot stăpânești și ari să vii să ste(a) în giudecată sau să-ș(i) trimeată vechil.</p> <p>După care logofițae ce mare că înfățișându-să părintele arhimandrit în giudecata Divanului cu pâratu(l) d(umnealui) vor(ni)c(ul) Calimah. D(umnealui) au răspuns că în cercitari la fața locului nici însuș(i) au fost, nici vichil n-au avut . Giudecata n-au dat nici o hotărâre, au trimis ca la viitoari(a) lună mai să-ș(i) dumn(ealui) vor(ni)c(ul) hotarnic și să și nemulțămindu-să să me(a)rgă la Divan.</p> <p style="text-align: right;">1821 fev(ruarie) 21</p>
38	7144 <1636>	ghenar 15 ²²	<p>Suret de pi ispisocul lui Vasile voevod arătând că au venit înaintea(a) domnii sale Anghelina și Schiva, fetele Cârstei vornicului, și Vasile Roșca, ginerele Măricăi Cernătoae, și cumnații lui Ștefan Cernat, și Merăuț(ă)²³, iar ginerele Cernătoae și-au pârat pe Hărăbor și pe alții ai lor pentru sat(ul) Dămăcenii, zăcând precum acel sat Dămăcenii l-ar fi vândut neamul lui Hărăbor părinților lor, Cârstii vornicului, drept 120 de galbeni, și-au arătat înaintea domnii sale zapisul de cumpărătură pe acest sat ce l-ar fi împresurat. Deci, domnie sa giudecând și puindu-le zi ca să-ș(i) aducă Hărăbor marturi precum n-au vândut Cârste vornicului. Ei n-au putut să-ș(i) aducă marturi și au rămas Hărăbor cu toată sămînție lui din toată lege(a) țării, iar Anghelina și cu toț(i) ai lor viind și așteptând trii săptămâni s-au îndreptat și ș-au pus lor și ferăe</p>

²²Publicat în *DRH*, A. Moldova, XXIII, p. 345, nr. 307; Const. Solomon, C.A. Stoide, *op. cit.*, vol. I, p. 13, nr. XVI; *CDM*, 1959, II, p. 238, nr. 1130 (rezumat).

²³În text, „Mecrauț”.

			24 zloț(i) în visterie domnească. Pentru aceea li s-au dat sat(ul) Dămăcenii Anghelinii cu neamul ei ca să o aibă ocină și moșie și uric de întăritură.
39	7145 <1634>	oc(tombrie) 23 ²⁴	Suret după ispisocul de la Vasile vodă arătând că au mersu înaintea mării sale Toader, ficiorul lui Hărăbor, și cu alte neamuri ale sale, nepoți și strănepoți(i) lui Neagul Buze, și au pârat pe Vasăle Roșca vor(nic) și cu ai săi, pentru sat(ul) Dămăcenii, de la ținutul Tecuciului, zicând neamul Hărăboreștilor că Dămăcenii sânt ai lor dreaptă ocină și moșie, iar Va(si)le Roșca cu ai săi au arătat că Dămăcenii sânt ai lor cumpărat(i) de Cârste vornicul de la Hărăborși de la alte neamuri, și au arătat și zăpisul și zăpisul de cumpărătura precum și alte dresă de cumpărătura satului Dămăcenii, iar Hărăboreștii au scos un uric de la Ștefan vodă bătrân de 120 ani, care le-au luat de la dânșii dovidindu-i că n-au ni(cî) o treabă în Dămăcenii și s-au dat rămaș(i), dându-să moșie în mânil (lui) Roșca cu ai săi.
40	7202 <1694>	av(gust) 27	Zăpisul lui Gavril Stamatîn ce au neguțat de la Lupul medelniceru parte(a) Anghelinii.
41	7222 <1713>	dec(embrie) 14	Carte de la Neculae Alecsandru vodă cătră căpitanul de Tecuciu ca s(ă) apuce pe niști o(a)meni ce au arătat și au cosit la Vadul Roșcă(i) să de(a) dejmă Adămeștilor, iar care va ave(a) a răspunde să meargă la Divan.
42	7234 <1726>	mart(ie) 10	Carte de la Mihai Racoviț(ă) voevod scriind lui Costachi biv med(elnicer) ca s(ă) meargă la sat(ul) Dămăcenii și să apuce pe niște răzăși ce nu s(e) supun a da dejmă lui Iorest egumen să înlănească dejma să o de(a) egumenului și să facă răspunsu și mărturie.
43	7231 <1722>	oc(tombrie) 31	Carte de giudecată de la Mihai Racoviț(ă) voevod pentru că s-au judecat Ioan Capreș și Dănăilă și Alicsandru, nepot Ursului chihae cu Stamatîn clucerul pentru Dămăcenii, zăcând Capreș cu ai săi că au și ei moșie într-acel sat împreună cu Stamatîn și este hotărât de Chicoș sătraru(l) și să știi cine cât tân alde Stamatîn cluceriu(l) îi împărți în sus di

²⁴Publicat în *DRH*, A. Moldova, XXIII, pp. 593-594, nr. 544; Const. Solomon, C.A. Stoide, *op. cit.*, 13-14, nr. XVIII.

			hotarul lor. Și Stamatina au arătat că Bucești cu un ispisoc vechiu îl împingu și pe dânsul în sus și intră peste hotarale lui Chicoș. Care socotind domnie sa și cu tot sfatul, i-au dat rămaș(i) pe Bucești să n-aibă treabă în Dămăceni fiind că au scos hârtii cu 80 de ani după hotărâre(a) lui Chicoș și i-au dat rămaș(i).
44	7244 <1736>	iul(ie) 30	Carte de blăstăm de la mitropolitul Antonie pentru împresurare(a) moșii Dămăcenil(o)r.
45	7252 <1744>	mai 30	Carte de la Ioan Neculai vodă pentru ca să apuce pe căpitanii de Tecuci să-i plătească banii brudini podului cel ave(a) la Vadul Roșcăi și dat pe an câte 150 lei și lua căpitanii în putere(a) lor.
46	7256 <1747>	dec(em) v(rie) 5	Carte di la Grigorii Ghica voi(e)vod di giudecata ci au avut Iorest igumenul cu Anița, fata lui Costi Adam logofăt, pentru parte(a) ei ci au avut în moșia Dămăcenii di pi tătăl ei, carili au vândut-o maică-sa Todosca lui Iorest igumenul, și ea cu protimisis vrând a o răscumpăra, și dacă s-au dovidit că au fost iscălit și ea în zăpisul di vânzari, au dat-o rămasă din toată lege(a).
47	7262 <1754>	av(gus)t 10	Hrisov de la matei Ghica voi(e)vod di giudecata ci au avut Iorest igumenul cu Gavril Stamatina pentru a triia parti din moșia Dămăcenii, parti(a) Roșciștilor, ci să trag acești oameni Roșciștii din Măriuța Cernătoai, fata Cârștii vor(ni)c(ul), și după dovizili ci-au arătat Iorestu igumen, adică zăpisă de cumpărături i (...) buni și alte întărituri pentru toate pricinile ce au urmat între dânsăi, s-au întărit stăpânire cu acestu hrisov atât pe a trie parte a Roșceștilor, cât și pentru alte părți ce mai are Iorestu în sat Dămăceni.
48	7265 <1757>	av(gust) 12	Carte de giudecată de la Logofițâia ce mare în cuprindire că s-au giudecat Iorest egumenu(l) cu Radul i Savin și Cozma călugăru(l) pentru o bucată de moșii Dămăcenii, carele au arătat Iorest că este de la moșii și părințai lui. Iar Radul și cu ai săi ar fi zâs că ar fi a lor, arătând o mărturie de de giudecată de la Neculai Hrisoverghe biv vel vor(ni)c din anului acesta iuni(e) 5. Arătând acest bo(i)er că din poruncă domne(a)scă au giudecat pe acești oameni mai sus numiț(i) cu Stahii Calo vornic de Liaști i

		<p>Sandu Ciorăți, zicând și o parte și alta pintru acea parte de moșii Buceștii că este a lor, arătând Stahii Calo ispisoc vechiu sârbăsc de la bătrănu(l) Ștefan v(oie)v(o)d din anii 7003 <1494 septembrie 1-1495 august 31>, în care scrii pe parte(a) de gios de Bucești, iar pe parte(a) de sus n-au arătat nemică, fără cât zicând din gură că au apucat din moși părinții lor acel loc. Dar întrebând vor(ni)c(ul) Hrisoverghi pe Radul cu ai săi ce au a răspunde și cu ce cer ace(a) partè de moșii, și ei au arătat un ispisoc sârbăsc de la Bogdan vodă den anu(l) 7015 <1506 septembrie 1-1507 august 31>, cari fiind tălmăcit, ori că n-au știut bine tălmăci(ul) acela, ori că au fost meșteșugu(l) acelu(i)e cu ispisocu(l). Căci acum cercetându-să ispisocu(l), nu s-au potrivit cu suretu(l). Și dum(nea)lui vornic(ul) au fost citit numai suret(ul) în care au fost arătate toate sămnele moșii lui Iorest, care ispisoc nu li scriia, măcar că numile moșii nu era precum să cheamă acum, Dămăcenei i Buceștii. N-au mai căutat espesoc(ul) să vazi, este după suret, ce socotind suretu(l) bun au dat acestora carte să stăpânească moșiia, iar pe Stahi Calo și pe Sandu Ciorăți i-au dat rămaș(i), după carti(a) de giudecată ce au luat Radu și Savin de la vor(ni)c(ul) Hrisoverghe, mergând să stăpânească moșie Dămăcenii, și înțelegând Iorest Movila au arătat că stăpânire(a) acei părți de moșii cari de 150 ani cu ispisoc și scrisori vechi di la moși și părințai lui, și cu jalobă au cerut dreptati de la măriia sa vodă. Și fiind rânduie la Logofetăi, l-au luat sama pe scrisori și dovezi a fiștiacăruia, întrebându-să întâi pe Radul și Savin cu ai săi, afară de ispisocul lui Bogdan vodă mai au ceva pe moșiia ce cer sau stăpânit-au părințai lor sau ei vreodată sânğuri. Au răspunsu că alte scrisori n-au ci numai mărturia vorn(i)c(ului) Hrisoverghi, nici de au stăpânit părințai lor știu, precum nici ei până acum n-au stăpânit, dar de moșai lor ar fi auzit că ar fi</p>
--	--	------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------

		<p>stăpânit.</p> <p>Întrebându-să pe Iorest cu ce stăpânești, el au arătat ispisocul lui Vasâle voe(i)evod din (...) ²⁵ și altul din anii 7245 <1736 septembrie 1-1737 august 31> de pâra ce au avut Roșca vornecul, de care să numești această moșii acum Vadu(l) Roșcăi, cu Hărăborăștii și cu alți mulți ce-i arată la ispisoaice, că i-au dat rămaș(i), iar Roșcăi cu ai săi i-au întărit stăpânirea. Și au mai arătat și alte scrisori de la Radu vodă din anii 7134 <1625 septembrie 1-1626 august 31>, scriind că i-au plătit ginerele Crâstei și moarte de om, și cu Divanul i-au dat rămaș(i) pe Hărăborești, arătând mărturii hotarnică de la Chicoș, ce-i este de Mihai vodă să stăpânească Dămăcenii și Socii, ce să numescu Vadu(l) Roșcăi, precum și alte multe scrisori și dovezi.</p> <p>Deci, luându-să samă pe scrisori(le) amânduror părțâl(o)r n-au găsat nici cu o dreptate a face Dămăcenii, Bucești, și ai da Radului și Savin și Cozmei călugăr(ul) pe ispisoc de 150 ani, de vremei că alti scrisori și dovezi de stăpânire n-au arătat, cu dreaptă giudecată i-au dat rămaș(i), că nici pravila, nici obiceiul pământului, nu le dă de 250 ani să stăpânească măcar chiar dreaptă moșii lor să fi fost, dar nici dovezi n-au. Iar lui Iorest egumenu(l) după scrisori i dovezi și stăpânire de 150 ani ce au arătat, i-au dat să stăpânească părțale din Dămăcenii în veci și ori că să vor mai scula acești oameni cu ispisocu(l) lui Bogdan vodă să mai cei moșii, să nu li să țai în samă.</p>
--	--	----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------

Întocmai după forma cerșută.

Director <ss> Enache Cehan.

Arhivele Naționale Iași, Fond Mănăstirea Adam, IV/90, original, filigran, 12 file.

²⁵Spațiu gol.

29

1841 februarie 1

Scrisori pentru moșiile mai gios arătați ci au arătat vechilul măn(ă)stirii lui Adam în pricina de giudecată ci ari cu răzășii de moșiia Pupezăanii de la ținu(tul) Tutovii.

No.	Velet	luna	
1.	7171 <1662>	sept(embrie) 3	Zapis de la Neculai călugărul i Nohit ot Măn(ă)st(i)ri cu frații lui Dumitrașcu și Rogoian, cu care au dat danie la mănăstirea lui Adam părțile lor din Budești cu loc de heleșteu.
2.	7171 <1663>	iuni(e) 4	Zapis de la Ștefan Burlan cu care au vândut Milii partea lui din Pupezăni.
3.	7188 <1680>	apr(ilie) 25	Zapis de la Petre Gornescu cu care au vândut unui preot partea din Pupezăni și din Băloșăști.
4.	7188 <1680>	iuni(e) 21	Zapis de la Anița, fata lui Baico, cu care au vândut unui preot o cumpărătură ci au avut la Bodești.
5.	7190 <1682>	iuli(e) 20	Zapis de la preotul Ursu și frații lui, Varlam și Saia, feciorii popii lui Toader, cu care au dat danie la mănăstirea lui Adam toată partea lor câtă să va alege din sat din Pupezăni.
6.	7204 <1695 septembrie 1-1696 august 31>	-	Copie încredințată de dum(nealu)i banu(l) Ioan Iamandi de pe zapisul lui Pavăl Tercu i femeia sa, Măriia, și cu feciorul său, Cristea, cu care au vândut lui Leonte, igumenul de la mănăstirea lui Adam, partea lui din Pupezăni, cu loc de heleșteu și cu braniște.
7.	7208 <1699>	decemvr(ie) 23	Zapis de la Aftenie i femeia lui Ioana, și frații femeii lui, Gheorghie și Ion, fecior(i) lui Gheorghie, nepoți lui Ignat, strănepoți lui Veveriță, cu care au vândut tij numitului igumen toată partea moșului lor, lui Ignat din Pupezăni, cât să va alege a patra parte din bătrânu(l) lui Veveriță.
8.	7208 <1700>	fevr(uarie) 21	Zapis de la Simion Hăbleanul i soru-sa Anghelina, ficiorii lui Gavril și femeia lui

			Cătălina, cu care au dat danie numitei măn(ă)st(i)rii, partea lor ce să va alege din Pupezăni.
9.	7209 <1701>	mai 20	Zapis de la popa Gheorghe Baic, fecior lui Vasălache Baic, nepot lui Baic cel bătrân, strănepot lui Dumitru Bugăi, cu care au dat danie numitei măn(ă)st(i)ri toată partea moșului său a lui Baic cel bătrân din sat din Pupezăni, și din sat din Osăici, și din sat la Băloșăști, ce sânt la țin(u)l Tutovei.
10.	7209 <1701>	iuni(e) 4	Zapis de la Sandu i femeia lui, Ana, fata Uțai, nepoata Stratului văt., cu care au vândut numitului igumen partea din Pupezăni cât să va afla, giunătați cu bani, giunătațe danie.
11.	7209 <1701>	iun(i)e 8	Zapis de la Ion și alțai, arătători că maica lor au lăsat cu limbă de moarte la numita mănăstire partea cât să va alege din Budești și din Pupezăni.
12.	7212 <1704>	mai 18	Zapis de la popa Brăescu cu care au vândut numitului igumen locul din Pupezăni și din Budești.
13.	7212 <1704>	iuli(e) 29	Zapis de la Sămion sân Prodan, nepot Cristii, cu care au dat danie la numita măn(ă)st(i)re partea din Pupezăni și din Băloșăști.
14.	-	-	Zapis de la Apostol Fela i maică-sa Măriia, și frații lui, Mihăilașcu i Tănas(e), și sora lor, Sanda, cu care au vândut numitului igumen partea din Murătești și din Pupezăni, ce să va alege.
15.	7216 <1708>	avg(u)st 15	Zapis de la popa Dimoftie și căp(i)t(anul) Alexandru, cu care au vândut numitului igumen cumpărăturile ci au avut în Pupezăni.
16.	7247 <1739>	iuni(e) 21	Carti de la domnul Grigori Ghica dată lui Iorest, igumenul de la numita măn(ă)stiri, să aibă a stăpâni părțile de moșii și cumpărături ce ari Vasăliță la Grădinari, i la Pupezăni, i la Negoști, i la Dănceni, i la Sârbi, i la Tărăbușani, ce sânt la țin(u)l Tutovii, pe apa Holbanii.
17.	7273 <1765>	iuli(e) 17	Zapis de la Păladi călugăr, ficiorul Tudosăei, fata lui Ionașcu Căpățână, cu care au dat danie numitii măn(ă)stiri partea maicii salii din Negoști și din Pupezăni.

18.	7273 <1764>	dece(mbr)ie) 6	Catastih iscălit de Costin Negre 2 pah(arnic) de părțile ci s-au ales numitii măn(ă)stiri din câtiva moșii, anume Sârbii, i Dumitreștii, i Tărăbușanii, i Dințeștii, i Negoeștii, i Grădinarii, i Băloșăștii de gios și de sus, i Pupezăanii și Oăsecii.
19.	1782	avg(u)st 21	Un zapis de la monah(ul) Nicodim, ficioru(l) lui Toderășcu Bălăban, cu care au dat danie la numita măn(ă)stiri părțale lui din hotarul Pupezănilor, i din Negoeștii și din Dănceni, parte(a) maicii sali, Măriia, nepoată de fată lui Ionașcu Căpătână.
20.	1785	decemv(rie) 10	Izvod iscălit de câț(i)va de părțale ci s-au ales lui Andronachi Patrichi și a lui Pavăl Patriche din hotarul Pupezăanii, i Negoeștii și Dănceștii.
21.	1794	dec(em)v(rie) 1	Scrisoare de învoială de la pit(a)r(ul) Vasili Nistor și alțăi, adiverită de mitropolitul și veliții boeri, ci s-au făcut cu numita măn(ă)stire pentru părțale din no(u)ă hotară, anume Băloșăștii, i Osăecii, i Dragomireștii, i Grădinarii, i Negoeștii, i Dănceni, i Tărăbușanii, i Sârbii și Pupezăanii.
22.	1795	iul(i)e 22	Patru copii di pi patru zapisă adiverite di Costandin Portasăe și altu.
23.	1796	iuni(e) 27	Zapis de la Vasăli sân popa Zalosca și feciorii lui, care au vândut răzășilor săi din Pupezăni 35 stânjâni ci s-au ales partea lui.
24.	1797	apr(ilie) 12	Zapis de la Costandin Portasă și alțăi încredințat de isprăv(ni)ci(a) Tutovei, cu cari au vândut sârd(a)r(ului) Gheorghie Șarban o parti din moșia Pupezăanii.
25.	1797	mai 28	Zapis de la Gavril Zorilă cu care au vândut numitii măn(ă)stiri 43 stânjâni din moșia Pupezanii.
26.	1797	mai 20	Zapis de la Costandin Portasăe și alțăi, adiverit de isprăv(ni)ci(a) Tutovii, cu care au vândut sârd(arului) Neculai 90 stânjâni din Pupezăni și 213 stânjâni din Dănceni, ci i-au avut luați cu schimbu la măn(ă)stirea lui Adam.
27.	1798	iuli(e) 24	Scrisoare de la sârd(a)r(ul) Neculai, adiverită de mitropolitul și velițai boeri, cu care au dat în schimbu mănăstirii 90 stânjâni din moșia

			Pupezăanii și 213 stânjăni din moșiia Dănceni pentru 253 pol stânjării din moșiia Țăgăniei de la țin(u)l Tecuciului.
28.	1799	fevr(uarie) 17	Întăritură iscălită de mitropolitul și veliții boeri dată sârd(aru)lui Gheorghie Șărbăni pe o parte din moșiia Pupezăanii și altă parte din hotarul Negoeștilor după publicațiia ci au făcut.
29.	1799	iuni(e) 17	Mărturie hotarnică de la Cristea Strătilă și Costandin Eșanu, adiverită de isprăv(ni)ci(a) Tutovii, de părțale ci au ales căp(i)t(anul) Manolachi Lupașcu din moșiia Pupezăanii.
30.	1799	iuni(e) 17	Mărturie hotarnică tot de la acii hotarnici și tot asăminea încredințată di părțale ci au ales numitii mănăstiri din moșiia Pupezăanii.
31.	1799	iuli(e) 14	Scrisoare de la Dumitrachi Portasăe, dată căp(i)t(anului) Radu, vechilul maiuresăi Soltanii pentru 60 stânj(en) din moșiia Dănceni, ci i-au vândut îndatorindu-să ca să-i lămurească, în dosul căriia la 1801 ghenari 23 scrie maioru(l) Ion Măcărescu că i-au dat numitii mănăstiri după schimbul ci făcusa pit(a)r(ul) Vasăli Nistor cel dintâi bărbat a Soltanii.
32.	1800	oct(ombrie) 28	Un izvod iscălit de maiuro ²⁶ Ion Măcărescu și alții pentru stânjării din moșiia Osăecii ci s-au dat numitii măn(ăs)tiri în schimbul ci s-au făcut.
33.	1803	mart(ie) 6	Copie adiverită de Iordache Zorilă post(elni)ce(l), de pe o hotarnică din 1779 dechemv(rie) 6 a lui Ștefan Mirceavor(ni)c de poartă și Dumitru Cucuș pentru câtiva moși în care ari părți și numita măn(ăsti)re.
34.	1803	iuli(e) 10	Carti di la domnul Alexandru Muruz v(oie)vod cătră banu(l) Matei Costachi și jâc(ni)ce(rul) Iordachi Movila după giudecata ci au fost între vechilul numitii măn(ăs)tiri și între răzășii de moșiia Pupezăanii, arătându-să pricina pre larg și povățuindu-i în ce chip să facă alegirea la fața locului.
35.	1803	noemv(rie)	Mărturie de la numiții boeri arătătoare pre larg

²⁶Maiorul.

		10	di cercetarea ci au făcut.
36.	1803	dechemv(rie) 10	Mărturie de la Ioniță, strănepot popii lui Gheorghie Baicu, adiverită de isprăv(ni)ci(a) Tutovii, dată vechilului numitii măn(ă)stiri pentru pricina moșii Pupezăanii.
37.	1805	fevr(uarie) 15	Sânet de la Manolachi Lupașcu pentru câti scrisori au luat de la vechilul numitii măn(ăs)t(i)ri.
38.	1809	fevr(uarie) 4	Zapis de la Toader Zanoysco și Gheorghie Popoiu adiverit de isprăv(ni)ci(e), cu cari au vândut căm(ină)r(ului) Gheorghie Șarban ctitorul ²⁷ numitii mănăstiri 35 stânjăni și 6 pași din moșiia Pupezăanii.
39.	1819	apr(ilie) 16	Carti g(os)pod cătră dum(nea)lui aga Petrachi Negre în jaloba lui Miftodi, igumenul numitii mănăstiri ca să aleagă părțale în câtiva moșii arătati, anumi.

Acești scrisori au arătat.

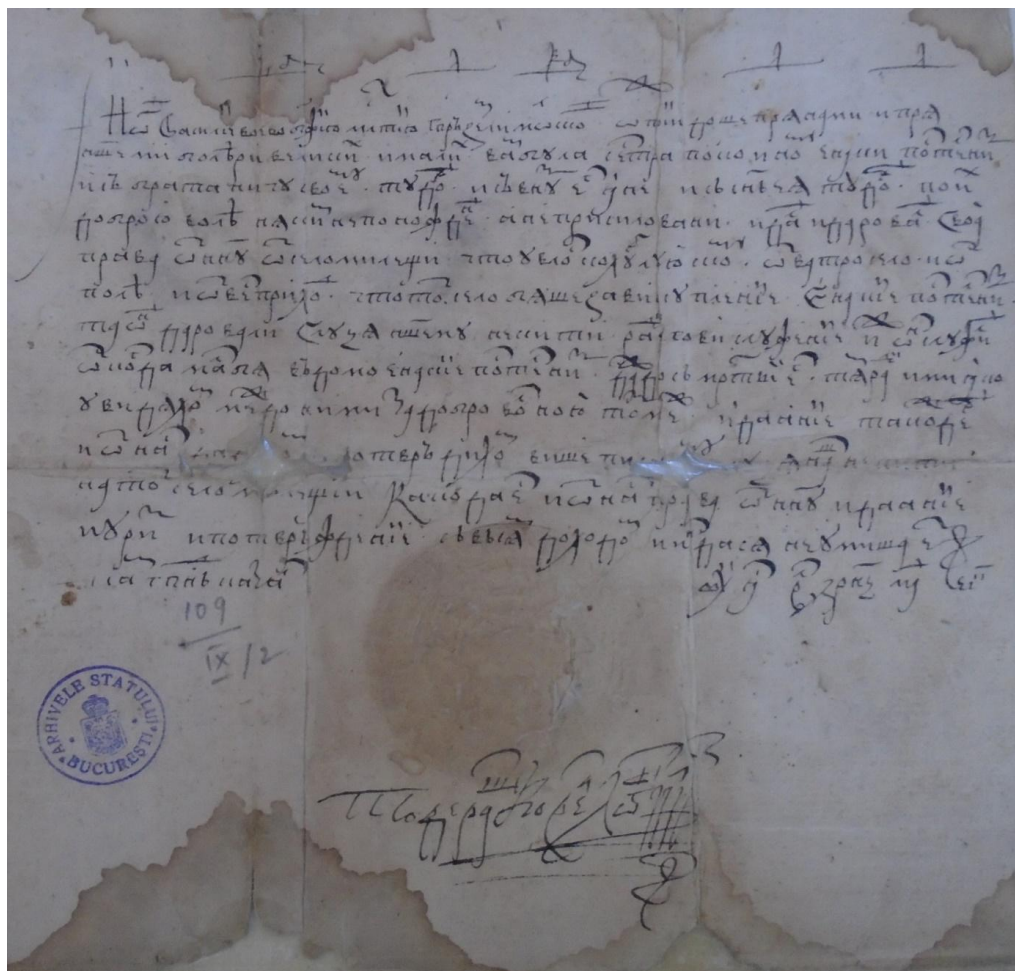
1841 fevr(uarie) 1.

<ss>

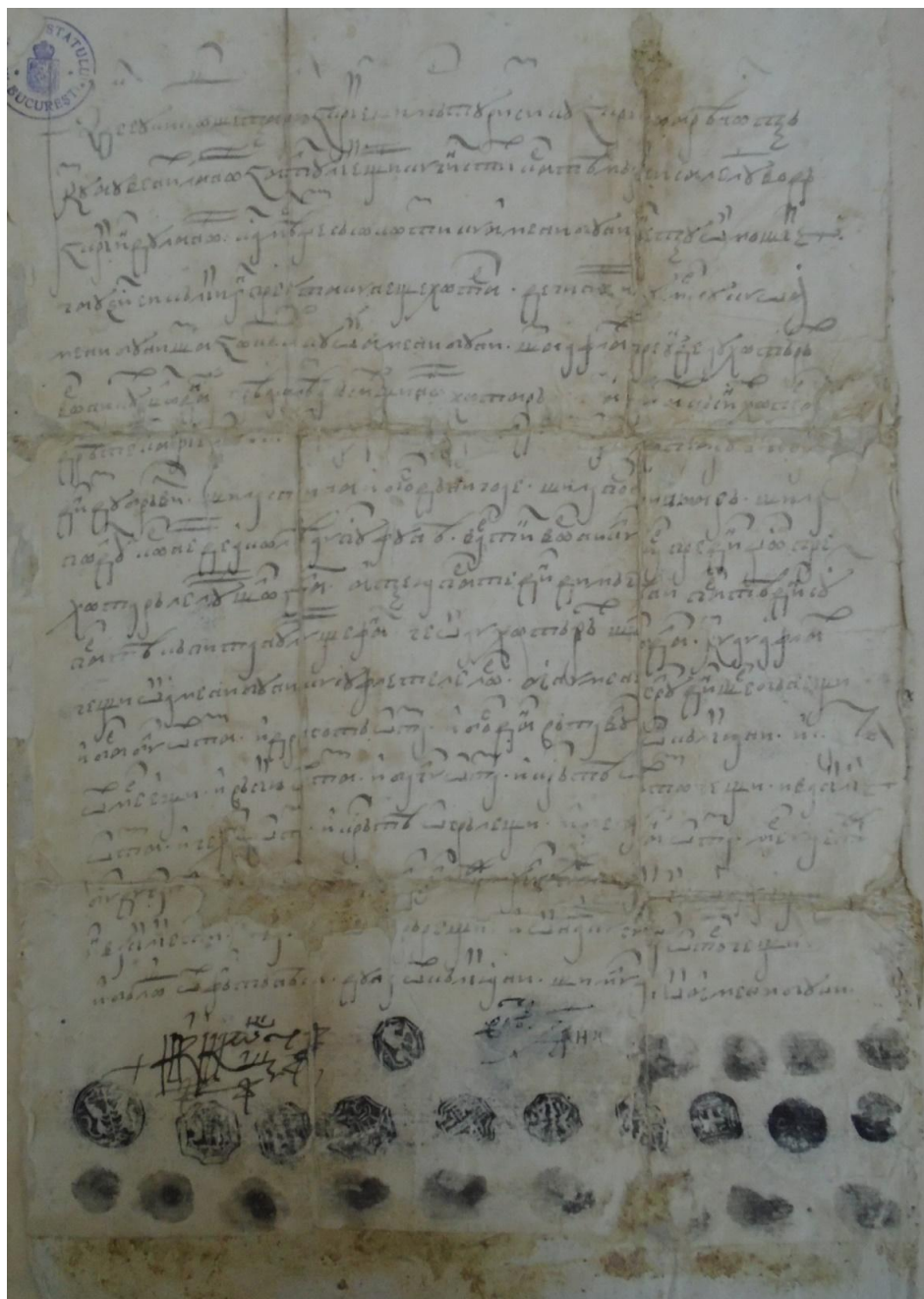
Arhivele Naționale Iași, Fond Mănăstirea Adam, II/103, original, patru file cu filigran.

²⁷Ctitorul.

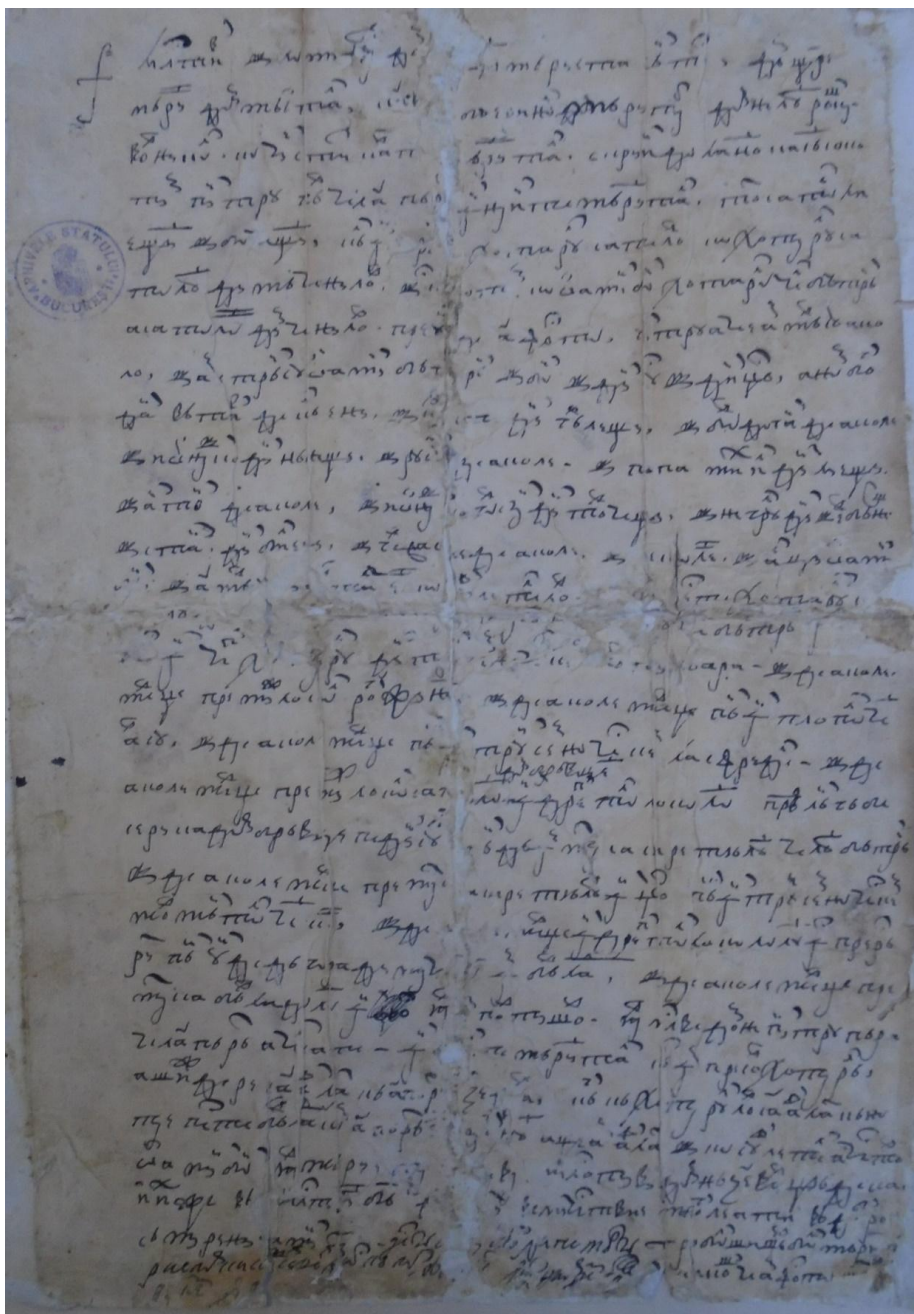
FACSIMILE



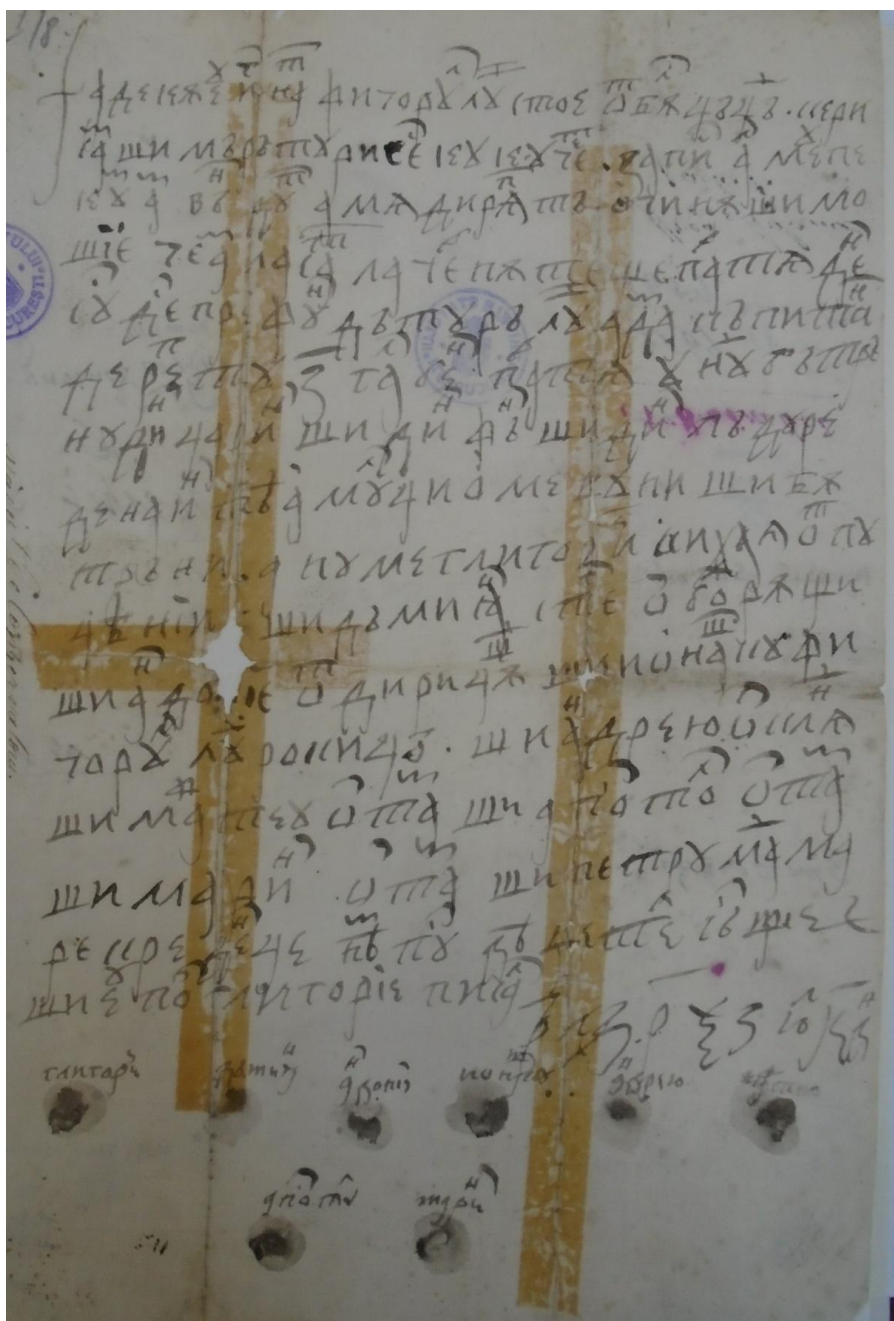
Doc. nr. 1.

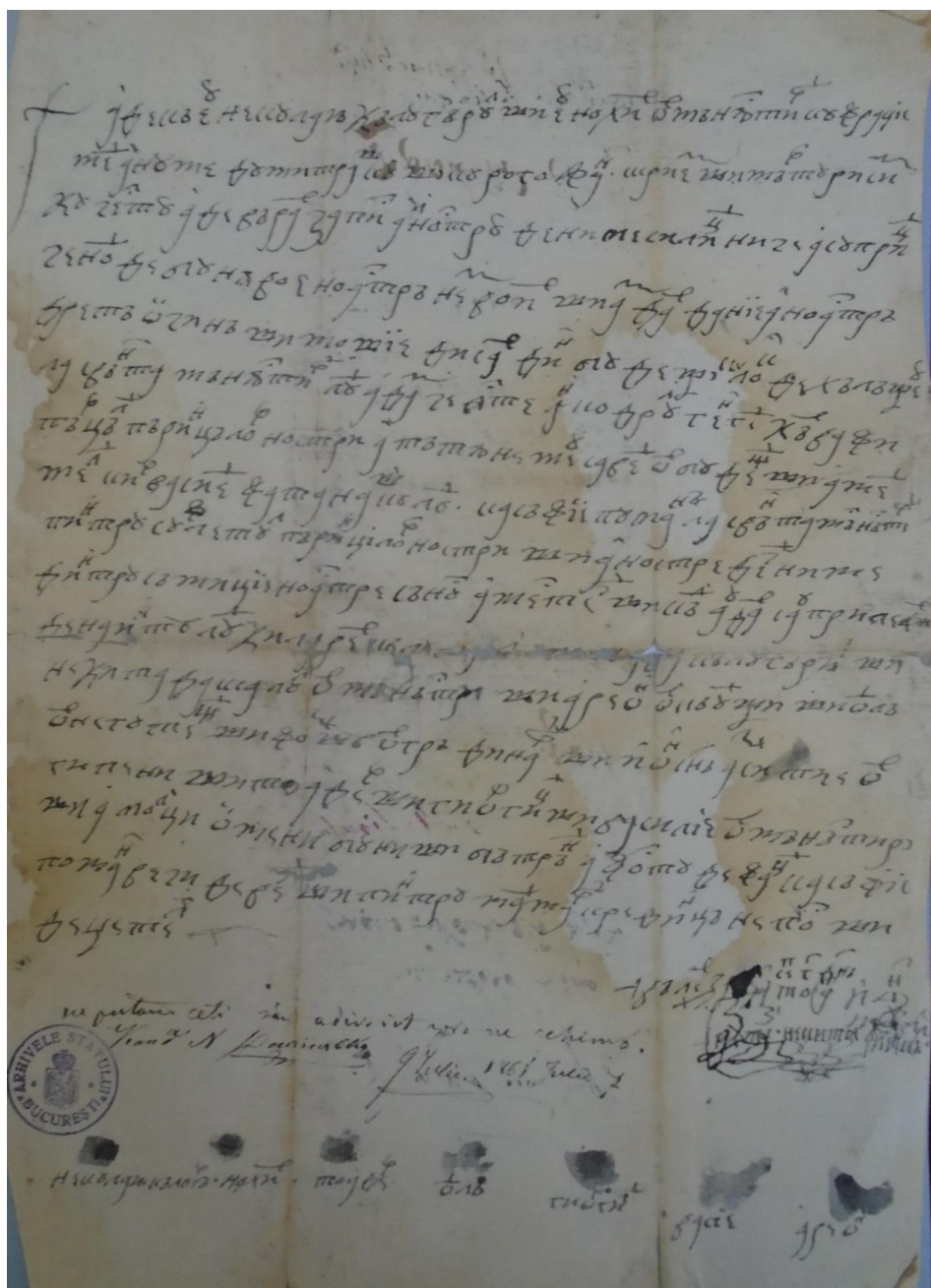


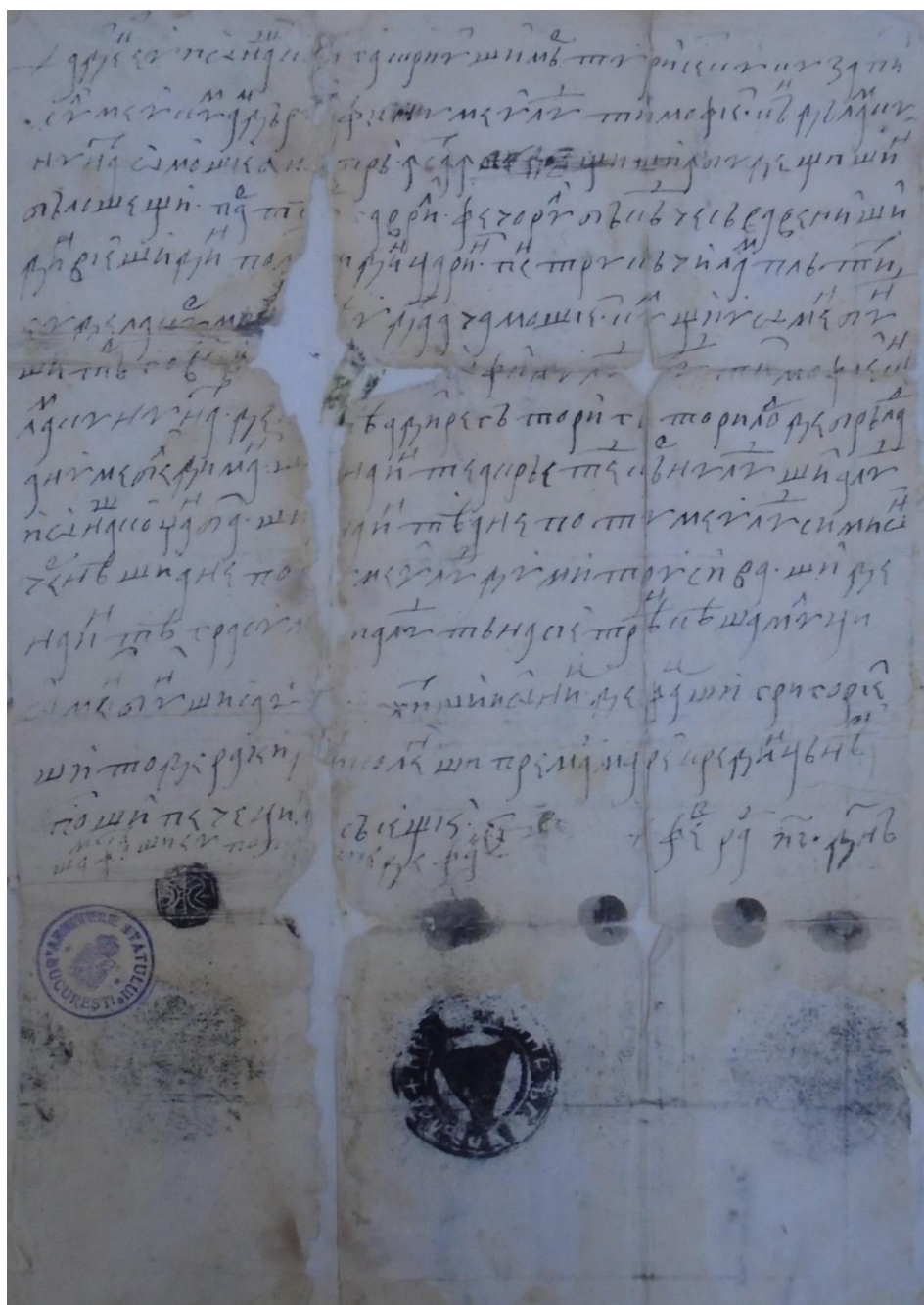
Doc. nr. 3.

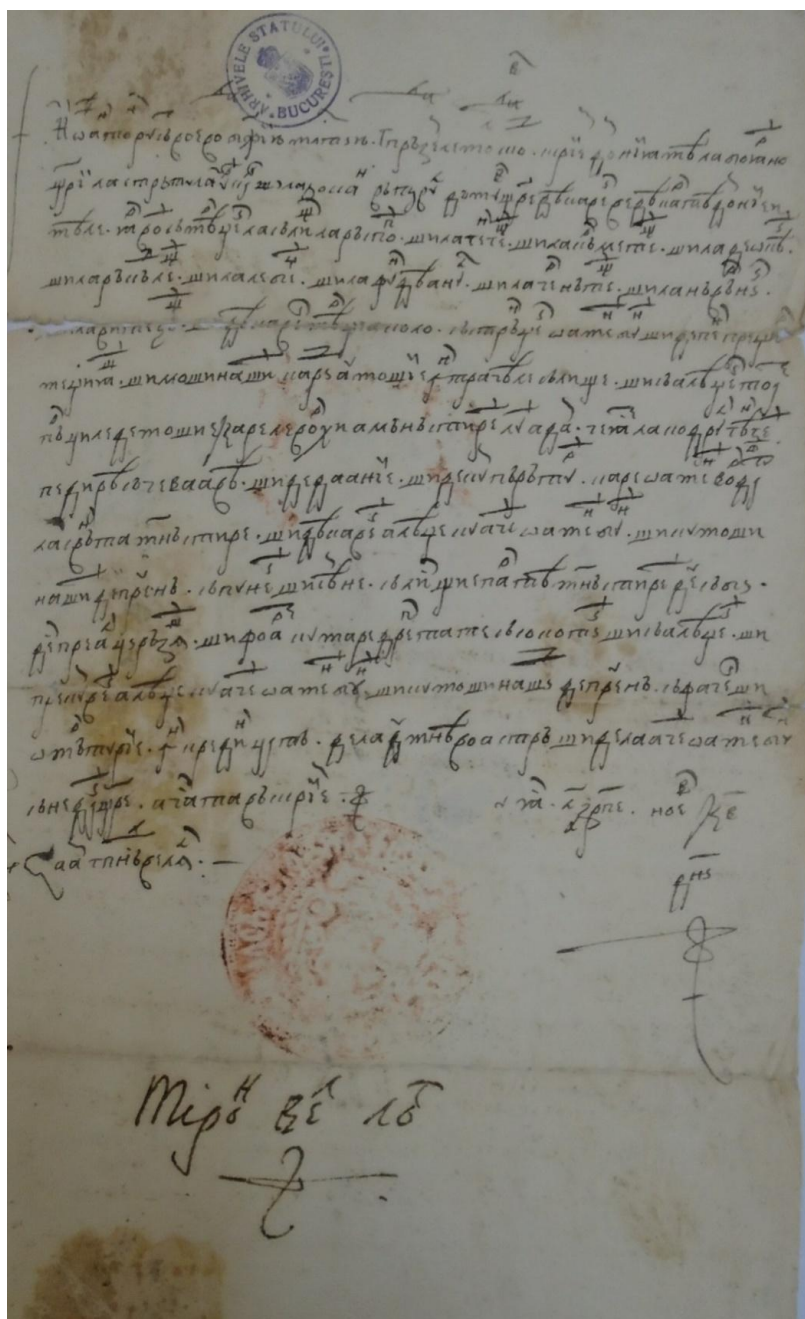


[illegible]









Ihor MAKARUK^{*}, Volodymyr KLAPCHUK^{**}, Natliia TOKAR^{***}, Larysa FILORETOVA^{****}

AGRICULTURE OF GALICIA IN THE SECOND HALF OF THE 19TH - FIRST THIRD OF THE 20TH CENTURIES: A PASSAGE FROM PRINCIPLE TO PRACTICE

– Abstract –

From the second half of the 19th century until the beginning of the First World War there was a significant economic progress in all sectors of economy on the territory of Galicia, which in that historical period was under the authority of the Austro-Hungarian Empire. Along with various aspects of influence on the development of agriculture in the region, the article reveals the impact of popular science education, which was one of the key criteria for the promotion of the economic management newest methods. This allowed the region to progress economically, which was significantly behind other regions of the Austro-Hungarian Empire before the beginning of the study period. There was a breakthrough in methods and approaches to farm management in the studied period; mechanization of processes, new technologies of soil cultivation, and land reclamation were introduced. Agricultural processing industry started to develop intensively. A serious consideration was given to breeding, which had a positive impact on the development of livestock breeding. All these aspects have led to significant improvements in the industry's performance.

Keywords: Galicia; agricultural sector; land reclamation; agriculturally used areas; agricultural production; crop yields.

^{*}Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk, Ukraine (makiv45@gmail.com).

^{**}Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk, Ukraine (volodymyr_klapchuk@ukr.net).

^{***}Department of History of Ukraine, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University, Kropyvnytskyi, Ukraine (vega0604@ukr.net).

^{****}Department of History of Ukraine, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University, Kropyvnytskyi, Ukraine (larisafiloretova@gmail.com).

Articulation of the issue

In the second half of the 19th century and before the outbreak of the First World War there was a significant onward movement in the agricultural sector in Galicia. One of the reasons for the relatively successful growth of the agrarian sector of the economy of Galicia was the development of sectoral science the findings of which were implemented. Systemic research and scientific experiments have made it possible to carry out both arable farming and animal husbandry advantageously. However, scientific research without further implementation could not significantly affect the industry development in the region. Therefore, it is important to examine and comprehend the practical demonstration of scientific innovations, i.e. the implementation of scientific research results in the agricultural sector of Galicia.

In the series of studies the authors have identified each segment that influenced the evolution of agricultural industry in general and definite structural units of the agricultural sphere in particular: arable farming (grain and other crops), vegetable cultivation (market gardening, horticulture) and animal husbandry (cattle breeding, horse breeding, swine and sheep rearing etc.).

Literature review

The suggested topic is scantily studied in national academic circles. Among other scholars, the subject is partially covered in the works of Mykhailo Klapchuk¹, Hryhorii Kovalchak², and Volodymyr Klapchuk³. The issue was widely examined in Polish scientific information sources both of the period under study⁴, and in the first half of the twentieth century⁵.

¹ Klapchuk M.M., *“Hranytsia mizh zemlerobskym ta skotarskym typom hospodarstva na Deliatynshchyni v XVII–XIX st.”* [“The line between an agricultural and cattle-breeding type of economy in the Deliatyn district in the 17th–19th centuries”], in *Kultura ta pobut naselennia Ukrainskykh Karpat : resp. nauk. konf., prysv. 50–richchiiu utv. SRSR : tezy dop. ta povid.* [Culture and Life of the Population of the Ukrainian Carpathians: Contributions from Scientific Conference on 50th anniversary of the USSR], Uzhhorod, 1972, pp. 18-19.

² Kovalchak H.I., *Ekonomichni rozvytok zachidnoukrainskykh zemel* [Economic Development of Western Ukrainian Lands], Nauk. Dumka, Kyiv, 1988

³ Klapchuk, V.M., *Siliske hospodarstvo Halychyny* [Agriculture of Galicia], Foliant, Ivano-Frankivsk, 2015.

⁴ Rewieński, S., “Bibliografia rolniczo-technologiczna polska od r. 1800 aż do naszych czasów” [“The bibliography of Polish agriculture and technology from 1800 till the present day”], in *Encyklopedia rolnicza* (t. 1) [Encyclopedia of Agriculture (Vol. 1)], Warszawa, 1890, pp. 339–450; Walewski, C. & Gieysztor, J.K., “Bibliografia rolniczo-technologiczna polska od r. 1800 aż do naszych czasów” [“The bibliography of Polish agriculture and technology from 1800 till the present day”], in *Encyklopedia rolnicza* (t. 1) [Encyclopedia of Agriculture (Vol. 1)], Warszawa, 1890, pp. 328-339; Bujak, F., *Galicja, t. 1: Kraj, ludność, społeczeństwo...* [Galicia, vol. 1: Country, population, society...], 1908; Diamand, H., *Położenie gospodarcze Galicji przed wojną* [Economic situation of Galicia before the

The register of literature on issues relating to agriculture, covering a significant part of the bibliography of the period under inquiry, proved to be valuable for the study⁶.

In addition to scholarly publications, agricultural matters knowledge has been disseminated in the professional periodicals such as “Rozprawy c.k. Galicyjskiego Towarzystwa Gosp.”, “Rolnik”, “Przegląd Weterynarski”, “Ogrodnictwo”, “Bartnik Postępowy”, “Głos Rolniczy”, “Przewodnik Kólek Rolniczych”, etc. It is worth noting that much of the published material in the afore-mentioned titles was a translation of the foreign scientists’ works as well as experts’ opinions. Stefan Pawlik, professor of the Agrarian School in Dubliany⁷ criticized such narratives in his work *Notes on the influence of the German literature on farms in Poland in the 19th century* (*Uwagi o wpływie literatury niemieckiej w XIX wieku na gospodarstwa w Polsce*), 1903.

It is clear from the analysis that the issue requires a closely and systematic examination, which will provide an opportunity to reconsider the impact of scientific industry achievements on the economic development of then Galicia. The

war], Lipsk, [6. B.], 1915; Dziewulski, S., “Piśmiennictwo polskie ekonomiczne w ciągu ostatnich lat pięćdziesięciu [Polish economic literature in the last fifty years]”, in *Z dziejów polskiej myśli ekonomicznej* [From the history of the Polish economic thought], Warszawa, 1918, p. 23 i.n.; Matczuk, A., *U progu nowożytnej polskiej bibliografii dziedzinowej. Julian Aleksander Kamiński i jego Piśmiennictwo polskie rolniczo-technologiczne od roku 1549 do 1835* (1836) [At the dawn of modern Polish subject bibliography. Julian Aleksander Kamiński and his Polish literature on agriculture and technology from 1549 till 1835 (1836)], “Folia Bibliologica”, no. 58, 2016, pp. 35–63.

⁵ Grochowski, T., *Zarys bibliografii pszczelniczej polskiej* [Outline of the Polish bibliography on beekeeping], Lwów, 1925; Pruski, W., *Przyczynek do bibliografii dzieł o koniu w języku polskim* [Contribution to the bibliography of works on horse in Polish], “Roczniki Nauk Rolniczych i Leśnych” [“Yearbooks of Agricultural and Forestry Sciences”], no. 13, 1925, pp. 125–145; Grochowski, T., *Zarys bibliografii ogrodniczej polskiej* [Outline of the Polish bibliography on horticulture], Kraków, 1927; Przerembel, Z., *Polska bibliografia cukrownicza 1799–1929* [The Polish bibliography on sugar from 1799 till 1929], Warszawa, 1930.

⁶ Estreicher jr., K. (Ed.), *Bibliografia polska XIX stulecia (nowe wydanie)* [Polish Bibliography of the 19th Century (new edition)], Kraków, 1959; Kosiek, Z., *Bibliografia polskich bibliografii gospodarstwa wiejskiego* [Bibliography of Polish rural farm bibliographies], Warszawa, 1962; Dybiec, J., “Główne tendencje i kierunki w rozwoju polskiej historiografii rolniczej w XIX i XX w.” [“Main trends and directions in the development of Polish agricultural historiography in the 19th and 20th centuries”], in *Wkład ośrodka krakowskiego w badania nad historią nauk rolniczych w Polsce* [Contribution of the Cracow centre to research on the history of agricultural sciences in Poland], Kraków, 1998, p.57 in.

⁷ Until 1901, it was a school, eventually becoming an academy afterwards.

experience of an agricultural system development in Galicia during the Austro-Hungarian period should be thoroughly studied.

Research objectives

The overwhelming majority of Galicia's residents, which was then an autonomous part of the Austro-Hungarian Empire, were involved in the agricultural sector, earning a living from field-crop cultivation and/or animal husbandry. In order to shape our research objectives, it is very important to understand how agriculture was interpreted in terms of sectoral scientific achievements in that historical period. Thus, for instance, in the *Encyclopedia of Agriculture*, which was published in Lviv, it was noted that by agriculture or agronomy one means all the science that studies land cultivation in order to get heavy yields with the least labor costs⁸.

"Economic Journal of Cracow", in turn, defined agriculture as the art of tilling, fertilizing and tending to the land to produce grain, fruits and plants required for people⁹. From what has been said, agriculture is physical embodiment of theoretical knowledge and skills gained in the scientific field. So, the main purpose is to study the impact of theoretical scientific advances on human practice in the agricultural field by mainstreamification agricultural knowledge.

Findings. Tillage and crop production

Having comprehensively analyzed the statistical data on agricultural development in Galicia in the period under study, we obtain basic results that give an opportunity to substantiate the focal points of our paper.

The level of agriculture in Galicia at that time was definitely much lower than the level of agricultural sector development of the individual (chiefly agrarian) European countries. At the turn of the 19th-20th centuries, grain crops yields in most European countries were twice as high as in Galicia (Table 1¹⁰).

Table 1

Statistical data on staple crops yields in Galicia and Europe, cwt / ha (compiled by the authors)

States, regions	Wheat	Rye	Barley	Oats	Potato
Belgium	27	24	29	24	175
Germany	23	18	22	19	150

⁸ "Rolnictwo" ["Agriculture"], in *Encyklopedia (wydanie Macierzy Polskiej)* (t. 2), (627). [*Encyclopedia (Polish edition)*] (Vol. 2). (627)]. Lwów, 1907.

⁹ *Rolnictwo [Agriculture]*, "Dziennik Gospodarski Krakowski" ["Economic Journal of Cracow"], no. 4, 1806, p. 1.

¹⁰ Diamand, *op.cit.*

Ireland	23	19	24	23	107
The Netherlands	26	19	28	22	190
Austria	15	15	16	13	100
Sudetenland	17	15	17	18	110
<i>Galicia</i>	<i>13</i>	<i>11.9</i>	<i>12.65</i>	<i>12</i>	<i>126.3</i>

Table 1 exhibits that only potato cultivation in Galicia was relatively competitive on the European agricultural market; grain crops yields were half as low. This was also confirmed by Franciszek Bujak in his study *Economic Development of Galicia (1772–1914)*¹¹. He examined the average yield of agricultural products (cwt / ha) in 1903–1912, defining the scope of examination by the limits of the early twentieth century (Table 2).

Table 2
Average yield of agricultural products (cwt / ha) in 1903–1912¹²

States, regions	Wheat	Rye	Potato	Hay
Galicia	11.5	10.6	113.4	30.9
Czech Republic	17.7	15.8	94.8	32.9
Germany	20.3	17.0	132.4	42.5
Poznań	20.4	16.6	143.2	38.0
Denmark	30.0	19.0	164.0	41.0

However, if we consider the dynamics of yield changes in Galicia between 1872 and 1913, we observe it was positive and constantly growing one (Table 3). The reason for growth can be attributed to agricultural extension, which has been constantly developing in the region. Scientific achievements in the agrarian sphere aroused increasing interest of the parties in charge of agricultural activity.

Table 3
Cumulative yield index in Galicia, in quintal per 1 ha¹³

Years	Wheat	Rye	Oats	Barley	Potato
1872–1876	8.8	6.5	5.9	7.9	72
1880–1884	9.1	7.2	6.4	8.0	85
1884–1888	9.5	7.6	7.2	8.5	92

¹¹ Bujak, F., *Rozwój gospodarczy Galicji 1772–1914 [Economic development of Galicia, 1772–1914]*, Lwów, 1917.

¹² Ibidem.

¹³ Jezierski, A., & Wyczański, A. (Eds.), *Historia Polski w liczbach* (Tom II. *Gospodarka*) [*History of Poland in numbers* (Vol. 2. *Economy*)], Zakład Wydawnictw Statystycznych, Warszawa, 2006.

1894–1898	9.2	8.0	7.3	8.2	100
1901–1910	11.0	9.9	9.1	9.7	110
1909–1913	11.7	11.3	10.7	11.2	111

Due to this, in the early 20th century the economic situation has significantly improved in Galicia. In 1917, Franciszek Bujak wrote about it thuswise:¹⁴

“In the last few years before the war, we have been on the right track, we have undertaken extensive work on the rational organization of our economic life, and we have started to make up for our backlog and shortcomings. From a passive society, exploited by strangers from afar, we have become an active society, which has taken itself to use the wealth of its country and to satisfy its needs. If we were given an opportunity to continue along this path with all the perseverance and consistency, the space between us and our western neighbors would undoubtedly be rapidly shrinking.”¹⁵

Advance in growing grain varieties in Galicia took place at the turn of the 19th–20th centuries and was largely the result of increase insight in the field of agriculture, research on enhancing grain crop types and land resources efficiency.

The study further analyzed how agriculturally used areas underwent changes in the structure, under which crops the main arable land was used and how this had a positive impact on the dynamics of yield improvement in Galicia of the day.

Table 4
Land resources structure in 1852–1902¹⁶

Agricultural lands	Area, ha		
	1852/1866	1889	1902
Tillage	3590373	3803444	3799575
Meadows and vegetable	922802	986082	984205

¹⁴ *Weszliśmy w ostatnich latach przed wojną na dobrą drogę, podjęliśmy rozległe prace około racjonalnej organizacji naszego życia gospodarczego, zaczęliśmy odrabiać zaległości i zaniedbania nasze. Ze społeczeństwa biernego, eksploatowanego przez obcych z daleka, stawaliśmy się społeczeństwem czynnym, które samo wzięło się do zużytkowania bogactw swego kraju i do zaspokajania swoich potrzeb. Gdyby nam było danym iść dalej tą drogą z całą wytrwałością i konsekwencją, to niewątpliwie szybko zmniejszałyby się przestrzeń między nami a naszymi zachodnimi sąsiadami.* Here and subsequently, unless indicated otherwise, translations from Polish are by Ihor Makaruk.

¹⁵ Bujak, *op.cit.*, pp. 57–58.

¹⁶ Pilat, T. (Ed.), *Wiadomości statystyczne o stosunkach krajowych* (Tom XX. - Z. III.) [Statistical information on national relations (Vol. 20., P. 3.)], Druk. Związkowa, Lwów, 1905.

gardens			
Pasturage	768944	743480	716918
Forests	2113766	2023724	2020212

We conclude (*vide* Table 4) that the structure of land resources changed dynamically in favor of tilled land, meadows and vegetable gardens due to reduction of pasturage and forests. This trend should have influenced the increase in agricultural production in the region.

In addition, in 1900, 13.3% of the arable land in Galicia was lying fallow¹⁷. This contributed to improved soil fertility and more efficient exploitation of agriculturally used areas, because the land was resting in a loose and weed-free state, which contributed to the accumulation of sufficient moisture in it.

In 1874–1913 (Table 5) the areas of grain crops decreased gradually, albeit the areas for industrial and forage crops increased¹⁸.

Table 5
Distribution of ploughland in Galicia (in percentage terms)

Years	Grain	Leguminous plants	Potato	Forage	Alios	In all
1874	74.6	3.7	10.0	6.3	5,4	100.0
1881	71.2	4.3	11.3	7.2	6,0	100.0
1897	67.4	4.9	13.5	11,6	2,6	100.0
1913	67.7	2.5	14.8	12,2	2,8	100.0

Decrease in seeding-down the grain crops from 74.6% of all arable lands of Galicia to 67% in 1913, a year before the First World War outbreak, could have a negative impact on meeting the demands of the native population for bread. Table 6

¹⁷ Pilat, T. (Ed.), *Wiadomości statystyczne o stosunkach krajowych* (Tom XVI. - Z. III.) [*Statistical information on national relations* (Vol. 16., P. 3.)], Druk. Związkowa, Lwów, 1898.

¹⁸ Jezierski, A., & Wyczański, A., *op.cit.*.

summarizes the dynamic pattern in the structure of the agriculturally used areas in Galicia from 1900¹⁹ till 1911²⁰.

Table 6
Dynamic pattern in the structure of the agriculturally used areas in Galicia

Agriculturally used areas	Area, ha			
	1900	% of all used areas	1911	% of all used areas
Tillage	3799879	48.41	3806619	48.5
Meadows	875045	11.15	873615	11.1
Pasturage	716848	9.13	738604	9.41
Forests	2021230	25.75	2015528	25.7

At that time, most farmers were employing obsolete cultivation methods coupled with inadequate tools. Thus, in order to alter the situation and improve yields, it was essential to provide instruction among agricultural producers, which consisted in encouraging the use of modern equipment and the application of advanced management methods.

The scholars have observed that as a plough the Galicians normally used a few iron sheets riveted together by a self-taught blacksmith, who did not fully comprehend the value of ploughing and its importance in the future harvest. Therefore, in most cases, such ploughing simply cut the soil into strips and lumps, not hoeing it²¹.

Jan Feliks Sikorski, professor at the Agrarian School in Dubliany, made an in-depth analysis of powerful methods of ploughing in his work *Mechanical Soil Tillage*²².

The introduction of mechanization in all agricultural activities has greatly facilitated labour-intensive processes and has also had a positive impact on the efficiency of labour outcomes.

¹⁹ Pilat, T. (Ed.), *Podręcznik Statystyki Galicji* (Tom VI. - Część 1.) [*Galicia Statistics Manual* (Vol. 1., P. 1.)], Pierwsza Związkowa Drukarnia, Lwów, 1900.

²⁰ Kryukov, N.A., *Slavyanskie zemli* (Tom II. – Chast 1.) Galitsyya: Syelskoe hozyaustvo v Galitsyi i obshcheye razvitiye strany [Slavonic Lands (Vol. II., Part 1): Galicia: Agriculture in Galicia and the general development of the country], Typography of V.O. Kirshbaum, Petrograd, 1915.

²¹ Wygoda, B., *Uprawa roli. Studium społeczno-gospodarcze* [*Cultivation. Socio-economic study*], Lwów, 1916.

²² Sikorski, J.F., *Mechaniczna uprawa gleby. Podręcznik dla użytku praktycznych gospodarzy i uczniów szkół rolniczych* [*Mechanical soil cultivation. A handbook for practical use by farmers and students of agricultural schools*], Lwów, 1898.

Table 7
Agricultural machinery and equipment, 1902²³

Size of farms, ha	Machinery, pcs.	Number of farms possessing machinery and equipment									
		Fertilizer sowers	Grain seeders	Fodder harvesting machines	Reaping machines	Potato harvesters	Chaff-cutters	Centrifugal machines	Shot casting plants	Milk houses	Flour mills
<2	35533	1	3	0	10	12	32163	10	2829	139	1544
2-5	114009	2	16	2	24	60	108000	23	3865	582	11069
5-10	82164	0	15	1	24	50	77556	38	2609	1586	16243
10-20	24821	1	15	2	9	35	23158	28	1054	2632	9309
20-100	6594	6	137	74	30	45	6209	28	406	2774	3758
>100	3801	276	2138	1211	606	406	3598	213	859	3300	3069
Total	266922	286	2324	1290	703	608	250684	340	11622	11013	44992

It follows from Table 7 that the maximum number of machinery and equipment was assigned to large farms that had tangible gains from agricultural activities whilst small family-operated farms possessed only the most necessary equipment. There were only three steam ploughs in Galicia at the time, and 12 mechanical seeders²⁴.

Besides, an important element of yield improvement was not only processes mechanization, but also research study of soils, use of fertilizers, introduction of crop rotations, new methods of land tillage, drainage of swampy fields, and use of melioration²⁵. The significance of drainage systems as well as irrigation of agricultural lands was given scientific credence²⁶. This made it possible to use land plots that had previously been considered unfit for grain crops effectively.

²³ Bujak, *op.cit.*.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ *Ibidem*; Biernacki, S., *Potrzeby nawozowe gleb Galicji Wschodniej [Fertilizer demands of Eastern Galicia soils]*, Lwów, 1913.

²⁶ Krzyżanowski, K., *Zasady technicznych amelioracji rolnych, polegających na odwodnieniu i nawodnieniu ziemi [The principles of technical land reclamation, consisting of drainage and irrigation of the soil]*, Tarnów, 1879.

Commencing in 1876, it was with the purpose of intensification of agriculture in the region that active land improvement measures were enacted. Some fertile soil areas were drained and irrigated; the government has bankrolled significantly for this. Thus, in the 1876–1892 timeframe the funds allocated for reclamation works increased by 230 times, amounting to PLN 1607370²⁷.

One more important trend in the development of the sophisticated techniques in agriculture was a selection of grain crops. They worked on it in the above mentioned Agrarian Academy in Dubliany²⁸, where experiments on different grain varieties were conducted in the field environment. The cultivation of wheat, barley, rye and oats has been subject to in-depth analysis and research; what counted was to understand when to sow grains and when to harvest.

In addition to grain, other crops, such as potatoes and sugar beet, were also valued. In 1906, a professor of the Agrarian Academy in Dubliany and the Jagiellonian University, Stefan Jentys published the work *Agricultural Value of Newer Potato Species*²⁹ which revealed the experiments that were carried out by the scientists in 1903–1904.

Potatoes were used as a food product as well as the raw materials for production of alcohol, preparation of starch and other derivatives. Significant areas were allotted to potato cultivation as the yield of this crop was quite high in East Galicia (Table 8). Farmers, who grew potatoes, as well as sugar beet farms, had high hopes for the development of the processing industry, namely alcohol production.

Table 8
Potato yields through 1909 to 1913³⁰

Province	Area, ths ha	Gross yield, ths cwt	Yield, cwt / ha
Lviv (Lemberg)	159.2	19258.8	121
Stanislaviv	108.5	9764.1	90
Ternopil	142.2	17778.7	125
Galicia	409.9	46801.6	112

²⁷ Pilat, T. (Ed.), *Wiadomości statystyczne o stosunkach krajowych* (Tom XVI. - Z. III.) [*Statistical information on national relations* (Vol. 16., P. 3.)], Druk. Związkowa, Lwów, 1898.

²⁸ Mazurkiewicz, Z., *Odmiany owsów w doświadczeniach polowych w r. 1912* [*Oat cultivars in field experiments in 1912*], "Rolnik" ["The Farmer"], no. 84(12), p. 1913, p. 227.

²⁹ Jentys, S., *Wartość rolnicza nowszych odmian ziemniaków* [*Agricultural value of newer potato species*], Kraków, 1906.

³⁰ Khraplyvyi, Ye., *Sil'ske gospodarstvo Halytsko-Volynskykh zemel* [*Agriculture of Galicia-Volhynia lands*], Drukarnia NTSh, Lviv, 1936.

Traditionally, small farms were not engaged in the cultivation of beet, this was done by large and high-capacity farms. The authors on beet growing informed the readers about the results of tests, methods of planting and tendance, winter storage, and seed production³¹.

Table 9
Sugar beet yield growth dynamics in East Galicia, 1884–1906³²

Crop plant	1884–1893	1896–1905	1906	
	Yield, cwt / ha	Yield, cwt / ha	Yield, cwt / ha	Gross yield, ths cwt
Sugar beet	165.1	205.4	212.0	1107

Analyzing the results presented in Table 9, we observe that sugar beet yields have been growing rapidly, although most of the products were processed to produce alcohol rather than sugar³³.

Researchers and scholars who were engaged in leguminous crops studies attached great significance to the cultivation of clover. The academic papers centred on soil tillage, the variety of cultivars, the traits of sowing, tending, harvesting, drying and threshing³⁴.

Judging from Table 10, one is to observe that the clover was sown to produce hay and seeds alike³⁵. Consequently, different methods of sowing, tendance and

³¹ Żeleński, S., *O korzyściach uprawy buraków cukrowych* [On the benefits of sugar beet growing], "Tygodnik Rolniczy" ["Agricultural Weekly Magazine"], no. 36, 1894, pp. 281–284; Turnau, J., *Obróbka buraków* [Processing of beet], "Tygodnik Rolniczy" ["Agricultural Weekly Magazine"], no. 11, 1903, pp. 103–105; Kosiński, I., "Przyczynek do metodyki doświadczeń polowych z odmianami buraków" ["Contribution to the methodology of field experiments with beet species"], in *Roczniki Nauk Rolniczych* (t. 2) [Yearbooks of Agricultural Sciences (Vol. 2)], 1906, pp. 1–56.

³² Bujak, F., *Galicja, t. 1: Kraj, ludność, społeczeństwo...* [Galicia, vol. 1: Country, population, society...], 1908.

³³ Dąbrowski, H., *Hodowla i nasiennictwo buraków cukrowych na przełomie XIX/XX wieku* [Cultivation of sugar beet at the turn of the 19th and 20th centuries], "Gazeta Cukrownicza" ["The Sugar Gazette"], no. 8, 1902, pp. 150–151.

³⁴ Czaykowski, T., *Zasilanie lichej koniczyny nawozami sztucznymi* [Feeding of clovers with artificial fertilizers], "Głos Rolniczy" ["Voice of the Farmers"], no. 17, 1902, pp. 259–260; Antoniewicz, L., *Koniczyna szkarłatna* [Scarlet clover], "Głos Rolniczy" ["Voice of the Farmers"], no. 21, 1905, p. 325; Wiśniewski, S., *Młoda koniczyna* [Young clover], "Tygodnik Rolniczy" ["Agricultural Weekly Magazine"], no. 21, 1916, p. 170; *Wpływ nawozów potasowych na wzrost koniczyny* [Effect of potassium fertilizers on clover growth], "Tygodnik Rolniczy" ["Agricultural Weekly"], no. 5, p. 70.

³⁵ Pilat, T. (Ed.), *Podręcznik Statystyki Galicji* (Tom VI. - Część 1.) [Galicia Statistics Manual (Vol. 1., P. 1.)], Pierwsza Związkowa Drukarnia, Lwów, 1900.

processing were employed. The demand for hay and seeds was obviously different and dependent on the exigencies. That is why the average annual area for clover per hay cultivation was much larger than that for clover per seed³⁶.

Table 10
Clover crops and harvesting (1889–1898)

Clover	Area, ha			Crop, cwt	
	Total	% to agricultural lands	% to ploughed fields	Gross yield	per 1 ha
For hay	258832	7.93	6.81	8741295	33.77
For seeds	15339	5.93	0.4	23853	1.56

Table 11
Areas and crop yield in 1899³⁷

Clover	West Galicia			East Galicia		
	Area, ha	%	Crop yields, cwt / ha	Area, ha	%	Crop yields, cwt / ha
For hay	141256	48.4	43.5	150670	51.6	30.9

The areas used for the cultivation of clover for hay increased from the annual average of 258832 ha in 1889–1898 (see Table 10) to 291926 ha in 1899 (Table 11). There is also a noticeable difference in yield between West Galicia and East Galicia.

The authors who wrote on clover issues emphasized that it is a perfect forage fodder for animals, and its processing enriches the soil with nutrients³⁸.

Quite intimate knowledge of clover was presented in Bronisław Janowski's work, who offered advanced methods of growing clover mixtures and described the growing practices, harvesting and processing of the finished materials extensively³⁹.

³⁶ Klapchuk, *op.cit.* 2015.

³⁷ *Ibidem.*

³⁸ Dzianott, L., *Kilka praktycznych uwag o chowie, pielęgnowaniu i karmieniu bydła* [Some practical remarks on cattle rearing, nurturing and feeding], "Tygodnik Rolniczy" ["Agricultural Weekly Magazine"], no. 28, 1886, pp. 222–226; Zabłocki, R., *Spasanie młodego koniczu* [Grazing a young clover], "Głos Rolniczy" ["Voice of the Farmers"], no. 19, 1902, p. 299; *Koniczyna perska* [Persian clover], "Tygodnik Rolniczy" ["Agricultural Weekly Magazine"], no. 19, 1913, p. 297; *Konicz czerwony* [Red clover], "Głos Rolniczy" ["Voice of the Farmers"], no. 1, 1910, pp. 10–11; *Siewajcie konicze* [Sowing of clover], "Głos Rolniczy" ["Voice of the Farmers"], no. 7, 1907, pp. 101–102.

³⁹ Janowski, B., *Uprawa mieszanek koniczykowych* [Cultivation of clover mixtures], Lwów, 1908.

The important place among industrial crops was occupied by cultivation of flax for the fibres⁴⁰. Several fundamental works of that period contributed to agricultural extension in this area. It is worth making a careful note of Władysław Noskowski's work, an agronomist and a teacher at the Agrarian School in Dubliany, where he turned the attention of agricultural producers to the number of flax varieties, its sowing features, how to tend to them during growth, how to make fertilizers, how to undertake measures against maladies and pests as well as what the latest methods of harvesting are⁴¹.

It was also published Wojciech Chłopiński's *Cultivation and Processing of Flax*⁴² which was commissioned by the Galicia Economic Society in Lviv, and testifies to profound interest of farm representatives in flax cultivation. It stands to mention that Wojciech Chłopiński studied flax farming systematically and put high emphasis on this branch of farming operations. In addition to the work just listed, the author had other popular publications relating to flax⁴³.

Undoubtedly, science-education works of the study period had a positive impact on the development of flax farming in Galicia; most of them were issued in East Galicia.

Table 12
Flax crops and harvesting over a period of 1889-1898⁴⁴

Crop plant	Area, ha			Crop, cwt	
	Total	% to agricultural lands	% to ploughed fields	Gross yield	per 1 ha
Flax	25280	0.78	0.67	83798	3.31

⁴⁰ Jarosiński, P., *Sprzęt lnu i przygotowanie połączeń* [*Flax equipment and joint preparation*], "Tygodnik Rolniczy" ["Agricultural Weekly Magazine"], no. 24–25, 1916, pp. 210–212.

⁴¹ Noskowski, W., *Podręcznik uprawy lnu i wyprawy włókna lnianego według najnowszych metod* [A handbook on flax cultivation and flax fibre extraction following the latest methods], Lwów, 1872.

⁴² Chłopiński, W., *Uprawa i przerabianie lnu* [Cultivation and processing of flax], Lwów, 1907.

⁴³ Chłopiński, W., *Wyniki porównawczej uprawy kilku gatunków lnu* [Results of comparative cultivation of several flax species], "Rolnik" ["The Farmer"], no. 52, 1913, pp. 950–952; Chłopiński, W., *Len jako poplon* [Flax as a catch crop], "Przewodnik Kółek Rolniczych" ["Guidebook on Machinery Rings"], no. 13, 1917, p. 8.

⁴⁴ Pilat, T. (Ed.), *Podręcznik Statystyki Galicji* (Tom VI. - Część 1.) [Galicia Statistics Manual (Vol. 1., P. 1.)], Pierwsza Związkowa Drukarnia, Lwów, 1900.

Table 13
Areas and crop yields in 1899⁴⁵

Crop plant	West Galicia			East Galicia		
	Area, ha	%	Crop yields, cwt / ha	Area, ha	%	Crop yields, cwt / ha
Flax	11542	48.8	3.2	12088	51.2	3.7

When compared Table 12 with Table 13, we observe that the areas used for flax cultivation in 1899 decreased as compared with the annual average for 1889–1898. However, more consideration was given to flax cultivation in East Galicia than in West Galicia; the crop yields in East Galicia were higher respectively.

Horticulture was coming into ascendance in the region during the study period, which was encouraged for further development and improvement by researchers, scholars, authors of science-education literature (Table 14). The published works gave detailed instructions on how to plant gardens, to tend to them in order to have sufficient yield, the varieties of seedlings; a large number of such studies have been published just as in West Galicia⁴⁶, so in East Galicia⁴⁷.

⁴⁵ Klapchuk, *op.cit.* 2015.

⁴⁶ Giżycki, K.F., *Ogrodnictwo, zastosowane do potrzeb ziemianina polskiego [Horticulture applied to the needs of a Polish landowner]*, Lwów, 1845; Konkolewski, M., *Jaś Sadowski, mały założyciel sadów, dla użytku młodzieży wiejskiej [Jaś Sadowski, the founder of small orchards for the use of rural youth]*, Rzeszów, 1847; Kozubowski, A., *Sadownictwo [Horticulture]*, Kraków, 1868; Czepiński, M. & Langie, K., *Powszechne ogrodnictwo* (t. 1–3), [General horticulture (Vols. 1–3)], Kraków, 1868–1869; Mieroszowska, E., *Poradnik ogrodowy ku pożytkowi gospodyń wiejskich ułożony [A garden handbook for the benefit of rural housewives]*, Kraków, 1890; Brzeziński, J., *Dobór wzorowy odmian drzew owocowych do hodowli ogólnej [Sample selection of fruit tree varieties for generic breeding]*, Kraków, 1897.

⁴⁷ Giżycki, *op.cit.* 1845; *Krótki wykład zasad rozmnażania i sadzenia drzewin wszelkiego rodzaju dla ludu wiejskiego, ułożony przez wydział c.k. Galicyjskiego Towarzystwa Gospodarskiego [A short lecture on the principles of propagation and planting of trees of all kinds for the rural population, arranged by the Department of Galician Farm Society]*, Lwów, 1852; Kisielewski, A., *Przechadzki po polu i ogrodzie [Strolls along the field and garden]*, Lwów, 1869; Schmidt, A., *Katechizm hodowania drzew owocowych jako też rozpoznawania owoców według pewnych systemów i wyrabianie jablecznika [Catechism of cultivating fruit trees as well as identifying fruit according to certain systems and making cider]*, Lwów, 1878; Boberski, W., *Najważniejsze sposoby uszlachetniania drzew owocowych [The most important ways of refining fruit trees]*, Tarnopol, 1880; Roehring, A., *Sadownictwo [Orchading]*, Lwów, 1881; Pierożyński, L., *Kilka słów o sadownictwie i ogrodnictwie [A word on horticulture and gardening]*, Lwów, 1882; Ćwikliński, H., *Ogrodnictwo lasowe [Forest gardening]*, Lwów, 1882; Oleskow, J., *Podręcznik hodowli nasion gospodarskich na podstawie teorii i praktyki [A manual on seed growing based on theory and practice]*, Lwów, 1885.

Table 14
Fruit tree species in Galicia⁴⁸

Region	Proportion of fruit tree species, %								
	Apple trees	Pear trees	Plum trees	Cherry trees	Sweet cherry trees	Apricot trees	Peach trees	Mulberry trees	Nut trees
Galicia	58.4	11.1	17.0	7.1	4.3	2.2	0.1	0.1	3.3

In publications related to horticultural development, a point was made to the need to organize a fruit trade, to establish agencies that could purchase and distribute the fruit-growing products⁴⁹. The total area used for orcharding in Galicia was 71.1 thousand hectares. At that time more than 6.1 mil pcs. of fruit trees were landed in Galicia or 129 pcs. / ha (Table 15)⁵⁰.

Table 15
Orchards in Galicia⁵¹

Region	Number of trees	Number of trees per 1 ha	Fruit harvesting	
			cwt	kg per 1 person
Galicia	6122123	129	1300129	26.4

Compared to the publications relating to the cultivation of orchard trees, the number of printings on fruit-bush growing was much lower. The reason was that this type of horticulture was underdeveloped in the region; certain attention in the science-education works was also turned to currants. It was argued and noted that this type of horticulture merits more consideration of local farmers, as its products are tasty and useful ones⁵².

⁴⁸ Klapchuk, *op.cit.* 2015.

⁴⁹ Gniewosz, W., *Znaczenie i potrzeby ogrodnictwa w Galicji [The importance and needs for gardening in Galicia]*, Kraków, 1908.

⁵⁰ Klapchuk, *op.cit.* 2015.

⁵¹ Khraplyvyi, *op.cit.*.

⁵² *Polepszyć można rodzaj porzeczek [It is possible to enhance the sort of currants]*, "Tygodnik Rolniczy" ["Agricultural Weekly Magazine"], no. 40, 1887, pp. 330–331; Tabeau, J., *Hodowla porzeczek i agrestu [Currants and gooseberries farming]*, "Głos Rolniczy" ["Voice of the Farmers"], no. 3, 1901, pp. 36–38; Morawski, Z., *Porzeczeki*

Popular journals and scientific editions have also published material on the cultivation and tending to gooseberries⁵³, raspberries⁵⁴, and viniculture⁵⁵ occasionally.

Hayfields and pasturage were an essential source of natural forage for livestock. There were 562 thousand hectares under hayfields in Galicia. Hayfields were divided into lowland (55.2%), field (42.7%) and reclamative (2.1%). Hayfields of Galicia had high crop yields (Table 16)⁵⁶. Low-lying hay meadows yielded 58.5% of all hay which was collected in Galicia, field hay meadows – 36.5% whereas reclamation hay meadows – 5%.

Table 16
Hay harvesting (ths cwt)

Region	Lowland			Field			Reclamative			Total
	1 mowing	2 mowing	Total	1 mowing	2 mowing	Total	1 mowing	2 mowing	Total	
Galicia	4594.6	1373.1	5967.7	3049.2	683.4	3732.6	370.1	134.7	504.8	10206

As for the pasturage, the farms of Galicia employed 211284 hectares of agricultural land for grazing⁵⁷. Mountain valleys were at the forefront of unpopulated mountain pasture grounds⁵⁸.

[Curant], "Głos Rolniczy" ["Voice of the Farmers"], no. 6, 1902, pp. 88–89; Morawski, Z., *Smrodynia* [Black Currant], "Głos Rolniczy" ["Voice of the Farmers"], no. 7, 1902, p. 106.

⁵³ Namysłowski, B., *O niebezpiecznym mączniaku na agrestie* [On dangerous gooseberry mildew], "Ogrodnictwo" ["Horticulture"], no. 6, 1907, pp. 161–163; Trzebiński, J., *Nowy pasożyt na agrestie* [New gooseberry parasite], "Ogrodnictwo" ["Horticulture"], no. 7, 1904, pp. 200–201; Namysłowski, B., *Jak zwalczać mączniaka agrestu* [How to fight gooseberry mildew], "Tygodnik Rolniczy" ["Agricultural Weekly Magazine"], no. 44, 1913, p. 689; Chmielewski, Z., *Mącznica amerykańska agrestu w Galicji* [American gooseberry mildew in Galicia], "Ogrodnictwo" ["Horticulture"], no. 3, 1912, pp. 79–86.

⁵⁴ Tabeau, W., *Hodowla malin* [Raspberry farming], "Głos Rolniczy" ["Voice of the Farmers"], no. 6, 1901, p. 90; *Jak należy postępować z malinami w lecie?* [How should raspberries be handled in summer?], "Głos Rolniczy" ["Voice of the Farmers"], no. 10, 1906, p. 153.

⁵⁵ Kośnierski, T., *Nieco o roślinie winogrodowej* [A bit about the grapevine plant], "Bartnik Postępowy" ["Progressive Bartnik"], no. 1, 1881, pp. 23–25; Brzeziński, J., *Obrączkowanie winorośli* [Ring-barking of Grapevines], "Ogrodnictwo" ["Horticulture"], no. 11, 1904, pp. 321–323; Zajac, M., *Nieco z historii win owocowych* [Some history of fruit wines], "Ogrodnictwo" ["Horticulture"], no. 5, 1911, pp. 148–151; Chłapowski, K., *Nowe winogrona* [New grapes], "Ogrodnictwo" ["Horticulture"], 1912.

⁵⁶ Klapchuk, *op.cit.* 2015.

⁵⁷ Khraplyvyi, *op.cit.*

The issue of Galicia agricultural industrialization, its economic necessity was a pressing one during the studied period. More and more emphasis was placed on the processing of agricultural products using the then mature technologies: sugar refining, flour manufacture, brewing, and yeast production. Needless to say, evidence-based education could not remain uninvolved in these processes, but tried to influence them positively by generating and publishing new results of agricultural research⁵⁹.

The foregoing processes were reflected in the works of researchers and scholars who, in due course, analyzed the processes that took place on the eve of the First World War in the historical aspect⁶⁰.

⁵⁸ Pawłowski, J., "Karpatski polonyny" ["Carpathian mountain meadows"], in J. Pawlikowski's *Kaliendar Tovarystva «Sil'skyi hospodar» za 1929 r.* [*Calendar of the 'Farmer' society for the year 1929*], Lviv, 1928, pp. 42–46.

⁵⁹ Rutowski, T., *Przemysł cukrowniczy, jego wpływ na rolnictwo i znaczenie w gospodarstwie narodowym. Przyczynek do rozwiązania kwestii krajowego przemysłu w Galicji* [*The sugar industry, its impact on agriculture and its significance for the national households. A contribution to solving the issue of domestic industry in Galicia*], Kraków, 1883; Pawlik, S., *W sprawie przemysłu cukrowniczego* [*On the sugar industry*], Kraków, 1902; Bandrowski, F., *O potrzebie powiększenia produkcji drożdży prasowanych w gorzelniach rolniczych galicyjskich* [*On the need to increase production of pressed yeast in Galician agricultural distilleries*], "Tygodnik Rolniczy" [*Agricultural Weekly Magazine*], no. 38, 1902, pp. 343–344; Domański, J., *Znaczenie gorzelni dla rolnictwa* [*The importance of distilleries for agriculture*], "Gorzelnik" [*The Distiller*], no. 22, 1903, p. 202; Gerasiński, F., *Niedomagania przemysłu gorzelniczego* [*Distillery industry deficiencies*], "Gorzelnik" [*The Distiller*], no. 16, 1904, p. 189; Gargas, Z., *Rolnictwo i jego funkcje w gospodarstwie społecznym* [*Agriculture and its functions in social farming*], Kraków, 1904; Pawłowski, J., *Znaczenie cukrownictwa dla Galicji* [*The importance of the sugar industry to Galicia*], Lwów, 1905.

⁶⁰ Styś, W., *Wpływ uprzemysłowienia na ustrój rolny* [*The impact of industrialisation on the agricultural system*], Lwów, 1936; Wykrętowicz, S., "Fazy rozwoju przemysłu rolno-spożywczego na ziemiach polskich 1815–1939" ["Stages of development of the agri-food industry in Poland through 1815 to 1939"], in *Pamiętnik Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich w Lublinie* (t. 1) [*Diary of the General Meeting of Polish Historians in Lublin* (Vol. 1)], Warszawa, 1968; Michalewicz, J., "Przemysł gorzelniany Galicji doby autonomicznej między monopolem dworskim a monopolem państwowym (XIX–XX w.). Próba ujęcia modelowego" ["Galicia's distillery industry in the autonomous period between the manorial and state monopoly (19th–20th centuries). A modelling approach"], *Rocznik Naukowo-Dydaktyczny WSP w Krakowie* [*Academic Yearbook of the WSP in Cracow*], z. 126, Prace Historyczne XIII, [Historical Works 13], 1993, pp. 103–112; Spyra, A., *Browarnictwo Galicji doby autonomicznej* [*Brewing in Galicia*], Kraków, 1994; Kramarz, H., "Młynarstwo i młynarstwo zbożowe w Galicji (Z problematyki uprzemysławiania rzemiosła chłopskiego)" ["Millers and grain milling in Galicia (On the issue of industrialization of peasant crafts)"], in K. Ślusarek (Ed.), *Polska i Polacy w XIX–XX wieku. Studia ofiarowane Profesorowi Mariuszowi Kulczykowskiemu w 70. rocznicę Jego urodzin* [*Poland and the Poles in the*

In terms of the current study, a Franciszek Bujak's quotation is appropriate:⁶¹
 "Modern farmers set up distilleries and grow potatoes instead of grain, which they sell in the form of spirits and possibly ready-to-use vodkas; they set up sugar mills to grow beets; they set up breweries to bring in better out on barley; they process the wheat into flour and bran in their own mills and make bread in their own bakeries; they keep the gardens from which fruit and vegetables are processed into tinned food and other preserves."⁶²

Animal husbandry

A very important branch of agriculture was animal husbandry. Similarly to plant cultivation, it required new and effective approaches in farm management practices. It was in this direction that the sectoral research headed, reporting to the consumer the results of its researches by means of scholarly and science-education literature.

The published papers of the study period tried to cover all the major spheres of animal husbandry: horse breeding⁶³, cattle breeding⁶⁴, poultry raising⁶⁵, swine

19th–20th centuries. Studies offered to Professor Mariusz Kulczykowski on the 70th anniversary of his birthday], Kraków, 2002, pp. 295–317; Kargol, T., "Ziemiaństwo a uprzemysłowienie Galicji na przełomie XIX i XX w. (do 1918 r.) (t. 7)" ["Landowners and the industrialization of Galicia on the cusp of the 19th and 20th centuries (until 1918)"], In W. Puś & J. Kita (Eds.), *Studia z historii społeczno- gospodarczej XIX i XX wieku [Studies in the social and economic history of the 19th and 20th centuries]*, Vol. 7, Łódź, 2010, pp. 133–149; Wnęk, J., *Rozwój galicyjskiej ideologii przemysłu cukrowniczego w latach 1860–1918 [Development of the Galician sugar industry ideology in 1860–1918]*, "Gazeta Cukrownicza" ["The Sugar Gazette"], no. 5, 2010, p. 129 132–135; Broński, K., "Rozwój przemysłu młynarskiego w Galicji" ["The Development of Milling Industry in Galicia"], in J. Chumiński & M. Zawadka (Eds.), *Z dziejów przemysłu przed 1945 rokiem [From the history of industry before 1945]*, Wrocław, 2012, pp. 81–98.

⁶¹ *Rolnicy nowocześni zakładają gorzelnie i zamiast zboża uprawiają ziemniaki, a te sprzedają w formie spirytusu, a ewentualnie gotowych do konsumpcji wódek; zakładają cukrownie, aby uprawiać buraki; zakładają browary, aby lepiej spieniężyć jęczmień; pszenicę przerabiają na mąkę i otręby we własnych młynach, a nawet mąkę na chleb we własnych piekarniach; utrzymują ogrody, z których owoce i jarzyny przerabiają na konserwy i inne przetwory.*

⁶² Bujak, *op.cit.* 1917, p. 289.

⁶³ Sanguszko, W., *O chowie koni i polepszeniu rasy w Galicji [On horse rearing and breed enhancement in Galicia]*, Lwów, 1839; Rozwadowski, W., *Uwagi nad środkami ku podniesieniu i rozpowszechnieniu chowu koni w Galicji [Notes on means to increase and propagate horse husbandry in Galicia]*, Lwów, 1866; Kretowicz, P., *Kucie koni [Forging of Horses]*, Lwów, 1884; Szybalski, F., *Instrukcja dla dozoruujących w stajniach [Instructions for stable handlers]*, "Tygodnik Rolniczy" ["Agricultural Weekly"], no. 33, 1887, pp. 270–272; Ryx, J., *Przyczynek do hodowli konia [Contribution to horse breeding]*, "Przegląd

rearing⁶⁶, sheep rearing⁶⁷, apiculture⁶⁸ and veterinary medicine issues⁶⁹. The breeding issues were treated at some length, allowing for a qualitative improvement of the livestock population.

Weterynarski” [“Veterinary Review”], no. 3, 1888, p.209, 237, 260, 291; Zygmuntowicz, L., *Jaka karma dla koni lepsza, sucha czy wilgotna?* [Which horse fodder is better, dry or moist?], “Głos Rolniczy” [“Voice of the Farmers”], no. 9, 1901, pp. 135–136; Dąbrowski, F., *Zwilżanie obroku koniom* [Wetting feedstuff for horses], “Głos Rolniczy” [“Voice of the Farmers”], no. 4, 1903, pp. 60–61.

⁶⁴ Puchalski, F., *Poradnik gospodarski zawierający w sobie sposoby i środki dotyczące się chowu i leczenia bydła i koni, kultury lasów i myślistwa* [A farm handbook containing ways and means for cattle and horse breeding and treatment, forest and hunting culture], Rzeszów, 1871; Skrzyński, S., *Rys gospodarstwa krajowego w Galicji* [An outline of a domestic farm in Galicia], Lwów, 1883; A.L., *O owcach i ich wełnie wobec tegoczesnych koniunktur* [On sheep and their wool in relation to the economic situation at the time], “Tygodnik Rolniczy” [“Agricultural Weekly Magazine”], no. 34, 1884, p. 3; Dzianott, *op.cit.*; Malsburg, K., *Z systematyki bydła krajowego* [Ordination of domestic cattle], “Roczniki Krajowej Wyższej Szkoły Rolniczej w Dublanach” [“Yearbooks of the National Agrarian School in Dublin”], 1894, pp. 65–136.

⁶⁵ *Czy chów drobiu może być źródłem dochodu u nas?* [Can poultry farming be a source of income for us?], “Tygodnik Rolniczy” [“Agricultural Weekly Magazine”], no. 27, 1885, p.3; Bojanowski, S., *Kilka wskazówek i uwag dotyczących chowu kur* [Some tips and observations on the rearing of hens], “Tygodnik Rolniczy” [“Agricultural Weekly Magazine”], no. 7, 1901, pp. 53–56; Idem, *Kilka wskazówek i uwag dotyczących chowu kur* [Some tips and observations on the rearing of hens], “Tygodnik Rolniczy” [“Agricultural Weekly Magazine”], no. 8, 1901, pp. 61–64; Idem, *Kilka wskazówek i uwag dotyczących chowu kur* [Some tips and observations on the rearing of hens], “Tygodnik Rolniczy” [“Agricultural Weekly Magazine”], no. 9, 1901, pp. 69–72; Bętkowska, H., *Hodowanie młodych kaczek* [Raising young ducks], “Głos Rolniczy” [“Voice of the Farmers”], no. 6, 1903, pp. 88–89; Czaykowski, T., *Warunki wzrostu młodych indyków* [Conditions for growth of young turkeys], “Głos Rolniczy” [“Voice of the Farmers”], no. 9, 1903, pp. 133–134; Mańkowski, H., *Chów drobiu w Galicji i sprawa podniesienia tej gałęzi gospodarstwa krajowego* [Poultry farming in Galicia and the issue of elevating this branch of the domestic farm], “Hodowca Drobiu” [“Poultry Farmer”], no. 1, 1905, p. 9; Neumanówna, M., *Pielęgnowanie drobiu w zimie* [Nurturing poultry in winter], “Tygodnik Rolniczy” [“Agricultural Weekly Magazine”], no. 50, 1913, pp. 782–783.

⁶⁶ A.B., *W jaki sposób należy obecnie prowadzić hodowlę trzody chlewnej, aby zapewnić sobie najwyższe dochody?* [How should swine rearing be carried out now in order to secure the highest income?], “Tygodnik Rolniczy” [“Farmer’s Weekly”], no. 5, 1887, pp. 37–38; Czaykowski, T., *Tuczenie trzody chlewnej* [Fattening of Swine], “Głos Rolniczy” [“Voice of the Farmers”], no. 2, 1901, pp. 26–27; Antoniewicz, L., *Jak pielęgnować maciory prośne?* [How to nurture pregnant sows?], “Głos Rolniczy” [“Voice of the Farmers”], no. 16, 1905, p. 250; Masiór, J., *Szczepienie świń* [Swine vaccination], “Tygodnik Rolniczy” [“Agricultural Weekly Magazine”], no. 9, 1913, pp. 130–131.

⁶⁷ Pawlikowski, K., *Krótką nauka o chowie owiec poprawnych* [A brief study of sheep rearing], Lwów–Tarnów–Stanisławów, 1840; Wodzicki, K., *O hodowaniu owiec* [On sheep rearing], Lwów, 1853; Stanowski, J., *Usiłowania mające na celu zabezpieczenie*

In the second half of the 19th century, there was a general tendency to increase the number of livestock in Galicia, except for some years or periods when there was blight or murrain⁷⁰.

Table 17
Dynamic pattern of livestock population in Galicia⁷¹

	Horses	Bovine animals	Mules, donkeys	Sheep	Goats	Swine	Beehives
1851	530554	1434826	741	955908	221000	675000	0
1857	612222	2325650	2081	810831	41803	683567	0
1869	695610	2070572	1891	966763	35824	734572	257493
1880	735262	2242861	1011	609253	13225	674302	295686
1890	765570	2448006	1203	630994	21095	784500	261047
Austria, 1890	1548197	8643936	57952	3186787	1035832	3549700	920640
% Galicia, 1890	49.45	28.32	2.08	19.80	2.04	22.10	28.35

zdrowotności owiec w naszych owczarniach [Efforts to protect the health of sheep in our sheepfolds], "Tygodnik Rolniczy" ["Agricultural Weekly"], no. 44, 1884, pp. 5–7.

⁶⁸ Lubieniecki, J., *Dokładna praktyczna nauka dla pasieczników. Jak mają chodzić koło pszczół, aby rozmnożyć prędko pasieki i wydobyć z nich zysk największy możliwy, tak we zwyczajnych naszych ulach krajowych, jako też w ulach dzierzonowskich* [A thorough practical study for apiarists on how to tend to the bees to quickly multiply the apiaries and get the best possible profit from them both in our ordinary domestic hives as well as in the landlords' ones], Lwów, 1859; Macieszkiewicz, B., *Czy warto zakładać pasieki?* [Is it worth establishing apiaries?], "Tygodnik Rolniczy" ["Agricultural Weekly Magazine"], no. 14, 1886, p. 113; Dąbrowski, F., *Pomoc dla pasieczników* [Assistance for beekeepers], "Tygodnik Rolniczy" ["Agricultural Weekly Magazine"], no. 49, 1912, p. 758.

⁶⁹ Wierzejski, A., *O chorobach ryb* [On fish diseases], "Okólnik Krajowego Towarzystwa Rybackiego w Krakowie" ["Circular Letter of the National Fisheries Society in Kraków"], no. 1, 1881, p. 29; Szpilman, J., *Zaraza drobiu zwana cholerą kur* [Poultry plague known as chicken cholera], "Przegląd Weterynarski" ["Veterinary Review"], no. 2, 1887, p. 45, 74; Kwieciński, S., *O stosowaniu lewatyw u zwierząt domowych a mianowicie o lejku Hegara* [On the use of enemas for pets, namely the Hegar funnel], *Przegląd Weterynarski* [Veterinary Review], no. 2, 1887, p. 239; Seifman, P., *Trudności napotymane w rozpoznawaniu nosaczyny u koni* [Difficulties encountered in diagnosing glanders in horses], "Przegląd Weterynarski" ["Veterinary Review"], no. 2, 1887, p. 157, 187, 213; Prus, J., *Pomór czyli zaraza trzody chlewnej. Zmiany anatomopatologiczne* [Plague or swine blight. Post-mortem signs], "Przegląd Weterynarski" ["Veterinary Review"], no. 10, 1895, p. 217; 241.

⁷⁰ Klapchuk, *op.cit.* 2015.

⁷¹ *Podręcznik Statystyki Galicji*, 1958.

In general, during the period under study (Table 17), a sharp fall in the number of sheep, goats, swine, mules and donkeys was observed whereas the number of horses and bovine animals was constantly growing. At that time, Galicia was home to almost half of the horses, a third of horned livestock and hives.

As of 1910, there were more than 5.5 million heads of major livestock species in Galicia⁷².

Table 18
Number of livestock in Galicia through 1900 to 1910

Cattle species	1900	1910	Increase(+), decline (-)
Horses	869138	905272	+4.2%
Bovine animals	2718545	2505079	-8.5%
Swine	1254909	1835464	+46.2%
Sheep	437697	358953	-18.0%
Goats	17952	19164	+6.8%
Mules and donkeys	962	481	-50%

When we examine Table 18, we notice that the number of bovine animals, sheep, mules and donkeys decreased during the study period, which was caused by various maladies and murrain whilst the same period saw an increase in the number of swine, horses and goats.

One of the primary animals that contributed to agricultural activities was a horse. This is evidenced by the relevant statistics in Table 19.

Table 19
Number of horses in Galicia

Years	Number, ths. pcs.	Density, pcs./km ²	Density, pcs./1000 animal units
1830	478	6.2	115
1870	696	8.9	128
1882	735	9.4	123
1900	865	11.0	119
1912	906	11.5	113

The herd dynamics discloses that the number of horses has been steadily increasing for 80 years⁷³. This was facilitated by the scientific influence on the industry.

⁷² Pilat, T. (Ed.), *Wiadomości statystyczne o stosunkach krajowych* (Tom XXIV. - Z. I.) [Statistical information on national relations (Vol. 24., P. 1.)], Druk. "Mieszczanka", Lwów, 1911.

Antoni Barański, who was a co-founder of the Imperial Royal Veterinary School in Lviv (Lemberg), was a great authority in this field of agricultural research. In his studies⁷⁴, he described horse species, how to keep their health in check, how to organize their nutrition, tending, breeding and housing properly. The scholar thought that oats were the best feedstuff for horses.

The state of horse breeding development in Galicia was also promoted by exhibitions of the top breeds of horses organized in different cities of the region. The best stud farms, which were engaged in successful selective breeding, received awards. During the fairs the craft people, who appraised horses, pointed out first the fact whether the animal is suitable for heavy duty in the farm and whether it is able to yield healthy progeny.

Another significant type of animal husbandry was bovine animals. In Galicia, as in other regions of the empire, beeves belonged to the category of animals frequently bred in local farms. Most farmers were convinced that a cattle breeding was far and away more profitable than arable farming, and its added benefit was the large amount of fertilizer produced. Accordingly, at the beginning of 1911 there were 2505012 horned cattle units in Galicia⁷⁵, including cows – 1491548 (63.5%); breeding bulls – 58686 (2.3%); bulls for slaughter – 54324 (2.2%); and young stock of both sexes – 800545 (32.0%).

Table 20 displays the dynamics of changes in bovine animals' number and density in the 1830–1912 timeframe⁷⁶.

Table 20
Bovine animals' population in Galicia

Years	Number, ths. pcs.	Density, pcs./km2	Density, pcs./1000 animal units
1830	1468	19.0	358
1870	2072	26.8	380
1882	2243	29.0	376
1900	2715	35.1	371
1912	2503	32.4	312

This is recognized that the number of horned cattle population decreased by 8.5% in Galicia through the course of 1900–1911.

⁷³ Jezierski & Wyczański, *op.cit.*.

⁷⁴ Barański, A., *Chów koni [Horse breeding]*, Lwów, 1883; Barański, A., *Konie gospodarskie, ich wychów i utrzymanie [Farm horses, their raising and upkeep]*, Lwów, 1890.

⁷⁵ Kryukov, *op.cit.*.

⁷⁶ Jezierski & Wyczański, *op.cit.*.

In the late 19th early 20th centuries, the science-education literature gave a lot of advice on cattle grazing, tending and rational treatment when breeding⁷⁷. Current knowledge of cattle farming has been constantly changing and increasing, with a positive impact on livestock development. Works were published on general, group and individual bovine animals nutrition; on fodder distinctive features and methods of horned cattle feeding⁷⁸; on calf rearing⁷⁹; on bovine animals nutrition with green forage⁸⁰; on fattening different breeds of horned cattle, sheep and swine⁸¹.

As reported by the Institute for Economic Research, the local population of Galicia consumed only 50% of meat in the study period⁸². Meat product surplus were supplied to other regions of the empire or exported abroad.

Another important element of animal husbandry in Galicia during the study period was sheep rearing which required due attention, as the population was constantly decreasing. In 1880, there were 609 000 sheep in Galicia, and before 1910 the number of sheep decreased almost twice – by 359 000. The industry importance is confirmed by the fact that 61 365 rural and urban farms were engaged in sheep breeding in Galicia, which is 12.9% of all farms in Galicia. Thus, there were 3.8 sheep per one Galician farm⁸³.

⁷⁷ Pająk, A., *Krótką nauka chowu zwierząt domowych ułożona w pytaniach i odpowiedziach dla młodzieży uczącej się w szkołach wiejskich* [A short study of pet husbandry arranged in questions and answers for young people studying in rural schools], Kraków, 1870; Popiel, A., *Podręcznik do hodowli bydła rogatego* [Handbook on horned cattle breeding], Lwów, 1882, XI–XIII; por. Śniegocki, A. (1897). *Chów bydła rogatego* [Horned cattle farming], “Wskazówki i rady dla gospodarzy wiejskich” [“Guidelines and tips for farmers”], Lwów, 1897; Adametz, L., *O rasie bydła rogatego z galicyjskich Karpat zachodnich* [On the bovine animals species in Galician Western Carpathians], “Tygodnik Rolniczy” [“Agricultural Weekly Magazine”], no. 19, 1898; Turnau, J., *Bydło czy konie?* [Cattle or horses?], “Tygodnik Rolniczy” [“Agricultural Weekly Magazine”], no. 52, 1901, pp. 422–425; Antoniewicz, L., *Jak karmić bydło w zimie?* [How to feed the cattle in winter?], “Głos Rolniczy” [“Voice of the Farmers”], no. 18, 1902, pp. 275–276; Iwski, *Parzenie paszy dla bydła i świń* [Brewing of feedstuff for cattle and swine], “Głos Rolniczy” [“Voice of the Farmers”], no. 1, 1902, p. 2; Górniak, J., *Jak dochować się dobrej krowki?* [So how do you keep a good cow?], “Głos Rolniczy” [“Voice of the Farmers”], no. 18, 1903, pp. 280–281.

⁷⁸ Ludkiewicz, Z., *O paszach i żywieniu bydła* [On fodder and cattle feedingstuff], Lwów, 1910.

⁷⁹ Sandoz, F., *Wychów cieliczek* [Raising of the calves], Kraków, 1913.

⁸⁰ Włodek, J., Recenzja na S. Boguszewski *Karmy zielone dla bydła rogatego*, Kraków 1913 [Review of S. Boguszewski’s *Green fodder for horned cattle*], “Tygodnik Rolniczy” [“Agricultural Weekly”], no. 32, 1913, p. 502.

⁸¹ Klecki, W., *Rasy opasowego bydła, owiec i trzody chlewnej* [Breeds for fattening cattle, sheep and swine], Kraków, 1916.

⁸² Klapchuk, *op.cit.* 2015.

⁸³ *Ibidem*.

The largest number of sheep, about 50% of the total number in Galicia, was in the Stanislaviv province (Table 22).

Table 21
Sheep population in Galicia⁸⁴

Years	Number, ths. pcs.	Density, pcs./km2	Density, pcs./1000 animal units
1830	751	10	181
1843	1367	18	207
1869	967	12	178
1890	631	8	95
1910	378	5	47

This was due to the large areas of high-altitude mountain valleys (over 18 thousand ha), which made it possible to graze sheep with minimal costs for their upkeep.

Table 22
Sheep population in Galicia in 1910⁸⁵

Province	Amount, pcs.
Lviv	70573
Stanislaviv	148662
Ternopil	89903
Galicia	309138

The authors of research papers that have studied sheep rearing called for the breeding of these animals, arguing that this branch of animal husbandry is an essential one. The printed material covered the guidelines that advised how to tend to lambs and mature sheep, how to organize their feeding and housing⁸⁶.

However, the number of these research letters was skimpy in contrast with the studies on horses or bovine animals.

⁸⁴ Jezierski & Wyczański, *op.cit.*.

⁸⁵ Klapchuk, *op.cit.* 2015.

⁸⁶ Pawlikowski, *op.cit.*; Wodzicki, *op.cit.*; Stanowski, *op.cit.*; Łaszczyński, W., *Podręcznik dla owczarza [A Shepherd's Handbook]*, Kraków, 1891.

There were also not enough papers on swine rearing; despite this, it was very dynamic in Galicia. In 1900, there were 1294 thousand units of them, and as of 1910 their number increased to 1835 thousand units within the limits of the region⁸⁷.

Table 23
Dynamic pattern of swine population in Galicia⁸⁸

Years	Number, ths. pcs.	Density, pcs./km2	Density, pcs./1000 animal units
1870	735	9.4	135
1890	785	10.0	119
1900	1254	16.0	169
1912	1834	23.4	229

Over the course of 1870–1912, the number of swine increased by 2.5 times (Table 23), the number of animal unit per population only by 1.7 times. This is conditioned by the various swine maladies in the study period. Thus, during 1899–1906, 100000 swine were compulsorily slaughtered resulting from epizooty in Galicia.

For the foregoing reasons, scientific publications were of utmost importance, regulating the effective feeding of swine, their rearing, prevention of diseases, their propagation, piglets raising, tending to breeding sows⁸⁹.

Another vital part of animal husbandry was poultry farming. It was in the period under study that a significant growth in the number of poultry took place (Table 24). The number of chickens has almost doubled as well as the number of other poultry species increased by 2.5 times⁹⁰.

Poultry farming in Galicia was mainly developed in small peasant farms. Every year poultry products worth 31.8 million korunas were exported from Galicia⁹¹.

⁸⁷ Krukov, *op.cit.*.

⁸⁸ Jezierski & Wyczański, *op.cit.*.

⁸⁹ Czaykowski, *op.cit.* 1901; Antoniewicz, *op.cit.* 1905; Masior, *op.cit.* 1913.

⁹⁰ Pilat, T. (Ed.), *Wiadomości statystyczne o stosunkach krajowych* (Tom XXIV. - Z. I.) [Statistical information on national relations (Vol. 24., P. 1.)], Druk. "Mieszczanka", Lwów, 1911.

⁹¹ Krukov, *op.cit.*.

Table 24
Number of poultry in Galicia (1900–1910)

Poultry species	Amount, pcs.		Population increase	
	1900	1910	Pcs.	%
Chicken	6878377	10301255	3422878	49.8
Geese	457939	566671	108732	23.7
Ducks	285319	384533	99214	34.8
Other poultry	133252	234271	101019	75.8
In all	7756787	11488640	3731843	48.1

Clearly, in the situation that has developed in Galicia the authors of works on animal husbandry argued the necessity to develop poultry farming. The rise of articles on this topic occurred at the turn of the 19th and 20th centuries⁹².

The publications encouraged the development of poultry farming on small farms. In their works both academicians and practitioners of poultry farming have proved that this type of management is as important as horse breeding and bovine animals rearing⁹³. They also had regard for geese breeding and fattening, and proper handling of their feathers⁹⁴.

While analyzing the influence of scientific and popular thought on the development of agriculture in Galicia, it is impossible to ignore apiculture. Thus, the institutions were created that promoted the development of the industry in the region. In 1870s, the Galician Society of Apiculture and Horticulture and the first Galician Honey Company were established in Lviv (Lemberg). The general assembly of beekeepers facilitated discussions on improving honeycraft practices.

⁹² Bojanowski, *op.cit.*; Stasieniewiczowa, K., *Jak się u nas drób sprzedaje* [How we sell poultry], "Głos Rolniczy" ["Voice of the Farmers"], no. 19, 1902, pp. 297–298; Mańkowski, *op.cit.*; Kukura, A., *O rentowności hodowli drobiu* [On the profitability of poultry farming], "Hodowca Drobiu" ["Poultry Farmer"], no. 10, 1906, p. 100; Misiewicz, T., *Kury rasowe: Minorki, Orpingtony, Plymouth – Rocks i Wyandotty* [Pedigree hens: Menorquina, Orpington, Plymouth – Rocks and Wyandott], "Tygodnik Rolniczy" ["Agricultural Weekly Magazine"], no. 16, 1912, pp. 247–248.

⁹³ Misiewicz, T., *Przyczyny, dlaczego chów drobiu na wsi tak słabo się rozwija* [The reasons why poultry farming in the countryside is so poorly developed], "Tygodnik Rolniczy" ["Agricultural Weekly Magazine"], no. 35, 1912, pp. 544–545.

⁹⁴ Bętkowska, *op.cit.*.

As testimony to interest in apiculture, there are many different scholarly and science-education studies that have influenced the development of the industry in Galicia⁹⁵.

In 1880, 296 thousand hives were registered in Galicia whilst 211.2 thousand in 1900. In the period through to 1910, there was a sharp increase in interest in beekeeping and it was actively promoted. There were already 326194 hives in Galicia in 1910⁹⁶.

It stands to mention that the volume of bee farming production primarily depended on the conditions of honey flow, i.e. physical and climatic parameters coupled with vegetation period. Around 3.6 million kg of honey and 45–65 thousand kg of wax was produced in Galicia annually⁹⁷.

Table 25
Number of hives in Galicia⁹⁸

Province	Number of hives		
	Frame hives	Not mobile	Total
Lviv (Lemberg)	40993	16772	57765
Stanislaviv	21930	3581	28511
Ternopil	77946	5814	83760
Galicia, pcs.	140869	26167	170036

The number of beehives by region makes it possible to ascertain that apiaries were laid close to agriculturally used areas; in the mountainous terrain, beekeeping has hardly developed.

Findings

Thus, the development of agricultural knowledge in Galicia is evidenced by a large number of publications on agricultural issues. It should be noted that there was fostered an awareness of the need to reform outdated and ineffective methods of agriculture under the influence of popular science thought.

⁹⁵ Macieszkiewicz, *op.cit.*; Czykowski, T., *Gdzie pasieka może mieć powodzenie? [How can an apiary be successful?]*, “Głos Rolniczy” [“Voice of the Farmers”], no. 5, 1903, pp. 74–75; Dąbrowski, *op. cit.* 1912; M., *Recenzja na S. Röhrschef 12 miesięcy w pasiece, Tarnów 1917 [Review of S. Röhrschef’s 12 months in an apiary]*, “Pszczelarz” [“Beekeeper”], no. 1, 1918, pp. 13–14.

⁹⁶ Kryukov, *op.cit.*.

⁹⁷ Klapchuk, *op.cit.* 2015.

⁹⁸ *Stosunki Rolnicze R.P. [Agricultural Relations R.P.]*, no. I, 1934, pp. 98–102.

Based on the above analysis, we argue that a significant number of scholars, researchers, and reformers, who were engaged in regional distinctive features of farming, believed that agriculture would be more successfully developed than industry in the Galician territory⁹⁹.

The results of scientific ideas influence on the Galicia agrarian sector development are summarized in Table 17 by the example of the dynamic growth major crop yields in the 1901–1911 timeframe (Table 26).

Table 26
Gross yield of staple crops¹⁰⁰

1901-1910		1911	
Gross yield, cwt	Yield, cwt / ha	Gross yield, cwt.	Yield, cwt / ha
Rye			
6180353	9.8	8312636	11.9
Barley			
3331236	9.65	4295597	12.65
Oats			
6195941	9.5	8428168	12.0
Maize			
910245	11.4	719291	11.5
Potato			
?	111.2	64794276	126.3

This was made possible by propagation and education of knowledge on both the latest technologies in agriculture and new methods of work organization in the industry. The problems which did not allow gaining heavy yields were revealed, the scientific approach to soil constitution studying as well as introduction of effective mechanization, use of fertilizers, conducting land reclamation and other things were developed.

A clear-cut breakthrough in vegetable cultivation was the development of new cultivar species, which enabled a significant enhancement in yield.

An unequivocal achievement in the study period was the development of animal husbandry in Galicia and the reason for this, coupled with other objective factors, was academic outreach.

⁹⁹ Wnęk, J., *Popularyzacja wiedzy rolniczej w Galicji* [*Popularization of agricultural knowledge in Galicia*], “Galicja. Studia i materiały” [“Galicia. Studies and materials”], no. 1, 2015, pp. 61–98.

¹⁰⁰ Krukov, *op.cit.*

Table 27
Cattle density in the top ten European livestock breeding countries¹⁰¹

Country, land	Cattle density per 1 km ²				Density per 100 inhabitants			
	Horses	Horned cattle	Swine	Sheep	Horses	Horned cattle	Swine	Sheep
Austria	6.0	30.53	21.44	8.27	6.3	32.06	22.51	8.5
England	6.91	37.55	11.36	99.46	5.21	28.28	8.56	74.97
Belgium	8.57	63.04	37.91	8.0	3.81	27.74	16.68	3.52
Galicia	11.53	31.91	23.38	4.57	11.27	31.2	22.86	4.47
Denmark	13.72	57.56	37.63	18.62	20.65	86.67	56.66	28.04
Spain	1.03	4.69	4.8	29.96	2.66	12.15	12.43	77.51
Italy	3.33	21.62	8.75	38.94	2.94	19.09	7.72	34.37
Germany	8.03	38.15	41.0	14.25	6.69	31.79	34.12	11.87
France	6.03	26.65	13.62	32.36	8.24	36.42	18.61	44.22
Sweden	1.3	6.09	2.06	2.28	11.32	53.14	1794	19.89

As is evident from Table 27, which compares the statistical data of the ten leading animal breeding countries in Europe, Galicia was one of the first six countries in Europe during the study period, based on the criteria of livestock density per 1 km² and per 100 inhabitants.

Another important asset of agricultural education was the fact that the authors of scholarly and popular science works gradually instilled in agricultural readers the belief that raising their cultural context level of certain economic processes comprehension would significantly improve their economic situation and increase productivity of farm workers.

The titles also underscored that the work of farmers is a unique and complex activity, which is aimed at obtaining agricultural products that are a source of income for people not only in Galicia but throughout Europe as well.

Having regard to the above, we witness that a substantial advance in the development of agriculture was registered in Galicia of the Austro-Hungarian era. All this would have been impossible without the patient work of agricultural ideologists, who relentlessly and doggedly promoted innovative concepts of working on land.

¹⁰¹ Pilat, T. (Ed.), *Wiadomości statystyczne o stosunkach krajowych* (Tom XXIV. - Z. I.) [Statistical information on national relations (Vol. 24., P. 1.)], Druk. "Mieszczanka", Lwów, 1911.

Mariana-Delia POHRIB *

**EMIGRAREA EVREILOR PRIN PORTUL GALAȚI, LA SFÂRȘITUL
SECOLULUI AL XIX-LEA ȘI ÎNCEPUTUL SECOLULUI URMĂTOR,
REFLECTATĂ ÎN DOCUMENTELE ARHIVEI DIPLOMATICE A
MINISTERULUI AFACERILOR EXTERNE**

**THE EMIGRATION OF THE JEWS THROUGH THE PORT OF GALAȚI,
AT THE END OF THE XIX-TH AND THE BEGINNING OF THE XX-TH
CENTURIES, AS REFLECTED IN THE DOCUMENTS OF THE
DIPLOMATIC ARCHIVES OF THE MINISTRY OF EXTERNAL AFFAIRS**

- Abstract -

The Ministry of External Affairs owns an important fund of diplomatic documents (more than 8,000 linear meters of archives), issued by the central administration, by diplomatic missions and by Romanian consulates from abroad. The files are organized according to the problem they deal with (from 1 to 105), as they were classified in the Archives Nomenclatory created in 1909, according to the Austrian pattern. This system is in use even today, for classifying most of the archival funds. According to this system, we pay a special attention to *Problem no. 33 – Jews Related Issues (1900-1948)*.

The study aims at analysing the documents pertaining to this problem, which deal with the emigration of the Romanian Jews, at the end of the XIX-th century and the beginning of the next one.

Keywords: Jews; Zionism; antisemitism; emigration; exodus; port; Galați; Problem no. 33; passports; Ministry of Foreign Affairs; consulates; Universal Jewish Alliance.

Ministerul Afacerilor Externe deține un important fond de documente diplomatice (peste 8.000 metri liniari de arhivă) create de către administrația centrală, misiunile diplomatice și oficiile consulare ale României în străinătate. În cadrul fondurilor propriu-zise dosarele sunt organizate pe probleme (de la 1 la 105),

* Muzeul de Istorie „Paul Păltănea” Galați (pmariana333@gmail.com).

așa cum au fost ele clasificate în Nomenclatorul de arhivă întocmit în 1909 după modelul austriac. Majoritatea fondurilor sunt și astăzi inventariate și clasificate conform acestui sistem, în cadrul căruia remarcăm *Problema 33 – Chestiuni privitoare la evrei (1900-1948)*.

În cele ce urmează, ne propunem valorificarea documentelor din cadrul acestei probleme care face referire la emigrarea evreilor din România la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului următor.

Emigrația evreiască din România a fost una dintre verigile lanțului migrator al secolului al XIX-lea, în care zeci de milioane de oameni din clasele de jos ale societății europene, mânați de foame, sărăcie și asuprire au traversat Atlanticul. A început timid în 1867, după mișcările antievreiești încheiate dramatic cu dărâmarea Templului Coral din București, a crescut sensibil după 1879 și a căpătat dimensiuni amenințătoare în jurul anului 1900¹.

La sfârșitul anului 1881 și începutul anului următor, în urma Conferinței de la Focșani, care a reprezentat prima adunare sionistă a timpurilor moderne, emigranții evrei din România au creat primele colonii agricole în Palestina.

Primele grupuri de emigranți au pornit din Galați² spre Palestina cu vaporul „Thetis”, la 7/19 august 1882: 228 de persoane au plecat din Bacău, Moinești, Cârja, Focșani și Galați construind primele colonii agricole în Palestina, moșavot „Roș Pina” și „Ziehron Iaakov”. Cea mai mare parte a grupului a fost formată din tineri, apti pentru munca fizică. Este de reținut că emigrarea a fost bine văzută de autorități. La finele lui august 1882 anunțul public era făcut prin baterea tobei, pentru ca cei interesați să afle de decizia guvernului privind încurajarea emigrării. Prețul biletelor de tren pentru cei care emigrau în Palestina era redus cu 50%³.

Spre sfârșitul secolului a avut loc un masiv proces de emigrare a evreilor spre Statele Unite ale Americii, unde se deplasase centrul gravitațional de apărare a evreimii mondiale.

Acțiunile organizațiilor antisemite și mai ales grava criză economică care a lovit România în 1899-1900 au avut urmări nefaste pentru întreaga populație evreiască, dar mai cu seamă pentru micii negustori și meseriași. O mișcare de emigrare începută în 1899 a luat repede alura unui adevărat exod.

Tabloul zugrăvit de Leon Descos, prim-secretar al Legației Franței din București, într-un raport trimis la 28 iunie 1900 ministrului său este revelator în

¹ Jehiel Michael Șorer, *La răspânteie de veacuri. Evreii în 1900-1901. Fișe pentru o istorie a comunităților evreiești din România*, București, 2004, pp. 426-427.

² În cadrul lucrărilor Conferinței de la Focșani a fost decisă stabilirea Comitetului Central la Galați.

³ Carol Iancu, *Emanciparea evreilor din România (1913-1919)*, Editura Hasefer, București, 1998, p. 164.

multe privințe pentru soarta evreului român. Diplomatul francez menționa: „Criza a produs adevărate ravagii în această comunitate sărăcită, de 269.000 de evrei. Fără cumpărători, fără credit, micii comercianți au dat faliment, meseriașii n-au mai avut de lucru, iar mizeria excesivă a determinat în rândurile lor, de câteva luni, un curent de emigrare care crește mereu. Întrebați despre aceasta de către jurnaliști, fruntașii principali ai comunității evreiești au făcut cunoscute sentimentele lor despre această emigrare: rabinii par să o privească cu regret, bancherii, cu plăcere. Socotind că principala cauză este criza, ei văd totuși aici și o consecință a noilor legi referitoare la patente și la comerțul ambulant. În plus, ei o atribuie recrudescenței mișcării antisemite, precum și dezvoltării mișcării sioniste. Într-adevăr, există la Galați un Comitet Central Sionist, afiliat organizației sioniste din Viena, care conduce toate societățile din România... De altfel, această emigrare dă loc la fenomenele cele mai curioase: aproape în fiecare oraș din regiunea locuită de evrei, adică din Moldova și Valahia de răsărit, emigranții alcătuiesc mici grupe, își jură reciproc la sinagogă solidaritatea și pleacă pe jos, câștigând puțini bani pe drum, fie dând reprezentații, fie publicând un singur număr de jurnal...”⁴.

Emigrarea pe jos a evreilor români constituie aspectul cel mai original și mai dramatic al marilor emigrări evreiești din Europa de răsărit de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului următor. Grupe de emigranți erau organizate în diferite orașe și străbăteau țara pe jos, de cele mai multe ori spre frontiera austro-ungară, dând câte un spectacol în fiecare oraș în care se aflau evrei, pentru a strânge bani și alimente. Cu prilejul acestor emigrări a luat naștere o întreagă literatură: poezii, povestiri și cântece.

Foametea a făcut ravagii în rândurile maselor evreiești sărăcite; în toate centrele aglomerate au fost create bucătării populare gratuite, care au fost subvenționate în mare parte de către Alianța Israelită Universală. Potrivit unui raport al lui Isac Astruc, trimisul Alianței în România, din mai 1900 până în ianuarie 1901 această organizație a cheltuit circa 500.000 franci pentru a ajuta pe cei lipsiți de mijloacele de trai. Deși la început s-au opus chiar și principiului emigrării, diferitele organizații evreiești din Apus au sfârșit prin a o accepta ca necesitate.

Periodic, Prefectura Județului Covurlui, ca și celelalte prefecturi din țară, transmitea atât către Ministerul Afacerilor Străine, cât și prefecturilor aflate în zonele de frontieră liste ale tinerilor israeliți care nu aveau satisfăcute obligațiile legii de recrutare și cărora le-au fost eliberate pașapoarte de emigrare „bune numai pentru ducere”.

⁴ Idem, *Evreii din România (1866-1919). De la excludere la emancipare, ediția a III-a*, Editura Hasefer, București, 2009, p. 270.

Tabelul 1. Situația pașapoartelor eliberate de Prefectura județului Covurlui în perioada 1899-1900 tinerilor evrei care nu îndepliniseră obligațiile legii de recrutare⁵

Perioada	Pașapoarte eliberate	Destinația declarată		
		America	Egipt	Palestina
1-15 iunie 1899	60	60	---	---
1 februarie-21 decembrie 1899	125	120	4	1
1 ianuarie-29 februarie 1900	40	40	---	---
1 martie-15 mai 1900	305	301	4	---
1-31 mai 1900	130	130	---	---

Conform unei circulare a Ministerului Afacerilor Străine adresată legațiilor, se recomanda ca tinerilor evrei cărora prefecturile le-au eliberat pașapoarte pentru emigrare „să nu li se înlesnească, în nici un mod, intrarea în țară (România), refuzându-le atât viza sau preschimbarea pașaportului, cât și orice fel de ajutor”⁶.

Alte documente fac referire la familiile cărora le-au fost puse la dispoziție pașapoarte „bune numai pentru ieșirea din țară”. Spre exemplu, la 3 iulie 1900, Prefectura Județului Covurlui înainta Ministerului Afacerilor Străine o listă cu numărul evreilor cărora li s-au eliberat pașapoarte de emigrare în perioada 15-31 iunie 1900, document care face referire la 448 de suflete, nominalizate în 189 pașapoarte. Persoanele variau ca vârstă între 15 și 70 ani, cu o medie de 30-35 ani, de profesii foarte diferite - muncitori, tinichigii, tâmplari, tapițeri, vopsitori, zugravi, croitori, curelari, brutari, servitoare, spălătorese, cizmari, lampagii, hamali, sacagii, pescari, lustragii - în general aparținând păturii sărace sau de mijloc, fără o specializare deosebită, deși sunt semnalate și cazuri de mașiniști, giuvaiergii, tipografi, ceasornicari sau librari⁷.

La 5 mai 1900, Prefectura Județului Putna informa Ministerul de Interne că un grup de 38 de israeliți din Moldova tranzitau orașul Focșani în drumul lor spre Galați, intenționând să emigreze în America. Acești muncitori tineri, „în orașele prin care trec, dau câte o reprezentație teatrală, pentru a-și putea spori fondurile de care dispun pentru călătorie”⁸.

⁵ Ministerul Afacerilor Externe, *Problema 33 - Chestiuni privitoare la evrei* (în continuare se va cita MAE, *Problema 33*), volumul 1, 1900-1903, *Emigrări evrei. Tabele*, pp. 8-14; 55-56; 114-116; 117-121; 144.

⁶ *Ibidem*, p. 15.

⁷ *Ibidem*, pp. 150-153.

⁸ Citat în Angel Tîlvăr, *Comunitatea Israelită din Focșani între 1890-1900*, în „Cronica Vrancei” nr. XIV/2012, pp. 44-114.

Printr-un ordin al Ministerului de Interne, la 25 iulie 1900, Austro-Ungaria a interzis tranzitarea emigranților care, pe lângă pașaport, nu se aflau în posesia biletelor de călătorie sau a unor sume de bani suficiente tranzitării Europei, apreciind că: „nu se poate admite, atât din considerații polițienesti, cât și economice, ca gloate întregi de asemenea oameni, fără avere și lipsiți de orice mijloace de subzistență, să fie tolerate pe teritoriul statului”⁹.

O parte din presa occidentală acuza statul român că persecuta populația evreiască și nu sprijinea emigrația, situație în care nominalizăm: „Frankfurter Zeitung” din 27 iunie 1900¹⁰, „Hamburger Korrespondent” și „Kreuz-Zeitung” din 15 august 1900¹¹ și „Odeskii Listok” din 28 iunie 1900¹². Ultimul cotidian, aflat sub control sionist, aborda problema emigrării în termeni foarte duri, apreciind că aceasta era rezultatul crizei economice, a incapacității guvernului român și a ascensiunii antisemitismului¹³.

În schimb, unele documente atestă nu numai faptul că România nu a pus piedici emigrației, din contra, uneori a dispus acordarea de ajutoare emigranților aflați în străinătate care nu-și puteau asigura traiul zilnic. Spre exemplu, la 6/19 iulie 1900 un raport al Legației României la Berlin către Ion N. Lahovari, ministrul Afacerilor Străine, informa în legătură cu modul de distribuire a unor ajutoare bănești din partea Guvernului României (12 mărci/persoană) către un număr de 120 emigranți evrei aflați la Frankfurt. De asemenea, prin același document s-a obținut acordarea de ajutoare unui nou transport de aproximativ 150 emigranți¹⁴.

Legația Regală a României în Olanda informa, la 5/18 august 1900, pe ministrul Afacerilor Străine, Alexandru Marghiloman, în legătură cu atitudinea manifestată de autorități în problema emigranților evrei, în condițiile în care la frontiere fusese permis accesul doar acelor care făceau dovada că au achitat contravaloarea către o destinație externă țării sau că dispuneau de mijloace financiare suficiente pentru a-și asigura existența¹⁵. De altfel, o companie olandeză de navigație s-a arătat nemulțumită de măsura guvernului, plângându-se consulului general olandez din Budapesta de faptul că pierde „beneficiul transportului în Anglia”.

⁹ MAE, *Problema 33*, vol. 2, 1900-1904, *Emigrări evrei în Austro-Ungaria*, pp. 27-28.

¹⁰ *Ibidem*, *Emigrări evrei în Bulgaria, Ecuador, Germania, Olanda, Rusia, Turcia (1900-1904)*, pp. 24-27.

¹¹ *Ibidem*, p. 43.

¹² *Ibidem*, p. 122.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ *Ibidem*, pp. 31-32. În raport se menționează că emigranții erau în număr de 172, însă numai pentru un număr de 120 persoane s-a impus acordarea de ajutoare. Conform tabelelor anexate raportului au beneficiat de ajutoare un număr de 39 emigranți din Galați.

¹⁵ *Ibidem*, pp. 84-85.

La 8/21 august 1900, Legația României din Atena a informat Ministerul Afacerilor Străine în legătură cu faptul că mai mulți evrei care emigraseră din țară, și care beneficiau de pașapoarte „bune doar pentru ducere”, adresau cereri prin care solicitau atât pașapoarte noi pentru reîntoarcerea în țară, cât și bani pentru călătorie. Ministerul a refuzat acordarea vizelor motivând: „Toți acești emigranți evrei au părăsit țara după îndemnul agențiilor și societăților de emigrare și numai asupra acestora cade, prin urmare, răspunderea situației precare în care acești emigranți au ajuns astăzi”¹⁶. Solicitări similare, cu același deznodământ, au avut loc și din partea Legațiilor din Londra (18/31 august 1900)¹⁷ și Constantinopol (8 septembrie 1900)¹⁸.

Având în vedere fenomenul complex al emigrărilor, în zilele de 27 și 28 iunie 1900, a avut loc la Paris o reuniune sionistă, ocazie cu care au fost luate următoarele hotărâri:

„1. Emigrarea în masă, așa cum s-a produs în mai și în iunie, constituie o primejdie; ea trebuie combătută și oprită; emigrarea trebuie continuată, dar după ce va fi organizată și regularizată potrivit unor reguli severe.

2. Trebuie să aibă loc distribuiri urgente de ajutoare în România, pentru a scăpa pe israeliții din această țară de acțiuni disperate și de consecințele foamei.

3. Neexecutarea de către România a articolului 44 al Tratatului de la Berlin, constituind o violare permanentă a acestui instrument diplomatic, va trebui să nu se piardă din vedere această latură a chestiunii evreiești din România”¹⁹.

Departa de a se diminua, mișcarea de emigrare, susținută în parte de *Jewish Colonization Association*, a sporit mereu. Grupuri de evrei și-au făcut apariția în gările și porturile țărilor vecine, în drumul lor spre America. Față de extinderea emigrărilor, guvernele țărilor limitrofe și îndeosebi autoritățile austro-ungare i-au informat pe români că ele nu vor lăsa să treacă prin granițele lor decât pe emigranții care aveau un bilet de cale ferată cu destinația spre o altă țară. Guvernul român și-a schimbat punctul de vedere și a încercat să frâneze emigrarea, eliberând pașapoarte doar evreilor care se îndreptau spre SUA, Canada și Argentina și care aveau suficiente resurse ca să ajungă cel puțin până la Hamburg, Londra sau Paris²⁰.

¹⁶ *Ibidem*, vol. 2, 1900-1904, pp. 270-271.

¹⁷ *Ibidem*, pp. 272-273.

¹⁸ *Ibidem*, p. 126. Legația din Constantinopol informa, la începutul lunii septembrie 1900, ministrul Afacerilor Străine în legătură cu situația în care se aflau 18 evrei din Galați care intenționau să emigreze în Cipru, dar căroră Anglia le-a refuzat debarcarea pe insulă. Lipsiți de mijloace, aceștia s-au postat în fața Consulatului din Smirna solicitând pașapoarte pentru a se reîntoarce în România. Conform ordinului rezolutiv, ministerul a refuzat acordarea vizelor.

¹⁹ Carol Iancu, *Evreii din România*, p. 272.

²⁰ *Ibidem*, p. 273.

La 14/27 mai 1901, Legația Regală a României în Olanda a informat pe ministrul Afacerilor Străine, D. A. Sturdza, președintele Consiliului de Miniștri, în legătură cu apariția în presa olandeză a unor articole incriminatoare la adresa autorităților române în ceea ce privește emigrația evreilor. Astfel, autoritățile olandeze se arătau nemulțumite de faptul că evreii, care în general se îndreptau către portul Rotterdam pentru a lua calea Americii, erau lipsiți de mijloace de existență, motiv pentru care întreținerea acestora cădea în sarcina comunelor. Societatea „Montefiore” s-a implicat prin strângerea mijloacelor financiare care să asigure coreligionarilor continuarea călătoriei, astfel încât statul olandez să nu recurgă la măsuri restrictive cauzate de rămânerea în țară a emigranților. De altfel, raportul de activitate pe anul 1900 al secretarului Secțiunii Rotterdam a Alianței Israelite Universale²¹ a atins chestiunea emigranților din România, menționând: „Comitetul Central din Paris s-a arătat extraordinar de darnic față de cei ce luaseră calea prin Rotterdam, iar societatea „Montefiore” a luat asupra-i, cu mult zel, înlesnirea continuării călătoriei”²².

Emigrarea a luat un nou avânt în 1902, după publicarea legii meseriilor. Această lege din 5 martie 1902 (legea Missir) și-a făcut simțită necesitatea în condițiile în care breslele reprezentau forme de organizare învechite. În România, așadar, diferitele meserii nu aveau nici o organizare, raporturile între patroni și calfe sau ucenici nu erau reglementate - oricine putea exercita o meserie fără să fi primit o pregătire specială sau să se fi justificat înaintea autorităților că are cunoștințele tehnice ale meseriei pe care voia să o exercite. Lipsa oricărui control în exercitarea meseriilor, pe de o parte, lipsa unei asocieri între diferiți meseriași - asociații menite să le apere interesele comune, pe de altă parte, erau foarte resimțite, astfel că meseriașii înșiși cereau să le fie întocmită o lege de organizare a meseriilor în România.

După mai multe încercări rămase la stadiul de proiect, Guvernul României, inspirându-se din legile similare în vigoare în Germania, Austria și Ungaria, a pregătit și adoptat, în urma unor lungi discuții purtate în Parlament și spațiul public, legea asupra organizării meseriilor.

Nu vom intra în detalii, însă trebuie reținut principiul legii, și anume acela că în oricare localitate în care numărul meseriașilor depășea 50, aceștia se puteau organiza în corporații, care, chiar prin faptul constituirii lor, deveneau persoane juridice, capabile să dispună de drepturile și îndatoririle prevăzute de această lege.

Toată polemica declanșată de presa străină gravita în jurul articolului 4 din lege, care, în primele două aliniate, stipula: „Pentru ca străinii să fie admiși la

²¹ Vezi extrasul din raportul pe 1900/1901 al secțiunilor olandeze ale Alianței Israelite Universale, publicat la 2 iulie 1901 de cotidianul „Nieuwe Rotterdamse Courant”.

²² MAE, *Problema 33*, vol. 2, *Emigrări evrei în Bulgaria etc.*, p. 86.

exercițiul unei meserii, vor trebui să dovedească că există în țara lor dreptul de reciprocitate pentru români. În lipsă de o asemenea dovadă, ei vor trebui să obțină autorizația prealabilă de la Camera de Comerț și Industrie”. Se aprecia, astfel, că articolul era îndreptat contra străinilor, în general, și contra evreilor, în special, făcându-se din exercitarea meseriilor în România un monopol pentru români.

Articolul publicat la 28 aprilie 1902 de „Tergovinski Glasnik” („Ziarul Comercial”), organul oficial al Camerei de Comerț și de Industrie din Belgrad, analiza această prevedere prin raportarea la cadrul legislativ al altor țări, constatând că unele dintre ele, spre exemplu Austria, aveau articole cu un conținut identic.

Cei care criticau legea apreciau că aceasta era îndreptată contra evreilor, că termenul de „străin” se raporta la evreii din România, chiar la cei pământeni, și că ei, neputând justifica reciprocitatea în această privință, nu mai puteau exercita nici o meserie în România.

Guvernul român a precizat, însă, că art. 4 nu era aplicabil evreilor locuitori în România care nu se bucurau de protecție străină, căci aceștia, deși nu erau cetățeni români, erau protejați români, supuși legilor române, și, neavând altă țară de origine și altă patrie decât România, era evident că nu li se putea cere să dovedească reciprocitatea pentru românii dintr-o țară pe care aceștia nu o aveau.

Cu toate explicațiile categorice date de către guvernul român, atât în Cameră, cu ocazia discuției legii în chestiune, cât și prin presă, unele ziare, atât românești cât și străine, continuau campania contra acestei legi și contra „xenofobiei” românilor.

Față de situația prezentată, cotidianul sârb conchidea: „Tot ce arătăm mai sus dovedește însă, în mod evident și stabilește în mod cert, că această lege are drept scop de a proteja deopotrivă pe adevărații meseriași din România, fără deosebire de naționalitate și credință religioasă, în contra concurenței ce le-ar face aceia care veneau în România ca să practice o meserie fără ca să aibă într-adevăr cunoștințele tehnice necesare exercițiului acelei meserii”²³.

La 7 mai 1902, „Dnevni List” („Ziarul Cotidian”) publica, la inițiativa Legației Regale a României în Serbia, articolul *Emigrarea din România*, care se dorea o replică dată acelei părți a presei, îndeosebi austriece și mai ales germane²⁴,

²³ *Ibidem*, vol. 1, 1902, *Legea meseriilor*, pp. 317-321. Vezi un articol similar publicat la 17 septembrie 1902 de același cotidian, prin care se încerca găsirea unei explicații în legătură cu atitudinea Americii, care, în numele „umanității și al dreptății eterne”, se adresa puterilor semnatare ale Tratatului de la Berlin, invitându-le să intervină în favoarea evreilor din România, cerându-le aplicarea articolului 44 din Tratat privitor la respectarea drepturilor evreilor. Autorul articolului aprecia că, în realitate, prin acest gest America încerca să stopeze aflulul de imigranți (*Ibidem*, pp. 370-371).

²⁴ În legătură cu articolele publicate de presa germană, mai exact de cotidienele: „Frankfurter Leitung”, „Berliner Tageblatt”, „Berliner Tageblatt”, „Die Post” și „Die Zeit”, vezi nota

care promovau articole denigratoare la adresa legii meseriilor, apreciind că emigrarea evreilor din România ar fi fost o consecință directă.

Articolul susținea că legea meseriilor nu a determinat o emigrare masivă, aducând drept argument cifrele comparative oferite de statistica oficială a pașapoartelor eliberate de către autoritățile românești, care arătau că în ultimele trei luni ale anului 1901 au emigrat 1.485 persoane, pe când în primele trei luni ale anului 1902 au emigrat mai puține, 1.045, deși perioada era mult mai propice navigației pe mare și emigrării în America. Prin urmare, mișcarea de emigrare nu era accentuată de apariția legii meseriilor, ci era generată de criza economică din România, pe fondul căreia societățile evreiești de emigrare au găsit teren propice. De altfel, alături de evrei au plecat și creștini români atrași de mirajul unei vieți mai bune în America²⁵.

La 29 septembrie 1904, consulul din Ismail, S. Stamatiadi, informa ministrul Afacerilor Străine, Ion I. C. Brătianu, în legătură cu faptul că, din cauza crizei prin care trecea populația din Basarabia și a condițiilor de trai deosebit de grele, în special pentru evrei, tot mai mulți încercau să emigreze din Rusia, situație în care consulatul a acordat vize doar acelor care prezentau „destule garanții morale”. Totuși, un număr destul de important dintre cei cărora le fuseseră refuzate vizele reușeau prin căi nelegale să intre în țară, plătind „taxa cuvenită” la unul dintre punctele de frontieră. Având în vedere situația prezentată, consulul solicita înăsprirea pazei la frontieră²⁶.

Un raport similar regăsim la 4/17 octombrie 1904, formulat de această dată de către Consulatul României pentru Bucovina și Galiția, care-l avertiza pe Brătianu în legătură cu faptul că zilnic soseau la Cernăuți în jur de 50-80 evrei fugiți din Rusia. Cum autoritățile locale luaseră măsuri ca aceștia să nu rămână în țară, iar consulatul acorda selectiv vizele, exista probabilitatea ca aceștia să încerce să treacă fraudulos granița, fapt care impunea luarea unor măsuri preventive severe din partea statului român²⁷.

Ca urmare a acestei situații, la 9 decembrie 1905, Ministerul de Interne a transmis prefectilor de județe o serie de instrucțiuni legate de modul în care trebuia procedat în relația cu evreii care imigrau din Rusia. Astfel, pe lângă faptul că se interzicea cu desăvârșire intrarea în țară fără viza consulatului, se instituia un sistem de monitorizare a evreilor prin reținerea pașapoartelor la punctele de trecere a

Legăției Regale a României în Germania adresată ministrului „ad interim” al Afacerilor Străine, D. A. Sturdza, la 13/26 august 1902 (MAE, *Problema 33*, vol. 1, 1902, *Legea meseriilor*, pp. 355-362).

²⁵ *Ibidem*, pp. 342-344.

²⁶ *Ibidem*, vol. 2, *Emigrări evrei în Bulgaria etc.*, p. 126.

²⁷ *Ibidem*, p. 124.

frontierei, eliberându-li-se în schimb bilete pentru ședere în România. Pe baza declarației de la punctul de trecere a frontierei, în biletul de ședere, cu valabilitate o lună de zile, era menționată reședința în care posesorul urma să se stabilească (erau excluse comunele rurale). După expirarea termenului de o lună, posesorul biletului pentru ședere în România trebuia să părăsească țara. Pentru situații excepționale se putea obține de la Prefectură prelungirea termenului de ședere cu o lună, respectiv cu încă o lună, de data aceasta cu aprobarea directă a Ministerului de Interne.

Pașapoartele reținute la punctele de frontieră erau înaintate prefecturilor unde declaranții își alegeau reședința. În eventualitatea în care posesorul pașaportului își declara intenția de a părăsi țara, trebuia să comunice prefecturii punctul de frontieră pe unde intenționa să iasă, urmând ca prefectura să înainteze pașaportul punctului de frontieră. Practic, prin acest sistem, statul român încerca să exercite un control direct și permanent asupra persoanelor prin reținerea pașapoartelor. De asemenea, circulara stabilea efectuarea unor catagrafii, astfel încât să fie depistate persoanele intrate ilegal în țară²⁸.

După statistica întocmită de către Alianța Israelită Universală, bazată exclusiv pe proporția pașapoartelor eliberate, numărul emigranților, începând din 1899 și până la 30 octombrie 1904, a fost următorul:

Tabelul 2. Evoluția numărului emigranților evrei din România (1899-1904)²⁹

Anul	Bărbați	Femei	Copii	Total
1899	1.137	697	1.352	3.186
1900	5.383	3.089	7.836	16.308
1901	1.029	869	1.383	3.281
1902	2.793	2.766	2.283	7.842
1903	2.079	2.370	2.222	6.671
1904	733	1.096	853	2.682
<i>Total</i>	<i>13.154</i>	<i>10.887</i>	<i>15.929</i>	<i>39.970</i>

²⁸ *Ibidem*, vol. 3, 1905-1910, pp. 26-27. Vezi și *Notiță asupra chestiunii pașapoartelor de emigrare (1903)*, raport întocmit de către Ion Al. Lahovary referitor la istoricul și problematica eliberării pașapoartelor „bune numai pentru ducere” emigranților evrei, analiza comparativă cu legislația europeană în domeniu, ipotezele de lucru privind atitudinea pe care ar fi trebuit să o manifeste România în relația cu evreii care au beneficiat de acest gen de documente și care doreau să se reîntoarcă în țară, *ibidem*, vol. I, *Reguli emigrări*, pp. 281-301.

²⁹ *Buletin Aliance Israelite Universelle*, 1904, p. 55. Alte surse afirmă că, între 1899 și 1904, din România au emigrat 50.000 evrei. Până la Primul Război Mondial, numărul s-a ridicat la 90.000, ceea ce a reprezentat o treime din întreaga comunitate, vezi Academia Română, *Istoria românilor*, vol. VII, tom. II, *De la Independență la Marea Unire (1878-1918)*, Editura Enciclopedică, București, 2003, p. 73.

Tabelul 3. Numărul și profesiunea meseriașilor evrei emigrați din România (1899-1904)³⁰

Profesiunea	Nr. emigranți	Profesiunea	Nr. emigranți
croitori	3.071	servitori	224
tâmplari	625	brutari	131
tinichigii	604	modiste	85
cizmari	503	măcelari	84
comercianți	394	frizeri	45
zugravi	346	diverși	3.176

Din analiza comparativă a datelor, rezultă că, din totalul de 39.970 evrei emigrați, 9.288 au fost meseriași.

Potrivit raportului colonelului Trotter, consulul general britanic la Galați, din 28 ianuarie 1903, în perioada 1900-1902, 31.615 evrei, ajutați de diferite organizații, au părăsit România pentru următoarele destinații:

Tabelul 4. Destinația și numărul emigranților evrei din România (1900-1902)³¹

Destinația	Nr. emigranților	Anul/Anii
New York	8.654	1900
New York	4.921	1901
New York	8.540	1902
Philadelphia	2.000	1900-1902
Canada	2.500	1900-1902
Argentina	500	1900-1902
Egipt	1.500	1900-1902
Londra și Paris	3.000	1900-1902

După cum se poate observa, majoritatea emigranților s-au îndreptat spre Statele Unite ale Americii. Atunci când mișcarea a început să ia dimensiuni îngrijorătoare, guvernul american a reacționat prin faimoasa „*Notă Hay*”, adresată în septembrie 1902 ambasadorilor săi din țările semnatare ale Tratatului de la Berlin.

Această notă conținea reflecțiile sugerate secretarului de stat american de situația evreilor din România și, din acest punct de vedere, avea mai curând aspectul unei declarații polemice făcută în numele umanității. Amintind că situația evreilor

³⁰ *Ibidem.*

³¹ C. Iancu, *Evreii din România*, pp. 274-275. Ultimul tabel este aproximativ și nu îi cuprinde pe evreii emigrați prin mijloacele proprii.

români era consecința neexecutării articolului 44 al Tratatului de la Berlin, nota propunea Marilor Puteri să caute un mijloc eficace pentru a asigura respectarea acestui articol. Guvernul britanic a primit în chip favorabil „Nota Hay” și a adresat celorlalți semnatari ai Tratatului de la Berlin o circulară prin care le atrăgea atenția asupra situației evreilor din România și cerea luarea unor măsuri stabilite de comun acord.

În România, nota americană, care nu fusese comunicată oficial guvernului, a avut un ecou răsunător și principalele ziare au protestat negând dreptul Statelor Unite de a interveni în treburile interne ale țării. În Franța, Alianța Israelită, care organizase o nouă conferință la 27 iunie 1901, a folosit ocazia pentru a cere ministrului Afacerilor Străine să apere interesele israeliților, așa cum o făcuse în repetate rânduri guvernul celui de-al Doilea Imperiu. Cu toate acestea, în pofida diferitelor demersuri făcute în Franța și în Anglia, nota americană n-a avut urmări, iar evreii români au fost abandonați³².

Trebuie să remarcăm și rolul lui Bernard Lazare, cel care a devenit simbolul revoltei și al indignării față de tăcerea care înconjura chestiunea evreiască din România. Mânia sa era îndreptată și împotriva evreilor bogați. Lazare, primul care a introdus în Franța expresia „naționalism evreiesc”, și-a exprimat resentimentele la 9 august 1900 astfel: „... trebuie să dăm dreptate lumii creștine când susține că nici solidaritatea lumii evreiești nu se vedește prea mult. În toate țările Europei, evreii bogați - acest noroi al Israelului - și-au aruncat obolul emigranților zdrențăroși aflați la ușa lor, pentru ca după aceea să le întoarcă spatele. Au dat ceva, foarte puțin, ascunzându-se, ca să nu fie compromiși de către acești frați nenorocoși care le amintesc de un trecut de care se rușinează, ei, care sunt francezi din Franța, englezi din Anglia, germani din Germania, și care ar fi inventat, cu râvna unor adepți înflăcărați, toate naționalismele, cu excepția naționalismului evreiesc”³³.

Pentru a-și da seama de situația reală a comunităților evreiești, Lazare a întreprins o călătorie în Galiția și România. Vizita sa în România (4/17 - 9/22 mai 1902) a cuprins numai orașele Iași și București, unde a putut cunoaște cartierele, sinagogile, școlile, diferite instituții și organizații evreiești. Speranța pe care el a trezit-o în rândurile evreilor români, mai ales în inimile proletarilor, meseriașilor și lucrătorilor amenințați cu faimoasa Lege a meseriilor, ca și entuziasmul pe care l-au provocat conferințele sale au întărit dușmânia și ura antisemiților. Prin manifestații violente, aceștia au obținut plecarea lui precipitată³⁴.

După călătoria sa, Lazare scria: „Dacă opinia europeană nu este în stare să obțină acest rezultat, sper că proletariatul evreu din România va ști să-l obțină prin

³² *Ibidem*, p. 276.

³³ Citat în *Ibidem*.

³⁴ *Ibidem*, p. 278.

forțele sale. Pentru aceasta el trebuie să se organizeze în chip revoluționar și, unit cu țăranul asuprit, fratele său de suferință, unit cu proletariatul creștin, el va putea cuceri pentru ei și pentru dânsul dreptul său și libertatea”³⁵. Soluția revoluționară preconizată de el nu s-a materializat și emigrarea evreilor a continuat până la Primul Război Mondial, când aproape o treime din comunitatea evreiască (circa 90.000 de persoane) a părăsit România.

Putem conchide că emigrarea a fost un fenomen care a interesat comunitățile evreiești nu numai din România, ci din întreaga lume. Având în vedere amploarea emigrării și implicațiile la nivel internațional, acesta a reprezentat una dintre „problemele” diplomației românești, reflectată și în structurarea arhivei Ministerului Afacerilor Externe.

Studiul a rămas tributar în ceea ce privește rolul Comunității Evreilor din Galați, care s-a implicat activ în sprijinirea și ajutorarea emigranților care au tranzitat orașul. A fost un „sacrificiu” asumat, optând pentru valorificarea în anexe a listelor cu emigranți identificate în arhivele diplomatice, documente care, sperăm, vor interesa o parte dintre descendenții familiilor care au părăsit România și pe care jocul destinului i-a răspândit în întreaga lume.

³⁵ *Ibidem*, p. 279.

ANEXE

1. 1900 ianuarie 11, Galați. Scrisoarea lui Samuel Pineles adresată lui Theodor Herzl în numele Comitetului Central al mișcării Chow'we Zion din România, în care prezenta situația emigrărilor evreilor prin portul Galați.

Galați, 11 ianuarie 1900

Stimate Domnule Președinte,

Nu v-am scris de mult timp din cauză că circumstanțele locale mi-au ocupat în întregime timpul liber. Eu am prevăzut suferința coreligionarilor noștri și nereușita recoltei; eu am menționat aceasta în mod deschis în Congres și în toate părțile ori de câte ori am avut ocazie. Suferința este nouă și așa de mare, deoarece criza a lovit populația provocându-i pierderi complete, fără a face deosebire de rang social sau stare, religie, ocupație ș.a.

Deosebirea este numai că pentru populația românească (creștină) se îngrijește guvernul într-un mod părintesc, distribuie în natură rații de alimente, acordă locuri de muncă la lucrări speciale și mii de alte avantaje, în timp ce evreii noștri trebuie să se bazeze numai pe forțele lor proprii. Diferiți meseriași, croitori, cizmari, tinichigii, pielari, zidari, tâmplari, lăcătuși, zugravi, vopsitori, tapițeri și cum se vor mai numi nu au de luni de zile nici o ocupație. Salariați, comisionari, magazineri, muncitori în port, hamali, curtieri, care găsesc în special în sezonul de toamnă din abundență un câștig bun și făceau economii, cu toții au cheltuit demult ultimii bani, cei mai mulți au vândut sau gajat mica lor avere, și acei care în anul trecut dădeau, astăzi sunt cei care cer.

O tragedie, numai Dumnezeu să aibă milă!

Cunosc, de ani, foarte bine nevoile și suferințele fraților noștri, dar am făcut în săptămânile trecute o raită de câteva zile cu un reprezentant al comunității noastre numai în unele străzi, unde am mers din casă în casă și am distribuit unor familii bonuri de lemne și ceva bani. Dar, ceea ce am văzut întrece orice descriere, scene pe care nu mi le-am închipuit vreodată. Știam că suferința este mare, dar așa de mare, că zeci de familii, că sute de persoane, tineri și bătrâni, fără deosebire de neam, erau lipsiți de numeroasele zile de combustibil și trăiau în lipsuri și foamete, încât nu am putut suporta mult timp și a trebuit să încetez raita. Mă săturasem!

Eu pun cu bucurie la dispoziție colectele de bani, dar distribuirea s-o facă alții, n-o mai preiau asupra mea.

Asta este starea evreilor aici, în Galați, arătată în mic. Și în cuprinsul țării suferința este mare, după scrisorile care-mi parvin zilnic, dar vreau să cred și să sper

că este mai ușoară decât în portul nostru. De aceea este greu să te gândești la Sekel și la ratele pentru acțiunile băncii coloniale evreiești, ceea ce cred desigur că veți înțelege. În tot cazul, noi facem ce putem aici, ca și în întreaga țară. Nimic nu se va neglija pentru Zion și asta mă bucură să pot constata.

Ni s-a cerut aproape în toate secțiunile carnete de șekel, iar zelul și acordul cu mișcarea este la fel de favorabilă ca și mai înainte; din păcate, emigrația nu poate fi oprită. Atâta timp cât plecarea cu vaporul e deschisă, toate brațele sunt ocupate. Exportatori, agenți de voiaj, căpitani și alții îmbie oamenii cu reduceri sau se oferă să-i ia aproape gratis și sute de oameni se duc în toate direcțiile rozei vânturilor, dar în special spre America. Mulți meseriași au plecat spre Paris și Londra, cei mai mulți spre Orient sau Palestina. Eu am sfătuit în scris și verbal atâta cât mi-a fost cu putință (circulare și ziarele idiș „Der Wahre Hajoetz” și „Die Juedische Zukunft”) și am încercat să rețin oamenii să plece spre America. Am luptat în zadar împotriva colonizării în Anatolia (Eskişehir, Angora etc.). Cipru poate veni în considerație abia peste câteva luni, în cazul când Trietsch reușește la Londra. Dar ziarele de azi aduc știrea că el urmează a fi expulzat pentru propaganda ce a făcut-o în vederea emigrării spre Cipru (?!), dar el era pregătit de acum să plece. În curând, mai mult.

Cu stimă și salutul Sionului, Samuel Pineles.

Scriitori din Aliaua Română Israel Bar-Avi, *O istorie a evreilor români. Emigrările anului 1900*, vol. I, Cenaclul Literar „Menora”, Jerusalem, 1961, pp. 232-233.

2. 1900 ianuarie 26, Galați. Adresa Prefecturii districtului Covurlui, Secția Administrativă, către Ministerul Afacerilor Străine prin care a fost înaintată lista tinerilor israeliți din județ care nu aveau satisfăcute obligațiile legii de recrutare și cărora li s-au eliberat, în perioada 1-31 decembrie 1899, pașapoarte de emigrare „bune numai pentru ducere”. Lista a fost înaintată și prefecturilor de județe aflate în zonele de frontieră.

Prefectura Districtului Covurlui
Secția Administrativă
Nr. 493, Galatz, 26 ianuarie 1900

Domnule Ministru,

Conform ordinului Domnului Ministru de Interne no. 51.153/1899, am onoare a vă înainta, aici alăturat, o listă de tinerii israeliți din acest județ care n-au satisfăcut

obligățiile legii de recrutare și cărora li s-au eliberat de către această Prefectură pașapoarte de emigrare „bune numai pentru ducere” în intervalul 1-31 decembrie 1899, binevoind a cunoaște că o asemenea listă, cu adresa no. 492 de astăzi, am comunicat-o și prefecturilor spre a fi pusă în cunoștință agenților respectivi de la punctele de frontieră.

Binevoiți, vă rog, Domnule Ministru, a primi asigurarea prea distinsei mele considerațiuni.

Prefect,
ss./ I. Nicolini

Director
ss./ indescifrabil

Domniei Sale, Domnului Ministru al Afacerilor Străine.

Listă cu tinerii israeliți care n-au satisfăcut încă obligațiunile de recrutare și cărora Prefectura noastră le-a eliberat pașapoarte de emigrare în intervalul de la 1 februarie - 21 decembrie 1899

Aberman Huna, 20 ani, pașaportul nr. 3/250, 7 iulie 1899, singur, destinația America;
Aizicovici Herman, 17 ani, pașaportul nr. 164, 21 decembrie 1899, singur, destinația America;
Altârson Avram Maer, 17 ani, pașaportul nr. 10, 21 iulie 1899, singur, destinația America;
Argintaru Herman, 17 ani, pașaportul nr. 123, 16 noiembrie 1899, singur, destinația America;
Barasch Adolf, 18 ani, pașaportul nr. 200, 13 aprilie 1899, singur, destinația America;
Baruh Sin Lupu, 18 ani, pașaportul nr. 170, 22 decembrie 1899, singur, destinația America;
Bercovici David, 19 ani, pașaportul nr. 159, 18 decembrie 1899, singur, destinația America;
Bercovici Froim, 28 ani, pașaportul nr. 179, 27 decembrie 1899, singur, destinația America;
Bercovici Henrich, 18 ani, pașaportul nr. 176, 25 decembrie 1899, singur, destinația America;
Bercovici Iosef, 28 ani, pașaportul nr. 242, 22 iunie 1899, trecut în pașaportul surorii sale, Adela Ratz, destinația America;
Bercovici Volf, 19 ani, pașaportul nr. 160, 18 decembrie 1899, singur, destinația America;
Blumenfeld Carol, 19 ani, pașaportul nr. 154, 17 decembrie 1899, singur, destinația America;
Braunfeld Isac, 19 ani, pașaportul nr. 196, 12 aprilie 1899, singur, destinația America;
Breier Ianuel, 19 ani, pașaportul nr. 104, 27 octombrie 1899, singur, destinația America;
Candler Fișel, 19 ani, pașaportul nr. 28, 15 noiembrie 1899, singur, destinația America;
Candler Moise, 17 ani, pașaportul nr. 28, 17 noiembrie 1899, singur, destinația America;
Cohn Leon, 26 ani, pașaportul nr. 125, 17 noiembrie 1899, singur, destinația America;
Cohn Sigmund M., 18 ani, pașaportul nr. 173, 24 decembrie 1899, singur, destinația America;
Cusinar Altâr, 18 ani, pașaportul nr. 19, 29 iulie 1899, cu soția sa, Rosa (22 ani), destinația America;
Edelștein Natan, 18 ani, pașaportul nr. 24, 18 octombrie 1899, singur, destinația America;

Eisemberg Lupu, 19 ani, pașaportul nr. 155, 18 decembrie 1899, singur, destinația America;
Enser Baruch, 19 ani, pașaportul nr. 158, 18 decembrie 1899, singur, destinația America;
Eskinasy Beniamin, 18 ani, pașaportul nr. 115, 4 noiembrie 1899, singur, destinația America;
Feldman Avram, 17 ani, pașaportul nr. 109, 1 noiembrie 1899, singur, destinația America;
Feldman Ițic, 19 ani, pașaportul nr. 74, 21 decembrie 1899, singur, destinația America;
Filderman Sigmund, 27 ani, pașaportul nr. 37, 13 decembrie 1899, singur, destinația America;
Freibery Marcu, 17 ani, pașaportul nr. 148, 15 decembrie 1899, singur, destinația America;
Fridman Șoim, 19 ani, pașaportul nr. 73, 20 decembrie 1899, singur, destinația America;
Glasner Șulim, 18 ani, pașaportul nr. 156, 18 decembrie 1899, singur, destinația America;
Goldblat Nute, 19 ani, pașaportul nr. 145, 15 decembrie 1899, cu sora sa, Dvora (17 ani), destinația America;
Goldemberg A. F., Herman 18 ani, pașaportul nr. 174, 24 decembrie 1899, trecut în pașaportul tatălui său, Aizic Goldenberg, destinația America;
Goldemberg Aron, 17 ani, pașaportul nr. 15, 23 iulie 1899, cu soția sa, Golda (20 ani), destinația America;
Goldemberg Iancu A., 18 ani, pașaportul nr. 77, 22 decembrie 1899, singur, destinația America;
Goldemberg Israel, 18 ani, pașaportul nr. 241, 22 iunie 1899, singur, destinația America;
Goldenberg Isac, 19 ani, pașaportul nr. 171, 22 decembrie 1899, singur, destinația America;
Goldman Bentian, 24 ani, pașaportul nr. 244, 25 iunie 1899, singur, destinația America;
Goldștein Herman, 19 ani, pașaportul nr. 96, 9 octombrie 1899, singur, destinația America;
Goldștein Maritz, 18 ani, pașaportul nr. 41, 14 decembrie 1899, singur, destinația America;
Greller Bernhard, 25 ani, pașaportul nr. 84, 30 decembrie 1899, singur, destinația America;
Grim Simon, 19 ani, pașaportul nr. 222, 18 aprilie 1899, trecut în pașaportul mamei sale, Sase Șloimovici, destinația America;
Grimberg Rubin, 18 ani, pașaportul nr. 1/248, 30 iunie 1899, singur, destinația America;
Grinberg Leib, 19 ani, pașaportul nr. 116, 6 noiembrie 1899, singur, destinația America;
Grinberg Natan, 19 ani, pașaportul nr. 20, 31 iulie 1899, cu sora sa, Ghisela (16 ani), destinația America;
Gross Mier, 20 ani, pașaportul nr. 119, 16 noiembrie 1899, singur, destinația America;
Grumberg Herman, 28 ani, pașaportul nr. 136, 3 decembrie 1899, singur, destinația America;
Grumblatt Isac, 24 ani, pașaportul nr. 131, 19 noiembrie 1899, singur, destinația America;
Herscovici Iosef, 19 ani, pașaportul nr. 117, 6 noiembrie 1899, singur, destinația America;
Hoffner Herșcu, 17 ani, pașaportul nr. 217, 24 aprilie 1899, trecut în pașaportul mamei sale, Sofia Rosemblat, destinația America;
Holindir Isidor, 19 ani, pașaportul nr. 103, 27 octombrie 1899, cu soția Ietti (20 ani), destinația America;
Horovitz Hindă, 18 ani, pașaportul nr. 172, decembrie 1899, trecut în pașaportul tatălui său, Samuel Horovitz, cu familia, destinația America;
Iacob Ștrul, 19 ani, pașaportul nr. 81, 30 decembrie 1899, singur, destinația America;
Iacobsohn Israil, 28 ani, pașaportul nr. 35, 8 decembrie 1899, singur, destinația America;
Iancovici Lupu, 18 ani, pașaportul nr. 102, 22 octombrie 1899, singur, destinația America;
Iancovici Mendel, 19 ani, pașaportul nr. 153, 16 decembrie 1899, singur, destinația America;

Ioil Strul Sin, 18 ani, pașaportul nr. 226, 2 iunie 1899, singur, destinația America;
Josef Avram, 18 ani, pașaportul nr. 144, 15 decembrie 1899, singur, destinația America;
Juster Josef, 18 ani, pașaportul nr. 181, 28 decembrie 1899, singur, destinația America;
Karmer Lazer, 19 ani, pașaportul nr. 7, 14 iulie 1899, singur, destinația America;
Katz Iasef, 19 ani, pașaportul nr. 32, 1 decembrie 1899, singur, destinația America;
Kemler Hersch, 18 ani, pașaportul nr. 87, 2 octombrie 1899, singur, destinația America;
Kohn Avram, 19 ani, pașaportul nr. 14, 7 septembrie 1899, singur, destinația America;
Kohn Isac Solomon, 24 ani, pașaportul nr. 237, 9 iunie 1899, singur, destinația America;
Kohn Marcus, 29 ani, pașaportul nr. 12, 21 iulie 1899, singur, destinația America;
Laiber Marcu, 17 ani, pașaportul nr. 150, 16 decembrie 1899, trecut în pașaportul tatălui său, Mizic Aizic Regenboge, cu familia, destinația America;
Laudesman Herșcu, 17 ani, pașaportul nr. 139, 8 decembrie 1899, singur, destinația America;
Lazăr Pincu, 28 ani, pașaportul nr. 141, 23 decembrie 1899, trecut în pașaportului fratelui său, Avr. Goldemberg (38 ani), destinația America;
Lazăr Stern Haim, 23 ani, pașaportul nr. 106, 28 octombrie 1899, singur, destinația America;
Leibovici Iancu, 20 ani, pașaportul nr. 167, 21 decembrie 1899, singur, destinația America;
Leibovici Marcu, 18 ani, pașaportul nr. 11, 3 august 1899, singur, destinația America;
Lerner Lazăr, 18 ani, pașaportul nr. 133, 25 noiembrie 1899, cu sora sa, Siendla (14 ani), destinația America;
Levi Ițic, 19 ani, pașaportul nr. 26, 13 noiembrie 1899, singur, destinația America;
Luvishi Heinrich, 25 ani, pașaportul nr. 223, 18 aprilie 1899, singur, destinația America;
Marcovici Aron, 17 ani, pașaportul nr. 93, 4 octombrie 1899, singur, destinația America;
Marcovici Lazăr, 20 ani, pașaportul nr. 166, 21 decembrie 1899, singur, destinația America;
Meer Talic, 28 ani, pașaportul nr. 23, 14 octombrie 1899, singur, destinația America;
Mendel Nuță-Dascal, 18 ani, pașaportul nr. 8, 16 iulie 1899, singur, destinația America;
Michailovici Herman, 17 ani, pașaportul nr. 18, 1 octombrie 1899, singur, destinația America;
Michel Solomon, 19 ani, pașaportul nr. 240, 15 iunie 1899, singur, destinația America;
Moise Abram, 17 ani, pașaportul nr. 19, 4 octombrie 1899, singur, destinația America;
Moise Itzcovici Solomon, 17 ani, pașaportul nr. 10, 2 iulie 1899, singur, destinația America;
Montoreanu Isac, 23 ani, pașaportul nr. 221, 5 aprilie 1899, singur, destinația Egipt;
Moscovici Iancu, 17 ani, pașaportul nr. 193, 26 martie 1899, singur, destinația America;
Natan Beniamin, 26 ani, pașaportul nr. 143, 29 decembrie 1899, singur, destinația America;
Ofenberg Iancu, 21 ani, pașaportul nr. 4/251, 12 iulie 1899, trecut în pașaportul mamei, Sara Fridman, destinația America;
Oizer Șmil, 18 ani, pașaportul nr. 6, 1 martie 1899, singur, destinația America;
Orenstrat Ivil, 23 ani, pașaportul nr. 105, 28 octombrie 1899, trecut în pașaportul surorilor Fani Veisenthal (28 ani), Ana (18 ani) și Sura (14 ani), destinația America;
Ornstein Carol, 19 ani, pașaportul nr. 224, 19 aprilie 1899, singur, destinația America;
Pliscof Herman, 17 ani, pașaportul nr. 107, 29 octombrie 1899, singur, destinația America;
Polingher Simon, 28 ani, pașaportul nr. 128, 18 noiembrie 1899, singur, destinația America;
Presman Leib, 27 ani, pașaportul nr. 40, 14 decembrie 1899, singur, destinația America;
Rabinovici David, 24 ani, pașaportul nr. 230, 2 iunie 1899, singur, destinația America;
Rapaport Iosef, 18 ani, pașaportul nr. 168, 21 decembrie 1899, cu frații săi, Alter (17 ani) și Miekkel (12 ani), destinația America;

Regenbogen A. Marcu, 18 ani, pașaportul nr. 149, 15 decembrie 1899, singur, destinația America;

Reischer Abram, 19 ani, pașaportul nr. 151, 16 decembrie 1899, singur, destinația America;

Rosemblat Leon, 18 ani, pașaportul nr. 12, 23 august 1899, singur, destinația America;

Rosenroch Lazăr, 26 ani, pașaportul nr. 213, 17 aprilie 1899, singur, destinația Egipt;

Rosenthal Iancu, 27 ani, pașaportul nr. 9, 14 iunie 1899, singur, destinația America;

Rosenthal Max, 18 ani, pașaportul nr. 3, 29 decembrie 1899, singur, destinația America;

Roșin Iosef, 19 ani, pașaportul nr. 95, 8 octombrie 1899, singur, destinația America;

Rubin Avram, 22 ani, pașaportul nr. 243, 24 iunie 1899, singur, destinația America;

Sapse Moise, 19 ani, pașaportul nr. 203, 11 aprilie 1899, trecut în pașaportul tatălui său, Moise Itcovici, destinația Palestina;

Schaier Marcu, 19 ani, pașaportul nr. 2/249, 6 iulie 1899, singur, destinația America;

Schönfeld Aron, 17 ani, pașaportul nr. 177, 25 decembrie 1899, singur, destinația America;

Segal Burah, 28 ani, pașaportul nr. 239, 15 iunie 1899, ambii frați cu un pașaport, destinația America;

Segall Elias, 28 ani, pașaportul nr. 31, 22 noiembrie 1899, singur, destinația America;

Singer Iosef, 19 ani, pașaportul nr. 147, 15 decembrie 1899, singur, destinația America;

Singer L.Emanoil, 18 ani, pașaportul nr. 146, 15 decembrie 1899, singur, destinația America;

Solomonovici Iosef, 18 ani, pașaportul nr. 25, 18 octombrie 1899, singur, destinația America;

Starck Abram, 19 ani, pașaportul nr. 33, 5 decembrie 1899, singur, destinația America;

Steinberg Isac, 19 ani, pașaportul nr. 140, 14 decembrie 1899, singur, destinația America;

Sternberg Iacob, 29 ani, pașaportul nr. 110, 3 noiembrie 1899, singur, destinația America;

Șloimovici Abram, 18 ani, pașaportul nr. 17, 30 septembrie 1899, singur, destinația America;

Țiff Lupu, 18 ani, pașaportul nr. 80, 24 decembrie 1899, singur, destinația America;

Vasserman Marcel, 19 ani, pașaportul nr. 120, 16 noiembrie 1899, singur, destinația America;

Veinstein Solomon, 25 ani, pașaportul nr. 236, 4 iunie 1899, singur, destinația America;

Veintraub Iulina, 25 ani, pașaportul nr. 82, 30 decembrie 1899, singur, destinația America;

Velman Sami, 24 ani, pașaportul nr. 234, 3 iunie 1899, singur, destinația America;

Vinderman Maer, 25 ani, pașaportul nr. 97, 20 octombrie 1899, cu soția Debora (22 ani) și fetița (2 ani), destinația Egipt;

Wechsler David, 25 ani, pașaportul nr. 152, 16 decembrie 1899, singur, destinația America;

Weisman Marcu David, 19 ani, pașaportul nr. 165, 21 decembrie 1899, singur, destinația Egipt;

Weiss Vilhelm, 18 ani, pașaportul nr. 157, 18 decembrie 1899, singur, destinația America;

Wincler Iosef, 19 ani, pașaportul nr. 126, 18 noiembrie 1899, singur, destinația America;

Winkler Isac, 17 ani, pașaportul nr. 137, 3 decembrie 1899, singur, destinația America;

Zalman Iancu, 18 ani, pașaportul nr. 121, 16 noiembrie 1899, singur, destinația America;

Zucher Carol, 25 ani, pașaportul nr. 22, 13 octombrie 1899, singur, destinația America.

3. 1900 martie 11, Galați. Adresa Prefecturii districtului Covurlui, Secția Administrativă, către Ministrul Afacerilor Străine prin care a fost înaintată, conform ordinului no. 51.153/1899 al Ministerului Afacerilor Străine, o listă cu tinerii israeliți din județ care nu aveau satisfăcute obligațiile legii de recrutare și cărora li s-au eliberat, în perioada 1 ianuarie - 29 februarie 1900, pașapoarte de emigrare „bune nume pentru ducere”. Lista a fost înaintată și prefecturilor de județe aflate în zonele de frontieră.

Prefectura Districtului Covurlui
Secția Administrativă
Nr. 1734, Galatz, 11 martie 1900

Domnule Ministru,

Conform ordinului Domnului Ministru de Interne no. 51153/1899, am onoare a vă înainta, aici alăturat, o listă de tinerii israeliți din acest județ care n-au satisfăcut obligațiile legii de recrutare și cărora li s-au eliberat de către această Prefectură pașapoarte de emigrare „bune numai pentru ducere” în intervalul de la 1 ianuarie până la 29 februarie 1900, inclusiv, binevoind a cunoaște că o asemenea listă, cu adresa no. 1733 de astăzi, am comunicat-o și prefecturilor spre a fi pusă în cunoștință agenților respectivi de la punctele de frontieră.

Binevoiți, vă rog, Domnule Ministru, a primi asigurarea prea distinsei mele considerațiuni.

Prefect,
ss./I. Nicolini

Director,
ss./ indescifrabil

Domniei Sale, Domnului Ministru al Afacerilor Străine.

Listă cu numele tinerilor israeliți din județul Covurlui care nu au satisfăcut obligațiile legii de recrutare și cărora li s-au eliberat pașapoarte de emigrare în intervalul de la 1 ianuarie până la 29 februarie 1900

Altersohn Abram, 19 ani, pașaportul nr. 43/743, 4 februarie 1900, singur, destinația America;

Bercovici Leon, 20 ani, pașaportul nr. 21/345, 19 ianuarie 1900, singur, destinația America;

Bergher David, 20 ani, pașaportul nr. 29/474, 25 ianuarie 1900, singur, destinația America;

Beri Iancu, 19 ani, pașaportul nr. 23/385, 20 ianuarie 1900, singur, destinația America;

Blum Seil, 22 ani, pașaportul nr. 11/272, 15 ianuarie 1900, singur, destinația America;

Braunstein Ferdinand J., 28 ani, pașaportul nr. 63/1144, 18 februarie 1900, singur, destinația America;

Brener Solomon, 17 ani, pașaportul nr. 57/1089, 11 februarie 1900, singur, destinația America;

Caradvtschi Iulius, 25 ani, pașaportul nr. 81/1372, 26 februarie 1900, singur, destinația America;

Cohn Iancu, 19 ani, pașaportul nr. 27/448, 22 ianuarie 1900, singur, destinația America;

Davidovici Aron, 20 ani, pașaportul nr. 49/820, 7 februarie 1900, singur, destinația America;

Dulberg Lupu, 17 ani, pașaportul nr. 20/330, 18 ianuarie 1900, singur, destinația America;

Goldemberg Carol, 18 ani, pașaportul nr. 2/59, 4 ianuarie 1900, singur, destinația America;

Goldemberg Osias, 26 ani, pașaportul nr. 6/178, 11 ianuarie 1900, cu soția sa, Sofia, și fiul său, Avram, destinația America;

Goldenstein Adolf, 27 ani, pașaportul nr. 19/328, 18 ianuarie 1900, singur, destinația America;

Goldstein Avram, 20 ani, pașaportul nr. 79/1330, 25 februarie 1900, singur, destinația America;

Goldstein Isac, 17 ani, pașaportul nr. 15/306, 17 ianuarie 1900, singur, destinația America;

Grimberg David H., 20 ani, pașaportul nr. 10/232, 13 ianuarie 1900, singur, destinația America;

Haimsohn Yosef, 25 ani, pașaportul nr. 33/516, 27 ianuarie 1900, singur, destinația America;

Helilsohn B., 18 ani, pașaportul nr. 14/296, 17 ianuarie 1900, singur, destinația America;

Herman Șloim, 19 ani, pașaportul nr. 82/1379, 26 februarie 1900, singur, destinația America;

Kohn Ghidale, 18 ani, pașaportul nr. 31/471, 25 ianuarie 1900, singur, destinația America;

Marcus Iancu, 17 ani, pașaportul nr. 60/1116, 16 februarie 1900, singur, destinația America;

Moise Solomon, 26 ani, pașaportul nr. 28/473, 25 ianuarie 1900, singur, destinația America;

Oringer Șapse, 25 ani, pașaportul nr. 9/213, 13 ianuarie 1900, singur, destinația America;

Ornstein Leon, 26 ani, pașaportul nr. 50/945, 11 februarie 1900, singur, destinația America;

Rosemberg Isac, 21 ani, pașaportul nr. 47/818, 7 februarie 1900, singur, destinația America;

Schvartz Iulius, 19 ani, pașaportul nr. 7/193, 12 ianuarie 1900, singur, destinația America;

Schvartz Strul, 18 ani, pașaportul nr. 34/517, 27 ianuarie 1900, cu fratele său, Leon (15 ani), destinația America;

Smil Maochi Sin Sloim, 18 ani, pașaportul nr. 74/1305, 24 februarie 1900, singur, destinația America;

Smilovici Herman, 22 ani, pașaportul nr. 13/293, 17 ianuarie 1900, singur, destinația America;

Șmil Keva, 18 ani, pașaportul nr. 54/1071, 15 februarie 1900, singur, destinația America;

Șmilovici Sigmund, 17 ani, pașaportul nr. 17/318, 18 ianuarie 1900, singur, destinația America;

Solomonovici Abram, 29 ani, pașaportul nr. 89/1456, 29 februarie 1900, singur, destinația America;

Tichman Pincu, 16 ani, pașaportul nr. 90/1468, 29 februarie 1900, singur, destinația America;

Vaiss Isac, 19 ani, pașaportul nr. 38/677, 4 februarie 1900, singur, destinația America;

Voltemberg Moise, 21 ani, pașaportul nr. 18/319, 18 ianuarie 1900, singur, destinația America;

Voltman Carol, 18 ani, pașaportul nr. 35/518, 27 ianuarie 1900, cu sora sa, Ernestina (22 ani), destinația America;

Zaharovitz Aron, 18 ani, pașaportul nr. 39/685, 4 februarie 1900, singur, destinația America;

Zeligher Abram, 28 ani, pașaportul nr. 70/1212, 21 februarie 1900, singur, destinația America;

Zucher Moritz, 18 ani, pașaportul nr. 66/1172, 18 februarie 1900, singur, destinația America.

Pentru conformitate,
ss./ Th. Tănăsescu

Ministerul Afacerilor Externe, *Problema 33 - Chestiuni privitoare la evrei*, volumul 1, 1900-1903, *Emigrări evrei, Tabele*, pp. 55-56.

4. 1900 mai, Galați. *Listă cu numele tinerilor israeliți din județul Covurlui care nu aveau satisfăcute obligațiile legii de recrutare, căroră li s-au eliberat, în intervalul de la 1 martie până la 15 mai 1900, pașapoarte de emigrare „bune nume pentru ducere”, listă înaintată și prefecturilor de județe aflate în zonele de frontieră.*

Listă cu numele tinerilor israeliți din județul Covurlui, care nu au satisfăcut obligațiile legii de recrutare și căroră li s-au eliberat pașapoarte de emigrare în intervalul de la 1 martie până la 15 mai 1900

Aberbuc Abram, 18 ani, pașaportul nr. 616/3591, 11 mai 1900, singur, destinația America;

Abramescu David, 29 ani, pașaportul nr. 733/3787, 13 mai 1900, singur, destinația America;

Abramovici Lazar, 18 ani, pașaportul nr. 293/2794, 21 aprilie 1900, singur, destinația America;

Alpern Iancu, 23 ani, pașaportul nr. 646/3646, 11 mai 1900, singur, destinația America;

Anerbach Adolf, 19 ani, pașaportul nr. 158/2141, 27 martie 1900, singur, destinația America;

Arnsohn Leon, 19 ani, pașaportul nr. 541/3346, 5 mai 1900, singur, destinația America;

Aron Sin Ițic, 29 ani, pașaportul nr. 519/3323, 5 mai 1900, singur, destinația America;

Aronovici Aizic I., 18 ani, pașaportul nr. 483/3268, 4 mai 1900, singur, destinația America;

Aronsohn Șulim, 20 ani, pașaportul nr. 204/2482, 12 aprilie 1900, singur, destinația America;

Avram Ancel, 18 ani, pașaportul nr. 209/2488, 12 aprilie 1900, singur, destinația America;

Avram Șapira, 19 ani, pașaportul nr. 457/3231, 3 mai 1900, singur, destinația America;

Avramovici Simon, 19 ani, pașaportul nr. 535/3340, 5 mai 1900, singur, destinația America;

Basof Carol, 18 ani, pașaportul nr. 668/3670, 11 mai 1900, singur, destinația America;

Beral Marcu, 19 ani, pașaportul nr. 623/3598, 11 mai 1900, singur, destinația America;
Bercovici Bernard, 18 ani, pașaportul nr. 333/2878, 22 aprilie 1900, singur, destinația America;
Bercovici Herman, 18 ani, pașaportul nr. 543/3348, 5 mai 1900, singur, destinația America;
Bercovici Iacob, 19 ani, pașaportul nr. 235/2542, 13 aprilie 1900, singur, destinația America;
Bercovici Iberman, 29 ani, pașaportul nr. 452/3225, 3 mai 1900, singur, destinația America;
Bercovici Iosef, 19 ani, pașaportul nr. 633/3608, 11 mai 1900, singur, destinația America;
Bercovici Solomon, 18 ani, pașaportul nr. 209/2488, 12 aprilie 1900, trecut în pașaportul tatălui său, H. Bercovici, destinația America;
Berenștein Osias, 19 ani, pașaportul nr. 586/3562, 11 mai 1900, singur, destinația America;
Berman Adolf, 19 ani, pașaportul nr. 502/3299, 4 mai 1900, singur, destinația America;
Berner Pnichas, 19 ani, pașaportul nr. 287/2788, 21 aprilie 1900, singur, destinația America;
Bezner Iosef, 18 ani, pașaportul nr. 32/2069, 24 martie 1900, singur, destinația America;
Bilgoroiu Lupu, 18 ani, pașaportul nr. 591/3567, 11 mai 1900, singur, destinația America;
Birnberg Haim B., 17 ani, pașaportul nr. 617/3592, 11 mai 1900, singur, destinația America;
Blanaru Bernard, 19 ani, pașaportul nr. 470/3247, 4 mai 1900, singur, destinația America;
Blaunștein Ițic, 18 ani, pașaportul nr. 245/2592, 15 aprilie 1900, singur, destinația America;
Blum Marcu, 24 ani, pașaportul nr. 149/2114, 25 martie 1900, singur, destinația America;
Blumenfeld Idel, 17 ani, pașaportul nr. 507/3304, 4 mai 1900, singur, destinația America;
Braier Adolf, 17 ani, pașaportul nr. 307/2831, 21 aprilie 1900, singur, destinația America;
Braufman Iosef, 19 ani, pașaportul nr. 706/3735, 13 mai 1900, singur, destinația America;
Braunștein Chaim, 18 ani, pașaportul nr. 670/3672, 12 mai 1900, singur, destinația America;
Braunștein Lazăr, 18 ani, pașaportul nr. 684/3686, 12 mai 1900, singur, destinația America;
Braunștein Rafil, 19 ani, pașaportul nr. 390/3120, 2 mai 1900, singur, destinația America;
Bren Iuda, 28 ani, pașaportul nr. 98/1763, 13 martie 1900, singur, destinația America;
Brohman Isac, 28 ani, pașaportul nr. 609/3584, 11 mai 1900, singur, destinația America;
Buholtz Leon, 28 ani, pașaportul nr. 601/3155, 11 mai 1900, singur, destinația America;
Burohzon Isac, 18 ani, pașaportul nr. 394/3124, 2 mai 1900, singur, destinația America;
Burunescu Iacob, 19 ani, pașaportul nr. 296/2797, 21 aprilie 1900, singur, destinația America;
Caes Chaim, 19 ani, pașaportul nr. 496/3293, 4 mai 1900, singur, destinația America;
Chaim Bir Sin, 20 ani, pașaportul nr. 606/3581, 11 mai 1900, singur, destinația America;
Chesler Meer, 20 ani, pașaportul nr. 328/2873, 22 aprilie 1900, singur, destinația America;
Cohn Israel, 19 ani, pașaportul nr. 500/3297, 4 mai 1900, singur, destinația America;
David Iancu, 19 ani, pașaportul nr. 198/2452, 7 aprilie 1900, singur, destinația America;
David Iosef, 20 ani, pașaportul nr. 687/3748, 13 mai 1900, singur, destinația America;
Davidovici Moritz, 18 ani, pașaportul nr. 239/2586, 15 aprilie 1900, singur, destinația America;
Davidsohn Gavril, 29 ani, pașaportul nr. 682/3684, 12 mai 1900, singur, destinația America;
Davidsohn Herman, 19 ani, pașaportul nr. 304/2828, 21 aprilie 1900, singur, destinația America;
Dimand Natan, 19 ani, pașaportul nr. 482/3262, 4 mai 1900, singur, destinația America;
Eikștein Osias, 19 ani, pașaportul nr. 479/3256, 4 mai 1900, singur, destinația America;

Faier Bernard, 18 ani, pașaportul nr. 518/3322, 5 mai 1900, singur, destinația America;
Faier Beruhar, 18 ani, pașaportul nr. 411/3164, 3 mai 1900, singur, destinația America;
Faier David, 19 ani, pașaportul nr. 249/2596, 15 aprilie 1900, singur, destinația America;
Faier Iosef, 17 ani, pașaportul nr. 405/3136, 2 mai 1900, singur, destinația America;
Faier Moritz, 19 ani, pașaportul nr. 560/3427, 5 mai 1900, singur, destinația America;
Faier Oșie, 17 ani, pașaportul nr. 354/2936, 25 aprilie 1900, singur, destinația America;
Feder Iosef, 19 ani, pașaportul nr. 289/2790, 21 aprilie 1900, singur, destinația America;
Feiștern Iosef, 25 ani, pașaportul nr. 112/1920, 13 martie 1900, singur, destinația America;
Feldman Iancu, 19 ani, pașaportul nr. 542/3347, 5 mai 1900, singur, destinația America;
Feldman Ștrul, 18 ani, pașaportul nr. 462/3226, 3 mai 1900, singur, destinația America;
Feldschtein Isac, 19 ani, pașaportul nr. 491/1291, 4 mai 1900, singur, destinația America;
Feldstein Iacob, 18 ani, pașaportul nr. 536/3341, 5 mai 1900, singur, destinația America;
Ferinștein Leib A., 18 ani, pașaportul nr. 436/3186, 3 mai 1900, în pașaportul fratelui său, Ferinștein, destinația America;
Fildeștein Bercu, 17 ani, pașaportul nr. 376/2975, 25 aprilie 1900, singur, destinația America;
Fischer Herșcu, 20 ani, pașaportul nr. 197/2451, 7 aprilie 1900, cu frații săi Zaincher (18 ani) și Julina (15 ani), destinația America;
Fischer Rubin, 19 ani, pașaportul nr. 391/3121, 2 mai 1900, singur, destinația America;
Fișel Șmil, 20 ani, pașaportul nr. 508/3305, 4 mai 1900, singur, destinația America;
Fiterman Moise, 22 ani, pașaportul nr. 551/3417, 5 mai 1900, singur, destinația America;
Flix Marcu, 19 ani, pașaportul nr. 564/3451, 5 mai 1900, singur, destinația America;
Freiberg Avram, 19 ani, pașaportul nr. 625/3600, 11 mai 1900, singur, destinația America;
Freiberg Iulius, 19 ani, pașaportul nr. 573/3460, 5 mai 1900, singur, destinația America;
Froin Berca, 19 ani, pașaportul nr. 461/3235, 3 mai 1900, singur, destinația America;
Fund Lazăr, 18 ani, pașaportul nr. 326/2847, 22 aprilie 1900, singur, destinația America;
Ghedale Burach Sin, 19 ani, pașaportul nr. 232/2539, 13 aprilie 1900, singur, destinația America;
Ghedalesohn Moise, 19 ani, pașaportul nr. 224/2513, 13 aprilie 1900, singur, destinația America;
Gherșin Brener, 18 ani, pașaportul nr. 478/3255, 4 mai 1900, singur, destinația America;
Gluchman Eligs, 19 ani, pașaportul nr. 671/3673, 12 mai 1900, singur, destinația America;
Godel Itic, 18 ani, pașaportul nr. 626/3601, 11 mai 1900, singur, destinația America;
Gold Rubin, 19 ani, pașaportul nr. 355/2937, 25 aprilie 1900, singur, destinația America;
Goldemberg David, 27 ani, pașaportul nr. 429/3179, 3 mai 1900, singur, destinația America;
Goldemberg H. Șmil, 18 ani, pașaportul nr. 459/3233, 3 mai 1900, singur, destinația America;
Goldemberg Isidor M., 19 ani, pașaportul nr. 445/3218, 3 mai 1900, singur, destinația America;
Goldemberg Leib, 18 ani, pașaportul nr. 257/2605, 15 aprilie 1900, singur, destinația America;
Goldemberg Leib, 18 ani, pașaportul nr. 412/3165, 3 mai 1900, singur, destinația America;
Goldemberg Simone, 19 ani, pașaportul nr. 524/3329, 5 mai 1900, singur, destinația America;
Goldschlager Charles, 18 ani, pașaportul nr. 515/3319, 5 mai 1900, singur, destinația America;

Goldștein Avram, 19 ani, pașaportul nr. 680/3682, 12 mai 1900, singur, destinația America;
Goldștein Iancu, 18 ani, pașaportul nr. 672/3674, 12 mai 1900, singur, destinația America;
Goldștein Iosef, 19 ani, pașaportul nr. 719/3762, 13 mai 1900, singur, destinația America;
Goldștein Moritz, 20 ani, pașaportul nr. 423/3173, 3 mai 1900, singur, destinația America;
Gralăr Haim, 19 ani, pașaportul nr. 370/2969, 25 aprilie 1900, singur, destinația America;
Grimberg Abram, 19 ani, pașaportul nr. 640/3637, 11 mai 1900, singur, destinația America;
Grimberg Haim, 19 ani, pașaportul nr. 674/3676, 12 mai 1900, singur, destinația America;
Grimberg Herșcu, 18 ani, pașaportul nr. 181/2370, 5 aprilie 1900, singur, destinația America;
Grimberg Iancu, 22 ani, pașaportul nr. 583/3359, 11 mai 1900, singur, destinația America;
Grimberg Iosef, 18 ani, pașaportul nr. 418/3170, 3 mai 1900, singur, destinația America;
Grimberg Iosef, 19 ani, pașaportul nr. 532/3337, 5 mai 1900, singur, destinația America;
Grimberg Isac, 18 ani, pașaportul nr. 723/3766, 13 mai 1900, singur, destinația America;
Grimberg Ivine, 19 ani, pașaportul nr. 253/2600, 15 aprilie 1900, singur, destinația America;
Grimberg Moritz, 19 ani, pașaportul nr. 472/3249, 4 mai 1900, singur, destinația America;
Grimberg Nuham, 18 ani, pașaportul nr. 132/2069, 24 martie 1900, singur, destinația America;
Grimberg Strulea, 19 ani, pașaportul nr. 335/2880, 22 aprilie 1900, singur, destinația America;
Grimberg Șaic, 19 ani, pașaportul nr. 205/2483, 12 aprilie 1900, singur, destinația America;
Grinberg Aron, 23 ani, pașaportul nr. 281/2779, 21 aprilie 1900, singur, destinația America;
Grünblati Mendel, 17 ani, pașaportul nr. 531/3336, 5 mai 1900, singur, destinația America;
Grünspan Iacob Leib, 28 ani, pașaportul nr. 251/2598, 15 aprilie 1900, cu soția sa, Sofia (25 ani), destinația America;
Gutman Leibb, 28 ani, pașaportul nr. 153/2118, 27 martie 1900, singur, destinația America;
Haim Moise, 20 ani, pașaportul nr. 184/2373, 5 aprilie 1900, singur, destinația America;
Heller Michel, 19 ani, pașaportul nr. 135/2083, 24 martie 1900, singur, destinația America;
Hening Moses L., 18 ani, pașaportul nr. 397/3127, 2 mai 1900, singur, destinația America;
Herman Leib, 19 ani, pașaportul nr. 544/3373, 5 mai 1900, singur, destinația America;
Herman Leon, 18 ani, pașaportul nr. 662/3664, 11 mai 1900, singur, destinația America;
Herman Pascu, 19 ani, pașaportul nr. 632/3607, 11 mai 1900, singur, destinația America;
Herșcovici Moise, 18 ani, pașaportul nr. 562/3429, 5 mai 1900, singur, destinația America;
Hipsoman Zeilic, 17 ani, pașaportul nr. 227/2534, 13 aprilie 1900, singur, destinația America;
Hirsch Avram, 18 ani, pașaportul nr. 506/3303, 4 mai 1900, singur, destinația America;
Hirsch Isac, 17 ani, pașaportul nr. 409/3157, 2 mai 1900, singur, destinația America;
Hocover Hainrich, 29 ani, pașaportul nr. 401/3131, 2 mai 1900, cu soția, un copil și cumnata sa, destinația America;
Horan Saie, 20 ani, pașaportul nr. 267/2642, 15 aprilie 1900, singur, destinația America;
Hornștein Avram, 29 ani, pașaportul nr. 434/3184, 3 mai 1900, singur, destinația America;
Horovitz Iacob, 19 ani, pașaportul nr. 231/2538, 13 aprilie 1900, singur, destinația America;
Iacobovici Iancu, 19 ani, pașaportul nr. 305/2829, 21 aprilie 1900, singur, destinația America;
Iacobsohn David, 21 ani, pașaportul nr. 614/3589, 11 mai 1900, singur, destinația America;
Iacobsohn Haim, 20 ani, pașaportul nr. 732/3780, 13 mai 1900, singur, destinația America;

Iancovici Avram, 18 ani, pașaportul nr. 534/3339, 5 mai 1900, singur, destinația America;
Iancovici Iancu, 17 ani, pașaportul nr. 179/2369, 5 aprilie 1900, singur, destinația America;
Iancovici Ițic, 28 ani, pașaportul nr. 639/3636, 11 mai 1900, singur, destinația America;
Iancovici Moritz, 27 ani, pașaportul nr. 93/1560, 5 martie 1900, cu soția și un copil, destinația America;
Iancovici Simon, 17 ani, pașaportul nr. 203/2481, 12 aprilie 1900, singur, destinația America;
Iancu Avram Sin Ilie, 18 ani, pașaportul nr. 402/3132, 2 mai 1900, singur, destinația America;
Iancu Haim Sin, 19 ani, pașaportul nr. 230/2537, 13 aprilie 1900, singur, destinația America;
Iancu Leon Sin, 19 ani, pașaportul nr. 300/2801, 21 aprilie 1900, singur, destinația America;
Ianculovici Marcu, 18 ani, pașaportul nr. 612/3587, 11 mai 1900, singur, destinația America;
Ianculovici Rafail, 18 ani, pașaportul nr. 624/3599, 11 mai 1900, singur, destinația America;
Iosef Samoil, 17 ani, pașaportul nr. 728/3775, 13 mai 1900, singur, destinația America;
Iscovici Leon, 18 ani, pașaportul nr. 378/2977, 25 aprilie 1900, singur, destinația America;
Itzcovici Elias, 19 ani, pașaportul nr. 399/3129, 2 mai 1900, singur, destinația America;
Ițcovici Herman, 19 ani, pașaportul nr. 243/2591, 15 aprilie 1900, singur, destinația America;
Ițcovici Mihel, 18 ani, pașaportul nr. 433/3183, 3 mai 1900, singur, destinația America;
Ițic Strul, 19 ani, pașaportul nr. 117/1946, 13 martie 1900, singur, destinația America;
Kaningher Leon, 18 ani, pașaportul nr. 210/2489, 12 aprilie 1900, singur, destinația America;
Kanzler Fisel, 20 ani, pașaportul nr. 330/2875, 22 aprilie 1900, singur, destinația America;
Kaufman Mendel, 20 ani, pașaportul nr. 373/2972, 25 aprilie 1900, singur, destinația America;
Kivovici Haim, 19 ani, pașaportul nr. 202/2479, 12 aprilie 1900, singur, destinația America;
Kohn Leibu, 19 ani, pașaportul nr. 678/3680, 12 mai 1900, singur, destinația America;
Kolm Solomon, 19 ani, pașaportul nr. 588/3564, 11 mai 1900, singur, destinația America;
Lazarovici Samoil, 26 ani, pașaportul nr. 544/3349, 5 mai 1900, cu soția, Hana (20 ani), destinația America;
Leibovici Abram, 19 ani, pașaportul nr. 216/2503, 12 aprilie 1900, cu fratele său Leibu (15 ani), destinația America;
Leibovici Avram, 22 ani, pașaportul nr. 552/3419, 5 mai 1900, singur, destinația America;
Leibovici Ber, 19 ani, pașaportul nr. 605/3580, 11 mai 1900, singur, destinația America;
Leibovici David, 19 ani, pașaportul nr. 438/3188, 3 mai 1900, cu fratele său, Strul (17 ani), destinația America;
Leibovici Herman, 18 ani, pașaportul nr. 169/2280, 1 aprilie 1900, singur, destinația America;
Leibovici Iacob, 18 ani, pașaportul nr. 271/2646, 15 aprilie 1900, singur, destinația America;
Leibovici Iancu, 18 ani, pașaportul nr. 619/3594, 11 mai 1900, singur, destinația America;
Leibovici M. Herșcu, 20 ani, pașaportul nr. 155/2125, 27 martie 1900, singur, destinația America;
Leibovici Meer S., 19 ani, pașaportul nr. 258/2606, 15 aprilie 1900, singur, destinația America;

Leibovici Mendel, 18 ani, pașaportul nr. 460/3234, 3 mai 1900, singur, destinația America;
Leibovici Șulim, 18 ani, pașaportul nr. 259/2607, 15 aprilie 1900, singur, destinația America;
Leibovici Tobias, 18 ani, pașaportul nr. 308/2832, 21 aprilie 1900, singur, destinația America;
Lentz Lupu, 19 ani, pașaportul nr. 637/3633, 11 mai 1900, singur, destinația America;
Levensohn Marcu, 26 ani, pașaportul nr. 555/3422, 5 mai 1900, singur, destinația America;
Levensohn Solomon, 19 ani, pașaportul nr. 233/2540, 13 aprilie 1900, singur, destinația America;
Liberman Bercu, 20 ani, pașaportul nr. 441/3191, 3 mai 1900, singur, destinația America;
Lober Marcu, 17 ani, pașaportul nr. 225/2520, 13 aprilie 1900, singur, destinația America;
Lubici Haim, 25 ani, pașaportul nr. 136/2083, 24 martie 1900, trecut în pașaportul mamei sale, Aristina Lubici, destinația Egipt;
Lupu Zalman, 19 ani, pașaportul nr. 185/2374, 5 aprilie 1900, singur, destinația America;
Manașcu Lazăr, 19 ani, pașaportul nr. 349/2931, 25 aprilie 1900, singur, destinația America;
Marcovici Iosef, 19 ani, pașaportul nr. 663/3665, 11 mai 1900, singur, destinația America;
Marcovici Marcu, 23 ani, pașaportul nr. 688/3746, 13 mai 1900, cu soția sa, Eli (18 ani), destinația America;
Marcovici Moise, 25 ani, pașaportul nr. 113/1923, 13 martie 1900, singur, destinația America;
Marcovici Noah, 18 ani, pașaportul nr. 642/3641, 11 mai 1900, singur, destinația America;
Marcovici Zeidel, 19 ani, pașaportul nr. 660/3662, 11 mai 1900, singur, destinația America;
Marcu Avram, 19 ani, pașaportul nr. 572/3459, 5 mai 1900, singur, destinația America;
Marcu Ițic Sin Moise, 17 ani, pașaportul nr. 530/3336, 5 mai 1900, singur, destinația America;
Marcu Solomon, 19 ani, pașaportul nr. 316/2872, 22 aprilie 1900, singur, destinația America;
Marcus Abram, 19 ani, pașaportul nr. 331/2875, 22 aprilie 1900, cu sora sa, Ana (17 ani), destinația America;
Marcus Daniel, 19 ani, pașaportul nr. 664/3666, 11 mai 1900, singur, destinația America;
Marcus Moise, 29 ani, pașaportul nr. 138/2086, 24 martie 1900, singur, destinația America;
Margulis Iricham, 19 ani, pașaportul nr. 638/3634, 11 mai 1900, singur, destinația America;
Mendel Bercu Sin Moise, 20 ani, pașaportul nr. 683/3685, 12 mai 1900, singur, destinația America;
Mendelsohn Herman, 26 ani, pașaportul nr. 137/2085, 24 martie 1900, cu soția și doi copii, destinația Egipt;
Mihailovici David, 18 ani, pașaportul nr. 553/3420, 5 mai 1900, singur, destinația America;
Miltzer Osias, 18 ani, pașaportul nr. 550/3418, 5 mai 1900, singur, destinația America;
Mitelman Mendel, 18 ani, pașaportul nr. 497/3294, 4 mai 1900, singur, destinația America;
Moise Aron, 20 ani, pașaportul nr. 157/2140, 27 martie 1900, singur, destinația America;
Moise Itic Chaim, 19 ani, pașaportul nr. 615/3590, 11 mai 1900, singur, destinația America;
Moritz Solomon, 18 ani, pașaportul nr. 167/2268, 1 aprilie 1900, singur, destinația America;
Moscovici Ivine, 29 ani, pașaportul nr. 454/3228, 3 mai 1900, singur, destinația America;
Moscovici Moritz, 29 ani, pașaportul nr. 403/3149, 2 mai 1900, singur, destinația America;
Nadler Simon, 18 ani, pașaportul nr. 211/2492, 12 aprilie 1900, singur, destinația America;
Nathu Heischel, 19 ani, pașaportul nr. 357/2939, 25 aprilie 1900, singur, destinația America;

Noiman Carol, 20 ani, pașaportul nr. 489/3286, 4 mai 1900, singur, destinația America;
Oringher Adolf, 19 ani, pașaportul nr. 274/2655, 17 aprilie 1900, singur, destinația America;
Ornblum Isac, 18 ani, pașaportul nr. 613/3588, 11 mai 1900, singur, destinația America;
Ornștein Lupu, 20 ani, pașaportul nr. 509/3306, 4 mai 1900, singur, destinația America;
Ostfeld Simon, 20 ani, pașaportul nr. 416/3168, 3 mai 1900, singur, destinația America;
Pincovici Ita, 20 ani, pașaportul nr. 731/3779, 13 mai 1900, singur, destinația America;
Polocof Moise El., 19 ani, pașaportul nr. 661/3663, 11 mai 1900, cu mama, doi frați și două surori, destinația America;
Pomerantz Volf, 19 ani, pașaportul nr. 221/2510, 13 aprilie 1900, singur, destinația America;
Rabinovici Burah, 22 ani, pașaportul nr. 389/3119, 2 mai 1900, singur, destinația America;
Rafailovici Avram, 19 ani, pașaportul nr. 450/3232, 3 mai 1900, singur, destinația America;
Rafailovici Moise I., 20 ani, pașaportul nr. 421/3171, 3 mai 1900, singur, destinația America;
Raisch Ițic, 19 ani, pașaportul nr. 356/2938, 25 aprilie 1900, singur, destinația America;
Rapaport Avram, 20 ani, pașaportul nr. 178/2354, 4 aprilie 1900, singur, destinația America;
Rigler Haim, 17 ani, pașaportul nr. 325/3846, 22 aprilie 1900, singur, destinația America;
Rosemberg Isidor, 20 ani, pașaportul nr. 116/1933, 13 martie 1900, singur, destinația America;
Rosemberg Marcu, 19 ani, pașaportul nr. 47/3253, 4 mai 1900, singur, destinația America;
Rosemblat Aron, 17 ani, pașaportul nr. 297/2798, 21 aprilie 1900, singur, destinația America;
Rosemblat Iancu, 18 ani, pașaportul nr. 146/2105, 25 martie 1900, singur, destinația America;
Rosemblum Heinrich, 18 ani, pașaportul nr. 163/2170, 29 martie 1900, singur, destinația America;
Rosenberg Iancu, 18 ani, pașaportul nr. 205/2483, 12 aprilie 1900, singur, destinația America;
Rosenfeld Abram, 18 ani, pașaportul nr. 669/3671, 12 mai 1900, singur, destinația America;
Rosenfeld Solomon, 24 ani, pașaportul nr. 575/3463, 5 mai 1900, singur, destinația America;
Rosenstoch Heinrich, 18 ani, pașaportul nr. 499/3296, 4 mai 1900, singur, destinația America;
Rosenștein Naftule, 18 ani, pașaportul nr. 702/3731, 13 mai 1900, singur, destinația America;
Rosner Iancu, 28 ani, pașaportul nr. 598/3554, 11 mai 1900, singur, destinația America;
Rotemberg Ițic, 18 ani, pașaportul nr. 240/2587, 15 aprilie 1900, singur, destinația America;
Rothbard Jean, 18 ani, pașaportul nr. 439/3189, 3 mai 1900, singur, destinația America;
Rudichi Haim, 20 ani, pașaportul nr. 159/2153, 28 martie 1900, singur, destinația America;
Samueli Artur, 18 ani, pașaportul nr. 666/3668, 11 mai 1900, singur, destinația America;
Sapira Adolf, 19 ani, pașaportul nr. 118/2000, 13 martie 1900, singur, destinația America;
Schoffer Heinrich, 19 ani, pașaportul nr. 329/2874, 22 aprilie 1900, singur, destinația America;
Segal Aron, 19 ani, pașaportul nr. 299/2800, 21 aprilie 1900, singur, destinația America;
Segal Avram, 19 ani, pașaportul nr. 375/2974, 25 aprilie 1900, singur, destinația America;

Segal Bernard, 23 ani, pașaportul nr. 513/3315, 5 mai 1900, singur, destinația America;
Segal Marcu, 19 ani, pașaportul nr. 546/3413, 5 mai 1900, singur, destinația America;
Sfartz Avram, 24 ani, pașaportul nr. 142/2103, 25 martie 1900, singur, destinația Egipt;
Sfartz Natan, 19 ani, pașaportul nr. 634/3609, 11 mai 1900, cu sora sa, Sofia (17 ani), destinația America;
Sfartz Solomon, 19 ani, pașaportul nr. 558/3425, 5 mai 1900, singur, destinația America;
Slimovici Marcu, 19 ani, pașaportul nr. 539/3344, 5 mai 1900, singur, destinația America;
Sloim Mehel, 18 ani, pașaportul nr. 415/3162, 3 mai 1900, singur, destinația America;
Smilovici Samoil, 19 ani, pașaportul nr. 492/3289, 4 mai 1900, singur, destinația America;
Smilutz Avram I., 20 ani, pașaportul nr. 285/2786, 21 aprilie 1900, singur, destinația America;
Solomon Avram, 19 ani, pașaportul nr. 456/3230, 3 mai 1900, singur, destinația America;
Solomon Mendel, 27 ani, pașaportul nr. 608/3583, 11 mai 1900, singur, destinația America;
Solomon Sloim, 19 ani, pașaportul nr. 187/2401, 5 aprilie 1900, singur, destinația America;
Solomon Șmil Sin K., 28 ani, pașaportul nr. 447/3220, 3 mai 1900, singur, destinația America;
Spaier Solomon, 18 ani, pașaportul nr. 364/2948, 25 aprilie 1900, singur, destinația America;
Spaner Isidor, 20 ani, pașaportul nr. 121/2003, 13 martie 1900, singur, destinația America;
Sperling Herșcu, 17 ani, pașaportul nr. 420/3163, 3 mai 1900, singur, destinația America;
Spichman Iosef, 18 ani, pașaportul nr. 503/3300, 4 mai 1900, singur, destinația America;
Spicss Vilhelm, 20 ani, pașaportul nr. 603/3579, 11 mai 1900, singur, destinația America;
Spiegler David, 19 ani, pașaportul nr. 533/3338, 5 mai 1900, singur, destinația America;
Spirer Iosef, 18 ani, pașaportul nr. 610/3585, 11 mai 1900, singur, destinația America;
Spring Ițic, 19 ani, pașaportul nr. 504/3301, 4 mai 1900, singur, destinația America;
Stalu Bercu, 18 ani, pașaportul nr. 622/3597, 11 mai 1900, singur, destinația America;
Starch Solomon, 20 ani, pașaportul nr. 228/2535, 13 aprilie 1900, singur, destinația America;
Steiner Ilie, 19 ani, pașaportul nr. 217/2507, 12 aprilie 1900, singur, destinația America;
Steiner Iosef, 19 ani, pașaportul nr. 256/2604, 15 aprilie 1900, singur, destinația America;
Stemberg Pascu, 19 ani, pașaportul nr. 264/2615, 15 aprilie 1900, singur, destinația America;
Stern Haim L., 24 ani, pașaportul nr. 146/2108, 25 martie 1900, cu soția și un copil, destinația America;
Sternberg Moise, 19 ani, pașaportul nr. 273/2654, 17 aprilie 1900, singur, destinația America;
Strasberg Natan, 20 ani, pașaportul nr. 141/2099, 24 martie 1900, singur, destinația America;
Strasberg Strul, 18 ani, pașaportul nr. 139/2097, 24 martie 1900, cu fratele său, Avram (14 ani), destinația America;
Strul Singer Haim, 17 ani, pașaportul nr. 190/2406, 5 aprilie 1900, singur, destinația America;
Strulovici Max, 19 ani, pașaportul nr. 446/3219, 3 mai 1900, singur, destinația America;
Șapira Iacob, 18 ani, pașaportul nr. 490/3287, 4 mai 1900, singur, destinația America;
Șaraga Zisu, 19 ani, pașaportul nr. 250/2597, 15 aprilie 1900, singur, destinația America;
Șfartz Incu, 18 ani, pașaportul nr. 437/3187, 3 mai 1900, singur, destinația America;
Șmil Grimberg, 17 ani, pașaportul nr. 288/2789, 21 aprilie 1900, singur, destinația America;

Ștern Moritz, 18 ani, pașaportul nr. 585/3561, 11 mai 1900, singur, destinația America;
Tintel Moise, 18 ani, pașaportul nr. 143/2101, 25 martie 1900, în pașaportul tatălui său, Șmil Tintel, destinația Egipt;
Țif Iosef, 19 ani, pașaportul nr. 332/2877, 22 aprilie 1900, singur, destinația America;
Țiff Iamen, 19 ani, pașaportul nr. 430/3180, 3 mai 1900, cu soția sa , fiica și sora sa, destinația America;
Ungar Moritz, 19 ani, pașaportul nr. 627/3602, 11 mai 1900, singur, destinația America;
Vais Avram, 16 ani, pașaportul nr. 213/2501, 12 aprilie 1900, singur, destinația America;
Vais Iacob, 19 ani, pașaportul nr. 99/1765, 13 martie 1900, singur, destinația America;
Vais Oscar, 18 ani, pașaportul nr. 400/3130, 2 mai 1900, singur, destinația America;
Vaisman Iancu, 19 ani, pașaportul nr. 183/2372, 5 aprilie 1900, singur, destinația America;
Vaisman Moise, 18 ani, pașaportul nr. 268/2643, 15 aprilie 1900, singur, destinația America;
Valdingher Leibu, 19 ani, pașaportul nr. 120/2002, 13 martie 1900, singur, destinația America;
Valter David, 18 ani, pașaportul nr. 495/3292, 4 mai 1900, singur, destinația America;
Vaserman Herman, 20 ani, pașaportul nr. 125/2024, 13 martie 1900, trecut în pașaportul tatălui său, Iancu Vaserman, destinația America;
Vaserman Iosef, 19 ani, pașaportul nr. 125/2024, 13 martie 1900, trecut în pașaportul tatălui său, Iancu Vaserman, destinația America;
Vecsler Isac, 20 ani, pașaportul nr. 348/2930, 25 aprilie 1900, singur, destinația America;
Veinberg David, 18 ani, pașaportul nr. 195/2424, 7 aprilie 1900, singur, destinația America;
Veiner A., 20 ani, pașaportul nr. 600/3574, 11 mai 1900, singur, destinația America;
Veinștein Lazăr, 17 ani, pașaportul nr. 346/2928, 25 aprilie 1900, singur, destinația America;
Veis Vilhelm, 19 ani, pașaportul nr. 353/2935, 25 aprilie 1900, singur, destinația America;
Veisberg Filip, 19 ani, pașaportul nr. 360/2942, 25 aprilie 1900, singur, destinația America;
Veisler Avram, 19 ani, pașaportul nr. 466/3241, 4 mai 1900, singur, destinația America;
Veisman Hers, 19 ani, pașaportul nr. 306/2830, 21 aprilie 1900, singur, destinația America;
Viltman Burah, 19 ani, pașaportul nr. 574/3461, 5 mai 1900, singur, destinația America;
Vitenștein Oscar, 20 ani, pașaportul nr. 426/3176, 3 mai 1900, singur, destinația America;
Viterman Bernard, 19 ani, pașaportul nr. 651/3653, 11 mai 1900, singur, destinația America;
Voldingher Isidor, 19 ani, pașaportul nr. 565/3452, 5 mai 1900, singur, destinația America;
Volfbuch Leizer, 18 ani, pașaportul nr. 290/2791, 21 aprilie 1900, singur, destinația America;
Volfensohn Bernard, 19 ani, pașaportul nr. 323/2849, 22 aprilie 1900, singur, destinația America;
Volovici Lupu Leizer, 16 ani, pașaportul nr. 206/2484, 12 aprilie 1900, singur, destinația America;
Vortman Moise, 20 ani, pașaportul nr. 265/2622, 15 aprilie 1900, singur, destinația America;
Welman Benedict, 20 ani, pașaportul nr. 97/1762, 13 martie 1900, singur, destinația America;
Zebrer Max, 19 ani, pașaportul nr. 656/3658, 11 mai 1900, singur, destinația America;
Ziff Iosef, 18 ani, pașaportul nr. 261/2609, 15 aprilie 1900, singur, destinația America;
Ziff Moritz, 19 ani, pașaportul nr. 244/2590, 15 aprilie 1900, singur, destinația America;

Zilberman Alfred, 19 ani, pașaportul nr. 631/3606, 11 mai 1900, singur, destinația America;
Zilberman Aron, 18 ani, pașaportul nr. 192/2418, 5 aprilie 1900, singur, destinația America;
Zilberman Avram, 19 ani, pașaportul nr. 589/3565, 11 mai 1900, singur, destinația America;

Zilberman Haim, 18 ani, pașaportul nr. 570/3457, 5 mai 1900, singur, destinația America;
Zilberman Iancu, 25 ani, pașaportul nr. 344/2926, 25 aprilie 1900, cu sora sa, Rebeca, destinația America;

Zilberman Iosef, 19 ani, pașaportul nr. 592/3568, 11 mai 1900, singur, destinația America;

Zilberman Saie, 19 ani, pașaportul nr. 193/2419, 5 aprilie 1900, singur, destinația America;

Zisman Leon, 18 ani, pașaportul nr. 569/3456, 5 mai 1900, singur, destinația America;

Zisman Solomon, 19 ani, pașaportul nr. 529/3334, 5 mai 1900, singur, destinația America;

Zusman Chune, 19 ani, pașaportul nr. 528/3333, 5 mai 1900, singur, destinația America.

Pentru conformitate,
ss./ Th. Tănăsescu

Ministerul Afacerilor Externe, *Problema 33 - Chestiuni privitoare la evrei*,
volumul 1, 1900-1903, *Emigrări evrei, Tabele*, pp. 117-120.

5. 1900 mai 30/iunie 13, Odessa. Raportul Consulatului României la Odessa adresat ministrului Afacerilor Străine, Ion N. Lahovari, prin care acesta era informat în legătură cu apariția în ziarul „Odeskii Listok” a unui articol denigrator referitor la emigrația evreilor din România.

Consulat Général Royal de Roumanie
No. 571, 2 anexe

Odessa, 30 mai/13 iunie 1900

Domnule Ministru,

Am onoarea de a vă transmite, aici alăturat, în traducțiune și însoțită de original, o corespondență din București foarte ostilă față de noi și scrisă cu o rea credință vădită, primită de ziarul local „Odeskii Listok” din 28 iunie 1900 sub no. 166, care de alminterea este în mâna evreilor, asupra emigrării evreilor din România și a stării generale a țării.

Primiți, vă rog, Domnule Ministru, încredințarea preaiualtei mele considerațiuni.

Excelenței Sale, Domnului Ion N. Lahovari,

Consul general, ss./indescifrabil.

Extras din ziarul rus din Odessa „Odeskii Listok” din 28 iunie 1900
(traducere)

București. De la corespondentul ziarului „Odeskii Listok”

Emigrarea neobișnuită a israeliților români, dezvoltarea crescândă a sionismului, pe de o parte, a antisemitismului, de alta, pun la ordine dezvoltarea problemei iudaismului în România. Aici se schimbă deținătorii portofoliilor, cresc ca hribii diferite grupuri politice necunoscute chiar în practica parlamentară din Occident, precum junimiștii, ocultiștii, drapeliștii etc., esența lucrului, însă, deloc nu se schimbă în bine la cârma statului român, unde puternicii zilei recurg, câteodată, la cele mai dificile experimente numai ca să se mențină echilibrul „quand même”.

Acest eveniment se pune în relief în România, mai cu seamă aici, dată fiind criza financiară: la Camera Deputaților s-a stins chestiunea dării în arendă a întregii rețele a Căilor Ferate ale Statului, a navigațiunii maritime a Statului, a exploatarei minelor etc. Deocamdată, însă, ministerul Cantacuzino nu are la activ date care ar denota talentele sale financiare, din contra, criza economică devine din ce în ce mai acută, ațâțând patimile poporului și degenerând, ca și în alte țări, în antisemitism.

E curios, cu toate acestea, că mișcarea emigrațiunii evreilor a speriat pe ministrul Lucrărilor Publice, Istrati, care s-a grăbit să influențeze prin rabinul de aici, Bec, asupra celor 20.000 de meseriași evrei, care, pentru a evita moartea de foame, și-au îndreptat privirile chiar asupra Canadei... Nu e de prisos a menționa că, dată fiind actuala lipsă de bani, s-au oprit toate lucrările Statului evaluate la 20 milioane.

Activitatea construcțiilor a scăzut cu totul. De unde anul trecut s-au construit în București până la 3.000 case, acuma nu s-au construit mai mult de zece. Antisemitismul, de altfel, lasă a se simți tot răul acestui anarhism: capitaliștii străini au început o reacțiune serioasă contra valorilor române și a întregului sistem financiar al ministrului Ionescu. Reuși-va Coroana să cumițească cabinetul Cantacuzino și să restabilească mersul normal al vieții politice a țării? E greu de spus, dar în tot cazul aceasta e foarte de dorit din partea fiecărui român liber de prejudițiile religioase și doritor de binele patriei.

Pentru conformitatea traducerii, interpretul Consulatului General al României în Odessa, ss./indescifrabil.

Ministerul Afacerilor Externe, *Problema 33 - Chestiuni privitoare la evrei*, vol. 2, Emigrări evrei în Bulgaria, Ecuador, Germania, Olanda, Rusia, Turcia, (1900-1904), pp. 122.

6. 1900 iunie 17, Galați. Adresa Prefecturii județului Covurlui, Secția Administrativă, către Ministerul Afacerilor Străine, Secretariatul General, prin care a fost înaintată, conform ordinului no. 51153/1899 al Ministerului de Interne, o listă cu tinerii israeliți din județ care nu aveau satisfăcute obligațiile legii de recrutare și cărora li s-au eliberat, în perioada 1-15 iunie 1900, pașapoarte de emigrare „bune nume pentru ducere”.

Prefectura Districtului Covurlui
Secția Administrativă
Nr. 5280, Galatz, 17 iunie 1900

Domnule Ministru,

Conform ordinului Domnului Ministru de Interne no. 51153/1899, am onoare a vă înainta, aici alăturat, o listă de tinerii israeliți din acest județ care n-au satisfăcut obligațiile legii de recrutare și cărora li s-au eliberat de această Prefectură pașapoarte de emigrare „bune numai pentru ducere” în intervalul 1-15 iunie 1900, inclusiv, binevoind a cunoaște că o asemenea listă am comunicat-o și prefecturilor din țară spre a fi pusă în cunoștință agenților respectivi de la punctele de frontieră.

Binevoiți, vă rog, Domnule Ministru, a primi asigurarea prea distinsei mele considerațiuni.

Prefect,
ss./I. Nicolini

Director,
ss./ indescifrabil

Domniei Sale, Domnului Ministru al Afacerilor Străine.

Listă cu tinerii israeliți care n-au satisfăcut încă obligațiunile de recrutare și cărora Prefectura noastră le-a eliberat pașapoarte de emigrare în intervalul de la 1-15 iunie 1899

Abramovici David, 17 ani, pașaportul nr. 1252/5061, 13 iunie 1900, singur, destinația America;

Aptâr Saul, 19 ani, pașaportul nr. 1146/4679, 3 iunie 1900, singur, destinația America;

Bacher Lazăr, 18 ani, pașaportul nr. 1226/4928, 8 iunie 1900, singur, destinația America;

Bercovici Ițic, 17 ani, pașaportul nr. 1120/4583, 1 iunie 1900, singur, destinația America;

Camila Isac, 27 ani, pașaportul nr. 1199/4864, 7 iunie 1900, singur, destinația America;

Datelcramer Calman M., 20 ani, pașaportul nr. 1186/4745, 5 iunie 1900, singur, destinația America;

David Finchel R., 20 ani, pașaportul nr. 1257/5076, 13 iunie 1900, singur, destinația America;

Ehter Froim, 18 ani, pașaportul nr. 1197/4845, 6 iunie 1900, singur, destinația America;
Faiman Simon, 20 ani, pașaportul nr. 1156/4689, 3 iunie 1900, singur, destinația America;
Feimblat Heinrich, 17 ani, pașaportul nr. 1248/5034, 12 iunie 1900, singur, destinația America;
Feldman Avram, 17 ani, pașaportul nr. 1249/5052, 12 iunie 1900, singur, destinația America;
Feldman Moritz, 27 ani, pașaportul nr. 1230/4995, 9 iunie 1900, cu familia, destinația America;
Freinchel Leon, 25 ani, pașaportul nr. 1166/4699, 3 iunie 1900, singur, destinația America;
Fructemberg Herman, 18 ani, pașaportul nr. 1223/4925, 8 iunie 1900, singur, destinația America;
Garonovici Rachmil, 19 ani, pașaportul nr. 1196/4844, 6 iunie 1900, singur, destinația America;
Goldemberg Leib, 18 ani, pașaportul nr. 1244/5030, 12 iunie 1900, singur, destinația America;
Goldstein Paul, 19 ani, pașaportul nr. 1236/5018, 10 iunie 1900, cu familia, destinația America;
Grimberg Iosef L., 19 ani, pașaportul nr. 1179/4737, 5 iunie 1900, singur, destinația America;
Grimberg Natan, 18 ani, pașaportul nr. 1138/4627, 1 iunie 1900, singur, destinația America;
Grinfeld Lazăr, 17 ani, pașaportul nr. 1218/4920, 8 iunie 1900, singur, destinația America;
Grosvald Iosef, 28 ani, pașaportul nr. 1175/4732, 5 iunie 1900, singur, destinația America;
Grumberg Zeilic, 17 ani, pașaportul nr. 1135/4622, 1 iunie 1900, singur, destinația America;
Haimovici Moise, 17 ani, pașaportul nr. 1182/4740, 5 iunie 1900, singur, destinația America;
Herșcovici Moise, 18 ani, pașaportul nr. 1177/4732, 5 iunie 1900, singur, destinația America;
Hingher Haim, 18 ani, pașaportul nr. 1191/4839, 6 iunie 1900, singur, destinația America;
Horovitz Lupu, 19 ani, pașaportul nr. 1105/4566, 1 iunie 1900, singur, destinația America;
Iancovici Leon, 19 ani, pașaportul nr. 1172/4729, 5 iunie 1900, singur, destinația America;
Klopoltz Iacob, 28 ani, pașaportul nr. 1279/5150, 15 iunie 1900, singur, destinația America;
Köning Moritz, 19 ani, pașaportul nr. 1250/5053, 12 iunie 1900, singur, destinația America;
Koremberg Iosef, 17 ani, pașaportul nr. 1169/4726, 5 iunie 1900, singur, destinația America;
Landesberg Menache, 18 ani, pașaportul nr. 1268/5101, 13 iunie 1900, singur, destinația America;
Langdus Adolf, 18 ani, pașaportul nr. 1185/4744, 5 iunie 1900, singur, destinația America;
Leibovici Froichi, 26 ani, pașaportul nr. 1262/5095, 13 iunie 1900, cu familia, destinația America;
Leibovici Lazăr, 17 ani, pașaportul nr. 1188/4836, 6 iunie 1900, singur, destinația America;
Leibovici Lupu, 18 ani, pașaportul nr. 1181/4739, 5 iunie 1900, singur, destinația America;
Marcovici Avram, 18 ani, pașaportul nr. 1260/5079, 13 iunie 1900, singur, destinația America;
Marcovici Iancu, 18 ani, pașaportul nr. 1132/4619, 1 iunie 1900, singur, destinația America;
Mendel Ițic Sin, 19 ani, pașaportul nr. 1136/4625, 1 iunie 1900, singur, destinația America;

Moscovici Moise, 18 ani, pașaportul nr. 1255/5064, 13 iunie 1900, singur, destinația America;
Musulovici Idel, 17 ani, pașaportul nr. 1224/4926, 8 iunie 1900, singur, destinația America;
Orenstein Moritz, 19 ani, pașaportul nr. 1192/4840, 6 iunie 1900, singur, destinația America;
Pinchas Iosef, 18 ani, pașaportul nr. 1183/4741, 5 iunie 1900, singur, destinația America;
Prosberg Carol, 18 ani, pașaportul nr. 1147/4680, 3 iunie 1900, singur, destinația America;
Rosentzveig Idel, 17 ani, pașaportul nr. 1193/4841, 6 iunie 1900, singur, destinația America;
Rosentzveig Meer L., 17 ani, pașaportul nr. 1127/4590, 1 iunie 1900, singur, destinația America;
Rotemberg David, 24 ani, pașaportul nr. 1237/5019, 10 iunie 1900, singur, destinația America;
Rudolf Beris, 17 ani, pașaportul nr. 1154/4687, 3 iunie 1900, singur, destinația America;
Scheffler Leon, 19 ani, pașaportul nr. 1133/4620, 1 iunie 1900, singur, destinația America;
Sfartz David, 18 ani, pașaportul nr. 1189/4837, 6 iunie 1900, singur, destinația America;
Sfartz Isac, 17 ani, pașaportul nr. 1261/5082, 13 iunie 1900, singur, destinația America;
Sfartz Moses, 20 ani, pașaportul nr. 1141/4668, 3 iunie 1900, singur, destinația America;
Sigman Maer, 19 ani, pașaportul nr. 1256/5065, 13 iunie 1900, singur, destinația America;
Solomonovici Mendel, 24 ani, pașaportul nr. 1243/5029, 12 iunie 1900, singur, destinația America;
Starch Simon, 20 ani, pașaportul nr. 1228/4957, 9 iunie 1900, cu sora sa, Lisa (21 ani), destinația America;
Ștern Moise, 18 ani, pașaportul nr. 1167/4710, 3 iunie 1900, singur, destinația America;
Tecucianu Idel, 24 ani, pașaportul nr. 1275/5146, 15 iunie 1900, singur, destinația America;
Vachsmann Leon, 20 ani, pașaportul nr. 1258/5077, 13 iunie 1900, singur, destinația America;
Vacs Zalman, 20 ani, pașaportul nr. 1232/4997, 10 iunie 1900, singur, destinația America;
Vaisman Leon, 19 ani, pașaportul nr. 1137/4626, 1 iunie 1900, singur, destinația America;
Zalman Nahman, 18 ani, pașaportul nr. 1121/4584, 1 iunie 1900, cu familia, destinația America.

Pentru conformitate,
ss./ Th. Tănăsescu

Ministerul Afacerilor Externe, *Problema 33 - Chestiuni privitoare la evrei*, volumul 1, 1900-1903, *Emigrări evrei. Tabele*, pp. 121, 144.

7. 1900 iunie 27, Frankfurt. Articolul publicat în „Frankfurter Zeitung” în care autoritățile statului român erau acuzate de faptul că persecutau populația evreiască și nu sprijineau emigrația.

„Frankfurter Zeitung” din 27 iunie 1900

Emigrarea evreilor, despre care a vorbit toată presa străină bine informată, și descrierea mizeriei în care se găsește toată populațiunea evreiască din România, fără

ca guvernul să fi încercat a îndulci soarta lor, trebuia să atragă atențiunea străinătății. Căci, este evident că, cu toate că presa guvernamentală o dezmințe, autoritățile caută a împiedica cât se poate de mult emigrarea acelor care mor de foame în România. E drept că evrei nu sunt „*stricto sensu*”. S-au născut și sunt crescuți în țară și nu au altă patrie, au făcut aici serviciul militar și sunt, prin urmare, așa de tare legați de pământul pe care îl recunosc și îl iubesc ca fiind pământul strămoșesc încât guvernul român are neapărat dreptul de a împiedica emigrarea evreilor ce devine tot mai mare.

Dar, din nenorocire, nu se poate nega faptul că statul românesc își amintește numai atunci de drepturile sale față de acei evrei care s-au născut în țară și nu sunt protejați de niciun stat străin când e vorba de a-i supune datoriilor de cetățeni, iar când încearcă numai a invoca drepturile ce rezultă necesar din împlinirea datoriilor sunt considerați nu numai străini, ba chiar sunt ca dușmani ai țării.

Sunt câțiva ani de când s-a întemeiat o asociație a rezerviștilor de religie mozaică cu scopul de a da, cel puțin acelor care au făcut ultimul război sau care s-au supus cel puțin legii militare, prin căi legale, nu drepturile de cetățean, dar numai recunoașterea sudițeniei lor și asigurarea dreptului de a face comerț, drept ce se dă românilor ce vin din Transilvania, din Banat și din Bulgaria și Macedonia. Atunci s-a organizat în contra acestei mișcări legale și drepte o propagandă infamă.

Cu ajutorul Ligii Culturale, care după venirea la putere a d-lui Sturdza a fost silită a renunța la agitațiunea antimaghiară și a trebuit să-și manifeste șovinismul pe un alt tărâm, s-a organizat de către un comitet studențesc anonim o întrunire de protestare și s-a jignit și împiedicat în mod brutal întrunirea rezerviștilor israeliți, fără ca poliția să fi intervenit. Dacă „*la raison d'état*” nu permitea să se tolereze întruniri anti-maghiare, guvernul nu voia să împiedice șovinismul de a se manifesta pe tărâmul confesional, o parte a presei, și mai cu seamă organul actualului președinte al Camerei, Filipescu, atâta mereu focul.

Încet cu încetul s-a întins agitațiunea în contra societății rezerviștilor și a devenit o agitațiune generală în contra evreilor, ce s-a terminat cu năvălirea și pustiirea cartierului jidănesc, la 5 decembrie 1898, ceea ce era cu totul conform cu intențiunile teroristice ale conducătorilor mișcării. E drept că, în urma intervenirii energice a corpului diplomatic, s-au acordat despăgubiri comercianților străini.

Dar israeliții români n-au fost despăgubiți, ba chiar ministrul de Justiție al guvernului liberal a îndrăznit să apere în Parlament pe vulgul antisemitic, zicând că a fost provocat de obrăznicia rezerviștilor israeliți care încercau să-și obțină drepturile pe căi legale. Așa fiind, nici vorbă de o anchetă serioasă pentru a stabili culpabilitățile și a pedepsi pe instigatorii morali ai mișcării.

Menționez aceste fapte, care mi-au fost confirmate de mai mulți bărbați, pentru a caracteriza spiritul ce domnea în chestiunea evreiască sub regimul așa-zis liberal. Că venirea la putere a șefului Partidului Conservator, Cantacuzino, nu va îmbunătăți starea chestiunii, se putea prevedea prin faptul că s-a primit în Cabinet actualul ministru al Cultelor, Istrati, cunoscut ca conducător însemnat al mișcării antisemite.

Și când izbucni la Iași, în 1899, luna mai, persecuțiunea evreilor, în urma inițiativei luate de câțiva studenți, delegați ai unei ligi antisemite, ancheta fu făcută întocmai cum se făcuse și la București. Și în Partidul Liberal, și în Partidul Conservator sunt destui tineri ambițioși care pretind a juca un rol în viața politică a țării, arătând tendințele antisemite exagerate. Și când dl Carp, bărbat cu cultură occidentală, șeful energic și fără prejudecăți al Partidului Junimist, care va fi chemat, sperăm, peste curând a conduce afacerile Statului, a lupta în mod energic ca ministru de Domenii al Cabinetului L. Catargiu pentru a obține admiterea străinilor, și prin urmare a evreilor, în școlile de meserii ale statului, acest bărbat de stat însemnat a fost silit să sufere înjurăturile unui tânăr ambițios fără nici un merit, care l-a poreclit în Cameră de cosmopolit fără patrie, și același tânăr, I. Grădișteanu, a fost primit în ministerul Cantacuzino ca ministru al Lucrărilor Publice. De aceea, n-avem nevoie a dovedi că populațiunea israelită nu va mai fi bine tratată sub regimul actual al României, și acum a izbucnit, e drept, fără vina guvernului, acea criză economică generală care a pricinuit, în urma neputinței de a câștiga viața, emigrațiunea, care ar trebui sprijinită de către autorități, dar în fapt e combătută.

Ministerul Afacerilor Externe, fond *Problema 33 – Chestiuni privitoare la evrei*, vol. 2, *Emigrări evrei în Bulgaria, Ecuador, Germania, Olanda, Rusia, Turcia*, (1900-1904), pp. 24-27.

8. 1900 iunie 2, Galați. Adresa Prefecturii județului Covurlui, Secția Administrativă, către Ministerul Afacerilor Străine prin care a fost înaintată, conform ordinului no. 51153/1899 al Ministerului Afacerilor Străine, o listă cu tinerii israeliți din județ care nu aveau satisfăcute obligațiile legii de recrutare și cărora li s-au eliberat, în perioada 15-31 mai 1900, pașapoarte de emigrare „bune nume pentru ducere”. Lista a fost înaintată și prefecturilor de județe aflate în zonele de frontieră.

Prefectura Districtului Covurlui
Secția Administrativă
Nr. 4631, Galatz, 2 iunie 1900

Domnule Ministru,

Conform ordinului Domnului Ministru de Interne no. 51.153/1899, am onoare a vă înainta, aici alăturat, o listă de tinerii israeliți din acest județ care n-au satisfăcut obligațiile legii de recrutare și cărora li s-au eliberat de această Prefectură pașapoarte de emigrare „bune numai pentru ducere” în intervalul de la 15-31 mai 1900, inclusiv, binevoind a cunoaște că o asemenea listă, cu adresa no. 4.630 de astăzi, am comunicat-o și prefecturilor spre a fi pusă în cunoștință agenților respectivi de la punctele de frontieră.

Binevoiți, vă rog, Domnule Ministru, a primi asigurarea prea distinsei mele considerațiuni.

Prefect,
ss./I. Nicolini

Director,
ss./ indescifrabil

Domniei Sale, Domnului Ministru al Afacerilor Străine.

Listă cu numele tinerilor israeliți din județul Covurlui care nu au satisfăcut obligațiile legii de recrutare și cărora li s-au eliberat pașapoarte de emigrare în intervalul de la 1-31 mai 1900, inclusiv.

Acherman Aron, 19 ani, pașaportul nr. 865/4169, 22 mai 1900, singur, destinația America;
Adler Bernard, 17 ani, pașaportul nr. 890/4190, 22 mai 1900, singur, destinația America;
Alpern Simon, 19 ani, pașaportul nr. 975/4356, 26 mai 1900, singur, destinația America;
Barach Leon, 18 ani, pașaportul nr. 770/3964, 19 mai 1900, singur, destinația America;
Barad Isac, 18 ani, pașaportul nr. 787/3972, 19 mai 1900, singur, destinația America;
Baraș Moise, 24 ani, pașaportul nr. 923/4262, 24 mai 1900, singur, destinația America;
Baucher Iosef, 19 ani, pașaportul nr. 931/4285, 24 mai 1900, singur, destinația America;
Bercovici Aron, 19 ani, pașaportul nr. 871/4170, 22 mai 1900, singur, destinația America;
Bercovici Bercu, 18 ani, pașaportul nr. 880/4180, 22 mai 1900, singur, destinația America;
Bercovici Herman, 18 ani, pașaportul nr. 926/4280, 24 mai 1900, singur, destinația America;
Bercovici Solomon, 18 ani, pașaportul nr. 983/4388, 27 mai 1900, singur, destinația America;
Bercovici Ștrul L., 17 ani, pașaportul nr. 1007/4411, 27 mai 1900, singur, destinația America;
Bercu Leon, 19 ani, pașaportul nr. 818/4056, 20 mai 1900, singur, destinația America;
Berenștein Filip, 19 ani, pașaportul nr. 789/3974, 19 mai 1900, singur, destinația America;

Bhemenfeld Herman, 21 ani, pașaportul nr. 822/4066, 20 mai 1900, singur, destinația America;

Birimbeg Herman, 19 ani, pașaportul nr. 802/4008, 19 mai 1900, singur, destinația America;

Blumberg Froim, 18 ani, pașaportul nr. 830/4068, 20 mai 1900, singur, destinația America;

Blumenfeld Bercu, 19 ani, pașaportul nr. 904/4213, 23 mai 1900, singur, destinația America;

Braufman Leib, 19 ani, pașaportul nr. 790/3975, 19 mai 1900, singur, destinația America;

Braunstein Bernard, 20 ani, pașaportul nr. 1015/4451, 30 mai 1900, singur, destinația America;

Can Natan S., 22 ani, pașaportul nr. 919/4252, 23 mai 1900, singur, destinația America;

Carol Baroch, 25 ani, pașaportul nr. 1028/4464, 30 mai 1900, singur, destinația America;

Clar Strul, 19 ani, pașaportul nr. 735/3789, 15 mai 1900, singur, destinația America;

Cohn Leib, 29 ani, pașaportul nr. 930/4284, 24 mai 1900, cu soția sa, Paulina (26 ani), destinația America;

Cohn Samoil, 18 ani, pașaportul nr. 849/4087, 20 mai 1900, cu soția sa, Rebeca, destinația America;

Cohn Ușer, 19 ani, pașaportul nr. 939/4283, 24 mai 1900, singur, destinația America;

David Nisen H., 17 ani, pașaportul nr. 1045/4481, 30 mai 1900, singur, destinația America;

Edelstein Iancu Leib G., 18 ani, pașaportul nr. 1021/4457, 30 mai 1900, singur, destinația America;

Engel Moritz, 29 ani, pașaportul nr. 851/4089, 21 mai 1900, singur, destinația America;

Epstein Ițic, 29 ani, pașaportul nr. 950/4306, 24 mai 1900, singur, destinația America;

Ertracter Moise, 25 ani, pașaportul nr. 1011/4415, 27 mai 1900, singur, destinația America;

Fabel Lupu, 17 ani, pașaportul nr. 781/3966, 19 mai 1900, singur, destinația America;

Feldman Tobias, 18 ani, pașaportul nr. 774/3891, 17 mai 1900, singur, destinația America;

Finchelstein Heinrich, 19 ani, pașaportul nr. 1041/4477, 30 mai 1900, singur, destinația America;

Finchelstein Ițic, 18 ani, pașaportul nr. 895/4200, 22 mai 1900, singur, destinația America;

Goldemberg Lazăr, 19 ani, pașaportul nr. 964/4341, 25 mai 1900, singur, destinația America;

Goldemberg Simion, 20 ani, pașaportul nr. 1093/4549, 31 mai 1900, singur, destinația America;

Goldstein Isac, 20 ani, pașaportul nr. 855/4093, 21 mai 1900, singur, destinația America;

Gosman Iosef, 18 ani, pașaportul nr. 1087/4543, 31 mai 1900, singur, destinația America;

Grimberg David, 19 ani, pașaportul nr. 831/4069, 20 mai 1900, singur, destinația America;

Grimberg Elias, 20 ani, pașaportul nr. 797/4003, 19 mai 1900, singur, destinația America;

Grimberg Froichi, 20 ani, pașaportul nr. 834/4072, 20 mai 1900, singur, destinația America;

Grimberg Iancu, 18 ani, pașaportul nr. 1037/4473, 30 mai 1900, singur, destinația America;

Grimberg Iosef, 19 ani, pașaportul nr. 961/4338, 25 mai 1900, singur, destinația America;

Grimberg Lupu, 18 ani, pașaportul nr. 1000/4404, 27 mai 1900, singur, destinația America;

Grün Moise, 18 ani, pașaportul nr. 866/4165, 22 mai 1900, singur, destinația America;

Grunental Moses, 18 ani, pașaportul nr. 954/4331, 25 mai 1900, singur, destinația America;

Gutman Solomon, 18 ani, pașaportul nr. 933/4237, 24 mai 1900, singur, destinația America;

Haimsohn Strul, 20 ani, pașaportul nr. 775/3892, 17 mai 1900, singur, destinația America;

Hamburger Simon, 17 ani, pașaportul nr. 759/3814, 15 mai 1900, singur, destinația America;

Hart Haim, 22 ani, pașaportul nr. 741/3789, 15 mai 1900, cu soția sa, Otilia (19 ani), destinația America;

Herșcovici Ițic, 18 ani, pașaportul nr. 1050/4486, 30 mai 1900, singur, destinația America;

Hirș Iacob, 18 ani, pașaportul nr. 965/4342, 25 mai 1900, singur, destinația America;

Holender Iosef, 25 ani, pașaportul nr. 875/4171, 22 mai 1900, cu soția și un copil, destinația America;

Horovitz Mihel, 17 ani, pașaportul nr. 1095/4551, 31 mai 1900, singur, destinația America;

Iancu Smil, 28 ani, pașaportul nr. 785/3970, 19 mai 1900, singur, destinația America;

Iscovici Herș, 28 ani, pașaportul nr. 816/4059, 20 mai 1900, singur, destinația America;

Israel Bercu, 29 ani, pașaportul nr. 1067/4523, 31 mai 1900, singur, destinația America;

Klein Isidor, 20 ani, pașaportul nr. 1092/4548, 31 mai 1900, singur, destinația America;

Kohn Isac, 18 ani, pașaportul nr. 1063/4499, 30 mai 1900, singur, destinația America;

Kovenberg Fischel, 26 ani, pașaportul nr. 1002/4406, 27 mai 1900, singur, destinația America;

Landerman Manole, 19 ani, pașaportul nr. 912/4221, 23 mai 1900, singur, destinația America;

Leibovici Alexandru, 18 ani, pașaportul nr. 888/4189, 22 mai 1900, singur, destinația America;

Leibovici Idel, 18 ani, pașaportul nr. 986/4391, 27 mai 1900, singur, destinația America;

Leibovici Leon, 18 ani, pașaportul nr. 982/4387, 27 mai 1900, singur, destinația America;

Leibovici Meer, 18 ani, pașaportul nr. 993/4397, 27 mai 1900, singur, destinația America;

Leibovici Șase, 19 ani, pașaportul nr. 853/4093, 21 mai 1900, singur, destinația America;

Leibu Iancu Sin, 19 ani, pașaportul nr. 872/4171, 22 mai 1900, singur, destinația America;

Lupu Leon, 18 ani, pașaportul nr. 955/4332, 25 mai 1900, singur, destinația America;

Mandelbaum Leon, 19 ani, pașaportul nr. 767/3822, 15 mai 1900, singur, destinația America;

Marcovici Avram I., 18 ani, pașaportul nr. 991/4395, 27 mai 1900, cu fratele său, Moise (13 ani), destinația America;

Marcovici Fișel, 19 ani, pașaportul nr. 837/4075, 20 mai 1900, singur, destinația America;

Marcu Ioil Sin, 20 ani, pașaportul nr. 1100/9556, 31 mai 1900, singur, destinația America;

Meer Ghidale Ițic, 18 ani, pașaportul nr. 1035/4471, 30 mai 1900, singur, destinația America;

Meer Lupu, 18 ani, pașaportul nr. 1020/4456, 30 mai 1900, singur, destinația America;

Mendel Bercu, 18 ani, pașaportul nr. 1036/4472, 30 mai 1900, singur, destinația America;

Mendelovici Iosef, 18 ani, pașaportul nr. 1091/4547, 31 mai 1900, singur, destinația America;

Moise Avram Sin, 18 ani, pașaportul nr. 953/4309, 24 mai 1900, singur, destinația America;

Moscovici Hascal, 19 ani, pașaportul nr. 1053/4489, 30 mai 1900, singur, destinația America;

Moscovici Moise, 19 ani, pașaportul nr. 823/4061, 20 mai 1900, singur, destinația America;

Nadler Meer, 18 ani, pașaportul nr. 842/4080, 20 mai 1900, singur, destinația America;

Naiderman Marcu, 18 ani, pașaportul nr. 997/4401, 27 mai 1900, singur, destinația America;

Naiman Bernard, 18 ani, pașaportul nr. 780/3965, 19 mai 1900, singur, destinația America;

Naiman Friederic, 26 ani, pașaportul nr. 778/3954, 17 mai 1900, cu soția sa, Clara (22 ani) și o copilă de un an, destinația America;

Nenderman Moise, 19 ani, pașaportul nr. 887/4187, 22 mai 1900, singur, destinația America;

Orenstein Bernart, 18 ani, pașaportul nr. 868/4167, 22 mai 1900, singur, destinația America;

Orinfeld Moise, 17 ani, pașaportul nr. 786/3971, 19 mai 1900, singur, destinația America;

Pascalovici Bercu, 19 ani, pașaportul nr. 886/4186, 22 mai 1900, singur, destinația America;

Pencovici Herman, 27 ani, pașaportul nr. 1061/4497, 30 mai 1900, singur, destinația America;

Pincas Ioil, 25 ani, pașaportul nr. 902/4211, 23 mai 1900, singur, destinația America;

Rabinovici Leider, 17 ani, pașaportul nr. 1080/4536, 31 mai 1900, singur, destinația America;

Recinovici Israel, 17 ani, pașaportul nr. 1005/4409, 27 mai 1900, singur, destinația America;

Rosemberg Natan, 19 ani, pașaportul nr. 980/4385, 27 mai 1900, singur, destinația America;

Rosen Herman, 20 ani, pașaportul nr. 801/4007, 19 mai 1900, singur, destinația America;

Rosental Avram, 18 ani, pașaportul nr. 966/4343, 25 mai 1900, singur, destinația America;

Rosental Mihel, 25 ani, pașaportul nr. 833/4071, 20 mai 1900, singur, destinația America;

Rosental Simion, 19 ani, pașaportul nr. 1017/4453, 30 mai 1900, singur, destinația America;

Rosentzfaig Hascal, 26 ani, pașaportul nr. 758/3813, 15 mai 1900, cu soția sa, Ana (22 ani), destinația America;

Samoil Moritz, 17 ani, pașaportul nr. 957/4334, 25 mai 1900, singur, destinația America;

Șapira Marcu, 20 ani, pașaportul nr. 910/4219, 23 mai 1900, singur, destinația America;

Schoos Moritz, 19 ani, pașaportul nr. 852/4090, 21 mai 1900, singur, destinația America;

Segal Iancu, 19 ani, pașaportul nr. 988/4392, 27 mai 1900, singur, destinația America;

Șeidner Moritz, 18 ani, pașaportul nr. 848/4086, 20 mai 1900, singur, destinația America;

Sfartz Iulius, 19 ani, pașaportul nr. 771/3848, 15 mai 1900, singur, destinația America;

Sfartz Simon, 18 ani, pașaportul nr. 768/3835, 15 mai 1900, cu sora sa, Adela (16 ani), destinația America;

Șfeifel Solomon, 26 ani, pașaportul nr. 917/4226, 23 mai 1900, singur, destinația America;

Silber Hersen, 25 ani, pașaportul nr. 1086/4542, 31 mai 1900, singur, destinația America;

Simonsohn David, 20 ani, pașaportul nr. 903/4212, 23 mai 1900, singur, destinația America;

Sleicher Lupu, 19 ani, pașaportul nr. 1043/4479, 30 mai 1900, singur, destinația America;

Smilovici Humă, 19 ani, pașaportul nr. 956/4333, 25 mai 1900, singur, destinația America;

Smilovici Huna, 26 ani, pașaportul nr. 984/4389, 27 mai 1900, cu soția și sora sa, destinația America;

Sternberg Avram, 17 ani, pașaportul nr. 824/4062, 20 mai 1900, singur, destinația America;

Stern Samoil Cohn, 19 ani, pașaportul nr. 734/3788, 15 mai 1900, singur, destinația America;

Sternman Filip, 19 ani, pașaportul nr. 963/4340, 25 mai 1900, singur, destinația America;

Strasberg Natan, 18 ani, pașaportul nr. 992/4394, 27 mai 1900, singur, destinația America;

Ungar Rubin, 19 ani, pașaportul nr. 876/4176, 22 mai 1900, singur, destinația America;

Vaisbaum Isac, 30 ani, pașaportul nr. 897/4202, 22 mai 1900, singur, destinația America;

Vaisman Strul, 18 ani, pașaportul nr. 1048/4484, 30 mai 1900, singur, destinația America;

Vaserman Hascal, 19 ani, pașaportul nr. 1009/4413, 27 mai 1900, singur, destinația America;

Vaserman Iosef, 29 ani, pașaportul nr. 900/4210, 23 mai 1900, singur, destinația America;

Veinfeld Natan, 21 ani, pașaportul nr. 790/3976, 19 mai 1900, singur, destinația America;

Veis Vilhelm, 21 ani, pașaportul nr. 1081/4537, 31 mai 1900, singur, destinația America;

Vilcovici Vilhelm, 20 ani, pașaportul nr. 891/4191, 22 mai 1900, singur, destinația America;

Zalmanovici Josef, 22 ani, pașaportul nr. 796/4002, 19 mai 1900, singur, destinația America;

Zeilicovici Moise A., 20 ani, pașaportul nr. 1016/4452, 30 mai 1900, singur, destinația America;

Zenker Max, 20 ani, pașaportul nr. 885/4185, 22 mai 1900, singur, destinația America;

Zigmund Maier, 19 ani, pașaportul nr. 743/3793, 15 mai 1900, singur, destinația America;

Zilberman Herman, 28 ani, pașaportul nr. 1027/4463, 30 mai 1900, singur, destinația America;

Zilberman Lupu, 22 ani, pașaportul nr. 1010/4418, 27 mai 1900, singur, destinația America;

Zilberstein Solomon, 20 ani, pașaportul nr. 909/4218, 23 mai 1900, singur, destinația America.

Pentru conformitate,
ss./ Th. Tănăsescu

Ministerul Afacerilor Externe, *Problema 33 - Chestiuni privitoare la evrei*, volumul 1, 1900-1903, *Emigrări evrei. Tabele*, pp. 114-116.

9. 1900 iulie 3, Galați. Adresa Prefecturii județului Covurlui, Secția Administrativă, către Ministerul Afacerilor Străine, Secretariatul General, prin care a fost înaintată, conform ordinului no. 51.153/1899 al Ministerului de Interne, o listă cu tinerii israeliți din județ care nu aveau satisfăcute obligațiile legii de recrutare și cărora li s-au eliberat, în perioada 16-30 iunie, pașapoarte de emigrare „bune nume pentru ducere”. Lista, care face referire la 448 de suflete nominalizate în 189 de pașapoarte, a fost înaintată și prefecturilor de județe aflate în zonele de frontieră.

Prefectura Județului Covurlui
Secția Administrativă
Nr. 5805, Galatz, 3 iulie 1900

Domnule Ministru,

Conform ordinului Domnului Ministru de Interne no. 51.153/1899 și 16.165 din 21 iunie expirat, alăturat aici, am onoare a vă înainta o listă nominală de

pașapoartele de emigrare eliberate de această prefectură în intervalul de la 16-30 iunie a.c., inclusiv.

În această listă, oșebit de titularul pașaportului, am prevăzut și alte indicațiuni necesare și o rubrică în care se arată numărul membrilor familiei emigrantului trecută în pașaport, astfel că se constată că cele 189 pașapoarte eliberate în zisul interval cuprind un număr total de 448 suflete.

Câte un exemplar din această listă am trimis, ca până acum, și prefecturilor județelor unde sunt puncte de trecere peste frontieră, anume notate pe contrapagină, spre a fi pusă în cunoștința agenților respectivi de la punctul de frontieră.

1. Botoșani
2. Bacău
3. Brăila
4. Constanța
5. Dorohoi
6. Dolj
7. Fălciu
8. Ialomița
9. Ilfov
10. Mehedinți
11. Muscel
12. Neamț
13. Prahova
14. Iași
15. Vlașca
16. Romanați
17. Suceava
18. Tulcea
19. Vâlcea
20. Teleorman
21. Gorj
22. Capul Poliției Portului

Binevoiți, vă rog, Domnule Ministru, a primi asigurarea prea distinsei mele considerațiuni.

Prefect,
ss./I. Nicolini

Director,
ss./Zugrafu

Domniei Sale, Domnului Ministru al Afacerilor Străine.

Listă de numărul israeliților din acest județ cărora li s-au eliberat pașapoarte de emigrare „bune numai pentru ieșirea din țară” în timpul de la 15 până la 31 iunie 1900

Abramovici Ernestina, 16 ani, croitoreasă, pașaportul nr. 1412/5588, 24 iunie 1900, singură, destinația America;

Abramovici Lupu, 35 ani, brutar, pașaportul nr. 1305/5208, 17 iunie 1900, singur, destinația America;

Abramovici Simon, 45 ani, muncitor, pașaportul nr. 1464/5676, 30 iunie 1900, 6 persoane, destinația America;

Aisemberg Haim, 34 ani, muncitor, pașaportul nr. 1331/5258, 19 iunie 1900, singur, destinația America;

Aizingher David, 19 ani, liber, pașaportul nr. 1308/5221, 17 iunie 1900, singur, destinația America;

Avrănescu Rafaila, 40 ani, servitor, pașaportul nr. 1467/5679, 30 iunie 1900, 6 persoane, destinația America;

Bercovici Ana, 45 ani, casnică, pașaportul nr. 1466/5678, 30 iunie 1900, 1 persoană, destinația America;

Bercovici Solomon, 33 ani, muncitor, pașaportul nr. 1302/5205, 17 iunie 1900, 6 persoane, destinația America;

Bercu Abram, 25 ani, servitor, pașaportul nr. 1454/5666, 30 iunie 1900, 5 persoane, destinația America;

Bernștain Altăr, 67 ani, precupeț, pașaportul nr. 1326/5254, 19 iunie 1900, singur, destinația America;

Bernștain Rebeca, 20 ani, croitoreasă, pașaportul nr. 1422/5528, 24 iunie 1900, 1 persoană, destinația America;

Birnberg Mihel, 45 ani, muncitor, pașaportul nr. 1446/5653, 30 iunie 1900, 1 persoană, destinația America;

Blumenfeld Betti, 24 ani, cusătoreasă, pașaportul nr. 1417/5528, 24 iunie 1900, 3 persoane, destinația America;

Blumenfeld Iancu, 60 ani, muncitor, pașaportul nr. 1449/5661, 30 iunie 1900, 3 persoane, destinația America;

Braunștain Taibiș, 19 ani, servitor, pașaportul nr. 1307/5220, 17 iunie 1900, singur, destinația America;

Braunștein Iosef, 18 ani, angajat comercial, pașaportul nr. 1396/5493, 23 iunie 1900, singur, destinația America;

Braunștein Iosef, 62 ani, zugrav, pașaportul nr. 1397/5494, 23 iunie 1900, 6 persoane, destinația America;

Breher Amalia, 20 ani, croitoreasă, pașaportul nr. 1372/5410, 21 iunie 1900, singură, destinația America;

Brenner Gabriel, 48 ani, comerciant, pașaportul nr. 1406/5503, 23 iunie 1900, 6 persoane, destinația America;

Briland Saib, 33 ani, angajat comercial, pașaportul nr. 1364/5402, 21 iunie 1900, singur, destinația America;

Bulferman Smil, 16 ani, vopsitor, pașaportul nr. 1398/5495, 23 iunie 1900, singur, destinația America;

Camelar Burah, 15 ani, croitor, pașaportul nr. 1287/5165, 16 iunie 1900, singur, destinația America;

Chitron Iancu, 43 ani, muncitor, pașaportul nr. 1282/5153, 15 iunie 1900, singur, destinația America;

Cohn David, 18 ani, angajat comercial, pașaportul nr. 1440/5634, 29 iunie 1900, singur, destinația America;

Cohn Fani, 19 ani, casnică, pașaportul nr. 1387/5438, 22 iunie 1900, singură, destinația America;

Cohn Liza, 18 ani, casnică, pașaportul nr. 1420/5526, 24 iunie 1900, 1 persoană, destinația America;

Cohn Nața, 40 ani, casnică, pașaportul nr. 1283/5158, 15 iunie 1900, 1 persoană, destinația America;

Cohn Samoil, 19 ani, cofetar, pașaportul nr. 1433/5627, 29 iunie 1900, singur, destinația America;

David Lupu Sin, 60 ani, croitor, pașaportul nr. 1301/5203, 16 iunie 1900, 5 persoane, destinația America;

Davidovici Zisel, 40 ani, croitor, pașaportul nr. 1355/5315, 20 iunie 1900, 2 persoane, destinația America;

Drucher Roza, 26 ani, spălătoreasă, pașaportul nr. 1359/5319, 20 iunie 1900, singur, destinația America;

Facterman Liza, 36 ani, spălătoreasă, pașaportul nr. 1316/5237, 17 iunie 1900, singură, destinația America;

Faier Fani, 19 ani, liberă, pașaportul nr. 1456/5668, 30 iunie 1900, singură, destinația America;

Faier Mina, 50 ani, croitoreasă, pașaportul nr. 1413/5519, 24 iunie 1900, singură, destinația America;

Faier Rachela, 21 ani, croitoreasă, pașaportul nr. 1393/5490, 23 iunie 1900, 2 persoane, destinația America;

Fainștein Ițic, 27 ani, muncitor, pașaportul nr. 1378/5429, 22 iunie 1900, 3 persoane, destinația America;

Feingold Solomon, 25 ani, servitor, pașaportul nr. 1297/5178, 16 iunie 1900, singur, destinația America;

Feinștein Rifca, 25 ani, casnică, pașaportul nr. 1357/5317, 20 iunie 1900, 1 persoană, destinația America;

Feld Burah, 42 ani, muncitor, pașaportul nr. 1325/5253, 19 iunie 1900, singur, destinația America;

Feldman Iancu, 39 ani, tinichigiu, pașaportul nr. 1402/5499, 23 iunie 1900, 4 persoane, destinația America;

Feldștein Moise, 32 ani, muncitor, pașaportul nr. 1400/5497, 23 iunie 1900, 7 persoane, destinația America;

Filderman Iancu, 33 ani, tinichigiu, pașaportul nr. 1360/5320, 20 iunie 1900, singur, destinația America;

Finchelștain Male, 27 ani, casnică, pașaportul nr. 1341/5268, 19 iunie 1900, 3 persoane, destinația America;

Finchelștein Beniamin, 33 ani, muncitor, pașaportul nr. 1334/5261, 19 iunie 1900, singur, destinația America;

Finchelstein Elisa, 28 ani, casnică, pașaportul nr. 1353/5313, 20 iunie 1900, 3 persoane, destinația America;

Finchelstein Sofia, 28 ani, casnică, pașaportul nr. 1354/5314, 20 iunie 1900, singură, destinația America;

Fisman Ernestina, 17 ani, croitoreasă, pașaportul nr. 1373/5411, 21 iunie 1900, singură, destinația America;

Friedman Ițic, 32 ani, pașaportul nr. 1375/5424, 22 iunie 1900, 1 persoană, destinația America;

Frindlich Avram, 25 ani, muncitor, pașaportul nr. 1340/5267, 19 iunie 1900, singur, destinația America;

Frinștein David, 31 ani, croitor, pașaportul nr. 1447/5654, 30 iunie 1900, 5 persoane, destinația America;

Froismovitz Leopold, 27 ani, stoler, pașaportul nr. 1328/5244, 19 iunie 1900, singur, destinația America;

Gabes Manuel, 19 ani, angajat comercial, pașaportul nr. 1468/5680, 30 iunie 1900, 1 persoană, destinația America;

Garenovici Pesa, 35 ani, liberă, pașaportul nr. 1463/5675, 30 iunie 1900, 1 persoană, destinația America;

Ghimendel sin Moise, 22 ani, cusătoreasă, pașaportul nr. 1430/5624, 29 iunie 1900, 1 persoană, destinația America;

Goldemberg Eva, 16 ani, croitoreasă, pașaportul nr. 1410/5516, 24 iunie 1900, singură, destinația America;

Goldemberg Marcu, 35 ani, ceasornicar, pașaportul nr. 1366/5406, 21 iunie 1900, singur, destinația America;

Goldemberg Moise, 50 ani, găzar, pașaportul nr. 1292/5172, 16 iunie 1900, singur, destinația America;

Goldemberg Nuham, 40 ani, muncitor, pașaportul nr. 1280/5151, 15 iunie 1900, 3 persoane, destinația America;

Goldemberg Smil, 27 ani, vânzător de cărți, pașaportul nr. 1451/5663, 30 iunie 1900, singur, destinația America;

Goldenberg Eti, 27 ani, croitoreasă, pașaportul nr. 1432/5626, 29 iunie 1900, 2 persoane, destinația America;

Goldstain Beti, 18 ani, cusătoreasă, pașaportul nr. 1343/5270, 19 iunie 1900, singur, destinația America;

Goldstain Fani, 21 ani, casnică, pașaportul nr. 1425/5531, 24 iunie 1900, 1 persoană, destinația America;

Goldstein Bercu, 46 ani, muncitor, pașaportul nr. 1374/5419, 21 iunie 1900, 5 persoane, destinația America;

Goldstein Haia, 20 ani, casnică, pașaportul nr. 1313/5226, 17 iunie 1900, 1 persoană, destinația America;

Goldstein Motel, 16 ani, curelar, pașaportul nr. 1330/5257, 19 iunie 1900, singur, destinația America;

Goldstein Sofie, 22 ani, casnică, pașaportul nr. 1426/5532, 24 iunie 1900, singură, destinația America;

Grimberg Avram, 38 ani, muncitor, pașaportul nr. 1335/5262, 19 iunie 1900, singur, destinația America;

- Grimberg Iosef**, 19 ani, desenator, pașaportul nr. 1388/5485, 23 iunie 1900, singur, destinația America;
- Grimberg Iosef**, 45 ani, muncitor, pașaportul nr. 1352/5312, 20 iunie 1900, 6 persoane, destinația America;
- Grimberg Lazăr**, 19 ani, vopsitor, pașaportul nr. 1346/5306, 20 iunie 1900, singur, destinația America;
- Grimberg Perla**, 26 ani, croitoreasă, pașaportul nr. 1294/5174, 16 iunie 1900, 3 persoane, destinația America;
- Grimberg Pincus**, 36 ani, muncitor, pașaportul nr. 1323/5251, 19 iunie 1900, 5 persoane, destinația America;
- Grumberg Abram**, 45 ani, dispensat, pașaportul nr. 1441/5635, 29 iunie 1900, 6 persoane, destinația America;
- Grumberg Maria**, 24 ani, croitoreasă, pașaportul nr. 1384/5435, 22 iunie 1900, 6 persoane, destinația America;
- Haim Kurtz**, 30 ani, hamal, pașaportul nr. 1285/5160, 15 iunie 1900, 2 persoane, destinația America;
- Herman Liberman**, 20 ani, tinichigiu, pașaportul nr. 1314/5234, 17 iunie 1900, singur, destinația America;
- Hermeliu Pepi**, 24 ani, casnică, pașaportul nr. 1438/5632, 29 iunie 1900, singur, destinația America;
- Herșcovici Haim**, 40 ani, comerciant, pașaportul nr. 1428/5534, 24 iunie 1900, singur, destinația America;
- Himel Artur**, 49 ani, ceasornicar, pașaportul nr. 1369/5407, 21 iunie 1900, singură, destinația America;
- Himel Hana**, 50 ani, casnică, pașaportul nr. 1371/5409, 21 iunie 1900, 2 persoane, destinația America;
- Horenștain Roza**, 25 ani, casnică, pașaportul nr. 1408/5514, 24 iunie 1900, 1 persoană, destinația America;
- Iacobsohn Simon**, 26 ani, croitor, pașaportul nr. 1389/5486, 23 iunie 1900, singur, destinația America;
- Iancovici Ilie**, 32 ani, servitor, pașaportul nr. 1450/5662, 30 iunie 1900, 3 persoane, destinația America;
- Iosef**, 17 ani, giuvaiergiu, pașaportul nr. 1329/5256, 19 iunie 1900, singur, destinația America;
- Ițic Lupu**, 22 ani, croitor, pașaportul nr. 1319/5243, 19 iunie 1900, singur, destinația America;
- Kaningher Roza**, 20 ani, croitoreasă, pașaportul nr. 1459/5671, 30 iunie 1900, singură, destinația America;
- Kivovici Maria**, 17 ani, manufacturieră, pașaportul nr. 1383/5434, 22 iunie 1900, 6 persoane, destinația America;
- Klaiman Moise**, 48 ani, muncitor, pașaportul nr. 1391/5488, 23 iunie 1900, 3 persoane, destinația America;
- Kopelman Lumi**, 19 ani, zugrav, pașaportul nr. 1390/5487, 23 iunie 1900, singur, destinația America;
- Kramer Lazăr**, 16 ani, croitor, pașaportul nr. 1379/5430, 22 iunie 1900, singur, destinația America;

Krunberg Isac I., 15 ani, servitor, pașaportul nr. 1365/5403, 21 iunie 1900, singur, destinația America;

Kuperman Rachela, 25 ani, casnică, pașaportul nr. 1295/5175, 16 iunie 1900, 1 persoană, destinația America;

Lampenfeld Șloime Liba, 50 ani, muncitor, pașaportul nr. 1286/5164, 16 iunie 1900, singur, destinația America;

Leibovici Herneștina, 38 ani, casnică, pașaportul nr. 1356/5316, 20 iunie 1900, 6 persoane, destinația America;

Leibovici Leon, 16 ani, tâmplar, pașaportul nr. 1457/5669, 30 iunie 1900, singură, destinația America;

Lențer Faivel, 46 ani, muncitor, pașaportul nr. 1403/5510, 23 iunie 1900, singur, destinația America;

Loebel Iosef H., 19 ani, angajat comercial, pașaportul nr. 1342/5269, 19 iunie 1900, singur, destinația America;

Lumpenfeld Bercu, 19 ani, lampagiu, pașaportul nr. 1338/5265, 19 iunie 1900, singur, destinația America;

Maerbach Lupu, 35 ani, misit cereale, pașaportul nr. 1445/5649, 29 iunie 1900, 1 persoană, destinația America;

Mandovici Pepi, 20 ani, croitoreasă, pașaportul nr. 1419/5525, 24 iunie 1900, 1 persoană, destinația America;

Marcovici David, 24 ani, ghiocar, pașaportul nr. 1350/5310, 20 iunie 1900, 1 persoană, destinația America;

Marcovici Lazăr, 25 ani, muncitor, pașaportul nr. 1332/5259, 19 iunie 1900, singur, destinația America;

Marcovici Moritz, 28 ani, șepcar, pașaportul nr. 1442/5637, 29 iunie 1900, singur, destinația America;

Marcu David, 46 ani, croitor, pașaportul nr. 1344/5292, 19 iunie 1900, singur, destinația America;

Margulis Brana, 41 ani, cusătoreasă, pașaportul nr. 1448/5660, 30 iunie 1900, 5 persoane, destinația America;

Margulis Simon, 38 ani, muncitor, pașaportul nr. 1336/5263, 19 iunie 1900, 4 persoane, destinația America;

Margulis Solomon, 19 ani, muncitor, pașaportul nr. 1324/5252, 19 iunie 1900, singur, destinația America;

Meisingher Ușer, 34 ani, servitor, pașaportul nr. 1453/5665, 30 iunie 1900, singur, destinația America;

Meizelman Mina, 20 ani, croitoreasă, pașaportul nr. 1415/5521, 24 iunie 1900, singură, destinația America;

Mendel Eizig Grunblat, 19 ani, angajat comercial, pașaportul nr. 1460/5672, 30 iunie 1900, singur, destinația America;

Mendelovici Altăr, 36 ani, muncitor, pașaportul nr. 1310/5223, 17 iunie 1900, singur, destinația America;

Mendelsohn Buium, 19 ani, muncitor, pașaportul nr. 1317/5238, 17 iunie 1900, singur, destinația America;

Mihel Strul, 18 ani, tinichigiu, pașaportul nr. 1427/5533, 24 iunie 1900, singur, destinația America;

Miller Chume, 25 ani, croitor, pașaportul nr. 1380/5431, 22 iunie 1900, singur, destinația America;

Mithartz Ioil, 56 ani, muncitor, pașaportul nr. 1312/5225, 17 iunie 1900, singur, destinația America;

Mitman Elti, 19 ani, croitoreasă, pașaportul nr. 1382/5433, 22 iunie 1900, 6 persoane, destinația America;

Mitman Hain Eti, 50 ani, croitoreasă, pașaportul nr. 1392/5489, 23 iunie 1900, singură, destinația America;

Morghenștain Clara, 23 ani, casnică, pașaportul nr. 1385/6436, 22 iunie 1900, 1 persoană, destinația America;

Moscovici Munic, 36 ani, manufacturier, pașaportul nr. 1404/5501, 23 iunie 1900, 5 persoane, destinația America;

Moscovici Rifca, 15 ani, croitoreasă, pașaportul nr. 1414/5520, 24 iunie 1900, singură, destinația America;

Moscovici Toderic, 37 ani, tinichigiu, pașaportul nr. 1362/5400, 21 iunie 1900, 6 persoane, destinația America;

Nahminovici Iosef, 25 ani, lemnar, pașaportul nr. 1407/5513, 24 iunie 1900, singur, destinația America;

Neuman Saie, 50 ani, covrigar, pașaportul nr. 1351/5311, 20 iunie 1900, 3 persoane, destinația America;

Noch Marcu, 70 ani, stoler, pașaportul nr. 1303/5206, 17 iunie 1900, 5 persoane, destinația America;

Oisic Iancu, 15 ani, servitor, pașaportul nr. 1296/5177, 16 iunie 1900, singur, destinația America;

Ornfeld Rebeca, 21 ani, croitoreasă, pașaportul nr. 1439/5633, 29 iunie 1900, singur, destinația America;

Ornștein Regina, 21 ani, croitoreasă, pașaportul nr. 1421/5527, 24 iunie 1900, 2 persoane, destinația America;

Osias Ivine, 44 ani, muncitor, pașaportul nr. 1300/5202, 16 iunie 1900, 6 persoane, destinația America;

Pincuș Iancu, 52 ani, zugrav, pașaportul nr. 1399/5496, 23 iunie 1900, 3 persoane, destinația America;

Polcoff Moise, 19 ani, curelar, pașaportul nr. 1289/5166, 16 iunie 1900, singur, destinația America;

Rabinovici Bohe, 45 ani, casnică, pașaportul nr. 1423/5529, 24 iunie 1900, 3 persoane, destinația America;

Rabinovici Leib, 47 ani, zugrav, pașaportul nr. 1368/5406, 21 iunie 1900, 4 persoane, destinația America;

Rachenștain Ana, 37 ani, croitoreasă, pașaportul nr. 1416/5522, 24 iunie 1900, 5 persoane, destinația America;

Rais Avram, 16 ani, muncitor, pașaportul nr. 1377/5429, 22 iunie 1900, singur, destinația America;

Reibel Moise H., 36 ani, sacagiu, pașaportul nr. 1348/5308, 20 iunie 1900, singur, destinația America;

Reich Lupu, 16 ani, tipograf, pașaportul nr. 1339/5266, 19 iunie 1900, singur, destinația America;

Reisch Ana, 16 ani, croitoreasă, pașaportul nr. 1409/5515, 24 iunie 1900, singură, destinația America;

Rosemberg Haim, 17 ani, croitor, pașaportul nr. 1401/5498, 23 iunie 1900, singur, destinația America;

Rosenthal Sima, 24 ani, casnică, pașaportul nr. 1424/5530, 24 iunie 1900, 2 persoane, destinația America;

Rosentveig Solomon, 14 ani, liber, pașaportul nr. 1361/5394, 20 iunie 1900, singur, destinația America;

Rosentfaig Iosef, 19 ani, cizmar, pașaportul nr. 1327/5255, 19 iunie 1900, singur, destinația America;

Rotman Cohn, 29 ani, croitor, pașaportul nr. 1321/5250, 19 iunie 1900, singur, destinația America;

Rotman Haim, 21 ani, servitor, pașaportul nr. 1309/3222, 17 iunie 1900, 1 persoană, destinația America;

Rotman Iancu, 38 ani, croitor, pașaportul nr. 1320/5248, 19 iunie 1900, singur, destinația America;

Rotman Melich, 40 ani, stoler, pașaportul nr. 1381/5432, 22 iunie 1900, 6 persoane, destinația America;

Rotștain Osias, 16 ani, cizmar, pașaportul nr. 1337/5264, 19 iunie 1900, 4 persoane, destinația America;

Rozentveig Hamza Z., 40 ani, casnică, pașaportul nr. 1358/5318, 20 iunie 1900, singură, destinația America;

Samson Froim M., 20 ani, tapițer, pașaportul nr. 1363/5401, 21 iunie 1900, singur, destinația America;

Sas Solomon, 15 ani, croitor, pașaportul nr. 1461/5673, 30 iunie 1900, singur, destinația America;

Scheser Richard, 18 ani, ceasornicar, pașaportul nr. 1394/5491, 23 iunie 1900, singur, destinația America;

Schvom David, 58 ani, muncitor, pașaportul nr. 1367/5405, 21 iunie 1900, 1 persoană, destinația America;

Sechter Avram, 45 ani, tâmplar, pașaportul nr. 1345/5305, 20 iunie 1900, 3 persoane, destinația America;

Segal Adela, 24 ani, casnică, pașaportul nr. 1465/5677, 30 iunie 1900, 1 persoană, destinația America;

Segal Betti, 30 ani, muncitoare, pașaportul nr. 1386/5437, 22 iunie 1900, 1 persoană, destinația America;

Segal Hana, 31 ani, tinichigiu, pașaportul nr. 1395/5492, 23 iunie 1900, singur, destinația America;

Segal Iosef, 18 ani, liber, pașaportul nr. 1306/5209, 17 iunie 1900, singur, destinația America;

Segal Solomon, 25 ani, servitor, pașaportul nr. 1444/5648, 29 iunie 1900, 3 persoane, destinația America;

Siaerman Hascal, 32 ani, croitor, pașaportul nr. 1315/5235, 17 iunie 1900, 5 persoane, destinația America;

Simionovici Bernard, 25 ani, muncitor, pașaportul nr. 1437/5631, 29 iunie 1900, 1 persoană, destinația America;

Smil (...)berg, 20 ani, croitor, pașaportul nr. 1434/5628, 29 iunie 1900, singur, destinația America;

Smil Haim, 36 ani, muncitor, pașaportul nr. 1298/5179, 16 iunie 1900, 5 persoane, destinația America;

Solomon Avram, 34 ani, muncitor, pașaportul nr. 1436/5630, 29 iunie 1900, 3 persoane, destinația America;

Solomon Marcu, 17 ani, pescar, pașaportul nr. 1347/5307, 20 iunie 1900, singur, destinația America;

Solomon Marcu, 18 ani, croitor, pașaportul nr. 1452/5664, 30 iunie 1900, singur, destinația America;

Solomon Smil, 19 ani, muncitor, pașaportul nr. 1290/5170, 16 iunie 1900, singur, destinația America;

Staierman Lupu, 27 ani, servitor, pașaportul nr. 1376/5427, 22 iunie 1900, singur, destinația America;

Sternberg Rachela, 24 ani, casnică, pașaportul nr. 1288/5166, 16 iunie 1900, 1 persoană, destinația America;

Suhăr Alpern, 31 ani, muncitor, pașaportul nr. 1311/5224, 17 iunie 1900, 1 persoană, destinația America;

Svartz Iancu, 19 ani, muncitor, pașaportul nr. 1299/5196, 16 iunie 1900, singur, destinația America;

Svartz Lupu, 45 ani, boiangiu, pașaportul nr. 1458/5670, 30 iunie 1900, 1 persoană, destinația America;

Șaraga Leon, 44 ani, alămar, pașaportul nr. 1284/5159, 15 iunie 1900, singur, destinația America;

Șmil Peritz Sin, 44 ani, croitor, pașaportul nr. 1322/5250, 19 iunie 1900, singur, destinația America;

Talich Isidor, 25 ani, servitor, pașaportul nr. 1443/5647, 29 iunie 1900, singur, destinația America;

Țeplink Sabina, 23 ani, casnică, pașaportul nr. 1293/5173, 16 iunie 1900, 2 persoane, destinația America;

Ținț Marcu, 27 ani, muncitor, pașaportul nr. 1429/5535, 24 iunie 1900, 2 persoane, destinația America;

Ungar Solomon, 40 ani, muncitor, pașaportul nr. 1291/5171, 16 iunie 1900, singur, destinația America;

Unterman Fani, 25 ani, croitoreasă, pașaportul nr. 1418/5524, 24 iunie 1900, 1 persoană, destinația America;

Vederman Moise, 18 ani, lustragiu, pașaportul nr. 1349/5309, 20 iunie 1900, 1 persoană, destinația America;

Veiner Ernestina, 20 ani, croitoreasă, pașaportul nr. 1411/5517, 24 iunie 1900, singură, destinația America;

Veintraub Nathan, 19 ani, mașinist, pașaportul nr. 1318/5242, 19 iunie 1900, singur, destinația America;

Veisler Șae, 38 ani, muncitor, pașaportul nr. 1405/5502, 23 iunie 1900, 6 persoane, destinația America;

Veisman Rifca, 40 ani, casnică, pașaportul nr. 1370/5408, 21 iunie 1900, 4 persoane, destinația America;

Veltman Moise, 40 ani, tinichigiu, pașaportul nr. 1281/5152, 15 iunie 1900, 4 persoane, destinația America;

Zahnan sin Simon, 50 ani, muncitor, pașaportul nr. 1333/5260, 19 iunie 1900, 1 persoană, destinația America;

Zener(...), 20 ani, croitoreasă, pașaportul nr. 1431/5625, 29 iunie 1900, 1 persoană, destinația America;

Zescovici Moise, 41 ani, tinichigiu, pașaportul nr. 1455/5667, 30 iunie 1900, 5 persoane, destinația America;

Zigman Iancu, 13 ani, tinichigiu, pașaportul nr. 1462/5674, 30 iunie 1900, singur, destinația America;

Zingher Zeilic, 50 ani, muncitor, pașaportul nr. 1304/5207, 17 iunie 1900, singur, destinația America;

Zucherman Ghidla, 20 ani, croitor, pașaportul nr. 1435/5629, 29 iunie 1900, singur, destinația America.

Ministerul Afacerilor Externe, *Problema 33 - Chestiuni privitoare la evrei*, volumul 1, 1900-1903, *Emigrări evrei. Tabele*, pp. 150-153.

10. 1900 iulie 15, Galați. Scrisoarea lui Samuel Pineles adresată lui Theodor Herzl prin care îl informa în legătură cu evoluția emigrărilor evreilor prin portul Galați. Autorul aprecia că emigrarea, cel puțin în zona Cipru, trebuia să înceteze din cauza conjuncturii nefavorabile.

Prea onorate dl. Doctor,

În timpul celor două luni și jumătate de când nu ne-am mai văzut, situația evreilor din România s-a schimbat complet; nu știu dacă ar fi necesar să revenim la situația anterioară. Microbul emigrației s-a infiltrat atât de adânc la coreligionarii noștri că numai dr. Marmorek, în Paris, a putut descoperi un antidot și asta nu la Institutul Pasteur, ci în casa societății JCA³⁶. Aici stă soluția problemei. Noi știm cu toții, dar alții distribuie aceste mijloace. Sionismul propune, dar JCA dispune, iată răul.

Eu prevăd, de acum, că mișcarea va fi redusă la tăcere, și asta nu într-un lung timp, dar emigrația nu va înceta din vina emigranților, ci din lipsa locului unde să se ducă.

Anatolia și celelalte provincii turcești sunt închise și eu am scrisori din coloniile anatoliene că zeci de oameni sunt predispuși la foamete și îmi cer ajutor și milă. Nu știu deloc ce să le răspund. Am scris și vorbit destul să nu se plece într-acolo.

³⁶ „Jewish Colonization Association”.

Cipru. La cererea Societății JCA, am reținut oamenii din februarie până la finele lunii iunie. O grupă de 100 familii s-a dezvoltat. Alte grupe mai mici, din toată țara, și-au schimbat ruta și au plecat peste ocean; numai 50 familii au plecat la 27 iunie de aici spre Pireu și au sosit într-un mod miraculos la 6 iulie, după cum scriu, în perfectă sănătate cu soțiile și copii. Le-am trimis alaltăieri, telegrafic, 500 de franci pentru hrană și mai am pentru ei la dispoziție încă 500 de franci.

Dar ce este cu asta? În Cipru, deocamdată, nu pot intra; alaltăieri am vorbit la consulatul englez, unde sosise o înștiințare a Înalțului Comisar că evreii pot să se stabilească în Cipru nestingheriți, dar trebuie să depună o garanție, ca, în cazul că nu vor găsi de lucru sau o ocupație, să aibă mijloace suficiente pentru a părăsi insula, fără ca să cadă în sarcina guvernului sau comunităților. Înștiințarea nu spune, însă, dacă garanția să fie de 10 sau de 100 de franci de persoană. Dl Trietsch mi-a scris nu de mult că el crede că e vorba de 5 lire sterline, egal cu 125 franci, și când a fost ultima oară aici a fost vorba de 10 franci, cât i s-ar fi promis în București să depună (dr. Stern, fratele lui Iosef Stern – „Bnei Brith”). Pe scurt, Trietsch este acum în Londra și va realiza ceva la Chamberlain. Dar la ce bun?

Când Trietsch a fost aici acum, au vrut să-l rupă. Când eu am vrut să-i rețin pe evrei să plece spre Cipru, ei au vrut să mă linșeze și a trebuit să iau în considerație ajutorul polițienesc și să am pază (o după-amiază) înaintea casei mele pentru ca să se gonească mulțimea ce se aduna, căci era imposibil de a-i liniști. Toți strigau că eu am interese speciale pentru Zion și de aceea vreau să rețin emigrația. Alții cred, din contra, că Sionismul are vină în emigrare și am avut neplăcute polemici cu ziarul „Epoca”, ziarul oficial al lui N. Filipescu, viitorul ministru. Și cu astfel de oameni nu e bine să mănânci împreună mult timp struguri. Dar, am arătat, în două articole, punctul meu de vedere energic și clar și sper să am liniște. Duminica trecută am fost invitat la masa de prânz de prefectul nostru, dl. Moruzi, unde am găsit și pe generalul Pencovici și bancherul Dall’Orso. Tema discuției s-a învârtit, desigur, în jurul problemei evreiești. Prefectul mi-a spus, el fusese în ultimul timp la București, că Ministrul Manu (de Interne) a întrebat de mine. Guvernul este cu totul nemulțumit de minciunile și calomniile presei străine, și aici are dreptate. Citesc câteodată lucruri că unele te fac să sari în sus. Cred oare acești oameni că aceasta convine celor 250.000 evrei care rămân în țară? Emigranții nu mai au ce pierde și astfel mulți vor să joace rolul unor martiri, ca tânărul Friptu, de exemplu, ca să deștepte compasiune și nimic altceva. Pentru azi destul, mâine sau poimâine mai mult.

Cu tot respectul și salutul Sionului, Samuel Pineles.

Scriitori din Aliaua Română Israel Bar-Avi, *O istorie a evreilor români. Emigrările anului 1900*, vol. I, Cenaclul Literar „Menora”, Ierusalim, 1961, p. 237.

11. 1902 noiembrie 4, Viena. Articolul „România nehotărâtă” publicat în cotidianul „Die Zeit” („Timpul”), înaintat spre știință Ministerului Afacerilor Străine, în care autorul, Nicolae Basilescu, profesor de economie politică în cadrul Universității din București, aprecia că unele prevederi constituționale aduceau atingere „contra creștinilor străini, precum și contra ovreilor indigeni”.

Ministerul Afacerilor Străine

Traducere din limba germană: „Die Zeit”, marți, 4 octombrie [sic 4 noiembrie] 1902.

România nehotărâtă

Domnul Nicolae Basilescu, profesor de Economie Politică în cadrul Universității din București, ce se află actualmente aici, a binevoit a face unuia dintre redactorii noștri comunicări foarte interesante. Ele aruncă o lumină vie asupra stării extraordinar de delicată a politicii interne, precum și asupra chestiunilor extra-politice noi, ce sunt pe cale a se ivi. De câteva luni profesorul Basilescu se află în capul gazetei fără partid „Chronica” din București.

Broșurile publicate de dânsul despre legiferarea străinilor, între acestea cea publicată acum câteva luni sub titlul „Pericolul național”, sunt publicațiuni foarte instructive. Atacul principal îl dă Basilescu contra alin. 5 a art. 7 din Constituțiunea română, care este îndreptat contra creștinilor străini, precum și contra ovreilor indigeni, însă oficial „fără patrie”.

„Aceasta este dispoziția cea mai stupidă din legiferările noastre și nu o pot compara, în ce privește efectul ei dezastruos, decât numai cu faimosul *liberum veto* din vechiul Imperiu al Poloniei”.

După cum acest „veto” a împiedecat dezvoltarea Poloniei, tot astfel împiedică și art. 7, alin. 5, din Constituție dezvoltarea economică și socială a României, a declarat prof. Basilescu, care a mai adăugat: „din fericire și popoarele devin cu minte din experiențe ca și copii, bineînțeles, dacă nu sunt însoțite de urmări incorigibile”. Poporul român, deși tânăr și conștient de sentimentele sale naționale, nu trebuie ațâțat și întărit, căci mai rău este. Nu trebuie, de asemenea, să uităm că aici nu este vorba numai de o chestiune specifică a evreilor, ci este vorba de o schimbare importantă a Constituției, care se referă tot așa de bine la creștini, precum și la necreștini. De dezlegarea corectă a acestei chestiuni atârână viitorul României”.

Dr. Basilescu este pe deplin convins că un cerc mai mare de persoane influente își vor însuși cu atât mai mult părerile sale, cu cât cei din străinătate își vor da mai puțin silința de a exercita o promisiune asupra României și cu cât românii se vor apropia mai mult de viitoarele convenții comerciale. România, prin natura ei,

este o țară binecuvântată de Dumnezeu și este în stare a nutri o populație de patru ori mai mare.

Când România va dispune de această populație, atunci va putea să posede o industrie mare proprie și se va putea lipsi în mare parte de industriile străine, care astăzi domnesc în întreaga Europă. La insistențele Franței, Germaniei, Austriei și Ungariei, mai cu seamă a Ungariei, de a lua în băgare de seamă cererile agrariilor, României nu îi va rămâne altceva de făcut decât de a renunța neted la încheierea convențiilor comerciale și a începe o politică vamală autonomă.

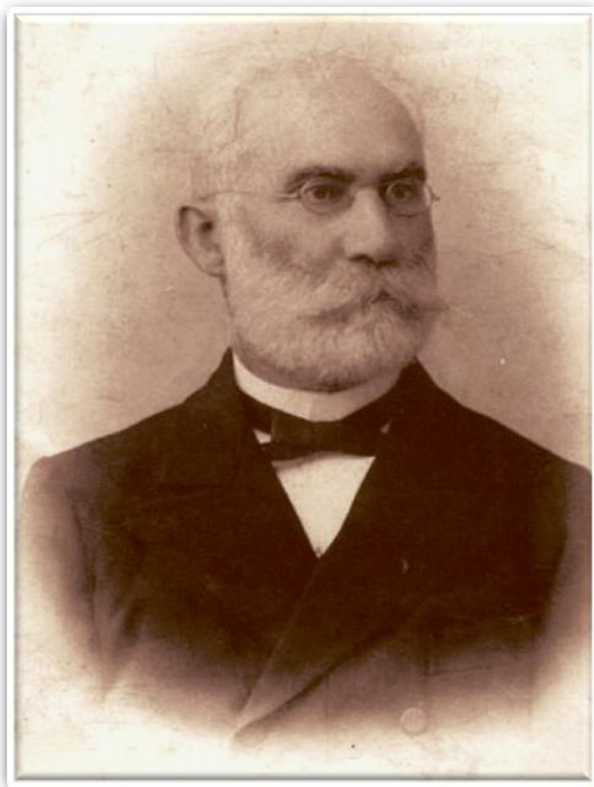
Cele mai însemnate locuri de comerț (vânzare) pentru produsele agricole ale României, Anglita, Hollanda, Belgia și Helveția nu se pot refugia la vămile agrare, pentru că ar cădea în pericolul de a-și tăia din carnea proprie. Pe lângă aceasta, însă, România ar trebui să deschidă ușile și porțile sale capitalurilor străine, fără deosebire de credință și naționalitate. Desigur, România în acest caz, având o politică vamală autonomă și făcând parte din Tripla Alianță, s-ar izbi de greutățile politice externe. Preponderența politică de mai înainte a Germaniei începe a se simți cu atât mai neplăcut, nu numai în Italia, ci și în România, cu cât Imperiul German, în orgoliul său, mai cu grație agrariilor ei, uită că orice amicitie se termină când una dintre părțile amicale și ia partea leului. De asemenea, Rusia, din experiența amară a celor două decenii din urmă, a ajuns de a stima autonomia Statelor din Balcani și mai cu seamă a României. Dacă Rusia va continua pe această cale și de aici înainte, atunci relațiile noastre cu ea vor fi mai amicale.

Ministerul Afacerilor Externe, *Problema 33 - Chestiuni privitoare la evrei*, volumul 1, 1902, *Legea meseriilor*, pp. 360-362.



12. <1897>. Prima carte poștală sionistă editată la Galați, Tipografia B. Schwartz (sursa: kolektor.ro).

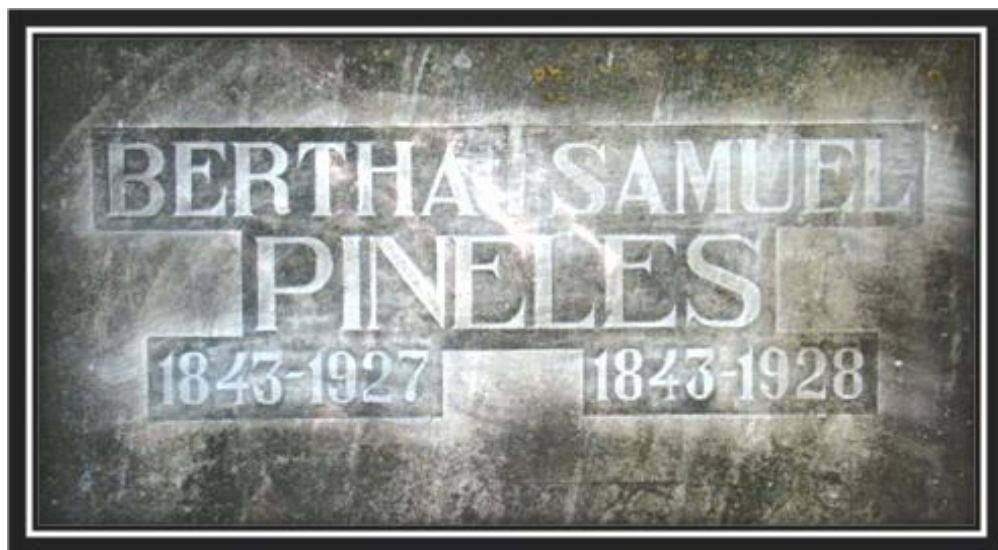
Remarcăm fotografia lui Samuel Pineles din Galați (prima din dreapta).



13. Samuel Pineles (1843-1928). *Almanahul ziarului Tribuna evreească pe anul 5698 (Iași, 1937)* îl prezenta astfel: „Dintre primii howewe-sioniști din România, Pineles s-a născut la Galați ca fiu al inginerului - vestit pe vremea aceea - Herman Pineles. Pineles a fost printre primii care au activat pentru o colonizare evreiască în Palestina și a fost membru activ al Comitetului gălățean care are merite deosebite în înființarea coloniilor Zichron Iacob și Rosch Pina. Odată cu apariția sionismului politic, el a aderat la mișcare și, în urma invitației lui Herzl, a luat parte la primul congres sionist. Pineles, care a rămas celebru ca un muncitor harnic pe târâmul renașterii naționale evreiești din România, a făcut parte din diferite instituții sioniste și din Comitetul de Acțiune”.

De asemenea, a fost deosebit de activ în Loja gălățeană a organizației evreiești B'nei B'rith, a înființat ziarul „Emigrantul”, împreună cu Eliezer Rokeach, și a colaborat la cele mai importante ziare evreiești (germane, engleze, palestinienne și locale) care dezbăteau problema evreiască la nivel global.

La înmormântarea lui au participat oficialitățile orașului, consulul englez și cel polonez, o delegație de preoți ortodocși și armeni ș.a. Ziarele timpului îl caracterizau în necrologuri drept „veteranul iudaismului moldav”, „bunicul mișcării evreiești din țară” sau „patriarhul coreligionarilor săi” (sursa foto: wikipedia.ro).



14. <1932-1933>, Galați. Piatra tombală de la mormântul unde au fost îngropați Samuel și Bertha Pineles, pusă la inițiativa deputatului Grigore Trancu-Iași. Osemintele lui Samuel Pineles au fost exhumate din Cimitirul Israelit din Galați la 3 martie 1965 și reînhumate la 9 martie în cimitirul național de pe Muntele Herzl (Har HaZikaron) din Ierusalim, în prezența președintelui statului Israel și a unei numeroase asistențe. Osemintele soției au fost exhumate peste 14 ani, la 2 ianuarie 1979 (foto. Mariana Delia Pohrib).



15. 1882, Galați. Evrei români care au plecat spre Palestina, la 6/18 august 1882, cu vaporul „Thetis” al companiei Lloyd (39 familii, numărând 228 de suflete, în general tineri, originari din Moinești, Bacău, Cârja (județul Tutova), Focșani și Galați (conform altor surse, 22 de familii din Moinești, 10 familii din Bârlad, 8 familii din Galați și o familie din Focșani). Aceștia au întemeiat printre primele colonii din Israel: „Zichron Yakov” și „Rosh Pina” („*Curierul Israelit*” din 8 ianuarie 1939 - CSIER).



16. <1905>. Carul emigranților
(Josef Kaufman, *Cronica comunităților israelite din județul Neamțu, Piatra Neamț, 1929* – Biblioteca CSIER).

126
Nº 75

IN NUMELE MAJESTĂȚII SALE
CAROL I.
REGE A ROMÂNIEI.

Voi, Minister, Secretar de Stat
la Departamentul Afacerilor Străine
al României, rugăm pe autoritatea
civilă și militară să facă libera trecere
Schizmitului Moses Grünenthal
în America prin Orient
Bun numai pentru ieșirea din țară și nici pentru
intrare

Vous, Ministre, Secrétaire d'Etat
au Département des Affaires Etrangères
de Roumanie, priens les autorités civiles
et militaires de laisser librement passer
M.

și să i dea ajutor și protecție în caz
de trebuință.

et de lui donner aide et protection
de besoin.

SEMNUIRE.

Locul nașterii Galați
Anul și data nașterii 1882 mai 21
Statură mijlocie
Țeul
Sprințenele
Fruntea
Ochii
Nasul
Gura
Barba
Bărbia
Obrăz
Țeul
Țeștile deosebite
Semnătura înfățișătorului

SIGNALEMENT.

Lieu de naissance
Année et date de la naissance
Taille
Cheveux
Sourcils
Front
Yeux
Nex
Bouche
Barbe
Menton
Nez
Front
Signature du porteur

Ministru
Șeful Diviziunii

17. 1900 <iulie 17, Galați>. Pașaportul eliberat de către Departamentul Afacerilor Străine lui Moses Grünenthal, născut la Galați, la 1882 mai 21, în vederea deplasării în America, prin Orient. Pașaportul era „bun numai pentru ieșirea din țară și nicicum pentru intrare” (Ministerul Afacerilor Externe, *Problema 33 - Chestiuni privitoare la evrei*, volumul 2/1900-1904, Emigrări evrei în Austro-Ungaria, p. 126).

Taras VINTSKOVSKIY*

**“РУМЫНСКАЯ УГРОЗА”: ОДЕССА В ОЖИДАНИИ ВОЙНЫ В
НАЧАЛЕ 1918 ГОДА**

**“ROMANIAN THREAT”: ODESSA EXPECTING A WAR AT THE
BEGINNING OF 1918**

- Abstract -

The study is dedicated to the history of Odesa, in the context of the Russian-Ukrainian and of the Russian-Romanian relations, at the beginning of 1918. During January-February 1918, the largest city of the Northern Black Sea area not only witnessed bloody street battles between units of the Army of the UPR and Bolshevik detachments, but also was faced an apparent threat of occupation by the Romanian troops. The space of the Odesa border could be divided into two components, according to the mentalities of its inhabitants. At the same time, the Duma of the city considered as necessary to focus on solving security issues regarding Odesa food products, drinking water and sanitary conditions. Instead of this, the People's Commissars of the Odesa Soviet republic concentrated on problems of a political nature, which highlighted several important lines of discussion. First of all, they proceeded to the isolation of a potentially disloyal part of the population cities.

Keywords: World War I; revolution; Odesa; Romania.

Падение Временного правительства России, провозглашение Украинской и Молдавской Народных Республик, заключение перемирия на Восточном фронте и начало переговоров в Брест-Литовске между странами Четверного союза и делегацией Российской советской республики, ряд других событий, которые потрясли страны Центрально-Восточной Европы на рубеже 1917-1918 гг. стали предметом пристального внимания историков еще в 1920-х годах. Поэтому историческая наука накопила огромное научное наследие по

* I. I. Mechnikov National University, Odessa (taras_ist@yahoo.com).

проблемам военно-политического и дипломатического противостояния между субъектами международного права, где тесно переплетались интересы ряда стран региона. Освещая эпоху окончания Первой мировой войны и революционных трансформаций в разрезе истории Одессы, авторы сфокусировались на сюжетах самого разнообразного характера, только один перечень которых может занять достаточно большой объем текста, поэтому для примера приведем лишь небольшую часть их продукции¹.

К началу XXI в. с разной степенью основательности изучены сюжеты по истории румыно-украинских и румыно-российских межгосударственных отношений², в том числе на уровне исторической биографистики³, где в поле зрения исследователей оказывались события в юго-западной части Украины. Нет сомнений, что соответствующая тематика в достаточном количестве присутствует в румынской историографии, но она пока остается для нас недоступной. В то же время реакция населения Одессы, органов местного самоуправления на мнимые или реальные угрозы в условиях румыно-российского противостояния начала 1918 г., перестройка жизненного цикла к

¹ Супруненко Н. И. *Очерки истории гражданской войны и иностранной военной интервенции на Украине (1918-1920)*, М., Наука, 1966, 456 с. Цвілюк С. А. *Одеса революційна. Хроніка подій в період громадянської війни та іноземної воєнної інтервенції (1917 – лютий 1920)* / відп. ред.: М. Ю. Раковський, Одеса, Маяк, 1972, 252 с. Коновалов В. *Красный флаг над Одессой*, Одесса, Маяк, 1977, 254 с. Солдатенко В. Ф. *Українська революція: Історичний нарис: монографія*, К., Либідь, 1999, 976 с. Penter T. *Odessa 1917: Revolution an der Peripherie*, Köln, Weimar, Wien, Böhlau, 2000, 469 р. Турченко Ф., Турченко Г. *Південна Україна: модернізація, світова війна, революція (кінець XIX ст. – 1921 р.): Історичні нариси*, К., Генеза, 2003, 304 с. Басара Г. Б. *Українське провінційне місто як політичне та соціокультурне явище у добу національно-демократичної революції (березень 1917 – квітень 1918 рр.): автореф. дис. ... канд. іст. наук: 09.00.12; Інститут історії НАН України*, К., 2003, 20 с.

² Матвієнко В. *Українська дипломатія 1917-1921 років: на теренах постімперської Росії: монографія*, К., Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2002, 373 с. Головченко В. І., Солдатенко В. Ф. *Українське питання в роки Першої світової війни: монографія*, К., Парламентське вид-во, 2009, 448 с. Кульчицький С. *Румунія і Молдова: дві країни, одна нація*, Регіональна історія України: зб. наук. статей / Гол. ред. В. Смолій; відп. ред. Я. Верменич; НАН України; Ін-т історії України, відділ історичної регіоналістики, К., Інститут історії України, 2013, Вип. 7, С. 85-102. Назарія С. *Румунська інтервенція в Бессарабії (1918 р.) та інтерпретація цих подій в історіографії та мемуарах румунських діячів*, Lviv Polytechnic National University Institutional Repository, Львів, 2014, С. 129-138. URL: <http://ena.lp.edu.ua> (дата звернення: 02.04.2018).

³ Волковинський В. М., Кульчицький С. В. *Християн Раковський: Політичний портрет*, К., Видавництво політичної літератури України, 1990, 266 с. Филипенко А. *Александр Авереску – румынский маршал из села Озерное, Південний захід. Одесика*. Історико-краєзнавчий науковий альманах, Одеса, Optimum, 2007, Вип. 4, С. 240-256.

мобилизационным мероприятиям и до сегодняшнего дня в основном остаются не исследованными. Вместе с тем функционирование ментального пространства крупнейшего города Северного Причерноморья имело свои особенности, изучение которых поможет лучше понять психологические установки как рядовых жителей, так и политических мезоэлит края, которые в условиях переходного периода в жизни Центрально-Восточной Европы ориентировались на конкурирующие политические центры. Исключением является ряд работ одесских авторов, в которых они анализировали использование методов репрессий в отношении различных категорий общества в период установления в Одессе большевистской власти в 1918 г., деятельность карательных органов по отношению к политическим оппонентам и уголовным элементам⁴, но синтетический взгляд на указанную проблему историческая наука не предложила.

Поэтому в данной статье на примере Одессы предлагается осветить реакцию жителей на неизвестные ранее вызовы, которые находили живой отклик в различных категориях населения города. Обеспечение темы источниками имеет свою специфику, так как в архивохранилищах Одессы нами не обнаружено значительное количество документов, с помощью которых можно было бы полноценно проанализировать выделенную проблему. Эвристический потенциал стенограмм заседаний городской думы в данном контексте имеет ограниченный характер. В полной мере сказанное относится и к археографическим изданиям, которые появлялись в течение предыдущих десятилетий⁵.

⁴ Коновалов В. Г. *Подвиг «Алмаза»*. Документальная повесть, 2-е изд., перер. и доп., Одесса, Маяк, 1989, 224 с. Шкляев И. Н. *История Одесской губЧК 1917-1922 гг.*, Одесса, Студия «Негоциант», 2002, 104 с. Шкляев И. Н. *Одесса в смутное время*, Одесса, Студия «Негоциант», 2004, 158 с. Шишко О. Г. *«Одеська радянська республіка»: політика терору*, Інтелігенція і влада. Громадсько-політичний науковий збірник. Серія: Історія, Одеса, Астропринт, 2011, Вип. 22, С. 168-178. Шишко О. Г. *Диктатура Муравйова в Одесі*, Інтелігенція і влада. Громадсько-політичний науковий збірник. Серія: Історія, Одеса, Астропринт, 2012, Вип. 24, С. 218-229. Вінцовський Т. *Кривавий «Алмаз»: де/конструкція одного міфу революції в Одесі*, Місто: історія, культура, суспільство. Е-журнал урбаністичних студій / Інститут історії України НАН України, Історичний факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка; редкол.: Мирослав Борисенко (гол. ред.), Тетяна Водотика (шеф-редактор), Київ, 2018, № 1 (5), С. 113-128.

⁵ *Хроніка революційних подій в Одесі. Період боротьби за встановлення Радянської влади (лютий 1917 – січень 1918 рр.)* / Під заг. ред. С. М. Ковбасюка; упоряд. З. Першина, М. Раковський, Одеса, Обласне видавництво, 1958, 182 с. *В огне гражданской войны. Из истории борьбы трудящихся Одесщины против объедин. сил внутр. и внешней контрреволюции в период гражданской войны и иностр. военной*

Следует отметить, что одесская пресса регулярно сообщала читателям о ходе событий на Румынском фронте, о «Бессарабской проблеме», возможных вызовах, с которыми могут столкнуться жители города при приближении румынской армии к Одессе и т. д. Богатством информационного наполнения отличались газеты «Одесские новости», «Родная страна», «Одесский листок», «Южная мысль», на страницах которых находим как сообщения констатирующего характера, так и публикацию решений органов власти. Что по степени достоверности приближает полученную информацию к материалам архивных дел. Поскольку публикации в указанных газетах нередко были очень похожими по содержанию и логике изложения, то мы, прежде всего, остановились на анализе двух из них – «Одесском листке» и «Южной мысли».

Отправной точкой развития конфликта между Румынией и Россией можно считать вхождение 19 января 1918 г. румынских войск на территорию Бессарабии и дальнейшую резкую реакцию со стороны большевистского правительства. Последнее оценивало такие действия как посягательство на суверенные права Российского государства, границы которого фактически трактовались В. Лениным и его соратниками в пределах 1917 г., несмотря на очевидные децентрализаторские тенденции, в частности провозглашение Украинской Народной Республики. Продвижение румынских подразделений по территории Бессарабской губернии привело к разрыву дипломатических отношений между Петроградом и Бухарестом, арестом представителей дипломатической и военной миссии Румынии в столице России⁶.

Первые газетные сообщения от 21-22 января 1918 г. о переходе румынскими подразделениями границы бывшей Российской империи вызвали в Одессе панические настроения, охватившие не только коренных жителей города, но и подданных Румынского королевства, оказавшихся здесь в период Первой мировой войны. Часть из них, прежде всего те, кто исповедовал социалистическую идеологию⁷, пытались уверить себя и соседей в ложности слухов. Они настаивали на том, что речь идет лишь о провокации, а для дополнительной убедительности открыли пункт записи добровольцев на

интервенции. 1918 – ноябрь 1920 гг.: сборник документов и материалов, Одесса, Одесское книжное издательство, 1962, 504 с. *Українська Центральна Рада: документи і матеріали у двох томах / Упоряд В. Верстюк та ін., К., Наукова думка, 1997, Том II. 10 грудня 1917 р. – 29 квітня 1918 р., 422 с.*

⁶ Назарія С. *Румунська інтервенція в Бессарабії (1918 р.) та інтерпретація цих подій в історіографії та мемуарах румунських діячів*, Lviv Polytechnic National University Institutional Repository, Львів, 2014, С. 132. URL: <http://ena.lp.edu.ua> (дата звернення: 02.04.2018).

⁷ *Одесский листок*, 1918, 11 января.

антирумынский фронт. Другая часть воспользовалась железной дорогой для выезда в Киев, опасаясь не столько потенциального приближения линии фронта, сколько спасаясь от возможного заключения в тюрьму большевистскими репрессивными структурами, которые разворачивали тактику «красного» террора⁸. Командование Одесским военным округом (далее – ОВО, начальник штаба генерал Г. Елчанинов), которое подчинялось правительству УНР, пыталось успокоить общественность. Оно объясняло действия армии соседней страны как такие, что направлялись на защиту продовольственных складов, предназначенных для румынских военных на основе действующей военной конвенции⁹.

Повседневная жизнь горожан была дополнительно обременена грузом острого военно-политического противостояния, которое охватило Одессу в ночь с 26 на 27 января 1918 г., и стало одним из эпизодов российско-украинской войны. А уличные бои между украинскими военными подразделениями и пробольшевистскими вооруженными отрядами продолжались четыре дня. В результате власть перешла к Военно-революционному комитету (председатель В. Юдовский), который приступил к реализации политических, военных и дипломатических задач, поставленных перед ним в Петрограде. Одно из них лежало в плоскости урегулирования российско-румынских отношений на выгодных для правительства В. Ленина условиях. При этом российские революционеры *de facto* не признавали существования УНР¹⁰, государственные границы которой примыкали непосредственно к левому берегу Днестра.

Одновременно с устранением власти УНР в Причерноморском регионе большевики выстраивали линию поведения в отношении Румынского королевства. Одним из элементов которой на местном уровне стало решение Румчерода (*сокращенно от Центральный исполнительный комитет советов солдатских, матросских и рабочих депутатов Румынского фронта, Черноморского флота и Одесского военного округа – Т. В.*) от 3 февраля 1918 г. объявить Одессу на осадном положении, сформировать добровольческие отряды и срочно отправить их против румынских войск¹¹. Острота опасности в информационном пространстве города усилилась и благодаря заявлениям фракций гласных городской думы. Они посетили Румчерод и рассказали общественности, что «объектом операции румынских войск является Одесса, они движутся организованно, их много, хорошо обеспечены артиллерией и

⁸ *Ibidem*, 9 января, 11 января.

⁹ *Ibidem*, 9 января.

¹⁰ *Южная мысль*, 1918, 9 января.

¹¹ *Одесский листок*, 1918, 23 января, *Южная мысль*, 1918, 23 января.

продовольствием». По оценкам гласных Бухарест нуждался в городе как важном пункте, который подпитывал Румынский фронт¹².

Городская дума Одессы солидаризировалась с большевиками не только в вопросе оценки «румынской угрозы», но и необходимости принятия соответствующих мер. Партийные фракции в ходе заседания думы 7 февраля предлагали свое видение резолюции «по факту вторжения румынских войск на территорию Российской Республики». В заглавную часть отчета о заседании думы был внесен тезис об угрозе вступления иностранных войск в Одессу. А контекст событий привязывался к желанию внутренней контрреволюции, при поддержке внешних сил, подавить революцию в России, ликвидировать демократические институты, к которым гласные, представлявшие в своем большинстве российские и еврейские социалистические партии, относили и органы самоуправления, избранные летом 1917 г. Во время обсуждения вопроса гласными акценты расставлялись на экономических последствиях, которые могли иметь разрушительный характер для города, даже угрозах «возвращения крестьян Бессарабии к крепостничеству», репрессиях по отношению к местным евреям, поскольку, по мнению ораторов, «румынская оккупация имела реакционный, шовинистический и погромный характер»¹³.

Подобная терминология и стилистика проектов резолюции не оставляла сомнений в рекомендациях относительно путей преодоления угрозы. Они сводились к отрицанию возможности отторжения отдельных территорий от остальной части Российской республики и требования вывести румынские войска с Бессарабской губернии. Большинство фракций призывали всеми силами защищать «русскую революционную демократию», признавали, что следует принимать меры по обеспечению горожан продовольствием, питьевой водой, санитарными услугами, обеспечить функционирование всех общественных заведений, осуществлять разъяснительную информационную политику¹⁴.

В конце концов, заключительная резолюция думы, которая базировалась на предложениях двух партий (РСДРП(м) и Бунда), отвергала резкую политическую оценку событий. Она сосредоточилась на ожидании переговорным путем снять нависшую угрозу войны и сконцентрироваться на вопросах функционирования городских служб, прежде всего водопровода. При этом гласные отклонили предложения фракций Партии народной свободы прислать на переговоры отдельную думскую делегацию и Объединенной

¹² *Одесский листок*, 1918, 24 января, *Южная мысль*, 1918, 24 января.

¹³ *Держархів Одеської області*, ф. 16, оп. 123, спр. 1268, арк. 14-15.

¹⁴ *Ibidem*.

еврейской социалистической рабочей партии по формированию вооруженных революционных отрядов¹⁵.

Учитывая повышенный интерес общественности к описанной ситуации редколлегия «Одесского листка» поместила на страницах издания собственный аналитический материал с красноречивым лейтмотивом «Что угрожает Одессе?». Он наполнялся тремя основными тезисами: 1) приближение румынской армии к городу и подготовка к отпору, где большие надежды возлагались на действия военно-морского флота, который вместе с регулярными войсками и добровольцами, при поддержке населения, поможет отстоять Одессу; 2) опасения оказаться без питьевой воды, поскольку водопроводная станция «Днестр» (вблизи Беляевки) могла попасть в руки наступающей армии, потому следует думать об обустройстве колодцев, а также решать вопросы продовольственного и санитарного состояния Одессы на случай непосредственных военных действий; 3) организация эвакуационных мероприятий¹⁶.

Из вышесказанного видно, что потенциальная проблема нехватки питьевой воды признавалась одной из самых критических, поскольку о ней неоднократно упоминали гласные городской думы и журналисты¹⁷. Через несколько дней на страницах «Одесского листка» сообщалось о приказе штаба ОВО по «подготовке всех войск к отражению румын»¹⁸, которым по слухам, что явно не соответствовали действительности, должны были помочь подразделения украинской армии, которые вроде бы неожиданно появились на окраинах города. Военная тематика нашла свое продолжение в обсуждении тактических особенностей наступательных действий и возможных маневров соответственно румынской и российской армий. Представление о настроениях одесситов в те дни можно расширить за счет утверждения военного обозревателя газеты «Одесский листок». Он сообщал, что мирному населению движение подразделений противника кажется удивительно медленным. Сам автор объяснял темп маневра румынских подразделений соответствию элементарным правилам оккупационных операций – обеспечение тыла, захват важных пунктов и небольшое количество жертв¹⁹.

Вместе с тем город также находился в ожидании положительных известий о восстановлении перемирия в румыно-российской войне, поскольку в Яссах продолжались переговоры между конфликтующими сторонами. Также

¹⁵ *Ibidem*, арк. 16.

¹⁶ *Одесский листок*, 1918, 25 января.

¹⁷ *Ibidem*, 27 января, 28 января, 30 января и др.

¹⁸ *Ibidem*, 28 января.

¹⁹ *Ibidem*, 30 января.

стоит отметить, что большевики пытались воспользоваться противостоянием для экспорта революции на территорию Румынии, а его представители в Одессе имели определенные разногласия относительно поставленной задачи, которые частично освещались на страницах прессы. Так, по данным журналистов группа Х. Раковского (сконцентрирована в президиуме Румчерода) считала, что с соседней страной следует вести войну до победного конца, до полной победы над «румынской олигархией и полной победы русской революции». Их оппоненты из интернациональной секции Румчерода считали, что румынский пролетариат еще не готов к поставленной цели, потому что в их государстве не сложились для этого ни экономические, ни социальные условия. Поэтому следует реализовать благоприятную международную ситуацию и начать мирные переговоры. Результатом дискуссии стала победа группы Х. Раковского, авторитет которого был непререкаемым в решении «румынского вопроса». Он активно лоббировал свои взгляды в Румчерода и Совнарком Одесской советской республики²⁰, поэтому центральный исполнительный комитет Румчерода решил отклонить мирные предложения и продолжить войну. В ответ члены интернациональной секции подали в отставку²¹.

Позиция президиума Румчерода согласовывалась с намерениями правительства Российской советской республики, которое 6 февраля 1918 г. создало Верховную автономную коллегия по российско-румынским делам во главе с Х. Раковским²². Петроград склонялся к ультимативной форме общения с Бухарестом. Требования большевистской России к Румынии сводились к выполнению последней следующих пунктов: 1) как можно скорее вывести свои войска из Бессарабии, 2) вернуть захваченное имущество, 3) пропустить с фронта российские подразделения, которые не должны быть разоружены, 4) освободить всех арестованных революционеров, 5) выдать Российской советской республике бывшего командующего Румынским фронтом генерала Д. Щербачёва и других лиц. Кабинет министров А. Авереску соглашался на прекращение боевых действий, но на ультиматум Верховной автономной коллегии от 15 февраля ответ не поступил. Что спровоцировало возобновление военного противостояния, казнь румынскими властями заподозренных в

²⁰ Волковинський В. М., Кульчицький С. В. *Християн Раковський: Політичний портрет*, К., Видавництво політичної літератури України, 1990, С. 58.

²¹ *Одесский листок*, 1918, 2 февраля, 4 февраля.

²² Кульчицький С. *Румунія і Молдова: дві країни, одна нація*, Регіональна історія України: зб. наук. статей / Гол. ред. В. Смолій; відп. ред. Я. Верменич; НАН України; Ін-т історії України, відділ історичної регіоналістики, К., Інститут історії України, 2013, Вип. 7, С. 89-90.

революционной деятельности пленных российских солдат и собственных подданных, переход в состояние заложников румынских политических деятелей, которые находились в Одессе. Дунайская флотилия начала готовиться к высадке десанта в порту Галаца²³.

Подготовка к продолжению военных действий сопровождалась проведением публичных массовых мероприятий, организованных большевистской властью Одессы. Так, 17 февраля у памятника А. Пушкину состоялся большой митинг лиц, которые имели румынское подданство. По оценке периодической печати они протестовали против «аннексионистских стремлений румынского правительства». Среди демонстрантов было много рабочих и военных, которые после каждого выступления стреляли залпом из винтовок в сторону моря, а затем продефилировали по улице Дерибасовской²⁴.

Отклонение правительством Румынии выдвинутого ультиматума трактовалось руководством Одесской советской республики как очередной повод для мобилизации ресурсов. Поэтому 23 февраля Румчерод окончательно ввел осадной состояние в Одессе²⁵, хотя предыдущее решение датировалось еще 3 февраля. В конце месяца одесская пресса опубликовала полный текст декрета № 3 Верховной автономной коллегии по российско-румынским делам. Он был издан в Одессе 27 февраля 1918 г. за подписью председателя коллегии Х. Раковского, начальника штаба Румынского фронта Смирнова, комиссара организационного отдела штаба Одесской области и Румынского фронта Серебренникова. Главный акцент в документе был сделан на привлечении румын к борьбе против собственного правительства, а также ограничительных мерах по отношению к тем подданным королевства, кто не придерживался социалистической идеологии²⁶.

Создание румынских отрядов в Одессе исследовал советский историк В. Коновалов, который выяснил, что идея их появления датируется 23 декабря 1917 г., в период работы 2-го съезда Румчерода. В ходе переговоров между делегатами мероприятия А. Николау и А. Кривошеева последний высказал предложение привлечь к большевистским военным структурам тех подданных королевства, которые в большом количестве находились в городе. Ими были военнопленные, а также рабочие румынских предприятий, эвакуированных в годы Первой мировой войны в Одессу, матросы торговых кораблей и другие лица. Агитацией среди румын занимались сторонники марксистской идеологии – М. Бужор (один из лидеров Румынской социал-демократической

²³ *Ibidem*, С. 91.

²⁴ *Одесский листок*, 1918, 6 февраля.

²⁵ *Ibidem*, 26 февраля.

²⁶ *Ibidem*, 27 февраля.

рабочей партии²⁷), А. Залик, А. Николау и Г. Стройчиу. Они в перспективе рассчитывали использовать созданное вооруженное подразделение для распространения революции в Румынии. Им удалось сагитировать несколько сотен человек, которых большевики, вместе с другими подобными отрядами (сербским, чешским, польским и венгерским), использовали в уличных боях в Одессе в январе 1918 г. как часть международного подразделения Красной гвардии. Объединенный отряд насчитывал около 800 человек и возглавлялся Г. Стройчиу²⁸. По данным «Южной мысли» на формирование румынских революционных батальонов румынскому революционному комитету было ассигновано 15 тыс. руб²⁹.

Обнародованный декрет расширяет представление о системе мер по мотивации добровольцев. В частности Верховная коллегия сообщала про их запись в вооруженные подразделения, в том числе обслуживающие (технические, санитарные, транспортные, службы обеспечения и т.д.), в течение пяти дней (27 февраля – 3 марта) по адресу – улица Прохоровская, 46. Видимо там располагалась особая комиссия при румынском революционном батальоне. Румынским матросам, которые находились в Одессе и вблизи города, предлагалось посетить комитет румынского морского батальона на судне «Дуростор». Всем добровольцам анонсировали денежное вознаграждение, а их семьям, если они жили на подконтрольной большевиками территории, адекватное пищевое обеспечение. Для родственников, которые находились в Румынии, Верховная коллегия обещала вносить определенную сумму денег на счета отделений Государственного банка для выдачи при ближайшей возможности. Семьям погибших предусматривали выплачивать единовременное пособие в сумме 1000 руб. и пожизненную пенсию идентичного объема что и российским военным³⁰.

Введение чрезвычайного правового режима сопровождалось постановлением комиссара разведывательного и контрразведывательного отдела штаба Румынского фронта и ОВО Шашина. Документ адресовался тем категориям румын, которые не демонстрировали желания воевать против своей страны, женщин и детей в возрасте до 16-ти лет, проживающих без родителей. Согласно обнародованному постановлению все лица, которые проживали в районе Бульварного и Херсонского комиссариатов города, обязывались 27-29 февраля появиться с документами в бюро регистрации

²⁷ *Держархів Одеської області*, ф. Р-3829, оп. 1, спр. 18, арк. 163.

²⁸ Коновалов В. Г. *Подвиг «Алмаза»*. Документальная повесть. – 2-е изд., перер. и доп., Одесса, Маяк, 1989, С. 153.

²⁹ *Южная мысль*, 1918, 25 января.

³⁰ *Одесский листок*, 1918, 27 февраля.

(председатель В. Златин) по улице Новосельского, 64. В противном случае им грозил немедленный арест и решение революционного трибунала. Сочетание различных граней реальности проявлялось и в создании 1-го боевого отряда террористов во главе с Я. Зайдлером, который прибыл в Одессу для «беспощадной борьбы с румынской олигархией, которая осмелилась вместе с дезертиром Щербачевым наступать против русской революции»³¹.

Меры контроля и влияния над потенциально нелояльной частью жителей Одессы также предусматривали изъятие денег и драгоценностей. Таким образом власть решала сразу две задачи – получала дополнительные ресурсы для собственных нужд и ставила в зависимость от себя очерченную группу людей. Поэтому Верховная автономная коллегия в лице Х. Раковского и управляющего делами М. Брашована пригласила тех подданных Румынского королевства, кто имел сейфы в банке местного отделения Лионского Кредита появиться 1 марта 1918 г. на 12.00 час. для ревизии вкладов в ячейках. Соответствующая процедура предусматривала присутствие представителя Верховной коллегии, комиссара финансов Одесской советской республики и консула США в качестве защитника интересов вкладчиков. В случае игнорирования приглашения со стороны клиентов банка им угрожали осуществить задуманное без их участия³².

Антирумынский дискурс присутствовал в действиях большевиков и в таком виде ограничения гражданских прав и свобод как арест. Методы лишения свободы в кратко- и среднесрочной перспективе использовались еще до формального установления большевистской власти в Одессе, о чем упоминали в своей монографии советские историки³³ и регулярно писали местные газеты. Их арест пресса непосредственно связывала с продвижением румынских войск по территории Бессарабии³⁴. Подтверждали обоснованность заключения румын и гласные городской думы, которые в связи с распространением слухов об исчезновении людей в период «красного» террора, проверяли все места содержания подозреваемых³⁵.

Формирование шаблона «румынской угрозы» также предусматривало поиск агентов враждебной страны. О количестве мнимых или реальных шпионов говорить сложно, мы не встречали обобщенных данных по указанной

³¹ *Ibidem*, 27 февраля.

³² *Одесский листок*, 1918, 1 марта, *Южная мысль*, 1918, 1 марта.

³³ Волковинський В. М., Кульчицький С. В. *Християн Раковський: Політичний портрет*, К., Видавництво політичної літератури України, 1990, С. 59.

³⁴ *Одесский листок*, 1918, 9 января, 11 января и др., *Южная мысль*, 1918, 23 января, 25 января, 30 января, 1 февраля и др.

³⁵ *Держархів Одеської області*, ф. 4, оп. 4, спр. 135, арк. 59.

категории лиц, но в отчете делегации гласных думы содержался фрагмент о румынском лейтенанте-фармацевте, у которого при обыске нашли бинокль. Наличие оптического прибора трактовалось Румчеродом как принадлежность к корректировщикам артиллерийским огнем в пользу Румынии³⁶. Таким образом, подданные королевства становились заложниками ситуации, с перспективами, которые зависели исключительно от решения высших должностных лиц Одесской советской республики. Которые часто затягивали вопрос их освобождения до неопределенной даты³⁷. А в ходе эвакуации подразделений Красной армии в Севастополь 65 заключенных румын были насильно вывезены большевиками из Одессы³⁸.

В первой декаде марта 1918 г. был заключен русско-румынский договор, который еще называют соглашением Х. Раковского – А. Авереску. Согласно подписанному документу румынские войска на протяжении двух месяцев должны были оставить Бессарабию³⁹. Мирные переговоры и достижение компромисса сняло с повестки дня жизнедеятельности Одессы вопрос «румынской угрозы», которая уступила место другим вызовам политического и социально-экономического характера. Они определялись возвращением города под юрисдикцию УНР, правительство которой было вынуждено учитывать присутствие армий стран Четверного союза на территории Украины.

Таким образом, в течение января – февраля 1918 г. крупнейший город Северного Причерноморья не только стал свидетелем кровавых уличных боев между подразделениями армии УНР и большевистскими отрядами, и последующей смены власти, но и оказался перед мнимой угрозой оккупации со стороны румынских войск. Ментальное пространство пограничной Одессы можно условно разделить на две составляющие, одна из которых прослеживается на примере настроений рядовых жителей города. Реакция населения на продвижение военных подразделений Румынии по территории Бессарабской губернии имела панический характер и остается на уровне дискретных представлений о ходе военных действий и возможных последствий в контексте приближения линии фронта непосредственно к Одессе.

³⁶ *Ibidem*, ф. 4, оп. 4, спр. 135, арк. 59-60 зв.

³⁷ *Южная мысль*, 1918, 28 февраля.

³⁸ *Одесские новости*, 1918, 20 марта.

³⁹ Кульчицкий С. *Румыния и Молдова: две страны, одна нация*, Регіональна історія України: зб. наук. статей / Гол. ред. В. Смолій; відп. ред. Я. Верменич; НАН України; Ін-т історії України, відділ історичної регіоналістики, К., Інститут історії України, 2013, Вип. 7, С. 91.

Более информативным является отношение к неизвестным ранее вызовам со стороны органов местного самоуправления и руководства Одесской советской республики. Формирование собственной позиции органами власти происходило путем анализа возможных потрясений в политической, хозяйственной и социальной сферах. При этом городская дума сочла необходимым акцентировать внимание на решении вопросов обеспечения Одессы продуктами питания, питьевой водой и санитарными условиями. Совнарком Одесской советской республики сосредоточился на проблемах политического характера, где выделялось несколько важнейших линий обсуждения: 1) выделение потенциально нелояльной части населения города, прежде всего подданных Румынского королевства, в отношении которых часто использовался фактически метод заложничества, 2) мобилизация человеческих ресурсов для организации отпора наступающим подразделениям, 3) организация румынских вооруженных отрядов с целью использования их для экспорта революции в Румынию, 4) дискуссии о перспективах мирных переговоров с румынской делегацией в Яссах.

После примерно месячного периода распространения слухов о «румынской угрозе», указанная тема постепенно исчезает из информационного пространства Одессы, поскольку движение подразделений армии соседней страны в сторону города имело спорадический характер. На рубеже зимы – весны 1918 г. она меняется на ожидание возможного вступления в Одессу армий стран Четверного союза, с которыми правительство УНР заключил Брестский мирный договор, и получило военную помощь для освобождения территории Украины от российской Красной армии.

Valentin BODEA*

VIAȚA POLITICĂ ÎN ORAȘUL GALAȚI DE LA MAREA UNIRE ȘI PÂNĂ LA DEPLINA INSTAURARE A REGIMULUI COMUNIST

POLITICAL LIFE IN THE TOWN OF GALAȚI, FROM THE GREAT UNIFICATION AND UNTIL THE COMPLETE INSTALLATION OF THE COMMUNIST REGIME

- Abstract -

The study of political life allows us to understand some important mechanisms which define the existence of a community, in a particular historical age. For an urban center such as the town of Galați, the issue of political life can be approached only considering it within the large political frame of the whole country. We have to discover the way the national political frame influenced, in various ways, the local situation. The relations between the central and the local institutions, between the government and the local authorities, between the parties and their local branches will be under scrutiny. Moreover, the paper will analyse the involvement of the local political elites in the process of mass mobilization during the electoral campaigns. As examples, we have chosen four of the most important parliamentary elections that took place between 1918 and 1948: those from 1922, 1928, 1937 and 1946. We investigated the functioning of the local political system and its dependency on the national political tendencies.

Keywords: party; parliamentary elections; universal vote; electoral list; distinctive mark.

Cadrul național

Înainte de a ne referi la situația politică din orașul Galați și județul Covurlui, se cuvin câteva precizări legate de sistemul electoral din România în perioada analizată în acest articol. Prezentarea cadrului legislativ va contribui la mai buna

* Muzeul de Istorie „Paul Păltănea” Galați (valentin_bodea04@yahoo.com).

înțelegere a funcționării mecanismelor politice locale cu prilejul celor patru scrutine parlamentare pe care le vom analiza în detaliu.

În 1917, pe fondul desfășurării Primului Război Mondial, clasa politică românească și Regele Ferdinand I au promis reformarea sistemului electoral și extinderea drepturilor politice. Articolele 57 și 67 din Constituția României au fost modificate și s-a introdus votul universal, egal, direct, secret, obligatoriu, cu scrutin de listă și cu reprezentarea proporțională a minorităților¹. Guvernul condus de generalul Constantin Coandă a inițiat Decretul-Lege privind introducerea votului universal, document semnat de Regele Ferdinand I și publicat în „Monitorul Oficial” pe data de 3/16 noiembrie 1918².

Alegerile se desfășurau în circumscripții electorale, fiecare județ reprezentând o astfel de circumscripție. În fiecare județ se alegea câte un deputat la fiecare 30.000 locuitori și la fracțiuni suplimentare superioare numărului de 20.000 locuitori. La Senat, normele de reprezentare erau de 70.000 persoane și, respectiv, la fracțiuni suplimentare superioare numărului de 47.000 locuitori³. Universitățile trimiteau senatori aleși din rândul profesorilor și agregăților titulari, iar membrii de drept ai Senatului erau moștenitorul Tronului (de la vârsta de 18 ani împliniți), mitropoliții și episcopii eparhioți. Putea fi ales deputat orice cetățean român cu domiciliul în România, în vârstă de 25 de ani împliniți și care se bucura de exercițiul drepturilor civile și politice. Pentru Senat, vârsta minimă era de 40 de ani. Votul era secret, iar alegătorul vota cu ghereta închisă. Acesta ștergea din buletinul de vot listele sau candidații pe care nu-i dorea, lăsând neatinsă lista sau numele candidaților pe care astfel îi vota⁴.

Cetățenii români în vârstă de peste 21 de ani aveau drept de vot pentru Adunarea Deputaților, iar cei peste 40 de ani și pentru Senat. Membrii Senatului rezultau în urma a patru tipuri de alegeri: 1) prin votul universal al cetățenilor bărbați cu vârsta de peste 40 de ani; 2) prin alegeri organizate la nivelul consiliului județean și al consiliilor comunale; 3) prin alegeri organizate de Camerele de Comerț, Industrie, Muncă și Agricultură; 4) prin alegeri la nivelul universităților⁵. Fiecare partid politic avea un semn electoral propriu pentru a ușura votul alegătorilor, mulți dintre ei neștiutori de carte. Decretul-Lege din aprilie 1920 a decis ca un deputat să fie ales la 50.000 de cetățeni, iar un senator de 100.000 de cetățeni. Astfel se reducea numărul deputaților de la 568 la 369 și al senatorilor de la

¹ Ioan Scurtu, Ion Bulei, *Democrația la români 1866–1938*, Editura Humanitas, București, 1990, p. 36.

² Ioan Scurtu, Ionuț Cojocaru, *Ion I.C. Brătianu*, Editura Enciclopedică, București, 2017, p. 128.

³ Ioan Scurtu, Ion Bulei, *op. cit.*, p. 36.

⁴ *Ibidem*.

236 la 198. Constituția României din martie 1923 a confirmat prevederile Decretului-Lege din noiembrie 1918, sporind din nou numărul senatorilor de drept⁶.

Pe 27 martie 1926 s-a adoptat o nouă lege electorală privind centralizarea rezultatelor, repartitia mandatelor și proclamarea aleșilor. Articolul 90 prevedea că pentru repartizarea mandatelor partidelor politice la nivel național se derulau următoarele operațiuni: a) se centraliza la nivel național numărul votanților, al buletinelor anulate și al voturilor întrunite de fiecare partid politic, după datele primite de la birourile electorale județene; b) se calcula procentul de voturi obținut de fiecare partid politic raportat la numărul total al votanților din întreaga țară. Partidul politic ce întrunea cel mai mare număr de voturi, dar cel puțin 40%, se declara grupare majoritară, iar celelalte grupări minoritare; c) se calculau procentele obținute de fiecare partid la nivel de circumscripție, raportat la numărul votanților din acea circumscripție. Din numărul mandatelor stabilit prin lege la nivel național se reduceau mandatele atribuite partidelor politice minoritare în circumscripțiile electorale, unde acestea întruniseră majoritatea absolută, chiar dacă nu obținuseră 2% la nivel național. Partea rămasă se împărțea în două: jumătate se repartiza grupării majoritare, iar cealaltă se împărțea între toate partidele politice, inclusiv grupării majoritare, proporțional cu ponderea fiecăruia⁷.

Legea electorală aducea un element de noutate și în procedura de vot: fiecare alegător vota cu ștampila, care purta cuvântul votat și se aplica pe lista de candidați dorită. Prin legea electorală se stabilea și numărul parlamentarilor: 387 deputați și 113 senatori (colegiul universal). În ceea ce privește sistemul de organizare și desfășurare a alegerilor, fiecare alegător era înscris pe listă electorală, realizată pe localități, care se verifica anual. Cetățenii cu drept de vot primeau o carte de alegător. În vederea pregătirii formalităților premergătoare alegerilor, în fiecare circumscripție se institua un birou electoral, care funcționa pe lângă tribunalul județean și era prezidat de magistratul cel mai înalt în grad al tribunalului. Birourile electorale supravegheau imprimarea și distribuirea cărților de alegător, rezolvau eventualele plângeri cu privire la distribuirea lor, primeau declarațiile de candidatură, stabileau secțiile de votare și localurile de vot, se îngrijeau de imprimarea buletinelor de vot și de distribuirea lor la secțiile de votare, totalizau voturile exprimate în circumscripție și le comunicau Comisiei Centrale Electorale și proclamau rezultatul în alegerile unde legea le permitea acest drept, eliberau deputaților și senatorilor, ca și supleanților certificatul constatator al mandatului

⁵ *Ibidem*, pp. 25–26.

⁶ *Ibidem*, p. 37.

⁷ *Ibidem*, pp. 37–38.

obținut, primeau contestații cu privire la alegeri și le înaintau Comisiei Centrale sau birourilor Adunărilor legiuitoare⁸.

Declarația de candidatură se depunea la Biroul Electoral Județean (BEJ) și trebuia propusă de cel puțin 20 de alegători din circumscripție pentru Adunarea Deputaților și de cel puțin 10 alegători din circumscripție pentru Senat. La nivel național exista Comisia Centrală Electorală alcătuită din cinci membri: un președinte și un consilier de la Înalta Curte de Casație și Justiție, un președinte de la Consiliul Legislativ, doi președinți ai Curții de Apel din București. Aceasta alcătua tabloul de semne distinctive și acorda autorizații BEJ-urilor pentru imprimarea lor pe buletinele de vot, centraliza rezultatele voturilor exprimate, repartiza mandatele și proclama deputații aleși și pe supleanții lor, judeca eventuale contestații cu privire la nereguli legate de semnele distinctive sau numerele de ordine ale listelor, precum și contestațiile îndreptate în contra respingerii ilegale a unei propuneri de candidatură. Listele de candidați erau imprimate pe buletinele de vot în ordinea înregistrării lor, iar cheltuielile de imprimare a buletinelor erau suportate în mod egal de toți candidații.

Pentru garantarea secretului votului și a legalității alegerilor, candidații înscriși pe o listă aveau dreptul de a desemna doi delegați și doi asistenți la fiecare secție de votare, care aveau drept de control asupra tuturor actelor realizate de biroul alegerii. Votarea se desfășura într-o singură zi, între orele 08.00–20.00. La încheierea votării, președintele proceda, în prezența candidaților, a delegaților și asistenților, la despuierea scrutinului. Președintele citea, la deschiderea fiecărui buletin de vot, cu glas tare, lista candidaților care a fost votată, iar rezultatul votului se consemna în două liste, una întocmită de către grefier și alta de unul dintre asistenți. La final se încheia un proces-verbal care se semna de către grefier și asistenți. Dosarul alegerilor se înainta președintelui BEJ, iar acesta transmitea rezultatele obținute, la nivelul întregului județ, către președintele Comisie Centrale. Legea electorală mai prevedea obligativitatea votului, iar cei care nu se prezentau la urne primeau sancțiuni financiare⁹.

Prin decretul numărul 2219 din 13 iulie 1946, publicat în „Monitorul Oficial” două zile mai târziu, guvernul Petru Groza a adoptat o nouă lege electorală prin care alegerea deputaților se realiza de către cetățenii români în vârstă de cel puțin 21 de ani. În Adunarea Deputaților puteau fi aleși cetățeni români cu domiciliul în România, în vârstă de cel puțin 25 de ani. Femeile aveau drept de vot și puteau candida în aceleași condiții ca bărbații. Erau nedemni de a fi alegători sau

⁸ *Ibidem*.

⁹ *Ibidem*, p. 39.

aleși cei condamnați sau compromiși politic pentru activitatea din perioada celui de-al Doilea Război Mondial¹⁰.

Alegerile parlamentare se organizau în circumscripții electorale prin vot universal, direct, egal și secret, pe scrutin de listă și pe baza reprezentării proporționale. Fiecare județ era o circumscripție electorală. Numărul deputaților pentru fiecare circumscripție electorală se stabilea în raport cu numărul populației constatat în ultimele statistici oficiale. Un deputat era ales la fiecare 40.000 de locuitori. Resturile mai mari de 20.000 de locuitori dădeau dreptul la încă un mandat¹¹. În această lege nu se precizează nimic despre alegerile pentru Senat, fapt ce duce cu gândul la desființarea sistemului parlamentar bicameral și înființarea unui legislativ monocameral (în genul Marii Adunări Naționale de mai târziu).

Reașezarea politică în primii ani interbelici. Alegerile din 1922

Înainte de a prezenta situația partidelor politice și a alegerilor din județul Covurlui vom face sumare referiri la situația politică la nivel național în primii ani ai perioadei interbelice. După ce, începând cu luna martie 1918, România fusese guvernată de un executiv condus de liderul Partidului Conservator, Alexandru Marghiloman, previzibila înfrângere a Puterilor Centrale a adus la putere cabinetul de uniune națională ce îl avea în frunte pe generalul Constantin Coandă (octombrie – noiembrie 1918). A urmat apoi un guvern condus de Ion I.C. Brătianu, care și-a dat demisia pe fondul nemulțumirilor față de clauzele Tratatului de Pace cu Austria. Ultimele luni ale anului 1919, au adus la putere guvernul generalului Arthur Văitoianu, care a organizat primele alegeri parlamentare generale pe baza votului universal.

În campania electorală premergătoare alegerilor din 1919, Partidul Național Liberal (PNL) a atacat opoziția, afirmând că nu se prezenta la alegeri de frica confruntării cu alegătorii, și a atras votanți abandonati de Liga Poporului. Liga Poporului nu participa la alegeri, deoarece generalul Alexandru Averescu era nemulțumit că nu a fost propus în funcția de prim-ministru. Aceasta a încercat alianțe electorale cu conservatorii și cu socialiștii, dar fără succes. Totuși, a reușit să-i determine pe socialiști să nu participe la alegeri. Partidul Țărănesc (PT) a încercat să colaboreze cu Liga Poporului, condusă de generalul Alexandru Averescu, dar a fost refuzat și s-a îndreptat către Partidul Naționalist Democrat (PND) condus de Nicolae Iorga, cu care a încheiat o alianță electorală¹².

¹⁰ Radu Pisić, *Adevărul despre alegerile din 19 noiembrie 1946 (analiză de presă)*, Editura „Fiat Lux”, București, 1996, pp. 100–101.

¹¹ *Ibidem*, p. 102.

¹² Gh.I. Florescu, I. Saizu, *Alegerile parlamentare din România (1919-1922)*, în „Cercetări istorice”, nr. IV, Muzeul de Istorie a Moldovei, Iași, 1973, p. 315.

La 5 septembrie 1919, a avut loc o întrunire a Partidului Conservator Progresist (PCP) din Covurlui, condus de George Aslan, unde s-au stabilit candidații pentru alegeri și s-a expus atitudinea lui Alexandru Marghiloman despre politica externă, acesta îndemna la rezistență, pentru a salva prestigiul și demnitatea națională. La 9 octombrie 1919, Alexandru Marghiloman aflat în campanie electorală a vizitat orașul Galați, unde a precizat că nu era vinovat pentru Pacea de la București, ci adevărații vinovați erau cei care au semnat preliminariile de la Bufta. PNL din Covurlui, condus de Mihail G. Orleanu a organizat la 22 octombrie 1919, o întrunire unde s-a discutat despre măsurile luate de PNL și care au avut efecte benefice pentru cetățeni precum: reforma electorală, reforma agrară, măsuri pentru protecția muncitorilor. Partidul Socialist din Covurlui a organizat o întrunire electorală cu alegătorii săi, unde a arătat că votul universal nu era aplicat corect, deoarece mulți alegători nu au fost trecuți pe liste. Totodată, era evidențiată superioritatea programului social, care era conform cu interesele țării¹³.

Partidul Socialist avea o secțiune la Galați la sfârșitul anului 1918, cu 36 de membri, iar în 1919, aceasta număra 300 de membri. La 14 aprilie 1919, a avut loc ședința secțiunii, unde s-a discutat despre pregătirile pentru sărbătorirea zilei de 1 mai și despre protestul muncitorilor gălățeni împotriva condamnării la București a celor implicați în procesul de la 3 decembrie 1918. A fost prezidată de I. Arhip și s-a bucurat de prezența delegatului muncitorilor din București, Gheorghe Petrescu-Ghempet, care a vorbit muncitorilor prezenți în sală, despre procesul de la București, protestând atât împotriva arestărilor și condamnărilor, cât și a măsurilor autoritare care au fost luate de cei aflați la putere împotriva mișcării muncitorești. Totodată a vorbit de necesitatea intensificării luptei Partidului Socialist pentru victoria proletariatului. I. Arhip a condamnat guvernul aflat la conducerea țării pentru reprimarea violentă a mișcării muncitorești¹⁴.

La 1 mai 1919, la Galați muncitorii au organizat un miting în sala Teatrului Central, unde au votat o moțiune prin care se solidarizau cu cauza muncitorilor închiși și condamnați la noi și pretutindeni, și totodată lansau un apel către proletariatul mondial pentru a împiedica războiul care se ducea împotriva muncitorilor din Ungaria și Rusia. În 1919, Constantin Mănescu a fost însărcinat de Comitetul executiv al Partidului Socialist cu activitatea de propagandă și îndrumare a mișcării socialiste din Galați și Brăila. Ziarul „Socialismul” menționa că „Galații își reiau vechea înfățișare a unui centru de agitație muncitorească. Consfătuirile se

¹³ Bogdan Murgescu, Andrei Florin Sora, *România Mare votează: alegerile parlamentare din 1919 „la firul ierbii”*, Editura Polirom, Iași, 2019, pp. 250-251.

¹⁴ Leon Eșanu, *Activitatea secțiunii din Galați a Partidului Socialist în anii 1919-1921*, în „Danubius”, VI-VII, Galați, 1973, p. 260.

țin lanț. Nicio breslă n-a rămas neorganizată în sindicate”¹⁵. Secțiunea din Galați a Partidului Socialist a desfășurat o activitate intensă în satele și comunele din județul Covurlui, prin manifeste, organizarea unor întruniri și trimiterea de delegați care trebuiau să explice poziția mișcării muncitorești față de problemele țăranilor. Manifestele îi chemau la luptă pe săteni alături de muncitori pentru revendicări precum: impozit progresist, pământul să aparțină celor care-l muncesc, moșiile să fie expropriate și statul să-i ajute pe săteni cu bani, mașini și semințe etc.

În campania electorală din anul 1919, candidații socialiști Gheorghe Mușetescu, A. Costescu, Dumitru Stoiculescu, Ionescu Veron, Gheorghe Popp și Gheorghe Oprescu au ținut adunări în sala Teatrului Central și au vizitat satele și comunele din județul Covurlui, unde au expus programul mișcării socialiste. La una din adunările de la Teatrul Central prezidată de I. Petrovici, au vorbit V. Ghițescu, I. Costescu, B. Berea și Gheorghe Cristescu, delegatul muncitorilor din București și al Comitetului executiv al Partidului Socialist. Aceștia au condamnat modul incorect în care s-au organizat alegerile de către guvernul liberal, iar Gheorghe Cristescu a amintit de martirii clasei muncitoare și amenința cu acțiuni de stradă la deschiderea Parlamentului¹⁶. Grigore Trancu-Iași a negociat în vara anului 1919, trecerea Partidului Muncii în bloc la Partidul Socialist, dar fără succes. Acesta amintea că sediul Partidului Socialist din Galați era în strada Instrucției, iar din Comitetul executiv al partidului făceau parte muncitorii Stoiculescu, Siliștreanu, Ionescu, Mănescu și Arhip¹⁷.

Alegerile parlamentare s-au desfășurat în perioada 2-9 noiembrie 1919. La Adunarea Deputaților s-au depus la BEJ Covurlui nouă liste electorale. Lista 1 a fost depusă de PNL cu următorii candidați: M.G. Orleanu, Ștefan H. Ștefan, Panait Oardă, Alecu N. Dumitriu, Ene Patriciu, Vasile Lungu. Pe listele 2, 3, 4 și 5 figurau candidați independenți precum: Const. Constantinescu, Anastase Veniamin, Ion Calavre, Miltiade Cutava. Lista 6 a fost depusă de Partidul Socialist cu următorii candidați: Ilie Moscovici, Alex. Oprescu, Alex. Costescu, Dumitru Stoiculescu, Const. Petrovici, Veron Nicolae (Ionescu). Pe lista 7, figurau din nou candidați independenți precum: Ion Burbea, Panait Popovici, Gheorghe Murgeanu, Const. Iamandi, Ermeliu Ganea, Vasile Ștefan. Lista 8 a fost depusă de PND cu candidații: Nicolae Iorga, Damian Drăgănescu, Const. Andrei, Atanasie N. Galan, Ștefan David, Anton Gâdei, iar lista 9 a fost depusă de PCP cu candidații: Nicu Doiciu, C.G. Popescu, Ilie Climi, Ștefan G. Teodorescu, Grigore Crețescu, locotenent-colonel Al. Sideri. Pe listele electorale erau înscriși 31.473 de alegători, iar voturi

¹⁵ *Ibidem*, pp. 261-262.

¹⁶ *Ibidem*, pp. 263-265.

¹⁷ Grigore Trancu-Iași, *Țara mea. Memorii 1916-1920*, Editura Ararat, București, 1998, p. 130.

exprimate au fost 18.175 și anulate 8.179. Au fost aleși deputați M.G. Orleanu (3.827 de voturi), Ștefan H. Ștefan (3.312 voturi) și Alecu N. Dimitriu (3.444 de voturi) de la PNL, Nicolae Iorga cu 3.379 de voturi și Damian Drăgănescu cu 2.846 de voturi de la PND, precum și candidatul independent Ion Burbea (2.524 de voturi).

La alegerile pentru Senat s-au depus la BEJ Covurlui trei liste. Lista 1 era a PNL cu candidații Alexandru Ignat și I.G. Păunescu, lista 2 era a PCP cu candidații G.L. Aslan și Alfons Dall'Orso, iar pe lista 3 figurau candidații Spiridon Popescu și Aurel Scurtu, din partea PND. Pe listele electorale erau înscrși 16.049 de alegători, iar voturi exprimate au fost 11.074 și anulate 2.501. Au fost aleși candidații PND, Spiridon Popescu (3.887 de voturi) și Aurel Scurtu (3.801 voturi). Prezența la vot a fost de 61,59%¹⁸. La alegerile parlamentare din 1919, electoratul din județul Covurlui a preferat să voteze PNL, pentru reformele promise înainte de Primul Război Mondial și PND, exprimând astfel simpatia lor față de liderul acestui partid Nicolae Iorga. Alegerile parlamentare au subliniat fărâmițarea politică din România Mare.

O largă coaliție parlamentară, Blocul Parlamentar, a reușit să-l instaleze prim-ministru pe Alexandru Vaida-Voevod. După doar trei luni, cabinetul a căzut, la guvernare fiind invitat generalul Alexandru Averescu, liderul Partidului Poporului (PP), care a organizat noi alegeri parlamentare în anul 1920 și a guvernat împreună cu Partidul Democrat (PD) al lui Take Ionescu. În perspectiva alegerilor parlamentare din 1920, Liga Poporului a devenit PP fuzionând cu gruparea lui Iancu Flondor și Sergiu Niță, precum și cu Uniunea națională a bănătenilor care avea în frunte pe A. Imbroane. A încheiat un cartel electoral cu conservatorii-democrați ai lui Take Ionescu și cu gruparea germanilor din România. Partidul Național a pierdut 34 de membri în frunte cu Octavian Goga care s-au alăturat PP. Partidul Național a decis să impună contracandidați dintre personalitățile partidului împotriva candidaților PP la alegeri în Transilvania și să-și extindă organizațiile în toată România. S-a constituit Federația Democrației Naționale (ulterior Federația Democrației Național-Socialistă) condusă de Nicolae Iorga, alcătuită din PȚ, PND și gruparea independentă a dr. N. Lupu. PCP a încercat prin Alexandru Marghiloman să încheie un cartel electoral cu liberalii, dar fără succes¹⁹.

PP a luat o serie de măsuri în campania electorală menite să-i asigure succesul în alegeri, astfel a înlocuit organele administrative locale instalate în guvernarea Blocului Parlamentar. La 13 aprilie 1920, Partidul Socialist a organizat o întrunire în Galați, unde au vorbit Dumitru Stoiculescu și Adolf Bleichter despre programul partidului, care prevedea libertatea presei, dreptul la vot pentru femei, autonomia politică, centralizarea administrativă, rezolvarea problemei agrare. Pe

¹⁸ Bogdan Murgescu, Andrei Florin Sora, *op. cit.*, pp. 251-252.

¹⁹ Gh.I. Florescu, I. Saizu, *op. cit.*, pp. 320-323.

plan local era criticată activitatea primăriei care nu se preocupa de sănătatea publică și se cerea îmbunătățirea situației²⁰.

Pe lista Partidului Socialist din Galați au candidat M. Gheorghiu-Bujor, Gheorghe Niculescu-Mizil, N. Ionescu-Veron, Adolf Bleiher, Dumitru Stoiculescu și C. Petrovici. Aceștia au cutreierat orașul, satele și comunele județului Covurlui pentru a face cunoscut programul Partidului Socialist. Prin intermediul ziarului „Nădejdea” au fost publicate articole variate care îi vizau pe muncitori, intelectuali, țărani sau simpli cetățeni, cărora partidul le cerea să voteze cu candidații socialiști.

La 1 mai 1920, au avut loc întruniri în sala „Uniunii de transport” unde au luat cuvântul Gheorghe Niculescu-Mizil, Aroneanu și D. Stoiculescu, în sala „Regal” unde au vorbit Virgil Soare, I. Mirea, N. Ionescu-Veron și Ștefănescu, în sala „Apollo” unde au luat cuvântul I. Petrovici, V. Pătruțescu și B. Berea și-n sala „Central” unde au vorbit Bahrim, Iliescu și Gheorghe Niculescu-Mizil. Aceștia au prezentat însemnătatea zilei, programul Partidului Socialist și necesitatea luptei muncitorilor pentru rezolvarea revendicărilor acestora, iar miile de participanți prezenți în săli au aclamat pe vorbitori. Întrunirile au fost urmate de manifestații de stradă care demonstau forța uriașă reprezentată de muncitori, precum și popularitatea de care se bucura Partidul Socialist printre cetățenii urbei. Cu toate șicanele instrumentate de autoritățile locale împotriva Partidului Socialist din Galați, acesta a reușit să obțină un loc de deputat²¹.

La 9 mai 1920, a avut loc o întrunire la Galați a Federației Democrației Național-Socialiste, unde a vorbit Nicolae Iorga, Ion Mihalache, Spiridon Popescu. Aceștia au criticat aspru guvernul și promiteau ca în cazul în care erau aleși urmau să facă bine țării. La 18 mai 1920, Alexandru Marghiloman a venit la Galați și a vorbit alegătorilor despre formarea unui guvern format din toate partidele politice, care să asigure revenirea la normal și restabilirea ordinii sociale. Candidații care cereau voturile alegătorilor erau de acord cu remedierea problemelor edilitare prezentate de către presa locală, reînstituirea regimului de porto-franco, mărirea portului, iluminatul public, industrializarea zonei inundabile din valea orașului, repunerea în circulație a tramvaiului, astuparea gropilor și asfaltarea străzilor, construirea unei căi ferate duble Galați-Buzău.

Ziarul „Cuvântul Galaților” menționa activitatea lui Grigore Trancu-Iași, candidat la Covurlui din partea PP, în calitate de ministru al muncii. Acesta a obținut finanțări pentru consolidarea Palatului de Justiție și pentru clădirea Școalelor Comerciale Superioare și Inferioare, a intervenit pentru punerea în funcțiune a

²⁰ Ramona-Elena Cordeanu, *Alegerile parlamentare din Județul Covurlui în perioada 1919–1927*, în „Perspective asupra istoriei locale în viziunea tinerilor cercetători”, III, Editura Istros, Galați, 2007, p. 175.

²¹ Leon Eșanu, *op. cit.*, pp. 266-267.

trenului accelerat Galați-București, a reglementat circulația trenului Galați-Bârlad etc. PP a obținut victoria în alegeri, astfel la Covurlui au fost aleși patru deputați Grigore Trancu-Iași, George N. Caranfil, Ilie N. Călcăiurescu și M. Dobrescu. Alte două locuri de deputat au ocupat Nicolae Iorga din partea Federației Democrației Național-Socialiste și M. Gheorghiu-Bujor din partea Partidului Socialist. La Senat au fost aleși din partea PP Ioan Măgură și amiralul în rezervă Sebastian Eustațiu²².

La nivel național PP a obținut 224 de mandate (44,64%), PNL 7 mandate, fiind depășit de Partidul Socialist (20 de mandate la Camera Deputaților și 3 la Senat), PT 44 de mandate, Partidul Național 34 de mandate, Federația Democrației Naționale 20 de mandate, naționaliștii-democrați 3 mandate, alte partide și grupări politice 11²³. Rezultatele ne arată că PNL continua să traverseze o criză după război, PCP nu mai reprezenta o forță politică, Partidul Național își pierdea popularitatea în Transilvania, iar PT se menținea pe locul al doilea ca influență electorală în Vechiul Regat.

Guvernul Averescu a înfăptuit reforma agrară, dar la finalul anului 1921 a fost puternic afectat de demisia ministrului de externe Take Ionescu. Căderea cabinetului a favorizat revenirea la putere a liberalilor lui I.I.C. Brătianu, devenit prim-ministru în ianuarie 1922²⁴. Noul guvern a trecut imediat la organizarea de noi alegeri parlamentare. Acestea urmau să se desfășoare în zilele de 1–2 martie pentru Senat și 5–7 martie pentru Adunarea Deputaților, iar în Transilvania pe 6–7 martie pentru Adunarea Deputaților și 9–10 martie pentru Senat²⁵. Alegerile au adus o majoritate lejeră pentru PNL, care a guvernat România în următorii patru ani, reușind să impună legi importante pentru modernizarea României, inclusiv o nouă Constituție și o nouă lege electorală²⁶.

În județul Covurlui primele alegeri parlamentare interbelice, în anii 1919 și 1920, demonstau specificul partidelor cu tradiție în zonă, dar și reorganizarea specifică perioadei de după formarea României Mari. Conform datelor din tabelul I.1 de mai jos, în 1919 PNL a obținut puțin peste o treime din voturi și trei mandate de deputați, fiind urmat de PND, cu 28,52 procente și două mandate. Și independenții obțineau un rezultat bun, cu aproape un sfert din numărul voturilor valabil exprimate. În 1920, PP aflat la guvernare la momentul organizării scrutinului, a obținut o victorie categorică, cu peste 40% din voturi, iar puternica mișcare socialistă din portul dunărean a reușit să trimită, probabil și pe fondul

²² Ramona-Elena Cordeanu, *op. cit.*, pp. 175-177.

²³ Gh.I. Florescu, I. Saizu, *op. cit.*, pp. 326-327.

²⁴ Ioan Scurtu, Ionuț Cojocaru, *op. cit.*, p. 221.

²⁵ Ramona-Elena Cordeanu, *op. cit.*, p. 177.

²⁶ Ioan Scurtu, Ion Bulei, *op. cit.*, pp. 53, 55. Apostol Stan, *Ion Mihalache. Destinul unei vieți*, Editura Saeculum I.O., București, 1999, pp. 71, 80, 83, 103.

nemulțumirilor sociale din acel an, un deputat în Parlamentul României, după un scor relativ bun (cca. 16%).

Tabelul I.1. Alegerile din 1919 și 1920 în județul Covurlui

Alegeri	Voturi	Procent	Mandate	Voturi	Procent	Mandate
	PNL			PND		
1919	20.355	34,31	3	16.918	28,52	2
1920	-	-	-	-	-	-
	Liga Poporului (Partidul Poporului)			Independenți și diverși		
1919	-	-	-	14.037	23,66	1
1920	9.556	40,08	4	-	-	-
	Federația Democrației național-socialiste					
1919	-	-	-			
1920	3.832	16,07	1			

Sursa: Marcel Ivan, *Evoluția partidelor noastre politice în cifre și grafice 1919-1932: studiu comparativ al rezultatelor oficiale ale alegerilor pentru Camera Deputaților din anii 1919-1932*, Editura Krafft & Drotleff, Sibiu, [1933], pp. 37-38, 40.

Mult mai detaliate sunt informațiile disponibile pentru alegerile din 1922, pe care le vom prezenta *in extenso*. Acesta este și un bun prilej de a explica mai clar atât situația grupărilor politice locale și relațiile cu liderii de partid de la nivel național, cât și de a exemplifica funcționarea mecanismelor electorale în județul Covurlui și în orașul Galați. Înainte de a ne referi la alegerile din martie 1922 vom trece în revistă principalele forțe politice din Galați la începutul perioadei interbelice.

Grupări politice și liste de candidați

PNL era cel mai mare și mai bine organizat partid din județ. Filiala Covurlui era condusă de Mihail G. Orleanu (1859–1942), liberal cu ștate vechi în organizația locală și cu influență în capitală. Născut la Focșani, Orleanu absolvise Institutul Academic din Iași, iar apoi își continuase studiile la Paris, unde în 1881 a obținut un doctorat în drept. La întoarcerea în țară a intrat în magistratură, ocupând postul de procuror la tribunalele din Iași și București. Orleanu a activat ca judecător de ședință la Tribunalul Putna, fiind apoi numit președinte al tribunalelor din Dorohoi și Râmnicu Sărat. Ajuns procuror la Curtea de Apel din Galați, acesta s-a atașat de urbe și a rămas un susținător al intereselor ei până la finalul vieții. Intrat în politică, Orleanu a obținut mai multe mandate de deputat și senator de Covurlui în anii de până la debutul Primului Război Mondial²⁷. A avut și două mandate de primar al

²⁷ Săndel Dumitru, *Liberalii gălățeni*, Editura Istros a Muzeului Brăilei, Brăila, 2012, pp. 99, 318, 322, 323.

orașului Galați (1898–1899 și 1901–1902) și a fost Ministru al Industriei și Comerțului (1909–1910), în timpul guvernării lui I.I.C. Brătianu. Orleanu a fost totodată un aprig susținător al revizuirii Constituției și introducerii votului universal²⁸.

Lista electorală pentru alegerile de la Adunarea Deputaților, depusă de PNL la BEJ Covurlui, avea semnul distinctiv „crucea” și cuprindea șase dintre liderii organizației: Mihail G. Orleanu, Constantin Ignat, George Deleanu, Ioan Păunescu, Constantin Nazarie și Alexandru Doiciu²⁹. Și ceilalți candidați merită o succintă prezentare, căci îi vom reîntâlni în paginile acestei lucrări. Avocatul Constantin Ignat (1877–1963) era unul dintre cei mai activi lideri liberali în administrația locală³⁰, la fel ca și inginerul George Deleanu. Născut la Galați, Deleanu absolvise cursurile Liceului „Vasile Alecsandri”, apoi pe cele ale Politehnicii din Charlottenburg (Berlin). A fost angajat la C.F.R., unde a coordonat lucrările pentru construirea liniei ferate București – Zimnicea. În Primul Război Mondial a condus atelierele de turnătorie de la Arsenalul Armatei, iar după demobilizare a reorganizat Fabrica de produse chimice și ambalaj „Greerul” din Galați. În calitate de vicepreședinte al Comisiei Interimare a municipității Galați (1918–1920) rezolvase probleme edilitare importante, fiind astfel vizibil în comunitate³¹.

Constantin Nazarie (1883–1960) absolvise școala primară la Nicorești și urmasa apoi Liceul „Matei Basarab” din București și Facultatea de Științe din cadrul Universității din Iași. Profesor de matematică, Nazarie a fost numit cadru didactic la Școala Normală de băieți din Galați, iar apoi la Liceul „Vasile Alecsandri”, ajungând mai apoi și să conducă cele două instituții de învățământ. Și Nazarie deținuse funcții la nivel de administrație locală, fiind vicepreședinte al Comisiei Interimare în anul 1919³². Despre Păunescu și avocatul Doiciu nu avem alte informații biografice, dar pe cel din urmă îl vom reîntâlni în calitate de candidat al PNL și la alte alegeri parlamentare.

PT a depus la BEJ o listă electorală ce a primit numărul 1, cu semnul distinctiv „secera”. Lista a fost contestată de unul dintre cei aflați pe ea, Dimitrie V. Țoni. După modificare a ajuns să-i cuprindă pe Spiridon Popescu, Haralamb

²⁸ Nic.C. Nanu, *Almanahul (ghid) al orașului Galați*, Tipo Moldova, Galați, 1924, pp. 11–12.

²⁹ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Galați, *Fond Tribunalul Județului Covurlui. Biroul Electoral*, dosar 12/1922, f. 10, 12.

³⁰ Teodor Iordache, *Albumul Galaților 1935–1936*, Tipografia „Bucovina”, Galați, 1936, p. 15.

³¹ Nic.C. Nanu, *op. cit.*, p. 21.

³² Ion Cioroiu, *Colegiul Național „Vasile Alecsandri” din Galați – 150 de ani de existență (1867–2017)*, vol. 1, Profesorii, Editura Partener, Galați, 2017, p. 54.

Șerbănescu, Vasile Podașcă, Eugen Răutu, I. Ionomu, Nicolae M. Iamandi³³. Spiridon Popescu (1864–1933) urmase cursurile seminarelor teologice din Galați și Iași, fiind apoi licențiat în litere și științe la Universitatea din Iași și în matematică la cea din București. Începând cu ultimul deceniu al secolului al XIX-lea, Popescu a fost profesor și director la diferite școli din Bârlad, Curtea de Argeș, Vaslui sau Tulcea. Numit profesor de matematică la Școala Normală „Costache Negri” din Galați (1901–1904), Popescu a fost transferat director al Liceului „Mihai Viteazul” din București, iar mai apoi a activat la Liceul „Gheorghe Lazăr” din capitală. Apreciat de Spiru Haret pentru abilitățile sale didactice și administrative, Spiridon Popescu a deținut diferite funcții în Ministerul Instrucțiunii. Popescu era cunoscut și pentru opera sa literară de esență poporanistă, ce evoca situația dificilă a țăranimii române. Profesorul era apreciat și la Galați, atât prin bogata lui activitate pedagogică (în condițiile în care la începutul secolului al XX-lea înființase prima școală pentru adulți din urbe), cât și prin colaborarea cu diferite reviste locale de cultură³⁴. Numirea lui Spiridon Popescu în fruntea listei pare însă să fi venit și ca urmare a impunerilor de la centru, nu doar dorinței de a avea în frunte o personalitate ce putea aduce voturi respectivei liste electorale. Informațiile despre ceilalți candidați sunt sumare, însă merită să menționăm că Haralamb Șerbănescu, candidat și ales în funcții de deputat și senator la scrutine ulterioare, avea experiență în domeniul afacerilor, conducând Bursa din Galați și Camera de Agricultură³⁵.

Partidul Socialist a depus lista electorală numărul 3, cu semnul distinctiv „două ciocane încrucișate”. Pe listă figurau Ion E. Vasiliu, Alexandru Costescu, Adolf Bleicher, Jean Arhip, Fotache Dorojan și Nicolae Mânzăraru³⁶. Avocatul Ion E. Vasiliu era o personalitate respectată în comunitate, mai ales prin implicarea sa culturală (președinte al Societății Culturale „V.A. Urechia”) și susținerea financiară a unora dintre cele mai importante gazete locale („Înainte” și „Acțiunea”). Nici despre aceștia nu deținem informații biografice, însă pe Jean Arhip îl vom reîntâlni spre finalul acestui capitol în funcții sus puse la regionala comunistă din sudul Moldovei, cu rol important în preluarea puterii după alegerile din 1946.

Pe lista cu numărul 4 au candidat mai mulți independenți, reuniți sub semnul distinctiv „drapelul”. Pe listă figurau Ion Burbea, Iuliu Scriban, Christodulo Georgescu, Norbert Goldștein, profesorul Panait Popovici și Andone Gheorghiu³⁷. Câteva cuvinte se cuvin spuse despre Ion Burbea (1882–1928). Acesta studiasse

³³ SJANG, *Fond Tribunalul Județului Covurlui. Biroul Electoral*, dosar 12/1922, f. 5, 59.

³⁴ Camelia Toporaș, Rocsana Irimia, Otilia Badea, Mihaela Bute, *Oameni în memoria Galațiului : aniversări 2009*, Editura Axis Libri, Galați, 2010.

³⁵ Teodor Iordache, *op. cit.*, p. 50.

³⁶ SJANG, *Fond Tribunalul Județului Covurlui. Biroul Electoral*, dosar 12/1922, f. 16.

³⁷ *Ibidem*, f. 20, 22.

dreptul la Universitatea din București și activase ca avocat, dar și ca jurnalist la diferite publicații din Galați. Ca director al ziarului „Înainte”, redenumit ulterior „Galații” și „Galații Noi”³⁸, Burbea se bucura de notorietate în urbe. Deputat în Parlamentul de la Iași și ales independent în primul legislativ al României Mari, Burbea a candidat din nou la alegerile din 1922 în compania altor notabilități, precum arhimandritul Iuliu Scriban (1878–1949), de origine și cu studii și la Galați, dar consacrat ca director al Seminarului Central din București și mai apoi ca profesor la Universitățile din Chișinău și București, sau colonelul Georgescu, un respectat ofițer superior.

PND era reprezentat pe lista electorală cu numărul 5, având semnul distinctiv „drapelul cu o seceră albă”, de următorii candidați: Nicolae Iorga, Dimitrie V. Țoni, Virgil Benișache, Grigore G. Ionescu, preotul Constantin Andrei și Anastase Veniamin³⁹. Personalitatea lui Nicolae Iorga este prea bine cunoscută pentru a mai insista asupra vieții și activității marelui istoric și om politic. Având în vedere excelențele sale relații cu orașul Galați, Iorga figura cap de listă și la alegerile din județul Covurlui. Mai legat de comunitatea locală era Dimitrie V. Țoni (1855–1955), născut la Târgu Bujor și ajuns apoi învățător în comuna Smulți și profesor la școala de aplicație de pe lângă Școala Normală din Galați. Țoni a fost scurt timp prefect de Covurlui (1920), iar în perioada ulterioară a deținut multe alte funcții de conducere în cadrul unor instituții ale statului sau ale unor foruri culturale sau profesionale (precum Asociația Generală a Învățătorilor)⁴⁰. Profesorul a fost implicat în acțiuni de dinamizare a culturii locale și colaborator al publicațiilor gălățene „Dunărea de Jos” și „Acțiunea”. Țoni cochetase în 1922 și cu țărâniștii, dar l-a urmat pe Iorga și a candidat pe lista PND. Virgil C. Benișache (1879–1924) era licențiat în drept și muzică la București, iar cariera și-a desfășurat-o la Galați, unde era un respectat avocat, decan al Baroului Covurlui, și profesor de drept comercial la Școala Superioară de Comerț. Benișache făcuse politică alături de conservatori, dar la 1922 se regăsea ideologic pe listele naționalist democraților.

PP depusese lista electorală cu numărul 6, având semnul distinctiv „steaua plină în șase colțuri”. Pe listă figurau candidații Grigore Trancu-Iași, Ilie Lepădatu, George Iorgala, Dionisie Mândrescu, Ștefan Șerban și Ilie Călcuirescu⁴¹. Grigore Trancu-Iași (1874–1940) absolvise cursurile Școlii Comerciale din Iași, dar obținuse și o diplomă în drept la Universitatea din capitala Moldovei. Legăturile cu Galații au debutat după numirea sa ca funcționar la filiala din portul Moldovei a Băncii Naționale a României. În perioada ulterioară a predat la Școala Comercială din

³⁸ Ramona–Elena Cordeanu, *op. cit.*, p. 174.

³⁹ SJANG, *Fond Tribunalul Județului Covurlui. Biroul Electoral*, dosar 12/1922, f. 31.

⁴⁰ Teodor Iordache, *op. cit.*, p. 78.

⁴¹ SJANG, *Fond Tribunalul Județului Covurlui. Biroul Electoral*, dosar 12/1922, f. 36.

Galați și a activat ca avocat. Intrat în politică în PNL, Trancu-Iași a fost ales deputat în 1914. În perioada retragerii în Moldova a fost unul dintre fondatorii Partidului Muncii, pentru ca mai apoi să se alăture generalului Averescu în proiectul PP. A fost ales deputat de Covurlui în 1918, din partea Partidului Muncii. A înființat în 1918, la Galați cooperativa „Muncii” a lucrătorilor din port care erau în șomaj. A ajutat femeile demobilizaților din Galați, iar la 18 noiembrie 1918, a vorbit la întrunirea rezistenței publice din Strada Portului (Sfinții Apostoli). Ca ministru al Muncii și Ocrotirilor Sociale în anii 1920–1921, Trancu-Iași a elaborat legi importante vizând organizarea muncii, reglementarea conflictelor de muncă, organizarea sindicatelor profesionale⁴².

Trancu-Iași a fost și un devotat susținător al intereselor orașului Galați, oraș despre care a scris mai multe volume și articole, inclusiv în publicații locale precum „Vocea Galaților” sau „Orizonturi”. S-a implicat și în plan cultural, susținând prelegeri duminicale în sala de conferințe de pe lângă Biserica „Sfinții Împărați” sau făcând parte din comitetul pentru strângerea fondurilor necesare ridicării statuii poetului Mihai Eminescu la Galați. Locuința lui Trancu-Iași găzduia ședințele unui Salon literar, iar omul politic era membru al comitetului onorific al Muzeului Regional „Ecaterina și Paul Pașa”. George (Gheorghe) Iorgala (1874–1934) era tot absolvent de drept, avocat în cadrul Baroului Covurlui și anterior făcuse politică la Partidul Conservator, în vreme ce avocatul Ilie Călculescu activase vreme îndelungată în PNL și trecuse în 1919, la Liga Poporului⁴³.

PD era reprezentat pe lista electorală cu numărul 7, având semnul distinctiv „coasa”. Lista electorală cuprindea următorii candidați: Ioan Măgură, George N. Caranfil, Christake D. Teodoru, Emil Codreanu, preotul Ion Diaconescu și Dumitru N. Ursu. După retragerea celui din urmă, lista a fost completată cu Marcel Goldman, apoi cu W. Felderman⁴⁴. Ioan Măgură (1864–1930) făcuse studii de teologie la Universitatea din București și un doctorat în drept la Liège, în Belgia. După o bogată activitate de misionar în Dobrogea, Măgură fusese profesor la Școala Normală din Constanța, iar mai târziu a activat ca avocat la Tulcea și Galați. Intrat în politică, Măgură a fost senator în Partidul Conservator Democrat al lui Take Ionescu, pentru ca după destrămarea sa să treacă la Partidul Național Țărănesc (PNȚ) și să ajungă președinte al filialei Covurlui⁴⁵. George N. Caranfil (1875–1927) avea un doctorat în drept la Sorbona și a activat ca avocat la Galați. A trecut de la conservatori la

⁴² Grigore Procopiu, *op. cit.*, p. 135; Grigore Gafencu, *Însemnări politice 1929–1939*, Ediție și postfață de Stelian Neagoe, Editura Humanitas, București, 1991, p. 380; Grigore Trancu-Iași, *op. cit.*, pp. 92, 106, 109.

⁴³ Ramona-Elena Cordeanu, *op. cit.*, p. 177.

⁴⁴ SJANG, *Fond Tribunalul Județului Covurlui. Biroul Electoral*, dosar 12/1922, f. 41.

⁴⁵ Săndel Dumitru, *op. cit.*, p. 103.

țărâniști. Christake D. Teodoru (1881–1947) a fost avocat la Galați, decan al Baroului Covurlui, și el a trecut de la conservatori la țărâniști. Emil Codreanu (1884–1943) a fost prefect de poliție și avocat la Galați, iar în politică a trecut de la conservatori la țărâniști și mai apoi la liberali⁴⁶. Cu Christake D. Teodoru și Emil Codreanu, care au deținut importante demnități administrative în fruntea municipalității Galați, ne vom mai întâlni în paginile viitoare.

PCP era reprezentat pe lista electorală cu numărul 8, având semnul distinctiv „un plug”. Lista electorală cuprindea următorii candidați: C.C. Arion, C.G. Popescu, Moise N. Pacu, Alfons Nachtigal, Vasile Brudiu și Nicu Doiciu⁴⁷. Dacă prezența respectabilului Constantin C. Arion (1855–1923) pare mai degrabă impusă de la centru, mai importanți pentru comunitatea gălățeană erau avocatul C.G. Popescu și profesorul Moise N. Pacu (1853–1941). Acesta din urmă absolvise cursurile Seminarului Teologic al Eparhiei Dunării de Jos din Ismail, Seminarul Teologic „Veniamin Costache” de la Socola și obținuse un doctorat în drept la Universitatea din Bruxelles. Pacu a fost profesor la Ismail și, după 1878, la Galați. De la Seminarul Teologic a fost transferat la Liceul „Vasile Alecsandri” (1893–1908). A mai predat la Institutul „Notre Dame de Sion” și Institutul „Costache Negri”. Pacu a fost implicat în politică la nivel local și central, fiind în mai multe rânduri deputat și senator de Covurlui. Extrem de important la nivelul promovării culturii gălățene, Pacu a fost și director al ziarului gălățean „Poșta”⁴⁸.

O analiză a acestor informații arată că, în general, partidele deschideau listele cu liderii politici impuși la nivel local, în general oameni cu mare experiență politică și administrativă. Se remarcă numărul mare de avocați și profesori de pe aceste liste, precum și marea mobilitate politică a candidaților cu vizibilitate, care își negociau, adesea până în ultima clipă, locul pe listă. Nu în ultimul rând, majoritatea celor despre care avem informații este mai degrabă reprezentantă a clasei politice antebelice decât a unei noi generații de oameni politici.

Abuzuri și intimidări în timpul campaniei electorale

Alegerile parlamentare din 1922 au decurs cu toate problemele cunoscute ținând de ingerințele agenților guvernamentali, presiuni și abuzuri. Guvernul lui I.I.C. Brătianu a anulat în mare parte libertatea întrunirilor electorale, motivând atacuri la adresa Coroanei, a formei de guvernământ, a armatei și a ordinii publice. Au fost numiți noi prefecți, a fost grăbită semnarea Decretului-Regal pentru dizolvarea vechilor administrații locale și înlocuirea lor cu altele, constituite din

⁴⁶ Crișan V. Mușțeanu, *Lumea copilăriei mele*, Editura Alma, Galați, 2001, pp. 22–23, 27, 109, 112, 257, 262.

⁴⁷ SJANG, *Fond Tribunalul Județului Covurlui. Biroul Electoral*, dosar 12/1922, f. 54.

⁴⁸ Ion Cioroiu, *op. cit.*, pp. 30–31.

susținători liberali⁴⁹. La nivel național, PNL a încheiat un cartel electoral cu Partidul Democrat al Unirii și Partidul Țărănesc Basarabean⁵⁰. Astfel, alianța își consolida prezența în provinciile nou unite cu România, pregătind terenul cu o guvernare tare a liberalilor.

Referindu-ne la situația județului Covurlui, presa de opoziție acuza PNL-ul de abuzuri, nemernicii și minciuni. Diferite articole relateau că țăranii bănuți de simpatii pro-opoziție erau stânjeniți în activitatea lor, chiar arestați și maltratați, iar agenții electorali guvernamentali se plimbau prin cafenele și cârciumi să convingă electoratul mai degrabă cu forță⁵¹.

Reprezentatii mai multor partide de opoziție au încercat să colaboreze pentru a-și spori șansele electorale. Pe 23 ianuarie 1922, Partidul Național a chemat partidele de opoziție la o consfătuire, în vederea creării unui bloc antiliberal. La consfătuire au participat membri ai conservatorilor progresiști, conservatorilor democrați (takiștii), ai Partidului Național, ai PND, ai grupărilor averescane și țărăniste. În cadrul reuniunii s-au exprimat diverse opinii, uneori contradictorii, astfel că nu s-a ajuns la un rezultat concret⁵².

Și la nivel local au avut loc discuții cu electoratul pentru a-i convinge pe alegători să nu valideze prin vot abuzurile liberalilor. Pe 8 februarie 1922, PP a organizat la Galați o întrunire în cadrul căreia cetățenii au fost îndemnați să voteze partidul generalului Averescu, în numele sacrificiilor pe care acesta le făcuse pentru țară. Și conservatorii progresiști au organizat o întrunire cu alegătorii gălățeni, pe 15 februarie 1922, scoțând în evidență realizările ce duseseră la îmbunătățirea situației orașului Galați și a județului Covurlui. Și candidații înscriși pe lista independentă luptau împotriva liberalilor, susținând aplicarea reformei agrare, dezvoltarea orașului prin favorizarea industriei și comerțului, instruirea tinerilor, ieftinirea traiului, o situație mai bună pentru muncitori și funcționari publici⁵³.

Între invitații de la București s-a numărat Nicolae Iorga, ajuns la Galați în cadrul unui turneu electoral în care străbătuse mai multe regiuni din Muntenia, Oltenia și Moldova unde era candidat⁵⁴. Însemnările din memoriile sale sunt relevante pentru presiunile la care era supusă opoziția: „26 Februar. La Galați. Orașul cutreierat de patrule, comandate de comisari. În sala de întrunire bătauși cari strigă: «La școală, la Văleni, la Ploiești». Generalul Radian e împiedecat de a

⁴⁹ Radu Sorin, *Electoratul din România în anii democrației parlamentare (1919–1937)*, Editura Institutul European, Iași, 2004, pp. 226–227, 238.

⁵⁰ Gheorghe I. Bodea, *Octavian Goga o viață, un destin*, vol. II, Editura Limes, Cluj–Napoca, 2007, p. 82.

⁵¹ Ramona–Elena Cordeanu, *op. cit.*, p. 177.

⁵² Săndel Dumitru, *op. cit.*, pp. 105–106.

⁵³ Ramona–Elena Cordeanu, *op. cit.*, pp. 178–179.

⁵⁴ Radu Sorin, *op. cit.*, p. 156.

continua. Nu mi se lasă puțința de a vorbi. Trebuie să declar adunarea închisă pentru ca apoi, cu ușile închise, să-mi fac cuvântarea”⁵⁵.

Rezultate

Alegerile pentru Adunarea Deputaților s-au desfășurat în județul Covurlui în zilele de 5, 6 și 7 martie 1922. Secții de votare au fost organizate în cadrul unor școli din oraș sau din județ (Școala de băieți numărul 10 din Strada Brăilei, Școala primară din Berești, Școala primară din Cudalbi, Școala de băieți numărul 7 „D. Frigator” din Strada Traian), în localul Primăriei Galați etc.

G.A. Dimitrescu, judecător de ședință la Tribunalul județului Covurlui S. I, a fost desemnat de Prim Președintele Tribunalului Covurlui în calitate de Președinte al BEJ, să prezideze biroul electoral de la Școala de băieți numărul 10. Pe 8 martie 1922, împreună cu grefierul N.A. Gheorghiu și cu asistenții M. Fulga și C. Gheorghiu din partea PT și Vasile Papadopol din partea PNL, Dimitrescu a consemnat în procesul-verbal că la secția respectivă erau înscriși 2.621 alegători, dintre care votaseră 1.468 (56%). La această secție lista PNL întrunise cel mai mare număr de voturi, mai precis 575, adică 39% din totalul voturilor exprimate⁵⁶. Teodor T. Teodorescu, judecător al ocolului Berești, președinte al secției de votare organizată în cadrul școlii primare din Berești, împreună cu grefierii Alexandru Pagoni și Papiliu Iancu și delegații Nicu Emanoil și Gheorghe Vintilă, au consemnat rezultatele votului la secția respectivă, unde votaseră 3.010 alegători. Lista PNL a întrunit cel mai mare număr de voturi⁵⁷.

Pe 9 martie 1922, M. Mantu, Primul Președinte al Tribunalului județului Covurlui, Președinte al BEJ Covurlui, consemna rezultatele de la toate secțiile de votare privind alegerile pentru Adunarea Deputaților. Împreună cu asistenții săi, Mantu a procedat conform articolului 72 din Decretul Lege de procedură electorală la totalizarea rezultatelor pentru fiecare candidat și apoi pentru fiecare listă în parte⁵⁸. Repartiția mandatelor în mod proporțional cu masa electorală a fiecărei liste

⁵⁵ Nicolae Iorga, *Memorii (Tristețea și sfârșitul unei domnii)*, vol. III, Editura „Națională” S. Ciornei, București, [1931], p. 278.

⁵⁶ SJANG, *Fond Tribunalul Județului Covurlui. Biroul Electoral*, dosar 1/1922, f. 3, 4, 9, 9 verso. „Lista numărul 1 – 62 de voturi, lista numărul 2 – 575 de voturi, lista numărul 3 – 295 de voturi, lista numărul 4 – 28 de voturi, lista numărul 5 – 40 de voturi, lista numărul 6 – 17 voturi, lista numărul 7 – 188 de voturi, lista numărul 8 – 5 voturi”.

⁵⁷ *Ibidem*, dosar 2/1922, f. 1, 2, 2 verso, 3. „Lista numărul 1 – 3.588 de voturi, lista numărul 2 – 5.682 de voturi, lista numărul 3 – 98 de voturi, lista numărul 4 – 119 voturi, lista numărul 5 – 821 de voturi, lista numărul 6 – 1.813 voturi, lista numărul 7 – 492 de voturi, lista numărul 8 – 39 voturi”.

⁵⁸ *Ibidem*, dosar 12/1922, f. 89, 89 verso. „Clasificarea voturilor pe liste: lista numărul 2 – 60.756 voturi, lista numărul 5 – 27.740 voturi, lista numărul 1 – 23.695 voturi, lista numărul

s-a realizat împărțind masa electorală a fiecărei liste în mod succesiv cu numerele 1, 2, 3, 4, 5 și 6, care reprezintă numărul deputaților ce urmau să fie trimiși de județul Covurlui în Adunarea Deputaților⁵⁹. Conform articolului 75 din legea respectivă mandatele au fost atribuite candidaților care au întrunit individual cel mai mare număr de voturi, după cum urmează: de pe lista PNL, cele trei mandate de deputat au fost repartizate lui Mihail G. Orleanu, care întrunise 10.542 voturi, Constantin Ignat (10.151 voturi) și George Deleanu (10.148 voturi); de pe lista 5 (PND), un mandat de deputat i-a revenit lui Nicolae Iorga (5.101 voturi); de pe lista numărul 1 (țărăniști), deputat a devenit Spiridon Popescu (4.097 voturi); de pe lista 7 (PD) a fost ales Ion Măgură, care primise 2.714 voturi⁶⁰.

Situația detaliată din Tabelul I.2 arată că alegerea votanților ținea mai degrabă de loialități de partid decât de calitățile individuale ale candidaților. Comparațiile cu alegerile din 1920 relevă și alte aspecte interesante, dacă avem în vedere scorurile proaste obținute, spre exemplu, de averescani sau de socialiști.

Tabelul I.2 Rezultatele votului din martie 1922

Lis ta	Candidat	Număr voturi
Lista 2 (PNL)	Mihail G. Orleanu	10.542
	Constantin Ignat	10.151
	George Deleanu	10.148
	Constantin Nazarie	10.101
	Alexandru Doiciu	9.911
	Ioan Păunescu	9.903
Lista 5 (PND)	Nicolae Iorga	5.101
	D.V. Ţoni	4.710
	Virgil Benișache	4.582
	Constantin Andrei	4.465
	Grigore G. Ionescu	4.453
	Anastase Veniamin	4.429
Lista 1 (PȚ)	Spiridon Popescu	4.097
	Haralamb Șerbănescu	3.945
	Eugen Răutu	3.932
	Vasile Podașcă	3.912
	Nicolae M. Iamandi	3.897
Lista 7 (PD)	Ion Măgură	2.714
	W. Filderman	2.598
	George Caranfil	2.593

7 – 15.452 voturi, lista numărul 3 – 12.423 voturi, lista numărul 6 – 6.638 voturi, lista numărul 4 – 1.842 voturi, lista numărul 8 – 769 voturi”.

⁵⁹ *Ibidem*, f. 90, 90 verso.

⁶⁰ *Ibidem*, f. 91.

	Christake Teodoru	2.582
	Emil Codreanu	2.522
	Ion Diaconescu	2.443
Lista 3 (PS)	Ion E. Vasiliu	2.194
	Adolf Bleicher	2.069
	Alexandru Costescu	2.065
	Jean Arhip	2.048
	Nicolae Mânzăraru	2.025
	Fotache Dorojan	2.022
Lista 6 (PP)	Grigore Trancu-Iași	1.187
	Dionisie Mândrescu	1.110
	Ștefan Șerban	1.100
	George Iorgala	1.090
	Ilie Călcuirescu	1.087
	Ilie Lepădatu	1.064
Lista 4 (PD)	Ion Burbea	457
	Iuliu Scriban	381
	Christodulo Georgescu	272
	Panait Popovici	252
	Norbert Goldstein	242
	Andone Gheorghiu	238
Lista 8 (PCP)	C.C. Arion	206
	C.G. Popescu	124
	Nicu Doiciu	122
	Alfons Nachtigal	119
	Moise N. Pacu	108
	Vasile Brudiu	90

Sursa: SJANG, *Fond Tribunalul Județului Covurlui. Biroul Electoral*, dosar 12/1922, f. 89, 89 verso, 90.

Cât despre alegerile pentru Senat, și acestea au fost câștigate de liberali. Cele două mandate de senatori au fost obținute de Alexandru Gussi și Alecu Dumitriu⁶¹. Alexandru Gussi făcuse studii la Colegiul „Sf. Sava” din București și apoi la Facultatea de Drept a Universității din Paris. Profesional, a activat ca procuror în cadrul Tribunalului din Galați. După implicarea sa politică în PNL, Gussi a deținut funcții importante la nivelul administrației locale, fiind în mai multe rânduri prefect al județului Covurlui (1908–1910, 1914–1916 și 1916–1918). Astfel, acesta era o persoană bine cunoscută în comunitate și apreciată pentru felul cum apărase interesele județului în dificila perioadă a Primului Război Mondial. Cât

⁶¹ Ramona-Elena Cordeanu, *op. cit.*, p. 179.

despre Alecu N. Dimitriu (Dumitriu), puținele informații disponibile ni-l arată drept un prosper negustor de, între altele, produse de fierărie⁶².

Rezultatul alegerilor din 1922 confirma victoria zdrobitoare a liberalilor. La Adunarea Deputaților PNL a obținut 60,3% din voturi, la Senat 75,3%. Țărăniștii au obținut 40 de mandate de deputați, devenind cel mai puternic partid de opoziție, iar Partidul Național (Transilvania) îl secolunda cu 25 de mandate. Rezultate slabe obținuse PP și PND, iar în urma acestui scrutin conservatorii progresiști au dispărut de pe eșichierul politic național⁶³.

PNL, partidul care organizase alegerile, a dat dovadă de multă abilitate pentru a le câștiga, limitând dezbaterile electorale și utilizând adesea mijloace de intimidare. Au existat, desigur, și numeroase acuze de fraudă electorală. Au urmat patru ani în care liberalii au dominat în egală măsură politica la nivel național și local. În răstimpul acestei lungi guvernării, PNL a reușit să impună o nouă constituție, să adopte legea pentru unificarea administrativă și legea electorală. Realizări semnificative au avut și la nivel local, în județul Covurlui și în municipiul Galați, despre care vom vorbi în capitolul următor.

1928. Țărăniștii la putere

Al doilea scrutin pe care dorim să îl prezentăm în detaliu este cel din anul 1928. Înainte se cuvin câteva explicații. În 1926, după un ciclu electoral complet, PNL s-a retras de la guvernare și, cu acordul regelui Ferdinand I, la putere a venit, la finalul lunii martie 1926, gruparea generalului Averescu, cu care liberalii aveau un acord secret⁶⁴.

Alegerile parlamentare din anii 1926-1927, s-au organizat sub auspiciile unei noi legi electorale promovată de PNL, care menționa că partidul care a obținut la alegeri 40% din voturile exprimate primea 50% din mandatele de deputat, iar restul se împărțeau între partidele care aveau peste 2% din voturi, inclusiv partidul cu cele mai multe voturi. Astfel, desemnarea deputaților era realizată de corpul electoral al țării și nu cum era până atunci de cel al județului⁶⁵.

PP a beneficiat de aplicarea noii legi electorale în alegerile din 1926, organizate în 25 mai pentru Adunarea Deputaților și 28 mai pentru Senat. A dizolvat Parlamentul și consiliile comunale din Iași, Galați, Oradea și Turnu Severin. A negociat un cartel electoral cu Partidul Național, dar fără succes. Totuși a încheiat un pact electoral cu partidele maghiar și german și cu gruparea Goldiș din Partidul

⁶² Nic.C. Nanu, *op. cit.*, p. 20.

⁶³ Gheorghe I. Bodea, *op. cit.*, p. 87.

⁶⁴ Ioan Scurtu, Ion Bulei, *op. cit.*, p. 57.

⁶⁵ Ramona-Elena Cordeanu, *op. cit.*, p. 180.

Național⁶⁶. Blocul Muncitoresc Țărănesc a încercat să atragă Partidul Național, Partidul Socialist și PT, într-o alianță electorală, care nu s-a materializat, iar Partidul Socialist pe fondul divergențelor din cadrul mișcării muncitorești a depus liste separate. PT și Partidul Național au depus liste comune sub denumirea de Blocul Național Țărănesc. Campania electorală și alegerile parlamentare au fost viciate de măsuri abuzive impuse de PP împotriva opoziției și a alegătorilor. La nivel local a avut loc la 17 mai 1926, o întâlnire organizată de PP cu alegătorii din Galați, unde a cerut voturile acestora și a promis o nouă orânduire în viața economică a țării. La 22 mai 1926, PP a inaugurat clubul partidului din cartierul Bădălan, unde a criticat guvernarea liberală, ca fiind una nefericită pentru orașul Galați și a promis măsuri pentru a redresa situația.

În urma rezultatelor alegerilor parlamentare în județul Covurlui au fost aleși cinci deputați ai PP, Grigore Trancu-Iași, Ilie N. Călcuirescu, Șt.A. Șerban, M. Dimitriu și M. Dobrescu, un deputat al Partidului Național (Blocul Național Țărănesc), Nicolae Iorga și un liberal, M.G. Orleanu. La Senat a câștigat cele două mandate tot PP, prin Gh. Văleanu și Gh.H. Iorgala⁶⁷. La nivel național PP a obținut 52,9% din voturi, inclusiv procenteile partidelor german (2%) și maghiar (5%), PNL a obținut 7,3% din voturi, pe fondul nemulțumirilor alegătorilor față de politica guvernului I.I.C. Brătianu, PT și Partidul Național 28% din voturi, în scădere față de alegerile din 1922, iar Liga Apărării Național Creștine (LANC) cu sprijinul guvernului a obținut 4,76% din voturi, cel mai mare scor din istoria partidului⁶⁸.

Când generalul Alexandru Averescu a încercat să promoveze o politică proprie, I.I.C. Brătianu și liberalii au forțat răsturnarea sa și au instalat un cabinet de „uniune națională”, prezidat de Barbu Știrbey. Pe 21 iunie 1927, liberalii, în frunte cu I.I.C. Brătianu, s-au instalat din nou la cârma guvernului⁶⁹. Perioada de mare agitație internă, și pe fondul renunțării la tron a Principelui Moștenitor Carol și apoi al decesului Regelui Ferdinand I și al instaurării Regenței, a favorizat noi reasezări pe scena politică. Cea mai importantă s-a petrecut pe 10 octombrie 1926, când PT condus de Ion Mihalache a fuzionat cu Partidul Național din Transilvania condus de Iuliu Maniu, rezultând PNT. PNT devenea o serioasă alternativă la guvernarea liberală⁷⁰.

PNL a organizat alegerile parlamentare din 1927, programate la 7 iulie pentru Adunarea Deputaților și 10-14 iulie pentru Senat. Acesta a încheiat un cartel

⁶⁶ I. Saizu, Gh.I. Florescu, *Alegerile parlamentare din România (1926-1928)*, în „Cercetări istorice”, nr. IX-X, Muzeul de Istorie a Moldovei, Iași, 1978-1979, p. 485.

⁶⁷ Ramona-Elena Cordeanu, *op. cit.*, pp. 180-181.

⁶⁸ I. Saizu, Gh.I. Florescu, *op. cit.*, p. 488.

⁶⁹ Ioan Scurtu, Ion Bulei, *op. cit.*, p. 57.

electoral cu PȚ al dr. N. Lupu, iar Partidul Maghiar s-a aliat cu Partidul German⁷¹. Partidul Național, reînființat în septembrie 1926 de Nicolae Iorga, se prezenta în alegeri, fără a avea un program, ci doar carisma conducătorului său. Acesta insista ca actul de la 4 ianuarie 1926, să fie anulat pentru a se asigura continuarea dinastiei regale. PP a exploatat în campania electorală succesele din timpul guvernării proaspăt încheiate: echilibrarea balanței comerciale, reglementarea problemei datoriilor externe, înființarea Camerelor de Muncă etc. Partidul Social Democrat (PSD) avea un program prin care dorea îmbunătățirea situației maselor, drepturi și libertăți democratice extinse și reorganizarea aparatului de stat. PNȚ a încercat să speculeze nemulțumirile alegătorilor față de politica liberală⁷².

Campania electorală a fost marcată de abuzurile liberalilor asupra opoziției prin metode precum: interzicerea întrunirilor și difuzarea materialelor de propagandă, interzicerea purtării de insigne electorale care aparțineau opoziției⁷³. Și în județul Covurlui s-au manifestat abuzuri ale liberalilor, care s-au folosit de jandarmi pentru a-și înlesni victoria în alegeri. În urma numărării voturilor PNL a câștigat șase locuri de deputat prin M.G. Orleanu, Gh. Onose, Constantin Ignat, D. Lazăr, Gh. Petrescu-Dâmbovița și Ion Tohăneanu, iar PNȚ doar un loc prin George N. Caranfil. La Senat tot PNL a obținut două locuri prin Alexandru Gussi și Th. Tenea. Majoritatea a fost obținută de PNL (61,69%) și a dobândit 318 deputați și 92 senatori, iar PNȚ a obținut (22,09%), adică 54 de mandate de deputat și 17 de senator. PP, Partidul Național și LANC nu au reușit să obțină pragul electoral de 2%⁷⁴.

După decesul liderului liberal în noiembrie 1927, în fruntea guvernului a fost instalat Vintilă I.C. Brătianu, care a continuat aceeași linie politică⁷⁵. În ianuarie 1928, PNȚ a organizat o serie de întâlniri cu organizațiile județene din Vechiul Regat prin cei doi lideri ai săi. Comitetele locale au fost convocate pe centre, iar la aceste întâlniri a participat și un număr mare de țărani, ceea ce le-a transformat în manifestații politice în toată regula⁷⁶. Alte manifestații organizate în întreaga țară de PNȚ, în cadrul cărora Iuliu Maniu declara că își asumă răspunderea pentru o guvernare național-țăranistă, au dus în cele din urmă la demisia guvernului V.I.C.

⁷⁰ Alin Seserman, *Țărănism și Creștin-Democrația românească*, Editura Limes, Cluj, 2016, p. 77.

⁷¹ I. Saizu, Gh.I. Florescu, *op. cit.*, p. 489.

⁷² Ramona-Elena Cordeanu, *op. cit.*, pp. 182-183.

⁷³ I. Saizu, Gh.I. Florescu, *op. cit.*, p. 489.

⁷⁴ Ramona-Elena Cordeanu, *op. cit.*, pp. 183-184.

⁷⁵ Ioan Scurtu, Ion Bulei, *op. cit.*, p. 57.

⁷⁶ Armand Călinescu, *Însemnări politice 1916-1939*, Ediție îngrijită de Dr. Al. Gh. Savu, Editura Humanitas, București, 1990, p. 79.

Brătianu⁷⁷. Pe 10 noiembrie 1928, la putere se instala guvernul național țărănist condus de Maniu. Acesta a dizolvat Parlamentul și a decretat organizarea de noi alegeri parlamentare pentru Adunarea Deputaților (12 decembrie) și Senat (15, 17, 19 decembrie)⁷⁸.

Liste și candidați

BEJ Covurlui a organizat în oraș și județ 19 secții pentru alegerea deputaților și 11 pentru alegerile de la Senat. Zece dintre cele pentru deputați erau în Galați, ca și cinci dintre cele pentru Senat. Cele mai importante comune, din această perspectivă politică, erau Foltești, Oancea, Bujor, Berești, Independența și Cudalbi⁷⁹.

Analiza listelor de candidați relevă cât de mult se schimbase peisajul politic local în ultimii șase ani. PNȚ, condus în județul Covurlui de președintele Ion Măgură, fost lider al Partidului Democrat, a depus lista cu numărul 1 pentru alegerile de la Camera Deputaților. Pe listă figurau următorii candidați: Ion Măgură, Haralamb Șerbănescu, Victor Iamandi, Alexandru Tudoriu, Gheorghe Simionescu, Vlad Dimitriu și Constantin Mihăileanu. Lista avea ca semn electoral distinctiv „cercul”⁸⁰. Dacă Șerbănescu avea ștate vechi în gruparea țărănistă, lista cuprindea și alte personalități interesate să capitalizeze politic în principalul partid antiliberal. Avocatul Simionescu (1894–1978) fusese membru al partidului takist, pentru ca mai apoi să migreze la național țărăniști. În deceniile următoare Simionescu a deținut funcții importante la nivel local, între care și un scurt mandat de prefect al județului Covurlui (1944–1945), poziții pentru care a plătit cu ani buni în închisorile comuniste⁸¹. Și avocatul Vlad Dimitriu (1896–1969) era relativ tânăr și cunoscut în urbe prin colaborările sale cu presa locală și națională⁸².

PNL a depus lista cu numărul 2, având ca semn electoral distinctiv „o linie dreaptă verticală tăiată în ambele capete de către o linie scurtă orizontală”. Candidații propuși pentru Camera Deputaților erau: Mihail G. Orleanu, Constantin Ignat, Ion Tohăneanu, Eugen Răutu, Gheorghe Petrescu-Dâmbovița, Dan Sărățeanu și Alexandru Roman⁸³. Dacă despre Orleanu și Ignat aminteam mai sus, includem câteva informații și despre alți candidați liberali, mai ales că mulți dintre ei aveau să

⁷⁷ Ioanițoiu Cicerone, *Viața politică și procesul Iuliu Maniu*, vol. I, Editura Fundația Academia Civică, București, 1997, p. 123.

⁷⁸ Corina Voiculescu, *Vintilă Brătianu: personalitatea și activitatea sa*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2011, pp. 239–241.

⁷⁹ SJANG, *Fond Tribunalul Județului Covurlui. Biroul Electoral*, dosar 4/1928, f. 47, 47 verso, 48, 48 verso, 49, 49 verso, 63, 63 verso.

⁸⁰ *Ibidem*, dosar 1/1928, f. 490.

⁸¹ Teodor Iordache, *op. cit.*, p. 51.

⁸² *Ibidem*, p. 46.

⁸³ SJANG, *Fond Tribunalul Județului Covurlui. Biroul Electoral*, dosar 1/1928, f. 490.

deține funcții importante în administrația municipală. Una dintre personalitățile marcante ale vieții culturale gălățene era Ion Tohăneanu (1882–1972), profesor de limbi clasice și istorie după ce absolvise cursurile Facultății de Litere din cadrul Universității din București. Tohăneanu ajunsese profesor suplinitor la Seminarul Teologic „Sfântul Apostol Andrei” și apoi la Liceul „Vasile Alecsandri”, pe care l-a condus în calitate de director vreme de aproape două decenii (1919–1927, 1928, 1931–1940). Membru al PNL, Tohăneanu a îndeplinit diverse demnități publice la conducerea Primăriei Galați sau în Parlamentul României. Despre implicarea sa edilitară, ca și despre activismul său cultural vom vorbi în capitolele următoare. Gheorghe Petrescu Dâmbovița finalizase studii de drept și apoi de litere și filosofie la București. Consilier la Curtea de Apel din Galați, acesta a demisionat din magistratură în 1922 și s-a înscris în Baroul Covurlui ca avocat. A fost prefect al județului Putna sub guvernul generalului Arthur Văitoianu și mai apoi deputat liberal (1927)⁸⁴. Și Dan Sărățeanu, absolvent al Liceului „Vasile Alecsandri” și licențiat în drept la București, era un lider al partidului, prefect al județului Covurlui vreme de o lună în perioada octombrie – noiembrie 1928. Sărățeanu a deținut demnități publice și în perioada următoare, inclusiv funcția de primar al Galaților.

PT, format în 1927 în jurul doctorului Nicolae Lupu⁸⁵, a depus lista cu numărul 3, având ca semn electoral distinctiv „două cercuri concentrice”. Pe listă figurau C.G. Popescu, Petre Vărtosu, Romulus Teoharescu, Vasile Macovei, Fotache Dorojan, Gheorghe Movilă și Gheorghe Rusu⁸⁶. Avocatul C.G. Popescu fusese lider marcant al conservatorilor progresiști, în vreme ce Dorojan candidase la socialiști cu șase ani în urmă. Despre ceilalți sursele disponibile nu ne oferă informații suplimentare.

PP și Partidul Național a depus lista cu numărul 4, având ca semn electoral distinctiv „o stea formată din trei linii egale, întretăiate la mijloc, formând șase unghiuri egale cu laturi egale”. Lista era una comună pentru partidele conduse de generalul Averescu și Iorga, care încheiaseră un pact electoral⁸⁷. Candidații propuși erau: Grigore Trancu-Iași, Grigore P. Mihăilescu, Sterian Tașcă, Ioan A. Velichi, Dionisie Mândrescu, Ilie Lepădatu și Ștefan Șerban⁸⁸. Trancu-Iași, Lepădatu, Mândrescu, Șerban candidaseră la averescani și la alegerile din 1922. Și avocatul Grigore P. Mihăilescu (1882–1941) era un membru marcant al PP, deținând funcția de primar al orașului Galați în anii 1926–1927 și mai târziu, în 1938, un scurt

⁸⁴ Teodor Iordache, *op. cit.*, p. 48.

⁸⁵ Mihai Fătu, Ion Spălățelu, *Garda de Fier. Organizație teroristă de tip fascist*, Editura Politică, București, 1971, p. 263.

⁸⁶ SJANG, *Fond Tribunalul Județului Covurlui. Biroul Electoral*, dosar 1/1928, f. 490 verso.

⁸⁷ Mihai Fătu, Ion Spălățelu, *op. cit.*, p. 246.

⁸⁸ SJANG, *Fond Tribunalul Județului Covurlui. Biroul Electoral*, dosar 1/1928, f. 490 verso.

mandat de deputat. Ioan A. Velichi era licențiat în științele naturii la Universitatea din București și avea un doctorat în fiziologie la Berlin din anul 1900. Ajuns profesor la Galați, la Școala Comercială și Liceul „Vasile Alecsandri”, Velichi a deținut pentru un scurt mandat și conducerea prestigiosului liceu.

Blocul Muncitoresc și Țărănesc a depus lista cu numărul 5, având ca semn electoral distinctiv „două linii paralele și orizontale”. Pe listă figurau candidații Costache Neniță, Alexandru Mihăileanu, Nicolae Mândru, Buium Mihailovici, Dumitru Chicuș, Apostol Dănăilă și Tache Păun. LANC a depus lista cu numărul 6, cu semnul electoral „o linie orizontală”. Din partea acestui partid erau propuși pe lista electorală: Mihail Manolescu, Moise Lefter, Nica Bejan, Ilie Iordănescu, Dumitru Lepădatu, Cristofor Vasiliu și Tănase Marcu⁸⁹.

Rezultate

I. Palada, președintele secției a XII-a de votare, situată în localul școlii primare din comuna Frumușița, a consemnat într-un proces verbal rezultatele votului pentru alegerile la Camera Deputaților, desfășurate pe 12 decembrie 1928. Palada consemna că s-a prezentat în secție la ora 7 dimineața, unde a constituit biroul cu asistenții N. Atanasiu și Ghenghea Neculița, prin tragere la sorți. Aceștia au numerotat buletinele de vot (pe ultima pagină a buletinului de vot președintele secției a aplicat un sigiliu de control, respectiv parafa sa), au verificat și sigilat urna. La ora 8 a început votarea. Alegătorii intrau în secție și prezentau cărțile de alegător. Fiecare alegător primea câte un buletin și ștampila de vot, apoi intra în camera de vot și vota. Alegătorul restituia ștampila de vot și primea cartea de alegător, iar buletinul de vot îndoit în patru cu sigiliul de control pe ultima pagină se introducea în urnă. La ora 20.40 votarea s-a declarat închisă, iar în secție au mai rămas candidații, delegații și biroul. Pe listele electorale erau înscrși 2.091 de alegători din care s-au prezentat la urne 1.785. La desfacerea buletinelor de vot s-a citit cu glas tare numele, semnul electoral și numărul listei care a fost votată, iar rezultatul a fost înscris în două liste. Alegătorii care nu și-au exercitat dreptul de vot erau amendați cu suma de 500 lei. Rezultatele la această secție au fost: lista 1 (PNȚ) a întrunit 1.412 voturi, lista 2 (PNL) 86 voturi, lista 3 (țărăniștii lui Nicolae Lupu) 131 voturi, lista 4 (coaliția averescanilor și iorghiștilor) 84 voturi, lista 5 (Blocul Muncitoresc și Țărănesc) 15 voturi, iar lista 6 (LANC) a întrunit 21 de voturi⁹⁰.

Pe 14 decembrie 1928 G.P. Scheianu, Primul Președinte al Tribunalului Covurlui, Președinte al BEJ Covurlui, menționa că a primit rezultatele de la toate secțiile de votare din oraș și județ. Ajutat de Prim Grefierul G.D. Gheorghiu, grefierul BEJ, și de judecătorul Alexandru Constantinescu, au procedat conform articolului 86 la totalizarea rezultatelor din circumscripție pentru fiecare listă în

⁸⁹ *Ibidem*.

⁹⁰ *Ibidem*, f. 29, 29 verso.

parte. Astfel a rezultat că în listele electorale au fost înscrși 37.243 alegători din care au votat 27.787, voturi neexprimate fiind 267 și buletine anulate 600. Lista PNT a întrunit cel mai mare număr de voturi – 20.209, iar pe locul al doilea s-a clasat PNL cu doar 3.661 de voturi⁹¹.

Și la nivel național PNT a obținut majoritatea parlamentară, întrunind 2.208.922 voturi și obținând 348 de mandate în Adunarea Deputaților. PNL a avut doar 185.939 de voturi, primind 13 mandate. Mandatele de deputat pentru județul Covurlui s-au repartizat către șase dintre candidații național țărăniști (Ion Măgură, Haralamb Șerbănescu, Victor Iamandi, Alexandru Tudoriu, Gheorghe Simionescu și Vlad Dimitriu) și liderului liberal Mihail G. Orleanu. Lista de supleanți îi cuprindea pe toți ceilalți candidați ai celor două mari partide⁹².

Mandatul la Senat, colegiul universal pentru județul Covurlui, i-a fost atribuit lui Gheorghe C. Plesnilă de la PNT, care a întrunit cel mai mare număr de voturi, respectiv 9.506. Acesta i-a avut drept contracandidați pe Ștefan H. Ștefan din partea PNL, care a adunat 3.480 voturi, și pe Iorgu Penciu de la PP, cu 509 voturi⁹³.

Câteva informații și despre acești lideri politici sunt necesare. Dacă despre avocatul Plesnilă sursele disponibile nu pomenesc prea multe lucruri, Ștefan H. Ștefan (1880–1972) este unul dintre cei mai cunoscuți politicieni gălățeni ai perioadei. După finalizarea studiilor de drept la București și Paris, acesta s-a stabilit la Galați, deținând diferite posturi în administrația județeană și în instituțiile juridice locale. Prefect al județului Covurlui în 1919 și primar al orașului Galați în 1925–1926, Ștefan fusese și parlamentar. Mai multe detalii despre activitatea sa edilitară vor urma în capitolul al doilea. Iorgu Penciu era licențiat în economie și deținuse diferite funcții la Camera de Comerț și Comitetul Bursei, ca și în administrația publică locală⁹⁴.

Victoria categorică a național țărăniștilor, în Covurlui ca și la nivel național, arată cât de important era controlul mecanismelor electorale. Analiza datelor statistice din Tabelul I.3, referitoare la cinci scrutine – 1926, 1927, 1928, 1931 și 1932 – demonstrează că, dincolo de baza electorală a fiecărui partid, importante erau formele de ademenire sau constrângere la vot. PP cu greu a mai obținut în 1931 doar aproape un sfert din scorul avut când organizase alegerile, în 1926. Național liberalii au obținut aproape 15.000 voturi în 1927, când au organizat alegerile, și mai puțin de 4.500 în 1926, 1928 și 1932, când au fost în opoziție. Țărăniștii au scăzut de la peste 20.000 în 1928 la puțin peste 2.000 în 1931.

⁹¹ *Ibidem*, f. 492, 492 verso. „Lista numărul 1 – 20.209 voturi, lista numărul 2 – 3.661 voturi, lista numărul 3 – 1.054 voturi, lista numărul 4 – 1.292 voturi, lista numărul 5 – 375 voturi, lista numărul 6 – 596 voturi”.

⁹² „Monitorul Oficial”, numărul 283, 19 decembrie 1928, pp. 10, 30.

⁹³ *Ibidem*, numărul 285, 21 decembrie 1928, p. 29.

⁹⁴ Teodor Iordache, *op. cit.*, p. 59.

Tabelul I.3. Rezultatele alegerilor în județul Covurlui

Alegeri	Voturi	Procent	Mandate	Voturi	Procent	Mandate
	PNT			PNL		
1926	7.790	29,45	1	4.436	16,78	1
1927	8.483	30,53	1	14.896	53,61	6
1928	20.209	72,73	6	3.661	13,18	1
1931	2.168	7,46	-	12.612	43,38	5
1932	6.221	20,01	4	4.365	14,04	
	PP			PNL (Brătianu)		
1926	9.432	35,67	5			
1927	342	1,23				
1928	1.292	4,65				
1931	2.768	9,52	1	4.344	14,94	1
1932	890	2,86		4.704	15,13	1
	PT (Lupu)			PSD		
1926				1.236	4,67	
1927				380	1,37	
1928	1.054	3,79				
1931	597	2,05		1.119	3,85	
1932	1.177	3,79		1.112	3,58	
	Partidul Național Agrar (PNA)			Partidul Evreesc		
1926						
1927						
1928						
1931				642	2,21	
1932	1.933	6,22	1	410	1,32	
	Partidul Național			Blocul Muncitoresc		
1926				530	2,01	
1927	2.230	8,03		378	1,36	
1928				375	1,35	
1931				371	1,28	
1932	889	2,86				
	Liga Agrară			Garda de Fier		
1926						
1927						
1928						
1931				3.084	10,61	
1932	166	0,53		6.077	19,55	1
	Sfatul Negustoresc			LANC		
1926				1.742	6,59	
1927				723	2,60	
1928				596	2,14	
1931				502	1,73	
1932	1.364	4,39		250	0,80	

Sursă: Marcel Ivan, *Evoluția partidelor noastre politice în cifre și grafice 1919-1932: studiu comparativ al rezultatelor oficiale ale alegerilor pentru Camera Deputaților din anii 1919-1932*, Editura Krafft & Drotleff, Sibiu, [1933], pp. 44-51, 53.

Drumul spre criză politică

În plan politic național, următorul deceniu după venirea țărâniștilor la putere a fost unul extrem de tulbure. Agitația legată de criza dinastică și revenirea în România a Altei Regale Carol al II-lea, întronat rege în iunie 1930, au dus la căderea guvernelor conduse de Maniu. Executivul lui Gheorghe Mironescu a rezistat doar jumătate de an, fiind înlocuit în aprilie 1931 de guvernul de uniune națională condus de Nicolae Iorga. PNȚ a revenit la putere în iunie 1932 cu guvernele lui Alexandru Vaida-Voevod și Iuliu Maniu, care s-au confruntat cu numeroase probleme sociale și economice, rezultat al marii crize economice mondiale. Din noiembrie 1933 PNL, cu I.G. Duca și, după asasinarea sa, cu Gheorghe Tătărescu, au preluat guvernarea, pe fondul tot mai tensionat al ascensiunii mișcărilor de extremă dreapta⁹⁵.

Grigore Gafencu în lucrarea „Însemnări politice” caracteriza guvernul Tătărescu drept unul „de vorbe sonore și de nenumărate complezențe”⁹⁶. Tătărescu a păstrat o atitudine de neutralitate față de PNȚ și a atras de partea sa presa. A mulțumit ambițiile tinerilor liberali cu promisiuni și pe cele ale vechilor cadre liberale cu trei portofolii ministeriale, iar față de rege a devenit leal. A încercat să răzbune pe I.G. Duca și onoarea PNL, arestând liderul „Gărzii de Fier”, pe Corneliu Zelea Codreanu și pe oamenii acestuia, care au fost ulterior achitați⁹⁷.

Reașezări importante avuseseră loc și la nivelul partidelor politice, cu o erodare a marilor partide, rupte în mici facțiuni și grupuri de interese. Le vom urmări în desfășurarea lor în județul Covurlui, încercând să schițăm ce schimbări relevante s-au petrecut în ultimii ani.

Începuturile mișcării de extremă dreapta au fost timpurii în orașul Galați. Din Galați proveneau o serie de membri ai LANC, studenți antisemiți la Iași în anii '20, printre care menționăm pe Mille Lefter și Dumitru Cristian. Mille Lefter era absolvent al Facultății de Drept din Iași în 1923. Aceștia au organizat primele cuiburi legionare gălățene și au finanțat revista „Pământul strămoșesc” (alături de alți gălățeni: Spiru Peceli, Gheorghe Potolea, Mihail Marinescu, I. Gheorghe Teodosiu, Margareta și Gheorghe Marcu, Ana Drăgoi).

În anii 1927-1928, era menționată „Cetățuia Iulia Hașdeu” din Galați, organizație a femeilor legionare, care se ocupa cu lucrul de mână. Aceasta vindea produsele obținute pentru a sprijini financiar Mișcarea Legionară. Tot atunci era menționată o altă structură, Frățiile de Cruce gălățene, cu lideri ca Țocu și Savin

⁹⁵ Armin Heinen, *Legiunea „Arhanghelul Mihail”: o contribuție la problema fascismului internațional*, traducere de Cornelia și Delia Eșianu, Ediția a II-a, Editura Humanitas, București, 2006, pp. 138, 140, 143–147, 236, 243.

⁹⁶ Grigore Gafencu, *op. cit.*, p. 320.

⁹⁷ *Ibidem*, pp. 321–322.

Costea, care munceau în două tabere de muncă, la grădinăria de la Doamna Ghica și la cărămidăria din Ungheni. În 1929, C.Z. Codreanu, care a petrecut mult timp în compania Frăților de Cruce gălățene și focșănene, cu care a executat „marșuri” în Moldova de nord, a decis extinderea influenței Mișcării Legionare în județul Covurlui și de aici în Basarabia, inițiind o serie de „campanii” și întruniri politice⁹⁸.

La 14 decembrie 1929, C.Z. Codreanu a fost întâmpinat în gara târgului Berești, din nordul județului Covurlui de Mille Lefter, Gheorghe Potolea, care l-a găzduit, și Tănase Antohi. A doua zi un maior de Jandarmerie și un procuror, care au venit de la Galați l-au anunțat pe C.Z. Codreanu, că nu avea aprobare pentru a ține întruniri politice. Totuși i s-a aprobat să țină întrunirea, dar să nu producă tulburări. Propaganda legionară s-a desfășurat astfel: „La ora 10 dimineța am apărut pe creasta de deasupra târgului, 50 de călăreți. De acolo, în coloană de marș, cântând, am coborât în târg. Lumea ne-a primit cu mare însuflețire. Din casele creștinilor ieșeau românii și ne turnau căldări cu apă în cale, după vechiul obicei, ca să ne meargă în plin pe drumul nostru. Ne-am dus din nou în curtea lui Nicu Bălan, unde ar fi trebuit să aibă loc prima întrunire. Acum eram peste trei mii de oameni. N-am ținut întrunire. Am dat călăreților, unora dintre ei, câte o amintire de la mine. Lui Nicu Bogatu i-am dat tabachera mea, făcută în închisoarea de la Văcărești. Lui moș Chirculiță i-am dat o zvastică. [...] După Focșani, aici va fi al doilea stâlp al Mișcării Legionare”⁹⁹. Cu aceeași ocazie, C.Z. Codreanu i-a numit pe Mille Lefter și Gheorghe Potolea în Consiliul Suprem al Legiunii, pe Nicu Bălan în Statul Major al Covurluiului, iar pe Dumitru Cristian, șeful legionarilor de pe Valea Horincii.

La sfârșitul anului 1929, Mișcarea Legionară a primit în rândurile ei gălățeni precum: Tănase Antohi, Chiculiță, V. și N. Bogatu, familia Pralea din Foltești. Din Berești, legionarii s-au deplasat în satele Meria și Slivna. În satul Meria, C.Z. Codreanu, însoțit de Mille Lefter și alți trei legionari, s-a adresat sătenilor în curtea bisericii, astfel: „Să ne unim cu toții, bărbați și femei, să ne croim nouă și neamului nostru o altă soartă. Se apropie ceasul de înviere și mântuire românească. Cel ce va crede, cel ce va lupta și suferi, va fi răsplătit și binecuvântat de neamul acesta”¹⁰⁰. Marșul legionarilor a continuat cu localitățile Slivna, unde a fost întâmpinat de liderul local Teodosiu, și Comănești, a cărei organizație locală era condusă de legionarii din Slivna și Gănești, unde a fost întâmpinat de Dumitru Cristian.

La 17 octombrie 1930, a apărut în orașul Galați ziarul „Biruința”, cu sediul redacției în Strada Rămășcani 9, de care răspundea avocatul Aurel Ibrăileanu. Pe

⁹⁸ Florin-Răzvan Mihai, *Activitatea Mișcării Legionare în județul Covurlui (1927-1933). Lideri locali, tehnici de propagandă, succese electorale*, în „Erasmus”, nr. 15/2006-2009, București, 2009, pp. 47-48.

⁹⁹ *Ibidem*, p. 49.

¹⁰⁰ *Ibidem*, pp. 49-50.

prima pagină a ziarului era un articol semnat „Biruința”, care expunea crezul politic al redacției. Conform editorialului, ziarul urma să prezinte „adevărul trist” pe care publicațiile locale aflate în slujba politicianilor sau în slujba evreilor, îl ocoleau pentru a favoriza „raiul comunist”. Mai departe gazetarii menționau: „Foaia noastră locală apare pentru a strânge rândurile cât mai apropiate pentru ca să nu mai fie induși în eroare oamenii noștri în special de la sate de către politicieni. Ideea noastră va învinge în mod indiscutabil pentru că în slujba ideii noastre – în care suntem noi – nu știm să ne dăm înapoi. Pe monumentul ce voim să-l înălțăm și-l vom înălța – va fi scris «Biruința»”¹⁰¹. Tot în județ, la Scântești, a apărut ziarul „Glasul țăranului”.

Tot în 1930, organizația legionară din județul Covurlui a devenit un avanpost pentru propaganda politică în Tecuci, Cahul, Tighina, Brăila, Tulcea, Râmnicu Sărat, dar și în Maramureș. Organizației de Covurlui i-a revenit responsabilitatea administrativă a gestionării primelor centre legionare din sudul Basarabiei. Locuitorii județului Ismail, simpatizanți ai Mișcării Legionare, se puteau înscrie la Aurel Ibrăileanu (care avea în subordine Berești, Gănești și Oancea, centre din județul Covurlui), iar cei din județul Cahul la Mille Lefter (răspunzător și de localitățile Galați, Independența, Pechea, Cudalbi).

La sfârșitul anului 1930, C.Z. Codreanu a inițiat o amplă campanie de propagandă politică în Basarabia, împărțită astfel în trei zone: nord (Soroca, Bălți și Hotin) - responsabil preotul Georgescu Edineți, centru (Lăpușna, Orhei și Tighina) – profesorul Matei Dănilă, Constantin și Totu, și sud (Cahul, Ismail și Cetatea Albă) – C.Z. Codreanu și legionarii din Galați. Ultimii urmau să treacă în Basarabia prin Reni, vizând orașul Bălți și coloniile germane, pentru a atrage cât mai mulți membri ai LANC. Mișcarea Legionară s-a preocupat în continuare de atragerea de simpatizanți din Basarabia, astfel aflăm dintr-o notă informativă a Siguranței, din 22 octombrie 1932, că C.Z. Codreanu avea intenția de a organiza un grup de 200 „legionari călăreți”, domiciliați în județul Covurlui cu care urma să plece în marș spre Ismail, Cetatea Albă și Tighina¹⁰².

Frăția de Cruce din Galați, înființată și condusă de Mihail Stelescu a trimis în 1930, la ordinele lui C.Z. Codreanu un corp de trei legionari gălățeni (Constantin Dumitrescu, Ghiță Costea și Andrițoiu) conduși de Constantin Savin în Maramureș și Borșa. Aceștia au primit ordin să organizeze nuclee legionare și să facă propagandă legionară. Constantin Savin era în ultimul an al Liceului Comercial din Galați, iar ceilalți erau în clasa a VII-a și respectiv a V-a. Aceștia erau îmbrăcați în uniformă legionară, cămașă verde, centură cu diagonală și au intrat în Borșa cântând un marș legionar. Aici au strâns tineri, pe care i-au învățat cântece și marșuri legionare și cu care au mărșăluit încolonați militărește, prin Borșa spre Moisei, iar

¹⁰¹ *Ibidem*.

¹⁰² *Ibidem*, pp. 50-51.

mai târziu și prin alte sate. Tinerii legionari conduși de Savin au provocat însă tulburări, fiind arestați alături de șapte legionari originari din Borșa.

În aceeași perioadă, în județul Covurlui, „Garda de Fier” a dobândit popularitate mai ales printre tineri (studenți, liceeni, șomeri). În anii 1930-1933, organizația legionară locală s-a extins numeric, astfel a ajuns să aibă mai mulți membri decât LANC din localitate, principalul concurent politic. O notă a Jandarmeriei din 2 august 1930, informa de existența în Galați a „Batalionul întâi Arhanghelul Mihail”, aflat sub controlul direct al lui C.Z. Codreanu, condus de studentul Mihail Stelescu. Această formațiune număra 500 de legionari, distribuiți în 36 de cuiburi. În restul județului Covurlui, autoritățile consemnau alți 500 de legionari, care făceau parte din 30 de cuiburi. În 1931, se menționa un alt „Batalion legionar” la Berești, iar pe lângă acesta, la nivelul întregii țări mai erau 9 „batalioane”, la București, Câmpulung, Iași, Fălcium, Dorohoi, Cahul, Turda, Borșa și Orăștie¹⁰³.

Activitățile cuiburilor legionare erau predarea unor noțiuni de geografie, fizică și chimie, și a unor materii despre mișcarea comunistă și doctrina antisemită, precum și „teme practice de luptă”. La 29 august 1932, un grup de 20-25 de legionari conduși de Savin Onofrei (student la Academia Comercială din București) și Virgil Coroi (student la Facultatea de Matematică din Iași), au protestat în strada Domnească împotriva piesei „Pe frontul Mărășești, nimic nou”, care urma să se joace în limba idiş și care primise aprobarea garnizoanei. Autoritățile locale au interzis legionarilor orice manifestație, dar în învălmășeala creată la sfârșitul piesei, gardianul Stelian Ionescu a fost dezarmat de revolver, iar comisarul ajutor Marin Sorescu și gardianul public Avram Bâgu au fost loviți. În urma incidentului autoritățile locale au arestat pe Virgil Coroi, Ovidiu Constantinescu, Petre Țocu, elevul Gheorghe Angheliescu, șomerii Tudorel Gheorghiu și Vasile Agache și muncitorii Nicolae Lăpușneanu și Ștefan Țocu, toți membri ai „Gărzii de Fier”. În urma cercetărilor, a fost arestat și liderul local Aurel Ibrăileanu. În fața sediului Chesturii de Poliție din localitate, au avut loc noi incidente provocate de legionarii care cereau eliberarea celor arestați, astfel autoritățile locale au decis eliberarea acestora.

Numeroși susținători a avut „Garda de Fier” și din rândul elevilor de gimnaziu. Materiale de propagandă („Cele cinci legi fundamentale ale cuibului”) erau aduse uneori de către C.Z. Codreanu pentru a fi împrăștiate elevilor școlilor secundare din orașul Galați. Anul 1930, a adus ascensiunea politică a legionarului Mihail Stelescu, care a devenit ulterior aghiotant al lui C.Z. Codreanu. Acesta era din Galați și s-a alăturat din 1925 Frățiilor de Cruce. În scurt timp, a devenit omul de

¹⁰³ *Ibidem*, pp. 51-52.

legătura între organizația locală și centrul din București. O notă a chestorului Poliției Galați, Ion Amărăscu, înaintată Ministerului de Interne, din 1930, menționa o vizită a lui Mihail Stelescu la București, supravegheată de G. Stoian, informatorul Siguranței, infiltrat printre legionari. La 8 octombrie 1930, o altă notă menționa că legionarii gălățeni Mihail Stelescu și Stoian au fost transferați la București pentru organizare¹⁰⁴.

La 1 iunie 1931, pentru prima dată de la înființare, „Garda de Fier” a participat la alegeri generale, sub titulatura „Gruparea C.Z. Codreanu”. Printre cele 17 circumscripții electorale în care a depus liste de candidaturi la Camera Deputaților, s-a aflat și Covurlui, unde se alegeau șapte deputați. Dintre candidații legionari, doi erau impuși de la centru: profesorul Ion Zelea Codreanu, tatăl lui C.Z. Codreanu, vechi militant al PND și ulterior al LANC, cap de listă, și inginerul Gheorghe Clime, fost membru al LANC, pe cea de-a treia poziție. Lista era completată cu Mille Lefter, șeful organizației, pe poziția a doua, și alte cadre locale: Aurel Ibrăileanu, Gheorghe Totolici (preot din Smulți), Crăciun Teodorașcu și Alecu L. Mocanu.

„Gruparea C.Z. Codreanu” a fost votată de 3.084 alegători (10,61%) și a devansat partide precum PNT, PP și PSD. Doar două partide erau mai bine cotate în circumscripția electorală Covurlui: Uniunea Națională (43,68%) și PNL Gheorghe Brătianu (14,94%). Principalul concurent ideologic al „Gărzii de Fier”, LANC, a obținut 1,72% (502 voturi). În 1931, „Gruparea C.Z. Codreanu” a obținut în circumscripția electorală Covurlui al patrulea rezultat, dar nu s-a ales cu niciun loc de deputat. A înregistrat și alte scoruri favorabile, peste media generală obținută pe țară, în circumscripțiile electorale Cahul, Ismail, Câmpulung și Turda. Succesul legionarilor în alegeri s-a datorat în primul rând forței organizatorice a acestora din județul Covurlui și-n al doilea rând comportamentului autorităților locale, care au evitat orice amestec în procesul electoral. Liderii legionari au ținut să mulțumească public la sfârșitul alegerilor lui Dan Sărățeanu, prefectul județului, și maiorului Niculescu, comandantul Legiunii de Jandarmi Covurlui. Ziarul „Biruința” consemna astfel „victoria” electorală: „În Covurlui, unde orașul e complet înstrăinat, iar județul, în afară de o singură plasă unde avem organizație, totuși în Covurlui am luat 3.081 voturi. [...] Dacă alegerile în toată țara ar fi fost libere pe jumătate ca la Covurlui, nu numai că am fi luat 2% pe țară, dar am fi luat în unele județe majorități absolute”¹⁰⁵.

În 1932, Mișcarea Legionară s-a mobilizat exemplar în timpul campaniei pentru alegerile parțiale din circumscripția electorală Tutova, astfel a fost ales deputat Ion Zelea Codreanu. Tot în același an, Mișcarea Legionară a participat la

¹⁰⁴ *Ibidem*, pp. 52-53.

¹⁰⁵ *Ibidem*, pp. 53-54.

alegerile generale din 17 iulie. Lista cu candidați a „Grupării C.Z. Codreanu” în circumscripția electorală Covurlui pentru Camera Deputaților a păstrat cap de listă pe Ion Zelea Codreanu, iar restul de candidați, toți originari din județul Covurlui erau noi: Mihail Stelescu, Ion Miron, Haralambie Fus, Ion Nedu, Gheorghe Potolea, Dumitru Cristian. Candidații la Covurlui în 1931 au fost distribuiți în 1932, pe alte liste electorale pe primele poziții. Astfel, Aurel Ibrăileanu a fost numit cap de listă la Brăila și Ismail, Gheorghe Clime a candidat la Muscel, primul pe listă, și la Iași, al treilea, iar Mille Lefter era al doilea pe lista de la Cahul, după C.Z. Codreanu. La Senat a candidat Spiru Peceli, care nu a fost ales. După numărarea voturilor „Gruparea C.Z. Codreanu” a obținut 6.077 de voturi (19,54%), plasându-se după PNT. În urma participării la alegerile generale din 1932, „Garda de Fier” s-a ales cu un loc de deputat de Covurlui, Mihail Stelescu, prin cedarea primei poziții de către Ion Zelea Codreanu. În alte circumscripții electorale au mai fost aleși: Ion Zelea Codreanu (Tutova), Mille Lefter (Cahul), C.Z. Codreanu (Neamț) și Ion Niculcea (Suceava)¹⁰⁶.

La 13 noiembrie 1932, C.Z. Codreanu și ceilalți deputați ai „Gărzii de Fier”, au ajuns la Galați, cu remorcherul „Frații Moor”, fiind întâmpinați de Garda de onoare a drapelului „Batalionului I Covurlui”. Aceasta a intonat „Chemarea legionarilor”, iar demonstrații au agitat pancarte pe care scria „Trăiască deputații Gărzii de Fier!”¹⁰⁷. Mai apoi s-au deplasat pe Străzile Portului, Colonel Boyle și Domnească, spre sala cinematografului „Paradis”. La întrunirea de la cinematograful au participat peste 1.800 de persoane. Adunarea a fost prezidată de Spiru Peceli, iar Iliescu, conducătorul legionarilor brăileni, Ibrăileanu, Ion Miron (în numele meseriașilor români), Neculai Nechita (muncitor), Ștefan Frățilă (muncitor) și Ion Zelea Codreanu au luat, pe rând, cuvântul. Ion Zelea Codreanu a elogiat performanțele organizatorice și electorale ale legionarilor gălățeni, Mihail Stelescu l-a asigurat pe C.Z. Codreanu că „tinerimea de astăzi e dispusă să biruie sau să moară”¹⁰⁸, iar C.Z. Codreanu a pledat pentru sancțiuni împotriva „tâlhărilor banului public”, a criticat numărul mare de miniștri și a cerut „mari sacrificii”.

La 5 ianuarie 1933, a avut loc Congresul de la Focșani, unde s-a decis ca Mihail Stelescu, să cedeze conducerea „Batalionului I Legionari” lui Constantin Savin. Acesta a dispus noi măsuri precum: obligația șefilor de cuiburi de a prezenta în scris la sediul batalionului situația cuiburilor, de a raporta înființarea cuiburilor noi, de a achiziționa cămăși verzi, de a da bani pentru cumpărarea camionetei „Dunărea”. A numit în funcția de secretari ai „Batalionului” pe Gheorghe T. Costea și Ion Neculai, corespondent pe Ion T. Popescu și aghiotant al comandantului pe

¹⁰⁶ *Ibidem*, p. 55.

¹⁰⁷ *Ibidem*, p. 56.

¹⁰⁸ *Ibidem*.

Emil Brumă, toți devenind și șefi de cuiburi. Pentru activitatea propagandistică, acesta cita cuiburile legionare „Alexandru Vlahuță”, „George Dima”, „Romeo Popescu” și „Decebal”. În plus, cuibul „George Dima”, urma să formeze Garda Drapelului „Batalionului”¹⁰⁹.

La 4 februarie 1933, guvernul Alexandru Vaida-Voevod a declarat starea de asediu în municipiile București, Iași, Timișoara, Galați, Cernăuți, Ploiești și în regiunile industriale din județul Prahova. Astfel, în această perioadă s-au înmulțit cazurile de obstrucționare a propagandei legionare. De exemplu, în comuna Cavadinești, agentul Enac Felea a intrat în casele locuitorilor și a rupt calendarele legionare; în comuna Balintești, notarul și secretarul, simpatizanți ai „Gărzii de Fier”, au fost reclamați de către jandarmul din localitate, prefectului de județ și au avut de suferit; în comuna Foltești, șeful de post a luat din geanta factorului poștal care realiza cursa Foltești-Oancea un sul de manifeste, care era trimis pentru Neculai Antache din Oancea. La 19 februarie 1933, C.Z. Codreanu aflat într-o vizită în comuna Băneasa, a recomandat organizației de Covurlui să suspende temporar activitatea, trecând la atragerea tinerilor fără ocupație și reorganizarea cuiburilor. Același lucru l-a susținut și la 2 aprilie 1933, în timpul consfăturii de la sediul „Gărzii de Fier” din Strada Traian 9. C.Z. Codreanu a cerut atunci legionarilor să nu poarte uniforme pe perioada stării de asediu, să fie disciplinați și să ofere autorităților locale informații despre „elemente comuniste”¹¹⁰.

Cununiile religioase dintre membrii Mișcării Legionare au prilejuit noi căi de a continua propaganda. La nunta Marceliei T. Șerban și a lui Petre I. Vicol, legionar din Băneasa, județul Covurlui, au participat C.Z. Codreanu și frunțași legionari gălățeni, brăileni, și nemțeni (Iliescu, Ibrăileanu, Eșanu, Mille Lefter, Gheorghe Potolea, Neculai Antache). La 17 martie 1933, informatorii Siguranței anunțau că Mișcarea Legionară avea intenția de a întreprinde, în luna mai, marșuri în comunele rurale din județele Covurlui și Tutova (organizate de „batalioanele” Galați și Bârlad), Cetatea Albă și Tighina¹¹¹.

În 1933, s-a constituit organizația legionară a Dunării de Jos, formată din județele Covurlui, Brăila, Tulcea și Ismail, iar comandant a fost numit Aurel Ibrăileanu. La 6 august 1933, Aurel Ibrăileanu l-a numit pe Petrică Țocu în funcția de comandant al Corpului Legionar Galați, pe Alexandru Ceapraz în fruntea Corpului Legionar Brăila, pe Tică Condeescu, comandant al Corpului Legionar Ismail și pe Simion Miron, în plasa Reni. Până la instalarea comandantului V. Silaghi la Tulcea, legionarii din localitate ascultau de Aurel Ibrăileanu¹¹².

¹⁰⁹ *Ibidem*, pp. 56-57.

¹¹⁰ *Ibidem*, pp. 57-58.

¹¹¹ *Ibidem*.

¹¹² *Ibidem*, pp. 58-59.

La 12 februarie 1933, s-a organizat la Galați, de către Frăția de Cruce „Dunărea” și Cetățuia „Oltea Doamna” un festival în Căminul Cultural „Sfinții Împărați”, sub președinția părintelui econom Ludovic Cosma. Programul festivalului cuprindea o conferință despre Spiru Haret a profesorului Caraman, recitări de poezii și reprezentarea piesei „Cetatea Neamțului”, în trei acte, de Vasile Alecsandri, regizată de legionarul Remonto. Cu acest prilej s-au strâns din donații suma de 700 lei, din care 300 lei au revenit căminului, iar 400 lei pentru achiziționarea camionetei. Legionara Radomir a organizat „o expoziție de pictură și lucru manual”, iar fondurile strânse au fost trimise la București, unde se construia Casa Verde. La fel s-a procedat la 27 august 1933, când a avut loc o „chermeză” în grădina „Müller”, unde s-a strâns suma de 3.000 lei¹¹³.

Campania electorală din 1933, a fost cea mai violentă din istoria interbelică a României. La 9 decembrie 1933, guvernul liberal condus de I.G. Duca a scos în afara legii „Garda de Fier” și „Legiunea Arhanghelului Mihail”, iar listele electorale au fost anulate. Apoi a urmat un val de arestări, iar potrivit declarațiilor guvernului liberal, 1.700 de legionari ar fi fost arestați, în timp ce sursele legionare vorbeau de 10.000 de arestați. Astfel, la 29 decembrie 1933, o echipă a „morții” formată din trei legionari (gălățeanul Nicolae Constantinescu, Ion Caranica și Doru Belimace) l-au ucis pe primul-ministru I.G. Duca, pe peronul gării din Sinaia¹¹⁴.

Agitații antiliberale

În județul Covurlui partidele de opoziție au început, încă din vara anului 1937, acțiunile pentru înlăturarea guvernului liberal și câștigarea alegerilor parlamentare. În lunile august – noiembrie, în așteptarea noului scrutin, partidele își mobilizau activul politic și își puneau la punct infrastructura politică în teritoriu. În paginile următoare vom prezenta câteva dintre aceste acțiuni, reprezentative pentru importanța votanților din mediul rural și pentru rolul învățătorilor și preoților în mobilizarea alegătorilor din lumea satului.

Pe 22 august 1937, G.P. Mihăilescu, șeful filialei Partidului Național-Creștin (PNC), însoțit de profesorul Ioan Velichi, secretarul general al partidului, de Iorgu Penciu și avocatul Radu Constantinescu, au vizitat organizațiile comunale din Tuluțești, Vânători, Movileni și Barboși. Rezultat în 1935 din fuziunea LANC a lui A.C. Cuza cu PNA condus de Octavian Goga¹¹⁵, PNC preluase la Galați o parte din infrastructura politică a PP, cum ne demonstrează prezența la conducerea sa a unor vechi averescani ca Mihăilescu, Velichi sau Penciu. În vizita lor, liderii PNC au oferit președinților și celor din comitetele comunale materiale de propagandă și

¹¹³ *Ibidem.*

¹¹⁴ *Ibidem.*

¹¹⁵ Armin Heinen, *op. cit.*, p. 242.

instrucțiuni de la centru. Astfel, la locuința lui Dinu Lupea din comuna Vânători a avut loc o întrunire la care a luat parte comitetul de conducere și sătenii¹¹⁶. Și în luna septembrie liderii PNC au vizitat comunele din nordul județului, unde au reorganizat filialele și au dat indicații privind pregătirea campaniei electorale¹¹⁷.

Și țărăniștii radicali se pregăteau de confruntarea electorală. Tot pe 22 august deputatul Vlad Dimitriu, șeful filialei Covurlui a Partidului Radical Țărănist (PRT), a convocat o ședință a comitetului executiv la care au participat avocatul Constantin Mihăileanu, avocatul Ionel Măgură, profesorul Ciobanu, Ștefan Bujor și șefii organizațiilor din comunele covurluiene. Partidul se desprinsese din nucleul național-țărănist în 1933, sub conducerea lui Grigore Iunian¹¹⁸ și obținuse șase mandate de deputat la alegerile din 1933. Bazat pe o parte din infrastructura politică țărănistă, PRT a fost extrem de activ în județ. La întrunire Dimitriu critica guvernul liberal și afirma că radical țărăniștii preferau să mai rămână 10–15 ani în opoziție decât să vină la putere în urma unui compromis. Deputatul cerea desființarea primei electorale și un guvern rezultat prin alegeri libere. Șefii de organizații din județ erau îndemnați ca în ziua de 29 august 1937 să țină întruniri pentru a distribui programul partidului și a veni cu eventuale lămuriri la întrebările alegătorilor¹¹⁹.

Și Frontul Românesc, partidul format în 1935 de fostul premier Alexandru Vaida-Voevod¹²⁰, o altă grupare de dreapta rezultată din disputele din PNT, avea o filială puternică la Galați, condusă de Christake D. Teodoru, trecut și pe la PD. Teodoru intenționa să organizeze o mare întrunire politică în luna octombrie, în vreme ce la Frontul Constituțional format din liberalii georgiști și la resturile averescanilor nu se sesiza nicio mișcare¹²¹.

PNT a deschis campania electorală cu o întrunire în comuna Foltești, unde au luat cuvântul Victor Iamandi, I. Udrea, C. Poenaru, V. Macovei, Petre Vârtosu, I. Robu și C. Popescu. Aceștia au vorbit despre rezultatele nefaste ale guvernării PNL, partid care în ultimii patru ani impusese noi taxe și impozite, ce duseseră la scumpirea vieții și la scăderea puterii de consum a locuitorilor de la orașe și sate. Național țărăniștii încercau să arate sătenilor, care deveniseră iobagi ai trusturilor și cercurilor liberale, cât de periculoasă era pentru țară și pentru țărani acțiunea grupurilor de dreapta. Grupările legionare, căci despre ele era vorba, „otrăveau sufletul” și zăpăceau mințile cu diverse lozinci dezbrăcate de adevăr și care pot

¹¹⁶ „Acțiunea”, Anul VIII, Numărul 2.167, 25 august 1937, p. 1.

¹¹⁷ *Ibidem*, Numărul 2.184, 13 septembrie 1937, p. 1.

¹¹⁸ Armin Heinen, *op. cit.*, p. 149.

¹¹⁹ „Acțiunea”, Anul VIII, Numărul 2.167, 25 august 1937, p. 1.

¹²⁰ Armin Heinen, *op. cit.*, p. 247.

¹²¹ „Acțiunea”, Anul VIII, Numărul 2.168, 26 august 1937, p. 1.

arunca poporul român într-o luptă fratricidă transformând țara într-o „baltă de sânge”¹²².

Liderul PNC G.P. Mihăilescu, însoțit de preotul Chiculiță din comuna Vlădești și preotul Constantin Chiorpec din Tudor Vladimirescu, a vizitat comunele Vlădești, Oancea și Tudor Vladimirescu, unde oaspeții au fost întâmpinați de șefii de organizații, comitetele comunale și un mare număr de simpatizanți¹²³. Mai târziu, însoțit de Dionisie Mândrescu (fost averescan), Mihăilescu a vizitat comunele Scânteiești, Cuca, Oasele, Pechea, Cuza Vodă și Lascăr Catargiu. Cu șefii de sectoare Mândrescu, D.N. Angheluță, Ion Gogineață și secretarul general Ioan Velichi, Mihăilescu a vizitat comunele Băneasa, Balintești, Berești, Lupești, Mălușteni, Țuțcani, Aldești și sectorul Gănești, cu comunele Regele Ferdinand, Gănești și Cavadinești. La întrunire a participat și șeful sectorului Constantin Cheorpec din Tudor Vladimirescu. Liderii PNC au vorbit sătenilor, adunați în număr mare la locuințele șefilor comunali, despre dificila situație politică internă, îndemnându-i să le acorde votul la alegerile parlamentare¹²⁴. Descrierea relevă și funcționarea structurilor electorale din teritoriu, cu județul împărțit în sectoare arondate în subordinea unora dintre cei mai activi membri ai partidului.

Combinând activitățile din județ și cele din orașul Galați, partidele de opoziție își mobilizau întreaga structură. Filiala PNTJ îl avea în frunte pe Grigore Gafencu (1892–1957), un politician cu mare experiență și excelentă vizibilitate națională. Gafencu studiasse dreptul la Geneva și în 1914 obținuse un doctorat în științe politice la Paris. Ca fondator al publicației „Revista Vremii” și director al cotidianelor „Argus” și „Timpul”, acesta era un nume cunoscut în debaterile naționale de idei. Intrat în politică, Gafencu a deținut diferite funcții în guvernele național-țărăniște, ajungând mai apoi, în 1938, Ministru de Externe¹²⁵.

În octombrie 1937 la clubul PNTJ din Strada Domnească, Gafencu a vorbit despre politica internă și externă și prioritățile politice ale partidului. Printre participanți se găsea mai toată elita național țărănistă de la acel moment: Haralamb Șerbănescu, Iancu E. Vasiliu, I. Constantin Dinescu, Gheorghe Plesnilă, Petre Vărtosu, profesorul Gheorghe N. Papagheorghe sau farmacistul N. Gereă¹²⁶. La clubul țărănist se organizau zilnic consfătuiri și ședințe. Membrii așteptau cu nerăbdare să ajungă la putere și aveau contact zilnic cu simpatizanții. Dinamizați de noul șef de filială, național-țărăniștii se întăriseră cu cadre serioase care, se spera,

¹²² *Ibidem*, Numărul 2.194, 25 septembrie 1937, p. 2.

¹²³ *Ibidem*, Numărul 2.197, 29 septembrie 1937, p. 1.

¹²⁴ *Ibidem*, Numărul 2.210, 14 octombrie 1937, p. 2.

¹²⁵ Grigore Gafencu, *op. cit.*, p. 351.

¹²⁶ „Acțiunea”, Anul VIII, Numărul 2.203, 6 octombrie 1937, p. 1.

puteau face față onorabil în alegerile parlamentare¹²⁷. Farmacistul Nic.N. Gere a urmat cursurile liceului din Focșani și Facultatea de Farmacie din București. A condus, în calitate de arendaș, farmacii din Dorohoi și Ploiești, iar apoi a fost concesionar-proprietar al Farmaciei Sf. Ecaterina din Galați¹²⁸.

Câteva zile mai târziu Gafencu prezida o întrunire și la Târgul I.G. Duca, fiind însoțit de numeroși alți fruntași ai partidului. Liderul de filială s-a interesat de nevoile sătenilor și a promis să le satisfacă doleanțele¹²⁹. Și organizația averescană și-a sporit acțiunile electorale în luna octombrie 1937. Pe 16 octombrie mai multe întruniri au avut loc în sectoarele „Coadă Râpii Roșieri”, „Mihail Duca” și „Cărmidăriei” în vederea pregătirii alegerilor. La întruniri au luat cuvântul Grigore Trancu-Iași, doctorul Gheorghe Duca și avocatul Mihail Duca, președintele și vicepreședintele organizației locale. La sectorul „Mihail Duca” a mai vorbit Constantin Isăcescu, iar la sectorul „Cărmidăriei” avocatul Gheorghe Flamaropol. La toate întrunirile au participat, conform relatărilor de presă, numeroși prieteni și simpatizanți ai partidului¹³⁰.

În pofida încercărilor de a coopta noi membri, situația grupării era însă dificilă. Cei doi Duca erau, desigur, cruciali în mobilizarea electorală datorită bunei cunoașteri a realităților locale. Gheorghe I. Duca studiasse la Galați și absolvise cursurile Facultății de Medicină din București. Numit medic la C.F.R., Duca cochetase cu gruparea conservatoare și a trecut apoi la PP¹³¹. Mihail I. Duca urmasse școala primară și liceală la Galați și obținuse o licență în drept la Universitatea din București. Reîntors în Galați intrase în Baroul Covurlui, participase la Primul Război Mondial și apoi colaborase în spețe juridice cu Primăria Municipiului Galați. Duca avea excelente relații cu mediul de afaceri în oraș. Intrat în politică la PNL, și acesta se alăturase mai apoi grupării averescane¹³².

Efervescența politică a crescut și mai mult la finalul lunii octombrie și în noiembrie 1937. A mare întrunire a PNC a avut loc, pe 24 octombrie 1937, în locuința lui Andone Chiculiță din Berești. Au participat delegați din comunele din nordul județului (Lupești, Mălușteni, Țuțcani, Aldești, Balintești, Regele Ferdinand, Gănești, Slivna și Jorăști). De la Galați au participat întreaga conducere a filialei, în frunte cu șeful organizației, Grigore P. Mihăilescu.

Și în comuna Gănești a avut loc o mare întrunire a organizației Frontul Românesc, la care au luat parte și delegați din comunele apropiate din județul

¹²⁷ „Vocea”, Anul XX, Numărul 5.896, 21 octombrie 1937, p. 1.

¹²⁸ Teodor Iordache, *op. cit.*, p. 104.

¹²⁹ „Vocea”, Anul XX, Numărul 5.898, 23 octombrie 1937, p. 4.

¹³⁰ „Acțiunea”, Anul VIII, Numărul 2.216, 21 octombrie 1937, p. 2.

¹³¹ *Ibidem*, p. 97.

¹³² Teodor Iordache, *op. cit.*, p. 45.

Tutova. La întrunire au participat Christake Teodoru, comandantul Legiunii Covurlui, Ștefănescu-Cerber, Nicu Drăgănescu, Gheorghe Ioan, avocatul Contora, profesorul Pașcanu, Gheorghe Stoenescu¹³³. Câteva cuvinte se cuvin spuse și despre Gheorghe N. Stoenescu. Acesta absolvise studii de drept la București. Fusese membru al PNT în perioada 1925–1935 și a trecut la Frontul Românesc în urma disputelor din gruparea național-țărănistă. În timpul guvernărilor țărăniste fusese ajutor de primar al municipiului Galați, președinte al tineretului național-țărănist din Covurlui și membru în Comitetul executiv al tineretului țărănist din țară. După trecerea la Frontul Românesc a fost ales, în 1935, secretar general al Legiunii de Covurlui. Stoenescu a fost redactor al ziarului „Vremea”, gazetă publicată de partidul din care făcea parte¹³⁴.

La finalul lunii octombrie Gafencu își continua turneul județean, ajungând în comunele Fârtănești, Bujor, Vârlezi, Drăgușeni și Smulți. La Fârtănești întrunirea a avut loc la Costică Dragomir, la care au participat numeroși simpatizanți. Din nou Gafencu a vorbit despre situația politică internă și s-a interesat de situația țăranilor. În comuna Bujor, întrunirea a avut loc la locuința lui Radu Ionescu, unde fruntașii organizației au dat instrucțiuni în privința viitoarelor alegeri. Gafencu a expus programul partidului și a pus accentul pe promovarea imediată a intereselor țăranilor. La Vârlezi consfătuirea a avut loc la Iorgu Patrichi, la ea participând țăranii din comitetul organizației locale și din garda țărănească. Gheorghe Plesnilă a vorbit despre sat și țăranii din Vârlezi, urmașii moșnenilor lui Ștefan cel Mare. Vorbitorul a evidențiat apoi succesul obținut în alegerile comunale de vârlezenii național țărăniști, care au luat întreaga listă. Gafencu a dat exemplu organizația din Vârlezi și pentru celelalte organizații politice. La Drăgușeni fruntașii național țărăniști au fost întâmpinați de mai mulți simpatizanți, în frunte cu învățătorii Totolici și Istrati. Întrevederea a avut loc la locuința lui Totolici, unde Gafencu a vorbit despre politica internă. La Smulți întrunirea a fostă găzduită de Costică Portase, iar Gafencu le-a cerut celor prezenți să fie pregătiți de alegeri¹³⁵.

Unul dintre însoțitorii lui Gafencu în turneul electoral județean era avocatul Alexandru Guțu, licențiat în drept la Paris. Guțu intrase în Baroul Covurlui în 1916. Fusese avocat al statului (1929–1932) și prefect al județului Covurlui (august 1932 – noiembrie 1933) în timpul unuia dintre guvernele național-țărăniste¹³⁶. „Acțiunea” relatează, pe 1 noiembrie 1937, că Mișu Orleanu, fiul liberalului Mihail G. Orleanu, se

¹³³ „Acțiunea”, Anul VIII, Numărul 2.222, 28 octombrie 1937, p. 4.

¹³⁴ Teodor Iordache, *op. cit.*, p. 53.

¹³⁵ „Acțiunea”, Anul VIII, Numărul 2.224, 30 octombrie 1937, p. 1.

¹³⁶ Teodor Iordache, *op. cit.*, p. 49.

afla în județ, în calitate de membru al Partidului „Totul pentru Țară”. Acesta își făcea campanie alături de Ghica din București¹³⁷.

„Acțiunea” din 10 noiembrie 1937 relatează revenirea la Galați a lui Gafencu, care a avut o nouă consfătuire cu frunzașii național țărăniști. Haralamb Șerbănescu, Petrache Vârtosu, N. Gereș, preotul Bădărică, Alexandru Roman, Iancu E. Vasiliu, Panait Drăgănescu, doctorul Dacian, doctorul Hart, avocatul Crețescu, Alexandru Guțu, C. Poenaru, profesorul Cerghici, Nicu Emanoil, căpitanul Niculescu, profesorul Arămescu, George Michăilescu, avocatul Flacăș se aflau în holul hotelului „Palace”, unde Gafencu a vorbit de situația politică internă. A doua zi a avut loc o ședință a delegației permanente la clubul PNT, la care au participat toți frunzașii, cu excepția doctorului Eugen Răutu. Gafencu și colaboratorii au întocmit un plan de acțiune, hotărând ca imediat după formarea noului guvern să demareze și campania electorală¹³⁸.

La georgiști Scarlat Rădulescu, secretar general, cel care conducea organizația în locul lui George Deleanu, aflat suferind la București, nu luase nici o hotărâre în privința alegerilor¹³⁹. Și la clubul PNC a avut loc ședința consiliului județean, la care au luat parte membrii marcant ai organizației și șefii de sectoare din oraș și județ. Mihăilescu, președintele organizației, a vorbit despre situația politică și a arătat rolul pe care partidul trebuie să-l aibă în viitoarele alegeri parlamentare. Au mai vorbit Ioan Velichi, D.N. Angheluță, Dionise Mândrescu, Alexandru Butunoiu, avocatul Vasile Teodoru, avocatul Radu Constantinescu, Gheorghe Nanu, Teodor Zgutta și I. Scatula, „care în numele secțiunilor ce reprezintă asigură conducerea partidului că înțeleg să lupte, în actualele alegeri, ori care ar fi situațiunea partidului cu tot avântul și cu orice sacrificii pentru izbânda desăvârșită a programului național-creștin”¹⁴⁰.

Promisiuni și realizări liberale

Și reprezentatii PNL, aflat atunci la guvernare, se pregăteau de alegeri și încercau să capitalizeze politic prin prezentarea realizărilor din ultimii ani.

Filiala Galați a partidului era condusă de Victor Slăvescu (1891–1977), important economist și om politic. Slăvescu s-a născut la 5 iunie 1891, la Rucăr, județul Muscel și a urmat cursurile Liceului „Brătianu” din Pitești și Liceului „Gheorghe Lazăr” din București¹⁴¹. Slăvescu studiasă filosofie și economie în Franța

¹³⁷ „Acțiunea”, Anul VIII, Numărul 2.226, 1 noiembrie 1937, p. 1.

¹³⁸ *Ibidem*, Numărul 2.233, 10 noiembrie 1937, p. 1.

¹³⁹ *Ibidem*.

¹⁴⁰ *Ibidem*, Numărul 2.242, 20 noiembrie 1937, p. 2.

¹⁴¹ Alin Gridan, Iulian Oncescu, *Victor Slăvescu: Documente (1909-1946)*, vol. I, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2010, p. 9.

și Germania, iar la revenirea în țară activase în mediul financiar-bancar și predă cursuri de economie și finanțe. Ministru de Finanțe în anii 1934–1935. Intrat în politică, Slăvescu a fost membru al Parlamentului în mai multe legislaturi și a preluat și conducerea filialei Covurlui a partidului¹⁴². Desigur că acest fapt sporea influența filialei în deciziile de la centru, însă, totodată, Slăvescu era clar mai puțin familiarizat cu problemele comunității gălățene decât fusese Mihail Orleanu.

Organizația PNL din orașul Galați era împărțită în zece sectoare astfel: Sectorul Sfinții Apostoli era condus de D. Stănescu, Sectorul Cărmidăriei era condus de C. Căpreanu, Sectorul Bădălan era condus de avocatul C. Codreanu, Sectorul Liceului Israelit era condus de avocatul I. Calavre, Sectorul Tecuci era condus de avocatul Ionel Teodorescu, Sectorul Egalității era condus de avocatul Romulus Burbea, Sectorul Brăilei-Căzărmei era condus de avocatul Vasile Teodoru, Sectorul Dr. Carnabel (Spitalului) era condus de avocatul N. Gamulea, Sectorul Elena Doamna era condus de avocatul H. Hanagic și Sectorul Cartierul Demobilizaților era condus de avocatul Grigore Vêja¹⁴³.

Pe 1 septembrie 1937, ziarul „Acțiunea” relatează că Slăvescu, însoțit de deputații Gheorghe Onose și Emil Codreanu, de primarul Gheorghe Dumitrescu și prefectul Constantin Ignat vizitaseră mai multe comune din județ. Având în vedere situația socială dificilă a alegătorilor, Slăvescu le-a promis țăranilor că le va trimite porumb pentru hrană până cel târziu în luna noiembrie¹⁴⁴. Câteva detalii despre ceilalți lideri liberali contribuie la a înțelege structura elitelor liberale locale. Gheorghe C. Onose, născut în comuna Frumușița din județul Covurlui, era un bun cunoscător al realităților județului. Acesta absolvise Liceul „Vasile Alecsandri” și era licențiat în drept la București. Ca prefect de Covurlui în perioada guvernării liberale (ianuarie 1922 – martie 1926), Onose se implicase în edificarea localurilor de școală din mai multe comune covurluiene. Totodată, acesta participase la derularea reformei agrare, împărțind țăranilor pământ și islazuri comunale și înființând cooperative sătenești de arendare și cumpărare, ce aveau drept scop înlăturarea intermediarilor de la sate și punerea în posesiune a țăranilor pe toate bunurile statului din județul Covurlui¹⁴⁵.

La nivel național liberalii se pregăteau fie de prelungirea guvernării, fie pentru trecerea partidului în opoziție. Dinu Brătianu, șeful PNL, a avut întrevederi cu mai mulți frunțași liberali și urma să discute și cu prim-ministrul Gheorghe Tătărescu. Acesta era hotărât să convoace delegația permanentă pentru a soluționa

¹⁴² Grigore Gafencu, *op. cit.*, p. 377.

¹⁴³ Alin Gridan, Iulian Oncescu, *op. cit.*, vol. II, pp. 275-277.

¹⁴⁴ „Acțiunea”, Anul VIII, Numărul 2.173, 1 septembrie 1937, p. 1.

¹⁴⁵ Nic.C. Nanu, *op. cit.*, p. 15.

neînțelegerile din diferite organizații și a proceda la reorganizarea cadrelor din provincie în vederea alegerilor parlamentare¹⁴⁶.

Liberalii mizau pe prezentarea reușitelor din perioada guvernărilor Tătărescu, astfel că în lunile dinaintea alegerilor se poate vedea o veritabilă avalanșă de inaugurări festive ale unor lucrări de infrastructură. Aflat în turneu electoral în județ în octombrie 1937, Slăvescu, însoțit de deputații Codreanu și Onose și de prefectul Ignat, au luat parte la inaugurarea Școlii primare din Cudalbi. În discursul său, Slăvescu a insistat asupra rolului preoților și învățătorilor în mișcarea culturală și morală a satelor¹⁴⁷. Discursul de esență haretistă avea, desigur, și o importantă componentă politică, în dorința de a utiliza sprijinul acestor factori importanți de decizie în lumea satelor.

Ziarul „Vocea” din 22 octombrie 1937 informa despre alte acțiuni de campanie electorală derulate în județ. Slăvescu participase la manifestații politice în comunele Pechea și Independența. La Pechea (sectorul avocatului Gheorghe H. Dumitrescu), în prezența unei asistențe numeroase, ce îi includea pe prefectul de Covurlui, primarul Galaților, deputații Onose, Codreanu și Ermil Caraman, a fost inaugurat un nou local de școală. La Independența Slăvescu a prezidat o întrunire publică în fieful deputatului Ermil Caraman¹⁴⁸. Caraman (1892–1979) era un alt lider liberal din numerosul contingent al profesorilor gălățeni. De loc chiar din oraș, absolvent al cursurilor Liceului „Vasile Alecsandri” și al specializării matematică la Universitatea din București, Caraman revenise în Galați după Primul Război Mondial, când în 1919 a fost numit profesor la Liceul „Vasile Alecsandri”. A deținut funcția de director la Școala Normală „Costache Negri” (1923–1927) și mai apoi și la Liceul „Vasile Alecsandri”, fiind totodată implicat în redactarea unor publicații culturale precum revista „Orizonturi”¹⁴⁹.

Pe 31 octombrie, un alt ziar local menționa acțiunile electorale ale liberalilor. La desele lor întâlniri, Slăvescu cerea deplină mobilizare și solidarizare a liderilor locali pentru a avea succes în alegerile parlamentare¹⁵⁰. Noi inaugurări de școli ofereau liberalilor prilej de campanie electorală. Inaugurarea Școlii primare de fete „Regina Maria” din Bădălan i-a adus la un loc, în afara a numeroase notabilități locale, pe Slăvescu, prefectul Ignat, primarul Dumitrescu, deputații Onose, Codreanu, Caraman și Gheorghe Dumbravă, senatorii dr. Alexandru Nestor Măcellariu și Apostol Popa. După oficierea slujbei divine au rostit discursuri preotul Bădărică, doamna Ene, directoarea Școlii de fete din Bădălan, inspectorul școlar

¹⁴⁶ „Acțiunea”, Anul VIII, Numărul 2.176, 4 septembrie 1937, p. 1.

¹⁴⁷ *Ibidem*, Numărul 2.209, 13 octombrie 1937, p. 2.

¹⁴⁸ „Vocea”, Anul XX, Numărul 5.898, 23 octombrie 1937, p. 4.

¹⁴⁹ Teodor Iordache, *op. cit.*, p. 55.

¹⁵⁰ „Acțiunea”, Anul VIII, Numărul 2.225, 31 octombrie 1937, p. 1.

Gheorghiu, directorul general al învățământului primar Petre Ghițescu și primarul Dumitrescu. Au urmat inaugurarea Școlilor primare numărul 12 de băieți și numărul 12 de fete din valea orașului, precum și a școlii numărul 13 din Cartierul Demobilizaților, unde au rostit cuvântări Dem. Gheorghiu, ajutor de primar, și Balak, directorul Școlii numărul 12. La Școala Normală „Costache Negri” a avut loc ceremonia înălțării pavilionului străjeresc. Au rostit cuvântări Neculai Conț, directorul instituției, inspectorul școlar Negulescu, Dimitrie V. Țoni președintele Asociației Generale a Învățătorilor, deputatul Th. Iacobescu, inspectorul școlar Gheorghiu și institutorul Dumitrescu. La inaugurarea Școlii primare de fete „Regina Maria”, primarul Dumitrescu a ținut să menționeze în cuvântarea sa realizările liberalilor pentru comunitatea din zona Cartierului Bădălan: „Primul edil al municipiului nostru și-a început alocuțiunea arătând că de 12 ani Cartierul Bădălan cu o populație importantă a suferit de pe urma lipsei unei școli de fete. Deaceia d-sa și-a propus să realizeze acest deziderat și se declară fericit că i-a fost dat să prezideze inaugurarea școalei din Bădălan, căreia în semn de omagiu pentru Augusta Mama Regelui Culturei, i-a dat numele de <<Regina Maria>>.” În altă ordine de idei, primarul a subliniat și realizările edilitare din Bădălan, „cartier de care ca fiu de comerciant din valea orașului, se simte legat sufletește. Citează înzestrarea Bădălanului cu un dispensar nou și o baie populară. Insistă deasemeni asupra pavărei străzii Șalupei, care unește Bădălanul cu centrul orașului, Bazinul Nou și zona liberă. În încheiere, primarul, a adus prinosul său de recunoștință d-lui Victor Slăvescu precum și parlamentarilor covurlueni pentru prețiosul sprijin ce i l-au acordat”¹⁵¹.

La liberali, Slăvescu era dispus să se lucreze și să se inaugureze toate lucrările desăvârșite sub actuala guvernare, până se soluționa criza de guvern. La georgiști Scarlat Rădulescu, secretar general, cel care conducea organizația în locul lui George Deleanu, aflat suferind la București, nu a luat o hotărâre în privința alegerilor¹⁵².

Liste electorale și candidați de la centru

Presa timpului a făcut ample referiri la candidații cu șansa de a fi aleși. Informațiile din presă sunt relevante pentru a arăta cât de fluide erau aceste liste și cât de dinamice erau partidele în a se adapta la schimbările de ultim moment. Totodată, listele arată raporturile de forțe din partid și relațiile dintre centru și organizațiile teritoriale.

¹⁵¹ „Vocea”, Anul XX, Numărul 5.912, 9 noiembrie 1937, p. 1. „Vocea”, Anul XX, Numărul 5.913, 10 noiembrie 1937, p. 3.

¹⁵² „Acțiunea”, Anul VIII, Numărul 2.233, 10 noiembrie 1937, p. 1.

Pe 23 septembrie 1937, „Acțiunea” nominaliza capii de listă pentru alegerile parlamentare. La PNL primul pe listă era Victor Slăvescu, la PNT Grigore Gafencu, la Frontul Constituțional George Deleanu, la PNC G.P. Mihăilescu, la Partidul „Totul pentru Țară” Ion Zelea Codreanu și la PRȚ Vlad Dimitriu¹⁵³. Și aici este interesant să remarcăm marea mobilitate a liderilor politici, cu inginerul Deleanu, fost național liberal, care se alăturase georgiștilor din Frontul Constituțional, și cu țărănistul Dimitriu ajuns la gruparea radical țărănistă. Legionarii aveau în frunte lideri impuși de la centru.

În fapt atât PNL cât și PNT Covurlui aveau conduceri impuse de la centru. La liberali era Slăvescu, iar la PNT Gafencu. Acesta din urmă nu era foarte legat de zona Covurluiului, fiind trimis la Galați să reorganizeze filiala după ce fostul lider Christake D. Teodoru îl urmăse pe Alexandru Vaida Voevod la Frontul Românesc. Nici Ion Zelea Codreanu nu avea multe legături cu județul Covurlui. Profesor de limba germană și română la Liceul din Huși, acesta fusese deputat din partea PND (1919), a LANC (1926) și deputat de Tutova din partea Partidului „Garda de Fier” (1932). Profesorul se alăturase noii grupări politice, Partidul „Totul pentru Țară”, partid înființat de fiul său C.Z. Codreanu în 1935¹⁵⁴.

Conform unor noi știri de la mijlocul lunii octombrie, pe lista PNL din județul Covurlui urmau să figureze Slăvescu, Onose, Ignat, doctorul Dimitrie Lazăr, Codreanu, Gheorghe Dumbravă, iar la Senat, la colegiul consiliilor comunale, unde votau consilierii comunali aleși, erau nominalizați Ignat și Onose¹⁵⁵. Și la Partidul „Totul pentru Țară” lista era una fluidă. „Acțiunea” din 11 noiembrie 1937, cota partidul cu a treia șansă, căci candidații propuși, C.Z. Codreanu și Mișu Orleanu, aveau numeroși susținători în nordul județului Covurlui¹⁵⁶.

După fixarea datei alegerilor, presa anunța componența listelor depuse la tribunal de politicienii de la Galați. PNL se prezenta la urne cu următorii candidați la Adunarea Deputaților: Victor Slăvescu, Gheorghe Onose, Chemale (sau Kemale, iorghist), Lăzeanu, Gheorghe Dumbravă și Mișu Munteanu. La Senatul consiliilor comunale candida Constantin Ignat, iar la Senat Emil Codreanu. La PNT candidați la Adunarea Deputaților erau Grigore Gafencu, Haralamb Șerbănescu, Iancu E. Vasiliu, Victor Iamandi, Petre Vârtosu, Constantin Dinescu și Alecu Roman. Doctorul Eugen Răutu candida la Senat, iar Gheorghe Bogza la colegiul senatorial al Camerei de Comerț. La Partidul „Totul pentru Țară” lista pentru Adunarea Deputaților era deschisă de Ion Zelea Codreanu, urmat de inginerul Clime. La PNC

¹⁵³ *Ibidem*, Numărul 2.192, 23 septembrie 1937, p. 4.

¹⁵⁴ Tatiana Niculescu, *Mistica rugăciunii și a revolverului: viața lui Corneliu Zelea Codreanu*, Editura Humanitas, București, 2017, pp. 51, 91, 107, 150, 233.

¹⁵⁵ „Acțiunea”, Anul VIII, Numărul 2.225, 31 octombrie 1937, p. 1.

¹⁵⁶ *Ibidem*, Numărul 2.234, 11 noiembrie 1937, p. 1.

candidați erau: Grigore P. Mihăilescu, Ioan Velichi, Ștefan A. Șerban, Dionisie Mândrescu, Vasilică Teodoru, preotul Istrate și Radu Constantinescu. Radical țărăniștii doreau să-i vadă aleși pe Vlad Dimitriu, iar PNL (Gheorghe Brătianu) pe George Deleanu¹⁵⁷. PP avea listele de deputați deschise de Grigore Trancu-Iași, iar la Senat de avocatul Mihail Duca.

Criza politică și efectele ei locale

Toamna anului 1937 a fost una de criză politică. În așteptarea încheierii guvernării liberale și a organizării de noi alegeri, partidele din întreaga țară se pregăteau de campania electorală. Se făceau diferite scenarii, retragerea guvernului Tătărescu, așteptată pentru luna noiembrie, părând să ducă la o guvernare național-țărănistă care organizeze alegerile¹⁵⁸.

La începutul lunii noiembrie, primul ministru Tătărescu a prezentat, în fața comitetului executiv central al PNL, bilanțul guvernării liberale (1933–1937), iar la final a precizat că guvernarea era pe sfârșite¹⁵⁹. La ședință au participat și reprezentanții PNL Covurlui. Deputatul Onose relatează unei gazete gălățene: „Părerea mea personală acum în ajunul crizei de guvern e că parlamentul va fi dizolvat, guvernul rămânând să prezideze alegerile generale care vor avea loc irevocabil în cursul lunii decembrie”¹⁶⁰.

După demisia cabinetului, soluția asumată de Regele Carol al II-lea a fost numirea tot unul guvern liberal condus de același Gheorghe Tătărescu, care trebuia să organizeze noi alegeri. Tătărescu s-a sfătuit cu liderul partidului, Dinu Brătianu, cu privire la componența noului guvern și declara că încheiasă un acord cu Nicolae Iorga în privința colaborării guvernamentale și un pact electoral cu Alexandru Vaida Voevod¹⁶¹.

În toiul crizei, ziarul „Acțiunea” relatează că frunțașii mai multor organizațiilor din Covurlui, se aflau la București. De la vaidiști pleaseră Christake Teodoru și Gheorghe Stoenescu, secretarul general. Teodoru a avut o convorbire cu Vaida Voevod la clubul central al partidului, unde a expus situația din județul Covurlui. Teodoru a primit acordul de a trata o eventuală colaborare cu frunțașii național țărăniști locali. De la național țărăniști se aflau în capitală Haralamb Șerbănescu, Victor Iamandi, Constantin Dinescu, Iancu Vasiliu, Petrache Vârtosu, N. Gerea, care au avut mai multe consfătuiri cu Gafencu pe tema crizei politice. De la liberali erau acolo Gheorghe Onose, prefectul Constantin Ignat, Emil Codreanu și primarul

¹⁵⁷ *Ibidem*, Numărul 2.244, 22 noiembrie 1937, p. 1.

¹⁵⁸ *Ibidem*, Numărul 2.212, 16 octombrie 1937, p. 1.

¹⁵⁹ *Ibidem*, Numărul 2.227, 3 noiembrie 1937, p. 4.

¹⁶⁰ *Ibidem*, Numărul 2.228, 4 noiembrie 1937, p. 1.

¹⁶¹ *Ibidem*, Numărul 2.241, 19 noiembrie 1937, p. 4.

orașului Gheorghe Dimitrescu. Aceștia s-au întâlnit cu Slăvescu și au stabilit lista de candidați pentru alegerile parlamentare¹⁶².

Pe 19 noiembrie 1937 au fost fixate alegerile generale. Acestea urmau să aibă loc pe 20 decembrie pentru Adunarea Deputaților, pe 22 decembrie pentru Senat, pe 28 decembrie pentru reprezentanții consiliilor comunale și 30 decembrie pentru camerele profesionale.

Campania electorală

Următoarea lună a fost una extrem de agitată, cu toate partidele implicate în activități de campanie. Urmând înțelegerile electorale de la nivel național, și la Galați opoziția încerca să strângă rândurile pentru înfrângerea liberalilor. Astfel, la clubul PNTJ a avut loc o mare întrunire a organizației locale la care au participat membrii din oraș și județ. Au luat cuvântul Grigore Gafencu, Haralamb Șerbănescu și Petre Vârtosu. Gafencu a vorbit despre situația politică după rezolvarea crizei de guvern. La teatrul „Central” a avut loc întrunirea organizației locale a Partidului „Totul pentru Țară”, la care au asistat peste 2.000 de oameni. Au luat cuvântul Sterea Peceli, profesorul Petre Andonescu, preotul Carp, preotul Cristescu și Ion Zelea Codreanu. Aceștia au expus principiile mișcării legionare¹⁶³.

Campania electorală a demarat în forță și în teritoriu. Pe 21 noiembrie 1937, Grigore P. Mihăilescu, însoțit de Dionisie Mândrescu, căpitanul G. Hristache și avocatul Radu Constantinescu au vizitat sectorul PNC Foltești, condus de Mândrescu. În comunele Tulucești, Șivița, Tătarca și Frumușița au avut loc adunări cu comitetele și cu membrii, care au primit instrucțiuni pentru campania electorală. În comuna Foltești a avut loc o mare întrunire în casa lui Tudorache Grigoraș. Georgiștii primeau o lovitură politică la nivel local prin demisia avocatului Ion Calavre, vicepreședintele organizației din localitate, care se înscrisa în PNL¹⁶⁴.

Pe 27 noiembrie 1937, „Acțiunea” relatează că lista pentru Adunarea Deputaților depusă de PNL a suferit modificări prin renunțarea avocatului Chemale (iorghist), care urma să candideze la Arad și introducerea pe poziția a treia a lui Christake Teodoru, pentru a evita o ruptură cu vaidiștii. După discuțiile purtate la București între guvernamentalii din Covurlui și Slăvescu, lista avea următoarea componență: Slăvescu, Onose, Teodoru, Lăzeanu, doctorul Dimitrie Lazăr, Gheorghe Dumbravă și un reprezentant al tineretului¹⁶⁵.

Și național-țărăniștii se întâlneau prin transferuri de ultimă oră. PNTJ îl reprimează în partid pe Gică Simionescu, fost secretar general al partidului, și totodată

¹⁶² *Ibidem*, Numărul 2.238, 15 noiembrie 1937, p. 1.

¹⁶³ *Ibidem*, Numărul 2.245, 24 noiembrie 1937, p. 1.

¹⁶⁴ *Ibidem*, Numărul 2.246, 25 noiembrie 1937, p. 4.

¹⁶⁵ *Ibidem*, Numărul 2.248, 27 noiembrie 1937, p. 1.

depunea la tribunal candidatura lui Gheorghe Bogza, la colegiul senatorial al Camerei de Comerț, secția comercială, unde mai candidau căpitanul Ștefan de la Constanța, susținut de ministrul Sasu, și Apostol Popa, președintele Camerei de Comerț din Galați¹⁶⁶. Acesta din urmă era un cunoscut reprezentant al mediului gălățean de afaceri. Fusesse președinte al Camerei de Comerț și Industrie din Galați și reprezentant al casei comerciale Schenker. În calitate de senator era extrem de activ în Parlament, unde apăra interesele portului Galați și pe cele ale comercianților gălățeni¹⁶⁷.

Partidul „Totul pentru Țară” a provocat comentarii în cercurile politice din localitate prin susținerea candidaturii profesorului Grigore Forțu la colegiul universal de la Senat, iar georgiștii mai primeau o lovitură prin plecarea farmacistului Gheorghe Radu și Alexandru Buholtz la PNL¹⁶⁸. Gheorghe I. Radu absolvise cursuri de farmacie la București și era un simpatizant liberal, implicat în problemele comunității¹⁶⁹.

Pe 28 noiembrie 1937, Gafencu a avut o întrunire cu șefii de sectoare și secții din oraș și județ la clubul din Strada Domnească, unde au luat cuvântul mai mulți fruntași ai partidului. Aceștia au vorbit despre situația politică din județul Covurlui în preajma alegerilor parlamentare. În aceeași zi la clubul PNL din Strada Domnească a avut loc mai întâi o ședință festivă pentru reprimirea liberalilor din organizația georgistă locală. În prezența președintelui Slăvescu erau reprimiți farmacistul Gheorghe Radu, Ionel Calavre, N. Panaitescu, Alexandru Buholtz și peste 200 de membri șefi de sectoare și secții georgiste. A mai fost primit și avocatul Vasile Teodoru din PNC. Apoi a avut loc ședința comitetului județean, prilej cu care s-a definitivat lista pentru Adunarea Deputaților: Slăvescu, Onose, Teodoru, I. Fiñescu, Dimitrie Lazăr, Gheorghe Dumbravă și Gheorghe Petrescu Dâmbovița. La Senat au rămas aceleași candidaturi: Constantin Ignat la colegiul consiliilor județene, Emil Codreanu la colegiul universal și Apostol Popa la colegiul Camerelor de Comerț. La colegiul camerelor industriale și la colegiul camerelor agricole erau susținute candidaturile lui Alexandru Doiciu și Alexandru Ștefănescu, iar la colegiul Camerelor de Muncă era susținută candidatura lui Theodor Thenea¹⁷⁰. Pentru a oferi câteva detalii și despre aceștia din urmă, precizăm că Alexandru N. Ștefănescu a fost membru în consiliul Camerei de Comerț, președinte al consiliului Casei Asigurărilor Sociale din Galați și proprietar al Fabricii de boiangerie și spălătorie chimică

¹⁶⁶ *Ibidem*, Numărul 2.249, 28 noiembrie 1937, p. 1.

¹⁶⁷ Teodor Iordache, *op. cit.*, p. 17.

¹⁶⁸ „Acțiunea”, Anul VIII, Numărul 2.249, 28 noiembrie 1937, p. 1.

¹⁶⁹ Teodor Iordache, *op. cit.*, p. 102.

¹⁷⁰ „Acțiunea”, Anul VIII, Numărul 2.250, 29 noiembrie 1937, p. 1.

„Ideal”¹⁷¹. Teodor I. Thenea (1866–1947) făcea parte din grupul juriștilor liberali. Thenea avea în doctorat în drept de la Universitatea din Bruxelles și era membru vechi al PNL, fost deputat și primar al orașului Galați (1922–1923).

„Acțiunea” relatează pe 1 decembrie 1937 că PP depusese lista pentru Adunarea Deputaților cu următorii candidați: Grigore Trancu-Iași, doctorul Gheorghe Duca, avocatul Mihail Duca, generalul Constantin Stoilov, plugarul Costache Vâlcu, avocatul Chiriloaie și plugarul Teodor I. Patriche, iar pentru Senat la colegiul universal candida avocatul Mihail Duca¹⁷².

A doua zi ziarul scria despre consfătuirea național-țărănistă de la Galați, la care au participat peste 300 de delegați din rândul reprezentanților comunelor, a șefilor de sectoare și a șefilor organizațiilor din județ. Gafencu, „într-o vibrantă cuvântare a evidențiat demnitatea d-lui Ioan Mihalache cu ocazia crizei de guvern, importanța venirii în fruntea partidului a d-lui Iuliu Maniu și a dat semnalul luptei pentru izbânda cauzei țărănești”¹⁷³. Au mai vorbit Haralamb Șerbănescu, Iancu E. Vasiliu, Alecu Roman, avocatul Constantin Dinescu. În discursul său, Dinescu afirma „că din criza politică de acum câteva zile, liberalii au ieșit învinși, iar național-țărăniștii învingători, oricât de paradoxal ar părea aceasta”. Vorbitorul a mai subliniat faptul că, prin demnitatea sa, Ion Mihalache ridicase „partidul național-țărănist la o culme nebănuită de nimeni. Combinațiile liberale au eșuat, căci vaidismul s-a descompus complet, iar opinia publică respinge listele guvernamentale. Pentru a putea obține 40 la sută din voturi, guvernul va comite toate ilegalitățile. Pentru a împiedica însă guvernul de a fura prima electorală, Maniu s-a adresat tuturor partidelor de opoziție în vederea unui acord de sprijin reciproc în fața pericolului comun. D-sa cere șefilor de organizații locale să-și tragă toate puterile de luptă din mândria de a fi șefi, pentru a apăra drepturile tuturor sătenilor, luminându-l asupra necesității de a se înlătura actuala falsificare a practicei constituționale”¹⁷⁴.

Și la clubul liberal consfătuirile continuau. În cadrul unei ședințe de la începutul lunii decembrie liderii locali au stabilit lista întrunirilor în oraș și județ. În Galați propaganda electorală era condusă de Gheorghe Dumitrescu, Christake Teodoru și Ionel Calavre¹⁷⁵.

Campania continua în forță și în județ. „Acțiunea” din 4 decembrie 1937 relatează că țărănistul Haralamb Șerbănescu vizitase sectorul Independența, unde a ținut consfătuiri. Partidul se întărise și prin venirea de la vaidiști la național țărăniști a lui

¹⁷¹ Teodor Iordache, *op. cit.*, p. 146.

¹⁷² „Acțiunea”, Anul VIII, Numărul 2.251, 1 decembrie 1937, p. 1.

¹⁷³ *Ibidem*, Numărul 2.252, 2 decembrie 1937, p. 1.

¹⁷⁴ *Ibidem*.

¹⁷⁵ *Ibidem*, Numărul 2.253, 3 decembrie 1937, p. 1.

Dan Lungeanu din Braniștea și Iacob Iacob din Lascăr Catargiu, cu organizațiile lor. La sediul sectorului 7 al organizației PNȚ din Strada Traian a avut loc o întrunire la care a vorbit profesorul Gheorghe N. Papagheorghe și farmacistul N. Gereș, șeful sectorului¹⁷⁶. La sediul electoral 6 al PNȚ din Strada Kogălniceanu a avut loc o întrunire politică, sub președinția lui Panait Drăgănescu, șeful sectorului. Au vorbit Alexandru Mazilu, Popescu Lipia, profesorul Gheorghe N. Papagheorghe, Petrache Vărtosu și Panait Drăgănescu¹⁷⁷.

Regrupări de forțe aveau loc și în rândul socialiștilor. PSD și Partidul Social Unitar au încheiat un acord pentru alegerile parlamentare și au propus în fruntea listei la Covurlui pe C. Bragadireanu¹⁷⁸. Pe 4 decembrie 1937, prefectul Ermil Caraman a avut o convorbire la sediul prefecturii cu George Michăilescu, directorul ziarului „Acțiunea” și președintele Sindicatului ziariștilor din Galați, în care a insistat ca în campania electorală presa să sprijine acțiunile legale, care să asigure libertatea alegerilor și liniștea în oraș și județ. Mai departe prefectul menționa că în urma vizitelor, a conferințelor administrative și a contactului zilnic cu conducătorii tuturor serviciilor a constatat că în județul Covurlui era liniște, iar propaganda electorală se desfășura în deplină libertate.

La clubul PNL a avut loc o consfătuire, unde Victor Slăvescu l-a prezentat pe profesorul I. Fiñescu, al patrulea candidat la Adunarea Deputaților de pe lista liberală. În numele organizației de Covurlui a luat cuvântul Gheorghe Onose, care l-a laudat pe candidat trimis de la centru: „Are Galațul nevoie de oameni ca d-l profesor Fiñescu pentru ca să ajungă din nou la strălucirea de altă dată. Și, nu putea mai fericită întâmplare decât ca profesorul de drept comercial să adauge prestigiul și competența sa la forțele de muncă ale acelora cari au izbutit cu rodnică trudă să realizeze cel mai de seamă deziderat al acestei năpăstuite provincii. Zona liberă care a luat ființă de curând”¹⁷⁹.

Și Grigore Trancu-Iași își continua campania electorală. Într-un manifest către cetățenii din orașul Galați și județul Covurlui își făcea cunoscute ideile politice: „La alegerile pentru Cameră de la 20 decembrie 1937, candidez în fruntea listei PP, prezidat de D-l Mareșal Alexandru Averescu. Mă înfățișez alegătorilor, cu fruntea sus și cu cugetul limpede. Cu o mândrie pe care nu mi-o pot stăpâni, întind tuturor o mână nepătată și arăt tuturor un obraz curat, care nu are de ce roși în fața oamenilor. În urma mea se află trecutul unei vieți întregi de muncă, de cinste și de înfăptuire; în față, am prezentul aceluiași drum drept și neconținută strădanie de a sta totdeauna în slujba binelui semenilor și concetățenilor mei, iar înaintea mea, se

¹⁷⁶ *Ibidem*, Numărul 2.254, 4 decembrie 1937, p. 1.

¹⁷⁷ *Ibidem*, p. 4.

¹⁷⁸ *Ibidem*, p. 1.

¹⁷⁹ *Ibidem*, Numărul 2.255, 5 decembrie 1937, p. 1.

ridică viitorul cu dorința mea de muncă în serviciul Patriei mele și a fraților mei. ... Ajutați-mă să readuc cinstea și puterea mea de muncă la înălțimea Tribunei Parlamentare. Ajutându-mă, ajutați interesele Neamului și interesele D-vs. Vă cer votul în numele durerilor și nevoilor D-vs”¹⁸⁰.

Propaganda electorală în județ și oraș a continuat în forță prin intermediul întrunirilor cu electoratul. PNL prin Victor Slăvescu, Gheorghe Onose, profesorul I. Fițescu, Emil Codreanu, doctorul Dimitrie Lazăr, Gheorghe Dumbravă și Alexandru Doiciu au ținut întruniri în comunele Cavadinești, Gănești și Berești. În orașul Galați o echipă liberală formată din primarul Gheorghe Dumitrescu, D. Stănescu, D. Gheorghiu, Ionel Calavre, R. Burbea, I. Teodorescu au ținut întruniri în sectoarele Calea Prutului, Căramidăriei, Cartierul Demobilizaților, prelungirea Străzii Brăilei și Piața Negri. PNȚ prin Grigore Gafencu, Haralamb Șerbănescu, avocatul Gheorghe Plesnilă, Petre Vârtosu și căpitanul Niculescu, comandantul gărzilor țărănești au ținut întruniri în comunele Pechea, Cudalbi, Oasele, Ferdinand, Berești, Gănești și Oancea. În orașul Galați național țărăniștii au ținut întruniri prin sectoare, unde au luat cuvântul Iancu E. Vasiliu, Constantin Dinescu, farmacistul N. Gereu. PRȚ prin avocatul Vlad Dimitriu, Constantin Mihăileanu, profesorul Alexandru Chicioroagă, Mihail Ciobanu și Ionel Bucurescu au ținut întruniri în comunele din județ, iar ceilalți fruntași au ținut întruniri pe sectoare. Grigore Trancu-Iași, doctorul Gheorghe Duca, avocatul Mihail Duca și Constantin Stoilov de la averescani au ținut întruniri în județ.

Și fruntașii Partidului „Totul pentru Țară” au ținut întruniri în județ și în orașul Galați. Astfel, la întrunirea de la sala teatrului „Central” au luat cuvântul fruntașii din localitate, profesorul Grigore Forțu și Ion Zelea Codreanu. Aceștia au prezentat programul politic al mișcării legionare și au explicat pactul încheiat între Iuliu Maniu, C.Z. Codreanu și Gheorghe Brătianu. Că nu toți erau de acord cu astfel de alianțe rezultă din declarația lui Vlad Dimitriu, președintele PRȚ Covurlui, care condamna colaborările, cartelurile, pactele de genul Tătărescu – Iorga – Vaida și mai ales Maniu – Brătianu – Codreanu care au dus la confuzie în rândul electoratului¹⁸¹.

PSD a ținut o întrunire la „Casa Poporului” din Strada Danubiului, unde Gheorghe Mușetescu, Stelian Moraru, avocatul Bernard Solomon, Traian Popescu și Iorgu Duda au expus principiile mișcării social democrate și au anunțat lista de candidați formată din: Gheorghe Mușetescu, Anghel Lividioti, Sava Profir, Constantin Gheorghe, Duda Iorgu, Gheorghe Vasiliu, Renea Niculae. Se cuvine să menționăm că Gheorghe I. Mușetescu era un important lider sindical. Acesta fusese secretar și președinte al Sindicatului muncitorilor manuali din portul Galați. Mușetescu fusese membru în Comisiunea Muncii, șef al Biroului Muncii Port,

¹⁸⁰ *Ibidem*, Numărul 2.256, 6 decembrie 1937, p. 1.

¹⁸¹ *Ibidem*, Numărul 2.262, 13 decembrie 1937, p. 1.

membru în Comisia interimară a Camerei de Muncă și membru în comitetul executiv al „Uniunii muncitorilor din porturile României”¹⁸².

PNL (Gheorghe Brătianu) prin Scarlat Rădulescu și avocatul Duma au ținut întruniri în județ, iar în oraș fruntașii georgiști au ținut întruniri pe sectoare¹⁸³. Scarlat Rădulescu era avocat, prefect de poliție și secretar general al organizației PNL (Gheorghe Brătianu)¹⁸⁴. Pe 8 decembrie 1937, lista PNȚ pentru Adunarea Deputaților era definitivată astfel: Grigore Gafencu, Iancu Vasiliu, Haralamb Șerbănescu, Gheorghe Plesnilă, învățătorul Balaban-Berești, Scobici (țăran din comuna Vânători) și Petrache Vârtosu, iar la Senat sufragiu universal candidatul era Constantin Dinescu¹⁸⁵.

Ziarul „Acțiunea” relatează pe 9 decembrie 1937 că PP își continua campania electorală. Trancu-Iași și alți lideri locali au ținut întruniri în comunele Smârdan, Șerbești, Independența, Piscu, Cuza Vodă, Plăcinta, Șivița, Tătarca, Frumușița, Foltești, Bujor și Golăești. În comuna Plăcinta a avut loc o întrunire la locuința săteanului Badiu, unde cei trei fruntași ai PP au vorbit sătenilor. La Berești a avut loc o întrunire la avocatul Chiriloaia, iar la Oancea la Iani Chiriloaia.

Extrem de activi erau și reprezentanții Partidului „Totul Pentru Țară”. Mișu Orleanu a vorbit în fața țăranilor din comuna Frumușița (fieful liberalului Gheorghe Onose). Din discursul său spicuim: „O viață întreagă țara a fost guvernată de partidul liberal, jecmănind-o în folosul său propriu. De azi înaintea viitorului e al tinerimei, al partidului în numele căruia vorbesc. Alungați pe ceilalți politicieni, fie că ei vin sub steagul liberalismului, fie că înalță stindardul țăranismului”¹⁸⁶.

La 10 decembrie 1937, „Acțiunea” relatează că la alegerile care aveau loc la 28 decembrie pentru locurile de senatori ai colegiilor profesionale s-au depus următoarele candidaturi: la secția comercială Apostol Popa era susținut de liberali, căpitanul Ștefan din Constanța era susținut de ministrul Sassu, iar George Bogza era susținut de național țărăniști. La secția industrială erau depuse două candidaturi: inginerul Orghidan, susținut de liberali și național țărănistul Gafencu. La secția comercială pentru locul de senator din această circumscripție electorală votau 385 de negustori din orașele Galați, Brăila, Constanța, Bazargic, Silistra, Tulcea, Călărași, Buzău, Râmnicu Sărat, Focșani, Tecuci, Bârlad, Cahul, Ismail, Cetatea Albă, Ciuc și Trei Scaune.

Tot ziarul „Acțiunea” menționa că PNL (Gheorghe Brătianu) și PNC au definitivat listele pentru Adunarea Deputaților și Senat. Lista PNL (Gheorghe

¹⁸² Teodor Iordache, *op. cit.*, p. 126.

¹⁸³ „Acțiunea”, Anul VIII, Numărul 2.257, 8 decembrie 1937, p. 3.

¹⁸⁴ Teodor Iordache, *op. cit.*, p. 52.

¹⁸⁵ „Acțiunea”, Anul VIII, Numărul 2.257, 8 decembrie 1937, p. 4.

¹⁸⁶ *Ibidem*, Numărul 2258, 9 decembrie 1937, pp. 1, 3.

Brătianu) era următoarea: Gheorghe Brătianu, inginerul George Deleanu, Scarlat Rădulescu, Mircea Gheorghiu, Vasile Duma, Sandu Costin, Gherasim Pintilie, iar la Senat colegiul universal Ion Hașiganu și la Senat consiliile comunale avocatul Panait Tecuceanu. Lista PNC a fost definitivată și depusă la Tribunalul Județului Covurlui cu numărul 2. Pe ea figurau avocatul Mihăilescu, Ștefan Șerban, Dionisie Mândrescu, preotul Constantin Chiorpec, Mitu Ștefan, Stavru Lificiu, preotul Dimitrie Istrate, iar la Senat colegiul universal profesorul Ioan Velichi¹⁸⁷.

Pe 11 decembrie 1937, Christake Teodoru, președintele Frontului Românesc din Covurlui, a lansat un manifest pentru alegerile parlamentare din care spicuim următoarele: „<<Frontul Românesc>> își păstrează neștirbit programul său de realizări naționaliste și pe baza căruia și-a afirmat de la început existența sa. ... Noi nu urâm pe nimeni, nici pe minoritari și nici chiar pe cozile lor de topor, dar avem dreptul să iubim și să luptăm pentru frații noștri români și să sperăm ca acei dintre frații noștri, care azi sunt rătăciți, se vor trezi cât de curând și vor veni pe calea adevărului”¹⁸⁸.

Pe 11 decembrie, „Acțiunea” anunța că, în urmă cu patru zile, PNL (Brătianu) organizase o mare întrunire politică, la care au luat cuvântul Gherasim Pintilie, Petre Căpreanu, avocatul Vasile Duma, Ghiță Puiu, Sandu Costin, Ion Hașiganu și Scarlat Rădulescu. Secretarul general Rădulescu a vorbit pe larg despre contextul politic: „Zilele cari au trecut, de la noul jurământ al vechiului guvern și până astăzi, ar fi primul act al acestei campanii electorale și care caută în atacuri puternice și repetate, îndreptate contra noastră de către organizația guvernamentală, pentru a ne desființa. Ceeace nu a reușit să facă d-l Tătărașcu la centru prin acea faimoasă propunere de colaborare pe care Gheorghe Brătianu a respins-o, cu toată energia și cu toată demnitatea, întrucât nu era pornită din sentimente de loialitate și dragoste de țară, au căutat d-nii guvernamentali prin lovituri date pe la spate și cu lașitate cu scopul de a desființa cadrele noastre. Ofensiva adversarilor noștri, în acest scop, a fost mai puternică decât se putea bănuși, însă puterea de rezistență a cadrelor noastre a egalat eroismul marilor luptători. ... Ați citit în presa locală cât și presa capitalei că foarte multe organizații comunale de ale noastre ne-au părăsit. Vă declar aici, dela locul de răspundere pe care îl am în partid, că nici o organizație din județ, nu ne-a părăsit și alegerile care vin mă vor verifica”¹⁸⁹.

Pe 13 decembrie „Acțiunea” relatează că Gheorghe Brătianu, președintele PNL (Gheorghe Brătianu) a sosit la Galați și a plecat în județ, fiind însoțit de Scarlat Rădulescu. Brătianu a luat cuvântul la mai multe întruniri. Și Gafencu declara ziarului „Acțiunea” din 15 decembrie 1937 că „Orașul Galați, așezat în centrul

¹⁸⁷ *Ibidem*, Numărul 2.259, 10 decembrie 1937, pp. 1, 3.

¹⁸⁸ *Ibidem*, Numărul 2.260, 11 decembrie 1937, p. 1.

¹⁸⁹ *Ibidem*, p. 3.

intereselor economice ale țării și la capătul celui mai larg și lung drum european, trebuie să fie marele port al României. ... Galații are nevoie de legături strânse cu Ardealul, cu Basarabia și Capitala, prin căi de comunicație, șosele moderne și drumuri de fer. Trebuie să se construiască o mare șosea națională: București – Urziceni – Făurei – Brăila – Galați – Reni – Chișinău. E nevoie de legături economice cât mai strânse, sprijinite pe tarife scăzute de transport cu Cehoslovacia și cu Polonia. E nevoie de grabnica dezlegare prin mijloace tehnice și financiare, a greutăților pricinuite navigației la gurile Dunării, iarna prin îngheț, vara prin scăderea apelor...¹⁹⁰.

Același ziar relatează că în sala teatrului „Central” avusese loc o mare întrunire a PNL, la care au participat Slăvescu și toată conducerea locală a partidului. Seria cuvântărilor a fost deschisă de Theodor Thenea, președintele de onoare al organizației locale, urmat de Gheorghe Petrescu Dâmbovița, Emil Codreanu, Apostol Popa, Gheorghe Onose și Victor Slăvescu care au vorbit de realizările guvernului liberal la nivel național și local. Profesorul universitar I. Fițescu a vorbit despre principiile partidelor de dreapta și de stânga.

Național țărăniștii au ținut întruniri pe sectoare la care au luat cuvântul Grigore Gafencu, Gică Simionescu, Constantin Dinescu sau Petre Vărtosu. O altă echipă național țărăniștă în frunte cu Haralamb Șerbănescu a vizitat comunele din județ. Radical țărăniștii au ținut întruniri în comunele Independența, Gănești, Bujoru, Frumușița, Braniștea, Rogojeni, Oancea, Vlădești, Măstăcani, la care au luat cuvântul Vlad Dimitriu, C. Mihăileanu, Ionel Măgură, avocatul Bucurescu și Ștefan Bujor. Aceștia au expus principiile partidului. Averescanii în frunte cu Grigore Trancu-Iași, avocatul Mihail Duca și doctorul Gheorghe Duca au vizitat toate organizațiile de pe malul Siretului și Prutului, unde au constatat că acestea își fac datoria în ce privește propaganda și au dat instrucțiuni în vederea luptei electorale. Social democrații au ținut o întrunire la care au luat cuvântul Gheorghe Mușetescu, Traian Popescu, Sava Profir, avocatul Bernard Solomon, avocatul Popp din București. Național liberalii georgiști au ținut întruniri pe sectoare, iar cea mai populată a fost cea din sectorul lui George Boncescu, în Cartierul Demobilizaților. La clubul liberal georgist din localitate Gheorghe Brătianu a vorbit despre situația politică. Au mai vorbit Scarlat Rădulescu, avocatul Vasile Duma și Ion Hașiganu, directorul Școlii Ion I.C. Brătianu din Bădălan¹⁹¹.

Prefectura Covurlui a primit o circulară din partea Ministerului de Interne prin care toate cârciumile aveau să fie închise în perioada 19–23 decembrie 1937, pentru menținerea liniștii și ordinii publice¹⁹². Pe 16 decembrie 1937, termenul

¹⁹⁰ *Ibidem*, Numărul 2.263, 15 decembrie 1937, p. 1.

¹⁹¹ *Ibidem*, pp. 3–4.

¹⁹² *Ibidem*, Numărul 2.264, 16 decembrie 1937, p. 3.

pentru depunerea candidaturilor la Senatul Consiliilor comunale a expirat, astfel că se depuseseră doar două candidaturi: Constantin Ignat, liberal și avocatul Victor Iamandi, național țărănist. Alegerile pentru Senatul consiliilor comunale aveau loc la 26 decembrie 1937¹⁹³.

Pe 17 decembrie 1937 a avut loc o mare întrunire național țărănistă în sala „Miron”, unde au vorbit Grigore Gafencu și alți lideri locali. Gafencu a realizat o amplă expunere a situației politice interne și externe. A mai vorbit despre cauzele care l-au determinat pe Ion Mihalache să nu colaboreze cu Vaida Voevod, preluarea președinției partidului de către Iuliu Maniu și programul partidului. La final a cerut concursul cetățenilor pentru alegerile din 20 decembrie¹⁹⁴.

Pe 19 decembrie 1937 au avut loc ultimele întruniri din această campanie electorală. PNL a ținut o întrunire în Strada Heliade Rădulescu, la Luchian Iordănescu, la care au luat cuvântul profesorul I. Fiñescu, D. Stănescu și Grigore Vêja. Grigore Vêja era avocat și în plan politic și administrativ fusese ajutor de primar al municipiului Galați¹⁹⁵. Vêja absolvise Liceul „Vasile Alecsandri” și era o prezență constantă în publicistica culturală din oraș. Totodată, a fost președinte de onoare al Ateneului popular „Ștefan Octavian Iosif” și a susținut cursuri la „Universitatea Populară” din Galați.

PNL a organizat o altă întrunire în Strada Traian, în sectorul „Elena Doamna”, unde au vorbit profesorul Mândru, avocatul Romulus Burbea, avocatul Vidrașcu, primarul Gheorghe Dimitrescu, Gheorghe Onose și Comandorul Verbiceanu. Onose a vorbit despre realizările PNL pentru meseriași și muncitori (zona liberă, creditul meșteșugăresc). În sala cinematografului „Trianon” a avut loc întrunirea PRȚ, unde au vorbit Ionel Măgură, avocatul Nicu Iunian, Constantin Mihăileanu, avocatul Faibiș și Vlad Dimitriu. Vlad Dimitriu a vorbit despre programul partidului¹⁹⁶. Ziarul „Acțiunea” relatează că alegerile pentru Adunarea Deputaților, la cele 9 secții din oraș, au avut loc în liniște. Și rapoartele prefecturii indicau că alegerile s-au desfășurat în liniște. În ciuda timpului nefavorabil, cetățenii din oraș și județ au fost prezenți la secțiile de vot în număr mare¹⁹⁷.

Rezultate

Rezultatele alegerilor din 20 decembrie 1937, pentru Adunarea Deputaților erau consemnate într-un proces verbal semnat de Alexandru V. Constantinescu, Primul Președinte al Tribunalului Județului Covurlui, Președinte al BEJ. Pe listele

¹⁹³ *Ibidem*, Numărul 2.265, 17 decembrie 1937, p. 4.

¹⁹⁴ *Ibidem*, Numărul 2.266, 18 decembrie 1937, p. 4.

¹⁹⁵ Teodor Iordache, *op. cit.*, p. 56.

¹⁹⁶ „Acțiunea”, Anul VIII, Numărul 2.268, 20 decembrie 1937, p. 4.

¹⁹⁷ *Ibidem*, Numărul 2.269, 22 decembrie 1937, p. 4.

electorale erau înscriși 50.375 alegători, dintre care votaseră 32.532. Voturile neexprimate au fost în număr de 152, iar 375 de buletine au fost anulate. Lista Partidului „Totul pentru Țară” a obținut 11.689 voturi, PNL 9.276 voturi, PNȚ 4.495 voturi, PNL Gheorghe Brătianu 1.929 voturi, , PȚR 1.712 voturi, PNC 1.301 voturi, PP a obținut 697 voturi, Partidului Agrar 467 voturi, Partidului Evreiesc 350 voturi, iar PSD 241 voturi¹⁹⁸.

Alegerile pentru Senat sufragiul universal au avut loc pe 22 decembrie 1937. În Galați au fost organizate cinci secții de votare, iar în județ alte cinci secții (Foltești, I.G. Duca, Berești, Independența și Cudalbi). Alexandru V. Constantinescu consemna și rezultatele de la Senat. În listele electorale erau înscriși 26.204 alegători, iar numărul total al votanților a fost de 14.299. 105 voturi au fost anulate. Lista PNL unde candidat era Emil Codreanu, a obținut 5.807 voturi, lista PNL Gheorghe Brătianu, cu Ion Hașiganu candidat, 693 voturi; lista PNȚ, cu Constantin Dinescu candidat, a obținut 1.668 voturi, Mihail I. Duca și averescanii 453 voturi, Grigore Forțu de la „Totul pentru Țară” 5.044 voturi, PȚR, cu Ion Măgură, 256 voturi și PNC, unde candidat era profesorul Ioan Velichi, a obținut 273 voturi. Lista PNL a întrunit cel mai mare număr de voturi și a fost declarată câștigătoare de Biroul Electoral Central¹⁹⁹.

La nivel național alegerile parlamentare au fost câștigate de PNL. Acesta a întrunit 1.103.353 de voturi (35,92%), iar pe locul al doilea s-a clasat PNȚ cu 626.612 voturi (20,40%). La aceste alegeri niciun partid nu a întrunit 40%, astfel s-a

¹⁹⁸ SJANG, *Fond Tribunalul Județului Covurlui. Biroul Electoral*, dosar 20/1937, f. 502, 502 verso, 507. „Lista numărul 1 PNL: Victor Slăvescu, Gheorghe Onose, Christache Teodoru, I. Fiñescu, Dr. Dim. Lazăr, Gheorghe Dumbravă, Gheorghe Petrescu Dâmbovița; lista numărul 2 PNC: Grigore P. Mihăilescu, Ștefan A. Șerban, Dionisie Măndrescu, preot Constantin Chiorpec, Dimitrie Ștefan, Stavru Lificiu, preot Dimitrie Istrati; lista numărul 3 PNȚ: Grigore Gafencu, I.E. Vasiliu, Haralamb Șerbănescu, G. Plesnilă, Constantin Balaban, Toader Scobici, Petre Scobici; lista numărul 4 PNL Gheorghe Brătianu: Gheorghe I. Brătianu, inginer Gheorghe Deleanu, Scarlat Rădulescu, Mircea Gheorghiu, Vasile Duma, Sandu Costin, Gherasim Pintilie; lista numărul 5 Partidul <<Totul pentru Țară>>: Ion Zelea Codreanu, Gheorghe Clime, Aurel Ibrăileanu, Petre Andonescu, Spiru Peceli, Neculai Nichita, Stan Șerban; lista numărul 6 Partidul Țărănist Radical: Vlad Dimitriu, Constantin Mihăileanu, Ionel Măgură, Alexandru Chiciroagă, Mihail Ciobanu, Grigore Negruți, Ionel Bucurescu; lista numărul 7 PP: Grigore L. Trancu-Iași, dr. Gheorghe I. Duca, Mihail I. Duca, general Constantin Stoilov, Costache S. Vâlcu, Dumitru A. Chiriloaie, Teodor I. Patriche; lista numărul 8 Partidul Evreesc din România: Philippe Rosenștein, Cerbu Schwartz, Osias Avram, Hars. Feller, Ernest Matvas, Emanuel Czibener, Pincu Blumenfeld; lista numărul 9 PSD: Gheorghe Mușetescu, Lividioti Anghel, Profir Sava, Duda Iorgu, Constantin Gheorghe, Vasiliu Gheorghe, Renea Neculae; lista numărul 10 Partidul Agrar: Gheorghe Nicoară, Haralambie Ionescu, Ion Buțurcă, Gheorghe Lupu, Gheorghe Donciu, Constantin Ifrim, Take Burlui”.

¹⁹⁹ *Ibidem*, f. 514 verso, 516, 516 verso.

aplicat articolul 93, aliniatul 4, care prevedea că atunci când nu se declara nicio grupare majoritară, mandatele se împărteau între partidele politice proporțional cu procentul de voturi obținute de fiecare dintre ele. La Adunarea Deputaților mandatele s-au repartizat astfel: PNL 152 deputați, PNT 86, Partidul „Totul pentru Țară” 66, PNC 39, Partidul Maghiar a primit 19 mandate, PNL Gheorghe Brătianu 16 și PȚR 9 mandate. În județul Covurlui au fost aleși șapte deputați: Victor Slăvescu, Gheorghe Onose, Grigore Gafencu, Gheorghe I. Brătianu, Ion Zelea Codreanu, Gheorghe Clime și Vlad Dimitriu²⁰⁰.

A urmat o perioadă foarte complicată politic. Pe 28 decembrie 1937, Regele Carol al II-lea a încredințat mandatul de a forma noul guvern lui Octavian Goga, liderul PNC împreună cu A.C. Cuza. La cererea Regelui, o parte a grupării de centru a părăsit PNT, intrând în noul guvern. Carol al II-lea a profitat de deruta creată și de incapacitatea marilor partide de a-i opune rezistență, astfel că pe 10 februarie 1938 a instaurat un regim monarhic autoritar²⁰¹. În 1938 a fost adoptată și o nouă constituție. Prin modificarea dispozițiilor legale, Parlamentul a rămas cu un rol consultativ, iar prin abrogarea inamovibilității judecătorilor, Regele a reunit în mâinile sale toate cele trei puteri²⁰². Prin Decretul Regal din 30 martie 1938 a desființat partidele politice, iar pe 15 decembrie 1938 a înființat Frontul Renașterii Naționale (FRN). Alexandru Vaida Voevod a devenit președintele acestei grupări, iar Constantin C. Giurescu secretar general și ministru de stat însărcinat cu organizarea Frontului²⁰³.

Pe 14 august 1938 s-a adoptat reforma administrativă, conform căreia s-a înființat o nouă unitate administrativă numită ținut. S-au instituit zece ținuturi, inclusiv cel al Dunării cu reședința la Galați. Reprezentantul guvernului în ținut era rezidentul regal, iar prefectul era numit prin decret regal. Primarul era desemnat de prefect²⁰⁴. Pe 21 iunie 1940, FRN s-a transformat în Partidul Națiunii, funcționând sub conducerea directă a regelui Carol al II-lea. Partidul Națiunii era catalogat drept partid unic și totalitar cu misiunea de a îndruma viața morală și materială a Națiunii și Statului²⁰⁵. Pe 4 septembrie 1940, după destrămarea teritorială a României Mari, Regele Carol al II-lea l-a numit prim-ministru pe generalul Ion Antonescu, iar atunci când nu a mai putut controla problemele politicii țării, Regele a abdicat (6 septembrie 1940). Pe 14 septembrie 1940, România a devenit stat național legionar,

²⁰⁰ „Monitorul Oficial”, numărul 301, 30 decembrie 1937, pp. 33, 69.

²⁰¹ Ioan Scurtu, Ion Bulei, *op. cit.*, p. 75.

²⁰² Armin Heinen, *op. cit.*, p. 340.

²⁰³ Narcis Dorin Ion, *Gheorghe Tătărescu și Partidul Național Liberal (1944–1948)*, Editura Tritonic, București, 2003, pp. 24–25, 28.

²⁰⁴ Lucian Dindirică, *Miron Cristea Patriarh, regent și prim-ministru*, Editura Tipo Moldova, Iași, 2011, p. 332.

²⁰⁵ Petre Țurlea, *op. cit.*, p. 438.

iar Horia Sima a devenit Vicepreședintele Consiliului de miniștri. În noul guvern, legionarii au primit patru ministere²⁰⁶. Legionarii au impus prefecți și primari din rândurile lor în toată țara. Generalul Ion Antonescu a guvernat alături de legionari până pe 21 ianuarie 1941, când aceștia din urmă s-au răzvrătit împotriva armatei. În timpul rebeliunii legionare la Galați, legionarii au luat ostatici un număr de 60 de evrei, pentru ca ceilalți să rămână liniștiți²⁰⁷.

În perioada 1941–1944, generalul Ion Antonescu a impus un regim de dictatură militară și a implicat România în cel de-al Doilea Război Mondial de partea Germaniei. Armata română a luptat pe teritoriul U.R.S.S.-ului, eliberând Basarabia, nordul Bucovinei și ținutul Herța, provincii pierdute de România în 1940, apoi a cucerit Odessa și a participat la luptele din Crimeea, Caucaz, Cotul Donului și Stepa Calmucă. După înfrângerea suferită de trupele Axei la Stalingrad (1943), politicienii români au hotărât ca România să părăsească Axa și să treacă în tabăra Aliaților. Pe 20 iunie 1944 s-a înființat Blocul Național Democrat, alcătuit din PNT (Iuliu Maniu), PNL (Constantin I.C. Brătianu), PSD (Constantin Titel Petrescu) și Partidul Comunist Român (PCR) (Emil Bodnăraș, Lucrețiu Pătrășcanu). Ofensiva sovietică i-a determinat pe reprezentanții Blocului Național Democrat sprijiniți de Regele Mihai I, să-l aresteze pe mareșalul Ion Antonescu pe 23 august 1944, iar armata română a primit ordin să treacă de partea Aliaților. Prin Convenția de armistițiu din 13 septembrie 1944, România a oferit Aliaților (URSS, SUA și Marea Britanie) 12 divizii de infanterie și a permis trecerea liberă a armatei sovietice pe teritoriul ei. Totodată s-a înființat o Comisie Aliată de Control, aflată sub conducerea Înalțului Comandament Aliat (Sovietic), acționând în numele Puterilor Aliate²⁰⁸. Guvernele Sănătescu și Rădescu au realizat tranziția spre un guvern impus de Moscova, dominat de social democrați și comuniști constituiți în Frontul Național Democrat (FND)²⁰⁹.

Succesul forțelor comuniste în 1946. Reorganizări postbelice

La 15 octombrie 1944, a avut loc la Galați o manifestație, unde s-a cerut împrăștierea țăranilor și guvern FND. Tot atunci s-a înființat FND la Galați. La 19 octombrie 1944, Comitetul județean Covurlui al PCR îndemna țăranii să se organizeze în comitete și să pună stăpânire pe pământul moșierilor. Astfel, s-au înființat 43 de comitete țărănești, care au devenit organizații ale Frontului Plugarilor.

²⁰⁶ Armin Heinen, *op. cit.*, pp. 402–403.

²⁰⁷ Roland Clark, *Sfântă tinerețe legionară: Activismul fascist în România interbelică*, traducere de Marius–Adrian Hazaparu, Editura Polirom, Iași, 2015, pp. 235–236, 241.

²⁰⁸ Dennis Deletant, *Teroarea comunistă în România. Gheorghiu–Dej și statul polițienesc, 1948–1965*, traducere de Lucian Leuștean, Polirom, Iași, 2001, pp. 40–41, 53–54.

²⁰⁹ *Ibidem*, p. 61.

La 19 noiembrie 1944, s-a înființat Comitetul județean al Frontului Plugarilor²¹⁰. Până la sfârșitul anului 1944, prefectul județului Covurlui Gică Simionescu a fost înlăturat și înlocuit cu un reprezentant FND, iar în comuna Foltești, primarul și ajutorul de primar au fost destituiți și în locul lor au fost numiți reprezentanți ai FND, membri ai organizației Frontului Plugarilor. La 24 februarie și 5 martie 1945, au avut loc la Galați manifestații, unde s-a cerut guvern democratic și reformă agrară²¹¹.

Guvernul dr. Petru Groza, instalat pe 6 martie 1945, cu sprijinul lui Andrei Ianuarievici Vișinski, ministrul adjunct sovietic al Afacerilor Externe, emisarul Moscovei, a dus la subordonarea forțelor de ordine²¹², terorizarea categoriilor sociale dependente de bugetul de stat, purificarea administrației publice conform Decretului Lege numărul 217/1945, o nouă reformă electorală și la înfăptuirea reformei agrare²¹³.

Pe fondul epurării personalului din Ministerul Afacerilor Interne, Chestura Poliției Municipiului Galați a adresat un comunicat de presă în luna aprilie 1945, ziarelor „Desrobirea”, „Ecoul” și „Vocea” în care se menționa că 11 ofițeri și 13 agenți erau disponibilizați. Totodată, cadrele vechi din Poliție trebuiau să se adapteze noului spirit, iar cei care erau proaspăt angajați erau educați să se identifice cu postul lor, la școala înființată în cadrul Inspectoratului Regional Galați (1945)²¹⁴.

În ce privește purificarea aparatului de stat, comuniștii preconizau în anii 1944-1945, ca aceasta să se desfășoare sub controlul muncitorilor, iar organizațiile sindicale și patriotice să cerceteze pe fasciști, legionari și oameni de afaceri. În anul 1945, s-a înființat pe lângă prefectură, un Consiliu politic județean alcătuit din membrii grupărilor politice care colaborau cu guvernul dr. Petru Groza, fiind condus de prefectul județului. Scopul acestuia era de a pune la dispoziția prefectului un

²¹⁰ Omer Remzi, *Reforma agrară din 1945 în Județul Galați*, în „Danubius”, V, Galați, 1971, pp. 263-265.

²¹¹ *Ibidem*, pp. 266-267.

²¹² Dennis Deletant, *op. cit.*, p. 69.

²¹³ Florian Banu, *Alegerile din 1946. Strategii și propagandă electorală în Județul Covurlui*, în „Analele Universității <<Dunărea de Jos>> Galați”, Seria Istorie, Fascicula 19, tom 1, Galați, 2002, p. 105.

²¹⁴ Adrian Pohrib, *Din istoria poliției române: poliția orașului Galați între anii 1832 și 1949: istoric și documente*, Editura Agaton, Galați, 2013, pp. 193, 195, 196, 197. „Din totalul ofițerilor de poliție nominalizați în statele de plată ale lunii august 1944, 36 la număr, incluzând funcțiile de chestor, secretar de chestură, comisar, comisar șef și comisar ajutor, regăsim în ianuarie 1949 doar șase cu funcții de comisar și comisar ajutor, restul de 30 fiind disponibilizați. Din agenții de poliție nu au fost păstrați, din totalul de 25, decât patru în funcție, iar din personalul auxiliar (șef birou, arhivar, registratori, șoferi, telegrafisti, dactilografe) decât doi (șeful de birou și arhivarul)”.

organ de consultare, format din grupările politice democratice din județ și de a asigura prefectului legătura cu populația județului²¹⁵.

Industria și economia orașului Galați au fost grav afectate în anii 1944–1945, de retragerea trupelor germane, bombardamentele sovietice și anglo-americe și de jafurile armatei sovietice, iar în județul Covurlui agricultura a avut de suferit de pe urma secetei din anii 1945–1946²¹⁶. Campania electorală din 1946, găsea populația județului Covurlui extrem de nemulțumită.

La 27 ianuarie 1946, a avut loc întrunirea PSD, unde Jean Arhip, secretarul regionalei Moldovei de sud a partidului, declara printre altele: „Pe plan intern, d-sa arată că în curând vor avea loc alegeri. PSD trebuie să se prezinte la această consultare a masselor într-un tot unitar”²¹⁷. La sfârșitul lunii ianuarie 1946, s-a transmis un ordin radio-telegrafic cu măsurile pe care trebuia să le aplice Poliția cu ocazia întrunirilor sau manifestațiilor electorale. Astfel, întrunirile în săli închise erau permise fără autorizație, dar monitorizate prin intermediul informatorilor. Manifestațiile de stradă erau permise cu autorizație din partea Poliției. În cadrul manifestațiilor nu era indicat să se aducă insulte la adresa armatei sovietice și a guvernului²¹⁸.

Pe 2 februarie 1946, ziarul local „Vocea”, cotidian de informație și luptă socialistă, relatează că alegerile parlamentare urmau să se desfășoare în cursul lunii august, iar până atunci cercurile politice aveau să se preocupe de legea electorală. Legea electorală urma să promoveze sistemul monocameral, vârsta de 21 de ani pentru alegători și eliminarea primei majoritare²¹⁹.

La 13 februarie 1946, „Vocea” menționa că la București avusese loc ședința comitetului central al PSD, sub președinția lui Constantin Titel Petrescu, unde în urma dezbaterilor s-au depus două moțiuni. Prima a fost cea a lui Ștefan Voitec, Ministrul Educației Naționale, prin care PSD urma să meargă în alegeri într-un front comun, și cea de a doua a lui Șerban Voinea, prin care PSD să meargă singur în alegeri. Prima a întrunit 19 voturi, cea de a doua 10 voturi. Comitetul central al PSD a convocat pentru 10 martie 1946 congresul general al partidului spre a se pronunța asupra acestei moțiuni²²⁰.

Și la nivel local PSD era în activitate intensă. Pe 20 februarie 1946, „Vocea” relatează că a avut loc în sala „Aro” adunarea generală a PSD în prezența ministrului Ion Bursă. Ședința a fost deschisă de către Gheorghe Mușetescu, președintele

²¹⁵ *Ibidem*, pp. 205, 206, 209.

²¹⁶ Florian Banu, *op. cit.*, p. 106.

²¹⁷ „Vocea”, Anul XXIX, Numărul 7.118, 30 ianuarie 1946, p. 2.

²¹⁸ Adrian Pohrib, *op. cit.*, pp. 209-210.

²¹⁹ „Vocea”, Anul XXIX, Numărul 7.121, 2 februarie 1946, p. 1.

²²⁰ *Ibidem*, Numărul 7.130, 13 februarie 1946, p. 1.

organizației Covurlui. Cu această ocazie au fost aleși în noul comitet de conducere al secției Galați: Gheorghe Mușetescu, Jean Arhip, Aurelia Mușetescu, Constantin Butur, avocatul L. Chetreanu, Ștefan Zaharia, doctorul N. Ciofu, Petrică Stanciu, profesorul Gheorghe Olaru, Izu P. Fichman, Iurașcu Caranfil, Gheorghe Năsărămbă, Simion Grandubureac, Țiculescu Docuri, Constantin Buclea. Supleanți erau A. Damachiner, Gavrilă Crăciun, Pale Gaser, Ion Hoden, A. Kahane. Cenzori: avocatul S. Weinberg, Alexandru Bosard, Petrică Subotici, iar supleanți: Gheorghe Tacu și Ghiță Teodor.

În comitetul județean erau aleși: Gheorghe Mușetescu, Jean Arhip, Neculai Ignat, avocatul Ion Crăciun Fostini, Ad. Sonnenfeld, Mihail Ciobanu, preotul David Portase, Aurel Ștefănescu, D. Băcanu, Alexandru Stoica, M. Dima, Ion Popescu și Virgil Corciovei. După încheierea acestor alegeri a luat cuvântul Neculai Ignat, prefectul județului Covurlui, care a spus: „că libertatea de astăzi, o datorim marilor noștri aliați, Uniunea Sovietică, Anglia și America. Datoria fiecăruia este de a lupta pentru triumfarea idealului socialist”²²¹. Avocatul Ion Crăciun Fostini menționa că în toate satele erau organizații social democrate care numărau 4.889 de membri. La final cei prezenți au votat dintre cele două moțiuni privind alegerile pe cea depusă de Șerban Voinea, ca PSD să meargă singur în alegeri. La congresul general al PSD, care urma să aibă loc pe 10 martie 1946, la București au fost delegați următorii: Gheorghe Mușetescu, Jean Arhip, avocatul Ion Crăciun Fostini și Duiliu Vinograschi²²².

Câteva cuvinte se cuvin despre liderii socialiști. Neculai Ignat (1902–1977) absolvise școala primară din Galați și din 1915 se angajase muncitor la Fabrica de cherestea Goetz. A intrat apoi în organizațiile sindicale din portul Galați, ajungând secretar al Sindicatului Gloria (1937–1938), secretar al Breslei Muncitorilor din Portul Galați (1938–1940), membru în Comitetul PSD – Secțiunea Galați, președinte al PSD Galați, membru al CC al PSD și prefect al județului Covurlui (1945–1949)²²³.

Pe 22 februarie 1946, Prefectura Covurlui, Secția Administrativă emitea un ordin prin care prefectul Ignat cerea pretorilor din județ să raporteze telefonic dacă în fiecare comună a fost înființat câte un comitet consultativ de coordonare și colaborare politică a tuturor organizațiilor și partidelor politice care colaborează cu guvernul Groza și câte ședințe a ținut. Chiar a doua zi pretorul Mihail Păunescu din Plasa Pechea comunica prefectului că în comunele din această plasă au fost înființate

²²¹ *Ibidem*, Numărul 7.136, 20 februarie 1946, p. 1.

²²² *Ibidem*.

²²³ Sorin Ignat, *In memoriam Neculai Ignat – prefectul social democrat de Covurlui 1945–1949*, în „Almanah clepto-hydra”, Editura Centrului Cultural Dunărea de Jos, Galați, 2017, pp. 63–66.

comitetele consultative de coordonare și colaborare politică,, dar ședințe nu avuseseră loc. Și de la Pretura Plasei Berești se comunica prefectului că au fost înființate astfel de comitete consultative în toate primăriile, mai puțin în comunele Mălușteni și Țuțcani, iar ședințe au ținut câte una în comunele Gănești și Lupești. Pretura Plasei Independența raporta că sfaturile care constituiau organul de consultare a primarului în toate chestiunile de interes general și gospodăresc au fost completate și cu câte un reprezentant al organizațiilor și partidelor politice care colaborează cu guvernul Groza. Aceste sfaturi țineau ședințe în fiecare lună și ori de câte ori primarul avea nevoie de consultul lor în interesul general al comunei²²⁴.

Pe 20 martie 1946, „Vocea” menționa o întrunire organizată la sediul PSD, la care participaseră mai mulți membri: muncitori, plugari și intelectuali. Adunarea fusese prezidată de Bălineanu, delegatul comitetului central. Au mai participat Cucu, noul secretar al regionalei Dunărea de Jos, primarul Brăilei Weinberg, și Claudian, delegatul Confederației Generale a Muncii. A luat cuvântul prefectul Ignat, care a îndemnat „membrii să urmeze disciplina de partid, atât de cunoscută în morala socialistă și închee printr-un călduros apel la unirea tuturor forțelor socialiste pentru promovarea ideii de dreptate, legalitate și libertate”²²⁵. Membrii prezenți au luat act de hotărârea congresului partidului care a avut loc la 10 martie 1946 la București, când majoritatea delegaților au votat pentru a merge în alegeri cu blocul democratic guvernamental. Gheorghe Mușetescu și Jean Arhip s-au supus hotărârilor congresului, la fel a procedat și întreaga adunare. La final s-a instalat o nouă comisie interimară a conducerii organizației în frunte cu prefectul Ignat²²⁶.

Pe 21 martie 1946, „Vocea” consemna că la sediul PSD din Galați a avut loc ședința noului comitet de conducere al secției locale. În cadrul ședinței s-a constituit comitetul și au fost desemnați membrii PSD în Frontul Unic Muncitoresc. Comitetul secției Covurlui era constituit din următoarele persoane: Neculai Ignat, președinte, Alexandru Costescu și învățătorul Mihail Ciobanu, vicepreședinți, D. Băcanu, secretar județean, Mihail Dima și Alexandru Stoica, secretari adjuncți, avocatul L. Chetreanu, secretar municipal. Membrii aleși erau: Iurașcu Caranfil, Ep. Teodorescu, Ad. Sonenfeld, State Rosetti, Phoebus Lazăr, Izu P. Fichman, Panait Piperopol din oraș și Iorgu Tașcă, Achila Badiu, Constantin Portase, Stoica Alexandru și Mihail Dima din județ. Delegați aleși în Frontul Unic Muncitoresc erau: Ad. Sonenfeld, Mihail Ciobanu, Iurașcu Caranfil, Panait Piperopol, State Rosetti și Ep. Teodorescu, secretar, iar delegați aleși în FND erau: Ad. Sonenfeld, Alexandru Costescu și Mihail Ciobanu²²⁷.

²²⁴ SJANG, *Fond Prefectura Județului Covurlui*, dosar 204/1946, f. 13, 15, 16, 17.

²²⁵ „Vocea”, Anul XXIX, Numărul 7.160, 20 martie 1946, p. 4.

²²⁶ *Ibidem*.

²²⁷ *Ibidem*, Numărul 7.161, 21 martie 1946, p. 1.

Zilele următoare la Galați a ajuns inginerul Petre Bejan, Ministrul Industriei și Comerțului. Acesta a vizitat centrul și portul, alături de Neculai Ignat, prefectul județului, Ionel Dimitriu, inspector general comercial, Mihail Ghica, președintele Camerei de Comerț, Valeriu Crețu, prim secretar al Camerei de Comerț și Harry Grimberg, președintele Sindicatului comercianților. A urmat o consfătuire cu reprezentanții vieții comerciale și industriale în sala clubului elen, unde Mihail Ghica, președintele Camerei de Comerț, a vorbit despre situația grea în care se afla orașul. Tot el mulțumea ministerului care a repartizat Camerei de Comerț din Galați un fond de 20 de milioane lei pentru negustorii sinistrați. Victor Nicolau, secretarul general al Ministerului Industriei și Comerțului, asigura că ministerul sprijină financiar negustorii gălățeni, iar orașul Galați figura printre primele orașe ce urmau a fi refăcute cu ajutorul statului. La final, Ministrul Bejan, impresionat de starea în care se găsea orașul Galați, „a asigurat lumea negustorească gălățeană că situația de astăzi este tranzitorie și că în viitor comerțul se va bucura de deplină libertate. Va sprijini deasemenea opera de refacere a orașului, stimulând inițiativele particulare”²²⁸.

La sfârșitul lunii martie 1946, Chestura Poliției Galați a înaintat Parchetului de pe lângă Curtea de Apel Galați spre a fi judecat un dosar de cercetare cu privire la anchetarea unor funcționari de la SNG, care erau acuzați că au împrăștiat manifeste anticomuniste, antisovietice și antiguvernamentale. Manifestele atacau FND-ul care promova o politică prosovietică și activitatea pe plan internațional a Partidului Comunist, prezentând unele abateri privitoare la metodele acestui partid în Ungaria²²⁹.

Pe 27 aprilie 1946, Ziarul „Liberalul” menționa un episod de intimidare la care fusese supus Mihail Romniceanu, ministru de stat fără portofoliu din partea PNL în guvernul Groza. Aflat în drum spre Galați, Romniceanu a fost urmărit de agenți electorali ai FND într-un camion al PCR. Aceștia au oprit automobilul în care se afla ministrul, lângă comuna Găvești, lângă Galați. Romniceanu a fost molestă, iar unul din însoțitori, Ion Tohăneanu, a fost grav rănit²³⁰. O altă sursă menționa că Romniceanu a fost oprit de câțiva oameni aflați într-un camion, percheziționat și împiedicat să ajungă la Galați. Romniceanu a catalogat acest incident drept o agresiune, iar Ministerul de Interne doar o altercație între ocupanții unui camion și doi dintre însoțitorii ministrului, profesorul Ion Tohăneanu și Constantin Dimoftei, ambii fiind loviți²³¹.

²²⁸ *Ibidem*, Numărul 7.166, 27 martie 1946, p. 1.

²²⁹ Adrian Pohrib, *op. cit.*, p. 210.

²³⁰ Radu Pisică, *op. cit.*, p. 52.

²³¹ Dinu C. Giurescu, *Falsificatorii „Alegerile” din 1946*, Editura Rao, București, 2006, pp. 271–272.

Un alt incident a avut loc în ajunul Floriilor, în locuința lui V. Ciorac, membru al PNL din Galați, unde avea loc o întrunire politică. În locuința liberalului au pătruns câteva persoane care l-au bătut pe V. Ciorac și pe preotul Chiculiță. Făptașii au fost identificați și convocați la Curtea Marțială, unde aceștia au depus o plângere împotriva persoanelor bătute și a profesorului Ion Tohăneanu, pe motiv că au insultat armata sovietică²³².

La nivel național, pe data de 17 mai 1946 s-a constituit Blocul Partidelor Democratice (BPD), format din PNL (Gheorghe Tătărescu), PNT (Anton Alexandrescu), Partidul Frontul Plugarilor (Petru Groza), PSD (T. Iordăchescu), PCR (Gheorghe Gheorghiu Dej) și Partidul Național Popular (profesor Eugen Neculcea)²³³. Aceste partide își păstrau ideologia și programul lor propriu. În vederea alegerilor parlamentare s-a înființat o CCE, formată din reprezentanții celor șase partide. Aceasta trebuia să centralizeze și să coordoneze activitatea BPD în campania electorală. Tot această comisie trebuia să dirijeze activitatea comisiilor electorale județene. BPD se prezenta la alegerile parlamentare pe o singură listă și cu un program comun, care trebuia să continue și să desăvârșească opera de refacere și democratizare a României începută la data de 6 martie 1945²³⁴.

La 13 iulie 1946, guvernul Groza a adoptat legea electorală. În ziarul „Dreptatea” din 13 iulie 1946, Iuliu Maniu, președintele PNT, a criticat legea electorală, deoarece acest proiect nu avea asentimentul reprezentanților partidelor de opoziție. Maniu mai menționa că „Aceste proiecte nu pot să devină lege, deoarece ele vatămă adânc simțul de drept al Națiunii și nesocotesc deciziunile de la Moscova, care pretind ca legea electorală să facă posibilă libera manifestare a Poporului Român în alegeri libere și nemăsluite”²³⁵. Și Constantin I.C. Brătianu, președintele PNL, afirma că legea electorală era „o sfidare a celor mai elementare noțiuni de libertate și de drept și arată intenția vădită de a se falsifica voința națională”²³⁶.

Propagandă politică și amestecul instituțiilor statului în mobilizarea electorală

Perioada dinaintea alegerilor a fost marcată de o puternică mobilizare a reprezentanților BPD pentru preluarea puterii. Mai multe tipuri de acțiuni au fost avute în vedere pentru a diminua din rezistența opoziției. Jandarmeria, poliția și armata au fost utilizate din plin pentru a arăta cine deținea puterea și a-i reduce la

²³² *Ibidem*.

²³³ Radu Pisică, *op. cit.*, pp. 73–74.

²³⁴ *Ibidem*.

²³⁵ *Ibidem*, p. 104.

²³⁶ *Ibidem*.

tăcere pe opozanți. Totodată, BPD a activat noi forțe politice aduse în prim plan de guvernul Groza: muncitorimea, grupările de femei și partidele minorităților naționale. În pregătirea alegerilor, toți aceștia trebuiau să demonstreze că puterea se bucura de o largă susținere în rândul opiniei publice. Vom prezenta, în paginile următoare, mai multe astfel de episoade care explică rezultatul alegerilor din noiembrie 1946.

O problemă importantă pe care autoritățile au avut-o în vedere ținea de nemulțumirile locuitorilor din județ, pe fondul problemelor economice și sociale de după război și mai ales al secetei din 1946. Nemulțumirile țăranimii, dincolo de faptul că puteau alimenta discursul opoziție, împiedica activități de propagandă ale guvernanților. Astfel că aceștia au acționat pentru limitarea lor. Pe 3 august 1946, o notă informativă a Inspectoratului de Poliție Galați menționa că populația din mediul rural manifesta nemulțumiri din cauza lipsurilor alimentare. Faptul se datora secetei care compromisese recolta de porumb și grâu. Comunele Vânători, Tulucești, Puțuchioaia, Băleni, Gănești și Cavadinesti erau printre cele mai afectate. Țăranii acuzau autoritățile locale și guvernul pentru aceste lipsuri, iar Poliția admitea că în acest context propaganda și convingerea maselor nu mai dădea randamentul scontat²³⁷.

La începutul lunii august 1946, au fost emise instrucțiuni secrete cu privire la alegeri, astfel, comuniștii urmau să verifice capacitatea profesională și loialitatea poliștilor față de democrație, iar cei care nu îndeplineau condițiile erau propuși pentru disponibilizare în cursul aceleiași luni. La 7 august 1946, Ministerul Informațiilor organizează o conferință de presă, având ca temă centrală organizarea alegerilor, unde au participat ziariști din regiunea Galați. În cadrul acesteia se menționa că presa trebuie să prezinte reportaje despre campania electorală, Platforma Program, realizările BPD, iar opoziția să fie defăimată²³⁸.

Echipele de propagandiști acționau și pentru a agita lumea satelor. Pe 9 august 1946, C.I. Dimitriu, pretorul Plasei Foltești, semna prefectului că în timpul vizitelor efectuate de echipe de propagandă la fiecare sărbătoare în comunele din plasă se desfășurau anchete printre săteni cu privire la funcționarii statului. La cea mai mică vină semnalată de către săteni, echipele de propagandă, aflate deseori în stare de ebrietate, adresau cuvinte jignitoare funcționarilor și-i amenințau cu destituirea. Tot acești propagandiști îndemneau sătenii să nu achite impozitele, să taie stuf și papură din bălțile statului gratis, să nu dea uium la moară. Pretorul semna și un incident din 28 iulie 1946: în comuna Măstăcani, membrii unei echipe de propagandă discutaseră cu sătenii despre reforma agrară. La un moment dat a intervenit un sătean care „a spus că de ce s-a lăsat fermă la Foltești și că asta a făcut-

²³⁷ Florian Banu, *op. cit.*, p. 106.

²³⁸ Adrian Pohrib, *op. cit.*, p. 212.

o pretorul, atunci un domn medic Ciofu a început să vocifereze <<dacă un neisprăvit de pretor a făcut aceasta, veți vedea că în două săptămâni nu mai stă acolo și când vin îl schimbăm>>, apoi l-a luat la rost și pe primar și restul funcționarilor din comună²³⁹. În finalul raportului, Dimitriu semnala că în decursul lunii iulie 1946 sătenii nemulțumiți puseseră la cale să-i dea afară pe funcționarii comunali, de stat și pe primarul din Măstăcani²⁴⁰.

Pe 20 august 1946, prefectul Ignat semnala PCR un incident grav, raportat de Comandantul Legiunii de Jandarmi Covurlui, petrecut în comuna Drăgușeni. Conform raportului, membrii FND care se deplasaseră cu mașina, pe 28 iulie 1946, în comuna Drăgușeni în scop propagandistic, au avut un schimb violent de cuvinte cu sătenii, instigați de fostul primar Gavrilă Oprea, președintele organizației comuniste din localitate. La plecare, membrii FND au fost huiduiți și alungați cu bolovani²⁴¹. În noaptea de 7/8 septembrie 1946, în comuna Foltești, mai mulți tineri au scris pe garduri și ziduri lozinci precum: „Înapoi, că vine Maniu după voi!”, „Jos Groza!”, „Foaie verde pelicanu’, vine și moșu’ Brătianu!”²⁴².

Inspectoratul General al Jandarmeriei difuza în județ, pe 9 septembrie 1946, un ordin circular în care se specifica ca jandarmii să țină legătură cu populația, astfel încât să se bucure de autoritate, respect și simpatie din partea cetățenilor. Instituția trebuia să impulsioneze activitățile de contra-propagandă în regiunile unde situația era dificilă sau confuză pentru BPD, pentru a lămuri populația asupra realizărilor guvernului și a programului de viitor, contracarând zvonurile tendențioase lansate de partidele de opoziție și agenții reacțiunii²⁴³.

Pe 18 septembrie 1946, „Vocea” discredita în ochii cititorilor partidele de opoziție. Astfel, pe prima pagină ataca pe liderii locali ai grupărilor conduse de Maniu și Brătianu, numiți „micii satrapi maniști și brătieniști din județul nostru”²⁴⁴, și că apelaseră la ciomege și răngi pentru a convinge electoratul. În comuna Vârlezi propagandiștii îi convinseseră pe plugarii Ion M. Stoica și Ghiță Totolici să voteze, dar argumentele lor ar fi dus la internarea în spital a celor doi cu răni grave. Doar forțele democrației grupate în BPD vegheau ca libertatea de propagandă să nu folosească partidelor de opoziție „la săvârșirea actelor de siluire a conștiințelor și de terorizare a cetățenilor”²⁴⁵.

În coloanele aceleiași ziar se relatea la 15 septembrie 1946, reprezentanții BPD au participat la întruniri în comunele Șendreni, Braniștea, Vasile Alexandri,

²³⁹ SJANG, *Fond Prefectura Județului Covurlui*, dosar 153/1946, f. 21, 22.

²⁴⁰ *Ibidem*.

²⁴¹ *Ibidem*, f. 23.

²⁴² Florian Banu, *op. cit.*, p. 115.

²⁴³ *Ibidem*, p. 108.

²⁴⁴ „Vocea”, Anul XXIX, Numărul 7308, 18 septembrie 1946, p. 1.

Stoicani, Puțichioaia, Umbrărești, Vârlezi, Moscu și Băneasa, unde au vorbit sătenilor despre acțiunea guvernului de a combate efectele secetei, legea electorală și alegerile parlamentare. La finalul articolului se sublinia faptul că sătenii au „manifestat pentru guvernul democratic dr. Petru Groza, dând adeziunea entuziastă pentru Blocul Partidelor Democratice”²⁴⁶.

În dorința de a câștiga simpatiile și voturile sătenilor, secția economică a comitetului electoral județean al BPD a intervenit pentru colectarea grâului necesar pentru însămânțările de toamnă. Astfel, din județul Olt s-a colectat cantitatea de 45.000 kilograme de grâu, care a fost transportată în județul Covurlui. Grâul a fost repartizat în plasa Berești²⁴⁷.

Și pregătirea alegerilor continua. Pe 12 august 1946, Prefectura Covurlui înainta către pretori și primarii de comune ordinul de a completa registrele electorale și de a elibera cărțile de alegător. Registrele electorale se completau până la 16 septembrie 1946 și se afișau în copie pe ușa primăriei timp de 20 de zile. În Covurlui au fost trimise 87 de registre electorale, dintre care 25 au revenit primăriei Galați, iar restul au fost distribuite primăriilor din județ.

În zilele de 18, 19 și 20 septembrie 1946 a avut loc în plasa Foltești, în prezența sătenilor, deschiderea celor zece case de alegători. Cu această ocazie au luat cuvântul: Bacalum Gheorghe (PSD), Haralambie Ionescu (PNL – Tătărescu), Ioncea Neculai (PCR), plutonier major șef Barbu în numele armatei, Lungu Alexandru și Gheorghe Mistrianu din comitetul județean al BPD. Aceștia „au asigurat guvernul că vor lupta fără șovăire ca democrația să biruie în alegeri, iar platforma program să fie realizată”²⁴⁸.

Prin legea electorală, guvernul Groza urmărea excluderea de la vot a numeroși opozanți politici, pe motiv că erau vinovați de dezastrul țării sau de crime de război, că îndepliniseră diferite funcții politice în perioada 6 septembrie 1940 – 23 august 1944 sau că fuseseră candidați ai grupărilor legionare. Erau vizați și membrii organelor de conducere și reprezentanții în Parlament ai organizațiilor de tip fascist din timpul ocupației ungare a Transilvaniei de Nord²⁴⁹.

În tot acest timp partidele istorice încercau să se repleze. Comitetul județean de conducere al PNL Brătianu era format din: Mihail Romniceanu, N. Gamulea, Ion Tohăneanu, Gheorghe Petrescu Dâmbovița, Scarlat Rădulescu, doctorul Constantin Pațica, preotul Spiru Chiculiță. Organizația PNT Maniu era condusă de avocatul Gică Simionescu. Vicepreședinte era Petre Vârtosu, iar

²⁴⁵ *Ibidem*.

²⁴⁶ *Ibidem*, p. 4.

²⁴⁷ *Ibidem*.

²⁴⁸ *Ibidem*, Numărul 7.313, 23 septembrie 1946, p. 1.

²⁴⁹ SJANG, *Fond Prefectura Județului Covurlui*, dosar 153/1946, f. 2, 2 verso, 3, 12.

secretari C. Mihăileanu și G. Stoenescu. Principalele modalități de activitate electorală ale celor două partide politice erau propaganda de la om la om, întruniri în mod tacit și restrâns, participarea la întrunirile BPD cu scop de a le întrerupe prin comentarii împotriva guvernului²⁵⁰.

Manifestele electorale ale PNȚ Maniu erau mai echilibrate și ponderate, ca de exemplu: „Voi, care credeți în Dumnezeu, voi, care vă iubiți Regele și Patria, voi toți care ați rămas buni români: veniți cu noi; Votați pentru Libertate, Dreptate și Credință; Votați P.N.Ț.!”²⁵¹, iar câteva din dezideratele pe care filiala din Covurlui le propunea electoratului erau: „vrem să trăim în pace și dreaptă înțelegere cu toți marii noștri aliați și cu toate popoarele vecine, îndeosebi cu Uniunea Republicilor sovietice; vrem o țărâtime înstărită, liberă, conștientă și luminată; vrem ca muncitorii de la orașe să ajungă liberi, să gândească și să simtă românește în deplină libertate să-și rostuiască dreptul la asociere pentru impunerea revendicărilor lor omenești; vrem egalitate de drepturi pentru femeile române”²⁵².

Pe 19 septembrie 1946, „Vocea” menționa că disensiunile din organizația PNȚ Maniu au provocat „destrămarea maniștilor și trecerea lor în bloc în partidul lui Anton Alexandrescu”²⁵³. Cu o zi înainte, organizația manistă din comuna Pechea, în frunte cu președintele Oană Frunză, demisionase. Aceștia au optat pentru înscrierea în PNȚ condus de Anton Alexandrescu, parte din BPD²⁵⁴. Organizații ale minorităților și femeilor s-au mobilizat pentru a-și exprima susținerea politică. Pe 21 septembrie 1946, în localul organizației Sioniste din Strada General Berthelot a avut loc o întrunire a organizațiilor politice evreiești Betar Ajerden, Menora, N.O.S. și Brit Haovdin, prezidată de F. Pomerantz. Cu acest prilej au luat cuvântul mai mulți lideri ai evreilor. Iosef Grimberg a menționat că datoria fiecărui evreu era de a sprijini BPD. La final s-a votat o moțiune, prin care organizațiile evreiești urmau să susțină guvernul în alegerile parlamentare pentru a distruge fascismul²⁵⁵. Pe 2 octombrie 1946, „Vocea” relatează că femeile care primiseră drept de vot conform noii legi electorale susțineau BPD la alegerile parlamentare²⁵⁶.

În sala „23 August” din Strada Sfântul Neculai a avut loc deschiderea campaniei electorale a armatei, organizată de Cercul teritorial Covurlui. În numeroasa audiență au fost remarcați prefectul Neculai Ignat, precum și lideri importanți ai militarilor. Au rostit cuvântări locotenent colonel Mândru, plutonierul Botez și sergentul Buzurca. Aceștia au afirmat: „Armata a ales a merge pe drumul

²⁵⁰ Florian Banu, *op. cit.*, p. 113.

²⁵¹ *Ibidem*, p. 114.

²⁵² *Ibidem*.

²⁵³ „Vocea”, Anul XXIX, Numărul 7.309, 19 septembrie 1946, p. 1.

²⁵⁴ *Ibidem*.

²⁵⁵ *Ibidem*, Numărul 7.311, 21 septembrie 1946, p. 4.

deschis la 23 August, drum trasat de M.S. Regele Mihai I, și este alături de acei cărora Regele țării le-a încredințat la 6 Martie conducerea acestui popor”²⁵⁷.

Într-un alt articol se menționa că Ad. Sonenfeld și inginerul Alexandru Albulescu, reprezentanți ai BPD Covurlui, au participat la București la o conferință pe tema măsurilor de combatere a secetei, unde au constatat grija guvernului care a trimis în județul Covurlui un număr de 67 de vagoane de grâu pentru însămânțarea ogoarelor și a alocat un credit de 100 de miliarde lei pentru cumpărarea vitelor²⁵⁸. Pe 29 septembrie 1946, în prezența unui public numeros, a avut loc inaugurarea sediului organizației de centru a PCR circumscripția I Galați. Cu această ocazie Jean Fris, Beraru și dr. H. Mendelsohn au trasat sarcini privind combaterea efectelor secetei și desfășurarea campaniei electorale²⁵⁹.

Echipe formate din membri ai BPD au vizitat comunele Tulucești, Cuca, Vânători și Măcișeni pentru a continua opera de lămurire a sătenilor în vederea alegerilor parlamentare. În comuna Tulucești, în fața a sute de țărani, a vorbit profesorul Sârbu (Frontul Plugarilor) despre realizările guvernului și le-a cerut acestora să aibă încredere în măsurile demarate de guvern privind combaterea secetei. Locotenentul Dragomir a arătat că armata nu mai era în slujba moșierilor și că aceasta a trecut de partea poporului muncitor. Andone de la Frontul Plugarilor a vorbit despre dreptul de vot acordat femeilor și reforma agrară, iar I. Moraru de la PCR a denunțat uneltirile partidelor de opoziție și a spus că guvernul asigură și întărește proprietatea individuală. În comuna Cuca au vorbit Gheorghe Bumbaru (PSD) despre platforma program, Trandafiridis (Frontul Plugarilor) despre uneltirile partidelor de opoziție, Ecaterina Părășcanu (Federația Democrată a Femeilor din România) despre rolul femeii în politică, iar N. Gheorghiu (PCR) despre legea electorală. Maiorul Bălțeanu a îndemnat țăranii să nu se lase înșelați de promisiunile partidelor de opoziție și să sprijine în alegerile parlamentare BPD. În comuna Vânători au vorbit N. Lazăr (PSD), locotenent Mihail Romulus, Caragea (Partidul Național Popular), Iani Teodorescu (Frontul Plugarilor) despre realizările guvernului și datoria țăranilor de a lupta pentru victoria BPD în alegerile parlamentare. În comuna Măcișeni au vorbit C. Panait (PSD), plutonier major Chihăia, Grozea Claudia și Dănilă Constanța despre legea electorală²⁶⁰.

Pe 5 octombrie 1946, în ziarul „Vocea” se relatea că la sediul BPD, din Strada General Berthelot, a avut loc o ședință prezidată de Ad. Sonenfeld, președintele comitetului județean electoral. Sonenfeld a deschis ședința vorbind de o

²⁵⁶ *Ibidem*, Numărul 7.320, 2 octombrie 1946, p. 1.

²⁵⁷ *Ibidem*, p. 4.

²⁵⁸ *Ibidem*, p. 1.

²⁵⁹ *Ibidem*, Numărul 7.322, 4 octombrie 1946, p. 1.

²⁶⁰ *Ibidem*, p. 4.

fază finală înaintea alegerilor parlamentare, fază importantă din punct de vedere al propagandei electorale și care urma să asigure reușita BPD în alegeri. Tudose Vasiliu, președintele Sindicatelor Unite, a arătat că în orașul Galați s-au înscris până la acea dată în listele electorale un număr de 41.631 de cetățeni. Haralamb Șerbănescu a prezentat un raport privind situația politică din județ, unde se specifica că majoritatea organizațiilor PNT Maniu s-au înscris în PNT condus de Anton Alexandrescu.

Alexandru Maxim (PCR), Chiriac (PNT – Anton Alexandrescu) și doctorul H. Mendelsohn au prezentat rapoarte de activitate, unde se specifica că era necesară o muncă temeinică pentru lămurirea maselor populare. Inginerul Alexandru Albulescu, secretarul general al comitetului electoral, a vorbit despre conferința pe țară a președinților și secretarilor generali ai BPD din București și a dat instrucțiuni pentru ultima fază electorală. La final Sonenfeld a arătat măsurile guvernului și a BPD pentru aprovizionarea regiunilor afectate de secetă, astfel grâul care a sosit în județul Covurlui pentru însămânțări a fost distribuit țăranilor cu titlul gratuit.

BPD a lansat cu ajutorul ziarului „Vocea” numeroase sloganuri electorale. Acestea erau îndreptate în special împotriva partidelor de opoziție: „Nici un vot pentru netoții maniști, brătieniști și hoți, care așteaptă să vă ia ogoarele, plugul și coșarele. Cu credință’n viitor. Pentru țară și popor. Votați numai Soarele”²⁶¹, „Plugari! Votând Soarele, vă apărați pământul de reacționarii care vor să vi-l ia!”²⁶², iar altele îndemneau locuitorii județului Covurlui să voteze semnul electoral al BPD, Soarele, în alegerile parlamentare: „Cetățeni! Votați pentru înfrățire și pace. Votați pentru politica Blocului Partidelor Democratice!”²⁶³, „Femei! Pentru viitorul copiilor voștri, pentru fericirea familiei voastre, votați Soarele”²⁶⁴.

Pe 13 octombrie 1946, BPD a apelat și la activități culturale pentru a convinge electoratul din județ. Astfel, patru echipe culturale formate din C.F.R., filatura „Atlantic”, „Titan” și SRT au susținut spectacole artistice în comunele Frumușița, Șendreni, Fântânești și Braniștea. În comuna Frumușița au distribuit gratuit țăranilor grâu pentru însămânțări²⁶⁵. Aceștia au stabilit pentru ziua alegerilor: paza strictă a secțiilor de votare, arestarea membrilor opoziției și înlocuirea urnelor cu altele, umplute cu buletine de vot ștampilate.

²⁶¹ *Ibidem*, Numărul 7.326, 9 octombrie 1946, p. 1.

²⁶² *Ibidem*, Numărul 7.329, 12 octombrie 1946, p. 4.

²⁶³ *Ibidem*, Numărul 7.328, 11 octombrie 1946, p. 4.

²⁶⁴ *Ibidem*, Numărul 7.330, 13 octombrie 1946, p. 4.

²⁶⁵ *Ibidem*, Numărul 7.333, 17 octombrie 1946, p. 4.

Listele de candidați

Pe 17 octombrie 1946, la Tribunalul județului Covurlui s-au depus listele cu candidați pentru alegerile parlamentare. BPD a depus lista numărul 1 (semn electoral Soarele), cu următorii candidați: Miron Constantinescu, Bernard Solomon, Constantin Câmpeanu, avocatul Constantin Ignat, Neculai Acatrinei, Tudor Șerban. Partidul Țărănesc Democrat (doctorul Lupu) a depus lista numărul 2 (semn electoral două cercuri). Pe listă figurau avocatul Grigore Vêja, avocatul Avram Marcovici, Ioana Ungureanu, avocatul Petre Sfetea, Toader Dobre, C. Racoviță. Lista numărul 3 independentă (fără semn electoral) a propus următorii candidați: Petrică Pârnu, Marin Negulescu, Ghiță Dumitrescu, Anton Neculai, Gheorghe Costache, Costică Rădulescu. Lista numărul 4 independentă (fără semn electoral) a propus următorii candidați: Apostol Dimitriu, Gheorghe Mocanu, Neculai Buzdugan, Jaques Nathansohn, Th Buruiană, Ionel Vasilescu. Lista numărul 5 independentă (fără semn electoral) a propus următorii candidați: Toma Dragomir, Vasile Popa, Petre Donea, Ilie Iacob, Iosif Mielu, Vasile Lepădatu²⁶⁶.

La 18 octombrie 1946, ziarul „Vocea” relatează că s-a înființat BEJ al circumscripției electorale Covurlui: președinte Sterian Cazacu, președintele Tribunalului județului Covurlui Secția a II-a, judecător Pantelimon Coteață, în calitate de asesor și grefier Ioan Dumitriu, în calitate de secretar. Sediul biroului electoral era în orașul Galați, la Palatul de Justiție²⁶⁷. La 24 octombrie 1946, în ziarul „Vocea” erau oferite publicului detalii despre candidații BPD în alegerile parlamentare din județul Covurlui. Primii trei candidați erau descriși mai detaliat: Miron Constantinescu, membru în Biroul Politic al Comitetului Central al PCR „intelectual de frunte și luptător neînfocat pentru cauza, celor mulți și necăjiți pentru care a luptat și suferit”²⁶⁸, avocatul Bernard Solomon, secretar general adjunct al PSD din România „un iubit fiu al Galaților, vechi luptător socialist. Al treilea candidat este Constantin Câmpeanu, un entuziast fiu al clasei muncitoare și fruntaș iubit de întreaga muncitorime gălățeană”²⁶⁹. La ultimii trei candidați era menționată doar ocupația acestora: plugarul Neculai Acatrinei, avocatul Constantin Ignat și muncitorul de port Șerban Tudor²⁷⁰.

Miron Constantinescu (1917–1974) a frecventat cursurile Liceului „Moise Nicoară”F din Arad. A absolvit Facultatea de Litere și Filosofie din București (1938). În 1936 a fost înregimentat în PCR, fiind unul dintre liderii Frontului Studentesc Democrat, secțiunea București. A fost secretar al Comitetului Central al

²⁶⁶ *Ibidem*, Numărul 7.334, 18 octombrie 1946, p. 1.

²⁶⁷ *Ibidem*.

²⁶⁸ *Ibidem*, Numărul 7.339, 24 octombrie 1946, p. 1.

²⁶⁹ *Ibidem*.

²⁷⁰ *Ibidem*.

Uniunii Tineretului Comunist (1940)²⁷¹. În 1940 a primit sarcina de a reorganiza regionala comunistă din Galați, sub numele conspirativ Vasile. Activitatea acestuia a constat în pregătirea materialelor de propagandă (manifeste, broșuri), ce urmau să fie răspândite pe străzi, la celulele înființate la Atelierele C.F.R. sau la Șantierele Navale etc. A fost arestat în 1941, pe când îndeplinea funcția de instructor al Comitetului Central în cadrul Regionalei comuniste „Dunărea de Jos” și a fost condamnat de Tribunalul Militar al Corpului III Armată la zece ani de muncă silnică și zece ani de degradare civică²⁷².

În penitenciarul din Galați a organizat o celulă de partid care era formată dintr-un muncitor și trei intelectuali, două celule de tineret formate din patru muncitori și patru intelectuali, precum și un comitet pe închisoare. A predat cursuri de economie, politică, geografie economică, aritmetică, geometrie, limba română, algebră, tehnologia metalelor, istoria literaturii și istoria lumii, împreună cu Blitzstein, Zucman, Niky, Mendelsohn și Bercovici la școala de partid înființată în închisoare. În penitenciarul de la Caransebeș (1941–1942) a fost secretar de SC și membru al prezidiului colectivului. A lucrat sub îndrumarea tovarășilor Gheorghe Gheorghiu-Dej, Teohari Georgescu și Ioșca Roitman [Iosif Chișinevski]. În penitenciarul din Lugoj (1942–1944) a pus bazele celei de partid (aproximativ 100 de tovarăși) și a fost secretar al acesteia²⁷³.

Miron Constantinescu a fost eliberat la 25 august 1944 din penitenciarul Lugoj și a ajutat Comitetul județean Lugoj al PCR să intre în legalitate. A fost redactor-șef la ziarul „Scânteia” (1945), șeful organizației județene Ilfov, membru în Comitetul Central al PCR, membru al Biroului Politic al Comitetului Central, responsabil al resortului organizatoric al Comitetului Central al PCR și secretar al Comitetului Central Electoral al BPD²⁷⁴.

La alegerile parlamentare din 1946 a candidat la Galați, pentru un loc de deputat și a organizat campania electorală alături de vechii tovarăși: Alexandru Maxim, Constantin Câmpeanu, Ion Mogâldeanu, dr. Tuchman (Zucman) și dr. Mendelsohn.

Ulterior a fost deputat de Covurlui, secretar general al Comisiei de Stabilizare Monetară și Redresare Economică, subsecretar de stat la Ministerul Educației Naționale, ministru al minelor și petrolului, membru al Biroului Politic, membru al Biroului Organizatoric, membru al Secretariatului CC al Partidului Muncitoresc Român, președinte al Comitetului de Stat al Planificării, vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, director al Institutului de Cercetări Economice al

²⁷¹ Ștefan Bosomitu, *Miron Constantinescu: o biografie*, Editura Humanitas, București, 2014, pp. 31, 37–38, 42, 50–51, 58.

²⁷² *Ibidem*, pp. 60, 67–68, 70, 74.

²⁷³ *Ibidem*, pp. 76, 83, 85–87.

²⁷⁴ *Ibidem*, pp. 112–113, 117–118, 138, 140–141.

Academiei Republicii Populare Române, director al Institutului de Istorie a Partidului, șef de secție la Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”, ministru-adjunct al învățământului, ministru al învățământului, președinte al Academiei de Științe Sociale și Politice, vicepreședinte al Consiliului de Stat, președinte al Consiliului Economic, președinte al Consiliului Central de Control Muncitoresc al Activității Economice și Sociale, președinte al Marii Adunări Naționale și membru al Academiei Republicii Socialiste Române²⁷⁵.

Pe 30 octombrie 1946, ziarul „Vocea” relatează că prefectul județului, însoțit de candidați și membri ai BPD, au împărțit titlurile de împroprietărire țăranilor din județul Covurlui. Cu această ocazie prefectul Ignat a spus: „Este sărbătoarea țăranimii harnice care ani de a rândul a dus o viață de prigoană și obidă din partea ciocoilor maniști și brătieniști. Conducătorii celor două partide reacționare, au elaborat legi așa fel ca, țăranii împroprietăriți în 1920 să fie deposezați din nou de pământul lor. A trebuit să vină guvernul dr. Petru Groza, ca să facă dreptate țăranilor”²⁷⁶. Ignat a mai vorbit despre legea electorală elaborată de guvern, legăturile cu Uniunea Sovietică, în urma cărora au sosit în România cantități mari de cereale și bumbac și a fost redobândit Ardealul. La finalul discursului a solicitat țăranilor să sprijine guvernul Groza.

Constantin Câmpeanu, secretarul regional al PCR, a vorbit despre „luptele duse în trecut de muncitorime și țăranime începând din 1859 și până la 6 martie 1945 data venirii la cârma statului a guvernului dr. Petru Groza, și martirajul la care au fost supuși acești luptători. Spre a demonstra cum maniștii, prin legea d-lui Mihalache încurajau pe moșieri, d-sa arată că venirea d-rului Groza la putere se mai găseau 17.000 de săteni în proces cu moșierii, deși trecuse 25 ani dela împroprietărirea lor”²⁷⁷. În continuare a precizat că prigoana din trecut a fost îndepărtată de BPD alcătuit din: muncitori, plugari, intelectuali, funcționari, învățători și preoți, care luptă împotriva reacțiunii pentru un trai fericit. La finalul discursului a îndemnat pe țărani să voteze pe data de 19 noiembrie semnul electoral Soarele al BPD.

Avocatul Constantin Ignat, în numele PNL (Gheorghe Tătărescu), „Înfieează metodele bătrânilor reacționari Maniu și Brătianu și stăruie ca nimeni să nu dea crezare șoaptelor veninoase și calomniatoare ale acestor trăpăduși politici”²⁷⁸. La finalul discursului a cerut voturile pentru guvernul Groza. Haralamb Șerbănescu, președintele PNT (Anton Alexandrescu), „arată că Maniu și Mihalache îndepărtându-se dela linia programului din 1927, a dat naștere la o dihonie în acest

²⁷⁵ *Ibidem*, pp. 148–149, 152, 171, 173, 185, 286, 304–305, 307–308.

²⁷⁶ „Vocea”, Anul XXIX, Numărul 7.344, 30 octombrie 1946, p. 1.

²⁷⁷ *Ibidem*.

²⁷⁸ *Ibidem*.

partid, fapt care duce zilnic la destrămarea lui. Dovada peremptorie este că 39 organizații maniste au trecut sub conducerea d-lui Anton Alexandrescu²⁷⁹. În continuare i-a acuzat pe Maniu și Mihalache că nu au grijă de popor, deoarece cheltuiesc pe zi, cât un sat pe o lună de iarnă. La finalul discursului a cerut țăranilor să voteze BPD.

Avocatul Bernard Solomon a vorbit despre BPD care „reprezintă voința poporului ca să guverneze cu dragostea prin popor și pentru popor. Noi nu venim odată la 4 ani, cum făceau reprezentanții poporului în trecut, noi vom veni des în mijlocul poporului să cerem sfatul și să-i dăm socoteală de activitatea noastră”²⁸⁰. Miron Constantinescu arată că „prin lupta plugărimii și muncitorimii susținută de guvernul dr. Groza s-au expropriat în Covurlui 175 moșii în suprafață de 21.000 ha și au fost împrăștiate aproape 1.500 țărani”²⁸¹. În continuare a vorbit despre realizările guvernului Groza: reforma agrară, legea electorală, reducerea stagiului militar, iar la finalul discursului a cerut sprijinul țăranilor în alegerile parlamentare pentru BPD²⁸².

În județul Covurlui, prin aplicarea reformei agrare au fost expropriați 210 proprietari cu 336 de proprietăți, care însuma o suprafață de 32.565 ha. Din aceasta a fost expropriată suprafața de 26.683 ha, din care 18.338 ha au fost împărțite la 14.780 de țărani, iar restul a constituit rezerva statului. Din cele 336 de proprietăți au fost expropriate în întregime 117, iar la restul de 219 proprietăți s-a lăsat proprietarilor cota legală de 50 ha. Odată cu pământul s-au confiscat 14 conace, 20 de tractoare, 18 locomobile, 26 de batoze, 323 de mașini și unelte agricole. Reforma agrară a vizat în primul rând împrăștierea celor care au luptat pe front împotriva germanilor, a văduvelor și invalizilor de război. Militarii distinși în război cu ordine și medalii au primit câte 210 ha. Au fost împrăștiate peste 14.000 de țărani, dar situația acestora continua să fie una precară. Comitetele comunale de reformă agrară au nemulțumit sătenii din comunele Corni, Cuca, Foltești și Frumușița, deoarece au favorizat marii proprietari sau și-au alocat pământ în plus. Un alt incident s-a semnalat în comuna Regele Ferdinand (astăzi Suhurlui), unde Balog, omul de încredere al moșierului Ștefănescu, a amenințat țăranii care expropriau moșia cu venirea nemților²⁸³.

Pe 28 octombrie 1946 a avut loc ședința comună a comitetelor centrale a PCR și PSD, unde Miron Constantinescu, primul candidat pe lista BPD în județul Covurlui, a vorbit despre Parlamentul României care trebuia să fie alcătuit din

²⁷⁹ *Ibidem*, p. 2.

²⁸⁰ *Ibidem*.

²⁸¹ *Ibidem*.

²⁸² *Ibidem*.

²⁸³ Omer Remzi, *op. cit.*, pp. 270, 272-274.

reprezentanți ai muncitorilor, plugarilor și intelectualilor, partidele de opoziție care criticau măsurile guvernului Groza, cantitățile mari de grâu și suma de un miliard lei alocate pentru județul Covurlui, iar la final despre industria metalurgică, unde se preconiza înființarea Ofier, ca societate anonimă care trebuia să alcătuiască planurile de programare a producției și repartitie a producției conform directivelor Ministerului Industriei și Comerțului²⁸⁴.

La 1 noiembrie 1946, în „Vocea” se menționa că au avut loc întruniri pentru lămurirea țăranilor din comunele Băleni, Jorăști, Smulți și Măcișeni, unde au vorbit Neculai Ignat, prefectul județului, Constantin Câmpeanu, secretar al Regionalei „Dunărea de Jos” a PCR și candidat pe lista BPD în județul Covurlui, învățătorul Mihail Ciobanu, preotul D. Portase, preotul A. Tăune, Haralamb Șerbănescu, Didina Mârza, Constantin Mârza, primarul orașului Galați, T. Bașchir, secretarul județenei Covurlui a PCR. Vorbitoarii au fost aplaudați de către țăranii „care și-au arătat dragostea pentru cei care au luptat pentru reforma agrară și eliberarea poporului de sub jugul fascist”²⁸⁵.

Pe 4 noiembrie 1946 erau criticate aspru guvernările partidelor de opoziție ca „guvernări cu stări de asediu și teroare, mizerie pentru oamenii munci, pentru căpătuirea clicilor de profitori. Căci membrii partidelor istorice care vin azi să ceară votul, sunt aceeași oameni care au înșelat poporul ani de-a rândul, aceeași al căror trecut este pătat cu jafuri și crime”²⁸⁶. Membrii marcanți ai partidelor de opoziție din județul Covurlui erau ironizați astfel: „Gigică Simionescu politician dubios și moșierul care a jecmănit ani îndelungați pe țărani, I. Tohăneanu, bătrân afacerist, Romniceanu, părintele <<cocoșeilor>> și al speculanților”²⁸⁷.

BPD era prezentat ca o cale spre progres, iar candidații BPD în alegerile parlamentare din județul Covurlui erau numiți reprezentanți autentici ai poporului: „Miron Constantinescu, unul din conducătorul forțelor muncitorești antifasciste din Galați în 1940–1941, secretar al Comitetului Central al Partidului Comunist Român,

²⁸⁴ „Vocea”, Anul XXIX, Numărul 7.345, 31 octombrie 1946, p. 1. „Știu că într-o convorbire pe care am avut-o cu ministrul agriculturii și domeniilor, în care interveneam tocmai de a urgenta trimiterea de grâu sămânță în Județul Covurlui, d-sa m-a informat că a trimis 140 vagoane de grâu. Au sosit în Galați și se mai trimit. Apoi în urma unui control pe care Traian Săvulescu l-a făcut în județele Arad, Timiș, Torontal, Mehedinți, Dolj, Romanați și Olt, a luat o serie de măsuri pe loc pentru a urgenta expedierea grâului de sămânță. La întoarcerea în București am fost informat că a și dat ordin ca 40 de vagoane din județul Olt și 30 de vagoane din județul Severin să fie trimise spre Covurlui. Mai sunt programate 40 vagoane din Sălaj. Deasemeni a stabilit cu autoritățile din județul Olt ca acestea să completeze până la 200 de vagoane, cota Covurluiului, și să continue, în săptămânile ce va urma, trimiterea grâului de sămânță, spre acest județ”.

²⁸⁵ *Ibidem*, Numărul 7.346, 1 noiembrie 1946, p. 3.

²⁸⁶ *Ibidem*, Numărul 7.349, 4 noiembrie 1946, p. 1.

²⁸⁷ *Ibidem*.

avocat Solomon, fiu al Galaților, secretar adjunct al Partidului Social Democrat, vechi luptător socialist, Constantin Câmpeanu, unul din organizatorul forțelor antifasciste din regiunea noastră în 1939–1941, actualul secretar al Regionalei <<Dunărea de Jos>> a Partidului Comunist Român, avocat Constantin Ignat, bine cunoscut în Galați și județ, plugarul Vieru Gheorghe harnic gospodar din Măstăcani și muncitorul de port Tudor Șerban²⁸⁸.

În ziarul „Vocea” din 6 noiembrie 1946 se menționa pe prima pagină că la 3 noiembrie 1946, a avut loc o reuniune a reprezentanților presei locale și din București la sediul PSD, unde avocat Bernard Solomon, secretarul general adjunct al PSD și al doilea candidat pe lista BPD din județul Covurlui, a vorbit despre platforma program care conținea angajamentele pentru ridicarea standardului moral și material al muncitorilor, țăranilor, funcționarilor, meseriașilor, intelectualilor, guvernările partidelor de opoziție care au dus la un număr mare de analfabeți, lipsa drumurilor, un aparat administrativ care nu era în slujba poporului, o dictatură ticăloasă și un război nedrept terminat cu mii de victime și ruine, precum și victoria în alegerile parlamentare a BPD²⁸⁹.

În ziarul „Vocea” din aceeași dată se mai relatea că la 3 noiembrie 1946 a avut loc în sala teatrului „Odeon” o întrunire a meseriașilor și funcționarilor publici din localitate organizată de BPD. La această întrunire a vorbit avocatul Constantin Ignat, din partea PNL Tătărescu și candidat pe lista BPD din județul Covurlui, despre evenimentele care au dus la instalarea guvernului Groza. La finalul discursului a arătat că pe listele BPD pentru alegerile parlamentare din 19 noiembrie era tot ce România avea mai democrat și mai muncitor.

Constantin Câmpeanu, membru în CC al PCR, și candidat pe lista BPD din județul Covurlui, a vorbit despre platforma program care venea în sprijinul funcționarilor publici prin combaterea corupției și a meseriașilor prin procurarea materiilor prime, a uneltelor și procurarea creditelor de la Banca Națională prin naționalizarea acesteia. Avocatul Bernard Solomon, secretar general adjunct al PSD și al doilea candidat al BPD din Covurlui a vorbit despre partidele democratice care trebui să mențină tot timpul legătura cu cetățenii și legea electorală care excludea prima majoritară și acorda dreptul de vot cetățenilor de la vârsta de 21 de ani²⁹⁰.

Discursul lui Miron Constantinescu, membru în CC al PCR și primul candidat al BPD din județul Covurlui, de la întrunirea funcționarilor publici și meseriașilor a apărut în ziarul „Vocea” la 7 noiembrie 1946. La început acesta a vorbit despre programul guvernului care a dus războiul până la înfrângerea Germaniei, alături de armata sovietică, a realipit Ardealul, a înfăptuit reforma agrară,

²⁸⁸ *Ibidem*.

²⁸⁹ *Ibidem*, Numărul 7.350, 6 noiembrie 1946, p. 1.

²⁹⁰ *Ibidem*, p. 3.

a luat măsuri pentru întoarcerea prizonierilor și îndepărtarea fasciștilor din întreprinderi, a pedepsit criminalii de război, a încheiat acorduri cu statele vecine. După care a continuat cu o critică la adresa partidelor de opoziție care se opun reformei agrare, naționalizării Băncii Naționale și reorganizării O.D.S.F.R.-ului, dezvoltarea industriei ca un pilon de bază a platformei program, planul de reconstrucție propus de ministrul Gheorghe Gheorghiu Dej pentru orașul Galați, care urma să devină în câțiva ani un oraș înfloritor, iar funcționarilor publici le-a promis o încadrare corectă prin accesul copiilor lor la școli înalte și naționalizarea Băncii Naționale. La finalul discursului a cerut votul funcționarilor și meseriașilor pentru lista BPD²⁹¹.

Spre sfârșitul campaniei electorale, candidații și membrii BPD au vizitat comunele Independența, Pechea, Cudalbi și Foltești, pentru lămurirea deplină a țăranilor. În comunele Pechea și Independența au avut loc întruniri cu țăranii, unde au vorbit Miron Constantinescu și Neculai Ignat, prefectul județului. Primul a vorbit despre partidele de opoziție care s-au opus reformei agrare și a cerut votul țăranilor pentru victoria în alegeri a BPD. La întrunirea cu țăranii din comuna Cudalbi au vorbit Constantin Câmpeanu și prefectul Ignat, iar în numele țăranilor au vorbit învățătorul Corciobă și preotul Petrică, care au arătat că țăranii erau de partea BPD²⁹². O altă întrunire cu țăranii a avut loc în comuna Foltești, unde au vorbit Alexandru Maxim (PCR), Petre Arghirescu (PSD), Ioan Ionescu (Partidul Național Popular) și învățătoarea Achilina Hudreș (Federația Democrată a Femeilor din România). În toate comunele menționate se preciza că țăranii erau de partea BPD în alegerile parlamentare²⁹³.

În data de 13 noiembrie 1946, ziarul „Vocea” relatează că a avut loc în sala teatrului „Olimpic” un miting organizat de Federația Democrată a Femeilor din România. În fața unui public numeros, Didina Mârza, membră în comitetul federației, a vorbit despre lupta femeilor democrate pentru realizarea unui regim liber în România. Constantin Câmpeanu a vorbit despre rolul femeii în viața socială, suferințele din trecut ale acestora și lupta guvernului care pusese femeile pe picior de egalitate cu bărbații. La finalul discursului a cerut ca pe 19 noiembrie să fie înlăturați dușmanii poporului.

Locotenent colonel Mândru din partea armatei a vorbit despre contribuția armatei la instalarea regimului democrat și lupta dusă alături de armata sovietică contra hitlerismului. Domnișoara Elena Patriche, secretara Uniunii Femeilor Muncitoare, în numele federației a vorbit despre dreptul la vot acordat femeilor de guvernul Groza. Avocatul Bernard Solomon, secretarul general adjunct al PSD,

²⁹¹ *Ibidem*, Numărul 7.351, 7 noiembrie 1946, p. 1.

²⁹² *Ibidem*, p. 3.

²⁹³ *Ibidem*, Numărul 7.356, 13 noiembrie 1946, p. 1.

membru în CC al BPD și al doilea candidat pe lista Blocului în județul Covurlui, a vorbit despre specula inițiată de partidele „istorice”, naționalizarea Băncii Naționale a României, scutirea de impozite a regiunilor afectate de secetă, opera de culturalizare a maselor prin care 300.000 de oameni au învățat să citească, reforma agrară, libertatea credinței garantată prin platforma program a BPD, colaborarea bună dintre rege, guvern și popor, iar la finalul discursului a cerut votul pentru lista BPD²⁹⁴.

Pe 11 noiembrie 1946, Gică Simionescu, președintele PNT Maniu comunica președintelui BEJ Covurlui, faptul că pe multe cărți de alegător nu s-au înscris profesia, adresa și secția de votare, apărând astfel posibilitatea unor falsuri. În plus, distribuirea cărților de alegător era întârziată pentru persoanele înscrise în sindicate, militari, funcționari publici, membrii partidelor de opoziție²⁹⁵. Pe 15 noiembrie 1946, Primăria Galați comunica cetățenilor că erau așteptați la oficiul primăriei în zilele de 14, 15, 16, 17 și 18 noiembrie toți alegătorii înscriși în listele electorale, care nu au ridicat cărțile de alegător, deoarece s-au prezentat foarte puține persoane²⁹⁶.

Pe 16 noiembrie 1946 a avut loc în sala teatrului „Olimpic” o întrunire a armatei, în prezența ministrului subsecretar de stat al armatei de uscat, general adjutant Dămăceanu. Primul a luat cuvântul prefectul Neculai Ignat, care a declarat că armata era alături de popor și la 19 noiembrie aceasta trebuia să consolideze democrația. Plutonierul Bontaș, în numele subofițerilor, și sergentul Barzucă din partea soldaților din garnizoana locală, au arătat că armata era de partea BPD. Constantin Mârza, primarul orașului Galați, a salutat în numele municipiului pe generalul Dămăceanu, care a apărut în cadrul Conferinței de Pace de la Paris cauza României. Constanța Mândru, soția locotenentului colonel Mândru, a îndemnat toate femeile să sprijine guvernul și BPD. Generalul Dămăceanu a declarat că armata „face politica țării și a poporului așa cum a hotărât M.S. Regele la 23 August 1944. După ce a spulberat svonurile pe care le aruncă reacțiunea că guvernul actual ar fi contra proprietății și a monarhiei, generalul Dămăceanu, a arătat atașamentul guvernului democrat față de Regele țării. Deaceia întreaga armată va merge pe calea deschisă de acest guvern, care este cea mai dreaptă cale și pe care merg uniți, Regele, guvernul, țara și poporul, adică noi toți”²⁹⁷.

Ziarul „Vocea” din 17 noiembrie 1946, relatează că BPD a organizat un miting în sala cinematografului „Miron”, unde au fost prezente toate organizațiile evreiești. La această manifestare politică au participat muncitori, meseriași, medici, avocați,

²⁹⁴ *Ibidem*, p. 3.

²⁹⁵ SJANG, *Fond Prefectura Județului Covurlui*, dosar 153/1946, f. 115.

²⁹⁶ „Vocea”, Anul XXIX, Numărul 7.358, 15 noiembrie 1946, p. 1.

²⁹⁷ *Ibidem*, Numărul 7.360, 17 noiembrie 1946, p. 1.

profesori, ingineri. Întrunirea a fost prezidată de dr. Lack, medicul șef al Spitalului „Israelit”, care a îndemnat evreii să voteze lista BPD în alegerile parlamentare din 19 noiembrie.

Ad. Sonenfeld, președintele județean al BPD a vorbit despre instalarea guvernului Groza la 6 martie 1945 și populația evreiască care sub regimul de dictatură antonescian a fost umilită, deposedată de bunuri, privată de libertăți cetățenești, torturată, închisă în lagăre, exterminată la Iași, Wapniarka. La finalul discursului a îndemnat evreii să voteze Soarele, simbolul electoral al BPD. Doctorul Herșcovici, președintele Comunității Evreilor, a vorbit despre PNL care a restrâns libertățile politice și cetățenești ale evreilor, PNT care prin legea lui Aurel Vlad a distrus Comunitățile evreiești, colaborarea celor două partide menționate cu „cuziștii”, legionarii și cu regimul dictaturii antonesciene, de pe urma căruia au suferit evreii și românii. La finalul discursului a îndemnat evreii să voteze lista BPD.

Prefectul Ignat a vorbit despre unitatea organizațiilor evreiești, care a rezultat din suferințele la care a fost supus poporul evreu. La finalul discursului a îndemnat evreii să voteze lista BPD. Marcu Schwartz în numele Comitetului Democrat Evreiesc a vorbit despre suferințele poporului evreu, candidații BPD din județul Covurlui, care luptă pentru libertate și dreptate, iar la finalul discursului a cerut evreilor să voteze Soarele, simbolul electoral al BPD. Domnișoara Schild, directoarea Școlii „Lumina” a cerut voturile femeilor evreice pentru BPD.

Avocatul Rozenkrantz din partea Comitetului Central Democrat Evreiesc București a vorbit la început despre suferințele poporului evreu și politica evreilor care ținea seama de situația geopolitică. A continuat cu realizările guvernului Groza: sprijinul material în valoare de 4.700.000.000 lei acordat pentru Comunitățile evreiești, redarea proprietăților și drepturile politice și cetățenești. A adus omagii Armatei Roșii și Generalisimului Stalin, care prin victoria contra hitlerismului a salvat de la moarte 1 milion de evrei din Europa. Discursul l-a încheiat cu următoarea precizare: „La 19 Noembrie se joacă o carte mare a existenței noastre. Ori învingem ori murim”²⁹⁸.

Constantin Câmpeanu a vorbit despre suferințele poporului evreu și român astfel: „Nu de mult Ion Mihalache a ținut un discurs prin care îndeamnă la ura de rasă, iar Iuliu Maniu a strâns mâna călăului Antonescu, din cauza căreia au murit 450.000 evrei, iar peste 600.000 români au fost trimiși să moară în războiul de cotropire contra Uniunii Sovietice. Iată cine sunt dușmanii poporului. Închee strigând: Trăiască prietenia între poporul român și poporul evreu care luptă pentru democrație”²⁹⁹.

²⁹⁸ *Ibidem*, p. 2.

²⁹⁹ *Ibidem*, p. 3.

Avocatul Bernard Solomon, secretarul general adjunct al PSD din România și candidat pe lista BPD din județul Covurlui a spus: „Poporul evreu care a îndurat un lanț întreg de suferințe, va ști să răspundă cu însoflete în fața urnelor, pentru distrugerea rămășițelor fasciste a partidelor istorice și consolidarea democrației românești”³⁰⁰.

Ziarul „Vocea” din 20 noiembrie 1946, menționa că BPD a încheiat campania electorală cu un miting desfășurat în Piața „Olimpic”, la care au participat muncitori, plugari și ostași. Primul a luat cuvântul Constantin Mârza, primarul Municipiului Galați, care a îndemnat cetățenii să voteze semnul electoral Soarele al BPD. Tudor Șerban, muncitor de port și candidat pe lista BPD, a vorbit despre promisiunile neonorate ale regimurilor trecute și grija guvernului Groza față de muncitorii de port, astfel muncitorii de port votează cu BPD. Maiorul Șoldea a arătat că armata era de partea poporului, iar exemplul dat de către M.S. Regele Mihai I care și-a dat votul pentru democrație, conferind primului ministru Groza, cea mai importantă decorație, să fie urmat de cetățeni care pe data de 19 noiembrie să voteze lista BPD³⁰¹.

Constantin Câmpeanu a vorbit despre forțele trecutului reprezentate de „bancherul Mihail Romniceanu care s-a dus în Germania să vândă economia țării, alături de el moșierul Gică Simionescu cel cu moșia de 600 ha de la Ghibărteni, castel și vie care ar dori astăzi să-și reia din nou pământul ce ia fost expropriat”³⁰², care distrug prin provocări realizările guvernului în județ „asvârlind butoaiele de rachiu la Cudalbi, Șendreni”³⁰³ și forțele viitorului reprezentate de candidații BPD în frunte cu Miron Constantinescu „care nu vine cu butoaie de vin și nu asvârle cu milioanele prin sate ci vine cu trecutul său de luptă și aduce banii pentru școli, pentru biserici, pentru popor nu pentru banchete și băutură”³⁰⁴. La finalul discursului cerea poporului să aleagă viitorul votând lista BPD. Avocatul Bernard Solomon a vorbit despre guvernul Groza care a realizat o țară liberă și independentă, iar la 19 noiembrie îndemna electoratul să voteze lista BPD.

Miron Constantinescu a vorbit la început despre „Readucerea țării în folosul norodului, noi vrem să răsără în această țară mii de fabrici care să producă mașini și produse alimentare. Aceste fabrici să producă tractoare ca să nu mai fie nevoie plugarul să lucreze cu pluguri de lemn, țara noastră să nu mai producă 800 kg. la ha ci 2.500 kg. la ha ca în alte țări. Noi vrem belșugul satelor să fie împărțit cu orașele,

³⁰⁰ *Ibidem*.

³⁰¹ *Ibidem*, Numărul 7.362, 20 noiembrie 1946, p. 1.

³⁰² *Ibidem*, p. 2.

³⁰³ *Ibidem*, p. 1.

³⁰⁴ *Ibidem*.

iar orașele să trimită mărfurile lor produse în fabrici satelor”³⁰⁵. Mai departe a vorbit despre naționalizarea Băncii Naționale a României, refacerea orașului Galați, o mai bună aprovizionare cu alimente, plugarii din județul Covurlui rămași neîmproprietăriți, care urmau să primească pământ din rezerva de stat, iar la finalul discursului a cerut votul pentru lista BPD³⁰⁶.

La 18 noiembrie 1946, au fost repartizate de către BPD pentru a preîntâmpina eventualele fraude electorale gărzi militare formate din efective ale Jandarmeriei și ale diviziilor „Tudor Vladimirescu” și „Horia, Cloșca și Crișan” (12–15 soldați bine înarmați), aflate sub comanda unui subofițer sau ofițer, la cele 28 de secții de votare din județul Covurlui și 24 de secții de votare din orașul Galați³⁰⁷. În ziua alegerilor au existat incidente în comuna Fârțanești, unde un avocat, membru al PNT Maniu, a fost arestat sub acuzația de instigare la revoltă, iar în comuna Cudalbi țărani s-au manifestat violent în curtea secției de votare cerând deschiderea urnei, deoarece se considera că a fost umplută cu voturi pentru BPD înainte de a începe votarea³⁰⁸.

În cadrul Serviciului Județean al Arhivelor Naționale Galați, nu am găsit dosare de arhivă cu rezultatele alegerilor parlamentare din județul Covurlui din anul 1946. În schimb am descoperit mesaje electorale din 1946, inscripționate cu vopsea roșie de susținătorii Frontului Democrat Popular pe o clădire din orașul Galați. Aceasta aparține Societății Naționale de Transport Feroviar de Marfă, C.F.R. Marfă S.A. Sucursala Galați. Pe fațada clădirii dinspre Strada Universității este inscripționat mesajul „TRĂIASCĂ VICTORIA ÎN ALEGERI F.D.P.”, iar pe fațada din Strada Domnească se mai pot observa, dar mai puțin lizibil, alte mesaje electorale din 1946.

Rezultate

„Vocea” din 23 noiembrie 1946 consemna rezultatele alegerilor parlamentare din județul Covurlui. Erau înscrși în listele electorale 107.346 alegători, dintre care au votat 91.267, iar 1.093 de voturi au fost anulate. Alegerile situau pe primul loc BPD cu 62.781 voturi, urmat la mare distanță de PNL Brătianu cu 11.475 voturi și PNT Maniu cu 10.935 voturi. Rezultate mai modeste obțineau Partidul Țărănesc Democrat (Lupu) cu 2.134 voturi, Partidul Social Democrat Independent (Constantin Titel Petrescu) cu 860 voturi și independenții cu 1.989 voturi³⁰⁹. O altă sursă oferea date apropiate, conform cărora BPD obținea 5 mandate

³⁰⁵ *Ibidem*, p. 2.

³⁰⁶ *Ibidem*.

³⁰⁷ Florian Banu, *op. cit.*, p. 116.

³⁰⁸ *Ibidem*, p. 117.

³⁰⁹ „Vocea”, Anul XXIX, Numărul 7.365, 23 noiembrie 1946, p. 4.

de deputat, iar PNL Brătianu unul³¹⁰. Responsabilii comuniști din județ au comunicat oficial rezultate de fapt falsificate, astfel procentajul din „Învățămintele” întocmit de aceștia pentru BPD era majorat la 60 %, iar pentru partidele de opoziție era diminuat astfel: PNȚ Maniu la 12,1 % și PNL Brătianu la 12,5 %³¹¹.

Pe 25 noiembrie 1946, Uniunea Patriotică Ellenă E.A.M. saluta victoria BPD în alegerile parlamentare și transmitea lui Constantin Câmpeanu, deputat de Covurlui, următorul mesaj: „Uniunea Patriotică Ellenă E.A.M. Secția Galați, exprimă întreaga simpatie a populației Ellene Galați pentru alegerea dumneavoastră în primul parlament democratic al țării, ca o încoronare a luptei pentru descătușarea din ghiarele oligarhiei a clasei muncitoare, intrată astăzi pe făgașul libertății, demnității și prosperității la care a năzuit multe decenii”³¹².

Tot în noiembrie 1946, organizația regională Galați a Frontului Plugarilor, a trimis Regionalei P.C.R. „Dunărea de Jos”, un raport prin care arăta că o parte din oamenii de răspundere s-au alăturat „reacțiunii” și au votat cu aceasta. În timpul alegerilor parlamentare, „reacțiunea” a fost mai puternică în județe precum Putna, Tecuci și Covurlui³¹³.

După alegerile parlamentare, reprezentanți ai partidelor de opoziție au colectat cărți de alegător de la persoanele care au fost împiedicate să voteze de către autoritățile locale, gărzi militare sau activiști ai BPD, pentru a fi anexate contestației care urma să fie depusă la BEJ. Prefectul Ignat raporta Ministerului Afacerilor Interne la 26 noiembrie 1946, trei cazuri din comunele Fântânești, Scântești și Ijdileni, unde membri ai opoziției au colectat cărți de alegător de la țărani³¹⁴.

O notă informativă din 30 noiembrie 1946, menționa pe larg cele trei cazuri. În comuna Fântânești, locuitorul C. Dragomir, din partea PNȚ Maniu, a colectat cărți de alegător de la țărani care au fost împiedicați din diferite motive să voteze. În comuna Scântești, avocatul Aurel Dragomir, membru al PNȚ Maniu și doctorul Constantin Pațica, membru al PNL Brătianu, au întocmit tabele cu date din cărțile de alegător ale țăranilor care au fost împiedicați să voteze la alegeri, pentru a depune contestație. Pe acest tabel figurau 12 membri ai partidelor de opoziție. În satul Ijdileni, comuna Frumușița, Victor Dimitriu din orașul Galați, Strada Domnească 82,

³¹⁰ Florian Banu, *op. cit.*, p. 117.

³¹¹ Dinu C. Giurescu, *op. cit.*, pp. 338, 340. „Măsluirea rezultatelor apare și mai flagrantă la județele preponderent agricole și care nu aveau centre muncitorești importante (de exemplu: Covurlui, Făgăraș, Fălciu, Gorj, Iași). Procentele din <<Învățămintele>> sunt și ele sub nivelul real al voturilor; populația rurală a votat în jur de 85% cu opoziția, îndeosebi cu PNȚ – Maniu”.

³¹² „Vocea”, Anul XXIX, Numărul 7.367, 25 noiembrie 1946, p. 3.

³¹³ Vasile Ciobanu, Sorin Radu, Nicolae Georgescu, *Frontul Plugarilor: documente*, vol. I: 1944-1947, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2011, pp. 53-54.

³¹⁴ SJANG, *Fond Prefectura Județului Covurlui*, dosar 97/1946, f. 110.

opoziționist, a completat un tabel cu ajutorul cărților de alegător ale țăranilor împiedicați să voteze. Pe tabel figurau șase persoane. Se preciza că țăranii care au apărut în tabel erau de fapt membrii PNL Tătărescu și au crezut că Victor Dimitriu era de fapt membru în BPD și aceste date le erau cerute de forurile superioare. În comuna Scântești, locuitorul Marin Spânu din PNL Brătianu a fost prins de autorități când colecta cărți de alegător de la țărani. La înscrierea în tabele în satul Ijdileni și comuna Scântești, membrii partidelor de opoziție au promis țăranilor porumb pentru hrană. Autoritățile locale au decis ca membrii partidelor de opoziție care au întreprins aceste acțiuni, considerate provocări contra guvernului, să fie urmăriți și să li se întocmească acte de trimitere în judecată³¹⁵.

Constantin Pațica a fost medic al spitalului Dăbuleni-Romanați (1914-1915), medic al Circ. Clejan-Vlașca, iar din 1926 al Circ. Băleni, județul Covurlui. A fost transferat provizoriu, ca medic al spitalului și Circ. Dăimănești-Roman în 1918, apoi la spitalul Câmpina-Prahova în 1919, la spitalul Pechea-Covurlui și la spitalul Bujor-Covurlui în 1920. A fost transferat definitiv ca medic șef la Spitalul „Izolarea” din Galați, unde a deținut și funcția de director³¹⁶.

Fiica acestuia Cornelia își amintea într-o scrisoare intitulată „Recurs la memorie – alegeri în județul Covurlui” publicată în anul 1997, de alegerile parlamentare din 1946. Ea consemna că ministrul Mihail Romniceanu a fost prezent în casa părinților ei pe durata campaniei electorale din județul Covurlui, iar pe profesorul Gheorghe Tohăneanu (era vorba de fapt despre profesorul Ion Tohăneanu) l-a văzut bandajat în urma bătailor aranjate de comuniști la întrunirile opoziției. Tatăl ei a fost delegat din partea PNL la alegerile din comuna Foltești, iar ea și mama ei, care locuiau în comuna Băleni l-au găzduit pe delegatul PNL din comună³¹⁷.

Delegatul PNL i-a povestit cum în comuna Băleni, sătenii au votat în mare parte cu PNL, dar șeful comisiei care era membru PCR, a luat în considerare la numărătoarea voturilor, faptul că ștampila VOTAT aplicată pe PNL, se putea distinge și pe contrapagină, unde era „Soarele” simbol electoral al BPD. Astfel, voturile erau declarate pentru BPD. Delegatul PNL a încercat să protesteze, dar fără a fi luat în seamă, iar când s-a deplasat la Galați, pentru a depune contestație, rezultatele erau deja publicate. În comuna Foltești tatăl ei în calitate de delegat PNL a observat fraudă de la urne și a strâns buletinele de vot (mai degrabă erau cărțile de alegător) și cu ajutorul sătenilor a trecut de jandarmi și a plecat la Galați. Acestea au fost duse de fiica lui la București și predate lui Mihail Romniceanu, care la rândul

³¹⁵ *Ibidem*, f. 118.

³¹⁶ Teodor Iordache, *op. cit.*, p. 99.

³¹⁷ Romulus Rusan, *Anul 1946-Scrisori și alte texte*, Fundația Academia Civică, București, 1997, p. 55.

lui le-a dus legației americane. Prin intermediul unui polițist, a ajuns la doctorul C. Pațica o dispoziție a comuniștilor din campania electorală, în care aceștia cereau recrutarea elementelor legionare pentru rolul de „bătăuși”, cărora în schimb li se garanta reabilitarea, pe care a trimis-o lui Mihail Romniceanu. Comuniștii s-au răzbunat ulterior pe Mihail Romniceanu și Ion Tohăneanu, care au fost înțemnițați, iar doctorul C. Pațica a fost deposedat de pământ, slujbă și pensie³¹⁸.

„Vocea” din 4 decembrie 1946, relatează că a avut loc o întrunire a membrilor sindicatului salariaților comunali în sala de ședințe a Primăriei. Primul a luat cuvântul Vasilescu, președintele sindicatului, care a vorbit despre semnificația victoriei BPD în alegerile parlamentare. Alexandru Costescu, ajutor de primar, a vorbit despre lupta poporului muncitor pentru realizarea democrației în România și a prezentat rezultatul alegerilor parlamentare drept cea mai desăvârșită exprimare a voinței poporului. Constantin Mârza, primarul municipiului, „a scos în evidență munca depusă de membrii sindicatului pentru desăvârșirea operațiunilor în legătură cu alegerile arătând apoi că victoria BPD-ului în alegeri înseamnă realizarea păcii și a reconstrucției”³¹⁹.

Tot în decembrie 1946, o notă informativă cu numărul 7.778 menționa că în noaptea de 15/16 decembrie 1946, propagandiști neidentificați au răspândit manifeste în orașul Galați, din partea PNL Brătianu, cu următorul conținut: „Români! În numele Partidului Național Liberal, țin să mulțumesc din suflet tuturor celor ce și-au făcut cu atâta dârzenie și patriotism datoria lor cetățenească în ziua alegerilor. Dacă rezultatul oficial anunțat de Guvern, nu oglindește decât în mică parte adevărata și întreaga voință a poporului, aceasta se datorește numai măsluirii voturilor cetățenilor. Această necinstită acțiune a organelor guvernului nu trebuie să frângă hotărârea noastră de a duce mai departe lupta începută pentru Țară și Rege și nici să slăbească cerbicia cu care a fost purtată în ziua de 19 noiembrie. Înainte deci fără șovăire pentru biruirea Adevărului și a Dreptății! Președintele Partidului Național Liberal, Organizația Județeană Covurlui, Mihail Romniceanu”³²⁰. La finalul notei informative se preciza că membrii partidelor de opoziție, discută pe ascuns despre noi alegeri parlamentare care urmau să se desfășoare în primăvara anului 1947³²¹.

BPD s-a situat pe primul loc în alegerile parlamentare din anul 1946, prin falsificarea rezultatelor. PCR la adăpostul legitimității oferite de „alegerile libere” s-a instalat la conducerea țării și a zdrobit treptat orice formă de rezistență în următorii ani.

³¹⁸ *Ibidem*, pp. 56-58.

³¹⁹ „Vocea”, Anul XXIX, Numărul 7.374, 4 decembrie 1946, p. 2.

³²⁰ SJANG, *Fond Prefectura Județului Covurlui*, dosar 153/1946, f. 404, 405.

³²¹ *Ibidem*.

Concluzii

Viața politică după Primul Război Mondial a fost dominată în județul Covurlui de PNL, condus de Mihail G. Orleanu. În campania electorală din județul Covurlui pentru alegerile parlamentare din 1922, PNL a fost acuzat în presa locală de abuzuri și minciuni. PP a cerut voturile gălățenilor în numele sacrificiilor generalului Averescu pentru țară, iar PCP a scos în evidență realizările lor, care au dus la îmbunătățirea situației orașului Galați și județului Covurlui. Alegerile parlamentare din 1922 au fost organizate de către guvernul liberal condus de Ion I.C. Brătianu, iar PNL cu sprijinul guvernului și al autorităților locale s-a clasat pe primul loc la nivel național și local. Dominația liberală a luat sfârșit odată cu alegerile parlamentare din 1928, organizate de guvernul național țărănist condus de Iuliu Maniu care a câștigat alegerile la nivel național. În campania electorală din județul Covurlui, PNȚ condus la nivel local de Ion Măgură a reușit să mobilizeze electoratul gălățean. Astfel, a învins PNL și a câștigat alegerile în județul Covurlui. Alegerile parlamentare din 1922 și 1928 demonstau că partidul care organiza alegerile avea să le și câștige. Elitele politice indiferent de culoarea lor politică au fost implicate atât în dezvoltarea economică, cât și în viața culturală a urbei.

La alegerile parlamentare din 1937, PNL condus la nivel local de Victor Slăvescu și PNȚ condus la nivel local de Grigore Gafencu, au dus o amplă campanie electorală în județul Covurlui. PNL s-a impus la nivel local în alegerile parlamentare, cu ajutorul guvernului liberal condus de Gheorghe Tătărescu și al autorităților locale, care au sprijinit intens campania electorală. La nivel național, PNL s-a clasat pe primul loc, dar nu a fost suficient pentru a obține prima electorală. Astfel, la 28 decembrie 1937, regele Carol al II-lea a încredințat mandatul de a forma noul guvern lui Octavian Goga (PNC). La cererea regelui Carol al II-lea o parte a grupării de centru a părăsit PNȚ intrând în noul guvern. La 10 februarie 1938, regele Carol al II-lea a instaurat un regim monarhic autoritar, profitând de deruta creată și de incapacitatea marilor partide de a-i opune rezistență.

În anul 1946, alegerile parlamentare au fost organizate de guvernul Groza care a apelat la metode brutale pentru a intimida partidele de opoziție. Membrii BPD format din PNL (Gheorghe Tătărescu), PNȚ (Anton Alexandrescu), Partidul Frontul Plugarilor (dr. Petru Groza), PSD (T. Iordăchescu), PCR (Gheorghe Gheorghiu Dej) și Partidul Național Popular (profesor Eugen Neculcea) au criticat vehement partidele „istorice” și au promovat intens măsurile guvernului Groza (reforma agrară, legea electorală etc.) în campania electorală. Autoritățile locale au sprijinit membrii BPD pe toată durata campaniei electorale din județul Covurlui, unde au promis o aprovizionare mai eficientă și reconstrucția orașului, fie au împărțit titluri de proprietate, grâu și bani țăranilor. Metodele folosite în campania electorală din

județul Covurlui pentru câștigarea alegerilor parlamentare din 1946, de către BPD, gen minciuna, promisiunea, mita electorală, forța sau abuzul, nu diferă cu nimic de metodele folosite de PNL în campaniile electorale pentru alegerile parlamentare din anii 1922 și 1937.

PNL Brătianu condus la nivel local de Mihail Romniceanu și PNȚ Maniu condus la nivel local de Gică Simionescu au fost împiedicate să-și desfășoare campania electorală. Oameni politici consacrați ai județului Covurlui din perioada interbelică, precum liberalul Constantin Ignat, fost deputat și prefect de Covurlui, a intrat în componența BPD din partea PNL (Gheorghe Tătărescu) și înfiera metodele bătrânilor „reacționari” Iuliu Maniu și Constantin I.C. Brătianu, în campania electorală din județul Covurlui. La fel stă cazul și în privința naționalist țărănistului Haralamb Șerbănescu, fost prefect, deputat și senator de Covurlui, care a intrat în componența BPD din partea PNȚ (Anton Alexandrescu) și care aducea acuze grave la adresa lui Iuliu Maniu și Ion Mihalache. BPD a falsificat rezultatul alegerilor parlamentare din 1946 la nivel local și național și s-a clasat pe primul loc. Ascensiunea la putere s-a desfășurat și de această dată după un scenariu clasic, conform căruia se spunea că cine organizează alegerile le și câștigă.

Mykola MYKHAILUTSA*

**ALLIANCE OVER THE ABYSS: CONTACTS OF THE ROMANIAN
ORTHODOX MISSION IN TRANSNISTRIA AND THE BISHOPS
REFUGEES FROM THE DON AND KUBAN (1943-1944)**

- Abstract -

The article is based on the little-known sources on the situational pastoral alliance, mutual assistance and Christian charity of the head of the Romanian Orthodox Mission in Transnistria, Metropolitan Vissarion (Puiu), on the one hand, and Archpastors of the Russian Orthodox Church – Metropolitan of Rostov-on-Don Mykolay (Amasiyskyy) and Bishop of Melitopol Seraphim (Kushneruk), on the other hand, at the final stage of World War II. Biblical truths and virtues, service to people and the bright ideals of the Creator remained the cornerstones of the Christian ministry of the Bishop in the difficult conditions of the war.

Keywords: Transnistria; “Romanian Orthodox Mission in Transnistria”; Russian Orthodox Church; Metropolitan Vissarion (Puiu); Metropolitan Mykolay (Amasiyskyy); Bishop Seraphim (Kushneruk).

The paradox of the present

The history of Orthodoxy in the south of Ukraine in the 20th century has a number of segmental gaps, primarily caused by the mono-church policy pursued in different historical periods by the state formations and regimes: the Turkish imperial, Russian imperial and Stalinist totalitarian regimes, Romanian occupation administration, and the Soviet atheistic regime. In fact, even now, in the third decade after proclaiming Ukrainian Independence (1991) and after granting the Tomos on the Autocephaly of the Orthodox Church of Ukraine by Ecumenical Patriarch Bartholomew of Constantinople (2019), this paradoxical situation in the Ukrainian Orthodox life continues to be felt due to the implementation of the insidious “Russian world” project through the activation and financial support of its adherents from the outside in the south-western territories of Ukraine. After all, Orthodox

* Odesa National Maritime University, Ukraine (michailuca@ukr.net).

parishes that are in the service of the Moscow Patriarchate dominate the Ukrainian churches – the Orthodox Church of Ukraine (OCU) which has recently merged the Ukrainian Orthodox Church – Kyiv Patriarchate (UOC-KP), the Ukrainian Autocephalous Orthodox Church (UAOC) and some bishops of the Ukrainian Orthodox Church of the Moscow Patriarchate (UOC-MP). The latter dominates the OCU and the Ukrainian Greek Catholic Church (UGCC), both numerically and financially, and thus affects a large part of the population, which, unwilling to change the ideological laws of justice and Christian tolerance and virtue, is still under the influence of the illusory paradise – the USSR, except that they have begun to go to the church actively.

Sources from the past

Going deeper into the military past, we find a number of little-known moments of interfaith contact between the bishops of the warring parties, whose interests coincided when it came to missionary activity and religious influences on the occupied people. Until recently, the object of our historiography was the inter-church relations between the leaders of the Romanian and Ukrainian Orthodox Churches during the occupation of Ukraine in 1941-1943¹. The current article is based on exclusive materials from the “Metropolitan Vissarion. The Romanian Orthodox Mission in Transnistria in 1943” Foundation, stored in the National Archives of Romania (NAR) (Bucharest). Protocol materials, various acts and correspondence are of great importance for understanding the essence of both personal and interfaith relations of Romanian and Russian archpastors. In addition, it turns out that on the Romanian part, a very authoritative head of the Romanian Orthodox Mission (ROM) in Transnistria, Metropolitan Vissarion (Puiu), known for his sincere commitment to Slavic Orthodox culture², remained an influential player in the religious field. And if the contacts of Ukrainian pastors, considering some

¹ Михайлуца М. І., „Молитовно-канонічне спілкування архієреїв православних церков на Півдні України (1943-1944),” *Історія релігій в Україні: науковий щорічник* / упоряд. О. Киричук, М. Омельчук, І. Орлевич, Львів, Інститут релігієзнавства – філія Львівського музею історії релігії, вид-во «Логос», 2015, pp. 438-445; Михайлуца М.І., „1943-й год: иерархи украинской и румынской православных церквей на пути к межцерковному диалогу,” *Identități naționale în dialog intercultural. Unitate prin diversitate*, Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea de Istorie și Filosofie, Chișinău, 2016, pp. 168-178.

² It is known that Metropolitan Vissarion (Puiu) studied at Kyiv Theological Academy in 1907-1908, and on the eve of the Second World War he headed the Romanian Cathedral of the Bukovynian Diocese. Metropolitan Vissarion was the initiator of an open letter addressed to J. Stalin criticizing the mass repression of the Church and the clergy in the USSR. Since the autumn of 1942 and throughout 1943, Metropolitan Vissarion (Puiu) headed the Romanian Orthodox Mission in Transnistria.

Ukrainophobic sentiments of the ruling elite of Romania and of some bishops of the Romanian Orthodox Church, were inconspicuous, the contacts with the Russian Orthodox Church (Tikhon branch), were still Christianly frank. Metropolitan Vissarion's commitment to the Russified traditions of Orthodoxy on the Dnieper Hills, which was acquired during his studies at Kyiv Theological Academy in the early 20th century, played its role too, we wrote about it before³.

Episcopal contacts and Christian shelter in Odesa

During the war years the relations between the bishops of two churches began at a time when since the summer of 1943 German and allied troops (Romanian and Italian ones) began to lose military initiative before the offensive operations of the Red Army. Realizing the complexity of the situation for the Orthodox clergy, who "fed" the flock in the German-controlled lands of the Don and Kuban, the bishops of the Autonomous Orthodox Church (AOC) sought refuge for themselves and their subordinates. In this sense, we cannot agree with the opinion of the Russian historian M. Shkarovskyy that the Romanian Patriarchate tried to extend its influence to Rostov region⁴. Most likely, a small number of "autonomist" bishops in the German-controlled lands, being excommunicated by the Moscow Patriarchate for cooperating with the occupiers, sought support among Romanian bishops. Not accepting Soviet power, being repressed by the NKVD punitive organs in the 1930s⁵, they feared a repeat of the tragic fate of those who remained in the newly liberated Soviet territory. After all, immediately after the liberation of Rostov-on-Don, the Bolsheviks hanged eight priests for collaborating with the Germans⁶. After

³ Михайлуца М.І., „Митрополит Віссаріон (Пуя): від навчання в Київській духовній академії до місіонерського служіння в окупованій Україні (1880-1963),” *Київська Академія*, Вип. 4. Київ, Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2007, pp. 190-197; Михайлуца М.І., „Румунський місіонер зі слов'янською ментальністю. Митрополит Віссаріон (Пуя) – шеф Румунської православної місії в Одесі,” *Юго-Запад. Одессика: истор.-краевед. науч. альманах.*, Вип. 3, Одесса, «Optimum», 2007, pp. 262-278.

⁴ Шкаровский М.В., „Русская Православная Церковь при Сталине и Хрущеве,” pp. 166-167, available online at <https://predanie.ru/book/219861-russkaya-pravoslavnaya-cerkov-pri-staline-i-hruscheve-gosudarstvenno-cerkovnye-otnosheniya-v-sssr-v-1939-1964-godah/>.

⁵ Archbishop Mykolay (Mykola Vasyliovych Amasiyskyy (Amassyskyy) was arrested in Rostov-on-Don in May 1935, and in November of the same year he was sentenced to 3 years of administrative exile in Bashkiria for "participation in counter-revolutionary activities"; he was transported there under guard. He was dismissed from the archbishopric in 1936. In the summer of 1938, the Archbishop was arrested again, he spent more than a month in Ufa prison, and then he was transported under guard to Alma-Ata, where he remained in the administrative settlement until the beginning of the war. Since the end of 1942 he was under the jurisdiction of the Ukrainian Autonomous Church of the Moscow Patriarchate.

⁶ Одесская газета, September 25, 1943.

the evacuation from Kamianets-Podilsky, the Archbishop of the Autonomous Church Damaskin (Malyuta) was also arrested by the NKVD and exiled to Siberia, later he died in the camp.

As a result, Metropolitan Mykolay of Rostov (Amasiyskyy) and five archpriests and archdeacons following the retreating Wehrmacht troops first moved to Rostov-on-Don and later to Mariupol, where they stayed for seven months. When the fighting reached them in Azov region, the clergy moved to Odesa in mid-September 1943, into the centre of the Romanian zone of administration of the southwestern Ukrainian lands, to the so-called Transnistria Governorate. The media during occupation covered this topic quite actively, and taking into account the fact that the Russian-language newspapers were controlled by the Russian chauvinist circles, we can imagine the ideological orientation of those publications. The newspapers recorded not so much the very fact of Mykolay's arrival as the inhuman suffering and warm welcome, which was shown to the Metropolitan by the head of the ROM in Odesa. "Deeply touching feelings are evoked by the tall, mournful majestic figure of the Archpastor, whose features are exhausted by deep wrinkles, witnesses of the horror he experienced," "Odesskaya Gazeta" wrote⁷. Metropolitan Mykolay was housed in the spacious chambers of the Orthodox Mission, where he had the opportunity to receive believers who showed affection and respect for him⁸. However, since his arrival in Odesa on September 19 and until October 25, 1943, for more than a month, Metropolitan Vissarion was in no hurry to officially meet with the refugees – Metropolitan Mykolay and his retinue. The most probable reason was the fact that the head of the Romanian Mission, Metropolitan Vissarion was busy and he had consultations with the Patriarch Nicodemus of the Romanian Church, the Governor of Transnistria G. Alexianu, and, accordingly, Marshal I. Antonescu. It is clear that Vissarion had no authority to make an independent decision on this issue. Only on October 25 in Odesa the Metropolitan organized an official meeting with "the clergy – refugees from the Don and Kuban, led by His Eminence Metropolitan of Rostov Mykolay." A very interesting source for understanding the essence of the unity of the representatives of the Romanian and Russian Orthodox Churches is the speech⁹ made by Metropolitan Vissarion at the same time in the Bishop's house. The speech began with a description of the world war, "which was the result of a clash of civilized nations, a clash that destroyed cities and ended millions of human lives that could otherwise benefit humanity"¹⁰. "The war caused a huge avalanche of refugees who, hoping to escape the threat of death, sought reliable protection and shelter.

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Ibidem*.

⁹ National Archives of Romania Bucharest (NAR), Fond „Visarion Puiu”, File no. 15.

¹⁰ *Ibidem*, f. 56.

You, who came from the Don and Kuban, running from a similar horror to the province still protected by God called Transnistria, which is free from the yoke of the Bolsheviks, belong to the category of such refugees...". Vissarion emphasized that, guided by the Christian feelings caused by the suffering of refugees, the Romanian Orthodox Mission sought to receive everybody with the heartfelt kindness and love that refugees deserved, whoever they were.

Separately from the speech of the Archpastor we will single out the thesis on which the Romanian Metropolitan especially emphasized. "Opening fraternal embraces to all who come to us with joy," said Vissarion, "we address you with one condition that the clergy be of the Orthodox Tikhon branch, so as not to bring discord and sorrow into our Church and among our people, who are completely Orthodox now." Speaking about misunderstandings between the Romanians and the Russians, the Metropolitan avoided their main reasons, carefully explaining them only by "the political claims, but this is not the place to talk about them now."

The Metropolitan's speech, among other things, was permeated with uncertainty about the near future, neither in the civil nor in the religious life of the region. Realizing that the military cause of the struggle against Bolshevism ends with the victory of the latter, Vissarion said, "We do not know what will happen in time, whether we stay here or there will be another government, we are not confused by this thought. [...] Our activity is in full compliance with the tasks set by the Mission: to revive church life and pave the best paths for the future, for the faith and the Orthodox Church in Transnistria"¹¹. Then the Metropolitan mentioned the work done by him as the head of the Mission during the year: the administration of the clergy was reorganized both in Odesa and in the field. At the time of the entry of German-Romanian troops to Transnistria, only 23 priests were found, later there were 617 priests, and the number of parishes reached 2,000. This work was still unfinished, Vissarion said, because it required significant funds. However, in his opinion, the beacon of faith among the people was not extinguished, and "we note with great joy that the churches are full of believers." In Odesa, the formerly destroyed Metropolitan chambers were restored, and the former house of Archbishop Dimitriy (Kovalnytsky) was rebuilt, which housed the Mission's Office, a dormitory for priests and staff, a canteen for officials, a lecture hall, and a printing house. The workshops for manufacturing church utensils, with different sectors – artistic painting, the manufacture of copes and clerical vestments, a carpentry workshop and a workshop for manufacturing candles were organized.

During the year the Mission restored the St. Mykhayil's Convent and the Skete at the Big Fountain. At the same time, the work was carried out to restore two

¹¹ NAR, Fond "Visarion Puiu", File no. 15, f. 58.

monasteries – the monastery of St. Panteleimon and the monastery of St. Illya. The latter served as the Cathedral, instead of the Church of the Transfiguration which was destroyed by the Bolsheviks in 1936. The Mission helped open the Oleksandr Nevskyy Church within the walls of Odesa University and the Cathedral in the former maritime school. The Mission made efforts to ensure that the “Law of God” was taught in all schools in Transnistria, conversations were held among factory workers, and various periodicals were published. The ROM established and maintained a shelter for the elderly and the infirm, two shelters for children, offered funds for the Society of the Blind, etc.

Not being sure of the victory of the German-Romanian troops, the Metropolitan said that “if the province remains part of Romania, the above-mentioned beginnings will be continued by the Mission, and if another authority is established, whatever it may be, the Orthodox Church will continue them. Everything that was done without paying attention to the difficult conditions of the war was done for the recovery of the sons of our Orthodox Church, no matter what nationality they belonged to”¹².

In response to the warm welcome, Metropolitan Mykolay and 12 evacuated Orthodox clergymen wrote a letter of appreciation to Vissarion, who “provided the most cordial refuge as well as the opportunity not to stop serving the Church of Christ”¹³ in Transnistria. Among the signatories¹⁴ there were six archpriests as well as one priest, archdeacon, deacon and two psalmists and one eparchial minister.

The continuation and even deepening of cooperation between the Romanian Metropolitan Vissarion and the autonomous archbishops was a joint meeting, which took place on November 12 in the Metropolitan chambers in Odesa (7, Mytropolycha Str.) with the participation of the hierarchs: Metropolitan Vissarion, the head of the ROM in Transnistria, Metropolitan of Rostov-on-Don Mykolay (Amasiyskyy), Archbishop of Mykolayiv and Kherson Anthoniy (Martsenko), and Bishop of Melitopol and Vicar of Tavria Diocese Seraphim (Kushneruk) and others. In the presence of the clergy and “in fraternal consent”, the Holy Fathers made a number of decisions, which were communicated to the Patriarch of Romania Nicodemus, Marshal J. Antonescu and the Governor of Transnistria G. Alexianu. Each of those present at the meeting agreed on the division of pastoral

¹² *Ibidem*, f. 60.

¹³ *Ibidem*, f. 106.

¹⁴ *Ibidem*, f. 107. Since the personal signatures under the document are handwritten and not completely legible, we can confidently reproduce only the number, spiritual titles and partially names and surnames. Thus, the document was signed by archpriests: Volodymyr B., Vyacheslav S., Volodymyr N., Ioann K., Vasylii M., A. Sudakov; Deacon Gherasim S., Archdeacon A. Mohylov, psalmists Borys Batrak and Yakiv Zonevych (?). Other clerics could not be identified.

responsibilities and direct participation in the spiritual leadership of church life in Transnistria. The bishops were arranged as follows: Metropolitan Mykolay (former Metropolitan of Rostov), while in Odesa, was to take care of the church administration of the counties of Odesa, Ovidiopol, Ochakiv, and Berezovka; Archbishop Anthony (former Bishop of Mykolayiv and Kherson), living in Balta, was to “manage church affairs” in Balta, Ananyiv and Golta counties; Bishop Seraphim (former Bishop of Melitopol) was given the northwestern counties of Transnistria – Tulchyn, Mohyliv and Yampil. The spiritual management of the Transnistrian counties (Rybnysya, Dubosary and Tiraspol) was entrusted to the former Bishop of Maramures Vasylii (Stan), who was removed by the Hungarians.

The minutes of the meeting, held in Christian love under the chairmanship of the oldest of the hierarchs, His Eminence Metropolitan Mykolay, were signed by all the hierarchs, “as the decisions were aimed at intensifying the general struggle against communism, the enemy of both the Romanian and Russian churches, the struggle already started by the Orthodox Romanian Mission in Transnistria”¹⁵.

At the end of the meeting, on the same day, three refugee hierarchs of the ROC – Metropolitan Mykolay, Archbishop Anthony and Bishop Seraphim – sent telegrams of gratitude to Marshal I. Antonescu and King Michael I of Romania for their assistance from both clergy and laity. It should be understood that such signs of courtesy of the bishops to the Romanian leadership gave hope to those who were in the role of refugees to save not so much their souls as themselves. The front was moving rapidly to the West, and in the south of Ukraine it was becoming very dangerous to serve the local parish under the Romanian Orthodox Mission, which, after the departure of Metropolitan Vissarion from Odesa, was preparing to curtail its activities. Soon Metropolitan of Rostov-on-Don and the North Caucasus Mykolay (this is how he signed it) appealed to the Patriarch of Romania Nicodemus to grant him refuge in Romania. Referring to the difficulties caused by the relocation, the suffering caused by persecution by the Bolsheviks, old age and the “threat of future troubles”, the Metropolitan was forced to think about the future. In the letter, he asked the Romanian Exarch for permission¹⁶ to take refuge and rest in one of the monasteries in Romania, not only for himself but also for the Archpriest Fr. Ioann Kulagin and the nun, Sister Paraskeva Shynkarenko, who helped his infirmities. The Patriarch did not refuse, and when Mykolay moved to Romania, he accepted the jurisdiction of the Romanian Orthodox Church and was elevated to the rank of the Metropolitan. The Bishop lived out his life together with Archpriest

¹⁵ *Ibidem*, f. 74 rev.

¹⁶ *Ibidem*, f. 89.

Ioann Nagorsky in the nunnery near Kaldarushany, where he died on January 31, 1945¹⁷.

The fate of those bishops and clergy of the Autonomous Church who remained in Ukraine after the liberation from the occupiers was different. Many of them were arrested by the NKVD for collaborating with the enemy, although in reality their collaboration was mainly limited to baptising children, opening churches and worshipping in them¹⁸. In April-May 1944, the KGB in Odesa Oblast arrested an “anti-Soviet group” of 11 officials of the Romanian Orthodox Mission, accused of “collaborating with Romanian intelligence, assisting the occupation authorities, and spreading hatred for the Bolsheviks”¹⁹. Later, 14 more people were arrested on similar charges, mostly priests who served in the parishes of Odesa region during 1941-1944: F. Florya, M. Dobrovolsky, M. Ostapchuk, O. Arventyev, O. Pasichnyk, G. Khrenovskyy, G. Sahaidachnyy, P. Shkarupin, A. Holonosov, A. Hrudko, G. Hdyeshynskyy, as well as the psalmist P. Hdyeshynskyy (the son of G. Hdyeshynskyy), hieromonks Z. Cherkez, S. Navalov and others²⁰.

In sum, we would like to emphasize that the active archpastoral communication of representatives of the Orthodox Churches during 1943-1944 had several arguments for this. In particular, being in long-standing and close relations, the Romanian Orthodox Church and the Russian Orthodox Church (Tikhon branch) in the face of military confrontation had a common goal, which further united them in the field of Christianization of the population atheized by Stalinist regime in the southern region. The leadership of the Romanian Orthodox Mission in Odesa sought to alleviate the plight of the priesthood and clergy who were refugees from the Soviet system by providing them with refuge, livelihood, and engaging them in pastoral worship. There was another important thing that clearly testified to Christian charity, realizing the previous experience of the Stalinist regime with its punitive measures against the Church and pastors, the leaders of the ROC did everything possible to save souls of those people who needed it. The fate of those Orthodox clerics who remained in the USSR was unfortunately tragic.

¹⁷ Dudu Velicu, *Biserica Ortodoxă în perioada sovietizării României. Insemnări zilnice. I. 1945-1947*, Ediție îngrijită de Alina Tudor-Pavelescu, București, 2004, p. 3, available online at <http://www.arhivelenationale.ro/images/custom/image/serban/Dudu%20Velicu%20vol.%20I.pdf>.

¹⁸ Цыпин Владислав, протоиерей, *Православная церковь на Украине в годы немецкой оккупации 1941-1944*, available online at www.mgarsky-monastery.org/kolokol.php?id=571.

¹⁹ Бажан О.Г., „Репресивна діяльність органів НКДБ УРСР в Одеській області в роки Другої світової війни,” *Велич подвигу народного* : матеріали міжнародної наукової конференції, 8 квітня 2005, Одеса, 2006, p. 12.

²⁰ Михайлуца М.І., *Православна церква на півдні України в роки Другої світової війни (1939-1945)*, Одеса, БІМБ, 2008, pp. 287-292.

George ENACHE*

RIVAL NARRATIVES, COMPETING MEMOIRS AND THE ISSUE OF CANONIZATION OF THE MARTYRS OF THE ROMANIAN ORTHODOX CHURCH FROM THE COMMUNIST PERIOD

-Abstract-

The Romanian Orthodox Church has developed in the public space, after 1989, its own narrative about the sufferings endured during the communist regime, highlighting the names of those persons (priests, monks or laypersons) who were detained in the communist prisons as martyrs of faith. Through this discourse, the church wanted to answer those who accused it of collaborating with the communist regime but, at the same time, to recover a memory of the suffering that most of the population was not aware of.

Thirty years after the fall of communism, although there have been monuments built and many books have been written about the crimes of Communism, the Church has not officially proclaimed any victim of the communist regime, dead for faith, as a saint of the Orthodox church. This raises perplexity among believers and polemics in public space because, from a symbolic point of view, the act of canonization is, for a believer, the supreme act of consecrating the person's worthiness. The dilemma is the following: is the refusal of canonization an acceptance of the fact that the Romanian Orthodox Church did not have worthy priests during the communist period or has the church hierarchy been prevented from doing so? In this study, we will try to show what lies behind this impasse of religious consecration, but also of memory management.

Keywords: Romanian Orthodox Church; communism; martyrs; memory.

I. Preliminaries

1. The church without national saints?

According to the teachings of the Orthodox Church, the saints ought to be honoured as God's "friends" and "members of His household" (Ephesians 2, 19), as

* „Dunărea de Jos” University of Galați (geo.enache@gmail.com).

accomplished brothers of ours who scored numerous spiritual victories, who managed to embody the never-ending beauty into their being, and, after finishing their earthly lives, who dwell near God and pray for our redemption. Therefore, the saint's grave and bones become places where Heaven meets Earth, a permanent, well circumscribed, presence of the holy gift among people. This effective and healing presence of the saint into the world is completed by another dimension that Christians give to honouring the saints, i.e. a reminder of the fact that God reveals Himself and His work for the benefit of mankind in history. It is a reminder and an urge to follow God's ways, to firmly believe that the Holy Ghost constantly works in the Church, that there is no "golden age" that ended in hard times, but each generation of believers produces its own Christ chosen vessels.

Beyond this theological definition of the purpose of the saints' cult, there is what some would call a "policy" built on the memory of the saints, which can be identified in the context of proclaiming a certain saint or in the manner in which that saint is used as a symbol in the public space.¹ From the very beginning, the Christian communities, at the end of the Antiquity, gathered around their saints and, gradually, these religious communities became political-religious communities. As it is known, during the Middle Ages, the kings who led their peoples to Christianity were proclaimed saints, and so were the first bishops; cities, on their turn, had their own saint patrons.² In such a political-religious community, where religion and identity tended to mix, there were many occasions when some people gave their life to defend either the faith or the community, thus becoming, in the eyes of the community, heroes and then martyrs. Oftenly, the role of a hero is mistaken for that of a martyr, especially during the modern era when, in certain cases, the fight for national identity overlapped the fight to defend the right faith.³

A case in point is that of the victims of the communist regime, where political repression mixes with the religious one in proportions difficult to identify. Despite this, those who felt persecuted for their Christian belief during the communist regime wanted to honour those co-believers who proved more worthiness in defending the faith, some of them dying in prisons, by proclaiming them saints. The canonization of these „new martyrs" can be studied as a distinct chapter of the policies to memorialize the communist past.

¹ Peter Brown, *The Cult of the Saints. Its Rise and Function in Latin Christianity*, The University of Chicago Press, 2014.

² Andrzej Pleszczyński (ed.), *Explorations in Medieval Culture*, volume 8: *Imagined Communities: Constructing Collective Identities in Medieval Europe*, Brill, 2018.

³ For the Romanian case, see George Enache, *Saints and Heroes, War and Peace. A Romanian Orthodox Historical Perspective*, „Записки історичного факультету", 27, 2016, pp. 325-353.

Contrary to other Christian churches, the Romanian Orthodox Church did not have a “policy” of canonizing the saints, through which to systematically build a legitimating narrative. Before the recognition of the Romanian Orthodox Church’s autocephaly, in 1885, the Romanian Orthodox tradition identified itself with that of the Ecumenical Patriarchy. No rulers of the Romanian principalities were declared saints because Romanians were already Christian when these principalities were founded. Until the 17th century, the only attempt of policy regarding to saints was to bring some relics which functioned as patron saints of the country. The most obvious case is that of Alexandru cel Bun (1400-1432), ruler of Moldavia, who brought the relics of Saint John the New from Crimea and lodged them in the cathedral of Suceava.⁴ However, the cult of Saint John the New did not become very popular.

In the absence of a “policy” of the official church and of any political-religious conflicts that would generate “martyrs”, in the consciousness of most of the population the “saint” is practically equivalent with the “monk”. The “saint” means a man of prayer, an ascetic and a wonder worker.⁵ All these qualities are attributed to the monks. In the context in which monarchism experiences a formidable development in the Romanian space, this image has become dominant in the popular imaginary, even till today.

It was as late as the 17th century, when the Orthodoxy was facing the Catholic Reform and Counter-reform, that a “policy” related to “saints” was developed, the latter being seen as a strengthening element of the Orthodox community.⁶ For instance, the ruler of Moldavia, Vasile Lupu,⁷ who perceived himself as a defender of all Orthodox, organised an important synod in Iași (1642) and paid the debts of the ecumenical Patriarchy receiving as a gift the relics of Saint Paraskeva. These relics have stood for centuries in other Orthodox capitals (Veliko Târnovo and

⁴ „Aducerea moaștelor Sfântului Ioan cel Nou de la Suceava,” accessed June 2018, available online at <https://www.crestinortodox.ro/sarbatori/sfantul-ioan-nou-la-suceava/aducerea-moaștelor-sfantului-ioan-nou-la-suceava-149297.html>.

⁵ Carmen Alexandrache, *Stat, biserică și societate în spațiul românesc extracarpatic: Discursuri moral-creștine sec. XVII-XVIII*, Editura Universității „Dunărea de Jos”, Galați, 2017; *Istoria monahismului ortodox românesc de la începuturi până în prezent*, Volume I: *Monahismul ortodox românesc. Istorie, contribuții și repertoriizare*, Editura Basilica, București, 2014.

⁶ Ion I. Croitoru, *Ortodoxia și Apusul în tradiția spirituală a românilor*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2012; Violeta Barbu, *Purgatoriul misionarilor. Contrareforma în Țările Române în veacul al XVII-lea*, Editura Academiei Române, București, 2008.

⁷ Virgil Cândea (ed.), *Istoria Românilor*, volume V, Editura Academiei Române, București, 2003, pp. 136-159.

Belgrad).⁸ Bringing the relics of Saint Paraskeva to Iasi meant that the city of Iasi became a center of the Orthodox world. Saint Paraskeva became the new protector of Moldavia and her cult was generalised due to its fame of working miracles.⁹ As it can be seen, in this case as well, the actions were less “national” and more pan-Orthodox.

However, 20 years later, Dosoftei – the metropolitan of Moldavia – was writing the first study that approached the issue of the “Romanian saints”. He emphasised the policy of promoting the saint’s cult, adopted by Kiev, and underlined the fact that not only the Russians have saints but also the Romanians, except that in the case of the latter the cult was unofficial. Dosoftei clearly states that, in the monastic world, the memory of people considered saints, whose bones are honoured similarly to relics, is perpetuated even if there is no official proclamation on behalf of the Church. Dosoftei’s conclusion was the following: “God does not keep any people away from the gift of the Holy Ghost.”¹⁰

The discussion initiated by Dosoftei was forgotten, however, for 300 years, being brought back into the limelight only after the proclamation of the Romanian Orthodox Church’s autocephaly, when the church explicitly connected to the destiny of the Romanian nation and the idea that Romanians must be Orthodox has become widespread. At the end of the 19th century and during the first half of the 20th century, Romania witnessed a polemics regarding what religion Romanians should adopt. There was a current saying that the Romanians should follow the Pope as Catholicism means the West, whilst Orthodoxy means the East.¹¹ The question of how the Romanians, the vast majority of whom were Orthodox, could massively switch to another religion was answered by saying that the Orthodoxy was not an essential part of their lives, one of the arguments being the fact that there was no Romanian Orthodox saint.

⁸ „Viața Sfintei Cuvioase Parascheva de la Iași,” *Doxologia*, August 12, 2012, accessed June 2018, available online at <https://doxologia.ro/viata-sfant/viata-sfintei-cuvioase-parascheva-de-la-iasi>.

⁹ „Cum a arătat cea mai importantă zi de pelerinaj la Sfânta Parascheva,” *DIGI24*, 14.10.2017, accessed June 2018, available online at <https://www.digi24.ro/stiri/actualitate/social/cum-a-aratat-cea-mai-importanta-zi-de-pelerinaj-la-sfanta-parascheva-810780>; Mirel Bănică, *Nevoia de miracol. Fenomenul pelerinajelor în România contemporană*, Editura Polirom, Iași, 2015.

¹⁰ George Enache, *Conștiința creștină în modernitate. Chipuri și fapte*, Editura Eikon, Cluj Napoca, 2014, pp. 387-399.

¹¹ George Enache, *Ortodoxie și putere politică în România contemporană*, Editura Nemira, București, 2005, pp. 375-401; Constantin Schifirneț, *Geneza modernă a ideii naționale: psihologie etnică și identitate românească*, Editura Albatros, București, 2001, pp. 360-547. Silvestru Augustin Prunduș, Clemente Plăianu, *Catolicism și ortodoxie românească. Scurt istoric al Bisericii Române Unite*, Editura Viața Creștină, Cluj Napoca, 1994.

Evidently, this aspect gave food for thought to the leaders of the Romanian Orthodox Church. Thus, the concern for the identification of the Romanian Orthodox saints appeared in the first part of the 20th Century but the first modern systematic study on the topic of the Romanian saints was published only in 1946, being signed by the theologian Liviu Stan. The author took the discussion from where Dosoftei had left it 300 years before, talked, in his turn, about the saints that were not officially recognised, but honoured by the people, and suggested a list of Romanian saints that should be included in the calendar.¹²

Paradoxically, the first canonization of Romanian saints happened during the communist period. In 1950, the Holy Synod suggested a list of names for canonization, but it was not Liviu Stan's list; the list was shorter and, as new entrants, there were Orthodox people who, in the 18th century, opposed the Habsburg policy of creating a Greek-Catholic Church among the Romanians in the province of Transylvania, freshly conquered by the Austrians. In 1948, the communist authorities ordered the dismantling of the Greek-Catholic Church which was "reunified" with the Orthodox Church. The gesture marked, symbolically, the end of the religious "trauma" from which the Romanians in Transylvania had been suffering for 200 years.¹³ With great difficulties, the communist authorities accepted the canonization ceremonies in 1956 and 1957. After that, despite other attempts, there has been no other canonization of "Romanian saints".

Consequently, after the fall of communism, when the issue of the faith martyrs from the communist period was raised, neither the church hierarchy, nor the people were ready to manage the matter.

2. The communist regime and the attempts to modify the memory of the Church

Unlike the Christian denominations that have the Bible at the centre of their teachings, the Orthodox Church heavily insists on the idea of Tradition. The Head of the Church, the Orthodox say, is not a book, but Jesus Christ, who lived on earth, had disciples, the apostles, who on their turn had disciples. The book of Eusebius of Caesarea, the church historian of the 4th century AD, clearly illustrates this idea. On more than one occasion, he speaks of person X who testifies the truth of the Church

¹² Enache, *Conștiința*, pp. 387-399.

¹³ The list comprised bishops Ilie Iorest and Sava, the Metropolitans of Transylvania, who opposed the conversion of the Romanians to Calvinism; Visarion, Sofronie and Oprea, clergy and laymen who opposed the imposition of Catholicism by the Habsburgs of the Romanians. It was added St. Joseph of Partos, very cherished in the west of Romania, and Bishop Calinic of Cernica, an extremely popular figure, which was associated with 19th-century political personalities accepted by the Communists.

because he met Y who was a disciple of the apostle Z who was near Jesus, receiving through this chain the true teaching, directly from the Saviour.¹⁴

The idea of this spiritual connection is very present in monachism and it carries significant importance in the Orthodox spirituality. The *master* (abbot) – *disciple* connection is, in these cases, essential.¹⁵ During the communist regime, one of the major attempts of the atheist regime was to break these chains of tradition, to stir rivalries and change the memory of the church in the direction preferred by the political power, giving it a different image.

In its confrontation with the communist regime, the Romanian Orthodox Church had a major advantage and an equally important disadvantage. The advantage was that the church was very present in the consciousness of people and a frontal attack towards it would have generated great social turmoil. The disadvantage was that the communist state inherited a lot of administrative control leverages over the church from the previous regime. In this context, the communist state did not want to start an open offensive against the Orthodox Church, therefore it resorted to a subversion technique.¹⁶ In the case of the Catholic Church, due to reasons we do not want to insist upon, they preferred to dismantle it (the Greek-Catholic Church)¹⁷ and to involve the bishops into public trials (the Roman-Catholic Church)¹⁸.

The communist regime did not say that they were dismantling the Orthodox Church but that they were “purifying” it by getting rid of anti-popular elements. That is why, during the first years of the communist regime, numerous Orthodox priests were arrested for one official reason: their “reactionary” political opinions.

¹⁴ *The Ecclesiastical History of Eusebius Pamphilus, Bishop of Caesarea*, translated by C.F. Cruse (London, 1865), III, 36; V, 1, 31.

¹⁵ Andrei Scrima, *Timpul rugului aprins. Maestrul spiritual în tradiția răsăriteană*, Editura Humanitas, București, 2012.

¹⁶ Enache, *Ortodoxie*, pp. 17-289.

¹⁷ Cristian Vasile, *Între Vatican și Kremlin. Biserica Greco-Catolică în timpul regimului comunist*, Editura Curtea Veche, București, 2008.

¹⁸ „Procesul unui grup de spioni în slujba Vaticanului”-10-17 septembrie 1951,” 17.09.2011, accessed June 2018, available online at <https://www.iicr.ro/procesul-unui-grup-de-spioni-in-slujba-vaticanului-10-17-septembrie-1951/>; 10-17 septembrie 1951 – „Procesul Pacha – procesul „spionilor Vaticanului din România”, accessed June 2018, available online at <http://www.memorialsighet.ro/10-17-septembrie-1951-procesul-pacha-procesul-spionilor-vaticanului-din-romania/>; Ovidiu Bozgan, *Cronica unui eșec previzibil: România și Sfântul Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea: 1963-1978*, Editura Curtea Veche, București, 2004.

Therefore, from the perspective of the communist state, that was not a religiously motivated repression.¹⁹

On the other hand, though, the communist regime was interested in identifying those centres within the church where the mysticism was cultivated. Mysticism was considered the most dangerous element of religion. There was no coincidence that Ascetics and Mystics were taken out of the curriculum of the theological institutes. The communist state wanted the church to behave like any other ordinary institution in the communist state, to admit and align with the new realities, receiving in exchange state funding. This fact presupposed that the faith in God flame would be dimmed as much as possible so as it did not bother the official atheism since mysticism was a radical denial of the regime.

Between 1948 and 1977, the Romanian Orthodox Church was led by Patriarch Justinian, a remarkable but controversial personality. Those who reproach him that he did not openly oppose the communist regime call him the “red patriarch” whilst the representatives of the Romanian Orthodox Church consider him the greatest patriarch so far. There are two rival discourses and memories that only the historic research had managed to surpass. Patriarch Justinian chose the path of diplomacy, trying to avoid an open conflict with the regime, not discussing negatively the political changes that were going on and accepting the idea of “purification” of the Church from the slag of the “bourgeois” past. He asked the government to trust him and his ecclesiastical policy. At the same time, the patriarch tried to stop the interference of other state institutions in the church’s life. Because of this, many priests were saved from prison and those who went through prisons were reinserted claiming they had received their punishment, which had been given for political acts not for inappropriate attitudes in the church. He promised to “re-educate” the priests but the courses he organised were meant to strengthen the missionary consciousness of the priest. Freed from their connections with politics, priests had to concentrate more towards strengthening their Christian mission within the church.²⁰

Patriarch Justinian patroned a remarkable development of monachism which would end up in more monks than before the instauration of the communism (and well better educated) and in the appearance of some cultural and spiritual centres, orientated towards the mystical side of the faith. Some centres were traditional, in

¹⁹ George Enache, *Legea pentru regimul general al cultelor din 1928 și decretul 177 din 4 august 1948. Privire comparativă*, „Analele Universității Dunărea de Jos din Galați. Seria 19 – Istorie”, XII (2013), pp. 107-149.

²⁰ George Enache, Adrian N. Petcu, *Monahismul ortodox și puterea comunistă în România anilor 50*, Editura Partener, Galați, 2009.

monasteries which practised the isihast meditation, whilst others were more recent, as the result of certain divine revelations, fact which made them extremely attractive for the believers.²¹

The Patriarch managed to control the situation for 10 years until 1958 when the communist authorities launched a terrible repression against the Church. This repression has not been officially recognized by state authorities. The target was precisely those spiritual centres within the Church that were seen as a major danger for the regime. Hundreds of clerics were arrested and sentenced, the official reason being their connections with the Legionary Movement, a political current included in fascism but which, due to its claim that its ideology comes from Orthodoxy, is perceived today as religious fundamentalism, too. The association was simple: legionarism was classified as “mysticism”, so any mystic was automatically labelled as “legionary”.²²

In this repressive process, the clerics were stirred one against the other through techniques specific to the secret police and this generated a lack of trust and some ruptures which have perpetuated till today. This phenomenon was more obvious in monachism. Here the activity of the political police to create distrust among the monks was even more intense.

By means of Decree 410/1959, the communist regime wanted to administer a deadly blow to the Orthodox monachism by keeping in monachism only the elders and by drastically limiting access for the young. This way, they were trying to break the generation-long master-disciple chain of traditions, essential for the monastic life. One of the great monasteries of the country, Sihăstria, became an asylum for the helpless monks, where they were taken care of by a few young disciples. It was precisely this place where, before 1989, one of the attempts to recover the memory that seemed to be vanishing took place; it was the work of the young monk Ioanichie Bălan who wrote down all the memories of the old monks. In a favourable context, the work was published under the title the “Romanian Patericon”, being, till 1989, the main way of accessing part of the recent memory of the Church.²³

²¹ First situation: Sihăstria, Neamț, Slatina. Second situation: Vladimirești.

²² The investigator told Professor Teodor Popescu during the interrogation: „You are a legionary because you are a theologian, and as a theologian you are an anticommunist, and being an anticommunist means to be a legionnaire.” („Profesorul Teodor M. Popescu, apologetul care și-a dedicat toată viața Ortodoxiei (1/9 iunie 1893 – 4 aprilie 1973). Marele teolog în Dosarele CNSAS,” 1.06.2014, accessed June 2018, available on line at <http://www.marturisitorii.ro/2014/06/01/profesorul-teodor-m-popescu-apologetul-care-si-a-dedicat-toata-viata-ortodoxiei-19-iunie-1893-4-aprilie-1973-teologul-in-dosarele-cnsas/>. See Enache, *Ortodoxie*, pp. 313-347.

²³ George Enache, *Biserica în comunism*, Editura Eikon, Cluj Napoca, 2009, pp. 204-217.

Beyond these phenomenons, manifested inside the Church, there is the anti-communist armed resistance, led by people who were defending the traditional values of the Romanian society, faith being one of them; their fight was carried in the name of God and nation.²⁴ Moreover, in the same period, the communist regime decides to “re-educate” the students who were sympathizers of the Legionary Movement, in a sinister experiment undergone in the Pitești prison. As the legion was associated with orthodoxy, the re-education in that place, based on extreme violence, included numerous anti-Christian references which went as far as to parody the great mysteries of Christianity.²⁵ The atrocious experiment drove some of the prisoners mad and strengthened others in their belief that they are fighting against the incarnated forces of the Devil. The faith in God became the axis that assured their existence and some of those that survived the prisons wrote devastating memoirs where the name of Christ is always present.²⁶ However, till 1989, few people knew anything about the armed resistance in the mountains and the prisoners tortured in their cells.

II. Dealing with the communist past of the Romanian Orthodox Church after 1989

After the fall of the communist regime in Romania, in 1989, the religious cults took advantage of the freedom they obtained and asked to play a greater role in society, as they used to do before the communism. Numerous churches were built, Religion was reintroduced as a subject in schools (and so was the religious service in the army), schools and hospitals under the patronage of various religious cults were re-established, and there were talks about a partnership between the cults and the state for the good of the society.²⁷

After the years of official atheism, this comeback seemed, during the first post-communist decade, natural; later Romania witnessed, under the influence of ideological currents coming from the West, the appearance of certain opinions that

²⁴ Mircea Stănescu, *Reeducarea în România comunistă (1945-1952)*, Editura Polirom, Iași, 2010.

²⁵ Paul Siladi, „Plângere pentru Pitești,” 23.07.2008, accessed June 2018, available online at <https://paulsiladi.wordpress.com/2008/07/23/plangere-pentru-pitesti/>.

²⁶ „Lista autorilor români de memorii din închisorile comuniste”, accessed June 2018, available online at https://ro.wikipedia.org/wiki/Lista_autorilor_rom%C3%A2ni_de_memorii_din_%C3%AEnc%C3%A2nchisorile_comuniste.

²⁷ Iuliana Conovici, *Ortodoxia din România postcomunistă – Reconstrucția unei identități*, Editura Eikon, Cluj Napoca, 2009.

considered the presence of the churches in the public space as exaggerated, asking for a „new secularisation”.²⁸

Being the most important religious denomination in Romania, with the largest public exposure, the Romanian Orthodox Church became the favourite target of the attacks. Besides the classical accusations brought against the Christian churches nowadays, one of the major accusations referred to the way the Romanian Orthodox Church behaved during communism. The main point of the discourse was the fact that the Orthodox Church has, essentially, an anti-democratic „ideology”, displaying the propensity for a relationship with the undemocratic, even totalitarian regimes. Before 1944, the Orthodox Church would have allegedly supported the Legionary Movement, although it was a fascist movement, while during the communist period, the Church would have made a pact of compromise with the regime, hence becoming the beneficiary of many privileges.²⁹

The accusations coming from the secular side combined with those coming from some religious denominations. After 1989, the Greek-Catholic Church, forbidden in the communist era, was recognised again. The Greek-Catholic leaders set the goal of recovering all believers they used to have before 1948, as well as all their assets. As the Greek-Catholic worshipping places had become the property of

²⁸ Miral Bănică, *Despre secularizare și avansul său. Biserica Ortodoxă Română, înainte și după Colectiv*, „Revista 22”, 02.12.2015, accessed June 2018, available online at <https://revista22.ro/70250369/58378/.html>; Laurențiu Tănase, „Religie, secularizare, pluralism în România contemporană”, 7.12.2016, accessed June 2018, available online at <http://www.centrulpetrusiandrei.ro/religie-secularizare-pluralism-romania-contemporana/>; Sorina Ionașc, „Un parlamentar cere ca Biserica să nu mai primească bani de la stat, *Gândul*, 7.04.2013,” accessed June 2018, available online at <https://www.gandul.info/politica/un-parlamentar-cere-ca-biserica-sa-nu-mai-primeasca-bani-de-la-stat-colegii-lui-isi-fac-cruce-unde-e-teama-de-doamne-doamne-o-sa-fie-bine-10710640>; „Ateii din România sunt tineri, educați și intoleranți,” 18.09.2011, accessed June 2018, available online at <http://www.ziare.com/social/romani/ateii-din-romania-sunt-tineri-educati-si-intoleranti-1127951>.

²⁹ Dragoș Ghițulete, *Comunismul s-a lepădat de biserică. Biserica s-a lepădat de comunism?*, „Dilema Veche”, 192, 15.09.2007, accessed June 2018, available online at <http://dilemaveche.ro/sectiune/tema-saptamanii/articol/comunismul-s-a-lepadat-de-biserica-biserica-s-a-lepadat-de-comunism>; Matei Dobrovie, „Biserica Ortodoxă și comunismul: între rezistență și colaborare,” 12.06.2013, accessed June 2018, available online at <http://epochtimes-romania.com/news/biserica-ortodoxa-si-comunismul-intre-rezistenta-si-colaborare---194292>; Olivier Gillet, *Religie și naționalism – Ideologia Bisericii Ortodoxe Române sub regimul comunist*, Editura Compania, București, 2001; Dani Rockhoff, „Oliver Jens Schmitt, reputat istoric elvețian: Fie că e vorba de fasciști sau comuniști, Biserica Ortodoxă Română a fost întotdeauna un slujitor al puterii,” *HotNews.ro*, 25.06.2018, accessed June 2018, available online at <https://www.hotnews.ro/stiri-esential-22585572->

the Orthodox Church, a tough battle started between the two denominations, which manifested on the symbolic level as well.³⁰ The Greek-Catholic Church was coming with the aura of a martyr-church, all its bishops having been sent to prison. Canonization files were set for those bishops that had died in the communist prisons.³¹

On the other side, the Orthodox hierarchy reacted unconvincingly. Besides the attacks from the secular zone or the disputes with other denominations, there were disputes at the very heart of the Orthodox Church regarding the way in which the communist past should be perceived, with voices that distinguished between those men of the Church who confessed Christ, even with the price of their lives, and the Church hierarchy that preferred to compromise with the regime. Moreover, due to the actions of the *Securitate*, decade after decade, there were misunderstandings even among those who had suffered for their faith. All this conglomerate of factors considerably complicated the discussion about the communist past of the Church and the potential issue of canonizing the church's martyrs from the communist period.

In these disputes, some people within the Orthodox Church, known for their criticising attitude towards the communist regime (e.g. priest Gheorghe Calciu-Dumitreasa), insisted on the idea of church unity, avoiding the appearance of some schisms, as it happened in other Orthodox churches.³² However, it was clear that the issue of the communist past could no longer be ignored or discussed in general terms (everybody suffered); it was necessary that the names of those who had suffered for their faith in the communist period to appear, clearly, in the public space.

Immediately after the revolution in 1989, former political prisoners started to systematically present the suffering they had to experience in the communist prisons and build monuments to honour those who had died in communist detention. Even a magazine appeared, "Memoria" ("Memory") which published biographies of

oliver-jens-schmitt-reputat-istoric-elve-ian-fie-vorba-fasci-sau-comuni-biserica-ortodox-romn-fost-ntotdeauna-slujitor-puterii.htm.

³⁰ Raluca Dima, *Noi și ei. Discursul unei Biserici Naționale despre libertate religioasă și pluralism religios*, „Sfera Politicii”, 168, accessed June 2018, available online at <http://www.sferapoliticii.ro/sfera/168/art15-Dima.php>.

³¹ „Șapte episcopi greco-catolici din România, la un pas de cinstea altarelor,” 7.04.2018, accessed June 2018, available online at http://ro.radiovaticana.va/news/2018/04/07/beatificarea_episcopilor_greco-catolici_din_rom%C3%A2nia/1370118.

³² „Profeticul părinte Calciu – ultimul cuvânt înainte de marte”, accessed June 2018, available online at <http://www.cuvantul-ortodox.ro/profeticul-parinte-calcu-ultimul-cuvant-inainte-de-moarte-episcopul-in-biserica-ortodoxa-duhul-si-litera-video-scrisoare-inedita-catre-un-preot-ramanem-strans-uniti-in-jurul-ierarhiei-si-ierarhilor/>

those who had been imprisoned, including biographies of orthodox priests.³³ The next step was to write systematic studies about the orthodox clerics who had suffered in the communist dungeons, the first major study of this kind being „The Imprisoned Church”, made by the National Institute for Studying Totalitarianism, under the aegis of the Romanian Academy.³⁴ After the former *Securitate*’s archives had been open for research, these studies have become more rigorous and, at present, we have precise data about approximately 2,000 orthodox priests who went through the communist prisons, out of a total of 10,000 priests that were in the Romanian Orthodox Church at the middle of the 20th century.³⁵

The first study, though, that was officially assumed by the Romanian Orthodox Church on the topic of communist prisons martyrdom was published as late as 2007, being not an orthodox initiative but one of a German Christian foundation, St. Gerhard, which invited all denominations in Romania to make a common martyrology of the victims of communism.³⁶ The German side supported all the costs. The project was eventually finalized but without the participation of the Greek-Catholic Church which had some differences with the representatives of the Romanian Orthodox Church.

In the same year, 2007, under the aegis of the Romanian Patriarchy, a Committee of Studying the History of the Romanian Orthodox Church during the communist period was established, its purpose being to clarify the disputed historic aspects. The Committee was supposed to do only historic research but, because of its activity, it was also expected to provide some names of people who had suffered for Christ in order to be proclaimed holy martyrs of the church.³⁷

³³ <http://www.revistamemoria.ro/>.

³⁴ Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, *Biserica întemnițată. România 1944-1989*, București, 1998.

³⁵ Vasile Manea, *Preoți ortodocși în închisorile comuniste*, Editura Patmos, București, 2011; Ana Maria Rădulescu, *Preoți ortodocși în închisorile comuniste*, Editura Aius, 2012; Grigore Benea (coord.), *Preoți din Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului în temnițele comuniste*, Editura Renașterea, Cluj Napoca, 2017); Adrian Nicolae Petcu, *Preoți hunedoreni pătimitori în temnițele comuniste*, Deva, 2017; Nicolae Luchian, Adrian N. Petcu, *Clerici și mireni mărturisitori din Arhiepiscopia Iașilor, în închisorile comuniste*, Editura Doxologia, Iași, 2017; George Enache, Eugen Drăgoi, Costel Dumbravă, *Biserica din Arhiepiscopia Dunării de Jos în perioada comunismului. Mărturii, pătimitori, mărturisitori*, Editura Arhiepiscopiei Dunării de Jos, Galați, 2019.

³⁶ *Martiri pentru Hristos, din România, în perioada Regimului Comunist*, EIMBOR, București, 2007.

³⁷ Cristina Iamandi, *Comisie BOR pentru studierea activității Bisericii din perioada comunistă*, „România Liberă”, 13.02.2007, accessed June 2018, available online at <https://romanalibera.ro/actualitate/eveniment/comisie-bor-pentru-studierea-activitatii-bisericii-din-perioada-comunista-87035.html>.

From this point of view, the expectations were higher and higher. Different organisations appeared and there were also foundations that were publishing magazines (e.g. the ROST magazine)³⁸, making websites (e.g. *Fericiți cei prigoniti*)³⁹ and were compiling lists of possible saints, discussing the issue of the Christian martyrdom and wondering when the church hierarchy would decide to canonize those who started to be called the “prison saints”.

The most ambitious project in this respect was the one initiated in Aiud. Many people were sent to Aiud prison, most of them being connected to the Legionary Movement.⁴⁰ They had a special propensity for faith and displayed a remarkable collective solidarity. Here we see young people, such as Grigore Gafencu, who choose to experience, in prison, an authentic Christian existence, perceiving sufferance as an opportunity for redemption.⁴¹ The extraordinary force of these people’s faith is highlighted by the writings of Ioan Ianolide, former political prisoner, who considered himself the apprentice of Gafencu, published after 1989, under the title of “The Return to Christ”.⁴² There was a young man around this group who, later, became a monk and who, after 1989, would establish in his native village, Petru Vodă, a monastery that has become a centre of promoting the idea of “prison saints”. His name was Iustin Pârvu.⁴³

Iustin Pârvu become a famous monk in Romania due to his asceticism and the fact that he would speak with believers for hours on end. “Regular” people perceived him in a way familiar to them, as an “abbot”, whilst his discourse about the “prison saints”, who recovered the dignity of the Romanian people through their sacrifice, was embraced particularly by a cultivated social stratum who supported father Iustin in his actions.

³⁸ <https://www.rostonline.ro/>.

³⁹ <https://www.fericiticeiprigoniti.net/>.

⁴⁰ Demostene Andronescu, „Reeducarea de la Aiud”, accessed June 2018, available online at <http://www.miscarea.net/demostene-reeducarea-dela-aiud.htm>; Dragoș Ursu, Ioana Ursu, „Aiudule, Aiudule”, Editura Renașterea, Cluj Napoca, 2015; Dragoș Ursu, „Reeducare și viață cotidiană în penitenciarul Aiud,” accessed June 2018, available online at https://www.academia.edu/31301928/Drago%C8%99_Ursu_Reeducarea_%C8%99i_via%C8%9B%C4%83_cotidian%C4%83_%C3%AE_n_penitenciarul_Aiud.pdf.

⁴¹ „Valeriu Gafencu”, accessed June 2018, available online at <https://www.fericiticeiprigoniti.net/valeriu-gafencu>; „Valeriu Gafencu. Biografie,” accessed June 2018, available online at http://istoria.md/articol/960/Valeriu_Gafencu_biografie.

⁴² „Viața mărturisitorului Ioan Ianolide,” accessed June 2018, available online at <https://www.paltin-petruvoda.ro/viata-marturisitorului-ioan-ianolide-alcătuita-de-maicile-de-la-manastirea-paltin/>; Ioan Ianolide, *Întoarcerea la Hristos - document pentru o lume nouă*, Editura Christiana, București, 2006.

⁴³ „Iustin Pârvu,” accessed June 2018, available online at <https://www.fericiticeiprigoniti.net/justin-parvu>.

One of his supporters was the actor Dan Puric, well-known especially for his pantomime shows, but who also started to hold conferences about the destiny of the Romanian people and about the “prison saints” which enjoyed an immense success. The money generated by these conferences and the books that Dan Puric wrote would be used to build a memorial in Aiud.⁴⁴

There is a place in Aiud called Râpa Robilor (The Slaves Ravine), where the dead of Aiud prison were anonymously buried. After 1989, former political prisoners built a monument there that displayed several crosses, signifying the prisoners carrying a larger cross on their shoulders (built in 1995, author: Anghel Marcu).⁴⁵ The significance was obvious: the sufferance in prison was equivalent with carrying Christ’s cross, action that would sanctify the one assuming such a burden. As the old, abandoned cemetery kept revealing bones, the latter were stored in a room at the basis of the memorial, starting to be worshiped as relics, even if nobody knew to whom they belonged and there was no recognition on behalf of the Church leadership.⁴⁶ It was considered that those bones had been sanctified through the suffering endured in prison.

Father Iustin wanted to build a monastery next to this monument where the dead could be for ever remembered. His project met Pavel Chirilă’s project, a Christian oriented doctor, who wanted to build in Aiud a centre of martyrdom studies.⁴⁷ The result of the encounter of these two ideas was an absolutely remarkable project belonging to architect Radu Mihăilescu who suggests a memorial-church, full of symbolism, with the altar table stuck into the ground where

⁴⁴ „Dan Puric,” accessed June 2018, available online at https://ro.wikipedia.org/wiki/Dan_Puric.

⁴⁵ „Calvarul Aiudului,” accessed June 2018, available online at <http://atelieruldearhitectura.blogspot.com/2010/04/arh-anghel-marcu-calvarul-aiudului-rapa.html>; „Memorial sau locaş de cult,” accessed June 2018, available online <https://atelier.liternet.ro/articol/11994/Augustin-Ioan/Memorial-sau-lacas-de-cult-IV.html>.

⁴⁶ „Mănăstirea sfinţilor de la Aiud,” accessed June 2018, available online at <https://www.atitudini.com/2009/06/manastirea-sfintilor-de-la-aiud/>; „Aiud, locul plin de moaşte de sfinţi,” accessed June 2018, available online at <https://www.crestinortodox.ro/religie/aiud-locul-plin-moaste-sfinti-149539.html>.

⁴⁷ „Proiectul mănăstirii de la Aiud susţinut de părintele Justin Pârvu,” accessed June 2018, available online at <https://www.atitudini.com/2009/08/proiectul-manastirii-de-la-aiud-sustinut-de-parintele-justin-parvu/>; „Interviu lămuritor cu prof. Pavel Chirilă,” accessed June 2018, available online at <http://c-tarziu.blogspot.com/2009/08/avanpremiere-interviu-lamuritor-cu-prof.html>; „Schitul şi memorialul Aiudului azi,” accessed June 2018, available online <https://anomismi.wordpress.com/2013/01/13/schitul-si-memorialul-aiudului-azi/>

the martyrs are buried, the centre of martyrdom studies being harmoniously integrated within the ensemble.⁴⁸

Very importantly, the construction of the memorial with a monastery regime was approved by the local bishop, Andrei Andreicuț.⁴⁹ However, shortly after this, some rivalries appeared, some kind of “battle over the saints”, which led to discord. Eventually, the project is carried on thanks to the determination of the monastery’s abbot and the generosity of a financially powerful philanthropist who wanted to remain anonymous.

In the meantime, the “battle over the saints” became even more intense.⁵⁰ Factions emerge that make their own gallery of saints, excluding the others, and a true industry that sells the topic begins to develop. Moreover, people who claim to be close to Iustin Pârvu, get into conflict with the church authorities on the grounds of “bar codes”, vaccination, using the chip-type IDs, etc. They are also known for their radical and xenophobic nationalist discourse, for their anti-west attitude and for their view upon Orthodoxy, very close to fundamentalism.⁵¹ They talk about an Orthodox Romania under siege, whose true believers must be prepared for the final battle.

⁴⁸ „Schitul Aiud,” accessed June 2018, available online at <https://anomismia.wordpress.com/tag/schitul-aiud/>.

⁴⁹ „Alba. Un memorial al deținuților politici de la Aiud ar urma să fie construit la Râpa Robilor,” accessed June 2018, available online at <https://www.mediafax.ro/social/alba-un-memorial-al-detinutilor-politici-de-la-aiud-ar-urma-sa-fie-construit-la-rapa-robilor-9725584>.

⁵⁰ „Proiectul misterios al mănăstirii de la Aiud,” accessed June 2018, available online <https://apologeticum.wordpress.com/2009/08/28/proiectul-misterios/>; „Mănăstirea sfinților de la Aiud,” accessed June 2018, available online <https://www.atitudini.com/2009/06/manastirea-sfintilor-de-la-aiud/>; „La Aiud chiar se construiește ciudățenia de mănăstire al cărui proiect vi l-am prezentat anul trecut,” accessed June 2018, available online <https://saccsiv.wordpress.com/2012/04/18/foto-la-aiud-chiar-se-construiește-ciudatenia-de-manastire-al-carui-proiect-vi-l-am-prezentat-anul-trecut/>; „Despre Aiud și Dan Puric la 66 de ani de la arestarea părintelui Justin și a generației de la 1948,” accessed June 2018, available online at <http://roncea.ro/tag/puric/>.

⁵¹ „Interviu cu părintele Iustin Pârvu,” accessed June 2018, available online at <https://saccsiv.wordpress.com/2012/04/17/interviu-cu-parintele-justin-parvu-realizat-de-monahia-fotini-despre-cipuri-gazele-de-sist-curajul-ierarhilor-greci-minunea-de-la-iasi/>; „Monahul Filotheu despre milostenie, vaccinuri și anti-românism,” accessed June 2018, available online at <https://manastirea.petru-voda.ro/2017/11/27/monahul-filotheu-despre-milostenie-vaccinuri-si-anti-romanism/>; „Călugării de la Petru Vodă reaprend lupta anti-cip,” accessed June 2018, available online at https://adevarul.ro/locale/piatra-neamt/calugarii-petru-voda-reaprend-lupta-anti-cip-descrie-mecanismul-pierzaniei-primele-semne-decaderii-1_5a82a44edf52022f757d61c0/index.html; https://adevarul.ro/locale/piatra-neamt/calugarii-petru-voda-reaprend-lupta-anti-cip-descrie-mecanismul-pierzaniei-primele-semne-decaderii-1_5a82a44edf52022f757d61c0/index.html.

Simultaneously, some nostalgics of the Legionary Movement tried to use the names of some of the “prison saints” in order to justify their legionary doctrine.⁵² There are significantly cases of legionary members arrested by the Ion Antonescu regime or the communist regime who discovered faith in prison and later became monks or famous priests (e.g. Arsenie Papacioc).⁵³ In the opinion of the legionary sympathizers these people became saints because they were legionaries, hence justifying the righteousness of the legionary doctrine.

This kind of approach made possible that the names of some of the “prison saints” caught the attention of the “Elie Wiesel” National Institute for the Study of the Holocaust, which also deals with signalling anti-Semitic activities⁵⁴. As the

⁵² „Dan Lucinescu cu părintele Justin Pârnu,” accessed June 2018, available online at <http://vladherman.blogspot.com/2013/07/dan-lucinescu-cu-parintele-justin-parvu.html#.W5UXp-gzbIU>; „Torționarul care a devenit sfânt,” accessed June 2018, available online at <https://evz.ro/tortionarul-care-a-devenit-sfant-l-a-ingrozit-pe-ceausescu-si-a-fost-primit-de-reagan-si-bush-la-casa-alba.html>; „Nicolae Steinhardt despre legionari,” accessed June 2018, available online at <http://vladherman.blogspot.com/2013/07/nicolae-steinhardt-despre-legionari-n.html#.W5UYJugzbIU>; „Cum au devenit legionarii sfinți în pușcăriile comuniste,” accessed June 2018, available online at https://adevarul.ro/locale/botosani/cum-devenit-legionarii-sfinti-puscariile-comuniste-cele-mai-importante-personaje-cultul-sfintilor-inchisorilor-1_59a40bd95ab6550cb866a703/index.html; „Creștinismul Mișcării legionare, cadru de formare a viitorilor sfinți din închisorile comuniste,” accessed June 2018, available online at <https://www.apologeticum.ro/2011/02/crestinismul-miscarii-legionare-cadru-de-formare-a-viitorilor-sfinti-din-inchisorilor-comuniste/>; Comemorarea sfântului închisorilor Valeriu Gafencu – februarie 2013 – Târgu Ocna, România,” accessed June 2018, available online at <https://www.youtube.com/watch?v=-WLabc5ZKP0>.

⁵³ Sorin Apetri, *Între timp și veșnicie – Viața părintelui Arsenie Papacioc*, Editura Accent Print, 2014; Enache, *Biserica*, 235-241.

⁵⁴ Adrian Cioflâncă, Adriana Radu, *Eroi contrafăcuți*, „Revista 22”, 12.02. 2013, accessed June 2018, available online at <https://www.revista22.ro/eroi-contrafacuti-22471.html>; „Culmea relativității,” accessed June 2018, available online at <https://saccsiv.wordpress.com/2016/04/24/culmea-relativitatii-valeriu-gafencu-a-fost-condamnat-de-antonescu-apoi-elie-wiesel-invoca-acesta-condamnanare-simultan-insa-elie-wiesel-condamna-toate-hotararile-regimului-antonescu/>; „Alexandru Florian, directorul Institutului Elie Wiesel duce o campanie împotriva martirilor și eroilor neamului românesc,” accessed June 2018, available online at <http://www.justitiarul.ro/alexandru-florian-directorul-institutului-elie-wiesel-duce-o-campanie-impotriva-martirilor-si-eroilor-neamului-romanesc/>; „Baia Sprie. La parastasul pentru părintele Justin s-a cerut canonizarea sfinților închisorilor,” accessed June 2018, available online at <http://vladherman.blogspot.com/2014/09/baia-sprie-la-parastasul-pentru.html#.W5UGv-gzbIU>; „Valeriu Gafencu rămâne cetățean de onoare al orașului Târgu Ocna,” accessed June 2018, available online at <https://www.activenews.ro/stiri-social/Valeriu-Gafencu-ramane-cetatean-de-onoare-al-orasului-Targu-Ocna.-Presiunile-institutului-Elie-Wiesel-inutile-112437>.

Legionary Movement is considered an anti-Semitic organisation, such a legitimization, via the “prison saints”, was extremely dangerous. A huge polemic was generated, blowing up the issues of canonizing the “prison saints”, although there were numerous people who tried to demonstrate that, in prison, the people in question moved away from the legionary ideas, embracing the Christian doctrine entirely. Facing the numerous debates, the church hierarchy stopped the discussions about this topic as well as the very tight collaborations with the organisations promoting the “prison saints”.

After 1989, there have been numerous proclamations of Romanian saints, their current number being quite high. Temporally speaking, they come from the Antiquity and up to the 19th century. No saint from the communist period, though.

At a certain moment, patriarch Daniel was talking about a canonization program that would consider this temporal register hoping that, eventually, the topic of the “prison saints” would be approached as well. However, the “prison saints” phenomenon kept developing outside the control of the Church. Taking this into account, patriarch Daniel decided that 2017 should be proclaimed as the “Reverential year of Patriarch Justinian and the defenders of the Orthodoxy during the communist regime”.⁵⁵ This started from the fact that in 2017 patriarch Justinian had been dead for 40 years and, according to the official vision of the Romanian Orthodox Church, he was a defender of the Church, all the other defenders gathering around him, whether they had been to prison or not. The image that defined the reverential year displayed patriarch Justinian having in the background the imprisoned priests behind bars.⁵⁶ The message was that of updating the idea of church unity, of avoiding ruptures and of perceiving the “prison saints” in a larger context, dominated by a rigorous scientific research.

Simultaneously, at the request of Laurențiu, the metropolitan of Transylvania, they started to put up the file for the possible canonization of one of the “prison saints”, perhaps the most famous of them all, Arsenie Boca. His unofficial cult has become a mass phenomenon in recent years.

Arsenie Boca’s celebrity is due to more factors. He is not a “prison saint” like the others, a person that was arrested, met God in prison, remaining anonymous till 1989 and his name becoming known to the believers only after that. He was

⁵⁵ „Proclamarea oficială a anului omagial și comemorativ 2017 în Patriarhia Română,” accessed June 2018, available online at <http://basilica.ro/proclamarea-oficiala-a-anului-omagial-si-comemorativ-2017-in-patriarhia-romana/>.

⁵⁶ „Celebrarea martirilor și sfinților ortodocși din închisorile comuniste,” accessed June 2018, available online at <https://diasporaro.co.uk/celebrarea-martirilor-si-sfantilor-ortodocsi-din-inchisorile-comuniste/>; „Simpozion internațional la Iași,” accessed June 2018, available

famous before 1944. Arsenie Boca was originary from Transylvania, where the Austrian authority had destroyed the Orthodox monasteries. After Transylvania united with Romania, metropolitan Nicolae Bălan rebuilt Sâmbăta de Sus monastery, which was considered the centre of the monastic rebirth of Transylvania. The abbot of the monastery was Arsenie Boca who had studied theology, medicine and arts but who also had a charismatic personality which attracted crowds of people. They considered him a wonder worker capable of reading people's minds. He also enjoyed the fame of being ascetic. In the absence of other monastic centres, Arsenie Boca becomes known in all Transylvania, being called the "Saint of Transylvania".

After 1944, he was constantly followed by the Securitate, since he was suspected, but not proven, of legionary sympathies; they tried to blame various things on him but failed and he was eventually sentenced, by an administrative decision, to forced labour in a concentration camp because the authorities were afraid of his fame. After executing his punishment, Arsenie Boca goes back to monastery but, in the context of the measures taken against the monks, he is forced to leave the monastery and to become a layman. He lived, nonetheless, close to the church and there were people who constantly followed him and wrote down his various and occasional speeches. He died in 1989, little before the fall of the communism.

His past fame and the numerous people who kept his memory made Arsenie extremely popular after 1989 and his grave became a pilgrimage place. In the absence of an official position of the Church, Arsenie Boca became, little by little, "privatized". Numerous books have appeared containing Arsenie Boca's alleged words of advice, numerous objects with his image emerged on the market as well as a blooming business of transporting numerous pilgrims to Prislop monastery, where he is buried. Gradually, even Arsenie Boca's image has been distorted, becoming a stereotype of popular religiousness, a "miracle worker", most people forgetting the fact that he was first a great **spiritual figure** and a redoubtable intellectual.⁵⁷

online at <https://doxologia.ro/arhiepiscopia-iasilor/simpozion-international-la-iasi-martiriu-memorie-din-romania-comunista>.

⁵⁷ George Enache, Adrian N. Petcu, *Părintele Arsenie Boca în atenția poliției politice din România*, Editura Partener, Galați, 2009; George Enache, *Părintele Arsenie Boca în dosarele Securității*, „Formula As”, 1190, 2015, accessed June 2018, available online at <http://www.formula-as.ro/2015/1190/spiritualitate-39/parintele-arsenie-boca-in-dosarele-securitatii-19939>; „Fenomenul Arsenie Boca,” accessed June 2018, available online at <http://dilemaveche.ro/tag/fenomenul-arsenie-boca>; Daniel Guță, „Declinul fenomenului Arsenie Boca. Ce a rămas după invaziile pelerinilor care au căutat minuni la mormântul călugărului”, 19.02.2018, accessed June 2018, available online at

The climax of the commercial use of Arsenie Boca's name was reached when a firm, established by British and Romanian citizens, which registered the "Arsenie Boca" trademark asking then for "copyright" from all those who were using the image of the saint, including the Prislop monastery.⁵⁸ This was the gesture that convinced Laurențiu, the metropolitan of Transylvania, to ask for the acceleration of the works of the Arsenie Boca canonization committee, established at the end of 2016.⁵⁹ The plan was to officially canonize Arsenie Boca on November the 28th, 2018 (Arsenie Boca died on November 29, 1989). Through the clarifications brought by historians regarding the history of the Romanian Orthodox Church during the communist regime and through the possible canonization of Arsenie Boca, it was thought that a precedent could be set, a way to solve the difficult problem of the "prison saints" in Romania might be open, from a theological point of view. On October 28, 2019, the Holy Synod of the Romanian Orthodox Church "took note" of the documentation submitted by the Metropolitan Church of Transylvania for the canonization of Arsenie Boca.⁶⁰ Since then, nothing has been discussed about the issue of saints and martyrs from the communist period.

Conclusions

1. The Romanian Orthodoxy had not had a canonization "policy" like other churches. The first canonization in the Romanian Orthodox Church happened in 1950.
2. The popular religiousness equates "saint" with "monk", the judgement criteria for a saint being the power to prey, ascetism and the ability to work miracles.
3. The connection between holiness and the destiny of the "people" appears relatively late and only in certain social circles.

https://adevarul.ro/locale/hunedoara/declinul-fenomenului-arsenie-boca-ramas-invaziile-pelerinilor-cautat-minuni-mormantul-calugarului-1_5a8ae0f1df52022f75badfdd/index.html.

⁵⁸ „Arsenie Boca, marcă înregistrată deținută de o firmă din UK. Scandalul pornit din Arad”, accessed June 2018, available online at <https://stirileprotv.ro/stiri/actualitate/arsenie-boca-marca-inregistrata-detinuta-de-o-firma-din-uk-scandalul-pornit-din-arad.html>

⁵⁹ Mihai Niculescu, „Părintele Arsenie Boca va fi canonizat în regim de urgență,” *Libertatea*, 6.06.2018, accessed June 2018, available online <https://www.libertatea.ro/stiri/parintele-arsenie-boca-va-fi-canonizat-regim-de-urgenta-de-la-ce-pornit-totul-2284037>.

⁶⁰ „Noi hotărâri ale Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române,” accessed June 2018, available online at <https://basilica.ro/noi-hotarari-ale-sfantului-sinod-al-bisericii-ortodoxe-romane-28-octombrie-2019/>.

4. In the communist period, the Orthodox Church played what seems to be an ambiguous role of a victim but, at the same time, of collaborator of the communist regime, fact which influenced the way in which the martyrdom idea was managed.
5. The martyrs of the Romanian Orthodox Church in the communist period come from among the priests, the monks but also from among the laymen (intellectuals, people who were part of the armed resistance against the regime, etc.). The phenomenon of finding God in prison is highly present.
6. Some of those arrested were members and supporters of the Legionary Movement, a fascist movement, which mixed ideology with orthodoxy. Being considered “mystics”, they received, in communist prisons, a special re-education which, in fact, strengthened their faith (in God or in Legionary Movement).
7. After 1990, the communist past of the church was difficult to manage due to different experiences and rival memories. Because these difficulties, the hierarchy preferred to either ignore the topic of “prison saints”, or to speak, generally, about the suffering of the church.
8. In the absence of some coordination on behalf of the hierarchy, the topic of “prison saints” witnessed an explosion in the informal media. Former legionaries, due to the coherence of the group, dominated the discussion agenda. Therefore, it generated great turmoil because it seemed that the “prison saints” were not in fact Christians, but legionaries. The “prison saints” come from all social categories and had various political orientations.
9. The year 2017 marks a change in as far as the policy of the hierarchy regarding the “prison saints” is concerned, by proclaiming the “reverential year of patriarch Justinian and of the defenders of the Romanian Orthodox Church in the communist period”. It started the first canonization file of a Romanian orthodox from the communist period: Arsenie Boca.

Cristian-Dragoș CĂLDĂRARU*

PAUL PĂLTĂNEA. CORESPONDENȚĂ 1946-1959

PAUL PĂLTĂNEA. CORRESPONDENCE 1946-1959

- Abstract -

An important collection of “Paul Păltănea” History Museum of Galați is the correspondence of professor Paul Păltănea. It became a part of the patrimony of the museum in 2015 and it covers the period comprised between 1946 and 2007. For his researches done upon some historical and literary topics, professor Paul Păltănea availed not only on bibliographic sources from libraries and archives (from Romania and from abroad) but also on information conveyed by various cultural and scientific personalities.

Keywords: society; penitentiary; censorship; trade; legionary; diplomat; political prisoner.

Marii oameni de cultură au păstrat pentru posteritate mărturii ale activității lor științifice în sute sau mii de pagini de corespondență. Din această pleiadă face parte și istoricul Paul Păltănea¹, neobosit cercetător științific.

Corespondența publicată acum acoperă perioada cuprinsă între anii 1946-1959, o perioadă a suferințelor prin care a fost obligat să treacă Profesorul care-și

* Muzeul de Istorie „Paul Păltănea” Galați (cristian_caldararu@yahoo.com).

¹ Actul notarial din 6 martie 1943 (aflat în Arhiva științifică a Muzeului de Istorie Galați, Fond *Paul Păltănea*) face următoarea precizare: „Subsemnații, Petrache Rapotan, funcționar public, domiciliat în Galați, Bulevardul Tache Ionescu nr. 141, și Radu Gheorghiu, funcționar public domiciliat în Galați, str. Trei Ierarhi, nr. 36, declarăm pe a noastră conștiință și răspundere că știm și cunoaștem foarte bine pe tânărul Paul Păltănea, elev în clasa a 8-a, Liceul *Vasile Alecsandri* – Galați, fiul natural al Dnei Valeria Păltănea și este una și aceeași persoană cu Paul Păltănia, cum din eroare a fost trecut în actul de naștere. Deci *Paul Păltănea* și *Paul Păltănia* este una și aceeași persoană cunoscut de noi sub ambele nume, adevăratul său nume fiind Paul Păltănea”.

dorea ca, după terminarea studiilor universitare, să se aplece asupra cercetării istorice.

Plin de speranțe pentru viitor, Paul Păltănea a păstrat întreaga sa corespondență, arhivată pe ani, făcând, acolo unde credea că este necesar, scurte referiri. Astfel s-au păstrat peste 4.000 de scrisori, care, după moartea sa, survenită în ziua de 25 ianuarie 2008, au intrat în patrimonial Muzeului de Istorie Galați.

Pentru a fi înțeleasă perioada la care se face referire în corespondența sa din anii 1946-1959, Paul Păltănea a realizat, după 50 de ani (1946-1996), o frescă a societății românești în care viața i-a fost schimbată de cei 10 ani de temniță comunistă. Iată câteva gânduri despre primii pași pe care Paul Păltănea i-a făcut în vâltoarea politicii românești:

Prestația mea politică, în anii studenției, 1943-1947, a fost modestă. Am colaborat la pregătirea unor memorii protestatare, adresate Ministerului Educației Naționale, în toamna anului 1945, și m-am ocupat, împreună cu colegul Vladimir Diculescu, de organizarea și activitatea „Societății Studenților” de la Facultatea de Istorie, creată în 1945.² În vacanța de Paști a acestui an m-am înscris, la Galați, în grupul studențesc al Partidului Național Liberal, atras fiind de convingătoarea imagine a rolului pe care acest partid îl avusese în consolidarea actului național de la 1 Decembrie 1918. Interesul pe care îl acordam audierii prelegerilor universitare și atracția lecturilor prin biblioteci nu-mi mai lăsau răgaz pentru o solicitantă viață politică. O suplinea, cu sârg, contactul cu impunătoarele personalități ale profesorilor Gheorghe I. Brătianu, Constantin C. Giurescu, Ioan Hudiță, Victor Papacostea, Teofil Sauciuc-Săveanu, care dețineau importante poziții politice în Partidul Național Liberal și Partidul Național Țărănesc. Atitudinile și opiniile lor față de faptul cotidian dezvăluiau aspecte din procesul de sovietizare a țării, condus prin teroare, de guvernul Petru Groza. De la Catedră mărturiseau, cu o altă fervoare, care ne impresiona, de asemenea, numai varii modalități de înțelegere a fenomenului istoric, prilej să învățăm rigoarea cercetării, ce stimula, pentru noi, cutezanța înnoirilor cu care să răsplătim devotamentul osârdiei ce ne fusese dăruită.³

² Vladimir Diculescu, *Sfârșit de an academic*, în „Revista Istorică Română”, XVII, 1947, I-II, pp. 210-211; Paul Păltănea, *Excursia de studii a Institutului de Istorie Națională*, în „Revista Istorică Română”, XVII, 1947, I-II, pp. 211-213.

³ Paul Păltănea, *Ferestre deschise la un deceniu de temniță comunistă*, cuvânt înainte de Cristian-Dragoș Căldăraru, Editura Muzeului de Istorie Galați, 2012, pp. 17-18.

Din perioada studenției (1943 - 1947), Paul Păltănea a mai păstrat trei scrisori, toate cu referire la înființarea Societății „Trubadurul”, condusă de profesorul universitar Horia Ursu⁴; posibil să fi avut o corespondență mai bogată în perioada studenției. În scrisoarea colegei sale Lucia Enache (10 august 1946) este pomenit și Viorel Virgil Tilea⁵, diplomatul român care s-a opus unei alianțe a României cu Axa (Germania, Italia, Japonia).

Conform unei adeverințe din 22 mai 1948, eliberată de organizația P.M.R. Barcea-Tecuci, prin Sandu Rusu, „profesorul (suplitor) Păltănea Paul de la Șc(oala) de Gospodărie din Barcea-Tecuci, este înscris în organizația P.M.R. Barcea-Tecuci de la 1 decembrie 1947”⁶, fiind exclus din acest partid după arestarea sa din 14 mai 1948.

Corespondența lui Paul Păltănea din primii patru ani de detenție (1948-1952) este scrisă cu creionul pe cărți poștale; uneori, anumite cuvinte au fost cenzurate de către personalul închisorii. În afara gândurilor bune și de speranță

⁴ Ștefan Ștefănescu (coordonator științific), *Enciclopedia istoriografiei românești*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978, pp. 335-336, „Horia Ursu, născut la Iași în 19 aprilie 1916, studii secundare la Cernăuți, universitare – litere (1934-1938) la București. Doctor în istorie (1940). Șeful Arhivei științifice a Institutului Socia-Român (1938-1939). Asistent la catedra de istorie a diplomației la Facultatea de istorie din București, apoi suplitor la aceeași catedră (1946-1949). Cercetător la Institutul de Istorie (1950-1953). Bibliograf principal la Biblioteca Academiei (1959-1964). Redactor șef al secției de istorie, arheologie și etnografie a Centrului de documentare științifică al Academiei (din 1964)”. Vezi și Florea Stănculescu, *Horia Ursu între istorie și literatură*, „Magazin istoric”, 2006, an XL, nr.12, p. 64: după anul 1947 a fost „marginalizat, fiind suspectat că fusese simpatizant legionar. Reușise totuși să-și publice o lucrare – *Momente importante din istoria patriei în creația literară* – [...], mergând la creațiile literare inedite din muzee sau arhive, astfel că nu s-a exagerat cu nimic când s-a afirmat că această lucrare este un unicat în istoriografia română și, în același timp, un prețios instrument de lucru pentru cadrele didactice. Surprinzător, istoricul Florin Constantiniu, care-i face prezentarea vieții și activității în *Enciclopedia istoriografiei românești*, apărută în 1978, nici măcar nu o pomeneste, considerând că ține mai mult de literatură decât de istorie.”

⁵ Viorel Virgil Tilea (1896-1972), nepot de fiică al dr. Ioan Rațiu, memorandistul, devine trimis extraordinar și plenipotențiar al României la Londra (1938-1940). În 1940 a cerut azil politic în Anglia. A rămas în istorie pentru „cazul Tilea”, din martie 1939, când Tilea a transmis guvernului englez „că guvernul de la București, în secret și din alte surse, avea motive întemeiate să creadă că în următoarele luni guvernul german va proceda la dezintegrarea României în același fel cum a procedat și cu Cehoslovacia”. Vezi și Denis Fabian, *România și inițiativa politică a Marii Britanii pentru crearea unui sistem de securitate colectivă în primăvara anului 1939*, în „Studia Universitatis, Seria „Științe umaniste”, Revistă științifică a Universității de Stat din Moldova”, nr. 4, 2007, pp.12-18.

⁶ Arhiva C.N.S.A.S., *Direcția Cercetare, expoziții, publicații*, dos. de anchetă penală 3356/30.05.1964, f.58.

revenirii cât mai grabnice acasă, transmise mamei și logodnicei sale, Paul Păltănea solicita, invariabil, să-i fie trimise în pachete alimente și lucruri de strictă necesitate:

Ca lenjerie să-mi mai aduci 2 cămăși, dacă poți, din americană⁷, 2 ismene, 2 costume flanelă, jacheta de lână. Ciorapi de lână și bumbac. Dacă ai bani cumpără o pereche de păslari. Ca alimente poți să-mi trimiți: pâine făcută pesmete, brânză frământată, zahăr, cașcaval, șuncă, marmeladă, sulfamide, spirt, calciu, picături Davila, feșe pansament, vată, țigări, șreturi, ață. Acestea să fie împachetate numai în hârtie și în cutie de carton. Se primește o cantitate de 10 kg. Adu-mi te rog niște aspirine, chinină, piramidon, vaccin antitific și T.A.B., salicilat, praf D.D.T., săpun de rufe și mâini și pastă de dinți, etc. [...].

Impostorii erau prezenți și în închisori și încercau să profite de buna-credință a semenilor. Așa s-a întâmplat și la Aiud, pe 10 decembrie 1948, când un deținut de drept comun a trimis o carte poștală mamei lui Paul Păltănea; în aceeași zi Paul Păltănea a trimis o carte poștală mamei sale. Ambele au ajuns la destinație (doc. 11-12).

În data de 23 Octombrie 1952, Paul Păltănea trimitea, fără să știe, ultima carte poștală din închisoarea Capul Midia, anunțându-și mama că pe: „21 Noiembrie, poți veni la vorbitor cu autorizație pentru zona de frontieră de la miliție; îmi aduci alimente și țigări și fructe”.

Eliberarea din lagărul Capul Midia s-a produs la finalul anului 1952. A fost eliberat din *Sârmă* pe data de 30 decembrie 1952:

După mijlocul lunii decembrie, au început eliberările din „Sârmă”. În ziua de 30 decembrie am lucrat în tura de dimineață. Seara, când a venit schimbul, profesorul de muzică Aurel Constantinescu, din Bacău, exemplu de fermitate și noblețe sufletească, unul dintre „vârstnicii” care mă avuseră în grijă încă de la Ocelele Mari, îmi strigă: „Paulică, pleci acasă!”. Într-adevăr, a doua zi, în ajunul anului nou, pe la vremea prânzului, lotul din care făceam parte a părăsit „Sârma” de la Capul Midia, loc de lung și chinuitor supliciu. Eliberat din lagărul de la Capul Midia, am ajuns acasă odată cu anul nou

⁷ Lazăr Șăineanu, *Dicționar universal al limbei române*, ediția a VI-a, Editura Scrisul Românesc, S.A., fost Samitca, 1926, p. 21, americană = pânză de bumbac proastă, neînălbită, adusă din localitatea America, un mare centru de industrie textilă de lângă Lipsca (denumirea slavă a orașului german Leipzig).

1953, spre marea bucurie a mamei, care-și încheiase suferința ce-i fusese căpătâi patru ani și jumătate. Prezentându-mă la Miliție, cum mi se recomandase, mi s-a comunicat că trebuie să mă prezint de două ori pe lună, la viză, neputând părăsi localitatea. La sfârșitul acestor ani de detenție, mă apropiam de 29 de ani. Încheiam deci, o adolescență pe care, de-aș fi știut la începutul ei că va fi dăruită cu atâta suferință, nu aș fi crezut că o voi putea trăi. Acum, în 1953, când întorceam ochii și mintea către ceea ce fusese, îndrăzneam să-mi închipui că am învins brutalitatea prin răbdarea izvorâtă din trăirea rugăciunii, temeiul solidarității noastre, care-mi îmbogățise cu mult starea spiritualității mele de dinaintea închisorii. De-abia după șase luni am reușit să-mi găsesc o slujbă, planificator la o cooperativă de frizeri, transferat, după câteva luni, la serviciul tehnic al unei cooperative de construcție, unde am lucrat până la 30 martie 1957. Mi-am reluat lecturile, urmând totodată și ceea ce apăruse în răstimpul detenției mele. Devenit diplomat de stat, am fost repartizat în învățământ în toamna anului 1957, prin dispozițiile securității, în Dobrogea, la Școala Generală din comuna Văcăreni. Am funcționat până la 17 aprilie 1959, când am fost rearestat.⁸

Din corespondența purtată până în data de 17 aprilie 1959, când a fost arestat din nou sub pretextul constituirii „unui grup subversiv, având scopul subminării regimului democratic” din România, s-au mai păstrat 40 de scrisori, patru dintre ele găsite în arhiva C.N.S.A.S.

Pe 16 martie 1956, Ion Tohăneanu, retras la Mâneciu-Ungureni, răspunde unei scrisori a nepotului său, Paul Păltănea, sfătuindu-l să nu se îndoiască „*de sănătatea morală a Neamului nostru*”, chiar dacă din „*sarica geto-dacă am sărit în sky*”, căci „*măreția și eternitatea oceanului n-o alcătuiesc frământările de la suprafața apelor, ci ima vada adâncurilor insondabile și imutabile*”. Având încredere în posibilitățile intelectuale ale nepotului său, Ion Tohăneanu îl îndemna să rămână „credincios studiilor sale istorice”. (doc. 23)

După câteva luni, pe 31 decembrie 1956, Paul Păltănea îi scria lui Ion Tohăneanu despre „*destrămarea sa sufletească accentuată*”, despre dorința sa de a recâștiga entuziasmul de dinainte de anul 1948 și „*de a reface ceea ce răutatea altora îi distruseseră*”. Regreta că nu i-a ascultat sfatul de „*a alege cu mintea, nu cu sufletul*”. (doc. 28)

⁸ Paul Păltănea, *Ferestre deschise*, pp. 42-44.

Deosebit de interesantă a fost și corespondența lui Paul Păltănea, din 1956, purtată cu profesorul de matematică al Liceului *Vasile Alecsandri* din Galați, Mihail Ioan, corespondență confiscată de Securitate și folosită în cadrul anchetei penale din aprilie 1959, când Paul Păltănea a fost învinuit de legionarism. De fapt, corespondența cuprindea scrisori din care se desprindeau frământările profunde pe care Paul Păltănea le trăia în viața de familie. (doc. 24-27)

În perioada anilor 1953-1959, până la a doua arestare și apoi condamnare, Paul Păltănea s-a dedicat studiului și cercetării istoriei orașului Galați, un proiect ambițios pe care un alt istoric gălățean din perioada interbelică, Gheorghe N. Munteanu-Bârlad, îl lăsase, în 1947, în faza de manuscris neprelucrat.

Două evenimente importante pentru familia lui Paul Păltănea au avut loc în anul 1957: nașterea unui copil, Basarab, și repartizarea în învățământ, la Școala generală din com. Văcăreni, în județul Tulcea de azi.

Dedicat studiului, Paul Păltănea a solicitat informații despre istoria orașului Galați la diverse biblioteci și arhive din țară și străinătate, cum ar fi: Academia Română, Arhivele Naționale București, Biblioteca Documentară „Bathyanem” din Alba-Iulia, Biblioteca Centrală Universitară Cluj, Muzeul *Bruckenthal*, biblioteci din Budapesta, Varșovia, Moscova, Praga, Viena,. Lucra intens la elaborarea lucrării sale dedicată orașului Galați, materializată mai târziu sub forma lucrării de doctorat.

Correspondență (1946-1959)

1

Buc(urești), 22 VII (1)946

Paule,

Când m-am despărțit de tine, ți-am promis o vizită la Cheia pe timpul cât vei sta acolo. Am vorbit prietenilor mei și au acceptat cu plăcere. Rămâne acum să vedem când venim. Cum este viața pe acolo? Deocamdată plec câteva zile la *Scropoasa*, la cabană, să mă odihnesc puțin; nu voi sta mult.

Tu ce faci? Cum îți place vacanța? Eu m-am plictisit. Ce-ai vorbit cu prof. Giurescu? Mai facem o excursie la toamnă? Tare mult mi-ar place!

Să-mi scrii și mie ce a-ți aranjat în privința aceasta și până atunci să-ți spun ceva, să nu râzi! Zilele trecute l-am întâlnit pe Dl. Horia Ursu și am înființat o Societate, la fel ca *Siamezii* etc. E ceva...clasa I!! Îți trimit alături o invitație și ce vei avea de modificat, scrie-mi. Eu sunt secretara. Sediul îl vom avea la *Cremvutzer*

și la iarnă, „*pentru folosul comunității*”, vom da acolo ceaiuri. Nu e bine? Ba e bine! Pam! Pam!

Dacă ești în corespondență cu tânărul Giurescu⁹ sau cu alți colegi care crezi tu că merită să intre în Societatea noastră, înștiințează-l, și din partea mea îi poți înscrie. Vezi, vacanță, vacanță, dar nu neglija Societatea noastră tăcând.

Pe vară comunicăm puțin noi (*Trubadurii*) în scris; dă-le adresa mea și celorlalți *Trubaduri* să fim în curent cu ce se întâmplă, și la toamnă vom avea prima Adunare generală. Tu, de ai drum prin București, treci pe la mine să punem „*Tara la cale*”.

Sănătate TrubadureL(ucia) Enache

Inv.nr. 34.973

2

f.d. (1946)

Societatea *Trubadurul* - Loco

Domnule Coleg,

Urmând exemplul colegilor noștri constituiți în grupările „Siam”, „Antifoli”, „Salamandre”, am format și noi gruparea „Trubadurul” la care sunteți invitat să vă înscrieți făcându-ne plăcere.

Cu deosebită simpatie,

Trubadurii vă salută:

Horia Ursu, Președinte

Dinu C. C. Giurescu, Vice-Președinte

Paul Păltănea, Casier

Luci Enache, Secretară

Rika Anghelescu, Cenzor

Inv.nr. 35.007

3

București, 10 August 1946

Paule,

Îmi pare bine că scrisoarea mea a fost o surpriză pentru tine, și după cât se pare, plăcută. Eu deși așteptam răspunsul tău, totuși m-a bucurat primirea scrisorii și

⁹ Dinu C. Giurescu, fiul lui Constantin C. Giurescu.

mi-a părut și mie o surpriză, întrucât a venit tocmai atunci când, drept îți spun, nu-l mai așteptam și voiam să-ți scriu la Galați.

La Cheia n-am putut veni până acum și nici într-o săptămână nu plecăm acolo. Am fost pentru câteva zile la *Carmen Sylva* unde probabil mă voi mai duce după 15 august pentru 4 zile (am stat la Bușteni sâmbătă, duminică și luni, săptămâna trecută).

Mi-a fost imposibil să-mi conving grupul să meargă de acolo la Cheia (deși mi-ar fi plăcut mult să-ți fac o vizită) și am pornit pe munți. Am urcat pe la Schiel¹⁰ la Cruce (și) la Babe, am coborât la Peștera Ialomicioara și (apoi) pe Jepi. Atât am mers că am ajuns frântă la Bușteni. A fost o excursie minunată și mi-ar place s-o facem împreună cu câțiva colegi. Sunt poziții minunate.

În gara Bușteni l-am găsit pe Tillea; fusese și el pe „*Omul*”. Mi-a spus că „*Marele Trubadur*” îi dus la *Carmen Sylva*.

În chestiunea înființării Societății e drept că a fost ideea mea, dar numele i l-a dat prof. (Horia) Ursu. Despre funcția ce ți-am dat nu mă îndoiesc că o vei îndeplini așa cum trebuie.

Nu încredințam posturi „*importante*” celor ce nu sunt capabili să le îndeplinească. *Siamezilor* nu le cer altceva decât să-ți dea ție voie să vii la noi, iar pentru noi, ceilalți să fie prieteni, ei păstrându-și organizația lor.

În altă ordine de idei țin să-ți spun că ideea excursiei de la toamnă cred că-ți aparține și prof. (C.C.) Giurescu o va traduce în fapt. *Salamandrele* sunt amatoare de excursii așa că vor da concursul financiar de care ai nevoie.

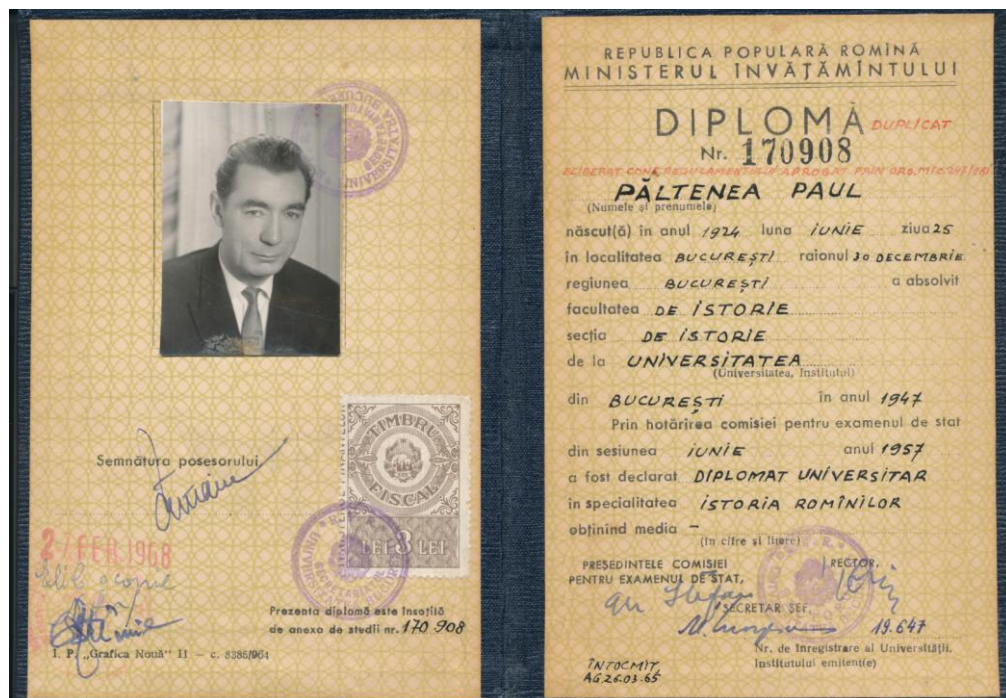
Și acum, examenul la Giurescu l-ai luat! Ce, după felul cum te-ai prezentat credeai că se putea să-l pierzi? sau...ai crezut că n-am să-ți răspund la scrisoare și atunci în felul acesta mă obligai să-ți scriu? Nu. Răspund ori de câte ori mi se scrie, mai ales prietenilor.

La revedere, Lucia Enache

Rândul viitor îți scriu mai mult, acum mă grăbește sora mea să mergem în oraș.

Inv.nr. 34.974

¹⁰ Traseul Jepii Mari sau Schiel.



Legitimația de diplomat universitar (duplicat) a lui Paul Păltănea (Muzeul de Istorie „Paul Păltănea”, Galați)

4

19 Iulie 1948¹¹

Dragă Măicuță

Am scris pentru mata și Maya¹² câteva rânduri la care nu am primit nici răspuns până astăzi. Eu sunt complet sănătos și să nu duci în această privință nici o grijă. Nu știu însă nimic despre mata iar despre Maya deasemenea. Coca a venit de la București? A adus lucrurile care te rugasem să-i comunică să le aducă acasă?

Dragă măicuță să-i comunică te rog Mayei că am niște cărți împrumutate la eleva Ioana Georgeta și un dicționar Francez-Român la eleva Avram Gh. și să strângă ea aceste cărți.

Măicuță, bună soarta și anul acesta ți-a azvârlit în drumul aspru al vieții Dumitale o altă suferință. Nu descuraja dragă măicuță, Dumnezeu are grijă de toată

¹¹ Scrisoare însoțită de o adnotare târzie a lui Paul Păltănea: „Scrisoare adresată mamei mele și logodnicei mele Maria Șerban; împrejurările au făcut ca să nu ne căsătorim după eliberarea mea din închisoare din penitenciarul Galați. Scrisoarea a fost transcrisă de Maica mea Valeria, pentru că originalul i l-a transmis Mayei, care, fiind originară din Transilvania (comuna Răciu, jud. Mureș), plecase de la Barcea, unde avea catedra, acasă”.

¹² Maria Șerban, logodnica din acea perioadă a lui Paul Păltănea.

lumea și într-o zi sufletul dumitale bun și cald fi va îmbrăcat în frumoasa și mătăsoasa haină a bucuriei și mulțumirii suflotești.

Și cred că Dumnezeu îmi va da zile și sănătate să ies din această grea încercare și atunci voi putea răsplăti toată truda și suferința Dumitale. Sănătate dragă Măicuță.

Aștept vești de la mata.

Sărut mâna, Paul

P.S. La eleva Ion Georgeta este cartea cu titlu *România și Bulgaria*.

Transmite sănătate lui nenea Mitică¹³, tanti Milica¹⁴ și Ghighi¹⁵.

Dragă Maya,

De aici ți-am mai scris câteva rânduri la care eu n-am primit de la tine nici o veste. Peste reala depărtare, gândurile mele așterne zi și noapte drumuri lungi căutându-te ... , și ei, credincioși prieteni, te regăsesc în liniștea vieții de la țară, acea fată bună și liniștită. De la tine aceste gânduri pornesc să caute cele două icoane sfinte ale vieții noastre: Măicuța ta și Măicuța mea și apoi se reîntorc iarăși la mine povestindu-mi impresii din călătoria lor, pentru ca apoi să pornească iarăși.

Nu-ți pierde speranța dragă Maya. Va veni și ziua când voi fi iarăși lângă tine și lângă cei dragi ai noștri și atunci vom putea relua liniștita noastră viață întreruptă pentru o clipă.

Dragă Maya, pentru toate câte mi-ai trimis eu îți mulțumesc din tot sufletul.

Eu sunt complet sănătos și să nu duci în această privință nici o grijă. Ce face tanti Rozalia și unchiul Octav? Ei au mai plecat în Ardeal? Transmite-le din partea mea multă sănătate. Scrie și Măicuții din Ardeal câteva rânduri și spune că-i trimit multă sănătate.

Sănătate dragă Maya.

Cu toată dragostea, Paul

5

7 IX 1948¹⁶

DI Prof. Paul Păltănea,

Internat politic

Penitenciarul principal Aiud - Jud. Alba

Dnei Valeria Păltănea

Pasagiul Esculap, nr.1

Galați

Scumpă Măicuță și Maya,

Am primit c.p. de la voi. Eu sunt sănătos și să nu duceți nici o grijă. Mâncarea este suficientă. Totuși dacă ai posibilități să-mi mai aduci câte ceva.

¹³ Ion Tohăneanu, unchiul după mamă al lui Paul Păltănea, director al Liceului.

¹⁴ Milica (Coca) Moldoveanu, verișoara lui Paul Păltănea.

¹⁵ Gheorghe Tohăneanu, fiul lui Ion Tohăneanu.

¹⁶ Adnotare târzie a lui Paul Păltănea: „Prima carte poștală expediată din închisoarea Aiud”.

Pachetele nu se primesc decât aduse personal la închisoare de o rudenie de gr. I. Pentru aceasta te duci la Primărie să-ți dea o adeverință că ești mama mea. Să ai la mata și Biroul de Populație. Pachetele se primesc numai la 1 și 15 ale fiecărei luni. Ca lenjerie să-mi mai aduci 2 cămăși, dacă poți fă din americană, 2 ismene, 2 costume flanelă, jacheta de lână. Ciorapi de lână și bumbac. Dacă ai bani cumpără o pereche de păslari. Ca alimente poți să-mi trimiți: pâine făcută pesmete, brânză frământată, zahăr, cașcaval, șuncă, marmeladă, etc.

Acestea să fie împachetate numai în hârtie și cutie de carton. Se primește o cantitate de 10 kg. Adu-mi te rog niște aspirine, chinină, piramidon, salicilat, praf D.D.T., săpun de rufe și mâini și pastă de dinți. Eu pot scrie numai o scrisoare pe lună. D-voastră puteți de asemenea să-mi scrieți. Sănătate la toți cei dragi!

Sărut mâna.

Vă îmbrățișează cu mult drag, Paul

1 c.p. pe lună

Inv.nr. 34.978

6

Barcea, 10 octombrie 1948¹⁷

Dna Valeria Păltănea
Pasagiul Esculap, nr.1
Galați

Dlui Prof. Paul Păltănea,
Internat politic
Penitenciarul principal Aiud
Jud. Alba

Scumpu(l) măicuții,

Acasă am ajuns bine, puțin cam obosită la Coca la cămin m-am odihnit câteva ore. Ți-am adus cașcaval, șuncă, pesmet, zahăr, unt 2, lămâi tot 1 kg, 1 cămașă, 1 chilot, 1 prosop, 1 f(ăță) de pernă, 2 batiste, 2 perechi ciorapi (păslari îți vin?), 2 b(ucăți) săpun, pastă și jachetă de lână, medicamentele cerute; în plus 1 sticlă alcool și un f(lacon) Vigantol. Știi cum iei? Vigantolul, 7-8 picături pe zi.

Nelu e cu serviciu pe la Bujoru. Să mă aștepti pe la 1 Noiembrie. Ești sănătos? Toți ai noștri sunt bine! Măicuța ta îți dorește sănătate din tot sufletul.

Dragă Paule, am primit c.p. trimisă de la Galați și-mi pare bine că ești sănătos. Eu am fost în Ardeal și am stat o lună. Măriuca este sănătoasă și-ți dorește și ea multă sănătate. Zilele acestea aștept și numirea în învățământ. La istorie și

¹⁷ Adnotare târzie a lui Paul Păltănea: „Carte poștală de la mama mea și de la logodnica mea. Eram la data expedierii în închisoarea Aiud. Această scrisoare ca și următoarea, le-am păstrat ascunse în cozorocul unei șepci pe care am avut-o cu mine, vreme de 4 ani, până la eliberarea mea de la Canal – Capu Midia, 30 Decembrie 1952”.

geografie a fost numit un profesor de la Buzău. Însă nu vine deoarece acest post rămâne liber. Multă sănătate de la tanti și de la unchiul

Îți doresc sănătate multă dragă Paul.

Aștept răspuns.

Măicuța și Maya

Inv.nr. 34.982

7

3 XI 1948

Dna Valeria Păltănea
Pasagiul Esculap, nr.1
Galați

Dlui Prof. Paul Păltănea
Internat politic
Penitenciarul principal Aiud
Jud. Alba

Dragă Paule,

Eu sunt la Răciu de 3 zile, sunt numită la cursul elementar într-o comună la distanță de 3 km de Răciu. Mămica e sănătoasă și-ți dorește și ție la fel. Îți doresc sănătate multă.

Maya

8

6 XI 1948¹⁸

Scumpu(l) măicuții,

De la tine am plecat luni seara. Marți am fost la Răciu și de acolo am plecat miercuri. Acasă am găsit-o pe Coca căci i-a amânat cursurile. Maya aceeași fată bună cum o știi; Nelu a plăcut-o mult. Am primit de la tine o cămașă și 2 chiloți. Eu ți-am adus 3 kg slănină, cașcaval, zahăr, 3 șocolate, usturoi, pesmet. Un dos saltea, îl păstrezi că e a lui Bărlică, o pătură galbenă, 3 buc. săpun, pastă, cremă, perie, ciorapi 2 perechi, 1 cămașă, față de perină, prosop, batistă, țigări, jambiere, o bască, costum flanelă, pulover cu mâneci. C.P. de la tine din 15 oct. (1948) am primit-o. Mă bucur că ești sănătos. Dl Dr. Metaxa și Marcovici îți trimit multă sănătate. La fel și cei de

¹⁸ Adnotare târzie a lui Paul Păltănea: „Carte poștală semnată de logodnica mea, Maria Șerban, mama Valeria, și o verișoară Milica (Coca) Moldoveanu”.

sus. Eu sunt sănătoasă. Mă rog lui Dumnezeu zi și noapte să-ți dea sănătate și mie putere. Măicuța ta te dorește mult.

Sănătate și noroc mult

Coca

Inv.nr. 34.979

9

9 noiemb(rie) 1948 Aiud

Prof. P. Păltănea, K(arcera) 780

Internat politic

Penitenciarul principal Aiud

Jud. Alba

Dnei Valeria Păltănea

Pasagiul Esculap, nr.1

Galați

Scumpă măicuță și dragă Maya,

Astăzi am primit c.p. de la matala și Maya. Pentru luna viitoare poți să-mi trimiți colet poștal, dar trebuie să pui un certificat dat de Primărie că ești mama mea. Pe dec(embrie) îmi trimiți tot 6 kg, adică 5 kg slănină, ½ kg unt topit și ½ kg zahăr. Alte dulciuri nu-mi trimite; îmi cumperi o periută pentru dinți. Tot ce mi-ai trimis am primit. Îți mulțumesc pentru cele ce mi-ai trimis. Eu sunt sănătos. Nu duce nici o grijă. Zi și noapte mă rog la Dumnezeu să-ți dea sănătate și putere. Deci îmi trimiți prin poștă în jurul datei de 1 decembrie – după această dată.

Dragă Maya, mă bucură vestea că te-ai apropiat de casă. Sănătate mamei. La 26 III e ziua ta. La mulți ani dragă Maya. Sperăm că bunul Dumnezeu ne va ajuta să trecem prin acest impas și să ne reluăm viața noastră. Multă sănătate dragă Maya.

Măicuță, transmite sănătate Domnului Dr. Metaxa și celor de sus. Sănătate lui Nelu, și lui Coca îi urez spor la muncă.

Sărut mâna vă îmbrățișez cu toată dragostea

Paul

P.S. Măicuță, îi trimiți cartea poștală și Mayei.

Inv.nr. 34.976

15 Noiembrie 1948¹⁹

Dl Prof. P. Păltănea, K.780
Internat politic
Penitenciarul principal Aiud
Jud. Alba

Dnei Valeria Păltănea
Pasagiul Esculap, nr.1, Galați

Scumpă măicuță,

Astăzi am primit c.p. de la D-voastră. Eu sunt sănătos. Am primit tot ceea ce mi-ai trimis. Îți mulțumesc din suflet pentru cele ce mi-ai adus și nu voi uita niciodată marele sacrificiu ce l-ai făcut pentru mine. Zi și noapte mă rog la bunul Dumnezeu să-mi dea sănătate să-ți pot răsplăti, așa cum se cuvine, marea jertfă.

La 1 Noiembrie îmi aduci tot 6 kg – să fie grăsime mai multă, nu uita să ai actele necesare. Mă bucur că Nelu s-a apropiat de casă. (...) ²⁰ Totdeauna să-mi trimiți o c.p. pentru răspuns. Ce face Ghighi? Sănătate lui Nenea Mitică, tanti și Ghighi. Sănătate lui și lui Gelu, multă sănătate măicuță.

Dragă Maya, vestea ta m-a bucurat. Iertați-mă cu toți pentru suferința pe care ați avut și nu-ți pede curajul. (...) ²¹ Crede în Dumnezeu și la el vom găsi cu toții mângâiere.

Sănătate mamei. Sănătate unchiului și tanti Rozaliei.

Multă sănătate dragă Maya.

Mămico fă-mi o tichie de lână pentru dormit și jambierele.

Vă îmbrățișează cu toată dragostea

Sărut mâna

Paul

C.P., 1 de răspuns; plicuri nu se admit.

Inv.nr. 34.980

¹⁹ Adnotare târzie a lui Paul Păltănea: „Carte poștală expediată din închisoarea Aiud. Ștersăturile sunt ale cenzurii”.

²⁰ Text cenzurat de către ofițerul politic.

²¹ Idem.

11

Aiud, 10 Decembrie 1948²²

Dl Prof. P. Păltănea, K.780
Internat politic
Penitenciarul principal Aiud
Jud. Alba

Dnei Valeria Păltănea
Pasagiul Esculap, nr.1
Galați

Scumpă Măicuță și Maya,

Am primit coletul trimis în bună stare și c.p.. Îți mulțumesc din suflet pentru celșe trimise. Dacă mai ai posibilitate la 2 ianuarie îmi faci un colet tot cu 6 kg slănină, unt topit, usturoi, ciorapi de lână, săpun, 3 c.p. și 100 gr. Tutun II vărsat în pungă și foiță, certificat și 10 lei. Eu sunt sănătos.

Scumpă Măicuță și Maya, poate 1949 va fi mai bun cu noi; credeți în bunul Dumnezeu căci la El este nădejdea. În ziua Sfântă a Nașterii Domnului rugați-vă și pentru mine.

Mă bucur că tanti Rozalia și Nelu sunt la noi. Unchiul Octav e la Barcea? Sănătate lui Paulică și Gelu și celor de sus. Ghighi a rămas la Galați? Pantofii și hainele mă țin. De palton n-am nevoie. Multă sănătate tanti Rozaliei, Nelu și Coca.

Scumpă Măicuță și dragă Maya, vă doresc sănătate.

La 31 a.c. aprinde și pentru mine o lumânare la mormântul Anetei. Vă doresc la toți sărbători fericite și „La mulți ani!”.

Sărut mâna, Paul

Inv.nr. 34.981

12

10 decembrie 1948²³

Deț(inut) Drept Comun, K. 697
Popescu D. Emilian
Penitenciarul principal Aiud

Dnei V. Păltănea
Str. Pas. Esculap, nr.1
Galați

Scumpii mei și dragălașă mamă!

Aflați că sunt bine, m-au bucurat cele primite – scriindu-vă că mă aflu sănătos, ceiace vă doresc la toți în special lui Paulică și Gelu. Am scris unui avocat,

²² Adnotare târzie a lui Paul Păltănea: „Ultima carte poștală expediată din închisoarea Aiud. La 15 decembrie 1948 am fost transferat la Ocnele Mari”.

²³ Adnotare târzie a lui Paul Păltănea: „Carte poștală trimisă de un deținut de drept comun, care lucra la administrația închisorii Aiud, mamei mele cerându-i lucruri în numele meu, bineînțeles fără știrea mea. Nu a avut noroc, căci în scrisoarea mea, tot din 10 decembrie 1948, precizam să nu-mi trimită lucruri de îmbrăcăminte, pe care de altfel le ceruse acest deținut”.

rudă și bun prieten, să se ocupe de proces, care, anticipat, mi-a promis că va face toate demersurile să fiu liber precis în februarie cel mai târziu.

Rog trimite-mi paltonul și un colet cu alimente putând primi oricât, fiind deținut de drept comun, să nu fie conserve și miere de albine; 4 kg slănină, 3 kg salam uscat, pâine prăjită, unt și ceea ce veți crede, până la 30kg, și paltonul, o cămașă lungă, un indispensabil, un pulover cu mâneci și 400 țigări, 3 caiete dictando, fiindu-mi necesare; trimite 1000 lei

Scumpă maică te îmbrățișez.

Sărut mâna, Paul

Inv.nr. 34.977

13

1 ianuarie 1949, Ocnele Mari

DI Prof. Paul Păltănea, K. 269
Internat politic
Penitenciaru Ocnele Mari – Lagăr
Jud. Vâlcea

Dnei Valeria Păltănea
Pasagiul Esculap, nr.1
Galați

Scumpă Măicuță și Maya,

Eu sunt de la 15-XII aici și sunt sănătos. Trimiteți-mi 3 kg. alimente (2 kg. slănină, ½ unt și ½ untură cu jumări, usturoi) și 400 țigări *Naționale*. Totodată trimite prin mandat 200 lei, iar în colet pune 20 lei pentru taxă. Scrie-mi imediat și atașează și o c.p. Trimite și niște untură de pește și polivitamine 20 de pilule. Și săpun și pastă de dinți și un inventar la cele din colet.

La mulți ani și sănătate tuturor!

Sărut mâna, Paul

Inv.nr. 34.986

14

8 Februarie 1949, Ocnele Mari

DI Prof. Paul Păltănea, K. 269
Internat politic
Penit(enciarul) Ocnele Mari
Jud. Vâlcea

Dnei Valeria Păltănea
Pasagiul Esculap, nr.1
Galați

Scumpă Măicuță și Maya,

Am primit coletul în bune condițiuni și c.p. și banii de care m-am bucurat. Eu sunt perfect sănătos. Dacă mai ai posibilități trimite-mi și pe luna Februarie un

colet de 3 kg – 2 kg slănină și 1 unt - și în plus 10 buc. usturoi, 15 cepe mari și 15 mere mari.

Ca medicamente trimite-mi untură de pește, vaccin antitific²⁴ și T.A.B.²⁵, vitamine, sulfamide, vată 100 gr. Puse într-o traistă și 2 feșe pansament, săpun, pieptene, pastă de bărbierit, spirt, picături Davila, cremă, șireturi, ață, un costum flanelă și ciorapi.. Țigările mi-au folosit, trimite-mi tot atât 20 pac(hete). La 25 Februarie pune-mi alt colet. Tot 3 kg. (slănină și unt) aceeași cantitate și țigări. În colet pui o c.p.. Pentru medicamente îți scriu în c.p. de pe Martie. Ce mai e pe acasă? De la Maya mai ai vești? Vă doresc la toți multă sănătate.

Sărut mâna,

Paul

P.S. Pe corespondență și colet pui numărul de carceră. Paul

Inv.nr. 34.987

15

3 III 1949, Ocnele Mari

DI Prof. Paul Păltănea, K. 269

Internat politic

Penit(enciarul) Ocnele Mari

Jud. Vâlcea

Dnei Valeria Păltănea

Pasagiul Esculap, nr.1

Galați

Scumpă Măicuță și Maya,

Am primit c.p. și cele două colete pt care îți mulțumesc. Dacă mai poți face față atâtor necazuri, mai trimite-mi la 26.III., un colet (de) 3kg – slănină, unt într-o cutie de tablă, câteva mere și calciu, D.D.T., 1 kg sirop concentrat de casă, cremă, șireturi, pastă, lapte condensat. De untură de pește nu mai am nevoie. Eu mă simt bine. Sunt perfect sănătos.

Draga Maya se împlinește un an de când bunul Dumnezeu ne-a binecuvântat prietenia noastră. Regret că te-am făcut să suferi atât, dar încrede-te în Dumnezeu și vom scăpa și din aceste suferințe. Îți mulțumesc și pentru cele trimise. Mulțumesc și lui Gelu. Lui Paulică îi doresc sănătate și reîntoarcerea tatălui acasă. Condoleanțe

²⁴ Vaccin împotriva febrei tifoide.

²⁵ Medicamente antiinflamatoare nesteroidiene și antireumatice.

d(omnu)lui Doctor. Felicitări lui Ghighi și sănătate celor de sus. De bocanci nu am nevoie. Dacă ai bani trimite-mi încă 500 lei. Unchiul de la Tecuci cu postul [...]²⁶

Multă sănătate mamei din Ardeal. Trimite și 20 pac(hete) de țigări.

Vă doresc sănătate și vă îmbrățișez

Sărut mâna, Paul

Inv.nr. 34.983

16

București, 9 III 1949²⁷

Tanti dragă,

Niciodată Paul nu uită ca în ziua de azi să nu-ți facă urările cuvenite. Astăzi când el este departe, când libertatea-i îngrădită, când doar gândurile lui pot ajunge până la mata – astăzi când sufletul ți-e învăluit de durere, când se pare că toate necazurile din lume s-au adunat să te întunece – Astăzi, tanti dragă, mai mult ca ori când aș dori să rup din pomul vieții – rămurelele bucuriei – să le fac mănunchi și să ți le trimit peste depărtări – aș vrea ca din nou voia bună și zâmbetul mulțumirii să-ți însenineze fața. Aș vrea ca mâinile matala darnice, să îmbrățișeze cât mai curând umerii – tineri și apăsați de grele încercări ai lui Paul.

Coca

Inv.nr. 35.023

17

5 IV 1949, Ocnele Mari

DI Păltănea Paul
Internat politic
Penit(enciarul) Ocnele Mari
Jud. Vâlcea

Dnei Valeria Păltănea
Pasagiul Esculap, nr.1
Galați

Scumpă Măicuță și Maya,

Iartă-mă că am uitat să te felicit de ziua Dumitale, dar eu nu te-am uitat. Am primit c. P. și coletul cu tot ce mi-ai trimis pentru care îți mulțumesc. Eu sunt perfect sănătos. Dacă mai ai posibilitatea la 26. IV. expediază-mi un colet (de) 3 kg, 2 kg slănină afumată, 1 kg unt topit, cozonac, ouă roșii, ceapă, usturoi, mere, vitamina C,

²⁶ Text cenzurat de către ofițerul politic.

²⁷ Adnotare târzie a lui Paul Păltănea: „Scrisoare adresată de verișoara mea Milica Moldoveanu mamei mele. Era atunci studentă la București”.

sulfamide, calciu, spirt, pastă, săpun, ață, o traistă mare de sfoară pentru bagaj, bască, tocuri de cauciuc nr. 13 cu cuie, pantaloni scurți de doc, papuci, 1 kg lapte praf, sirop, ciorapi, batiste, 30 pac. țigări.

Unchiul Octav a venit de la Tecuci? Cei de sus ce fac?

Nu știu dacă de Sfintele Paști voi fi acasă. În noaptea Sfintă a Învierii rugați-vă și pentru mine. Bunul Dumnezeu să vă întărească să puteți suporta toate greutățile.

Dragă Maya și Măicuță vă doresc multă sănătate.

Mamei și mătușii Rozalia de asemenea.

Nu uita să-mi trimiți plasă pentru bagaj și o C. P.

Sărbători fericite!

Vă îmbrățișez cu toată dragostea, Paul

Inv.nr. 34.983

18

8 Mai 1949,
Ocnele Mari

DI Prof. Paul Păltănea, K. 269
Internat politic
Penit(enciarul) Ocnele Mari
Jud. Vâlcea

Dnei Valeria Păltănea
Pasagiul Esculap, nr.1
Galați

Scumpă Măicuță și Maya,

Am primit cele 2 colete cu tot ce mi-ai trimes și c.p. pentru care îți mulțumesc din suflet. Eu sunt perfect sănătos. La 27 mai expediază-mi, dacă mai ai posibilitatea, un colet de 3 kg, slănină și unt – sirop, puțină halva și dulciuri, țigări, pastă de dinți săpun față, cremă Niveea, toate într-un singur pachet.

Lui Ghighi îi urez de ziua numelui și nasterii, ani mulți fericiti. Felicitări Dlui Dr. Malaxa de ziua numelui. Lucrurile mele și cărțile de la Buc(urești) le-ai luat? Cumpără-mi te rog, dar nu-mi trimite aci, revista „Studii” nr. III, IV 1948, I 1949 și următoarele.

Scumpă Măicuță și Maya, se împlinește un an de când sufletul nostru s-a îmbrăcat cu haina suferinței și a durerii; nădăjduiți în bunătatea lui Dumnezeu și poate va veni și ziua revederii.

Dragă măicuță și Maya vă doresc multă sănătate. De asemenea Mariei, mătușii Rozalia și unchiului Octav la fel. Sănătate lui Gelu, Paulică, familiei Maxim, Bărlica Nelu și Coca.

Sărut mâna, Paul

Inv.nr. 34.975

19

Ocnele Mari, 3 iunie 1949

Dl Păltănea Paul K. 269
Internat politic
Penit(enciarul) Ocnele Mari
Jud. Vâlcea

Dnei Valeria Păltănea
Pasagiul Esculap, nr.1
Galați

Scumpă Măicuță și Maya,

Am primit c.p. și coletul cu tot ce mi-ai trimis. Eu sunt sănătos. M-a supărat câțva timp reumatismul ca și anul trecut. De aceea te rog dacă mai ai posibilități trimite-mi cum primești c.p. un colet cu 50 pastile Kerosal, calciu, vitamine, 2 kg, praf lapte, pesmet, miere cu salicilat ½ kg, cu rețeta pe sticlă, spirt, un borcan cu muștar cremă. Iar la 27. iunie coletul cu cele 3 kg, 2 slănină, 1 unt proaspăt, praf lapte, calciu, pesmet de cozonac, țigări și 1 kg miere cu salicilat cu rețeta.

Deci ai fost bolnavă? Cum te împaci cu serviciul? Maya ce face? E sănătoasă? Vă urez vacanță plăcută.

Scumpă Măicuță și Maya, nădăjduiți și rugați-vă la bunul Dumnezeu căci se pare că revederea se apropie. Dacă poți interesează-te la Inspectoratul de Siguranță de situația mea. Multă sănătate Mamei și Mayei, unchiului Octav, mătușei Rozalia. Sănătate celor de sus.

Multă sănătate măicuță!

Sărut mâna

Vă îmbrățișează, Paul


P.S. La primul colet pune-mi și niște țigări

Inv.nr. 34.985

CNSAS
Dirrecția Cercetare,
Expoziții, Publicații

Nr. adresei D. G. S. P.
cu care a fost înaintat _____

Internat la 15.11.1950
Pedeapsa expiră la 15.11.



Nr. _____
Loc de fotografie _____

Numele și prenumele Păltănea P. Paul
Adresa actuală Salici, Str. Pășanii S. cului 121
Profesiunea actuală Problema de muncă

I. Date de stare civilă:

Născut la _____ anul 1924 luna febr. ziua 15
în comuna Bruceni județul Mov. țara România
Căsătorit cu _____ copii (fete, băieți) _____
Fiul lui Natural și al Natural de profesie meșteșug
Domiciliat în Salici, Pășanii S. cului 121
Cetățenia Română Naționalitatea Română origina socială M. C. Burghes
Studii Încercare în literatură
Situația militară Încercare în literatură

II. Date cu caracter informativ:

Domiciliu anterior Bruceni, comunitate a Str. Pășanii S. cului

Starea materială în prezent _____

În trecut _____

Expropiat - naționalizat (ce și unde) _____

Apartenență politică în trecut și în prezent Simpatizant comunist

Condamnări suferite Încercare în literatură

Funcțiuni ocupate (când și unde) Încercare în literatură

Ce limbi cunoaște: limba maternă Română alte limbi Franceză, Engleză

Paul Păltănea, fișă din dosarul de deținut politic (Arhivă CNSAS)

20

5 ianuarie 1950, Ocnele Mari²⁸

DI Păltănea Paul K. 269
 Internat politic
 Penit(enciarul)Ocnele Mari
 Jud. Vâlcea

Dnei Valeria Păltănea
 Pas. Esculap, nr.1
 Galați

Scumpă Măicuță și Maya

La mulți ani! 1950 să vă aducă mulțumire sufletească și reevederea dorită. Trimite-mi, în limita posibilităților, un pachet cu îmbrăcăminte, bocanci cu talpă dublă și blacheuri, 2 perechi ciorapi lână și 2 bumbac, 2 cămăși de finet cu mânecă lungă, 2 genunchiere, ață albă și neagră mosor mare și bobine pentru țesut ciorapi, un ghem lână pentru țesut, un metru americană, un penson mare pentru bărbierit, un pluș, talpă cauciuc, cuie lemn și tocure, cremă unsoare pentru bocanci 2 cutii.

Mayei toată dragostea și sănătatea. Mamei la fel.

Măicuță îți doresc multă sănătate. Aceleși urări celor dragi. Eu sunt sănătos.

Vă sărut, Paul

Inv.nr. 34.988

21

Capul Midia, 15 noiembrie 1951²⁹

DI Păltănea Paul
 Căsuța Poștală nr.16
 Of. Constanța

Dnei Valeria Păltănea
 Pas(ajul) Esculap, nr.1
 Galați

Dragă Măicuță și Maya,

Eu sunt sănătos și am primit cele trimise, dar mai am nevoie de alte lucruri dacă mai ai posibilitate astfel: o pereche de pantaloni de postav cu bazoane la genunchi și spate, bluză bleumarin căptușită cu monton, o manta de ploaie cu glugă, o salopetă de doc – bluză și pantaloni, încă o cămașă de finet și o pijama, chiloți, o

²⁸ Adnotare târzie a lui Paul Păltănea: „Ultima carte poștală expediată din închisoarea Ocnele Mari. După această dată s-a suspendat dreptul la corespondență”.

²⁹ Adnotare târzie a lui Paul Păltănea: „Prima carte poștală expediată de la Canal – Capul Midia. Eram aici de la 15 Decembrie 1950”.

pereche izmene de monton, un brâu lung și lat, genunchiere de lână, fular, căciulă, 2 h, pantaloni scurți de doc, 2 perechi ciorapi bumbac, 2 perechi obiele monton, cizme cauciuc pentru noroi, opinci sau sandale pentru vară, pingele, placheuri, tecsuri³⁰, 3 prosoape, 2 batiste, 3 cutii cremă neagră nr. 3, 3 cutii unsoare, o perie aspră pentru noroi, perie de haine, periuță de dinți, periuță pentru cremă, săpun față, rufe și ras, 4 tuburi pastă de dinți, lame ras 10 buc., aparat de bărbierit, oglindă, pământuf, un passe-montagne³¹, papuci de casă, o pătură, șireturi de curele, petece de ștofă, 1 m americană, curea, lână pentru țesut, testea de ace, potcoave, vaselină pentru mână, hârtie igienică. Toate acestea le așezi într-un geamantan mare de lemn cu lacăt. Poate găsești și niște untură de pește.

Maya are de la mine toată libertatea.

Dragă Măicuță, îți doresc multă sănătate și mulțumesc pentru cele trimise.

Sănătate la cei dragi! Vitamine.

Sărut mâna,

Paul

Inv.nr. 34.989

22

23 Octombrie 1952

Dl Păltănea Paul
Căsuța Poștală nr.16
Of. Constanța

Dnei Valeria Păltănea
Pasajul Esculap, nr.1
Galați

Scumpă Măicuță și Maya,

Eu sunt sănătos și am nevoie de o serie de obiecte de îmbrăcăminte: 3 cămăși, 3 izmene, 3 chiloți, o haină, un pantalon gros, bocanci nr. 46, talpă pingele-2 perechi, plachiuri, potcoave, tecsuri, 2 prosoape, batiste, ciorapi de lână și bumbac, un trening bleumarin-costum complet, costume flanelă, cizme cauciuc nr. 46, săpun rufe 2 kg, săpun față 5 buc., pastă de dinți 5 tuburi, săpun ras, obiele, cojoc lung trei sferturi și cu mâneci și guler, mănuși de cojoc îmbrăcate cu pânză, manta de ploaie, medicamente: sulfamidă, vitamine, untură pește, aspirină, pansament, vată, pastile contra diaree, calciu amestecat cu zahăr, praf de lapte și ouă, sirop tonic.

³⁰ Tecsuri = cuie mici de metal pentru fixarea pingelor sau a tocurilor încălțăminte.

³¹ Passe-montagne = căciulă (cagulă) care lasă descoperiți nasul și ochii.

Pachetul cu îmbrăcăminte îl expediezi până la 15 noiembrie. Am dreptul și la pachet cu alimente. Îmi pui alimente consistente și țigări.

La 21 Noiembrie, poți veni la vorbitor cu autorizație pentru zona de frontieră de la miliție; îmi aduci alimente și țigări și fructe.

Sărut mâna,

Paul

Aștept răspuns.

Sărutări Mayei

Inv.nr. 34.990

23

Mâneciu-Ungureni, 16 martie 1956

Scrisoarea ta Paule îmi fu o revelație și o mare doză de entuziasm îmi aduse. Care va să zică, sufletul tău tânăr, îngrijorat, pipăie și cumpănește ziua de mâine a Neamului nostru!

Nu uita, ți-am mai spus: oricâte neguri ar oboi Soarele, a-l desființa nu sunt volnice. E adevărat, lumea a ajuns, în majoritate, să alerge după „*panem et circuses*”.

Copilăretul pare alunecat spre nulitate; gingășia și copilăria par a se fi scofârșit. Ca niște solzi pare a se fi așezat pe anișorii aiștea diafani, colbul spoitului. Minerva pare a fi fost prăvălită din jilțul ei de lumină, iar în locul ei ridicate în huiete, pumnul și laba și bicicleta! *Pullulans juvenus evohe!*

Până și trandafirul feminin, pudicitia³², se întunecă treptat, treptat.

Dar, nu te îndoi de sănătatea morală a Neamului nostru. Aiaștă gălăgie exterioară n-a atins fibra tainică, transcendentă, a Ființii lui morale; pojghița n-are trăinicie.

Ce vrei? Din sarica³³ geto-dacă am sărit în sky! Ne trudim să „băiețim” fetele; am băgat sfiiciunea fetei în cizme și le-am încins cu centilon; le-am trântit șapca pe cosițele cosânzenice și le-am urcat pe locomotive. Le-am „egalat” cu bărbații până vom ajunge „unisenzuali”.

Naiba-i! Măreția și eternitatea morală a Neamului nu este pe dinafară.

Măreția și eternitatea oceanului n-o alcătuiesc frământările de la suprafața apelor, ci „ima vada”³⁴ adâncurilor insondabile și imutabile.

Acolo, grăiește și hotărăște sângele. Aiasta nu se tulbură de huietul de la

³² Pudicitia = virtute, pudoare.

³³ Lazăr Șăineanu, *op. cit.*, p. 567, sarică = haină lăptoasă a mocanilor și muntenilor.

³⁴ Ima vada = obscur.

suprafață. Pleava, ridicată de vânt, poate luci câteva clipe în Soare. Dar, Vântul alinându-se, pleava cade în târnă și se pierde.

„Unde ni sânt visătorii”? lui Vlahuță. O să-i vezi răsărind ca Parsifal³⁵, doborând Capua.

Vor răsări din văi, din ponoare, strălucind în armura istorică a Neamului.

Sudoarea și promiscuitatea, din sporturi și danțuri, se vor zbici³⁶ la prima suflare a Zefirilor.

Râmâi credincios studiilor tale istorice.

Cu sănătate,

Mătușa Susana.

Rândurile aistea sunt răspuns la scrisoarea ta, după filmul „Viața lui G. Verdi”.

Uitată într-o carte, dădai acum abia de dânsa. Primește-o în aceeași prospețime, ca și când ai fi citit-o imediat, atunci.

Pe aici, încă iarnă grea și îndârjită.

Dragă Valerico, Paul și Jana,

Fiindcă a scris Nenea Nițică³⁷, adaug și eu 2-3 cuvinte. Iarna grea și lungă ne-a obosit, nu se mai isprăvește, parca ar fi la Bobotează.

Noi, singurei, cu necazurile noastre. Eu mai mult bolnavă.

Vă îmbrățișez pe toți trei.

Milica.

Inv.nr. 34.991

24

f.d.³⁸

Dragă Paul,

O scurtă etapă din lupta mea împotriva necazurilor am trecut-o la Galați, între 20 și 24 oct(ombrie), și mi-a prilejuit o greșeală față de mata personal și față de familie. Cer prin scrisoarea de față cuvenită iertare și încerc o slabă lămurire.

³⁵ Parsifal - erou legendar, cel care a găsit Sfântul Graal. Simbolizează drama omului silit să aleagă între realitate și ideal.

³⁶ A se zbici = a se usca.

³⁷ Nenea Nițică era Ion Tohăneanu.

³⁸ Arhiva C.N.S.A.S., dos. de anchetă penală 3356/30.05.1964, vol. I, P.015659, f. 159, 161(f-v), 197-198, scrisoare primită de Paul Păltănea, în cursul anului 1956, de la Mihail Ioan, profesor de matematică la Liceul *Vasile Alecsandri* din Galați. Această scrisoare a fost folosită în cadrul anchetei penale a lui Paul Păltănea, în 5 aprilie 1959.

Ar fi fost firesc să vin să văd, deoarece eu așa consider natura legăturilor între ale sufletului, și pentru aceasta, greu ași admite încercări de lămurire fără numai cerere adâncă de iertare pentru un păcat atât de mare și de greu.

Temelia lumii acesteia o constituie familia și legăturile de adâncă dragoste între familii (nu e vorba de superficial-ușurătăți de plăcută trecere a timpului – când n-ai ce face în el altcum – ai da firească bucurie a cunoașterii bine între ele). Iară eu, cel care o spun, nu arăt a mă purta precum mi-e vorba...

M-am mulțumit să vii mata, singur sau cu familia, întrucât îmi spune bătrâna voastră mamă că a întrebat deasemeni despre mine, într-o trecere pe la noi de la niște injecții. Am socotit că ai avut intenția să vii și că, aflând de la doamna care a întâlnit pe bătrânul nostru în Piață, o vei face știind că sunt în localitate.

S-a dovedit că prost am socotit și cred că sfânt este să nu lași socoteala capului stăpână pe harul inimii, precum nici invers. Cine biruie focul inimii cu răceala capului și în același timp dă acestuia destulă căldură care să oprească înghețarea definitivă, a găsit condiția adâncă de echilibru al vieții și, întru aceasta, firește mai ușor de făcut.

Am socotit ca o datorie a mea să mărturisesc o greșală, care, în același chip redusă, dar în înprejurări mai gingașe, duce la catastrofă în legăturile dintre semeni care fac temelia lumii acesteia – temelia creștină: iubește pe aproapele tău, ca pe tine însuși.

Ți-am trimis prin P.N.³⁹, cu care m-am întâlnit înainte de a veni la Galați, vorbă de amărăciuni cu privire la aceeași temelie. Nu știu dacă el a prins esența lucrurilor despre care vorbeam și nici dacă ți-a transmis vorba, într-adevăr haină, a acestor amărăciuni.

De aceea ți-am trimis scris acum pentru a pune lumină deplină în cele ce ți-am trimis prin el și pentru a încerca să-mi ridic o piatră de pe inimă, anume: grija că motivul pentru care n-ai venit să mă vezi ar putea să fie tocmai această lipsă de lumină și, prin urmare, lipsă de motiv.

Sper că vei prețui real această mărturisire a mea, așa cum știu că o poate face sufletul și rațiunea îndelaolaltă, într-un om pe care-l știu în deplinătatea condițiilor de omenie între aceste două izvoare de lumină în ființa noastră.

Fie ca sărbătoarea pe care o cunoști să-ți dăruiască frângerii de lumină și înțelepciunea celui ce ți-o prilejuiește, ca să capeți prin ele puteri de Apostol, de care are atâta nevoie Neamul nostru și de care este atât de vitregit.

Cu dragoste și prețuire,
(Mihail Ioan)

³⁹ *Ibidem*, f. 162v, inițialele N.P. sunt ale lui Nour Petre, acuzat și el de legionarism.

6 iunie 1956⁴⁰

Stimate Domnule Profesor,

Am aflat astăzi – de la Petrică – vești ce-au răscolit dureri sufletești pe care poate doftorul nevăzut al vieții așternuse alean și vindecare.

Nu lesne și fără greutate, ași putea renunța la ceea ce latinul numește îndeobște *amicitia* D-voastră. Dar am aflat – de la același vestitor – că am fost situate într-o mare dilemă. În sensul că *prietenia* D-voastră coordonată, generată de viața mea de familie. Trebuie să spun că față de veștile primite, eu am toată rezerva, în sensul că le-am primit cu nota de subiectivism, pe care o adaugă fie ce o mom faptelor pe care le trăiește și apoi pe cale orală sau scrisă le transmite celor apropiați.

Din cele spuse mă opresc mai îndeaproape asupra unui fapt, și anume acela că, viața mea de familie ar depinde de coexistența cotidiană, cu maică mea, și că lipsind această viețuire zilnică, eu ași fi un om nemulțumit și cu o căsnicie ideală.

Doresc să vă spun că nu am primit de la natură acea putere de a scruta viitorul, ca să pot ști, cum ar fi fost viața mea de familie, lipsită de prezența zilnică a mamei mele, în schimb toată rațiunea și sufletul meu este înlănțuită de idea că oricine s-ar întâmpla, nu pot pleca din casa mamei mele și nici nu o pot trimite – ca să nu folosesc termenul alunga – într-altă parte.

La prima vedere s-ar părea că cei ce gândesc astfel – să mă despart de maica mea – au dreptate; dacă însă s-ar strădui puțin să cerceteze viața de strădanie, de grijă neostoită pentru singurul ei copil, de continuu sacrificiu și renunțare, pentru rostul lui în viață, ar gândi poate altfel.

Părăsind-o tocmai acum, nu ași fi oare un trădător de ultimă speță?

Cred că da. Ori dascălii mei – printre care vă scototesc și pe Dvoastră – m-au învățat să nu trădez.

De altfel lucrurile cred că nu stau chia așa cum le „povestește” lumea, care a reușit să pună multe zorzoane unui fapt mult prea obișnuit. M-am grăbit să vă scriu Dvoastră nu din teamă, că n-ați mai avea pentru mine aceeași consoderație, ci din stima și respectul ce îl am pentru Dvoastră Domnule Profesor.

Cât privește pe ceilalți, le răspund cu o înțelepciune populară: „gura lumii doar pământul o astupă”.

Sărutări de mâini Doamnei!

Cu deosebită afecțiune și prietenie!

Paul

⁴⁰ *Ibidem*, f. 201, 204.

4 iulie 1956⁴¹

Stimate Domnule Profesor,

Mă grăbesc să vă răspund, spre a creea puțină creșterii în noi a liniștii sufletești pe care o doriți Dvoastră, iar pentru mine din nevoia unei continuei destăinuiți către un liman al înțelegerii omenești.

Rândurile Dvoastră m-au emoționat în chip deosebit, dar nu eu sunt chemat să “iert”. Nu am ajuns la acel stadiu mult prea înaintat a echilibrului sufletesc și nici nu cunosc ăntru totul virtutea creștină. Așadar, nu am pentru ce să vă iert.

Situația nelămurită ce a existat între Dvoastră și mine, nesiguranțele și numeroasele dibuieli în necunoscut, se datoresc într-o mare măsură împrejurărilor, care prin firea lor și a vremurilor, au ținut marama neagră de durere.

De aceea, înainte de a vă face multe mărturisiri de credință, doresc să vă dau Domnule Profesor unele explicațiuni, pentru a limpezi pe deplin, cred eu, unele stări de nesiguranță.

Precum știți prae bine, am aflat că sunteți în Galați, dar am avut impresia că aveți să stați mai multă vreme, și cum eram foarte ocupat și cu editarea uni mic studiu de istorie, pe care l-am trimis la București pentru publicare (Dumnezeu știe de va cunoaște minunea lui Gutenberg), la care s-a adăugat și necazul pe care-l am cu ochii, am întârziat să vin la Dvoastră.

De altfel, eu cum am aflat lucrurile spuse de P.N., v-am scri o scrisoare pe care nu v-am expediat-o, deoarece nu știam adresa Dvoastră; o voi alătura însă epistolei de acum, spre a vă încredința că nu am evitat o convorbire cu Dvoastră, ci dinpotrivă chiar am dorit-o.

Dar acum, revenind la fondul scrisorii mele, vă mărturisesc Domnule Profesor că eu sunt întru totul de acord cu convingerile Dvoastră. Cu adevărat, familia este temelia vieții, preceptele morale creștina ce formează dintru început esența familiei, adică pentru cei ce o înțeleg, aleasă și adâncă liniște.

Dar eu, dintru începuturile tinereții mele, pășisem pe acest drum și cu toate furtunile ce s-au abătut asupra mea am rămas credincios acestui principiu, deși poate unele legi de echilibru social mă obligau să nu mă reîntorc cu atâta grabă către drumul căsnicieii.

Am pornit cu toată încrederea pe calea aceasta atât de spinoasă, dar plină de frumuseți alese, cu toată sinceritatea și fără de nici un fel de ascunzișuri.

⁴¹ *Ibidem*, f. 202-203.

În pragul Aulei vieții începută acum trei ani, am lepădat de pe mine haina oricărei necurătenii și am pășit în casă cu hotărârea de a rămâne pentru toată vremea întru totul curat.

Dar cum nu toți oamenii au aceeași istorie a vieții și faptelor, mi-au scornit lucruri care nu sunt întru nimic adevarate. Nu știu Domnule Profesor în ce măsură mă credeți sincer, dar vă mărturisesc că din cele aflate și de Dvoastră în legătură cu a treia persoană, nu este nimic adevărat.

Este doar o înțelegere greșită a unor relații de colegi și nimic mai mult. Iar cât privește celelalte stări nenormale din casa noastră, eu mi-am făcut datoria, și anume să găsesc făgașul liniștit al vieții noastre, în care să trăim toți tre – mama Jeana și eu – într-o perfectă armonie. Nu am fost ascultat.

Vă întreb atunci care este vina mea?

Îmi veți răspunde poate, așa cum îmi spun mulți: mai încearcă Paul!

Domnule Profesor, deși nu am profesat, am totuși intuiția dascălului, care își dă seama că la un moment dat totul este în zadar și cu cât se va lungi în timp această situație, cu atât va fi mai greu de rezolvat.

Probabil că și Dvoastră, ca și mulți alții mă veți socoti vinovat, cu singura diferență că Dvoastră îmi veți fi cunoscut, iar pe ceilalți mulți nu-i cunosc. Cred că „prietenii” mă renegă și mă desconsideră, dar nu știu care sunt aceia, și de sunt de ce nu au oare curajul să-mi spună în față.

Eu mi-am făcut datoria și am mărturisit frământările mele sufletești.

Pe lângă acestea poate mai sunt multe de spus, dar mărturisindu-le și pe acestea alunec către o pantă a discuțiilor cu totul neplăcute mie.

Sper că aceste rânduri vor aduce unele lămuriri atât de dorite de Dvoastră.

Cu aceeași afecțiune!

Paul

27

15.07.1956⁴²

Dragă Paul,

Împrejurările în care mă găsesc în această perioadă grea de vreme pentru mine, nu-mi îngăduiesc să fac altceva decât ce-mi poruncesc ele. Scriu astăzi pentru că este ziua a 7-a, în care numai în cazul unor mari vitregii sau nevoi, las împrejurările stăpâne pe mine.

Am străbătut filoanele sufletului pe care mi l-ai trimis, așa cum o face adierea binefăcătoare într-o mare zăpăcială. Așa te așteptam, precum un vânt. Nu

⁴² *Ibidem*, f.199-200.

lămuririle erau atât de dorite de mine. Dorința mea arzătoare ține mai mult de străfundurile ființei decât de suprafața ei. Ceeace o leagă de vrednicie, de răstimpul de pregătire pentru intrarea în veșnicie; deși, fără această pregătire nu poate fi vorba de cealaltă. Nu mă împinde să-ți provoc o coborâre în străfundurile sufletului. Aceasta ar fi semnat a socoteală, și socoteala este apanagiul capului. Iar numai capul rămâne ce-l arată imaginea lui de după moarte: tivdă.

Omul trebuie să rămână numai ceeace a vrut Creatorul său cu el: parte din veșnicie, venită aici să stăpânească și să conducă vremelnicia. De aceea a luat lut și, după ce l-a dat formă de armonie și frumusețe, a suflat asupra lui, dându-I Duh și asemănare cu El, ca să revină de unde a fost trimis...

De aceea iubesc cu atâta putere echilibrul, armonia, dependența funcțională dintre rațiune și suflet.

De aceea unde naște vreo dorință mare pentru mine, asupra celor de care sunt legat printr-o dragoste mai mare decât aceea pe care o am pentru orice muritor, acolo este întâi sufletul și apoi rațiunea. Pentru că mi se pare mie că sufletul este temelia edificiului ființei omenești și deci, ca orice edificiu, rezistă sau nu, marilor cutremure, după cum are sau nu fundament sănătos, solid.

Te rog, încearcă să vezi prin rațiune, sau cu acești ochi ai sufletului pe care i-am simțit mângâindu-mi-l pe al meu, așa cum l-ai trimis. Încearcă să vezi adevărata mea mare dorință. Ea nu poartă nici asupra mătă sigur, nici asupra mea sigur; nici măcar asupra noastră amândurora.

Fiecare din noi își poate croi făgaș în vremelnicie. Cred însă că acest făgaș trebuie să fie și drum de intrare în veșnicie. Căci: ce-i va folosi omului dacă-și va tinge toate comorile pământului și toți laurii lumii acesteia, dacă-și va pierde sufletul?

Numai sufletul croiește drum de intrare în veșnicie și numai înăuntru comunității de aspirații întru ale veșniciei: Neamul.

Poate n-am reușit să arăt această mare a mea dorință, așa cum există ea, cum mă frământă, așa cum mă înspăimântă în perspective celor ce se află împrejurul meu.

De aceia te rog să te opui definitiv asupra celor pe care nu le-am exprimat cu destulă exactitate, căci aceasta se datorește poate marei călduri ce a dezvoltat-o amintirea lor.

Cu dragoste și prietenie!

Multă sănătate doamnelor!

s.s. Mihail Ion

Galați, 31 dec(embrie) 1956

Neica Nițică și Tanti Silvia,

Cer iarăși îngăduință pentru neglijența mea de a nu vă fi scris timp de aproape două luni. Am și eu destulă vină, dar de multe ori nu am găsit în mine starea sufletească deosebită pentru a vă putea scrie.

În momentul plecării mele la Călimănești, gândeam că viața liniștită pe care aveam s-o duc pe malul Oltului îmi va ajuta pentru a mă putea redresa sufletește. Dar nu am reușit să fac acest lucru, și am impresia că procesul de destrămare sufletească s-a accentuat.

Astăzi însă, deși nu am mai cunoscut nicio bucurie, vă scriu căci găsesc în mine bucuria clipelor de acum 4 ani. La ora aceasta la care vă scriu călătoream de multă vreme spre casă, mă gândeam cu multă bucurie la clipa revederii cu cei pe care îi lăsasem cu ani în urmă.

Dar nu m-am gândit cătuși de puțin în acele clipe că anii ce aveau să vină nu vor purta pe aripile lor argintii decât o singură bucurie: întâlnirea cu Măicuța mea.

Și din primele zile, și aci în lumea aceasta ca și în bună parte în cea din care venisem, a trebuit să întâlnesc nu oameni, ci ființe schilodite, cu sufletul frânt.

Mă întorceam la viață, Neică Nițică, cu mult entuziasm, cu dorința vie de a reface ceea ce răutatea altora îmi distruseseră.

Dar mâinile mele întinse către ajutorință n-au fost prinse de nimeni.

Și totuși nu am disperat; am căutat să găsesc aiurea meșteșugarul ales ce avea să-mi ajute. Dar am greșit, căci nu te-am ascultat, am ales numai cu sufletul, nu și cu mintea, așa cum mă sfătuiseră cu ani în urmă.

Iar în loc de a găsi la venirea D-voastră în orașul acesta și în casa D-voastră și a noastră aceiași grădină, vei găsi numai ruini și pustiu, căci cea care trebuia să îngrijească de ea a socotit că e mai bine să lase totul în părăsire.

Acesta sunt eu cel de azi, Neică Nițică. Sunt rezultatul negativ al unei bune școli pentru pregătirea oamenilor...

Nu știu ce îmi va mai aduce și anul acesta. Deocamdată pășesc pragul lui cu hotărârea de a încheia un capitol din viața mea.

Nu mai pot suporta atmosfera, este atât de apăsătoare, atât de greoaie, încât uneori am senzația că mă voi asfixia. Și dacă ași putea trăi undeva singur, izolat, aș găsi poate mai curând putința unei refaceri; dar când privesc la alți oameni din jurul meu, care au bucurii, care citesc, scriu, realizează ceva, simt că mă prăbușesc și mai mult.

Eu n-am avut liniștea de a face lucrurile acestea.

Recitind rândurile, regret că vi le-am scris. Aveam poate datoria să vă trimit de aici, din urbea aceasta năpăstuită de vremi și oameni, bucurii, vești bune despre noi, ca să le uitați pe cele ale D-voastră, pentru care cred, Neică Nițică, că nu mai este loc pe răboj, iar custura s-a tocit însemnându-le.

Iertați-mă și pentru acest lucru, dar trebuia să spun și eu cuiva aleanurile mele.

Iar la această clipă de tradițional popas pe urcușul vieții, din toată inima vă doresc „La mulți ani și multă sănătate!”.

Nu pot încheia această epistolă decât cu urarea cotidiană a unui bun prieten gazetar: (H. Lupu din Alba Iulia) „Să trăiți, că trebuți”! și „La mulți ani”!

Neica Nițică, cred că pensia ai primit-o începând cu luna octombrie. Trebuie să mai adauge la dosar o declarație a D-tale că nu ai fost condamnat politic – nu amintești nimic de arestare și domiciliul obligatoriu.

La Călimănești am cunoscut pe vechiul D-tale prieten, prof. D. Mototolescu.

Dacă dorești să-i scrii, adresa este: Str. Racoviță nr. 43, Cluj.

Deoarece nu am nici un fel de veste de la Gheorghiză⁴³, vă rog să-mi trimiteți adresa lui.

De la Măicuța, și cred că și de la Jeana, aceleași urări.

Multă sănătate și sărut mâna,

Paul

Inv.nr. 34.992

29

Budapesta, 4 decembrie 1957

Prof. Paul Păltănea
Pasajul Esculap nr. 1
Galați

Domnule,

Ca răspuns la scrisoarea pe care tocmai ne-ați trimis-o, avem onoarea să vă informăm că Institutul nostru nu dispune de niciun document despre orașul Galați.

Cu cele mai distinse salutări,

Director-adjunct,
Coloman Benda

⁴³ Gheorghe Tohăneanu.

30

Varșovia, 12 decembrie 1957

Nr. de înregistrare: 2247/79/R/57

Domnului Paul Păltănea

Profesor

Galați - Pasajul Esculap 1

Domnule Profesor,

Ca răspuns la ultima scrisoare pe care ne-ați trimis-o, am onoarea să vă anunț că, la solicitarea dumneavoastră, am căutat stampe despre istoria orașului Galați la Institutul nostru de Istorie și nu am găsit nimic.

Cu cele mai distinse sentimente,

Prof. Dr. T. Manteuffel

Directorul Institutului de Istorie

31

17 ianuarie 1958

Academia Republicii Populare Române

Biblioteca, București, Callea Victoriei, 125

Nr. 19

Tovarășului Profesor Păltănea Paul, Galați

Urmare la scrisoarea d-voastră din 3/I/958, vă trimitem o copie fotografică după stampa **Galații în 1789** și o copie fotografică după harta bătăliei de lângă Galați din același an, materiale cerute de dv. pentru lucrarea ce o întocmiți.

Director,

prof. G.Vlădescu-Răcoasa^[44]**Inv.nr. 34.994**

⁴⁴ Prof. Gh. Vlădescu-Răcoasa (1895 - 1989), sociolog, ministru al naționalităților minoritare din România (6 decembrie 1944 – 28 februarie 1945).

32

Sibiu, 5 martie 1958

Muzeul *Brukenthal*
Sibiu, Nr. 549/1958
Tov. Profesor Paul Păltănea
Galați
Pasajul Esculap, nr. 1

Referindu-ne la scrisoarea dv. din 1 martie 1958, vă comunicăm că în colecția de manuscrise a Muzeului nostru se găsește sub „Nr. Colecția Zimmermann 101/32 e” un ordin al principelui Mihai Sturdza, datat Iași 16 septembrie 1834, tipărit în limbă maghiară sub nr. 1338/1855, 6 pagini privitoare la încurajarea comerțului din Galați. Ordinul are titlul: „*A Moldavai fejedelemtöl a Gallatzi kereskedői karhoz e' rkezett határozás*”.

Costul fotografierii acestei tipărituri ar fi 11 lei pentru fiecare pagină, ceea ce ar însemna 66 lei numai filmul fără copie.

Stampe sau hărți ce privesc trecutul orașului Galați nu se găsesc.

Director,
N. Lupu

Șef de secție,
J. Bielz

Inv.nr. 34.995

33

7 III 1958

Biblioteca Documentară „Batthyaneum”
Alba-Iulia
Nr. 17
Tov. Prof. Paul Păltănea
Galați
Pasajul Esculap nr. 1

La adresa Dv. din 1 III a.c. vă comunicăm, cu mult regret, că nu avem nimic din materialul documentar cerut de Dv. privitor la orașul Galați.

Director,
s.s.

Inv.nr. 34.997

34

7 martie 1958

Biblioteca de Stat a U.R.S.S. „V.I. Lenin”
decorată cu ordinul Lenin
Moscova, G 10, str. Kalinin nr. 3
Nr. 23/1291

Prof. P. Păltănea
Pasaj Esculap 1
Galați

Stimate Profesor,

Ca răspuns la scrisoarea Dumneavoastră, vă comunicăm că printre albumele cu gravuri ale Bibliotecii „V.I. Lenin”, din păcate nu există imagini grafice ale orașului Galați. Există doar 7 vederi (ilustrate) cu imagini ale orașului Galați. Aceste vederi sunt editate la București, având în vedere (judecând după) tehnica reproducerii acestora, la începutul secolului XX.

Adjunctul Departamentului de Lucrări Bibliografice și Informative
Bibliotecar șef,
Bagrova Savițkaia

Inv.nr. 34.996

35

11 martie 1958

Ministerul Afacerilor Interne
Direcția Generală a Arhivelor Statului
Nr. 1294
Către,
Prof. Paul Păltănea
Pasajul Esculap nr. 1
Galați

La scrisoarea dv. va comunicăm că stampele referitoare la orașul Galați de pe care solicitați fotografiile nu se află în depozitele Arhivelor Statului, fiind

proprietatea lui G. Olszevski⁴⁵ care a împrumutat aceste materiale cu ocazia deschiderii Muzeului Arhivelor Statului în anul 1926 și ulterior le-a retras.

Director General,
I. Paraschiv

Șef Serviciu Folosire,
I. Leont

Inv.nr. 34.998

36

17 III 1958

Ceskoslovenska Akademie Ved
Historicki Ustav Praha IV, Jirska 3
TEL. 642-44-46
Cj 1187/58
Monsieur Prof. Paul Păltănea
Passage Esculap Nr. 1, Galatz, Roumanie
Monsieur le Professeur,

La Direction de L'Institut Historique de l'Académie des Sciences à Prague a l'honneur de vous accuser réception de votre lettre du 30 novembre de l'année précédente, mais il nous faut avouer qu'il n'y a guère chez nous de bibliothèque qui aurait des albums avec des estampes mentionnées. On a trouvé seulement dans la publication du v. Kunike, „Donau-Ansichten”, il s'agit d'un album avec des estampes, provenant du commencement du XIX siècle/deux estampes, représentant Moldau et Galatz. Les estampes ci-mentionnées portent les signatures 123/2906 et 94/2847 dans le relevé des recueils du château Klášterec nad Ohří, aujourd'hui dans le château Krásný Dvůr.

⁴⁵ Virgil Z. Teodorescu, *Contribuții la un portret de muzeograf: George Olszewsky*, în „Materiale de Istorie și Muzeografie”, Muzeul Municipiului București, Vol. XIX, 2005, p. 374, 382, „George Olszewsky (1889-1943) a fost omul care permanent a manifestat preocupare pentru ca achizițiile sale să fie cunoscute public...; a fost un pasionat colecționar, un pătimaș organizator de expoziții, un salvator al relicvelor trecutului, având capacitatea de a sesiza valoarea obiectelor ce puteau deveni piese de muzeu. Prețuitor al acestor mărturii, a acționat permanent să le integreze în colecții, definindu-le ca purtătoare ale mesajului epocii de utilizare a lor de către înaintași.”

C'est le Ministère de L'Instruction Publique, qui pourrait vous donner des indications que vous voudriez avoir à ce sujet

Directeur de l'Institut,
s.s. Indescifrabil

Inv.nr. 34.999

Traducere

Praga, 17.III.1958

Domnului
Prof. Paul Păltănea
Pasajul Esculap nr. 1
Galați
România

Domnule Profesor,

Conducerea Institutului Istoric din cadrul Academiei de Științe de la Praga are onoarea să confirme primirea scrisorii dumneavoastră din 30 noiembrie, anul trecut, dar vă mărturisim că nu există la noi nicio bibliotecă care să dețină albume cu stampele menționate. Am găsit doar în publicația dlui Kunike, „Donau-Ansichten” — este vorba despre un album cu stampe, de la începutul secolului al XIX-lea — două stampe reprezentând Moldova și Galațiul.

Aceste stampe sunt înregistrate cu numerele 123/2906 și 94/2847 în registrul de intrări al castelului Klášterec nad Ohří — astăzi aflându-se la castelul Krásný Dvůr.

Ministerul Instrucției Publice e instituția care v-ar putea da informațiile de care aveți nevoie în legătură cu acest subiect.

Directorul Institutului

37

Cluj, 27 martie 1958

Biblioteca Centrală Universitară Cluj
Nr. 264/1958
Către,
tov. Prof. Paul Păltănea
Galați, Pasagiul Esculap, nr. 1

La adresa dvs. vă comunicăm că în colecția noastră de stampe se găsesc numai patru stampe, care reprezintă Portul Galați în veacul XIX-lea.

Pentru procurarea fotocopiilor respective vă rugăm să le cereți prin intermediul unei instituții culturale din orașul dvs. de preferință colectivul care lucrează la elaborarea monografiei.

Director,
T. Mihăilescu

Inv.nr. 35.000

38

Praga, 4 mai 1958

Domnului
Prof. Păltănea Paul
Pasajul Esculap 1
Galați, România

Domnule Profesor,

Conducerea Institutului Istoric din cadrul Academiei de Științe de la Praga are onoarea să confirme primirea scrisorii dumneavoastră din 21/4/1958 și să vă anunțe că, fiind adresată ministrului Instrucției publice, i-a fost trimisă acestuia prin intermediul nostru.

Cu deosebit respect,
Directorul Institutului,

39

Viena, 12 mai 1958

Österreichische Nationalbibliothek
(Biblioteca Națională a Austriei)
Colecția de Hărți
I. Josefsplatz 1, Nr. 26/58 K
Referitor: imagini și hărți referitoare la Galați
Domnului
Prof. Paul Păltănea
Pasaj Esculap nr. 1
Galați, România

Stimate domn profesor,

În urma adresei dumneavoastră pe care o prețuim, referitoare la imagini și hărți ale Galațiului, îmi permit să vă comunic în cele ce urmează materialul aflat în posesia colecției de hărți a Bibliotecii Naționale a Austriei.

- 1.Tabula Peutingeriana, Segm. VII (Donaumündung);
- 2.GalatZ (Galati), Gezeichnet v. Ermany, Lith.v.A.Saar (Kunike, Donauansichten);
- 3.Moldau, Bessarabien u.Bucowina, V.F.Arnolt (1750), 1:610.000, Sign. F.K.B. 991;
- 4.Carte de la Moldavie pour servir à l'histoire militaire de la guerre entre les Russes et les Turcs, Von F.G.Bawr, Gest.v.Leond. Schenk. Titelvignette dest. V. J.V.Scheley, Amsterdam, 1770, 1:290.000, 6 Bl.Sing. F.K.B. 994;
- 5.Charte der Moldau und Walachei, nach Islenief, Sulzer und Bauer, Von F.L. Güssefeld, Gest.v.J.M.Schmidt, Nürnberg, Homnn'sche Erben, 1785, Sing., F.K.B. 992;
- 6.Karte von der Moldau und Bessarabien, Gest. v. J. Adam, 1786, hH. 1560. 1:950.000, Sign. F.K.B., 402;
- 7.General Charte von der Moldau, Entworfen v. J. Riedl und unter dessen Leitung gezeichnet v. F. Fried, Wien u.Pest, 1815, 1:745.000, Sing. F.K.B. + 209;
- 8.Charte von Bessarabien, Moldau, Walachei u.eines Teiles der angrenzenden Länder. Vom topogr. Kriegs-Bureau, 1817, verb.1820, 1:520.000, 21 Bl. In russischer Sprache. Sing. F.K.B. 3111;
- 9.Karte der Walachei, Bulgarien und Rumelien Nah General Chatoff, Berlin, 1869, 1:850.000, Sing. F.K.B. 3526;
- 10.Carte ce la partie Septentrionale de l'Empire Otoman contenant la Crim, la Moldavie etc, Venise, 1774, Von Rizzi Zannoni, Sing. Alb. 1044;
- 11.Geogr. Karte von der Moldau, Griech. 1797, Sing. Alb. 246/4;
- 12.Post- u. Strassenkarte der Moldau bearb. V. Phil. Dubeu u.Parteni, Jassi, 1854, Sing.Alb. h. 1049;
- 13.Marsch Karte der Moldau u. Walachei ... vom Gen. Quartiermeisterstab., 1855, Sign. Alb., a3,1048;
- 14.Principatum Moldaviae et Walachiae Tabula geogr. Generalis conscripta a J.F.Schmidio, Gest. v. Froloff, s.l., s.a. russ. Sign. 3(5);
- 15.Carte speciale de la Principauté de Moldavie divisée en ses districts, publiée par C.M. Roth, 1:720.000, St. Petersbourg, 1771, Sing. 3(6).

Biblioteca Națională a Austriei este dispusă cu plăcere să realizeze microfilme, pentru a vă da posibilitatea, ca în baza acestora să comandați fotografiile respective. Microfilmele costă 2.- ș.a. (șilingi austrieci) per poziție. Prețurile pentru fotocopii se ridică la: 13 x 18 cm=27.- ș.a., 18 x 24 cm=42.- ș.a.. Pentru o eventuală comandă de microfilme sau fotocopii vă stă la dispoziție formularul de comandă

pentru fotografii anexat. Condițiile pentru folosirea modelelor ca imprimate rezultă din formularul pentru fotografii anexat.

Cu deosebită stimă,

s.s. Dr. Rudolf Kinauer, Coordonatorul colecției de hărți.

40

v Praze dne, 18.6.1958

Státní památková správa, Praha
Cs. 8.477/58 – Dr. Svobodova
Monsieur Prof. Păltănea Paul
Galatz, Passage Esculap 1

Monsieur le Professeur,

En répondant à votre lettre de 21.4.1958 nous Vous faisons savoir q'au chateau Krásný Dvůr se trouvent deux estampes qui reprdsentent la ville de Galatz (no 123/2906 et 94/2847). Nous allons en faire les reproductions, mais ça va durer quelques mois. Les photographes ont leur plan de travail et cette action y doit etre mise.

Nous tâcherons de l'executer le plus tot possible et nous Vous en donnerons de nos nouvelles.

Avec nos salutations distinguées
Dr. Jaroslav Vesely
directeur

Inv.nr. 35.001

Traducere

Praga, 18.6.1958

Administrația Monumentelor de Stat
8477/58 - Dr. Svobodová
Domnului Prof. Păltănea Paul
Pasajul Esculap 1, Galați

Domnule Profesor,

Ca răspuns la scrisoarea Dumneavoastră din data de 21/4/1958, vă aducem la cunoștință că la castelul Krásný Dvůr se află două stampe ce reprezintă orașul Galați (nr. 123/2906 și nr. 94/2847). Vom face reproducerile, însă acest lucru va

dura câteva luni. Fotografii au deja un plan de lucru în care trebuie integrată și această acțiune.

Vom încerca să o realizăm cât mai curând posibil și vă vom ține la curent.

Cu cele mai calde salutări,

Dr Jaroslav Veselý

CNSAS
Direcția Cercetare,
Expoziții, Publicații

Născut în anul 1925 luna Junie ziua 25
în comuna București raionul Stănești
regiunea București fiul lui naturale
și al Veronica domiciliat în comuna Galati
strada poșta 6000

raionul _____ regiunea _____

Ocupațiunea: în data arestării procurator
în trecut funcționar
Ultimul loc de muncă la Cămin

Averea deținutului: în data arestării nu are
în trecut _____

Ocupația soț: în prezent casnică Domiciliul Galati - 11
în trecut ferme

Averea soț: în prezent nu are
în trecut _____

Ocupația părintilor: în prezent pensiune Domiciliul Galati - 11
în trecut soare de cântec

Averea părintilor: în prezent nu are
în trecut _____

Originea socială funcționar studiul diplomat al facultății istorie
Cetățenia Român Naționalitatea Română Dacă posedă Pașaport _____

Starea civilă casnic Numele soț Paula Sokaber Copii băieți 1
Serviciul militar cît 1.5 gradul, unitatea cărui aparține Salvați C. G. Galati fete _____

Apartenența politică: în data arestării partea comunistă
în trecut _____

Semnamente: Talia 1.80 m., Fruntea ovală, Nasul puțin, Gura nu are pârba, Ochii caștani, Urechile drepte, Părul curat, Principalele semne Barbu roșu
Semne particulare: _____

Starea sănătății: București T. B. C. K. K. K.
Antecedente penale: în a m. p. c. c. d. t.

Prevenit în ziua de 7.10.59 pe baza mandatului de arestare nr. 6.4 din 5.10.59
emis de U. A. 0.2.88 pentru fapta de ușure, cambria art. 208
Descrierea pe scurt a faptului: ordinea socială

Alte dețineri: _____

Internat după în ziua de _____ pe baza adresei nr. _____ din _____

legii provizorii sau definitive: _____

Transferat pentru _____ în _____ în ziua de _____

Evadat la _____ p. m. din evadare la _____ în ziua de _____

Prezent pentru cercetări: _____

Reprimiți _____ prin _____

Liberați la _____

Trecuți la condamnări în ziua de _____

Decedați la _____

Se încheie în _____

Verificat și stabilit identitatea de noi: _____

Operat de 200

Setul biroului Evidență și _____

Paul Păltănea, Fișă din dosarul de deținut politic, 1959 (Arhiva CNSAS)

THE STAINING OF FEMININE INNOCENCE IN ANCIENT ABRAHAMIC TEXTS

– Abstract –

Beside the midrashic purpose, the illusory staining of Bathenosh's and Sarai's feminine innocence in the *Dead Sea Scrolls* opened new ground for *captatio benevolentiae*, as it revisited the archaic history with a new feeling of drama, tragedy and redemption. In *On the Origin of the World*, the scene which includes the rape of the earthly likeness of Eve by the archons reveals the high intensity of the divine-cosmic-human drama implied by the Gnostic Myth of Light and Darkness, by ontological and Gnostic continuities which permeate the narrative concerning *Eve of Zoe* or *Eve of Life* and her earthly likeness with the tragedy of redemptive knowledge, of redemption through *gnosis* at the core of Gnostic cosmology and anthropology. The tragic blend of light-soul and darkness-body in the structure of human being is thus enframed in the explanation of the origin of evil in the universe, offered by the Gnostic system of thinking. The portrayal of Mary in the Christian *Gospel* or the Muslim "*Gospel*" and in the *Toledot Yeshu* as a Jewish anti-*Gospel*, as well as the portrayal of Aisha bint Abi Bakr in the *Quran* and in the defamatory writings authored by the *Rafidah*, indicate the staining of feminine innocence as a focal topic during the polemical-theological encounters of the Abrahamic religions through counter-history and counter-narratives. From the hermeneutic perspective of counter-history, some of the *alpha* female characters of the Abrahamic sacred texts may be scape-goated at the crossroads of the Abrahamic religious realms, with the purpose of being identified by various human powers as symbolic lightning-rods of inter-religious hate and revenge, as a consequence of intensifying religious and political conflicts or confrontations opposing the Abrahamic religious communities.

Keywords: Feminine innocence; Abrahamic religions; Judaism; Christianity; Islam; *Dead Sea Scrolls*; *Nag Hammadi Library*; *Toledot Yeshu*; *Quran*; *Rafidah*; Counter-history.

* Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați (slupasclu@yahoo.com).

As a text included in the re-written *Bible* genre¹ and in the *Library of Khirbet Qumran*², the *Genesis Apocryphon (1QapGen)* describes on column II the suspicion of an adultery committed with the angels which hovers over the patriarch Lamech's wife, Bathenosh, who is pregnant with Noah: "Behold, I thought then within my heart that conception was (due) to the Watchers and the Holy Ones [...] and to the Giants [...] and my heart was troubled within me because of this child. Then I, Lamech, approached Bathenosh [my] wife in haste and said to her, '[...] by the Most High, the Great Lord, the King of all the worlds and Ruler of the Sons of Heaven, until you tell me all things truthfully, if [...] Tell me [this truthfully] and not falsely [...]' by the King of all the worlds until you tell me truthfully and not falsely."³ Against the textual background of *Genesis*, 5:18-32 (the dynasty of Enoch-Methuselah-Lamech-Noah) and *Genesis*, 6:1-4 (the falling of the angels or *benei ha-Elohyim* into sexual sinfulness), the anonymous scribe from Qumran indited one of the first theocratical melodrama in universal literature. Bathenosh exculpates herself from the sin of angelic adultery and repels the staining of her innocence by emphatically claiming the birth of Noah as a result of the legitimate pleasures of marriage, experienced with Lamech: "'O my lord, O my [brother, remember] my pleasure! I swear to you by the Holy Great One, the King of [the heavens]... that this seed is yours and that [this] conception is from you. This fruit was planted by you... and by no stranger or Watcher or Son of Heaven... [Why] is your countenance thus changed and dismayed, and why is your spirit thus distressed... I speak to you truthfully⁴.'" Unconvinced by his wife's pleading, Lamech seeks help and counsel from his father and grandfather, he attempts to solve his marital enigma through the proto-messianic knowledge of Methuselah and the angelic-paradisiacal omniscience embodied in Enoch: "Then I, Lamech, ran to Methuselah my father, and [I told] him all these things. [And I asked him to go to Enoch] his father for he would surely learn all things from him. For he was beloved,

¹ Cf. Philip S. Alexander, "Retelling the Old Testament", in: *Scripture Citing Scripture*, London, Carson & Williamson, 1990, pp. 99-118.

² Cf. Hartmut Stegemann, *The Library of Qumran. On the Essenes, Qumran, John the Baptist, and Jesus*, Grand Rapids, Michigan / Cambridge, U. K., William B. Eerdmans Publishing Company and Leiden / New York / Köln, Brill Academic Publishers, 1998, p. 98.

³ Cf. Geza Vermes (trans.), *The Dead Sea Scrolls in English*, London – New York, Penguin Books, 1990, p. 252. As Geza Vermes noted, *1QapGen* is a partially preserved manuscript which was found in cave no. 1 from Qumran, it consists of twenty-two columns of Aramaic text and its dating is circumscribed by a time span which extends from the late 1st century B. C. to the first half of the 1st century A. D..

⁴ *Ibidem*, p. 253.

and he shared the lot [of the angels], who taught him all things. And when Methuselah heard [my words... he went to] Enoch his father to learn all things truthfully from him... his will. He went at once to Parwain and he found him there... [and] he said to Enoch his father: 'O my father, O my lord, to whom I... And I say to you, lest you be angry with me because I come here...⁵.'" The following lacuna in the text makes impossible the knowledge of narrative's end.

On columns XIX-XXII of *IQapGen*, the scribe from Qumran re-wrote *Genesis*, 12-15 (the divine call received by Abraham; Abraham and Sarai in Egypt and Canaan; the involvement of Abraham and Lot in the war waged between the kings of Mesopotamia). In *Genesis*, 12:10-20, Abraham conceives the stratagem to introduce Sarai as his sister to Pharaoh and the Egyptian aristocracy, so that Sarai's beauty may not inspire any Egyptian prince or even Pharaoh to kill Abraham with the purpose of marrying Sarai, therefore Sarai is exonerated of any sexual misconduct, as long as she obeys her husband's command in order to save her husband's life: "And it came to pass, when he was come near to enter into Egypt, that he said unto Sarai his wife, Behold now, I know that thou art a fine woman to look upon. Therefore it shall come to pass, when the Egyptians shall see thee, that they shall say, This is his wife. And they will kill me, but they will save thee alive. Say, I pray thee, thou art my sister, that it may be well with me for thy sake. And my soul shall live because of thee."

The re-writing of this scene, included in *IQapGen*, columns XIX-XX, interpolates in the Biblical narrative Abraham's foreboding dream about the cedar tree and the palm tree, as well as a description of Sarai's beauty. The potential traumatic vulnerabilities of Abraham and Sarai's marriage are expressed allegorically in the oneirocritical parable featuring the cedar tree and the palm tree: "And on the night of our entry into Egypt, I, Abram, dreamt a dream; [and behold], I saw in my dream a cedar tree and a palm tree... men came and they sought to cut down the cedar tree and to pull up its roots, leaving the palm tree (standing) alone. But the palm tree cried out saying, 'Do not cut down this cedar tree, for cursed be he who shall fell [it].' And the cedar tree was spared because of the palm tree and [was not] felled. And during the night I woke from my dream, and I said to Sarai my wife, 'I have dreamt a dream... [and I am] fearful [because of] this dream.' She said to me, 'Tell me your dream that I may know it.' So I began to tell her this dream... [the interpretation] of the dream...' ... that they will seek to kill me, but will spare you... [Say to them] of me, he is my brother, and because of you I shall live, and because

⁵ *Ibidem*, p. 253.

of you my life shall be saved...⁶.” According to the re-written version in *IQapGen*, the borrowed identity of Sarai as “sister” of Abraham preserves the principle of the androcentric willingness to face and solve the Egyptian marital crisis.

The potential staining of Sarai’s conjugal innocence reaches a dangerous limit when “three men from among the princes of Egypt [came at the command] of Pharaoh of Zoan to inquire after [my] business and after my wife and they gave... goodness, wisdom, and truth⁷.” According to the re-writing in *IQapGen*, column XX, Harkenosh and the two other Egyptian princes bring to the Pharaoh of Zoan the tidings of an extraordinarily beautiful woman, they describe Sarai in words reminiscent of the *Song of Songs*: “... and beautiful is her face! How... fine are the hairs of her head! How lovely are her eyes! How desirable her nose and all the radiance of her countenance... How fair are her breasts and how beautiful all her whiteness! How pleasing are her arms and how perfect her hands, and how [desirable] all the appearance of her hands! How fair are her palms and how long and slender are her fingers! How comely are her feet, how perfect her thighs! No virgin or bride led into the marriage chamber is more beautiful than she; she is fairer than all other woman. Truly, her beauty is greater than theirs. Yet together with all this grace she possesses abundant wisdom, so that whatever she does is perfect⁸.”

Like in the Biblical narrative, in *IQapGen*, column XX, Abraham and Sarai’s conjugal sexuality becomes a space of confrontation between the theocracy of *Elohyim* and the monarchical-political power of Pharaoh. The staining of Sarai’s feminine innocence occurs only in an illusory manner, as long as Pharaoh is impeded by a theocratic decree to approach her for two years: “And during that night the Most High God sent a spirit to scourge him, an evil spirit to all his household; and it scourged him and all his household. And he was unable to approach her, and although he was with her for two years, he knew her not⁹.” The theocratic preservation of Sarai’s conjugal innocence was a *sine qua non* condition for the birth of Isaac and his Israelite descendants. Compelled by the scourge of *Elohyim*, Pharaoh acknowledged Sarai as wife of Abraham, and allowed them to leave for the land of Canaan, together with Lot and all their possessions, as long as

⁶ *Ibidem*, pp. 253-254. Concerning the narrative-symbolical relationship between trees and human beings, an Akkadian textual parallel may be invoked here: Robert H. Pfeiffer (trans.), “Dispute Between the Date Palm and the Tamarisk”, in: James B. Pritchard (ed.), *Ancient Near-Eastern Texts Relating to the Old Testament*, Princeton, Princeton University Press, 1969, pp. 410-411.

⁷ Cf. Vermes, *The Dead Sea Scrolls in English*, p. 254.

⁸ *Ibidem*, p. 254.

⁹ *Ibidem*, p. 255.

Sarai's conjugal innocence was brought into broad relief: "When Harkenosh had heard the words of Lot, he went to the king and said, 'All these scourges and afflictions with which my lord the king is scourged and afflicted are because of Sarai the wife of Abram. Let Sarai be restored to Abram her husband, and this scourge and the spirit of festering shall vanish from you.' And he called me and said, 'What have you done to me with regard to [Sarai]? You said to me, She is my sister, whereas she is your wife; and I took her to be my wife. Behold your wife, who is with me; depart and go hence from all the land of Egypt! And now pray for me and my house that this evil spirit may be expelled from it'¹⁰."

According to *On the Origin of the World*¹¹, a text included in the *Nag Hammadi Library*, Eve of Zoe or Eve of Life was created as an androgynous human being by *Pistis Sophia* or Faith Wisdom, the primeval light, a likeness of heaven, through the act of letting fall a droplet of water which flew into the water and molded a human form: "When *Sophia* let fall a droplet of light, it flowed onto the water, and immediately a human being appeared, being androgynous. That droplet she molded first as a female body. Afterwards, using the body she molded it in the likeness of the mother which had appeared. [...] An androgynous human being was produced, whom the Greeks call Hermaphrodites; and whose mother the Hebrews call Eve of Life (*Eve of Zoe*), namely, the female instructor of life. Her offspring is the creature that is lord."¹²

As a celestial archetype, foretold by the "light" who appeared in a "human likeness" ("*Adam of Light*") and foretelling the endowment of the earthly *Adam* with a divine soul, Eve recites the Gnostic psalm of the "first virgin" who "without a husband bore her first offspring", a Gnostic Eveology rewriting the Christian Mariology. In a paradoxical yet perfectly logical Gnostic phrasing, it is Eve's "husband" ("the likeness of *Pistis Sophia*", revealed in the primordial waters; "an immortal man of light"; "the luminous man of blood"; "*Adam of Light*") who bore him / her, "the female instructor of life": "It is I who am the part of my mother; And it is I who am the mother; It is I who am the wife; It is I who am the virgin; It is I who am pregnant; It is I who am the midwife; It is I who am the one that comforts

¹⁰ *Ibidem*, p. 255.

¹¹ A Gnostic text from the *Nag Hammadi Codex*, dated in the early 4th century and probably indited in Alexandria. It blends harmoniously Jewish, Manichaean and Christian religious ideas with Greek philosophical concepts, Greek-Hellenistic mythology, Egyptian-Greek magic and astrology.

¹² Cf. Hans-Gebhard Bethge; Bentley Layton (trans.), *On the Origin of the World (II, 5 and XIII, 2)*, in: James M. Robinson (ed.), *The Nag Hammadi Library in English*, Leiden – New York, E. J. Brill, 1988, pp. 180-181.

pains of travail; It is my husband who bore me; And it is I who am his mother, And it is he who is my father and my lord. It is he who is my force; What he desires, he says with reason. I am in the process of becoming. Yet I have borne a man as lord.¹³

Troubled by the fulgurating revelation of the Eve of Life, *Yaldabaoth*, the Evil Demiurge, and his seven archons violated the humanly unformed earth, in order to affirm emphatically their absolutist reign over the inanimate earthly Adam and to prevent the descent of the Adam of Light into the earthly Adam through the redemptive knowledge and action of the *Eve of Zoe*: “And at that time, the prime parent then rendered an opinion concerning man to those who were with him. Then each of them cast his sperm into the midst of the navel of the earth. Since that day, the seven rulers have fashioned man with his body resembling their body, but his likeness resembling the man that had appeared to them.”¹⁴

Under the cosmic reign of the “chief ruler” *Yaldabaoth*, the earthly Adam is nothing but an “inanimate vessel” or soul-less modelled form. For forty days it lied motionless at the archons’ mercy, but on the fortieth day: “*Sophia Zoe* sent her breath into Adam, who had no soul. He began to move upon the ground. And he could not stand up¹⁵.” The Gnostic re-writing understands *Genesis*, 2:7¹⁶ in connection to *Genesis*, 3:20¹⁷, in the broad perspective of the reversal of the good-evil proportions of the Biblical narrative and the revelation of the paradisiacal sin as a revolt of the divine light of the Pleroma against the tyranny of *Yaldabaoth* and his archons. In the soul-endowed Adam, the archons recognize the enlightening breathing presence of the *Eve of Zoe*, a hypostasis of *Pistis Sophia*, the infinite and creative divine power of the universe destined to overthrow the archons’ dominion before the apocalyptical end of creation. The ontological encounter of *Eve of Zoe* and the earthly Adam in Paradise unveils the Gnostic explanation for the light and shade anthropology of Adam’s descendants, souls of divine light imprisoned in the earthly modelled forms ruled by the archons: “After the day of rest *Sophia* sent her daughter *Zoe*, being called Eve, as an instructor in order that she might make Adam, who had no soul, arise so that those whom he should engender might become containers of light. When Eve saw her male counterpart prostrate she had pity upon

¹³ *Ibidem*, pp. 175-181.

¹⁴ *Ibidem*, p. 181.

¹⁵ *Ibidem*, p. 182.

¹⁶ *Genesis*, 2:7: “And the Lord God formed man of the dust of the ground, and breathed into his nostrils the breath of life; and man became a living soul.”

¹⁷ *Genesis*, 3:20: “And Adam called his wife’s name Eve; because she was the mother of all living.”

him, and she said, 'Adam! Become alive! Arise upon the earth!' Immediately her word became accomplished fact. For Adam, having arisen, suddenly opened his eyes. When he saw her he said, 'You shall be called Mother of the Living. For it is you who have given me life.'¹⁸”

With the aims of their anthropogony baffled by the “luminous woman”, the archons conceived the plan to darken her through their sperm, as they have darkened previously the navel of the earth, in order to interrupt the channels of divine light permeating human ontology. Foreknowing their actions, *Eve of Zoe* found refuge into the “tree of acquaintance (*gnosis*)”, she actually became the “tree of acquaintance (*gnosis*)” while duplicating herself into an earthly likeness of Eve. According to *On the Origin of the World*, it is this earthly likeness of Eve that the archons violated “in foul ways”, in order to defile the “seal of her voice”, so that all the human beings susceptible to be born through Adam’s logos may be defiled during the eschatological history: “When they saw Eve talking to him they said to one another, ‘What sort of thing is this luminous woman? For she resembles that likeness which appeared to us in the light. Now come, let us lay hold of her and cast our seed into her, so that when she becomes soiled she may not be able to ascend into her light. [...] Then Eve, being a force, laughed at their decision. She put mist into their eyes and secretly left her likeness with Adam. She entered the tree of acquaintance and remained there. And they pursued her, and she revealed to them that she had gone into the tree and become a tree. [...] Afterwards, when they had recovered from the daze, they came [to Adam]; and seeing the likeness of this woman with him, they were greatly disturbed, thinking it was she that was the true Eve. And they acted rashly; they came up to her and seized her and cast their seed upon her. They did so wickedly, defiling not only in natural ways but also in foul ways, defiling first the seal of her voice [...] intending to defile those who might say at the consummation [of the age] that they had been born of the true man through verbal expression. And they erred, not knowing that it was their own body that they had defiled: it was the likeness that the authorities and their angels defiled in every way. [...] A prearranged plan came into effect regarding Eve, so that the modelled forms of the authorities might become enclosures of the light, whereupon it [the light] would condemn them through their modelled forms¹⁹.”

¹⁸ *Ibidem*, p. 182.

¹⁹ *Ibidem*, pp. 182-183.

According to the narrative logic of counter-history²⁰, in the counter-*Gospel* entitled *Toledot Yeshu* or the *Life Story of Jesus*, Mary, a “lovely and chaste daughter named Miriam”, betrothed to Yohanan, is accused of having conceived Yehoshua-Yeshu during a *niddah*, an act of sexual impurity committed with Joseph Pandera, a man “attractive and like a warrior in appearance”²¹. Smelik²² dated the provenance of the original Aramaic *Toledot Yeshu* in Jewish Palestine – Jewish Babylonia, towards the middle of the 1st millennium C. E., while Sokoloff²³ restricted the provenance of the Aramaic *Toledot Yeshu* to Jewish Babylonia, towards the middle of the 1st millennium C. E. The re-writing of a sacred text inspired by the strategy of counter-history aims to deconstruct the fundamentals of the religious realm funded on that particular sacred text from the perspective of a rival religious realm: *Toledot Yeshu* as a counter-*Gospel* deconstructs the fundamentals of the Christian religious realm from the theological-polemical perspective of Late Antiquity – Medieval Judaism by asserting that Yeshu is neither the Son of God, nor the Messiah, that his miracles were due to an unrighteous appropriation of the power of the Ineffable Name of God (*Shem ha-mephorash*), and that his disciples or a gardener stole his body from the tomb and thus generated the claim that he had resurrected from the dead. Several manuscripts which contain abridged or long versions of *Toledot Yeshu* in Aramaic, Hebrew and Latin, and have Babylonia, Palestine and Europe during Late Antiquity – Middle Ages as place and time of their provenance have been discovered, edited and exegetically analyzed during the 19th – 21st centuries²⁴.

According to Schäfer’s analysis, not only the earliest recension, but the first recension of *Toledot Yeshu* is the Aramaic *Vorlage* used by Bishop Agobard (life ca. 769-840; episcopacy 816-840) of Lyons in his Latin re-writing included in *De Judaicis superstitionibus* or *On the Jewish Superstitions* (Jean Migne, ed.,

²⁰ Cf. Amos Funkenstein, “History, Counterhistory, and Narrative”, in: Saul Friedländer (ed.), *Probing the Limits of Representation*, Cambridge, Massachusetts, Harvard University Press, 1992, pp. 66-81.

²¹ Cf. Morris Goldstein, *Jesus in the Jewish Tradition*, New York, Macmillan, 1950, pp. 148-154.

²² Cf. Willem F. Smelik, “The Aramaic Dialect(s) of the *Toldot Yeshu* Fragments”, in: *Aramaic Studies*, No. 7 / 2009, pp. 39-73.

²³ Cf. Michael Sokoloff, “The Date and Provenance of the Aramaic *Toledot Yeshu* on the Basis of Aramaic Dialectology”, in: Peter Schäfer, Michael Meerson, Yaacov Deutsch (ed.), *Toledot Yeshu (“The Life Story of Jesus”) Revisited. A Princeton Conference*, Tübingen, Mohr Siebeck, 2011, pp. 13-26.

Patrologia Latina, 104: 77-100), authored together with two of his colleagues, Bishop Bernard of Vienne (life 778-842; episcopacy 810-842) and Bishop Faof of Chalon-sur-Saône (episcopacy ca. 813-838), an epistle addressed to King Louis the Pious (life 778-840; reign 813/814-840), and also by Bishop Amulo (episcopacy 841-852) of Lyons in his Latin re-writing included in *Liber contra Iudaeos* or *Treatise Against the Jews* (Jean Migne, ed., *Patrologia Latina*, 116: 141-184). Schäfer asserts that Agobard's and Amulo's Aramaic *Vorlage* of *Toledot Yeshu*, dated ca. 7th – 9th centuries, is verisimilar to the fragmentary version preserved in the Cairo Genizah. In his opinion, Yeshu's family background (Miriam, Pandera, Pappos) belongs to this Aramaic *Vorlage*²⁵, while the narrative concerning Miriam's conception of a child during a *niddah* act committed with Pandera was interpolated in the later Hebrew versions²⁶. Notwithstanding the fact that at the first level of hermeneutical investigation on *Toledot Yeshu* it was considered that the conception-birth narrative is missing in the Aramaic "Pilate group" of texts (including Agobard's *Vorlage*), while it is attested in the Hebrew "Helen group" of texts (including the *Strasbourg Manuscript* 3974)²⁷, Horbury asserted that the conception-birth narrative should rather be envisaged as a common denominator for the "Pilate" textual family and the "Helen" textual family in the 9th century, among different re-writings and additions, with the origin of both textual traditions to be traced back to ca. 4th – 5th centuries²⁸. According to its counter-historical, polemical and satirical narrative logic, the *Strasbourg Manuscript* 3974, indited in an 18th century Galician Karaite milieu, in the city of Halicz, by a *hazzan* named Moses (died 1793), opens with a midrashic retort to the *Nicene Creed*: *tehillat beriyyato shel Yeshu* or "the beginning of the creation of Yeshu" versus *credo in [...] Christum [...] genitum non factum* or "I believe in [...] Christ [...] begotten not made"²⁹. Considering the sum of Eastern and Western *Toledot Yeshu* versions, the anti-Marian sentiment reached its climax in the "Herod group" of *Huldreich Manuscripts*, an 15th – 16th centuries re-writing of archaic Aramaic-Hebrew fragments blended with high medieval, early

²⁴ Cf. Michael Meerson, Peter Schäfer (ed., trans.), *Toledot Yeshu: "The Life Story of Jesus"*, vol. I – "Introduction and Translation", vol. II – "Critical Edition", Tübingen, Mohr Siebeck, 2014.

²⁵ On the textual foundation of *Talmud Bavli*, *Shabbat*, 104b and *Sanhedrin*, 67a.

²⁶ Cf. Peter Schäfer, "Agobard's and Amulo's *Toledot Yeshu*", in: Schäfer, Meerson, Deutsch (ed.), *Toledot Yeshu Revisited. A Princeton Conference*, pp. 27-48.

²⁷ Cf. Riccardo Di Segni, "La tradizione testuale delle *Toledòth Jéshu*: Manoscritti, edizioni a stampa, classificazione", in: *La Rassegna mensile di Israel*, 50 (1984), p. 83-100.

²⁸ Cf. William Horbury, "The Strasbourg Text of the *Toledot*", in: Schäfer, Meerson, Deutsch (ed.), *Toledot Yeshu Revisited. A Princeton Conference*, pp. 58-59.

²⁹ *Ibidem*, p. 53. According to Meerson, Schäfer, *Toledot Yeshu*, II, p. 82.

modern and late Slavic traditions in a unique and exegetically complex textual form³⁰. At the historical and narrative fault lines of Judaism and Christianity, the denial of the Mariology of the “immaculate conception” has as its goal the utter theological deconstruction of Nicene Christology.

Alexander explored the hypothesis according to which the *Toledot Yeshu* should be exegetically envisaged at the crossroads of the Abrahamic religions, as a statement of the creed and theological tenets of Judaism against the creed and theological tenets of Islam, with the polemical-theological encounter between Judaism and Christianity as a historical background. If a resurgence of sectarian Jewish or Judaizing Christianity occurred during the first centuries of Islam (7th – 10th centuries), then the *Toledot Yeshu* could be approached as an undertake of Rabbinic authorities situated in the lands of Islam in order to discourage and deconstruct any Jewish-Christian syncretism, to reminisce the firm and immemorial boundaries between the Abrahamic religions, and to revivify the intense consciousness of the trialectic Abrahamic identities as Abrahamic alterities. As a Jewish anti-*Gospel*, the *Toledot Yeshu* stands in sharp contrast with the Muslim “*Gospel*” and the quranic Christology: the first denies Jesus’ virgin birth and true prophethood, while stating in bold relief the reality of death through crucifixion, without resurrection and ascension to heaven; the second asserts Jesus’ virgin birth and true prophethood, denies Jesus’s status as Son of God and the reality of his death and burial, while emphasizing Jesus’s direct ascension to heaven. In the context of the early Islamic period, Alexander underlines the fact that during the Middle Ages the polemic waged between Judaism and Islam “mirrored the debates between Judaism and Christianity, and Christianity and Islam”: “Jewish Christianity scuffs the borderlines, and it may have engendered polemic from the establishments on both sides aimed at re-affirming the differences. The *Toledot Yeshu* would have had an obvious function in a context where some Jews were drawn to Christianity, not in an orthodox but in a Jewish form that did not hold to a high Christology. A Jewish anti-*Gospel* could have served the purpose of deterring potential converts, an anti-*Gospel* which does not directly take issue with the supposed divinity of Jesus, but rather focuses on denying his claim to prophethood [...]”³¹. The staining of Mary’s innocence and virginity is referred to in *Quran*, S. IV, v. 155 as well, a text

³⁰ Cf. Adina M. Yoffie, “Observations on the *Huldreich Manuscripts* of the *Toledot Yeshu*”, in: Schäfer, Meerson, Deutsch (ed.), *Toledot Yeshu Revisited. A Princeton Conference*, pp. 61-77.

³¹ Cf. Philip Alexander, “The *Toledot Yeshu* in the Context of Jewish-Muslim Debate”, in: Schäfer, Meerson, Deutsch (ed.), *Toledot Yeshu Revisited. A Princeton Conference*, pp. 136-158.

which may echo knowledge of an ancient version of the *Toledot Yeshu* by the quranic scribes or may be situated in a textual and historical relationship with the Judeo-Arabic versions of the *Toledot Yeshu* found in the Cairo Genizah³²: “[...] and for their unbelief, and their uttering against Mary a mighty calumny [...]”³³.

Nine *hadith* collectors³⁴ and nineteen Companions³⁵ interpreted *Quran*, S. XXIV, v. 11-21, as a divinely revealed message sent to Muslims in order to preserve the innocence of Aisha bint Abi Bakr (ca. 614-678), the favorite wife of the Prophet Muhammad and the daughter of the first Caliph, Abu Bakr, the “Father of the Virgin” (life ca. 573-634; reign 632-634). According to Spellberg³⁶ and Delong-Bas³⁷, the staining of Aisha’s innocence ensued from the “battle of the camel”³⁸ in the religious milieu of the Shiites. As Ali ibn Abi Talib’s fate was sealed after the battle of Siffin³⁹, the Shiites scapegoated Aisha for her stern opposition to the

³² Cf. Alexander, “The *Toledot Yeshu* in the Context of Jewish-Muslim Debate”, in: Schäfer, Meerson, Deutsch (ed.), *Toledot Yeshu Revisited. A Princeton Conference*, p. 138.

³³ Cf. Arthur J. Arberry (trans., ed), *The Koran Interpreted*, Oxford – New York, Oxford University Press, 1991. p. 95.

³⁴ Cf. Natana J. Delong-Bas, *Wahhabi Islam: From Revival and Reform to Global Jihad*, Oxford – New York, Oxford University Press, 2004, p. 309, n. 258: Abd al-Razzaq, Ahmad ibn Hanbal, Abd bin Hamid, al-Bukhari, Ibn Jarir, Ibn al-Mundhir, Ibn Abi Hatim, Ibn Mardawih, al-Bayhaqi.

³⁵ *Ibidem*, p. 309, n. 258: Umm Ruman, Abi Hurayrah, Ibn Abbas, Ibn Umar, Abi Iyas al-Ansari, Said bin Jubayr, al-Hakim bin Utaybah, Abd Allah bin al-Zubayr, Arwah bin al-Zubayr, Said bin al-Musayb, Ilqimah Ibn Waqqas, Ubayd Allah Ibn Abd Allah bin Utaybah bin Masud, Umarah bint Abd al-Rahman, Abd Allah bin Abi Bakr bin Hazm, Salmah bin Abd al-Rahman bin Awf, al-Qasim Ibn Muhammad bin Abi Bakr, al-Aswas bin Yazid, Abbad bin Abd Allah Ibn al-Zubayr, Maqasim Mawli Ibn Abbas.

³⁶ Cf. D. A. Spellberg, *Politics, Gender, and the Islamic Past: The Legacy of A’isha bint Abi Bakr*, New York, Columbia University Press, 1994, pp. 61-100.

³⁷ Cf. Delong-Bas, *Wahhabi Islam*, pp. 88-89.

³⁸ The “battle of the camel” was fought in 656 near Basra between the army of the IVth Caliph, Ali ibn Abi Talib (life 601-661; reign 656-661) and a military alliance led by Aisha, Talha and al-Zubayr. Talha and al-Zubayr died in battle, and in the aftermath of Ali’s victory Aisha renounced her involvement in the politics of succession.

³⁹ The battle of Siffin was fought in 657 near al-Raqqa, during the first *fitna* or civil war, between the army of Ali ibn Abi Talib and the Syrian army of Muawiyah ibn Abi Sufyan. The battle was not concluded by military means, instead on the verge of losing the battle, Muawiyah’s soldiers raised pages of the *Quran* on their spearheads, with the implicit message that *Allah* disapproves the fratricide killing between Muslims. This pathetic gesture impeded Ali from winning the battle and securing his caliphate. The martial dénouement was replaced by an arbitration to be enacted by the elders of the Arab tribes. From this point on, the primordial Muslim community or *ummah* had been divided into the rival communities of Sunnis, Shiites and Kharijites, Ali’s power eroded continuously until the moment of his assassination in the mosque of Kufa by the Kharijite Ibn Muljam, and Muawiyah ibn Abi

caliphate of Prophet Muhammad's cousin and son-in-law. In writings authored by Shiites, *Rafidah* or "rejectors" of the three *Rashidun* Caliphs (Abu Bakr, Umar ibn al-Khattab, Uthman ibn Affan), Aisha was accused of adultery and whoredom according to the narrative describing the "affair of the necklace". Aisha seemingly lost her necklace during a caravan trip led by the Prophet Muhammad. When the caravan left a caravanserai, Aisha was left behind, as she was searching for the missing necklace. When the caravan covered part of the way, Aisha's absence was noticed, some of the travelers went backward, in order to search for her, already accusing her of a sinful engagement in an illicit love affair with the owner of the caravanserai. Although Aisha was found alone, wrapped in her cloak and uttering words susceptible to unveil her innocence, the members of the caravan and Muhammad himself were persuaded of the staining of her feminine purity.

Kalamu-Allah, the Word of God expressed in the text of the *Quran*, S. XXIV, v. 11-21, proclaimed Aisha's innocence for the present historical time and for the centuries to come: "Those who come with the slander are a band of you; do not reckon it evil for you; rather it is good for you. Every man of them shall have the sin that he has earned charged to him; and whosoever of them took upon himself the greater part of it, him there awaits a mighty chastisement. Why, when you heard it, did the believing man and women not of their own account think good thoughts, and say, 'This is a manifest calumny'? Why did they not bring four witnesses against it? [...] When you received it on your tongues, and were speaking with your mouths that whereof you had no knowledge, and reckoned it a light thing, and with God it was a mighty thing – and why, when you heard it, did you not say, 'It is not for us to speak about this; glory be to Thee! This is a mighty calumny'? [...] But for God's bounty to you and His mercy and that God is All-gentle, All-compassionate – O believers, follow not the steps of Satan; for whosoever follows the steps of Satan, assuredly he bids to indecency and dishonor. But for God's bounty to you and His mercy not one of you would have been pure ever; but God purifies whom He will; and God is All-hearing, All-knowing⁴⁰."

Muhammad Ibn Abd al-Wahhab (1702/1703 – 1791/1792), the founder of the Wahhabi School of theological, juridical and political thinking, used the symbol of "Aisha the innocent" as a moral paradigm concerning the treatment of women in the Muslim community. The truth about a Muslim woman's chastity is one of the

Sufyan became Muawiyah Ist (live 602-680; reign 661-680), the founder of the dynasty of the Umayyads, Banu Umayya or Umayyad Caliphate (661-750). Cf. Julius Wellhausen, *The Arab Kingdom and Its Fall*, Calcutta, University of Calcutta, 1927, pp. 77-104.

⁴⁰ Cf. Arberry, *The Koran Interpreted*, pp. 353-354.

pillars of the *ummah* because it unveils itself as a manifestation of *Allah*'s will and omnipotence. The false accusations of the *Rafidah* against Aisha must be understood as an insane human effort to disparage the status of Muhammad as the "seal of the prophets" and the uniqueness of *Allah* as monotheist divinity, an ignorant offense against the principle of *tawhid*. In al-Wahhab's opinion, the effort to preserve Aisha's innocence as an ideal of God-given feminine innocence and quranic rights may go as far as *jihad* against their accusers, human beings guilty of *kufur* (unbelief) and *irtidad* (apostasy): "Anyone who lies about God has committed *kufur* (unbelief) and anyone who falsely accuses her [of fornication] with allegations that she was not his wife or left behind her purity for prostitution, therefore we say: If it has been proven definitively that she was innocent by these verses then persisting in her defamation is what proceeds from evil. As for the occurrence of her defamation, how is it possible for God Most High to lie in His revelation about her innocence unless one is speaking calumny in it? Some of the investigators said plainly: 'As for her defamation now, it is *kufur* (unbelief) and *irtidad* (apostasy). Do not believe in it steadfastly because it is a lie addressed by seventeen verses from the *Book of God*⁴¹."

It may be presumed that the Biblical re-writings concerning Bathenosh and Sarai, included in *IQapGen*, stand as narrative extrapolations which aim to develop and explain the Biblical Text. Beside the midrashic purpose, the illusory staining of Bathenosh's and Sarai's feminine innocence opened new ground for *captatio benevolentiae*, as it revisited the archaic history with a new feeling of drama, tragedy and redemption. In *On the Origin of the World*, the scene which includes the rape of the earthly likeness of Eve by the archons reveals the high intensity of the divine-cosmic-human drama implied by the Gnostic Myth of Light and Darkness, by ontological and Gnostic continuities which permeate the narrative concerning *Eve of Zoe* or *Eve of Life* and her earthly likeness with the tragedy of redemptive knowledge, of redemption through *gnosis* at the core of Gnostic cosmology and anthropology. The tragic blend of light-soul and darkness-body in the structure of human being is thus enframed in the explanation of the origin of evil in the universe, offered by the Gnostic system of thinking. The portrayal of Mary in the Christian *Gospel* or the Muslim "*Gospel*" and in the *Toledot Yeshu* as a Jewish anti-*Gospel*, as well as the portrayal of Aisha bint Abi Bakr in the *Quran* and in the defamatory writings authored by the *Rafidah*, indicate the staining of feminine innocence as a

⁴¹ Cf. Ibn Abd al-Wahhab, *Risalah fi al-Radd*, 24, source quoted in Delong-Bas, *Wahhabi Islam*, p. 89 and p. 310, n. 262. See also Delong-Bas, *Wahhabi Islam*, pp. 88-90 and pp. 309-310.

focal topic during the polemical-theological encounters of the Abrahamic religions through counter-history and counter-narratives. From the hermeneutic perspective of counter-history, some of the *alpha* female characters of the Abrahamic sacred texts may be scape-goated at the crossroads of the Abrahamic religious realms, with the purpose of being identified by various human powers as symbolic lightning-rods of inter-religious hate and revenge, as a consequence of intensifying religious and political conflicts or confrontations opposing the Abrahamic religious communities.

Ovidiu Cristian NEDU*

**DOCTRINA RELIGIOASĂ CA TERAPIE ONTOLOGICĂ,
ÎN BUDHISMUL MAHĀYĀNA**

**RELIGIOUS DOCTRINE AS ONTOLOGICAL THERAPY,
IN MAHĀYĀNA BUDDHISM**

- Abstract -

Mahāyāna Buddhism, hostile to any kind of conceptual construction (*vikalpa*), which is blamed for operating artificial delimitations within a homogenous and amorphous reality, presents its own doctrine not as a “truth” but rather as psychological “skill-in-means” (*upāya*), which aims at liberating humans from the illusory reality cast by their own mental discriminations. Thus, doctrine is denied all cognitive value, both in respect to a metaphysical level of reality and in respect to the mere empirical level. Its validity pertains to the psychological efficiency that it could display in the process of “counter-acting/opposing” the errors that ensnare humans. Therefore, the issue of religious truth is transferred from the cognitive sphere to the psychological and existential sphere, its value being of a rather therapeutic type.

The doctrine is considered as an antidote (*pratipakṣa*) which has the sole role of denying the reality of the various mental constructions which create the sphere where the self inflicted human drama takes place. Thus, the doctrine is deprived not only of cognitive value but also of objectivity, its efficiency depending on the existence of some particular errors, of a particular type of bondage. The actual content of a religious teaching does not reflect an „objective truth” but rather a particular kind of error, which is denounced and rejected by the doctrine. Buddhist texts even utterly state that it is not possible to identify an own-meaning of the term „void” (*śūnya*), the main soteriological concept of Buddhism, which gets a sense only in association with another term, whom it could determine. Thus, religious teachings have more to do with subjective errors than with an objective truth.

Therefore, Buddhism does not hesitate to claim the voidness of its own path („the voidness of voidness” - *śūnyatāśūnyatā*), which is considered only as a temporary useful tool, which must be itself discarded during the process of

* Muzeul de Istorie „Paul Păltănea” Galați (ovidiusunya@yahoo.co.in).

liberation. The old school of Buddhism, Hīnayāna, is blamed for having developed an extremely elaborated psychological analysis which turned to be itself an obstacle on the path to liberation; this way, their religion itself opposed the accomplishment of the religious goal.

Mahāyāna Buddhism considers its own doctrine in a relativist, instrumental manner, rather existential and therapeutic than cognitive and metaphysical.

Keywords: Buddhism; Mahāyāna; doctrine; void; pluralism; relativism; non-cognitive religion.

Introducere

În general, budhismul Mahāyāna acceptă existența a trei niveluri de realitate. Întâi de toate, este afirmată existența unei realități absolute, substanțiale (*tathatā*, *dharmatā*, *dharmadhātu*). Aceasta este însoțită de un flux causal (*pratītyasamutpāda*) amorf, non-diferențiat, ce constă dintr-un șuvoi de entități momentane (*dharma*) lipsite de orice identitate determinată. Cel de-al treilea nivel al existenței este cel al construcțiilor conceptuale (*parikalpa*, *vikalpa*) proiectate de conștiința umană. Mahāyāna îi neagă acestui nivel orice relevanță cognitivă, considerându-l drept o sferă a purei subiectivității.

Construcția conceptuală nu face referire nici la realitatea ultimă și nici la fluxul condițional, ci reprezintă un domeniu al purei subiectivității. În consecință, construcțiile conceptuale sunt considerate drept iluzii, drept fantasmе, ele neavând nicio referențialitate în exteriorul lor. Sfera conceptuală, care include și doctrinele religioase, alături de majoritatea celorlalte experiențe umane, reprezintă un simplu „joc” (în sens wittgensteinian) în care conștiința se complăce sub determinarea compulsiunilor karmice. Construcțiilor conceptuale nu le corespunde nimic în plan obiectiv; întreaga experiență umană structurată conceptual nu reprezintă altceva decât construcție subiectivă, de tipul fanteziei.

„Naturile proprii (*svabhāva*) ale tuturor entităților (*bhāva*) sunt doar vorbire (*vacana*) a oamenilor (*nṛ*).”¹

„Caracteristicile (*lakṣaṇa*) entităților (*bhāva*) reprezintă însăși natura (*svabhāva*) [lor].”²

¹ „*sarvabhāvasvabhāvā ca vacanamapi nṛṇām*”
Laṅkāvatāra-sūtra, cap.II, vers 144, Bunyiu Nanjio, *Laṅkāvatāra-sūtra*, Otani University, Kyoto, 1956, p. 88.

„Acești factori (*dharma*) sunt lipsiți de esență (*asāraka*), sunt născuți (*samutthita*) prin gândire (*manyanā*).”³

„Statutul de a fi doar nume (*nāman*) al tuturor...”⁴

Construcția conceptuală nu doar că este în totalitate lipsită de orice valoare cognitivă, dar, mai mult decât atât, ea proiectează registrul iluzoriu la nivelul căruia se constituie înălțuirea. Ființele umane cad în capcana propriilor lor construite, drama umană fiind produsă de aceste construcții conceptuale elaborate în mod subiectiv.

„Toate acțiunile (*carya*) țin de construcția mentală (*parikalpya*).”⁵

O metaforă budhistă consacrată este cea a unui pictor înspăimântat la vederea dragonului pe care, altminteri, el însuși l-a pictat.

„Așa cum un pictor pictează niște demoni și apoi se înspăimântă la vederea propriei sale creații, tot astfel, oamenii simpli creează reprezentări ale formelor, sunetelor, mirosurilor, gusturilor și ale tactibilelor, iar apoi rătăcesc în această lume, chinuți de tot felul de suferințe, fără a-și da seama de ce se întâmplă.”⁶

1.Eficiența soteriologică și irelevanța cognitivă a doctrinei religioase (*dharma*)

Propovăduirea doctrinei (*dharma*) doar din rațiuni soteriologice, nu și de ordin cognitiv

Deși construcției conceptuale îi este imputată responsabilitatea pentru producerea întregii drame umane, eliberarea se produce printr-un proces inițiat tot de anumite conținuturi discursive, mai precis de doctrina budhistă. Eliberarea din înălțuire se produce însă tot printr-un demers în care construcția conceptuală joacă un rol foarte important. Demersul de eliberare constă, întâi de toate, din cunoașterea și asimilarea doctrinei (*dharma*) Mahāyānei, doctrină care ea însăși are o înfățișare conceptuală.

² „*svabhāva eva hi bhāvānām lakṣaṇam* /”

Sthiramati, *Madhyāntavibhāgabhāṣyaṭīkā*, „Introduction (I.1)”, R.C. Pandeya, *Madhyāntavibhāga-śāstra. Containing the Kārikā-s by Maitreya, Bhāṣya by Vasubandhu and Tīkā by Sthiramati*, Motilal Banarsidass, Delhi, 1999, p. 7.

³ „*asārakā ime dharmā manyanāyāḥ samutthitāḥ* /”

Laṅkāvatāra-sūtra, Sagāthakam, verse 10, Nanjio, *op.cit.*, p. 265.

⁴ „*sarvasya nāmamātratvaṃ.....*”

Asaṅga, *Madhyāntavibhāga*, V.18, S. Anacker, *Seven Works of Vasubandhu. The Buddhist Psychological Doctor*, Motilal Banarsidas, Delhi, 1998, p. 457.

⁵ „*.....caryā sarvā parikalpyā* /”

Kamalaśīla, *Bhāvanākrama III*, Nandal Gyaltzen, *Bhāvanākrama*, Institute of Higher Tibetan Studies, Sarnath, 1985, p. 269.

⁶ *Kāśyapaparivarta-sūtra*, 68-69, Garma A. Chang, *A Treasury of Mahāyāna Sūtras*, Motilal Banarsidass, Delhi, 1998, p. 396.

„Și Buddha a mai spus:

«Adevărul ultim (*paramārtha*) nu poate fi indicat fără a fi stabilit (*āśritya*) în practica (*caryā*) [adevărului] convențional (*saṃvṛti*).»⁷

Mahāyāna reușește să găsească o ieșire din acest paradox transferând problema adevărului religios din sfera metafizic-cognitivă în cea psihologică. Mahāyāna insistă asupra faptului că doctrina pe care înșiși autorii săi o propovăduiesc nu are o valoare de natură cognitivă, ci doar una de natură soteriologică. Propovăduirea doctrinei își găsește motivația nu atât într-o nevoie obiectivă de a releva un „adevăr ultim”, ci în necesitatea subiectivă de a pune capăt înlănțuirii ce afectează un anumit individ. Actul predicării doctrinei budhiste (*dharma*) nu reprezintă atât o expunere a adevărului – iar aceasta deoarece un adevăr comunicabil nici nu există – ci, mai degrabă, constituie un demers de înlăturare a erorilor la care aderă ființele înlănțuite.

Întrucât ține de registrul iluzoriu al construcției conceptuale, doctrina este lipsită de valoare cognitivă. Problema „adevărului” religios ține mai degrabă de eficiența sa psihologică decât de un eventual aport cognitiv. Doctrina nu urmărește să comunice ceva cu privire la realitate ci, mai degrabă, să schimbe atitudinea pe care indivizii umani o au cu privire la propriile lor construcții mentale.

Deși doctrina budhistă nu comunică niciun fel de adevăr, ea este totuși benefică prin aceea că anihilează credința eronată în realitatea iluzorie pe care o instituie construcția conceptuală și, prin aceasta, face posibilă eliberarea.

Caracterul benefic al doctrinei nu constă atât dintr-o eventuală încărcătură cognitivă a sa, ci strict din funcția sa instrumentală. Mahāyāna transferă problema adevărului religios din sfera cognitivului în sfera existențială; doctrina nu vizează atât relevarea unor adevăruri, ci, mai degrabă, anihilarea anumitor erori ce tulbură și înlănțuie ființa umană. Doctrina religioasă nu este atât o doctrină despre absolut, cât, mai degrabă, un instrument prin care se accede la absolut; acest instrument se prezintă sub forma unui sistem teoretic al cărui conținut depinde de natura ființei umane, de tipul de înlănțuire al acesteia.

Eficacitatea doctrinei ține mai mult de domeniul psihologic decât de cel cognitiv; nu este avută în vedere producerea unei noi reprezentări asupra manifestării ci, mai degrabă, schimbarea atitudinii față de manifestare. Doctrina urmărește doar anihilarea atitudinii reificatoare pe care o induce discriminarea conceptuală și pe baza căreia se constituie înlănțuirea. Ceea ce face în primul rând doctrina budhistă este să se opună reificării sistemului conceptual uman, arătând ce

⁷ „*apicoktaṃ buddhena /*

saṃvṛticaryāṃ nāśritya paramārtho na deśyate /”

Maitreyanātha, *Bhavasamkrāntīṭhā*, Aiyaswami N. Śāstri, „Bhavasamkranti-sutra”, *Adyar Library Bulletin*, Adyar, 1938, p. 34.

este acesta în realitate, adică construcție iluzorie, fantezistă, în care ființele ajung să „se prindă”. Înlănțuirea se produce tocmai în registrul acestei sfere iluzorii create prin reificarea conceptelor; drept urmare, a face să înceteze atitudinea reificatoare înseamnă a pune capăt înlănțuirii înseși.

Doctrina ca simplu „contracarant” (*pratipakṣa*) lipsit de valoare cognitivă

Literatura Mahāyānei îi atribuie doctrinei budhiste nu un statut de „adevăr”, ci doar unul de „contracarant” (*pratipakṣa*) al anumitor erori. Eroarea fundamentală pe care o contracarează doctrina este interpretarea substanțială a registrului conceptual, multiplicitatea și substanțialitatea iluzorie creată prin concept. Întâi de toate, doctrina budhistă se opune pluralității substanțiale proiectate în mod iluzoriu prin discriminarea conceptuală.

„Deoarece nu intenționează (*prāpti*) [nimic]⁸ și deoarece este favorabilă (*ānukūlya*), [doctrina] nu este considerată nici adevărată (*satya*) și nici inutilă (*mṛṣā*). Învățătura (*deśanā*) există ca un contracarant (*pratipakṣa*) al stabilirii (*niveśa*) [unei realități] ce se conformează cuvintelor (*yathāruta*).”⁹

Doctrina, deși se prezintă sub formă conceptuală, este propovăduită în Mahāyāna nu datorită unei eventuale valori cognitive a sa, caz în care teoria despre caracterul non-referențial al conceptului ar fi fost compromisă, ci datorită funcției sale „terapeutice”¹⁰. Doctrina Mahāyānei tinde întotdeauna către stabilirea vacuității obiectelor ce sunt avute în vedere; prin aceasta, caracterul său critic, deconstructiv, iese cu ușurință în evidență. Mahāyāna, prin predicarea sa, nu încearcă să instituie un adevăr ci mai degrabă încearcă să elimine niște erori.¹¹

Funcția doctrinei este astfel nu una descriptivă, ci exclusiv una deconstructivă, critică; deși ea însăși constituie construcție conceptuală (*vikalpa*), doctrina are drept funcție specifică tocmai anihilarea construcției conceptuale, obținerea stării de vid conceptual și, o dată ce această stare a fost realizată, apariția

⁸ „*Prāpti*” - literal, „obține”, „ajunge la”.

⁹ „*aprāpter ānukūlyāc ca na satyā na mṛṣā matā/ yathārutaniveśasya pratipakṣeṇa deśanā //*”

Asaṅga, *Trīṣatikāyāḥ Prajñāpāramitā Kārikāsaptati*, 33, G. Tucci, *Minor Buddhist Texts*, Serie Orientale Roma, 9, 1986, p. 70.

¹⁰ Dale Wright, *Language And Truth In Hua-Yen Buddhism*, „Journal Of Chinese Philosophy”, 13, 1986, p. 38 compară doctrina budhistă expusă de autorii indieni cu Koan-ul adepților Zen. Doctrina budhistă nu este cu nimic mai „cognitivă”, mai „referențială” decât Koan-ul; ambele sunt doar simple instrumente, doar procedee soteriologice.

¹¹ Pentru funcția de contracarant a anumitor construcții conceptuale, vezi Marion L. Matics, *Entering the Path of Enlightenment. The Bodhicaryāvatāra of the Buddhist Poet Śāntideva*, The Macmillan Company, London, 1970, pp. 108-109!

cunoașterii non-conceptuale a absolutului (*nirvikalpapakajñāna*). Funcția deconstructivă, contracarantă (*pratipakṣa*), a doctrinei implică chiar și propria sa anihilare deoarece doctrina însăși este anihilată prin procesul de vidare a conștiinței de tot ceea ce înseamnă construcție conceptuală.

„Deși este de natura (*svabhāva*) numelui (*nāman*) și a discriminării (*vikalpa*), totuși, deoarece natura sa este aceea a reflecției corecte (*yonīśomanasikāra*), [doctrina] este aceea care dă naștere (*udaya*) cunoașterii non-conceptuale (*nirvikalpapakajñāna*).”¹²

„Doctrina (*śāstra*) constituie [acele] ideaii (*viññapti*) care se manifestă (*prabhāsā*) sub forma numelor (*nāman*), a propozițiilor (*pada*) și a unor semne compuse (*vyañjanakāya*). Sau, altfel, doctrina constituie [acele] ideaii care se manifestă sub forma unor anumite cuvinte (*śabdaviśeṣa*) și care fac să se obțină (*prāpaka*) cunoașterea supra-mundă (*lokottarajñāna*).”¹³

Propovăduirea doctrinei ca manifestare a compasiunii

Propovăduirea doctrinei reprezintă nimic mai mult decât o modalitate prin care un Bodhisattva își exercită compasiunea față de ființele înlănțuite datorită diverselor concepții eronate la care aderă. Predicarea doctrinei nu este realizată în numele adevărului, ci, mai degrabă, în numele binelui, în numele eliberării de suferință; nu dezvăluirea adevărului îl motivează pe un Bodhisattva să predice, ci compasiunea față de suferința umană. Actul predicării doctrinei reprezintă doar un aspect al activității salvatoare a unui Bodhisattva, care își dobândește justificarea nu în numele unui eventual „adevăr” care trebuie exprimat, ci în erorile care țin ființele înlănțuite și pe care, din compasiune, un Bodhisattva încearcă să le elimine prin predicarea sa, care izvorăște mai degrabă din milă decât dintr-o eventuală dedicație față de un „adevăr”.

Ba chiar, o marcă specifică a textelor Mahāyāna este exprimarea, sub forma unei invocații care în general se găsește la sfârșitul textului, a ideii transferului de merit.¹⁴ Un Bodhisattva își exprimă intenția de a dedica întregul merit (*punya*) ce rezultă din elaborarea textului eliberării ființelor; actul scrierii textului nu își găsește rațiunea în nimic altceva decât în atitudinea de compasiune a celui Bodhisattva și

¹² „yadi nāmāsau vikalpasvabhāvātathāpi yonīśo manasikārasvabhāvatvāt tato bhūta nirvikalpajñānodaya”

Kamalaśīla, *Bhāvanākrama*, III, Gyaltzen Namdol, *op.cit.*, pp. 266-267.

¹³ „nāmapadavyañjanakāyaprabhāsā viññaptayaḥ śāstram / atha vā lokottarajñānaprāpakāśabdaviśeṣaprabhāsā viññaptayaḥ śāstram /”

Sthiramati, *Madhyāntavibhāgabhāṣyaṭīkā*, „Introducere”, Pandeya, *op.cit.*, p. 4.

¹⁴ Pentru ideea transferului de merit, vezi Matics, *op.cit.*, pp. 96-101 și articolul lui John S. Strong în Lindsay Jones, *Encyclopedia of Religion*, ed. a II-a, vol. 9, Macmillan Publishers, 2005, pp. 5874-5875!

nu în vreo intenție individuală sau într-o eventuală necesitate obiectivă de a reda un așa-zis „adevăr”.

„Fie ca, prin beneficitatea (*śubha*) datorată faptului că am compus *Bodhicaryāvatāra*, toate ființele (*jana*) să fie împodobite (*vibhūṣaṇa*) cu practica iluminării (*bodhicaryā*)!

Fie ca, prin meritul (*puṇya*) meu, [ființele], atâtea câte sunt în toate colțurile (*diś*) [lumii], suferind (*ātura*) datorită chinurilor (*vyatha*) [provocate] de corp (*kāya*) sau de minte (*citta*), să obțină oceane de bucurie (*sukha*) și de desfătare (*prāmodya*)!”¹⁵

2. Caracterul iluzoriu al doctrinei religioase

Similaritatea ontologică dintre doctrină (*dharma*) și iluziile pe care le contracarează

Dat fiind statutul său de contracarant al unor erori particulare, doctrina împărtășește condiția ontologică a erorilor pe care le contracarează, adică ține de registrul conceptual iluzoriu. Conținutul doctrinei se definește doar în raport cu iluziile pe care le contracarează și astfel, în privința conținutului, ea depinde, este relativă la o formă particulară de iluzie. Doctrina budhistă este exclusiv despre iluzii, despre înlănțuirea indusă de acestea și nu despre absolut; prin aceasta, ea împărtășește statutul ontologic al iluziei.¹⁶

Eliberarea din drama auto-indusă este un proces ce are loc la același nivel ontologic cu drama, adică la nivelul iluzoriu al construcției conceptuale. Doctrina budhistă nu are nimic de-a face cu absolutul ci reprezintă o formă „auto-anihilatoare” pe care o ia „jocul” experienței conceptuale.

Sub oricare dintre formele sale, doctrina budhistă converge către afirmarea vacuității obiectelor avute în vedere. În timp ce cunoașterea umană obișnuită se raportează în mod afirmativ la registrul multiplicității obiectelor instituite prin concepția conceptuală, doctrina budhistă se raportează la acesta într-un mod negativ, într-un mod critic, afirmându-le acestora vacuitatea (*śūnyatā*). Însă afirmarea vacuității obiectelor este în egală măsură vidă ca și obiectele însele, ține de același

¹⁵ „*bodhicaryāvatāraṃ me yadvicintayataḥ śubham /
tena sarve janāḥ santu bodhicaryāvibhūṣaṇāḥ //*
*sarvāsu dikṣu yāvanataḥ kāyacittavyathātūrāḥ /
te prāpnvantu matpunyaiḥ sukhaprāmodyasāgarān ///*”

Șântideva, *Bodhicaryāvatāra*, X.1-2, Matics, op.cit., p. 227.

¹⁶ Caracterul iluzoriu al doctrinei religioase care, în ciuda eficacității sale soteriologice, ține totuși de registrul convențional (*samvṛtisatya*) detaliat în Nalinaksha Dutt, *Aspects of Mahayana Buddhism and Its Relation to Hinayana*, Firma K.L. Mukhopadhyay, Calcutta, 1973, p. 220.

registru ca și acestea. Mahāyāna creează termenul de „vacuitate a vacuității” (*śūnyatāśūnyatā*), termen prin care se transmite ideea că demersul de contracarare a iluziilor, de propovăduire a doctrinei budhiste, de afirmare a vacuității universale, este el însuși vid.

Doctrina budhistă reprezintă doar o formă particulară de manifestare iluzorie, ce dobândește o importanță specială doar prin faptul că are capacitatea de a contracara, de a anihila celelalte manifestări iluzorii la care aderă conștiința unui individ.¹⁷ Ea reprezintă o iluzie, dar o iluzie care poate anihila celelalte iluzii și care astfel poate conduce la puritate, însă fără a reprezenta ea însăși acea puritate. Doctrina budhistă reprezintă acea iluzie care se opune și astfel elimină tot restul iluziilor ce afectează conștiința unui individ.

„Un rege iluzoriu (*māyā*) poate fi învins (*parājita*) de un alt rege iluzoriu.”¹⁸

„Despre acei factori (*dharmā*) care au caracteristici de contracarant (*prātipakṣika*) se stabilește că sunt ca un rege iluzoriu (*māyā*), deoarece au suveraneitate (*ādhipatyā*) asupra [producerii] purificării (*vyavadāna*), asupra abandonării (*prahāṇa*) perturbațiilor (*saṃkleśa*).”¹⁹

„Vacuitatea (*śūnyatā*) se referă și la cele benefice (*kuśala*) și astfel acțiunea lor de a conduce la starea nealterată (*akṣatā*) reprezintă doar construcție mentală (*kalpita*).....”²⁰

„Cele patru nobile adevăruri (*āryasatyā*), adică adevărul despre suferință (*duḥkhasatyā*), adevărul despre apariția suferinței (*duḥkhasamudayasatyā*), adevărul despre încetarea [suferinței] (*nirodhasatyā*) și adevărul despre cale (*mārgasatyā*) reprezintă doar învățături (*deśita*) convenționale (*saṃvṛti*).”²¹

¹⁷ *Vimalakīrtinirdeśa-sūtra* prezintă discursul, conceptul, ca pe o „creație magică”, ca pe ceva artificial, ca pe ceva a cărui utilizare depinde strict de intențiile subiectului, și de nimic din exteriorul său. Vezi Edward T. Ch'ien, *The Conception of Language And The Use of Paradox In Buddhism And Taoism*, „Journal of Chinese Philosophy”, nr. 11, 1984, pp.384-386!

¹⁸ „*māyārājeva cānyena māyārājñā parājitaḥ* /”

Asaṅga, *Mahāyānasūtrālaṃkāra*, XI.29, Surekha Vijay Limaye, *Mahayanasutralankara by Asaṅga*, Sri Satguru Publications, Delhi, 2000, p. 181.

¹⁹ „*ye prātipakṣikā dharmāste māyārājasthānīyāḥ saṃkleśaprahāṇe vyavadānādhipatyāt* /” Vasubandhu, *Mahāyānasūtrālaṃkārabhāṣya*, ad. XI.29, *Ibidem*.

²⁰ „*kuśalānām ca śūnyatve tadgatā akṣatā tathā / kalpitaiveti*.....”

Dignāga, *Prajñāpāramitāpiṇḍārtha*, 18, Bhikku Pasadika, *The Wisdom Gone Beyond. An Anthology of Buddhist Texts*, Bangkok, 1966, p. 93.

²¹ „*duḥkhasatyam duḥkhasamudayasatyam nirodhasatyam mārgasatyamityādyāryasatyāni catvāri saṃvṛtau deśitāni* /”

Maitreya-nātha, *Bhavasamkrāntīṭikā*, Śāstri, *op.cit.*, p. 29.

Caracterul provizoriu al doctrinei și evitarea tentației de a absolutiza calea

Considerându-și propria doctrină ca fiind mai apropiată de iluzie decât de realitate, Mahāyāna distinge într-o manieră tranșantă între cale, între instrumental soteriologic, și realizarea obținută prin acesta, condiția ultimă. Doctrinei îi este atribuit un simplu statut instrumental și nu unul absolut. Mahāyāna insistă destul de mult asupra caracterului iluzoriu al propriei doctrine, asupra faptului că, deși aceasta conduce către realizarea absolută, totuși ea nu reprezintă ceva care să țină de condiția ultimă.²²

Există o anumită tentație către a absolutiza calea, tentație careia îi cedează multe religii. Instrumentului prin care se ajunge la absolut – fie că acesta se prezintă sub forma unor texte, a unei doctrine, a unui profet, a unor practice morale, ascetice sau sacramentale – i se acordă o demnitate egală cu cea a absolutului și astfel se susține o valabilitate absolută a sa, chiar și după ce și-a îndeplinit pe de-a-ntregul scopul. Un exemplu frecvent întâlnit este cel al canonizării; canonizarea nu face altceva decât să absolutizeze un corpus de texte, o doctrină, ignorând faptul că acestea pot reprezenta, cel mult, anticipări provizorii ale realizării finale propuse de religia în cauză. Stării în care totul este desăvârșit și în care toate sunt împlinite, în care a fost atinsă puritatea absolută, i se asociază imperative referitoare la desăvârșirea a ceea ce este imperfect, la purificarea a ceea ce este impur.

În perspectiva Mahāyānei, religia reprezintă mai degrabă ca pe un instrument, autorii școlii atragând frecvent atenția asupra faptului că doctrina, calea soteriologică, nu are aceeași demnitate ontologică ca și realizarea absolută. Realizarea condiției ultime este considerată a fi chiar incompatibilă cu menținerea căii către aceasta.

„Atunci când a fost stabilită (*sthita*) [starea] lipsită de manifestare (*nirābhāsa*), cum ar mai putea fi stabilite (*vyavasthāna*) cele trei vehicule (*yāna*)?”²³

„..... Însă atunci când conștiința (*citta*) a fost revoluționată (*parāvṛtta*), nu mai există nici vehiculul (*yāna*) nici cel implicat în vehiculul (*yānin*).”²⁴

„Meditațiile (*dhyāna*), cele incomensurabile (*apramāṇa*), stările lipsite de formă (*ārūpya*), stările de concentrare (*samādhi*), starea de încetare a conceptelor (*saṃjñānirodha*), [acestea] nu pot fi în niciun fel găsite în unicitatea conștiinței (*cittamātra*).

²² Un studiu asupra anumitor pasaje din *Saddharmapuṇḍarīka-sūtra* și, de asemenea, asupra unor texte taoiste, studiu care scoate în evidență caracterul provizoriu al oricărei indicații de natură lingvistică, în Ch'ien, *op.cit.*, pp. 391-392.

²³ „..... *yānatrayavyavasthānam nirābhāse sthite kutaḥ* //”
Laṅkāvatāra-sūtra, cap. II, vers 132, Nanjio, *op.cit.*, p. 65.

²⁴ „..... *citte tu vai parāvṛtte na yānam na ca yāninaḥ* //”

Realizările (*phala*) celui care a intrat pe cale (*srotāpatti*), cât și cele ale aceluia care mai urmează să se reîncarneze o singură dată (*sakṛdāgāmin*), realizările celui care nu mai urmează să se reîncarneze (*anāgāmin*), condiția de Arhat, [acestea] sunt doar confuzii (*vibhrama*) ale conștiinței (*citta*).

Subiectul meditației (*dhyātr*), meditația (*dhyāna*), obiectul meditației (*dhyeya*), abandonarea (*prahāṇa*), perceperea adevărului (*satyadarśana*), acestea sunt doar construcție mentală (*kalpanā*). Acela care înțelege [acest lucru], acela se eliberează.”²⁵

„Moralitatea (*śīla*) nu trebuie considerată ca fiind [realitatea] supremă (*parama*), și nici stările de concentrare (*samādhi*) ca ținând de aceasta (*taṃnmaya*)”²⁶. Atunci când este cultivată (*bhāvanā*) cunoașterea transcendentă (*prajñā*) și când [moralitatea și stările de concentrare] nu mai sunt percepute (*anupalambha*), se ajunge la natura (*gotra*) celor nobili (*ārya*), la moralitatea cea pură (*viśuddhaśīla*) care a fost propovăduită (*praśasta*) de cel binecuvântat (*sugata*)²⁷.”²⁸

Abandonarea doctrinei religioase drept condiție pentru desăvârșirea condiției ultime

Eliberarea înseamnă abandonarea a tot ceea ce înseamnă construcție conceptuală, adică atât a înălțurii cât și a căii ce anihilează această înălțuire, atât a factorilor adversi (*vipakṣa*) cât și a contracarantilor (*pratipakṣa*) acestora. În cazul în care calea (*mārga*), contracarantii, nu sunt abandonați o dată ce și-au atins scopul ce constă din anihilarea perturbațiilor (*saṃkleśa*), ei înșiși devin o piedică în calea accederii la realitatea ultimă. Eliberarea totală se produce doar atunci când calea însăși a fost abandonată. Calea conține discriminare conceptuală, implică existența unor obiecte iluzorii, și astfel, deși ea este eficace în vederea anihilării celorlalte forme de înălțuire, condiția sa ontologică nu este compatibilă cu natura realității

Laṅkāvatāra-sūtra, cap. II, vers 204, *Ibidem*, p.135.

²⁵ „*dhyānāni cāpramāṇāni ārūpyāśca samādhayaḥ / saṃjñānirodho nikhilāścittamātre na vidyate // srotāpattiphalaṃ caiva sakṛdāgāminastathā / anāgāmiphalaṃ caiva arhattvaṃ cittavibhramaḥ // dhyātā dhyānaṃ ca dhyeyaṃ ca prahāṇaṃ satyadarśanam / kalpanāmātramevedaṃ yo budhyati sa mucyate //*”

Laṅkāvatāra-sūtra, cap. II, vers 176-178, *Ibidem*, p.121.

²⁶ „*Taṃnmaya*” – formă atipică pentru „*tanmaya*” - „care constă din aceasta”.

²⁷ „*Sugata*” – literal, „binevenit”; epitet care i se atribuie frecvent lui Buddha.

²⁸ „*na śīlaparamo na samādhitaṃnmayaḥ paryeṣate duttari prajñābhāvanā | anopalambhaṃ āryāṇa gotraṃ viśuddhaśīla sugataṃ praśastam*”

Kāśyapaparivarta-sūtra, 137, Alexander von Stael-Holstein, *Kāśyapa-parivarta-sūtra*, Commercial Press, Shanghai, 1926, p.198.

ultime. Acela care aderă la cale, la doctrină, chiar și după aceasta și-a atins scopul, va rămâne înlănțuit în doctrina însăși; experiența sa nu va consta în experiența pură a absolutului, ci în experiența obiectelor iluzorii despre care discută doctrina, chiar dacă o face într-un mod critic, negativ.

„Un concept (*saṃjñā*) nu trebuie să fie eliminat (*kṛṣ*) printr-un alt concept.”²⁹

„Toate gândurile, imediat ce iau naștere, trebuie să fie abandonate; chiar și gândul de a le abandona pe acestea trebuie abandonat deoarece natura a tot ceea ce există este situată dincolo de gândire.....”³⁰

„Mai întâi, cel divin (*bhagavat*) elogiază generozitatea în fața celui lacom; apoi însă, el critică această generozitate în cazul celui generos. Mai întâi, cel divin elogiază moralitatea (*śīla*) în fața celui imoral; apoi însă, el critică această moralitate în cazul celui moral pentru ca astfel acesta să ajungă la cultivarea unui bun aparținând unei categorii superioare.”³¹

Poate fi uneori întâlnită comparația – realizată nu doar în literatura budhistă, ci deopotrivă în cea a altor religii, mai ales în curente mistice dezvoltate în cadrul lor – dintre doctrină și o barcă folosită pentru trecerea pe un alt mal (în cazul doctrinei, pe un alt nivel ontologic). Barca este necesară doar atâta timp cât încă nu s-a ajuns la punctul de destinație; o dată ce traversarea a fost realizată, ea nu doar că nu mai este necesară, dar păstrarea ei chiar devine un neajuns.

„Cunoașterea (*adhiḡama*) doctrinei (*dharma*) înseamnă conformarea (*ānukūlya*) [cu aceasta], dar nu și stabilirea (*sthāna*) [în aceasta]. [Doctrina], asemenea unei bărci, trebuie să fie în întregime abandonată (*parityāga*).....”³²

„S-a afirmat (*ukta*) despre această cale (*mārga*) că este [asemănătoare] unei bărci, deoarece realizarea [sa] completă (*abhisamaya*) înseamnă distrugerea (*paryavasāna*) [sa].”³³

²⁹ „*mā ca saṃjñāyā saṃjñā kārṣyaḥ*”

Kāśyapaparivarta-sūtra, 144, *Ibidem*, p. 209.

³⁰ *Mahāyānaśraddhotpāda*, part. 4, Yoshito S. Hakeda, *The Awakening of Faith. Mahayana-Sraddhotpada Shastra*, Columbia University Press, 1967, p. 91.

³¹ Asvabhāva, *Upanibandhana*, ad. *Mahāyānasamgraha*, II.31, E. Lamotte, *La Somme du Grand Vehicule d'Asaṅga (Mahāyānasamgraha)*, Publications de l'Institut Orientaliste de Louvain, 8, 1973, p.131.

³² „*asthānād ānukūlyāc ca dharmeṣv adhiḡamasya hi / kolasyeva parityāgo.....*”

Asaṅga, *Triśatikāyāḥ Prajñāpāramitā Kārikāsaptati*, 14, Tucci, *op.cit.*, p. 60.

³³ „*sa ca mārgābhisamayaparyavasānatvāt kolopam ityuktaḥ /*”

Asaṅga, *Uttaratantrabhāṣya*, ad. I.20, E.H. Johnston (ed.) & E. Obermiller (tr.), *The Sublime Science of Maitreya*, Sri Satguru Publications, Delhi, 1991, pp.144-145.

Doctrina Mahāyānei, ca incluzându-și propria negație

Doctrina Mahāyānei își conține în sine propria negație; doctrina budhistă neagă realitatea oricărei construcții conceptuale, inclusiv pe cea a ei înseși. Condiția spre care această doctrină conduce este una incompatibilă cu doctrina însăși. Budhismul propune o atitudine negativă, o atitudine de respingere a construcțiilor teoretice, doar pentru ca prin aceasta să se ajungă la o absență totală a lor, stare care nu mai este compatibilă cu asumarea vreunui obiect, nici măcar atunci când el face obiectul unei respingeri. La un mod mai general, se poate spune că doctrina budhistă face apel la o anumită atitudine referitoare la uman doar pentru a ajunge la o condiție ce transcende întru-totul umanul.

„În continuare, Mahāmati, un Bodhisattva, o mare ființă (*mahāsattva*), nu susține teza (*pratijñā*) cum că «toți factorii (*dharma*) sunt lipsiți de naștere (*anutpanna*)». O, Bodhisattva Mahāmati, mare ființă (*mahāsattva*), cauza (*hetu*) pentru aceasta este faptul că teza implică toate naturile proprii (*svabhāva*); din această cauză [ea] este caracterizată (*lakṣaṇatva*) de manifestare (*pravṛtti*), contrazice (*prati-brū*) teza cum că toți factorii sunt lipsiți de natură, anulează [această] teză. Această teză, cum că toți factorii sunt ne-născuți, anulează [sensul] acestei teze datorită faptului că această teză este dependentă (*apekṣā*) de [ideea] de «naștere» (*utpatti*).Mahāmati, această teză despre caracterul non-născut (*anutpattilakṣaṇa*) al existenței (*sat*) și al non-existenței (*asat*) este cuprinsă în limitele existenței (*bhāva*)³⁴. Mahāmati, dacă teza cum că toate entitățile (*bhāva*) sunt lipsite de naștere ar fi afirmată prin intermediul acestei teze referitoare la non-naștere (*anutpanna*), s-ar ajunge la anihilarea (*hāni*) tezei. [Această] teză nu trebuie să fie susținută datorită caracteristicilor (*lakṣaṇa*) de «existență» (*bhāva*) ale tezei referitoare la [caracterul] non-născut al existenței și al non-existenței. Mahāmati, caracteristicile acestor teze sunt natura proprie (*svabhāva*) non-născută; de aceea, Mahāmati, aceste teze nu trebuie să fie susținute..... Tot astfel, Mahāmati, tezele cum că «toți factorii reprezintă vid (*śūnya*)», cum că «toți factorii sunt lipsiți de natură proprie (*asvabhāva*)» nu trebuie să fie susținute³⁵ de către un Bodhisattva, de către o mare ființă.»³⁶

³⁴ Sintagma sanskrită „*sarvabhāvābhīyantarā*” – literal, „în limitele / intervalul întregii existențe” a fost tradusă prin varianta mai simplă „în limitele existenței” pentru a fluidiza textul românesc.

³⁵ Pentru cele câteva ocurențe ale cuvântului „susținută”, textul sanskrit folosește derivate ale rădăcinii „*kr*” – „a face”.

³⁶ „*punaraparaṃ mahāmate anutpannāḥ sarvadharmā iti bodhisattvena mahāsattvena pratijñā na karaṇīyā / tatkasya hetoḥ? pratijñāyāḥ sarvasvabhāvabhāvitvāttaddhetupravṛtilakṣaṇatvācca / anutpannān sarvadharmān pratijñāya pratibruvan mahāmate bodhisattvo mahāsattvaḥ pratijñāyā hīyate / yā pratijñā - anutpannāḥ sarvadharmā iti, sāsyā pratijñā hīyate, pratijñāyāstadapekṣotpattivāt.....*”

„Cunoașterea absolută (*prajñā*) nu discriminează (*viklṣ*) faptul că toți factorii (*dharma*) sunt lipsiți de naștere (*anutpanna*).”³⁷

„Așa cum prin [frecarea] a două bucăți de lemn lipsite de caracteristica focului ia naștere focul și, o dată născut, le arde pe cele două bucăți de lemn, tot astfel, prin [unirea] dintre ceea ce are drept caracteristici (*lakṣaṇa*) incorectitudinea (*samyaktva*) cu investigația (*pratyavekṣā*) conformă cu realitatea (*yathābhūta*), care are drept caracteristici (*lakṣaṇa*) corectitudinea (*asamyaktva*), ia naștere facultatea (*indriya*) nobilei (*ārya*) cunoașteri absolute (*prajñā*) și, o dată născută, [ea] distruge acea investigație a realității (*bhūtapratyavekṣā*).”³⁸

3.Caracterul relativ al doctrinei religioase

Doctrinile drept contracarante particulare ale unor erori particulare

În conformitate cu Mahāyāna, doctrina religioasă reprezintă doar un instrument, o cale ce conduce la realizarea realității ultime, având ca punct de plecare o formă particulară a înlănțuirii. Mahāyāna nu își consideră propria sa doctrină drept un aspect al realității înseși, drept o „descriere” a realității ultime, ci doar drept un instrument de purificare, ce acționează asupra unor erori umane. În cel mai simplu mod cu putință, doctrina *eliberează* conștiința de anumite erori particulare însă fără să îi reveleze vreun „adevăr”. O doctrină religioasă nu reprezintă altceva decât o cale ce mediază între o formă particulară de eroare, de înlănțuire, și experiența realității autentice, însă fără a face vreo precizare cu privire la realitatea însăși.

„Calea (*mārga*) nu este stabilită (*pratiṣṭhita*) în rezultat (*phala*), ci constituie o cauză (*kāraṇa*) a acelui rezultat.”³⁹

sā hi mahāmate pratijñā sarvabhāvābhīyantarā sadasatoranutpattilakṣaṇāt / yadi mahāmate tayā pratijñāyā anutpannayā anutpannāḥ sarvabhāvā iti pratijñāṃ kurvanti, evamapi pratijñāhāniḥ prasajyate / pratijñāyāḥ sadasatoranutpattibhāvalakṣaṇatvātpatijñā na karaṇīyā / anutpannasvabhāvalakṣaṇā hi mahāmate teṣāṃ pratijñā bhavati / ataste mahāmate pratijñā na karaṇīyā..... evaṃ śūnyā asvabhāvāḥ sarvadharmā iti mahāmate bodhisattvena mahāsattvena pratijñā na karaṇīyā ”

Laṅkāvatāra-sūtra, cap. III, Nanjio, *op.cit.*, pp.166-167.

³⁷ „*anutpannāḥ sarvadharmāḥ prajñāyā na vikalpayet / ”*

Laṅkāvatāra-sūtra, cap. III, vers 50, *Ibidem*, p. 168.

³⁸ „*yathā kāṣṭhadvayādānagnilakṣaṇādāgnirjāyate jātaśca tadeva kāṣṭhadvayam dahati / evamasamyaktvalakṣaṇāyā yathābhūtapratyavekṣāyāḥ samyaktvalakṣaṇamāryaṃ prajñendriyam jāyate / jātaṃ ca tāmeva bhūtapratyavekṣāṃ vibhāvayati / ”*

Vasubandhu, *Madhyāntavibhāgaśāstra*, ad.V.26, Anacker, *op.cit.*, pp. 460-461.

Traducerea engleză a lui Anacker la acest pasaj nu este tocmai corectă.

³⁹ „*phalāpratiṣṭhito mārgas tatphalasyāpi kāraṇam / ”*

Orice doctrină religioasă reprezintă doar un contracarant al unui tip particular de eroare, de înlănțuire. Această abordare a doctrinei face ca ea să fie în bună măsură dependentă, în privința conținutului ei, de cazul particular, de ființa individuală înlănțuită căreia i se aplică. Nu doar că există o astfel de dependență de natura individului ce trebuie eliberat, dar, mai mult decât atât, conținutul fenomenal al doctrinei depinde în mod univoc de destinatarul ei, iar aceasta deoarece budhismul consideră doctrina, în mod strict, ca pe un demers critic, negativ, care nu construiește nimic, ci doar anihilează o formă particulară de eroare. Condiția absolută neputând fi relevantă la nivel conceptual, tot ceea ce face doctrina este să elibereze conștiința de erorile, de experiențele iluzorii ce împiedică relevarea prin sine a absolutului.

„Învățăturile (*deśanā*) doctrinare (*dharma*) sunt date de mine și de ceilalți eliberați (*tathāgata*), de ceilalți Arhat și de ceilalți perfect iluminați (*samyaksaṃbuddha*) în conformitate cu manifestările (*pravṛtta*) înclinațiilor (*āśāya*) ființelor (*sattva*), cu multiplicitatea (*nānā*) ființelor caracterizate de [multiple] convingeri (*adhimuktika*), și cu scopul (*artha*) de a face să înceteze (*vyāvṛtti*) conștiința (*citta*), mintea (*manas*) și conștiința mentală (*manovijñāna*). [Învățăturile nu sunt date] în vederea stabilirii (*pratyavasthāna*) și accederii (*adhigama*) la cunoașterea nobilă (*āryajñāna*) [care este obținută doar] prin propriul sine (*svapratyātman*).”⁴⁰

Astfel că doctrina, sub oricare dintre înfățișările ei, are întotdeauna un conținut particular; mai exact, este vorba despre o abordare nihilistă a unui tip particular de eroare la care, în mod obișnuit, ființele umane aderă. Ceea ce în experiența comună este abordat cu o atitudine ontologică asertivă, la nivelul experienței religioase, este abordat cu o atitudine critică. Este vorba doar despre schimbarea atitudinii ontologice față de un același conținut fenomenal particular în trecerea de la profan la religios.

Valabilitatea doctrinei, justificarea sa, nu au un caracter absolut, nu se realizează prin sine, ci acestea au doar un caracter contingent, relativ la existența unor anumite tipuri de înlănțuire; doar datorită existenței factorilor alterați particulari care trebuie contracarați doctrina își găsește o rațiune de a fi.

Imperativele doctrinare nu trebuie interpretate ca având valabilitate necondiționată, universală, ca reprezentând imperative categorice. Doar existența unei anumite forme de înlănțuire justifică predicarea unei anumite doctrine, care

Asaṅga, *Triṣatikāyāḥ Prajñāpāramitā Kārikāsaptati*, 31, Tucci, *op.cit.*, p. 69.

⁴⁰ „*sattvāśayapravṛttatvānnādhimuktikānām sattvānām dharmadeśanā kriyate cittamanomanovijñānavyāvṛttyartham mayā anyaiśca tathāgatairarhadbhiḥ samyaksambuddhaiḥ, na svapratyātmāryajñānādhigamapratyavasthānāt...*”
Laṅkāvatāra-sūtra, cap.III, Nanjio, *op.cit.*, p.194.

altfel nu își are rostul. Mahāyāna evită astfel o absolutizare a propriei sale căi soteriologice; deși universal propovăduită în textele școlii, vacuitatea a tot ceea ce înseamnă construcție conceptuală nu reprezintă o doctrină având o valabilitate absolută. Doar tendința generală a ființelor umane de a adera la realitatea constituită în mod iluzoriu pe baza construcției teoretice justifică caracterul general al predicării vacuității (*śūnyatā*), și nu o eventuală valabilitate prin sine a acestei teorii.

Determinarea conținutului doctrinei exclusiv de către conținutul erorilor particulare contracarate, și nu de un eventual „adevăr”

Ceea ce toate diversele instanțieri ale doctrinei budhiste au în comun este faptul că au o raportare negativă față de atitudinea ontologică comună; aceasta însă indică prea puțin cu referire la conținutul lor, atitudinea ontologică necesitând întotdeauna un anumit conținut particular asupra căreia să fie direcționată. Doctrina se prezintă, simplu, sub forma transmutării atitudinii ontologice față de un tip particular de eroare, și astfel eroarea particulară ce ține individul înlănțuit dă seama de conținutul efectiv al doctrinei, perspectiva religioasă reflectându-se doar prin schimbarea atitudinii ontologice. Ceea ce, în experiența comună este considerat a fi real, din perspectiva budhismului este prezentat ca având o natură pur iluzorie. Doctrina nu construiește nimic nou ci, mai degrabă, de-construiește registrul conceptual iluzoriu preexistent în mintea umană. Prin urmare, nu „sacru” determină conținutul unei doctrine ci orice afirmație religioasă își are punctul de plecare în niște construcții umane preexistente. Conținutul doctrinei este reprezentat tocmai de aceste construcții conceptuale iluzorii, la care doctrina face referire pentru a le nega substanțialitatea.

Conținutul oricărei doctrine depinde astfel în mod exclusive de cei cărora le este adresată. Doar pre existența unui anumit tip de înlănțuire justifică propovăduirea unei anumite doctrine.

Aportul „religios” al doctrine constă doar din transmutarea atitudinii ontologice față de registrul conceptual. Nu se revelează nimic „sacru”, propovăduirea doctrinară neimplicând niciun element ce ar transcende conceptualul iluzoriu. Doctrina religioasă nu este despre o eventuală „realitate absolută”, ci doar despre entități iluzorii cărora le este negată realitatea.

„Doctrina (*dharma*) este indicată prin intermediul realității ultime (*tathātva*), al entităților (*bhūta*), și pe calea (*gati*) caracteristicilor (*lakṣaṇa*) înclinațiilor (*anuśaya*) particulare (*viśeṣa*) ale ființelor (*sattva*).”⁴¹

⁴¹ „*sattvaviśeṣānuśayalakṣaṇagatibhūtāstathātvāya dharmam deśayanti*”
Laṅkāvatāra-sūtra, cap.III, *Ibidem*, p.196.

„...deoarece [doctrina] se arată în moduri diverse (*vicitra*). Se arată în mod divers, ca elementele componente (*saṃbhāra*) ale căii (*mārga*), și nu doar ca vacuitate (*śūnyatā*).”⁴²

În felul acesta statutul doctrinei devine în foarte mare măsură similar statutului unui remediu destinat să înlăture un anumit neajuns, unui medicament destinat vindecării unei anumite boli. Un astfel de statut implică un nivel foarte ridicat de relativitate al doctrinei; așa cum nu există un remediu universal, ci doar remedii necesare în diferite cazuri particulare, tot astfel nu există o doctrină universal valabilă, o doctrină absolută, ci doar diferite forme particulare de doctrină. Doctrina Mahāyānei nu se pretinde a fi un adevăr universal, o cale universală, ci doar un instrument particular ce contracarează eroarea interpretării în mod substanțial a construcției conceptuale. În felul acesta, Mahāyāna nu face altceva decât să elimine niște elemente ce obstrucționează transluciditatea conștiinței.

„Doctrina (*dharma*), doctrina cea bine compusă (*sunibaddha*) și având opt ramuri (*aṣṭāpada*), este expusă în conformitate cu ființele (*sattva*) caracterizate de multiple (*nānā*) convingeri (*adhimuktika*).”⁴³

„Astfel că învățătura (*deśanā*) este expusă în moduri diverse (*citra*) și ea poate fi contrazisă (*vyabhicārin*). Ceea ce într-un caz reprezintă învățătură, într-un alt caz nu reprezintă învățătură.

Așa cum un doctor prescrie medicamente (*dravya*) diverșilor bolnavi (*ātura*), tot astfel cei iluminați (*buddha*) le vorbesc ființelor (*sattva*) despre unicitatea conștiinței (*cittamātra*).”⁴⁴

„Totuși, datorită diferențelor dintre ființe, există diferite moduri în care ele pot fi învățate ce anume să practice.”⁴⁵

Varietatea doctrinelor justificată de diversitatea erorilor ce înlănțuie indivizii umani

Gradul ridicat de generalitate al valabilității doctrinei vacuității este justificat prin nevoia de a contracara presuposițiile ontologice realiste ale simțului comun, presuposiții care sunt adoptate de totalitatea „oamenilor obișnuiți”

⁴² „*vicitrasyākhyānāt / vicitraścātra saṃbhāramārga ākhyāyate na kevalaṃ śūnyatvaiva /*”
Vasubandhu, *Mahāyānasūtrālaṃkārabhāṣya*, ad. I.15, Limaye, *op.cit.*, pp.14-15.

⁴³ „*aṣṭāpadasunibaddhadharmā nānādhimuktikatayā sattvebhyo dharmāṃ deśayati /*”
Laṅkāvatāra-sūtra, cap.VI, Nanjio, *op.cit.*, p. 227.

⁴⁴ „*deśanāpi tathā citrā deśyate 'vyabhicāriṇī /*
deśanā hi yadanyasya tadanyasyāpyadeśanā //
ātura ātura yadvadbhiṣadragvyaṃ prayacchati /
buddhā hi tadvatsattvānāṃ cittamātraṃ vadanti vai //”
Laṅkāvatāra-sūtra, cap.II, vers 122-123, Nanjio, *op.cit.*, pp. 48-49.

⁴⁵ *Mahāyānaśraddhotpāda*, part.3, cap.II, Hakeda, *op.cit.*, p. 85.

(*prthagjana*) și care reprezintă cadrul ontologic al simțului comun. Realismul ontologic adoptat de simțul comun face ca predicarea vidului, a vacuității (*śūnya*, *śūnyatā*) să reprezinte un mesaj cu valabilitate aproape generală.

Însă nu doar perspectiva simțului comun, cu tendințe înspre realism, constituie o obstrucție în calea perceperii realității ultime, obstrucție ce trebuie înlăturată, ci, în egală măsură, anumite concepții filosofice, cum ar fi aceea a nihilismului (*ucchedavāda*), care neagă orice formă de realitate, indiferent de care ar fi aceasta. Pentru a contracara o astfel de obstrucție, filosofi budhiști au predicat nu vacuitatea, ci existența (*astitva*). Nu este nimic contradictoriu în posibilitatea de a predica atât vacuitatea (*śūnyatā*) cât și existența (*astitva*) întrucât doctrinele religioase sunt lipsite de încărcătură cognitivă, reprezentând simple contracarante, a căror justificare depinde în exclusivitate de situația particulară căreia i se aplică. Este astfel admisibil ca în situații opuse să se predice doctrine opuse.⁴⁶

„În continuare, Mahāmati, învățătura (*upadeśa*) despre existență (*bhāva*) [este dată] cu scopul de a [permite] comprehensiunea (*parigrāha*) existenței înlănțuite (*saṃsāra*), cu scopul (*artha*) de a elimina (*nivāraṇa*) nihilismul (*uccheda*) care afirmă că [nimic] nu există (*nāsti*), cu scopul de a [permite] comprehensiunea diferitelor (*vicitra*) tipuri de karma, de naștere (*upapatti*) și de domenii ale experienței senzoriale (*āyatana*). Prin comprehensiunea termenului (*śabda*) «existență (*bhāva*)» se realizează comprehensiunea existenței înlănțuite.

Mahāmati, indicația (*nirdeśa*) referitoare la caracterul (*lakṣaṇa*) de existență iluzorie (*māyābhāva*) al naturilor proprii (*svabhāva*) [este dată] cu scopul (*artha*) de a anihila (*vyāvṛtti*) caracteristicile de existență (*bhāva*) ale naturilor proprii (*svabhāva*) [acceptate] de cei imaturi (*bāla*) și de oamenii obișnuiți (*prthagjana*). Arăt că toți factorii (*dharma*) sunt caracterizați de natura proprie a unei iluzii, a unui vis (*svapna*), cu scopul de a elimina aderența (*abhiniviṣṭa*) la caracteristicile de «cauză (*hetu*)», de «condiție (*pratyaya*)», de «acțiune (*kriyā*)» și de «naștere (*utpatti*)» [acceptate] de aceia care nu înțeleg (*avadhārin*) că [toate] sunt doar obiecte percepute (*dṛśya*) de propria lor conștiință și de aceia cărora le apar tendințe (*āśaya*) către [acceptarea] caracteristicilor conforme unor opinii eronate (*kudrṣṭi*).»⁴⁷

⁴⁶ Dependența doctrinei budhiste de condiția acelora cărora ea li se adresează este studiată în Ch'ien, *op.cit.*, pp. 392-393.

⁴⁷ „*bhāvopadeśaḥ punarmahāmate saṃsāraparigrahārthaḥ ca nāstītyucchedanivāraṇārthaṃ ca / macchiṣyānām vicitrakarmopapattiyātanaparigrahārthaṃ bhāvaśabdaparigraheṇa saṃsāraparigrahaḥ kriyate / māyābhāvasvabhāvalakṣaṇanirdeśeṇa mahāmate bhāvasvabhāvalakṣaṇavyāvṛttyartham bālaprthagjanānām kṛdrṣṭilakṣanapatitāśayānām svacittadrṣyamātrānavadhārinām hetupratyayakriyotpattilakṣaṇābhiniviṣṭhānām nivāraṇārthaṃ māyāsvapnasvabhāvalakṣaṇān sarvadharmān deśayāmi /*”
Laṅkāvatāra-sūtra, cap.II, Nanjio, *op.cit.*, pp. 111-112.

„Discriminarea (*kalpa*) non-existenței (*abhāva*), a existenței (*bhāva*), a supraimpoziției (*adhi*), a negației (*apavāda*), discriminările unității (*ekatva*), ale multiplicității (*nānā*), ale caracteristicilor proprii (*svaviśeṣa*), discriminarea [ce constă din] aderarea (*abhiniveśa*) la [considerarea] numelui (*nāman*) [ca și cum] s-ar conforma obiectului (*yathārtha*), [acestea] trebuie evitate de cei născuți dintr-o persoană victorioasă (*jinātmaja*)⁴⁸.”⁴⁹

„Există zece tipuri de discriminare (*vikalpa*) pe care un Bodhisatva trebuie să le evite (*parivṛj*). Discriminarea non-existenței (*abhāva*) este aceea a cărei contracarant (*pratipakṣa*) este ceea ce s-a spus în *Prajñāpāramitā*: «Un Bodhisatva este cu adevărat un Bodhisatva». Discriminarea existenței (*bhāva*) este aceea a cărei contracarant este o [afirmație] ca «Nu poate fi perceput (*samanudṛś*) niciun Bodhisatva» ș.a.m.d. Discriminarea supraimpoziției (*adhyāropa*) este aceea a cărei contracarant este ceea ce s-a spus: «Śāriputra, forma (*rūpa*) este vidă (*śūnya*) de natură proprie (*svabhāva*)». Discriminarea negației (*apavāda*) este aceea a cărei contracarant este ceea ce s-a spus: «[Factorii] nu sunt vacuitate (*śūnyatā*)».”⁵⁰

Eficacitatea doctrinei nu se justifică prin sine, ci doar prin existența ființelor înlănțuite prin eroarea considerării construcției conceptuale într-o manieră substanțială; chiar dacă această eroare afectează totalitatea ființelor umane, aceasta se petrece doar în mod accidental, factual, și astfel aplicabilitatea universală a doctrinei budhiste dobândește, în egală măsură, un caracter factual, accidental. Doar situația factuală a răspândirii universale a bolii îi conferă doctrinei o valabilitate universală, valabilitate care în niciun caz nu este dobândită prin sine.

⁴⁸ „*Jinātmaja*” – literal, „cel născut dintr-un sine victorios”, desemnează pe aceia care aparțin „familiei celor iluminați” (*buddhakūla*). Mai frecvent întâlnită este denumirea „*jinaputra*” – „fiu al celui victorios”. Expriarea relației de co-substanțialitate, de împărtășire a unei unice naturi, dintre o persoană eliberată și absolut prin relația fiu-tată poate fi întâlnită și în alte religii. Pentru modul în care relația este considerată în creștinism vezi: „Efeseni” 1:5; „Romani” 8:29; „I Ioan” 3:1; „Ioan” 1:12; „Galateni” 3:26.

⁴⁹ „*abhāvabhāvādhyapavādakalpa ekatvanānāsvaviśeṣakalpāḥ / yathārthanāmābhiniveśakalpāḥ jinātmajaiḥ saṃparivarjanīyāḥ //*”

Asaṅga, *Mahāyānasūtrālaṃkāra*, XI.77, Limaye, *op.cit.*, p. 218.

⁵⁰ „*daśavidhavigalpo bodhisatvena parivarjanīyaḥ / abhāvavigalpo yasya pratipakṣeṇāḥ / prajñāpāramitāyāmiḥ bodhisatvo bodhisatva eva sanniti / bhāvavigalpo yasya pratipakṣeṇāḥ / bodhisatvaṃ na samanupaśyatītyevamādi / adhyāropavigalpo yasya pratipakṣeṇāḥ / rūpaṃ śāriputra svabhāvena śūnyamiti / apavādagalpo yasya pratipakṣeṇāḥ / na śūnyatayeti //*”

Vasubandhu, *Mahāyānasūtrālaṃkārabhāṣya*, ad. XI.77, *Ibidem*, p. 218.

4. Vacuitatea (*śūnyatā*) ca principala strategie doctrinară a budhismului

Afirmarea vacuității universale ca principală reacție soteriologică a budhismului

Ideea de vid/vacuitate (*śūnya*, *śūnyatā*) sintetizează răspunsul budhismului la problema existenței umane, a condiției umane înlănțuite. Propovăduirea vacuității universale (*śūnya*, *śūnyatā*) reprezintă acel instrument religios care contracarează ontologia realistă prevalentă, susținută implicit de simțul comun. Tocmai de aceea, mesajul vacuității reprezintă cel mai important element al propovăduirii budhiste. Prin acest mesaj nu se face nicio afirmație cu privire la Univers sau la om, ci doar li se neagă acestora realitatea, favorizând astfel eliberarea din starea de înlănțuire pe care o induc.

Întregul demers filosofic al școlilor budhiste tinde către justificarea caracterului vid al experienței ce înlănțuie. Afirmarea vacuității condiției alterate reprezintă reacția budhismului la constatarea caracterului înlănțuit al existenței umane. A înțelege vacuitatea a tot ceea ce reprezintă înlănțuire înseamnă a respinge realitatea condiției alterate și a considera drept real doar ceea ce mai rămâne după ce tot ceea ce a fost declarat ca „vid” (*śūnya*) a fost anihilat. Susținerea vacuității a tot ceea ce înseamnă înlănțuire constituie punctul către care converg toate teoriile soteriologice ale budhismului.

Tocmai datorită acestei consecințe soteriologice, termenul este important în budhism. Chiar și Hīnayāna, care își reduce la minimum aparatul metafizic, acordă importanță temei vacuității iar aceasta deoarece starea vidă (*śūnyatā*) a existenței înlănțuite în manifestare (*saṃsāra*) constituie condiția ontologică a posibilității eliberării (*mokṣā*, *nirvāṇa*). Dacă individul, experiența ce înlănțuie, ar fi avut substanțialitate, existență necesară, eliberarea definitivă ar fi fost fie imposibilă fie ar fi avut același statut ontologic ca și înlănțuirea. În acest ultim caz actualizarea eliberării ar fi fost condiționată, ar fi necesitat eforturi înspre menținerea sa și astfel starea eliberată nu ar mai fi avut un caracter ultim, definitiv.

În schimb, dacă înlănțuirea este vidă (*śūnya*), ea nu doar că poate fi anihilată dar, mai mult chiar, starea eliberată constituie condiția firească, esențială, alterația având doar un caracter accidental. Indiferent de modul în care ar fi înfățișată condiția eliberată – ca vid absolut sau ca un alt nivel al realității, transcendent în raport cu manifestarea – aceasta este supraordonată din punct de vedere ontologic condiției alterate, în cazul în care alterația este vidă.

Sensul termenului „vid” (*śūnya*)

Sensul literal al cuvântului „vid” (*śūnya*) este acela de „gol”, „zero”; sensul său ontologic ar putea fi aproximat ca „non-substanțial”, „accidental”.⁵¹ Termenul reprezintă un termen-cheie în toate școlile budhismului dar sensul său exact sau rațiunile ce stau la baza afirmării sale variază în oarecare măsură. Însă, indiferent de interpretarea care i se dă din perspectivă ontologică, consecința în plan soteriologic este întotdeauna aceeași: ceea ce este desemnat drept „vid” (*śūnya*), ne-având realitate, substanțialitate, poate fi supus anihilării. Toate componentele personalității umane, ale individualității determinate, întreaga experiență a multiplicității, toate acestea, fiind vide, pot fi anihilate și astfel se poate pune capăt înlănțuirii pe care ele o provoacă.

Un bun sinonim al termenului „*śūnya*” este acela de „*niḥsvabhāva*” – „lipsit de natură proprie”, „lipsit de existență proprie”, „lipsit de existență autonomă”. „*Svabhāva*”, tradus în general prin „natură proprie” desemnează ceea ce există prin sine, ceea ce are existență autonomă (*sva-bhāva*). Termenul este frecvent folosit și pentru desemnarea realității ultime. Particula „*niḥ*” are un sens privativ și astfel „*niḥsvabhāva*” înseamnă ceea ce nu are existență proprie, ceea ce nu există în mod autonom, sens care aproximează îndeaproape înțelesul cuvântului „*śūnya*”.

De la adjectivul „vid” (*śūnya*) este construit, cu ajutorul particulei „*tā*”, care abstractizează, substantivul „*śūnyatā*” („starea vidă”, „starea de vacuitate”). Termenul pare să sugereze o anumită stare pozitivă, diferită de vidul absolut, care este „vidă”, „lipsită” de obiectele determinate a căror vacuitate a fost afirmată; în unele texte, cum ar fi cele ale lui Sthiramati, termenul „*śūnyatā*”, interpretat în acest mod, desemnează existența absolută, a cărei vacuitate constă nu într-o eventuală non-existență absolută, ci doar în lipsa determinațiilor, într-un vid relațional („vidă” de tot ceea ce înseamnă determinație). Chiar dacă semantica intrinsecă a termenului „*śūnyatā*” nu conține ideea acestei condiții pozitive totuși modalitatea sa de folosire în textele budhiste sugerează o astfel de specificare a sensului.⁵²

⁵¹ Pentru o analiză etimologică a termenului „*śūnya*”, care insistă și asupra aspectelor filosofice ale termenului, vezi Richard King, *Early Yogācāra and Its Relationship with the Madhyamaka School*, „Philosophy East and West”, vol. 44, nr.4, 1994, p. 665! Etimologia termenilor „*śūnya*” și „*śūnyatā*” discutată și în articolul lui Frederick J. Streng în Lindsay Jones, *Encyclopedia of Religion*, ed. a II-a, vol. 13, Macmillan Publishers, 2005, pp. 8855-8856.

⁵² Vezi *Madhyāntavibhāga*, *Madhyāntavibhāgabhāṣya*, *Madhyāntavibhāgabhāṣyaṭīkā*, *Mahāyānaśraddhoṭpāda*.

Caracterul vid al întregii experiențe umane

În textele budhiste, termenul „*śūnya*” are o aplicabilitate universală în ceea ce privește registrul experienței umane alterate. Tot ceea ce este discriminat, orice formă determinată de existență, reprezintă vid. Însuși actul prin care se constituie individul este unul vid și astfel nimic din ceea ce înseamnă individ, experiență individuală, nu are realitate. Este afirmat caracterul vid atât al subiectului experienței (*bhoktr*), cât și al întregii experiențe (*bhojana*).

Pot fi întâlnite uneori diviziuni ale registrului experienței și, în acord cu aceste diviziuni, diferite specii ale vacuității. Însă, indiferent de modul în care este realizată această împărțire în specii, vacuitatea acoperă întotdeauna întregul registru al existenței umane. În textele Vijñānavāda, probabil că cea mai detaliată diviziune a vacuității este cea întâlnită în comentariul lui Vasubandhu și în cel al lui Sthiramati la *Madhyāntavibhāga* I.16-I.17 însă semnificația filosofică a diviziunilor operate este una redusă.⁵³

„Aici, prin vacuitatea subiectului experienței (*bhoktr*) sunt vizate domeniile (*āyatana*) personale (*ādhyātmika*); acestea sunt ochiul (*cakṣus*) ș.a.m.d. până la minte (*manas*).”⁵⁴

„Vacuitatea experienței (*bhojana*) se referă la cele exterioare (*bāhya*), la forme (*rūpa*) ș.a.m.d. până la obiectele conceptualizate (*dharma*)”⁵⁵”⁵⁶

Vacuitatea subiectului implică caracterul vid al tuturor determinațiilor fizice și psihice ale unui individ, al tuturor sentimentelor, valorilor, al tuturor necesităților individuale. Orice individ uman este înlănțuit de toate acestea însă doar într-un mod ne-esențial, această înlănțuire fiind vidă în esența sa. Vacuitatea obiectului experimentat neagă caracterul real, substanțial al oricărei experiențe determinate. Ceea ce mai rămâne după considerarea subiectului și a obiectului ca fiind vide este o condiție nedeterminată care însă, în plan soteriologic, echivalează cu absența suferinței.

⁵³ O discuție detaliată asupra celor 16 tipuri de vacuitate discutate în *Madhyāntavibhāga* în Thomas A. Kochumuttom, *A Buddhist Doctrine of Experience. A New Translation and Interpretation of the Works of Vasubandhu the Yogācārin*, Motilal Banarsidass, Delhi, 1999, pp.77-84.

⁵⁴ „*tatra bhoktrśūnyatā ādhyātmikānyāyatanānyārabhyeti / tāni ca cakṣurādīni yāvanmanahparyantāni* /”

Sthiramati, *Madhyāntavibhāgabhāṣyaṭīkā*, ad. I.17 (18), Pandeya, *op.cit.*, p. 44.

⁵⁵ Aici „*dharma(n)*” are sensul de obiect, așa cum se înfățișează el conștiinței-mentale (*manovijñāna*), adică într-o formă conceptualizată.

⁵⁶ „*bhojanaśūnyatā bāhyānī rūpādīni yāvat dharmaparyantāni* /”

Sthiramati, *Madhyāntavibhāgabhāṣyaṭīkā*, ad. I.17 (18), *Ibidem*.

Afirmarea vacuității unui obiect, la fel de iluzorie ca și obiectul însuși

Vacuitatea este conținută în mod analitic în conceptul obiectului, este intrinsecă oricărui obiect atunci când acesta este considerat din perspectiva a ceea ce există în mod real. În mod obișnuit obiectele nu sunt percepute ca vide deoarece perspectiva comună este una afectată de ignoranță, nu este totuna cu perspectiva realității. Este important însă faptul că, din perspectiva realității, vacuitatea și obiectul nu pot fi dissociate. Vacuitatea nu reprezintă o negație a obiectului, negație care este efectuată ulterior afirmării obiectului (fie ea și doar una implicită). Din perspectiva realității obiectul nu a existat niciodată ca natură proprie, ci întotdeauna a fost vid, lipsit de substanță, și-a conținut întotdeauna propria-i vacuitate.

Obiectul determinat conceptual și predicarea vacuității acestui obiect țin doar de nivelul iluziei subiective, țin de un nivel ontologic ce nu are realitate absolută. Negarea substanțialității iluziilor reprezintă un act deopotrivă iluzoriu; eliberarea nu este cu nimic mai reală decât înlănțuirea, ambele fiind la fel de iluzorii. Respingerea iluziei ține tot de sfera experiențelor iluzorii, căreia îi este imputată și starea de confuzie și înlănțuire a ființelor umane. Religia și demersul religios de respingere a iluziei nu sunt cu nimic mai „serioase” sau mai reale decât acceptarea iluziei și înlănțuirea în aceasta. Practica religioasă, deopotrivă iluzorie, se remarcă totuși prin caracterul său „benefic”, întrucât, în loc să le întrețină, pune capăt perturbațiilor induse de iluzie. Obiectul autonom și negația sa realizată prin predicarea vacuității nu țin de realitate. Din perspectiva realității, vacuitatea, ca negație a obiectului autonom, este în egală măsură iluzorie, ireală, ca și obiectul autonom pe care îl contracarează.

„Doar dacă o persoană chiar ar exista, doar atunci negația acelei persoane ar putea fi acceptată. Caracteristica absenței naturii proprii a fenomenelor este ea însăși vidă datorită vacuității negației obiectelor. Doar dacă fenomenele ar exista, doar atunci negația lor ar exista.”⁵⁷

Tocmai din acest motiv textele Mahāyānei vorbesc despre „vacuitatea vacuității” (*śūnyatāśūnyatā*) și despre „vacuitatea non-realității” (*abhāvaśūnyatā*). Vacuitatea, ca negare a substanțialității obiectelor, este la fel de vidă ca și obiectele înseși. Vacuitatea constituie un mod specific de raportare la obiecte și astfel, dată fiind non-substanțialitatea obiectelor, orice este constituit pe baza lor este, în egală măsură, vid. Respingerea, contracararea unui obiect nu pot avea realitate atâta vreme cât obiectul însuși este ireal. Dispariția unei apariții iluzorii nu poate fi un proces real deoarece nimic real nu este implicat în constituția sa. Tot astfel,

⁵⁷ Jñānagarbha, *Āryamaitreyaśālistambhāṣya*, J. Powers, *Jñānagarbha's Commentary on Just the Maitreya Chapter from the Samdhinirmocana-Sutra*, Munshiram Manoharlal, Delhi, 1998, p. 41.

comprehensiunea vacuității obiectelor, a lipsei lor de substanțialitate, este ea însăși vidă, non-substanțială.⁵⁸

„Vacuitatea cunoașterii vacuității (*śūnyatājñāna*), adică a aceleia prin care domeniile interne (*ādhyātmikāyatana*) și celelalte sunt văzute ca fiind vide (*śūnya*), reprezintă vacuitatea vacuității (*śūnyatāśūnyatā*)”⁵⁹

Experiența umană este vidă sub toate aspectele ei; chiar și atunci când experiența umană este direcționată nu înspre menținerea sa, ci înspre propria sa anihilare, ea este tot vidă. Acele demersuri umane prin care se relevă vacuitatea experienței reprezintă deopotrivă vid. Astfel că se poate vorbi despre vacuitatea demersului prin care vacuitatea este relevată, despre „vacuitatea vacuității” (*śūnyatāśūnyatā*). Un sens similar cu „vacuitatea vacuității”, dar o folosire mai rară, o au termenii „vacuitatea non-existenței” (*abhāvaśūnyatā*) și „vacuitatea naturii non-existenței” (*abhāvasvabhāvaśūnyatā*).

„Vacuitatea (*śūnyatā*) este și a aceleia prin care aceste lucruri (*artha*) sunt văzute (*drṣṭa*) astfel, [adică ca fiind vide].”⁶⁰

„Non-existența (*abhāva*) existenței ireale (*asadbhāva*) a persoanelor (*pudgala*) și a factorilor (*dharma*) este vacuitate (*śūnyatā*). Existența reală (*sadbhāva*) a non-existenței (*abhāva*) acestora constituie vacuitatea naturii non-existenței (*abhāvasvabhāvaśūnyatā*).”⁶¹

Chiar și activitatea de eliberare a ființelor, activitate pe care o desfășoară un Bodhisattva, este considerată tot vidă, iar aceasta deoarece întregul registru al experienței umane, chiar și atunci când se află într-un proces de regresie, este tot vid.⁶² Vacuitatea activității salvatoare vizează chiar și activitatea lui Buddha Śākyamuni, adică a întemeietorului istoric al budhismului.

⁵⁸ Pentru importanța non-stagnării în „concepția” vacuității, vezi King, *op.cit.*, p. 672! King amintește frecvența atenționare a autorilor timpurii ai Mahāyānei cum că degetul care arată spre Lună nu trebuie considerat drept Luna însăși. Tot astfel, afirmarea vacuității conduce către starea de vacuitate, fără a fi ea însăși realizarea vacuității.

⁵⁹ „*taccādhyātmikāyatanādi yena śūnyam drṣṭam śūnyatājñānena tasya śūnyatā śūnyatāśūnyatā* /”

Vasubandhu, *Madhyāntavibhāgabhāṣya*, ad. I.17, Anacker, *op.cit.*, p.429.

⁶⁰ „... *tacca yena yathā drṣṭam yadarthaṃ tasya śūnyatā* /”

Asaṅga, *Madhyāntavibhāga*, I.17, *Ibidem*.

⁶¹ „*tatra pudgaladharmayorasadbhāvo 'bhāvaśūnyatā / tadabhāvasya sadbhāvo 'bhāvasvabhāvaśūnyatā* /”

Sthiramati, *Madhyāntavibhāgabhāṣyaṭīkā*, ad. I.20 (21), Pandeya, *op.cit.*, p.47.

⁶² Vezi sensurile 7-14 ale vacuității, cf. Vasubandhu, *Madhyāntavibhāgabhāṣya*, ad. I.18-19, Anacker, *op.cit.*, pp.219-220 (traducere) *Ibidem*, pp. 429-430 (sanskrit) și Sthiramati, *Madhyāntavibhāgabhāṣyaṭīkā*, ad. I.18-19, Th. Stcherbatsky, *Madhyanta Vibhanga: Discourse on discrimination between middle and extremes ascribed to Bodhisattva Maitreya*,

„ «Tot timpul (*sarvakāla*), în toate modurile (*sarvākāra*), eu trebuie să fac bine (*hita*) ființelor (*sattva*)» – vacuitatea acestui [angajament] reprezintă vacuitatea lipsită de sfârșit (*atyantaśūnyatā*). »⁶³

Vacuitatea vacuității (*śūnyatāśūnyatā*) și caracterul vid al demersului religios

Afirmarea vacuității vacuității sau a vacuității non-existenței reprezintă, într-o perspectivă mai largă, afirmarea vacuității căii (*mārga*) propuse de budhismul Mahāyāna. Religia nu ține de un registru ontologic superior lumii. Religia nu este stabilită în sacru iar lumea în profan; ambele țin, deopotrivă, de același registru al iluziei. Religia nu are nimic de-a face cu absolutul, reprezentând, la fel ca orice altă activitate umană, o „jocă” desfășurată în registrul iluzoriu al construcției conceptual. Ceea ce o diferențiază de alte „jocuri” este caracterul său purificator, direcționat înspre stingerea jocului uman și nu înspre o continuă complacere în acesta.

Aceasta nu înseamnă respingerea căii, ci doar expunerea caracterului ei iluzoriu, convențional. Calea propusă de Mahāyāna constituie un mod de a parcurge distanța dintre iluzoriu și realitate, dar ea însăși nu ține de realitate, ci de iluzoriu și, prin aceasta, deși eficientă, este ea însăși vidă. Raportată la un anumit tip de înlănțuire, și anume la înlănțuirea umană, calea este eficientă prin faptul că are capacitatea de a anihila înlănțuirea dar această natură de contracarant (*pratipakṣa*) al înlănțuirii nu este ceva care să țină de realitatea ultimă.

Tocmai din acest motiv calea însăși trebuie abandonată atunci când întreaga construcție conceptuală a fost anihilată prin eficiența sa; altfel, calea însăși, prin faptul că se raportează la obiecte, și deci nu le transcende cu totul, riscă să devină o piedică în calea realizării realității, stare ce este absolut lipsită de determinatii.

„Pentru cel care cunoaște caracterul inexprimabil al obiectelor (*lakṣaṇatathātārthapratisaṃvedin*), pentru acela iau naștere noțiunile de absență a identității proprii a persoanei (*pudgalanairātmya*), de absență a identității proprii a factorilor (*dharmanairātmya*), cea a existenței unice a ideației (*vijñaptimātra*) și cea a realității ultime (*paramārtha*). Acestea sunt eliminate de către noțiunea vacuității infinite (*atyantaśūnyatā*), a vacuității non-existenței (*abhāvaśūnyatā*), a vacuității naturii non-existenței (*abhāvasvabhāvaśūnyatā*) și a vacuității realității ultime (*paramārthaśūnyatā*).....Pentru acela care meditează la vacuitatea ce

commented by Vasubandhu and Sthiramati, Munshiram Manoharlal, Delhi, 1976, pp. 90-94, Pandeya, *op.cit.*, p.45-46.

⁶³ „*sarvākāraṃ sarvakālaṇca mayā sattvahitaṃ kartavyamiti tacchūnyatā 'tyantaśūnyatā'*” Sthiramati, *Madhyāntavibhāgaśāṣṭikā*, ad. I.18 (19), Pandeya, *op.cit.*, p.45.

contracarează aceste noțiuni (*tannimittapratipakṣa*), ia naștere noțiunea vacuității. Ea este anihilată de către vacuitatea vacuității (*śūnyatāśūnyatā*).⁶⁴

Iar comentariul lui Jñānagarbha la acest pasaj afirmă:

„Orice cunoaștere a vacuității care anihilează toate aceste noțiuni este ea însăși vidă.”⁶⁵

Afirmarea vacuității vacuității, a caracterului vid al căii propovăduite, reușește să evite o tentatie căreia foarte multe curente religioase îi cedează și anume absolutizarea căii ce conduce la idealul soteriologic propus de religia în cauză, localizarea ei abuzivă la nivelul ontologic al realității ultime sau măcar conectarea ei, într-un fel sau altul, cu acest nivel.

Dat fiind faptul că, în majoritatea religiilor idealul soteriologic este constituit dintr-o anumită împărțășire a naturii divine, este firesc ca acest ideal să aibă o natură unică, absolută. Însă modalitatea prin care se poate ajunge de la condiția umană decăzută în multiple feluri la unicul și absolutul ideal împărțășește, în mod firesc, multiplicitatea naturilor decăzute care reprezintă, în fiecare caz, punctele de plecare ale căii religioase.

Ba chiar, mai mult decât atât, calea însăși are sens doar atâta timp cât există un drum ce încă mai trebuie parcurs; altfel spus, calea prezintă interes doar din perspectiva naturii umane decăzute și, în niciun caz, valabilitatea ei nu trebuie dedusă, în mod univoc, din natura divinității. Deoarece nu poate face abstracție de natura decăzută, deoarece în conceptul căii o anumită reprezentare a naturii decăzute este inerent prezentă, atunci când această natură decăzută încetează calea însăși încetează.

Termenul „vid” (*śūnya*) ca simplă metodă (*upāya*) lingvistică eficientă în contracararea discriminării conceptuale, și nu ca un anumit concept

Decât a fi un concept, „vid/vacuitate” (*śūnya*, *śūnyatā*) reprezintă mai degrabă instrumente prin care unei entități îi este negată substanțialitatea; în acest sens, predicarea vacuității reprezintă mai degrabă un proces psihologic decât unul cognitiv.

Vacuitatea nu este un predicat al entităților care, odată atribuit lor, le-ar aduce acestora noi determinații. Afirmarea vacuității unei anumite entități nu echivalează cu a predica un nou atribut entității respective, a îmbogăți reprezentarea sa. Sensul termenului „vacuitate” acoperă întregul domeniu al manifestărilor, considerate însă ca neavând substanțialitate. Vacuitatea nu este ceva distinct de factorii despre care este afirmată, ci este însuși factorul în cauză, considerat însă ca

⁶⁴ *Samdhinirmocanasūtra*, VIII.29, Etienne Lamotte, *Sandhinirmocana Sūtra. L'explication des mysteres*, Institut Orientaliste, Louvain, 1935, p. 225.

⁶⁵ Jñānagarbha, *Āryamaitreyakevalaparivartabhāṣya*, Powers, *op.cit.*, p.41.

fiind lipsit de substanțialitate. Ceea ce stipulează termenul „vacuitate” este mai degrabă o schimbare de atitudine decât un aport cognitiv aferent entității la care se face referire.

„Forma (*rūpa*) reprezintă vacuitate (*śūnyatā*) și vacuitatea reprezintă forma. Vacuitatea nu există separat (*pr̥thak*) de formă și nici forma nu există separat de vacuitate. Ce este forma, aceea este și vacuitatea, ce este vacuitatea, aceea este și forma.”⁶⁶

Sensul vacuității nu poate fi disociat de obiectele cărora ea li se aplică deoarece vacuitatea nu este atât un nou termen, un nou atribut, un nou concept, ci, mai degrabă, o metodă (*upāya*) de natură lingvistică prin care iluzia autonomiei, a naturii proprii (*svabhāva*), iluzie pe care o induce conceptul, noțiunea (*saṃjñā*, *vikalpa*), este anihilată. A afirma vacuitatea înseamnă, pur și simplu, a parcurge în sens invers drumul de la considerarea unui obiect ca având o natură proprie, la a-l considera pe acesta ca iluzoriu, ca lipsit de substanță. Termenului „vacuitate” îi este astfel asociată o transmutare a atitudinii ontologice față de o manifestare particulară; sensul termenului depinde întotdeauna de entitatea particulară căreia îi este aplicat. Nu există un anumit sens autonom al termenului „vid” (*śūnya*), care să se combine, de exemplu, cu sensul termenului „persoană” (*pudgala*) și astfel să dea naștere unui nou termen mai detaliat, îmbogățit semantic, și anume „vacuitatea persoanei” (*pudgalaśūnyatā*).

„În continuare, Kāśyapa, cu siguranță că vacuitatea (*śūnyatā*) nu este distrugerea (*vināśa*) existenței persoanei (*pudgalabhāva*), ci persoana însăși este vacuitate.”⁶⁷

„Cu scopul (*artha*) de a evita aceste extreme (*anta*) calea de mijloc (*madhyamāpratipad*) nu consideră că prin [existența] unei vacuități (*śūnyatā*) entitățile (*dharma*) sunt vide (*śūnya*), ci [consideră] că entitățile însele sunt vidul (*śūnya*).”⁶⁸

„Persoană” (*pudgala*) și „persoană vidă” (*śūnyapudgala*) au un același conținut factual, trimit la un același tip de manifestare, termenul „vid” nesuplimentând conținutul semantic al compusului, atâta doar că într-un caz iluzia ontologică a substanțialității este prezentă pe când în celălalt ea este absentă. Doar

⁶⁶ „*rūpaṃ śūnyatā, śūnyatāiva rūpaṃ / rūpāṇṇa pr̥thak śūnyatā, śūnyatāyā na pr̥thag rūpaṃ / yadrūpaṃ sā śūnyatā, yā śūnyatā tadrūpaṃ /*”

Prajñāpāramitāhṛdaya-sūtra, P.L. Vaidya, *Mahāyāna-sūtra-saṃgraha*, Part 1, Buddhist Sanskrit Texts, nr. 17, Darbhanga, 1961, p.76

⁶⁷ „*na khalu punaḥ kāśyapa pudgalabhāvavināśāya śūnyatā pudgalaś caiva śūnyatā*”

Kāśyapaparivarta, 64, Bhikkhu Pāsādika, *op.cit.*, p.114.

⁶⁸ „*etasyāntasya parivarjanārtham madhyamā pratipad yanna śūnyatayā dharmān śūnyān karoti api tu dharmā eva śūnyā ityevamādi*”

Vasubandhu, *Madhyāntavibhāṅgabhāṣya*, ad. V.26, Anacker, *op.cit.*, p.460.

atitudinea ontologică din care este privit obiectul se schimbă atunci când acestuia i se predică vacuitatea, nu și determinațiile, particularitățile sale.

Termenul „vacuitate” funcționează mai degrabă ca o metodă (*upāya*) ce contracarează (*pratipakṣa*) discriminarea conceptuală (*vikalpa*) și substanțialitatea iluzorie instituită pe baza acesteia decât să constituie el însuși un nou concept. Acest aspect este foarte important pentru păstrarea unei atitudini consecvent critice față de conceptualizare în filosofia Mahāyānei. În Vijñānavāda conceptul este incriminat pentru crearea iluzorie a naturilor proprii determinate, este respins cu vehemență, și astfel propovăduirea vacuității ar intra în conflict cu această atitudine în cazul în care vacuitatea ar fi avut un sens determinat și nu doar pe cel negativ, contracarant (*pratipakṣa*), pe care îl are de fapt. Propovăduirea vacuității este mai degrabă benefică decât „adevărată”, reprezentând mai degrabă o reacție existențială decât o „teorie” cu încărcătură cognitivă. A „înțelege” vacuitatea nu înseamnă a dobândi noi cunoștințe ci a realiza o transmutare a atitudinii ontologice față de lume și față de propria persoană. Afirmarea vacuității conduce la o stare de vid, în care niciun concept nu mai subzistă și tocmai prin aceasta vacuitatea se distinge de conceptele care produc nu vid, ci determinație.

Eficiența doctrinei religioase este astfel mai degrabă psihologic-existențială decât cognitivă. Doctrina religioasă nu afirmă *ceva*, ci, mai degrabă, schimbă atitudinea față de *orice*.

Costel CIOANĂ*

**CONTRIBUȚII LA O ISTORIE A RĂULUI DIN BASMUL FANTASTIC
ROMÂNESC. FIINȚE MALEFICE CONOTATE MITOFOLCLORIC**

**CONTRIBUTIONS TO A HISTORY OF EVIL, IN ROMANIAN FANTASTIC
FAIRYTALE. MYTHOLOGICAL AND FOLKLORE EVIL BEINGS**

- Abstract -

The man from the traditional Romanian communities imagined the Evil through the phenomenological prism of Christian morality. Good and Evil, in various forms and aspects, are in constant confrontation. Man, infinitesimal component of the deity, takes an obligatory, (un)consciously, (un)assumed part in this conflict. Most of the time, such confrontations are centered around some noteworthy popular heroes. In these cultural products (fairytales, legends, ballads, etc.), the heroes fight evil, whatever/whoever it may be, in order to restore the moral balance, the harmony disturbed by the manifestation of evil, and, ultimately, the conceptual Good. The Romanian fantastic fairy tale is, in this aspect, perhaps the most fertile epic field of representation, valorization and symbolization of this eternal struggle between Good and Evil, with an obvious formative function. I don't think there is any fairy tale that doesn't have, as a synthetically-narrative core, such a conflict. Most often, this subject became the theme of the action and the narrative itself.

This study deals with the evil beings which are present in the the fantastic fairy tale epic. For an easy comprehension of the epistemic dimensions given to evil by traditional mentality, both generator and consumer of fantastic fairytale, I have chosen to divide these categories of evil beings according to their area of manifestation. Every category emphasizes both the human appetite for evil, as well as the cathartic discharge given by one's struggle with such evil tendencies. We have, therefore, anthropophagous, forestry, pandemic, demonic (in the Christian sense) fantastic beings, sometimes with important physical descriptions of them.

Keywords: hermeneutics; imaginary; mythanalysis; Romanian fairytale; evil beings.

* Academia Română, Muzeul de Artă Veche Apuseană „Ing. Dumitru Furnică-Minovici” (kishinn@gmail.com).

Preambul

Specificitatea viziunii mitofolclorice românești, care deopotrivă simplifică și amplifică modalitățile de reprezentare și valorizare a (i)realului, nu putea să nu încarce imaginar-simbolic un concept „tare” precum *răul*.

Fie și cu epistemică flexibilă în care îl prezintă unii autori¹, cu căutarea unor justificări funcționale care să facă inteligibile acțiuni umane iraționale², *răul* este cel care violentează ordinea social-morală, cel care dezechilibrează permanent existențialul eroilor de basm. Fatalmente, tot discursul narativ gravitând în jurul demantelării eșafodajelor generate de manifestarea *răului* și, ulterior, a restaurării ordinii firești a lucrurilor.

Semnificant trans-carnal (recte, epistemică *răului primordial* anexat fiecărui nou-născut, contra-transfer al păcatului originar adamic, înfăptuit de strămoșul omului), deopotrivă subiect și obiect moral al unei ontologii personale (= alegerile făcute de-a lungul vieții), acest concept al *răului* este foarte prezent în basmul fantastic românesc, sub diferite forme, în diferite motive³. În toate cazurile despre

¹ În cartea dedicată „viziunii românești a lumii”, Ov. Papadima intitula, sugestiv, capitolul dedicat acestui subiect, „*Chipuri mai blânde pentru rău*” (Ovidiu Papadima, *O viziune românească a lumii. Studiu de folclor* (Ediție definitivă, revăzută de autor, cu o prefață de Ionel Oprișan), Editura Saeculum I.O., București, 2015, pp. 135-142).

² „[...] Răul nu este socotit ca o dimensiune tragică, ci ca una firească, a existenței universale. Firească, din fel și fel de pricini. Ingeniozitatea folclorică nu obosește să le găsească. Bunăoară, multe din atitudinile neplăcute ale naturii față de om se socotesc a fi datorite însăși structurii ei asemănătoare omului.” (*Ibidem*, p. 136).

³ Pentru preconizata *Istorie a răului din basmul fantastic românesc*, aflată în curs de redactare, dincolo de unele aspecte teoretice sunt de relevat și revelat formele concrete vizând răul, modelele imaginar-subiective care vin să obiectiveze realul. Din vastul complex de judecăți/reprezentări ale răului din basmul fantastic românesc, o parte sunt deja publicate (vezi Costel Cioancă, *Contribuții la o fenomenologie a corpului în basmul fantastic românesc. Apetențele antropofage ale unor personaje*, în „Memoria Ethnologica”, Baia Mare, An XIV, nr. 52-53 (iulie - decembrie 2014), pp. 130-142; Idem, *Între Bine și Rău. Motivul orbirii în basmul fantastic românesc*, în „Studia Universitatis <<Petru Maior>>”, Târgu Mureș, nr. 22, 2017, pp. 127-142; Idem, *Călătoria la Iad sau miracolul (in)certitudinii. Considerații despre un motiv eschatologic prezent în basmul fantastic românesc*, în „Memoria Ethnologica”, nr. 64-65 (iulie-decembrie), 2017 (An XVII), pp. 8-25; Idem, *Răul de dinaintea Binelui. (III) Motivul incestului în basmul fantastic românesc*, în „Memoria Ethnologica”, nr. 66-67 (ianuarie-iulie), 2018 (An XVIII), pp. 8-25; Idem, *Răul de dinaintea Binelui (IV). Motivul părăsirii copilului în basmul fantastic românesc*, în „Studia Universitatis <<Petru Maior>>”, nr. 24, 1, 2018, pp. 47-61; Idem, *Răul de dinaintea Binelui. (V) Motivul ordaliilor de final în basmul fantastic românesc*, în „Suceava”, XLV, Suceava, 2018, pp. 245-256; Idem, *Fenomenologia unei iluzii a non-individualismului*:

care am vorbit în precedentele studii, mecanismul intern de funcționare a imaginației tradiționale corelând realului produse ale *phantasiei*, cu răul ca actant și/sau pandant. Toate făcând (ab)uz de un dinamic sistem de imaginare, reprezentare, valorizare și simbolizare a credințelor populare despre acest concept.

Studiul de față se ocupă eminamente de ființele malefice conotate mitofolcloric, prezente și la nivelul epicului fantast de basm. Grație limbajului folosit de către creatorul anonim de basm ori colportor, precum și funcțiilor simbolice date unor atare personaje (de cele mai multe ori cu nume și atribuții din *arhetipal*), discursul epic al acestor basme se re-poziționează dintr-unul al realului imaginar, într-unul mitic. Sigur, chiar ratificată de această apropiere noematică cu sfera onticului, câteodată suprapunerea sau juxtapunerea unor situații narative de basm cu dimensiunea spirituală/cultică din alte complexe culturale este hazardantă, când nu este halucinantă⁴. Motiv pentru care, aici și acum, nu voi încerca nicidecum găsirea unor (posibile) filiații mitice pentru personajele malefic-fantaste de basm care sunt conotate mitofolcloric, a unor justificative joncțiuni simbolice. Demersul meu scriptic de față se vrea doar o reflecție tematică asupra ființelor malefice și conotate mitofolcloric din basmul fantastic românesc, de integrat în viitoarea carte de care aminteam supra.

Malleus Maleficarum: arhetipuri ale răului din basmul fantastic românesc

În perspectiva vieții sufletești trăite efectiv sau imaginate narativ, omul din comunitățile tradiționale românești și-a imaginat *răul* prin prisma fenomenologică a

despre trădare în basmul fantastic românesc, în „Acta Iassyensia Comparationis”, nr. 21(1/2018), Iași, 2018, pp.13-22), altele fiind în curs de redactare ori publicare.

⁴ Îmi sunt la îndemână, pentru această brutală, inoportună și inoperantă apropiere, arc peste mii de ani și imaginarii substanțial diferite, două exemple. În primul rând, documentând acest studiu am decelat cum simple simboluri generale, decontextualizate complexului cultural care le-a generat, sunt remodelate/particularizate în structuri conotative noi, întru susținerea unor supoziții care tind să se coaguleze în teorii, fără argumentarea obligatorie („[...] *Potca Pădurii – stăpână peste tot ce naște, crește și trăiește în pădure, identificată cu Marea Zeiță neolitică, sinonimă cu Muma Pădurii*” – Ion Ghinoiu, *Panteonul românesc. Dicționar*, Editura Enciclopedică, București, 2001, p. 153; sublinierea este a mea, C.C.). În al doilea rând, avem încercări de creare a unei continuități simbolice și în zona de creștinism, cu la fel de inoportune „mituri directoare” menite să semnifice, nu să explice. Iar aici, exemplu elocvent mi se pare cel oferit de Silvia Ciubotaru, anume „încercarea lui A. Bouras de a stabili o relație între Maica Domnului și Mama Pădurii, care nu are justificare”, specialistul ieșean oferind o argumentație evidentă (vezi pe larg la Silvia Ciubotaru, *Civilizația pădurilor și poienilor carpatine*, în „Anuarul Muzeului Etnografic al Moldovei”, XIX, 2019, p. 201 și urmât.).

unui câmp de cunoștere unitar, precum morala de tip creștin. Una în care Binele și Răul, sub diferite forme și aspecte, se află în permanentă confruntare. El, omul, infimezimală componentă a deității, luând parte obligatoriu, (in)conștient, (ne)asumat la acest conflict ideatic. De cele mai multe ori astfel de confruntări principiale fiind sau devenind adevărate ontologii personaliste ale eroilor populari. Dovadă concludentă - produsele culturale (basme, legende, balade etc.) în care eroii luptă cu *răul*, orice/oricine ar fi acela, întru re-instaurarea echilibrului dintâi, a armoniei perturbate de manifestarea răului, într-un final, a Binelui conceptual.

Iar basmul fantastic românesc este, din această privință, poate cel mai fertil teren epic de reprezentare, valorizare și simbolizare a acestei eterne lupte dintre Bine și Rău, cu evidentă funcție formatică. Nu cred că este un basm care să nu aibă, ca nucleu sintetic-narativ, în prim-plan, secundar sau terț, un astfel de conflict. Uneori acest subiect devenind obiectul însăși al acțiunii și al narațiunii.

Pentru facila urmărire a dimensiunilor epistemice date *răului* de către mentalitarul tradițional, deopotrivă generator și consumator de basm fantastic, am ales să împart aceste categorii de ființe malefice cu conotație mitofolclorică în funcție de zona de manifestare. La fiecare astfel de categorie punând accentul, în mod echitabil aș spune, pe încărcarea apetitivă a omului pentru rău (manifestare, practicare), cât și pe descărcarea catartică dată de lupta cuiva cu astfel de reprezentanți ai răului. Avem, prin urmare, ● *antropofage*, ● *silvice*, ● *pandemice*, ● *demonice* (în sens creștin) ființe fantastice conotate mitofolcloric, uneori și cu substanțiale/importante ● *descrieri fizice* ale acestora.

a) Marcând corporalitatea *altfel* a acestor ființe fantastice, contrapusă celei umane, avem o serie de personaje conotate mitofolcloric care manifestă evidente apetențe **antropofage**⁵. Unele basme integrează maleficului, în sens general, puncte cardinale (*Miazănoapte*⁶) sau zile ale săptămânii (*Marțolea*⁷; *Marți-Sara*⁸) considerate nefaste ori de evitat. Altele atribuie astfel de dorințe canibale unor categorii de personaje fantastice cu rezidență într-o lume de dincolo de lumea cunoscută, centrată a eroului: *Sitaru* era „cu ochii cât sâtele./mâinile/cât prăjân`le,/picioar`le/cât rîșchitoar`le”⁹; *Vidroiu*l Roșu locuiește într-o pădure, casa

⁵ Vezi și Costel Cioancă, *Contribuții la o fenomenologie a corpului în basmul fantastic românesc. Apetențele antropofage ale unor personaje*, loc. cit.

⁶ Mihail M. Robea, *Basme populare românești*, Editura Minerva, București, 1986, p. 454.

⁷ Maria Ioniță, *Drumul urieșilor. Basme, povești și legende din Apuseni*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1986, pp. 29-30.

⁸ Mihail M. Robea, *op.cit.*, pp. 338-339.

⁹ Ion Nijloveanu, *Basme populare românești*, Editura Minerva, București, 1982, p. 62.

lui fiind „un bordei făcut cu totul din fier”, doar o acțiune magică precum ungerea cu untură și usturoi a obiectelor de uz casnic îndepărtând răul de eroină¹⁰; *Omu din apă* (sau „cumnatu de fier”) locuia într-un lac¹¹, uneori un astfel de *Om de Fier* păzind intrarea în iad¹² etc.

Pornind de la conștiința și mai ales semnificația acordată carnalității umane (*via creștinism*), pentru mentalitarul colectiv chiar și astfel de personaje cu tendințe antropofage se manifestă doar în anumite locuri din spațiile stăpânite de către ei, exemplu elocvent pentru o asemenea fenomenologie a răului fiind basmul „Cătcăunele”, colecția I. Nijloveanu:

[...]A stat și l-a ascuțat bine. –Na cuțitu-ăsta și du-te și vez` că iel tot vrea să te mănânce pă tine. **Iel te ia pă moșie ca să nu te mănânce acasă că ie blestemat să nu mănânce carne vie acasă.** Pă câmp mănâncă. Numa` ce-i gătim noi și-i dăm. Da` tu te duci cu iel și vez` c-acuma aprinde o țigare și să umflă p-acolo pân casă, pufnește, să năcăjește dă noi că n-am făcut mâncare și nu te-am tăiat. Iel o să zăcă: -Hai să ne plimbăm pă moșie. Hai să-ț` arăt și țâe moșia. –Hai, tăticule! Când o fi ș-o ieși dâ comun-afară, atunci te dă-naintea lui. Tu să nu vrei să treci-naintea lui: -Nu, mă tăticule, că nu știu pă care drum s-o iau, da` așa mergi dumeata d-aicea-nainte și d-acolo te-aduc io. D-aci mă duci dumneata acu, d-acolo te-aduc io - `ce – numa-nainte pân` te-oi băga-n cas`. –Hai! Așa să fie! Ș-a plecat.¹³

b) Numeroase sunt cazurile de basm în care manifestarea răului are loc în spațiul haotic al pădurii, înfăptuită fiind de stăpânii **silvic-malefici** ai acelor locuri. Spațiu arhetipal, demonic prin excelență, generând în structura psiho-afectivă a eroului ample metamorfoze¹⁴, pădurea basmului fantastic românesc nu este doar locul în care personajul principal se inițiază pe deplin în traiectul său eroic, fiind și locul de rezidență și de manifestare a puterii deținute de unele ființe malefice. Dacă

¹⁰ Grigore Crețu, *Basme populare românești*, vol. I-II (Ediție îngrijită de Iordan Datcu și Ion Stănculescu, Prefață de Iordan Datcu), Editura Saeculum I.O., București, 2010, II, p. 142.

¹¹ Mihail M. Robea, *op.cit.*, p. 664.

¹² Grigore Crețu, *op.cit.*, II, p. 256.

¹³ Ion Nijoveanu, *op.cit.*, pp. 349-350, cu sublinierea mea, C.C. (De altfel, fără menționare expresă, toate sublinierile din prezentul studiu îmi aparțin).

¹⁴ Costel Cioancă, *Drumul către reușită. O (scurtă) perspectivă hermeneutică asupra pădurii din basmul fantastic românesc*, în „Meridian critic”, XIX, nr. 2/2014, Suceava, 2014, p. 31.

în anumite cazuri se particularizează atât obiectul, cât și subiectul cu care va intra în beligeranță eroul (spre exemplu, *Bătrânul din pădurea blăstămată*¹⁵), în cele mai multe situații se aduce în prim-plan ființa malefică stăpânitoare, integrată imaginar aceluia spațiu și numită ca atare: *Buha Pădurii*¹⁶, *Ciuma Pădurii*¹⁷, *Muma Pădurii*¹⁸. Câteodată, aceste nume nerezumându-se la microcosmosul aceluia loc, ci denominând macrocosmic ontologiile răului (*Ciuda Lumii*, stăpână peste toate fiarele pădurii¹⁹) ori vizând/incriminând aspecte generale ale vieții, personificate mitic (*Calica*²⁰, „oameni sălbățiți” ce locuiau într-o pădure²¹ ș.a.).

Interesant și demn de a menționat este momentul unei „vânători rituale a răului” din anumite basme. Practic, pentru verosimilizarea înfrângerii acestor ființe silvice fantastice, creatorul anonim de basm a introdus în epic și momentul de cultură folclorică, un astfel de personaj malefic, stăpânitor peste un mediu demonic precum pădurea, care, pur și simplu se sperie de caracteriologia *desăvârșitului* uman (a se citi, *a Binelui ce va înfrânge Răul*):

[...]A doua zi el află că Busuioc se dusesse la vânătoare și nu se mai întorsese. Încălecă deci și el pe un cal, luă ogari și plecă după fratele său, în partea locului pe unde se dusesse acesta. Merse ce merse și ajunsese în pădure; acolo se întâlni cu Muma-Pădurii. Cum o văzu, se luă după dânsa, și dă-i goană. Ea fugea, el după dânsa, până ce Muma-pădurii văzând că n-are încotro, se sui într-un copaci înalt și acolo scăpă.²²

¹⁵ Ion Pop-Reteganul, *Povești ardelenesti. Basme, legende, snoave, tradiții și povestiri* (Ediție îngrijită și studiu introductiv de Vasile Netea), Editura Minerva, București, 1986, p. 138.

¹⁶ Ovidiu Bîrlea, *Antologie de proză populară epică*, vol. I-III, Editura pentru Literatură, București, 1966, I, p. 477.

¹⁷ Dumitru Furtună, *Izvodiri din bătrâni. Basme, legende, snoave, cântece bătrânești și plugușoare din Moldova* (Ediție îngrijită și prefață de Gheorghe Macarie), Editura Minerva, București, 1973, p. 97.

¹⁸ Petre Ispirescu, *Legende sau Basmele românilor*, vol. I-II (Ediție îngrijită de Aristița Avramescu), Editura Cartea Românească, București, 1988, I, p. 362; Viorica Nișcov, *Cele trei rodii aurite. O istorie a basmelor românești în texte* (Prefață, antologie, bibliografie și traduceri de Viorica Nișcov), Editura Minerva, București, 1979, pp. 206-207; Ion Pop-Reteganul, *op.cit.*, pp. 212-213; Mihail M. Robea, *op.cit.*, pp. 340-343

¹⁹ Ion G. Sbierea, *Povești și poezii populare românești*, în vol. *Basmele românilor*, VII, Editura Curtea Veche, București, 2010, p. 125-126.

²⁰ Mihail M. Robea, *op.cit.*, p. 70.

²¹ Grigore Crețu, *op.cit.*, I, p. 29.

²² Petre Ispirescu, *op.cit.*, I, p. 362.

Mai mult, specific viziunii/culturii folclorice și tot pentru această credibilizare a epicului, creatorul anonim de basm (sau colportorul) a „umanizat” o atare ființă malefică din spațiul silvic, într-un basm („Pipăruș Petru și Florea Înflorit”, colecția I. Pop-Reteganul) Muma Pădurii având ca ibovnic o altă ființă malefic-fantastă, *Ciută Nevăzută* (acesta fiind tatăl Ilenei Cosânzene!)²³. În anumite cazuri, această umanizare a răului silvic fiind deplină, ba chiar convertind-o înspre practicarea Binelui, de-o suculență hermeneutică aparte fiind următorul pasaj din basmul „Fratele pismătăreț”, colecția Emeric Basiliu Stănescu Arădanul:

[...]Însă bun e Domnul, ascultă el pre cei direpți, și de cererea lor e direaptă, își revarsă el bunătatea sa pre ei, sau prin un fel de descoperire, sau prin altul, sau prin un mijlocitor, sau prin altul, așa s-a îndurat și pre bietul acest orb: că către înseară auzind o babă – care se zicea Mama pădurii – zbierăturile lui, merse către el și, făcându-i-se milă de el, l-a întrebat de starea lui. Tânărul orb i-a înșirat toate de-amănuntul când, pentru ce, și prin cine ce a ajuns în starea aceea mișeală, și a stârnit în Mama pădurii o așe gele, cât deodată l-a luat de acolo și l-a povățuit în casa sa. Aici i-a dat de mâncat și de beut cât numai i-a trebuit, apoi l-a spălat pre ochi cu ceva apă tare, vrăjită (încântată) de ea, și, fiind tocmai seară, l-a culcat în pat moale. Dimineața, când tânărul s-a sculat, s-a trezit cu ochi vederoși ca mai nainte și s-a simțit în întreaga sănătate; - pe lângă aceea i-a dat Mama pădurii și o fluieriță în care oricând și oriunde va suna, îndată i se va ivi ea acolo cu servitorii ei și de va ave ceva de ajutat, îl va ajuta.²⁴

²³ „[...]Feciorii șezură pe-o laviță, iar baba se urcă în pod, cu numele ca să le aducă slănină. Dar cum ieși baba din odaie, veni un șoarece la feciori și le zise: - Nu stați, dragii mei, că nu-i de-a sta; mergeți în plata lui Dumnezeu sfântul, că doară baba nu s-o dus în pod ca să vă aducă de mâncare, ci să-și ascuță dinții, să vă poată mânca; că are în pod o piatră de moară, de care-și tocește dinții, n-o auziți? -Ei și cine-i baba asta? -Hm, zice șoarecele, asta-i Muma-pădurii, a fost drăguța lui Ciută Nevăzută și de când l-ați omorât tot descântă să-i cădeți în brânzi, acuma de nu fugiți, nu mai scăpați de vii din colții ei. -Dacă-i așa, hai la drum, - ziseră voinicii.” (Ion Pop-Reteganul, *op.cit.*, p. 213).

²⁴ Demetriu Boer; Mircea Basile Stănescu Arădanul, Ștefan Cacoveanu, *Povești din Transilvania* (Ediție îngrijită de Ovidiu Bîrlea, Ion Taloș, Prefață de Ovidiu Bîrlea), Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1975, pp. 57-58. Tot astfel, într-un basm al colecției I. Pop-Reteganul („*Pasărea cântă, domnii dorm*”), *Fata Pădurii* îl va învia, la rugămintea calului năzdrăvan, pe eroul ucis (Ion Pop-Reteganul, *op.cit.*, p. 256).

c) Dimensiunea **pandemică** a răului nu avea cum să nu fie personificată de către mentalitarul colectiv tradițional. Mai ales într-un mediu în care medicina populară (etnoiatria) avea un evident precedent asupra iatrosofiei²⁵. Relevând fragilitatea sistemului medical tradițional, chiar ineficiența acestuia în fața unor devastatoare epidemii, avem universalile imaginării și antropomorfizării unor teribile boli, *ciuma* fiind exemplul cel mai la îndemână pentru manifestarea răului-boală²⁶. În câteva basme avem menționată această personificare a răului, fie ea însăși ca atare (*Ciuma*²⁷), fie *Mama Ciumei*²⁸. Dat fiind caracterul ei pandemic, în discursul simbolizant despre această boală mentalitarul colectiv a simțit nevoia să o plaseze în afara spațiului antropoc: „la capătul lumii, unde e sălașul Ciumii” ori „la capătul lumii, la Cetatea Ciumii”²⁹. După cum, vorbind tot despre dinamica gândirii și culturii folclorice, unii eroi (își) pot negocia un anumit *status quo* cu această boală!:

[...]Pescăruș a oprit la marginea unui oraș, unde era stăpână Ciuma. I-a spus bună seara și a rgat-o să-l primească să doarmă. Ea îi răspunse: -Te primesc să dormi, dar să știi că eu sunt Ciuma. Nu trebuie să te sperii însă, că ție nu-ți fac nimic. Orașul tot a murit de ciumă și e pustiu, dar să știi că pe aici prin împrejurimi nu va mai muri nimeni, căci eu o să plec mâine și dacă mă speli bine pe cap și mă îmbraci cumsecade, să știi că neam de neamul tău nu va mai muri de ciumă. Am să-ți dau și o sticlă cu doftorii și să te duci la împăratul de aici, căci și el și

²⁵ Numeroase exemple avem la Gheorghe Brătescu, *Despre medicina populară românească*, Editura Medicală, București, 1970; George Bujoreanu, *Boli, leacuri și plante de leac cunoscute de țărâna română*, Editura Asociațiunii „Astra”, Sibiu, 1936; Ioan-Aurel Candrea, *Folklorul medical român comparat*, Editura Casa Școalelor, București, 1944; Artur Gorovei, *Credințe și superstiții*, Editura Librăriile Socec et. Comp., București, 1915; Mariana Sefer, *Medicina populară românească*, Editura Viața Medicală Românească, București, 1998 etc. Aspecte particulare pentru basmul fantastic românesc sunt descrise într-un studiu recent publicat (Costel Cioancă, *Farmacologia reușitei. Boli, leacuri și practici medicale în basmul fantastic românesc*, în „Studia Universitatis <<Petru Maior>>”, nr. 20, 2016, pp. 98-116).

²⁶ Pentru tot ansamblul de credințe și practici magice (*cămasa ciumei*) menite să îndepărteze această boală de spațiul antropoc tradițional, a se vedea Camelia Burghel, *Cămașa ciumei. Note pentru o antropologie a sănătății*, Editura Paideia, București, 2003, cu bibliografia aferentă subiectului.

²⁷ Grigore Crețu, *op.cit.*, II, p. 176; Ion Pop-Reteganul, *op.cit.*, pp. 326, 328.

²⁸ Miron Pompiliu, *Literatură și limbă populară* (Ediție îngrijită și studiu introductiv de Vasile Netea), Editura pentru Literatură, București, 1967, p. 180.

²⁹ Ion Pop-Reteganul, *op.cit.*, pp. 326, 328.

împărăteasa și fata sunt bolnavi, și să strigi: „doftor bun, doftor bun!” și când te-or chema să-i stropești și îndată or să se vindece și după ce le-o trece să le spui să-ți dea douăsprezece corăbii cu totul de aur, căci împărăția asta e foarte bogată. El s-a dus la împărat și a strigat „doftor bun, doftor bun” și când l-a chemat i-a lecut pe toți cu doftoria lui și i-au dat douăsprezece corăbii pline cu aur și alte scumpătăți, iar una era cu totul și cu totul din aur.³⁰

d) O serie de personaje malefice conotate mitofolcloric în basmul fantastic românesc au ceva din **demonicul** de tip creștin. Chiar având caracter tradițional-personalizat, nu neapărat văzute ca un *daimon*, prin zona de stăpânire și atributele acordate de către gândirea arhaică, astfel de personaje demonice au construite în jurul lor o epistemologie a răului (de practicat). Fără a mă hazarda, putând spune că ele se constituie într-un adevărat *pandemonium* mitofolcloric (recte, sunt inseparabile de principiul vital al răului pe care îl încarnează). Atributul participativ al acestor personaje la răul-de-făcut-eroului, i-a determinat pe creatorii anonimi de basm să le dea elemente definitorii din răul biblic, mai ușor de reprezentat/înțeles/valorizat de către mentalitarul auditoriului, numele acestor personaje fiind relevant din această perspectivă: *Omul Roșu/Diavol*³¹, *Mama Mămonului în fundu Sodomului*³², *Pâca sau Mama Dracului*³³, *Vâj-Babă din fundu iadului*³⁴, *Pâca, vrăjitoarea din fundul iadului*³⁵, *Baba-Babelor de la sfârșitul lumii*³⁶.

Adverbele însoțitoare numelui marchează deopotrivă zona de prezență și rezidență a unui astfel de personaj malefic (în fundul iadului ori la capătul lumii știute de către erou), deci, eliadian spus, în zone haotice, necentrate. Spații care ies din înțelegerea logică a universului ordonat, nedemonic, cunoscut eroului, o astfel de descindere într-un asemenea spațiu fiind prezentată (de către creatorul anonim) și percepută/receptată (de auditoriu) doar în termenii sensibilului senzitiv:

³⁰ Grigore Crețu, *op.cit.*, II, p. 176.

³¹ *Ibidem*, p. 81.

³² Ovidiu Bîrlea, *op.cit.*, I, p. 486.

³³ Maria Ioniță, *op.cit.*, p. 191.

³⁴ Ion Pop-Reteganul, *op.cit.*, p. 120.

³⁵ Grigore Crețu, *op.cit.*, I, p. 58.

³⁶ Simeon Florea Marian, *Basme populare românești* (Ediție îngrijită și prefată de Petre Leu), Editura Minerva, București, 1986, p. 226.

[...]Și se duce până ce ajunge la Baba-babelor de la sfârșitul lumii. Cum ajunge el aice, **i se urcă părul în vârful capului de ceea ce se-nfățișează înaintea ochilor.** Era adică împrejurul casei Babei-babelor un gard mare, iară în parii gardului se află o mulțime de capete de om aninate. Baba-babelor era o babă foarte urâtă și rea. Că dacă mergea cineva și se apuca argat la dânsa și n-o argătea, după cum voia ea, îndată îi tăia capul și-l anina într-un par. Mulți voinici și-au aflat sfârșitul aice, căci multe capete erau animate prin pari. Dar Bulimandă își gândea: ori calul cel cu trei inimi și Mândra-Lumei, ori mort, acuma totunami-i. Și astfel cugetând în sine, își călcă pe inimă și bătu la ușă.³⁷

e) Înțelese în relație directă cu principiul *răului* aflat mereu în tensiune ontică cu cel al *binelui* sunt multe **alte personaje malefice** în antologiile de basme consultate, fiecare cu alte (ori aceleași) manifestări calitative ale răului-de-făcut-eroului. Cum repertoriul este extrem de bogat, le-am ales spre exemplificare pe cele mai sugestive (nume, configurarea puterii răului deținut și/sau manifestat în lupta cu eroul, iconografie), majoritatea prezente în operele tratând despre mitologia populară românească: *Zgripturoaica Scaia* vrea să îl mănânce pe erou, *Zorilă Viteazu*³⁸; *Ghina-Ghinița* îl prefăce pe erou în stană de piatră³⁹; *Scorpia*, *Gheonoaia* luptă cu eroul intrat pe teritoriul lor, vrând să îl omoare⁴⁰; *Iuda Mării* răsturna corăbiile de pe marea ce era în stăpânirea lui, în timp ce *Vulvoarea*, sora lui, mânca oamenii trimiși la ea de fratele ei, *Iuda Mării*⁴¹; *Ciudă-dă-Obilă* era „un uom care când ț-o da o palmă, îți ia sufletu”, el omorându-l temporar și pe erou⁴²; *Baba Hârba* avea o curte „toată făcută – zâce - numai cu pari, cu capete dă om, oameni morți”, dar, și un mânz „cu dooză și patru dă hăripi”, doar cu ajutorul acestuia eroul reușind să își scape mama de la zmei⁴³ etc.

Depart de a fi o gândire conceptuală, gândirea omului tradițional a plasat de cele mai multe ori răul în zona *simbolicului*. Deci, mai aproape de sistemul cultural popular, de nevoile proprii de reprezentare și înțelegere a acestui concept.

³⁷ *Ibidem*, p. 228.

³⁸ Ion Nijloveanu, *op.cit.*, p. 346.

³⁹ Simeon Florea Marian, *op.cit.*, p. 320.

⁴⁰ Petre Ispirescu, *op.cit.*, I, pp. 10-11, 127.

⁴¹ Grigore Crețu, *op.cit.*, II, pp. 222, 224.

⁴² Ovidiu Bîrlea, *op.cit.*, II, p. 196.

⁴³ *Ibidem*, p. 306.

Armonizând „constant *știutul cu neștiutul, imaginarul cu verosimilul*”⁴⁴, el a ales să antropomorfizeze răul, totodată păstrându-i dimensiunea ontologică a corporalității și manifestării pur demonice (precum în basmul „Sila Samodiva”, colecția N.D. Popescu):

[...]El îi spuse înecându-se în suspine cum Sila l-a ospătat și mângâiat mai întâi și pe urmă l-a dat afară, căci a ascultat pe vâtaf, adică a stat mut. –Stăpână-mea nu e muiere rea; dar are un cusur, zise portarul, îi place să țină pe lângă dânsa un an încheiat câte un tânăr sau o tânără adusă de ață spre dânsa prin meșteșugurile ei, și pe urmă le dă drumul; ce folos însă, că într-un an le scurge tot sângele din ei și îi lasă să plece mai mult morți, căci băieților le stoarce puterile prin blestemății de care este nesățioasă, și fetelor le suge sângele noaptea în vremea somnului, căci ea numai cu sânge de fată mare se hrănește ca să fie în veci fragedă și frumoasă. Auzind una ca asta, bietului băiat i se zbârli părul în cap pentru scrisa ce aștepta pe soru-sa și începu să plângă și mai cu foc.⁴⁵

f) Dacă în general basmele mitanalizate supra sunt foarte expeditivă când este vorba despre prezentarea anatomică a acestor personaje malefice conotate mitofolcloric (prin expresii de genul „o babă urâtă și rea”), din fericire avem și câteva situații cu o mai amplă **descriere fizică**. Care, astfel, ne relevă ființa fenomenală a răului imaginat și incarnat anatomic-uman, mai ușor de reprezentat, de înțeles și, evident, de înfrânt. Unele personaje malefice ale basmului fantastic românesc (precum *căpcăunii*) au ceva din substanța și iconografia unor ființe mitice antice (centaurii), coroborată cu a unor ființe malefice creștine (dracii)⁴⁶. Asemănătoare centaurilor, o substanțială proiecție a răului ne este oferită de un basm al colecției M. Pompiliu („Ileana Cosânzana, din cosiță floarea-i cântă, nouămpărății ascultă”). Aici, dincolo de aspectul fizic al acestui personaj malefic, *Mama-*

⁴⁴ Expresie consacrată de Vasile Tudor Crețu (*Ethosul folcloric – sistem deschis*, Editura Facla, Timișoara, 1980, p. 27)...

⁴⁵ Nicolae D. Popescu, *Carte de basme. Culegere de basme și legende populare*, în vol. *Basmele românilor*, V, Editura Curtea Veche, București, 2010, p. 184.

⁴⁶ [...]În același timp voia să-l omoare și pe băiat, dar nu știa cum? Își aduse aminte că într-o pădure trăiau niște **căpcăuni cu două coarne în cap și la picioare cu copite de cai**. Merse la ei și se înțelese cum să omoare pe băiat. Căpcăunii se învoiră, după ce aflară că vânează băiatul cu câinii lui. (Cristea Sandu Timoc, *Povești populare românești*, Editura Minerva, București, 1988, p. 44).

Ciumei, este de subliniat și actul inducerii unei stări de negativitate asupra potențialei victime umane, ajunse în perimetrul horror stăpânit de acest personaj:

[...]Apoi mai merse cale de trei ceasuri și văzu pe o coastă de munte pleșuv o casă uriașă ce părea alcătuită din lespezi, și bârne de stânci risipite. Soarele care era aproape să se cufunde în albastrul potop de apă, aruncă asupra mohorâtei zidiri o lumină roșietică nălucoasă. Pe coperișul casei, prin pari clătinați de vânt țioleau pozderii de scăfârlii de om și corbii setoși de pradă cârduri, cârduri croncăneau pe deasupra lor. Iar din fundul pustietății vântul aducea urlate înspăimântătoare de lupi hămisiți de foame. Ionică apucă pe o potică în sus și ajungând la casele din coastă, intră înlăuntru. –Bună sara la voi, zise Ionică. –Bine-ai venit, și auzi un glas ca de oală hârbuită, ce ieșea din gura largă cât o șură. Era matahala de Mama-Ciumei, o bală de babă ce nu era nici om, nici cal, căci părul ei de om era cât un stog de fân, și picioarele erau de cal.⁴⁷

Emblematică însă pentru dinamica gândirii mitofolclorice, cu coerența și specificitatea armăturii imagine populare, mi se pare mențiunea dintr-un basm al colecției I. Pop-Reteganul („Toarceți, fete, c-a murit Baba Cloanța...”). Aici, nu doar că avem o interesantă descriere fizică a acestui personaj malefic conotat mitofolcloric, dar, avem și alte nume date acestuia, precum și procesualitatea gândirii tradiționale despre rău. Care nu funcționează mecanic, care nu este încremenită defel în niște tipare imuabile, acest personaj malefic ajutând-o pe eroină să își îndeplinească dificila sarcină primită!

[...]Sărmana Ileană! de-abia-și duce ea sarcinile până-n chilie, nici nu cutează a le dezlega, ci începe a se boci și a plânge, și plânge și se vaietă și-și blastămă ceasul în care s-a născut și blastămă pe mumă-sa de ce n-a spus adevărul la feciorul împăratului, căci atunci nu o aducea la curte ca s-o facă de rușine. Până la miezul nopții ținu tot un plâns. Atunci vede că se deschide ușa singură și intră în casă o babă lungă, seacă, gheboasă cu nește dinți lungi ca și colții de la greblă, era-n adevăr deșirată, de nu o poți numi mai potrivit ca Miezul-nopții, ori Marți-seara ori Mama-huciului. Era

⁴⁷ Miron Pompiliu, *op.cit.*, p. 183.

Baba Cloanța. Fiind însă că întâmplarea o aduse chiar într-o marți seara, Ileana credea că o vede pe Marțolea. Cât ce intră baba în casă, suflând greu în degete și răzimată pe-o cârjă, începe a încuraja pe Ileana.⁴⁸

Concluzii

Traiectele investigației propuse în rândurile de față au vizat îndeosebi faptele de folclor conținute de aceste menționări ale unor personaje malefice conotate mitofolclorice. Cu accentul pus pe ipostazierea, manifestarea și iconografia acestor personaje în cadrul antologiilor de basm fantastic consultate.

Documentarea acestui studiu⁴⁹ mi-a relevat suculente realități populare-culturale, uneori cu evidente mutații ideatice, câteodată compuse pe unități binare (bine-rău) în care asemenea personaje malefice sunt prezente și descrise. Dincolo de tratatele de specialitate, multe dintre ele fiind prezente și la nivelul basmului fantastic românesc după cum am arătat supra: *căpcăunii*⁵⁰; *Marți-sara/Marțolea*⁵¹; *Pâca/Pața*⁵²; *Muma-Pădurii*⁵³; *Ciuma*⁵⁴; *Sila Samodiva*⁵⁵; *Mamarca/Mamona*⁵⁶; *Oamenii sălbatici*⁵⁷; *Scorpia*⁵⁸; *Vidroiul Roșu/Vidra*⁵⁹ etc.

⁴⁸ Ion Pop-Reteganul, *op.cit.*, p. 34.

⁴⁹ Pentru a vedea care sunt dimensiunile hermeneutice ale unor astfel de personaje malefice întâlnite și în basmele fantastice, am consultat o serie de lucrări românești dedicate subiectului, dintre cele mai importante amintind: Gheorghe F. Căușanu, *Superstițiile poporului român în asemănare cu ale altor popoare vechi și nouă*, Editura Academiei Române, București, 1914; Ivan Evseev, *Dicționar de magie, demonologie și mitologie românească*, Editura Amarcord, Timișoara, 1998; Mircea Lăzărescu, *Eseu despre ființele intermediare*, Editura de Vest, Timișoara, 1994; Tudor Pamfile, *Mitologie românească. I. Dușmani și prieteni ai omului*, Editura Socec, București, 1916; Romulus Vulcănescu, *Mitologie română*, Editura Academiei R.S.R., București, 1985 (p. 294 și urmât. – *Daimonologia*; 343 și urmât. – *Deologia*) etc.

⁵⁰ Adrian Fochi, *Datini și eresuri populare de la sfârșitul secolului al XIX-lea: Răspunsuri la chestionarele lui Nicolae Densușianu*, Editura Minerva, București, 1976, pp. 54-56; Ion Ghinoiu, *op.cit.*, pp. 40-41.

⁵¹ Ivan Evseev, *op.cit.*, pp. 257-258; Adrian Fochi, *op.cit.*, pp. 193-197; Ion Ghinoiu, *op.cit.*, p. 116; Ion Taloș, *Gândirea magico-religioasă la români. Dicționar* (Prefață de Claude Lecouteux), Editura Enciclopedică, București, 2001, p. 90.

⁵² Ivan Evseev, *op.cit.*, p. 359; Ion Ghinoiu, *op.cit.*, p. 147; Marcel Olinescu, *Mitologie românească* (Ediție critică și prefață de Ionel Oprișan), Editura Saeculum I.O., București, 2001, pp. 318-319; Ion Taloș, *op.cit.*, p. 110.

⁵³ Ivan Evseev, *op.cit.*, pp. 288-289; Ion Ghinoiu, *op.cit.*, pp. 128-129; Ion Taloș, *op.cit.*, pp. 88-89.

⁵⁴ Ivan Evseev, *op.cit.*, pp. 84-85; Adrian Fochi, *op.cit.*, pp. 83-84; Ion Ghinoiu, *op.cit.*, p. 49; Ion Taloș, *op.cit.*, pp. 36, 67-68.

⁵⁵ Adrian Fochi, *op.cit.*, p. 306; Ion Taloș, *op.cit.*, p. 132.

Aș începe concluzionarea prin reliefarea **scenariului inter-personal** la care este supus eroul plecat de acasă, în drumul său inițiativ nevoit să intre în contact cu o ființă malefică, conotată mitofolcloric. Scenariu inter-personal care duce la transformarea/remodelarea graduală a caracteriologiei eroului, care subliniază și sublimează normele morale de urmat de către acesta, care, într-un final, îl face *să ființeze* ca o persoană umană. Folosirea unor mecanisme psihologice imediate și precise este prima inducție sugestivă dată de prezența unor asemenea personaje malefice în traiectul eroic al personajului de basm. Toate situațiile de basm fantastic aduse în discuție de-a lungul prezentului studiu, instrumentează influența negativ-malefică cu care eroul de basm, abia ieșit din lumea-i cunoscută, centrată, nehaotizată se confruntă. Că vine din zona silvicului ori a acvaticului; că practică explicate apucături antropofage sau presupune, implicit, existența și manifestarea răului doar pentru că respectiva ființă este *purtătoarea maleficului*, o astfel de entitate exercită supra eroului de basm un anumit disconfort psihic. Potențialitatea răului ce s-ar putea manifesta oricând/oricum în spațiul neconsacrat, demonic în care eroul ajunge la un moment dat (cazul pădurii, mereu locuită/stăpânită de ființe malefice), îi alterează acestuia statusul mental, inconștient punându-l într-o (permanentă) stare de potențială victimă. Ca revers, aspectul și manifestarea acestor ființe malefice conotate mitofolcloric, accelerează prefacerile corporale și sufletești ale eroului, apropiindu-l, mult mai repede și ireversibil, de desăvârșirea propriei caracteriologii (de tip eroic). Pentru eroul de basm ce urmează să se confrunte beligerant cu maleficul, acesta este momentul și, mai ales, actul *luării în posesie* a interiorului său, cu necesara manifestare în exterior întru neutralizarea acestui rău (printr-un *agōn* athletic). Căuza primă a alterității sale carnale, transferul stării (inițiale) de negativitate dinspre rău înspre erou nemaivând, de acum, sorți de izbândă, *binele* (persoana indusă = eroul = victima) subordonându-și *răul* (persoana inductoare = ființa malefică conotată mitofolcloric).

Parte constitutivă a credințelor religioase de tip creștin, deopotrivă eveniment de conștiință și perspectivă ontologică cu incontestabilă valoare existențială este **epistemică comprehensivă a unei alegeri** la care este supus eroul (i-aș spune „calea binelui și calea răului”). Într-un asemenea basm („Băieții babei”, colecția Gr. Crețu), alegerea nu este una eminamente umană, ci este, ca de atâtea ori,

⁵⁶ Ivan Evseev, *op.cit.*, pp. 251-252; Ion Ghinoiu, *op.cit.*, p. 114.

⁵⁷ Ivan Evseev, *op.cit.*, pp. 335-336; Ion Taloș, *op.cit.*, p. 108.

⁵⁸ Ivan Evseev, *op.cit.*, pp. 421-422; Ion Taloș, *op.cit.*, p. 133.

⁵⁹ Ivan Evseev, *op.cit.*, pp. 488-489; Ion Ghinoiu, *op.cit.*, p. 209; Marcel Olinescu, *op.cit.*, p. 316; Ion Taloș, *op.cit.*, p. 186.

un *datum*, soarta⁶⁰ celor doi frații fiind hotărâtă arbitrar de o (presupus) divină ființă care li se arată în drum: „[...]Cam pe înserate, ei văd deodată că dintr-un tufiș le sar înaintea doi cocoși mari și frumoși. Băieții puseră repede mâna pe câte unul și apucară înaintea printr-o pădure. Ajungând la o răspântie, le ieși înaintea un bătrân cu barbă albă și arătându-le două drumuri le zise: -Iată, unul dintre drumurile astea este calea care duce către bine, iar celălalt este calea care duce spre rău. Alegeți-vă fiecare câte unul și porniți pe ele și veți vedea cum o să vă fie norocul. Alegeți și vă despărțiți. Cel mai mare a fost norocos și a nimerit calea binelui, iar cel mai mic a pornit pe calea cealaltă, despărțindu-se unul de altul și luându-și ziua bună.”⁶¹

Interesante sunt și **formele de regresie** sau **mutațiile ideatice** survenite în anumite cazuri. Ca o expresie simbolică a resemnificării cultural-etnologice și fără a altera imaginația, în faptul de cultură folclorică care a stat la baza imaginării basmului respectiv a avut loc o reevaluare axiologică, să zicem, cu omologarea *răului* tradițional ca ajutând sau practicând *binele* întru minimalizarea/anularea răului uman. Iar aici aș aminti ajutorul oferit în mod repetat eroinei de către un personaj tradițional-malefic precum Baba Cloanța⁶². Ba, mai mult: uneori, discursul simbolizant este revalorizat într-o asemenea măsură încât praxis-ul mitofolcloric e complet deturnat și expedit în imaginația meta-psihologică a mentalitarului colectiv, astfel de personaje malefice ajungând să se lupte între ele la sugestia și/sau pentru protejarea cuiva din uman de altcineva malefic!⁶³

Nu în ultimul rând, aș evidenția **subiectivarea întruchipării răului** de la nivelul basmului fantastic românesc. Într-o obiectivitate pur subiectivă, creatorul

⁶⁰ Pentru detalii, vezi recentul nostru studiu dedicat „instituției Destinului” la nivelul basmului fantastic românesc (Costel Cioancă, *Simboluri ale intimității din basmul fantastic românesc. (IV) Instituția Destinului*, în „Analele Universității de Vest din Timișoara”. Seria Științe Filologice, LVI, Timișoara, 2018, pp. 101-112).

⁶¹ Grigore Crețu, *op.cit.*, II, p. 181.

⁶² Ion Pop-Reteganul, *op.cit.*, pp. 34-37.

⁶³ [...]Atunci au ajuns ei la casa Marțolii, care era mătușa lui Florea-nfloritul. –Bună vremea, mătușă!-Să trăiți cu bine! Dar ce-i, nepoate, ce vânt te poartă pe la mine? Cine-i voinicul ăsta cu care vii? –O, mătușă, zise Florea-nfloritul, am plecat cu ortacul acesta, care se cheamă Pipăruș Petre, am pornit să merg la soru-sa în pețite, dar ne urmărește Muma Pădurii, căci am omorât pe Ciută Nevăzută, pe ibovnicul ei, și acum ne pare bine căam nimerit la dumneata, doară ne vei scăpa de colții ei. –Nu vă temeți deloc, dragii mătușei, haideți numai în casă și vă hodiniți. Și ieși Marțolera afară să aștepte pe Muma Pădurii și cum ajunse aceasta, cum se încăierară, apoi să fi văzut bătaie de babe; se încinse între ele o luptă, dar luptă ca de doi lupi turbați, iar nu ca de două babe de când bucii, și se mâncară în dinți, și-și smulseră părul, de gândeai că sunt două zmeoaice. Iar feciorii când văzură că sunt mai înfierbântate, de erau oarbe de mânie porniră încetinel, iar după ce se depărtară merseră mai tare să nu le mai vază. Care a fost mai tare? care pe care a învins? nu pot să spun, că nu știu. (*Ibidem*, p. 213).

anonim de basm a simțit nevoia să antropomorfizeze răul, să îi dea formă și substanțialitate umană⁶⁴ (cu așteptate ecouri în rândul auditoriului?). Chiar și atunci când vorbim de personificări ale răului pandemic (precum *Ciuma*), anatomia acestor ființe malefice conotate mitofolcloric este cea umană, cu exagerările de rigoare (hiperbolizarea/accentuarea unor trăsături fizice sau apucături caracteriologice). Este o sugestie a faptului că, *in petto*, omul este ființa suprem-potențial malefică (ca în basmul „Fratele pismătăreț” al colecției D. Boer)? Ori că răul în sine, ca act materializat, este dincolo de carnalitatea instinctuală a regnului animalier, devenit, în timp și valoric/smbolic, filtrul etic al ființelor cu conștiință și conștiință?

Legat de conceptul de *rău*, cum Lumea nu este, după expresia lui Ov. Papadima, „un imens buchet de miracole încântătoare, de frumuseți concrete și de perfecțiuni etice”⁶⁵, omul comunității tradiționale, deopotrivă creator și consumator de basm fantastic românesc, „crezând în existența inițială a binelui”⁶⁶ și-a permis să suprapună realității vizibile, palpabile, trăite cotidian, o suprarealitate invizibilă, imaginată și trăită în primul rând ca eveniment de conștiință. Cu abstracte figuri imaginate concret, cu creative psihofiziologii și suculente caracteriologii menite să valorizeze simbolic deopotrivă realitățile vizibile și suprarealitățile invizibile.

Astfel, probabil spiritul românesc izbutind, „în optimismul său organic și spiritualizat în același timp – să integreze firesc răul în viziunea sa de viață, lămurindu-l și nu ignorându-l cu lașitate”⁶⁷...

⁶⁴ Aici, relevante sunt câteva motive ale răului de la nivelul basmului fantastic românesc, deja tratate și amintite (vezi supra, nota 3).

⁶⁵ Ovidiu Papadima, *op.cit.*, p. 135.

⁶⁶ *Ibidem*, p. 142.

⁶⁷ *Ibidem*.

Raluca Cristina DRAGOMIR*

MODERNITÉ ET INTEMPORALITÉ CHEZ BRÂNCUȘI. TECHNIQUES, MATÉRIAUX, SOCLES

MODERNITY AND ATEMPORALITY OF THE ART OF BRÂNCUȘI. TECHNIQUES, MATERIALS, SOCLES

- Abstract -

The desire to create a work that is both familiar and exotic, universal and timeless, manifests itself throughout the life of Brancusi, not only in his iconography but also in certain techniques that he appropriates: direct carving, polishing and light games, combinatory, asymmetry, stylization and kinetic art. The artist thinks that the material has a life of its own, a specificity that he must seek and understand in order to achieve unity with the form, considering in a certain way that the sculpture is already contained in the chosen material and that the artist has nothing else to do, but make it appear. Thus, the material contributes to the achievement of the form. With Brancusi, the structure of the socles highlights the spatial affirmation of the sculpture; it somehow protects it from the disorder, threats and arbitrariness of the real world. In this way, the socle serves as a support for the sculpture in a double sense: first of all it detaches it from the anonymous environment of the bodily world, and then it serves as a support for the attraction towards the freedom of a larger space.

Keywords: Constantin Brâncuși; techniques; materials; socles.

Techniques

Le désir de créer une œuvre à la fois familière et insituable, universelle et intemporelle, se manifeste tout au long de la vie de Brancusi, non seulement dans son iconographie mais aussi dans certaines techniques qu'il s'approprie: la taille directe, le polissage et les jeux de lumière, la combinatoire, l'asymétrie, la stylisation, l'art cinétique.

* Université « Dunarea de Jos » de Galați, Roumanie (raluca.dragomir@ugal.ro).
La traduction des citations du roumain en français a été faite par l'auteur de cet article.

« La taille directe, c'est le vrai chemin vers la sculpture, mais aussi le plus mauvais pour ceux qui ne savent pas marcher. Et, à la fin, taille directe ou indirecte, cela ne veut rien dire - c'est la chose faite qui compte! »¹, affirme l'artiste.

Idéalement, le sculpteur en taille directe utilise seulement un marteau et des ciseaux, ainsi que n'importe quel autre outil coupant dont il peut avoir besoin pour façonner sa pierre ou son marbre. Il n'a ni maquette, ni modèle; sa main est guidée par la force de sa conception qui, en retour, est inévitablement influencée par le procédé de la taille et par le matériau. Les sculpteurs qui pratiquent la taille directe travaillent parfois à partir d'un dessin, d'une ébauche en glaise, ou du souvenir d'une telle ébauche.

Mais quelle que soit l'aide à laquelle ils recourent, ils n'utilisent pas de « machine de mise au point », un outil de mesure qui rendrait possible la reproduction fidèle - même à une échelle différente - d'une œuvre d'abord modelée en glaise ou dans un matériau similaire.

La taille directe était - et elle l'est toujours - pratiquée par les artistes populaires, par les artisans réalisant des décorations et par les artistes dits « primitifs ». La sculpture qui en a été plus conceptuelle, moins naturaliste et moins nuancée que celle que l'on produit par le modelage.

Si, au cours du XXI^{ème} siècle, des sculpteurs sophistiqués choisissent la taille directe, c'est avec la conviction que cette technique produit plutôt qu'elle ne reproduit une forme. Cette forme a un caractère particulier du fait qu'elle dérive du procédé et en est un résultat direct et immédiat. Elle est donc recherchée pour toutes ces raisons. Dans la première décennie du XX^{ème} siècle, cette immédiateté était la promesse d'un art fondamental, primitif et honnête, et une valeur première proposant une autre solution que la subtilité technique et émotionnelle d'une tradition pratiquée à l'excès.

Pour résumer, on pourrait dire que la doctrine de la taille directe est une mystique plutôt qu'un principe logique; ses effets sont d'ordre polémique et heuristique. Elle critique la souplesse de la glaise et, par implication, un art devenu trop mou; elle se dispense de l'artisan, rejette la distinction traditionnelle entre la conception et l'exécution, et exige l'attention constante et la sensibilité de l'artiste, qui « crée en taillant ». Mais, de manière plus générale, elle est adoptée afin de produire un nouveau type de forme et pour authentifier la revendication d'une nouvelle vision.

Brancusi n'est pas le seul à renouer avec cette technique dans les années 1907 - 1908. L'exemple des bois de Gauguin exerçait une influence; à Paris, on découvre l'art nègre et l'art ibérique. À la même époque, André Derain et Pablo

¹ Brancusi apud *Omagiu lui Brancusi*, volume édité par la revue « Tribuna », Sibiu, 1976, p. 241.

Picasso adoptent cette technique considérée alors comme peu orthodoxe. Chez eux, cette orientation s'explique plus aisément puisqu'ils viennent de la peinture et n'ont pas subi les contraintes de l'enseignement traditionnel de la sculpture. Ils sont plus libres dans leurs options techniques et dans leurs références. Cependant, leur œuvre en taille directe est de courte durée.

Ce n'est que bien plus tard, vers 1911 -1912, que la technique gagne du terrain, en France comme en Europe. On la trouve chez maints artistes tels que Jacob Epstein, Henri Gaudier - Brzeska, Amedeo Modigliani, Ossip Zadkine, ou encore Jacques Lipchitz et Raymond Duchamp - Villon. Les raisons de ce retour à une technique archaïque sont bien connues. Un scepticisme croissant face aux valeurs de la société industrielle avait provoqué une nostalgie pour un monde primitif et innocent et incité à rechercher des modes d'expression plus directs.

On se demande alors si les raisons de Brancusi de tourner, ou plutôt de retourner à la technique de la taille directe sont les mêmes. Deux hypothèses sont avancées: selon la première, il s'agirait d'une vive réaction contre l'entreprise de Rodin, dans laquelle l'artiste n'est plus qu'indirectement impliqué dans la création ultime de l'œuvre, et où cette dernière, exécutée indifféremment à diverses échelles et infinis exemplaires, devient pratiquement un produit industriel. On évoque aussi, logiquement, la formation de jeunesse de Brancusi, sa familiarité avec les techniques artisanales ainsi que sa connaissance des matériaux. Une autre hypothèse souvent posée renvoie à l'exemple de Gauguin, dont il aurait vu l'importante rétrospective au Salon d'automne de 1906.

Si toutes ces hypothèses ont une part de vérité, aucune ne tient compte des décisions profondes de Brancusi de faire une sculpture autre que celle qui était pratiquée en son temps. D'autre part, pour l'artiste, la sculpture doit avoir avant tout une fonction spirituelle; la valeur de l'œuvre ne réside pas dans l'apparence mais dans un principe fondateur caché dans la matière: « *ce n'est pas la forme extérieure des choses qui est réelle, mais l'essence des choses* »². Le rôle de l'artiste est de respecter et de révéler la vocation formelle de la matière originelle, que ce soit le bois, la pierre ou le bronze.

« *Je ne donne jamais le premier coup avant que la pierre ne m'ait suggéré ce que je dois faire. J'attends jusqu'à ce que l'image intérieure se soit bien formée dans mon esprit* »³, affirme Brancusi. C'est certainement ce qui se passe avec chaque nouvelle œuvre du sculpteur, qui n'a jamais été préparée par une ébauche ce qui allait devenir *Prométhée*, *L'Oiseau*, *Le Poisson*, *La Colonne* ou *Socrate*. Tout commence par cet échange intime entre lui et le matériau; et quand l'idée mûrit dans

² Brancusi apud *Omagiu lui Brancusi*, ed. cit., p. 243.

³ Brancusi apud Lemny, Doina, *Léda entre mythe et réalité*, Editions du Centre Pompidou, Paris, 1998, p. 37.

son esprit, il « donne le premier coup » et se plie aux suggestions de la matière, dans un dialogue continu avec la fibre de bois ou la structure de la pierre.

Un autre moyen technique, devenu une sorte de signature de Brancusi, transforme, lui aussi, sa sculpture: il s'agit du poli brillant comme un miroir, grâce auquel il est parvenu à transformer radicalement la qualité expressive traditionnelle du bronze ouvrant ainsi de nouveaux horizons à l'art plastique.

Lorsque Brancusi travaille un matériau comme le bronze, ce n'est pas pour dupliquer une œuvre; c'est l'essence du matériel qu'il recherche, c'est-à-dire sa fabuleuse capacité de se laisser polir, jusqu'à obtenir une couleur dorée resplendissante, qui dilue les contours et la lumière dans un mouvement perpétuel.

L'Orgueil (1905), sa première forme en bronze non patiné, puis *La Muse endormie* (1910) qui, quoique brillante, n'a pas été polie jusqu'à l'éclat du miroir, et pour finir, les bronzes polis de la *Maïastra* de 1912 qui, pour la première fois, ont le brillant de la glace, sont autant d'étapes marquantes de l'évolution de cette technique.

L'histoire de ses sculptures d'oiseaux montre comment Brancusi a développé le poli comme moyen plastique. *L'Oiseau dans l'espace* est né de *L'oiseau d'or*, lui-même issu des figures parfois dorées de la *Maïastra*, oiseau merveilleux au plumage doré présent dans les contes roumains. Le poli est donc, en premier lieu, un moyen d'imitation, qu'il s'agisse de la réalité naturelle des ailes tectrices unies et brillantes d'un oiseau ou de la réalité littéraire de l'éclat doré d'un oiseau fabuleux. Pour *L'Oiseau dans l'espace*, cependant, le poli ne représente plus une réalité donnée, mais c'est lui qui crée la réalité de la sculpture. « *Le poli, c'est une nécessité requise par les formes relativement absolues exécutées dans certains matériaux* »⁴.

Mais la surface polie jusqu'à l'éclat du miroir n'est pas seulement la conséquence de la rigueur d'une forme parfaite et du renforcement de cette rigueur; elle ouvre en même temps bien plus la compacité, en bouleversant la clarté grâce aux multiples reflets qui dansent autour de ses contours et laissent le regard du contemplateur dans l'incertitude de l'endroit où débute exactement la forme de la sculpture. Dans l'éclat de sa surface, la certitude absolue de la forme essentielle s'ouvre au reflet du hasard qui l'entoure. Comme le montrent certaines de ses photos, Brancusi renforce souvent l'effet du poli par un éclairage soigneusement calculé, de sorte que des *Oiseaux* ne soient plus des objets éclairés, mais des figures qui éclairent elles-mêmes, une matière vibrante dans la lumière.

La sculpture de Brancusi transcende les limites fixées par ses contours, sa finitude; elle est, selon Ezra Pound, « *L'approche de l'infini par la forme* »⁵.

⁴ Brancusi apud *Omagiu lui Brancusi*, ed. cit., p. 240.

⁵ Pound, Ezra apud Bach, Friedrich Teja, *Constantin Brancusi – la réalité de la sculpture*, Gallimard, Paris, 1995, p. 28.

L'artiste- même dit qu' « *une vraie forme devrait éveiller l'impression d'infini, les surfaces devraient avoir l'air de se continuer à l'infini, de sortir de la masse, de s'en dégager pour mener une existence parfaite et absolue* »⁶. L'infini est donc thématiqué de façon intensive dans les formes polies. Dans l'éclat de la surface, le matériau - matière se transforme en énergie qui se propage: la spatialité de la sculpture naît du noyau de sa masse. Ainsi, la spatialité plastique essentielle des sculptures de Brancusi présuppose la reconnaissance fondamentale du matériau. La remarque de Brancusi, selon laquelle « la spiritualité de la forme [...], nous devons l'apprécier tout autant que les matériaux »⁷, est aussi valable inversement: nous devons apprécier les matériaux tout autant que la spiritualité de la forme.

C'est *Léda* qui englobe parfaitement deux techniques se complétant l'une l'autre: le polissage et l'art cinétique⁸. Sur son socle de nickel qui double l'image de l'oiseau comme un miroir, entraînée dans un mouvement perpétuel, l'œuvre se crée elle-même; non seulement elle bouge, la statue mythique s'anime et redevient humaine, mais ses reflets multiples effacent et recréent indéfiniment l'image transpercée de zones obscures et lumineuses, elle-même accouplée à son ombre projetée, qu'elle semble parfois embrasser. Si la mise en mouvement des sculptures de Brancusi remonte à plusieurs années (on se souvient du premier *Oiseau dans l'espace* exposé en 1926 à Brummer Gallery avec une sorte de tournette placée sous le socle cruciforme, permettant la rotation de l'œuvre), la variation de la position de l'œuvre jointe au mouvement de la lumière reflétée par un disque - miroir n'apparaît qu'avec le bronze de *Léda*.

Brancusi parle aussi de sa *Léda*, disant qu'il aurait aimé l'agrandir et la placer dans un square, au niveau de la terre : « *qu'elle tourne doucement, ...que les enfants montent sur elle et lui versent du sable sur la tête...qu'ils jouent* »⁹.

Dans ses livres, Friedrich Teja Bach donne le nom à une autre technique qu'il discerne dans l'art de Brancusi: la combinatoire. Il s'agit d'un procédé de travail permettant de former un ensemble à partir de parties séparées qui restent changeables, variables, et qui pourraient se prêter à toute autre combinaison. L'exégète envisage comme source d'inspiration « *les sculptures en bois africaines et l'art populaire roumain en ce qui concerne la forme* »¹⁰. Cependant, Brancusi traite la combinatoire dans une nouvelle tonalité, en particulier dans les séries de variations de socles et de sculptures, dans les sculptures en bois et dans les socles eux-mêmes.

⁶ Brancusi apud *Omagiu lui Brancusi*, ed. cit., p. 247.

⁷ Brancusi apud Bach, Friedrich Teja, *op. cit.*, p. 29.

⁸ Forme de l'art abstrait contemporain issue du constructivisme et fondée sur l'illusion optique, le caractère changeant de l'œuvre, son mouvement virtuel ou réel.

⁹ Brancusi apud Grigorescu, Dan, *Brancusi*, Editions Meridiane, Bucarest, 1984, p. 112.

¹⁰ Bach, Teja Friedrich, *op. cit.*, p. 30.

Sa méthode combinatoire n'a pas moins d'importance que sa façon d'élaborer des formes essentielles. Aussi est-elle un principe de la mobilité plastique: elle répond au changement permanent du monde moderne et à son ouverture expérimentale. Pour Brancusi, cette technique constitue en même temps un principe générateur fondamental, défini par la philosophie, les sciences exactes et l'ésotérisme et, en tant que méthode artistique, une sorte de pendant microcosmique à la création du monde. À la fin des années vingt, il résume ce principe dans l'image suivante: « *Nous sommes sur une sphère, nous jouons avec d'autres sphères, nous les combinons, nous les faisons chatoyer* »¹¹. Seule la photographie conserve toute la dimension d'une combinatoire sculpturale. « *Elle seule montre que Brancusi doit être rangé parmi les grands « combineurs » de l'époque moderne, comme Satie et Schönberg, Mallarmé et Joyce* »¹².

« *La simplicité n'est pas un but dans l'art mais on arrive à la simplicité malgré soi, en s'approchant du sens réel des choses* »¹³. Peut-on alors parler de la stylisation, de la simplification de la forme, comme une vraie technique? On rapporte que Brancusi a caractérisé, un jour, la simplicité de sa forme essentielle par ces mots: « *La simplicité, c'est la résolution résolue* ». La simplicité est donc le résultat d'un effort artistique qui dépasse la complexité des formes naturelles. Cependant, le dépassement ne signifie pas seulement une mise à l'écart, mais aussi et surtout une conservation, une génération. Par conséquent, comment faut-il comprendre la remarque de Brancusi selon laquelle « *La simplicité est la complexité elle-même* » ? En tant que forme essentielle, sa sculpture est avant tout non pas une forme réductrice, mais une forme productive, car elle vise le processus de clarification et de concentration. Ce n'est pas la précision géométrique qui lui est propre, mais la prégnance - au sens premier du terme: ce qui engendre, ce qui se perpétue - du vivant.

Un examen plus détaillé de ces sculptures qualifiées de « *formes pures* » fait apparaître, plutôt qu'un idéal épuré, un jeu complexe de pureté de la forme donnée et d'« avivante » irrégularité, de symétrie et d'accentuation des déviations par rapport à elle.

À la recherche de l'essence des choses, Brancusi donne carte blanche à une multitude d'interprétations à partir des asymétries de ses œuvres: *La Sagesse de la terre* avec ses diverses formes de seins et ses différentes moitiés de visage; *Le Baiser* où la figure et les yeux féminins sont un peu plus grands que ceux de l'homme, et les deux facettes ne sont pas polies de la même façon; la *Maiăstra*, dont l'angle gauche du bec est plus saillant que le droit, l'ouverture du bec plus profonde

¹¹ Brancusi apud *Omagiu lui Brancusi*, ed. cit., p. 247.

¹² Bach, Friedrich Teja, *op. cit.*, p. 35.

à droite et la cavité de l'œil droit plus grande que celle de gauche. *La Tortue volante* et *Léda*, dont les deux volumes formels ne sont pas situés sur le même plan et dont les arrondis supérieurs du corps de la tête sont inclinés l'un vers l'autre; le *Torse* de 1910 dont la partie gauche est l'incarnation de la perfection d'un corps humain et la partie droite se présente comme un morceau de pierre rugueuse; le *Sommeil*, dont la partie droite de la figure se détache à peine du bloc de marbre où se distingue encore les traces du ciseau ... Et la liste peut continuer.

On croit que ces asymétries sont la signature du caractère vivant de l'œuvre de Brancusi et qu'elles font partie de la conception de sa perfection plastique. On ne saura jamais leur vraie signification ; les explications données par les critiques ne font qu'élargir le fond du problème et multiplier les questions sans réponse.

Matériaux

« *Chaque matière a sa langue propre et mon but n'est pas de la supprimer pour la remplacer par la mienne, mais simplement de lui faire dire ce que je pense, ce que je vois, dans sa langue à elle.* »¹⁴

Brancusi est un sculpteur au sens premier du terme: il taille dans la matière pour parvenir à la forme. Mais il ne veut pas faire émerger des apparences figuratives; il conçoit l'artiste comme un intercesseur capable de révéler au sein même du fait qu'il utilise, « l'essence cosmique de la matière »¹⁵.

L'artiste pense que le matériau a une vie propre, une spécificité qu'il doit rechercher et comprendre pour parvenir à une unité avec la forme, considérant d'une certaine manière que la sculpture est déjà contenue dans le matériau choisi et qu'il s'agit pour lui de la faire apparaître. Ainsi le matériau contribue à l'accomplissement de la forme.

Tout au contraire, revenant sur la traditionnelle opposition entre la taille directe et le modelage, Gaston Bachelard explique que la taille privilégie la forme, alors que l'action du modèle est fondée sur les propriétés de résistance et d'élasticité du matériau: « *Les métiers qui taillent, qui coupent, explique-t-il, ne donnent pas sur la matière une instruction assez intime. La projection y reste externe, géométrique. La matière ne peut même pas y jouer le rôle du support des actes. Elle n'est que le résidu des actes, ce que la taille n'a pas retranché. Le sculpteur devant son bloc de marbre est un serviteur scrupuleux de la cause formelle. Il trouve la forme par élimination de l'informe. Le modelleur devant son bloc d'argile trouve la forme par*

¹³ Brancusi apud *Omagiu lui Brancusi*, ed. cit., p. 240.

¹⁴ Cf. *Omagiu lui Brancusi*, ed. cit., p. 241.

¹⁵ Brancusi apud *Omagiu lui Brancusi*, ed. cit., p. 247.

la déformation, par une végétation rêveuse de l'amorphe. C'est le modelleur qui est le plus près du rêve intime, du rêve végétant. »¹⁶

L'idée répandue de la fidélité de la sculpture de Brancusi au matériau, la conviction de l'artiste quant à la nécessité d'une correspondance entre l'art et la nature, ont été mises en question par beaucoup de critiques. Certes, c'est de nouveau l'artiste lui-même qui s'est chargé de la propager en proclamant avec exigence: « *Le matériau doit conserver sa vie naturelle lorsqu'il est transformé par la main du sculpteur* » et « *il ne doit pas être soumis à une idée et à une forme préconçues. La texture même du matériau doit commander le thème et la forme, qui doivent, tous les deux, sortir de la matière, et non lui être imposés de l'extérieur.* »¹⁷ Si, néanmoins, l'on regarde de plus près les œuvres de Brancusi, l'image qui en ressort est plus contradictoire que celle que ses propos ne laissent prévoir.

D'un côté, l'artiste tient volontiers et fréquemment compte des qualités spécifiques du matériau. Pour le marbre, il s'inspire de la structure des veines (*Le Poisson*, *Le Phoque*), pour le bois de la forme naturelle (*le Torse de jeune homme*) ou de la madrure (*Eve*), pour les morceaux de poutres, il suit les traces de leur usage premier.

D'autre part, les rapports avec le matériau prennent, chez lui, des formes tout à fait différentes, car le sculpteur travaille parfois carrément contre le matériau; les versions de *l'Oiseau dans l'espace* exécutées dans le marbre en sont le meilleur exemple. Brancusi veut traduire un élan ascensionnel avec une ellipse tendue à l'extrême, en équilibre instable. L'acharnement avec lequel il cherche en quelque sorte à forcer la pierre à voler, sans tenir compte de son élasticité limitée, fait que plusieurs fois la sculpture se brise.

Le problème pour l'artiste est d'arriver à la limite extrême entre la capacité de la matière et sa volonté de lui donner une forme. C'est un travail presque alchimique, lorsqu'il parvient, par la connaissance profonde de son matériau et la force de persuasion de ses mains, à fléchir le marbre, à atteindre l'unité entre le geste et le matériau. C'est dans cette limite, cet espace informe où le matériau, dans sa masse, cède au fléchissement que lui assigne l'artiste, la forme acquiert sa plénitude et sa verticalité instable. C'est dans la substance - même du marbre que s'irrigue cette verticalité, dans la tension entre le geste de l'artiste qui inscrit une courbe et le matériau qui veut conserver la pensée secrète de sa matière. Selon Giedion-Welcker, Brancusi sait « *épier constamment le matériau, lui céder docilement, pour soudain le tromper* »¹⁸, décrit clairement la démarche de l'artiste.

¹⁶ Bachelard, Gaston apud Geist, Sidney, *Le Baiser de Brancusi*, Editions du Centre Pompidou, Paris, 1999, p. 11.

¹⁷ Brancusi apud *Omagiu lui Brancusi*, ed. cit., p. 240.

¹⁸ Welcker, Carola Giedion, *Constantin Brancusi*, Meridiane, Bucarest, 1981, p. 63.

Du reste, le sculpteur ne se contente pas de dire que « *L'artiste doit être l'instrument [...] qui aide l'essence cosmique de la matière à se transformer en une existence réellement visible* », il dit également que « *L'art se réalise comme un crime parfait* »¹⁹. Son travail artistique se meut entre les pôles de la réduction du subjectif et du calcul artistique, qui est un maximum de contrôle de l'attribution de la forme.

Avec le *Commencement du monde*, Brancusi insiste aussi sur l'essentielle dimension tactile du marbre, fait pour être poli, caressé, palpé. D'autres sculptures encore, travaillées en marbre, ont même reçu leurs noms du matériau: *La Négresse blonde* étonne par la pureté de la forme et l'ingéniosité de l'association entre le marbre blanc et le titre qui renvoie à un référent.

Laurens, Zadkine, Brancusi, Csaky, Ernest exécutent des œuvres où la trace du burin se lit sur la texture des pierres. Au moment où Brancusi réalise le *Baiser* (1907), la pierre est alors une matière relativement peu utilisée, qu'on ne peut pas délimiter la technique de la taille directe.

La *Sagesse de la Terre*, le *Baiser*, taillés en pierre, sont des volumes monolithiques fermés destinés à faire sentir la présence latente d'un mystère ou d'un esprit divin. Ils gardent les caractéristiques du matériau et donnent l'impression de primitif, de stabilité, d'immutabilité, comme dégagés des contingences de l'histoire. Le sculpteur établit un dialogue parfait entre les thèmes de ses créations et le matériel dont elles sont réalisées.

Donnée « d'un seul bloc », illustrant au sens strict du terme la vocation « monolithique » d'une grande partie de la sculpture classique, la pierre fait masse. Pour illustrer la conviction de l'artiste, les matériaux sont des substances qui interviennent au grand cycle de la nature, *La Table du Silence* et les sièges du jardin sont insérés dans un cadre naturel.

Le bois est un des matériaux privilégiés par Brancusi; c'est pourquoi beaucoup de ses œuvres sont d'abord exécutées en ce matériau, pour être ensuite transposées et transcrites en bronze, marbre, cuivre ou acier. L'artiste hérite de ce point de vue toute une science ancestrale, l'artisan pouvant découper une forme dans une seule bûche. Ce respect de la norme et des dimensions du matériel brut se retrouve dans toute son œuvre.

Entre 1914 et 1924, Brancusi réalise la plus grande partie de ses œuvres en bois. Le chêne est son matériau de prédilection, mais il recourt aussi au noyer, à l'érable et aux bois exotiques. Il achète souvent des bois de récupération, en particulier des poutres en vieux chêne, qu'il trouve chez des démolisseurs. Le choix

¹⁹ Brancusi apud *Omagiu lui Brancusi*, ed. cit., p. 243.

de ces poutres, patinées et porteuses d'empreintes d'une autre vie, souligne une fois de plus, sa volonté de déjouer les attentes et les exigences de l'esprit moderne.

L'extrême liberté d'invention et la variété des images sont frappantes dans le répertoire de ces œuvres. Les déformations audacieuses, les volumes plus abstraits et anguleux, la juxtaposition d'éléments disparates donne la sensation d'une vision improvisée, impossible à atteindre dans un matériel plus dur. D'ailleurs, les photographies prises par Brancusi dans son atelier établissent que les fonctions mêmes des socles et des sculptures, à défaut d'être prédéterminées, sont interchangeables.

Certaines pièces en érable ou en noyer, taillées, dans un seul morceau de bois, de forme plus homogène et s'attachant à des motifs plus familiers (portraits ou bronzes) donnent lieu à des variantes en bronze, tout comme ses œuvres en pierre. À l'inverse, chaque œuvre assemblée en chêne, dans sa disposition définitive, est une œuvre unique, dont les formes saccadées, la texture et les couleurs ne peuvent être reproduites. Plus que toutes les autres, ces sculptures incarnent une puissance magique qui s'exprime dans un vocabulaire et une syntaxe symboliques. Toute reprise peut tuer la spontanéité et l'authenticité de l'expression qui les informe.

Les exégètes étrangers trouvent dans cette création en bois une forte influence africaine; certains ont même fait l'inventaire des formes et des motifs d'Afrique qu'ils ont eu l'impression de déceler dans les œuvres en chêne exécutées à partir de 1913. *La Petite fille française* de 1914 montre le long cou et les cannelures caractéristiques de l'art de la Côte-d'Ivoire et du Cameroun, entre autres. La silhouette du portrait de *Madame L.R.* de 1914 - 1917 semble tirer son inspiration des reliquaires mahongwe du Gabon. La superposition d'*Adam et Ève* de 1921 rappelle certaines sculptures dogon dans un personnage masculin est surmonté d'un personnage féminin. L'inspiration de la *Chimère* de 1915 - 1918 pourrait provenir d'un masque - heaume baoulé, tandis que celle de *l'Enfant prodigue* de 1914-1915 d'un masque бага - nimba. La *Cariatide* de 1914 - 1926, *Socrate* de 1912 - 1922, le *Roi des rois*, des années trente, font écho, à travers la posture, les proportions ou certains détails décoratifs, à tel ou tel art africain²⁰.

Adeptes d'une conception moins radicale, William Tucker insiste sur le fait que cet usage du bois, qui devient à un moment donné si radical, n'est pas préconçu, mais suit à une série d'expérimentations et a, comme dans l'usage du marbre, une base réaliste. La sculpture paysanne roumaine et l'art africain offrent, tous les deux, à Brancusi, des modèles d'emploi clair et décisif du bois. « Sans doute, dit le critique, l'intérêt manifesté à l'époque pour l'art africain doit avoir représenté plutôt une difficulté qu'un guide pour Brancusi: pendant que Picasso et Braque étaient

²⁰ Apud Rowell, Margit, *Une œuvre moderne et intemporelle*, Gallimard, Paris, 1995, p. 43.

libres d'emprunter les simplifications de la forme de la sculpture africaine et de les transférer presque sans modifications dans leurs propres peintures, chez Brancusi une telle transposition était, évidemment impossible, car il travaille avec le même matériel »²¹.

Les exégètes roumains ne peuvent pas ignorer l'existence des rapports avec les formes de la sculpture nègre, car le phénomène se produit dans la création de beaucoup d'artistes européens après l'extinction du cubisme. Mais, ils observent que les relations de l'art brancusien avec la sculpture africaine ne dépassent pas l'assimilation des morphologies, presque toujours synthétisées avec les formes familières de l'an traditionnel roumain. Bien plus, Brancusi détruit *Le Premier pas*, sculpture qui témoigne trop de l'influence africaine, en gardant seulement la tête qui s'inscrit aujourd'hui dans la série des ovoïdes.

Le bois est marqué par le jeu de l'imagination, par le geste rempli d'humour et même d'ironie, indiqué pour les formes qui représentent le grotesque et le sauvage.

Face aux matériaux, l'outil se démultiplie lui aussi; il est devenu de plus en plus complexe. Ce qui n'exclut pas un rapport direct avec celui-ci, une sorte de sixième sens ou, tout bonnement, un savoir-faire. Ce qui s'est vérifié dans le cas de Brancusi: les grandes scies dont il se servait pour tailler le bois ne devaient aucunement être forcées, mais utilisées en les laissant naturellement couper le bois d'après leurs poids. Car l'outil, ce prolongement comme « naturel » des membres, entretient un rapport quasi organique avec le matériau.

Socles

« Brancusi a réalisé des socles magnifiques, l'un d'eux est aussi beau, grand et élaboré qu'une sculpture. »²²

N'importe quelle sculpture placée en dehors d'un ensemble architectural, doit avoir son « aura », s'assurer un endroit à part, un « espace milieu » en dehors de l'« espace limite » de son propre volume.

Chez Brancusi, la structure du socle contribue à mettre en évidence l'affirmation spatiale de la sculpture; il la protège en quelque sorte du désordre, des menaces et de l'arbitraire du monde réel. De cette façon, le socle sert de support à la sculpture dans un double sens: tout d'abord il la détache de l'environnement anonyme du monde corporel, et puis il sert d'appui pour l'attraction vers la liberté d'un espace plus vaste.

La méthode combinatoire s'épanouit le plus librement dans la forme des socles. C'est ici que se rejoignent, le plus directement, un nouveau problème de la

²¹ Tucker, William apud Grigorescu, Dan, *op. cit.*, p. 89.

²² Quinn apud Rowell, Margit, *op. cit.*, p. 46.

plastique qui ne connaît cette acuité virulente qu'au début de l'époque moderne et une nouvelle méthode de création. Le fait que, dans les salons du XIX^e siècle, les socles sont parfois cachés derrière de sombres draperies a aussi quelque chose de métaphorique: l'univers immaculé de l'idéal plane dans l'espace du regard incorporel. La nécessité de son soutien factuel est dissimulée en tant qu'objet de scandale. Avec la crise de la fonction de représentation de la sculpture, le socle et la question de la présence factuelle de la sculpture dans l'espace réel commencent à devenir un problème vers 1900.

Les socles de Brancusi sont, pour la plupart, des constructions de divers éléments empilés (ou du moins semblant l'être): des formes géométriques simples en bois ou en pierre, comme des cubes, des cylindres et des demi-cylindres; des morceaux de pyramides, des formes dentées ou des éléments en forme de croix grecque. Ces combinaisons sont ensuite modifiées en fonction des besoins, défaits et refaits différemment.

En général, le rapport socle - sculpture est marqué par un jeu de différences et de points communs qui donne une dimension expressive importante et supplémentaire à la sculpture. Brancusi utilise souvent la possibilité de modifier « l'expression » d'une sculpture en la combinant avec des socles différents. On pense à la genèse « *d'Adam et d'Eve* »: en 1917, le socle d'Adam, dont les contours en zigzag suggèrent le jaillissement vers le haut se continue par un énorme bloc en bois. Adam porte-t-il ce poids comme un destin des descendants, ou bien tente-t-il de s'en délivrer comme on croit le déceler dans le mouvement vertical de toute la sculpture? C'est l'époque où l'artiste pense que le matériau qui convient le mieux à la représentation humaine est le bois. La vie de l'arbre se transforme, tout naturellement en la vie de l'être humain.

À la même époque où il sculpte son *Adam*, il stylise également une image d'Eve, superposition d'hémisphères et de secteurs sphériques d'un sensualisme presque passionnel. Au bout de quelques années (vers 1921), Adam devient le socle de sa femme. Le bois qu'il porte sur sa tête acquiert maintenant un caractère allégorique: l'homme soutient sa femme. « *Eve se trouve en haut - et Adam en bas. Le devoir d'Eve reste la perpétuation de la vie. Charmante et pure, elle est la fertilité-même, un bouton qui s'ouvre, une fleur qui porte le fruit. Adam, qui se trouve en dessous, est celui qui se donne de la peine: il laboure la terre* »²³, suggère Dan Grigorescu.

Un autre exemple signifiant pour la combinaison des socles est la *Princesse X*, d'abord présentée sur un socle en bois élevé faisant figure de corps ou sur un socle large en forme de meule. L'autonomie de la sculpture est soulignée ici par un

²³ Grigorescu, Dan, *Brancusi și arta secolului XX*, 100+1 Grammar, Bucarest, 1999, p. 98.

petit parallélépipède en pierre, glissé entre la figure et le tambour du socle. On retrouve également les lignes arrondies de cette œuvre sur un socle aux formes uniquement anguleuses. Lors de l'exposition de Brummer Gallery (1933), Brancusi la montre telle qu'on la voit encore dans son atelier: le tambour en pierre repris à ses dimensions est lui-même posé sur un socle denté qui contraste avec lui.

Dans les combinaisons des socles et des sculptures de Brancusi, il y a certains types syntaxiques et certaines relations structurelles récurrentes; par exemple l'allusion, tel un écho, à un élément expressif de la sculpture, ou la répétition de ses proportions fondamentales dans le socle. Ainsi, les socles du *Coq* montrent presque tout le temps des éléments en forme d'escalier; dans l'association de la *Sorcière* et du *Chien de garde*, il existe une parenté dans leur rythme ternaire; dans l'ensemble avec le *Chef*, l'élément inférieur du socle annonce déjà sa tête. Pour la *Muse endormie*, la *Négresse blonde* ou la *Jeune fille sophistiquée*, un socle en forme de cylindre ou un disque soutiennent directement la forme verticale ou horizontale. Pour les œuvres en bois, le socle et la sculpture sont souvent inextricablement liés; pour la *Chimère* et l'*Esprit de Buddha*, la limite entre socle et sculpture est presque insaisissable.

Tout à fait différent est le jeu et le contre-jeu des formes opposées: ici se crée une nouvelle unité, profondément tendue, comme pour la *Plante exotique*, les éléments organiques et constructives génèrent par leurs contrastes un nouvel ensemble. Dans la première version de la *Maïastra*, l'alternance des trois socles superposés, le cube, les cariatides et puis un autre cube, produit une ample gradation, une progression lente vers la sculpture elle-même.

Les socles qui accompagnent les *Oiseaux* pendant toute leur transformation, sont soit de courtes colonnes cylindriques, soit des formes trapézoïdales disposées en échelle, verticales ou horizontales, évoquant souvent la progression ascendante qui, dans la *Colonne sans fin* en devient leitmotiv monumental. Pour les sculptures ovoïdes couchées, le *Nouveau-Né*, ou le *Commencement du monde*, ou pour l'ellipse du *Poisson*, Brancusi choisit un disque de métal poli, ou un double tambour, dont la deuxième moitié, un peu retirée, sert comme support à la première: pierre de meule ou table rustique en pierre - telle qu'on la voit dans l'atelier de Brancusi. Les disques métalliques minces, ronds ou ovales, destinés par Brancusi comme support pour les bronzes couchés, reflètent l'image, doublent la forme, dilatent l'espace et élargissent le volume.

En y regardant de plus près, la correspondance, pareille à un écho, s'intensifie ici jusqu'à devenir une symétrie de construction englobant le socle et la sculpture. On retrouve une correspondance analogique dans une composition avec *Etude pour madame Eugène Meyer Jr.*, avec *Socrate* couronné d'une *Coupe* et avec *Le Roi des rois*, dont la réduction inférieure, caractérisée par des formes négatives

ovales, est en quelque sorte un écho de la tête. Résonances formelles dans socle et sculpture, correspondances semblables à des échos et réflexions symétriques dans la répartition des formes fondamentales: peut-être l'artiste veut-il montrer que la matière de la structure géométrique et la forme animée sont apparentées, dans le sens où la forme animée semble être en quelque sorte l'intensification maximale de la matière.

Brancusi a déclaré un jour au cours d'une conversation que le socle doit être une partie de la sculpture. Etant donné qu'il combine ses sculptures avec des socles toujours nouveaux, l'ensemble formé par la réunion d'un socle et d'une sculpture ne doit cependant pas être considéré comme une composition définitive, et le fait que le socle est devenu une partie de la sculpture ne signifie pas que cette même sculpture ne peut être combinée avec un socle différent. En proclamant cette exigence, Brancusi veut plutôt dire que le socle doit s'accorder avec la sculpture qu'il porte. Les œuvres sont des corps sonores qui, frappés chacun différemment par leur socle, produisent des formes sonores distinctes.

La question du statut d'œuvre d'art des socles de Brancusi est controversée. Les uns veulent qu'ils soient tous, sans exception, compris comme des objets décoratifs, comme de simples supports d'une œuvre ayant, à la différence des socles, le caractère d'une conception artistique; les autres considèrent les socles - comme presque tout ce que Brancusi a fabriqué en bois: tables, tabourets, sabots - dans leur majorité comme des sculptures. Le point de vue le plus convaincant est intermédiaire, celui qui considère comme des sculptures les socles particulièrement complexes ou mis en évidence d'une autre manière²⁴.

On ne peut pas affirmer avec certitude quel statut artistique Brancusi réserve à ses socles; peut-être adopte-t-il ici une attitude non théorique et plutôt indécise. Une seule chose est certaine, c'est que tout jugement qui réclame une réponse de principe masque, en supprimant l'ambivalence du statut de ces combinaisons, un état de choses qui est essentiel pour fixer leur position historique: le changement dans la notion d'œuvre elle-même et le déplacement des limites de l'art qui s'accomplissent au cours de ces années.

Ces montages hétéroclites de formes et de matières, d'abstrait et de figuré, de lignes courbes et de lignes droites, de géométrique et d'organique, constituent le sens-même de la sculpture. Car la diversité des configurations correspond, pour l'auteur, à un même principe fondateur aux visages multiples, à une même énergie primordiale, intemporelle et universelle. Les contradictions ne sont qu'apparentes et donc sans importance.

²⁴ Geist, Balas apud Bach, Friedrich Teja, *op. cit.*, p. 30.

Corneliu MORARU *

**RESTAURAREA ȘI CONSERVAREA UNUI PUMNAL FOLIFORM DIN
HALLSTATT-UL TIMPURIU, APARTINÂND COLECȚIILOR MUZEULUI
DE ISTORIE „PAUL PĂLTĂNEA” GALAȚI**

**THE RESTORATION AND CONSERVATION OF A SCALY DAGGER,
BELONGING TO THE COLLECTIONS OF „PAUL PĂLTĂNEA” HISTORY
MUSEUM OF GALAȚI**

- Abstract -

The article deals with the restoration and conservation process of a scaly dagger dating from the early Hallstatt (XII-th – XI-th centuries). The item belongs to the patrimony of “Paul Păltănea” History Museum of Galați.

Keywords: restoration; conservation; foly dagger; early dagger; “Paul Păltănea” History Museum of Galați.

Pumnalul foliform restaurant face parte din patrimoniul Muzeului de Istorie „Paul Păltănea” Galați, având numărul de inventar 42.758.

A fost descoperit în campania 2019, în situl arheologic „Vânători - La Jolică”, S2, într-o gropă menajeră (Cx. 2116), care a fost identificată în c. 5-6 E-F, la adâncimea de -1,98 m. În plan, groapa era ovală, cu dimensiunile de 1,50 × 1,10 m. Groapa era umplută cu un pământ gri-cenușos. La secționare, s-a văzut că pereții au fost săpați oblic, până la adâncimea de -2,50 m.

Din pământul de umplură au fost recuperate fragmente ceramice, resturi osteologice și piatră. Tot aici au apărut un pumnal de bronz și o măciucă din piatră, fragmentară.

Pumnalul foliform este datat din perioada Hallstatt Timpuriu, sec. XII-XI a.Chr. Are două tășuri și un mâner lamelar. Profilul transversal este romboidal.

* Muzeul de Istorie „Paul Păltănea” Galați (ce_moraru@yahoo.com).

Dimensiunile piesei sunt următoarele:

Lungimea: 149 mm,

Lăţimea: 25 mm,

Lungimea mânerului: 30 mm.

Piesa era acoperită cu depuneri mecanice, depuneri aderente de pământ cu depuneri de săruri minerale ancrasate. Prezenta miez metalic acoperit de compuşi de coroziune ai cuprului pe toată suprafaţa, cu pierderi de material. Avea incluziuni de turnare, porozitate ridicată, aliaj parţial neomogen.

Tratamentul de restaurare a început prin degresarea cu detergent neionic Romopal. Au urmat o baie chimică cu E.D.T.A 15 %, neutralizarea cu apă distilată, curăţarea mecanică cu perii moi. Ulterior, s-a trecut la completarea lacunelor de material cu răşină bicomponentă Devcon. În cele din urmă, s-a realizat integrarea cromatică.

Conservarea s-a făcut cu Pentasulfură de stibiu 20%, dizolvată în alcool etilic absolute. Lăcuirea a fost realizată cu lac incolor Dupli Color.

Uscarea a fost liberă, pe hârtie de filtru.

Analize chimice

1.Pumnal, poziţie necurăţată

Nr. crt.	Citire	Elemente chimice					
		Si (%)	Si(±)	Sb(%)	Sb(±)	Sn(%)	Sn(±)
1	Reading 16	7.29	0.16	0.91	0.04	0.28	0.03
2	Reading 17	11.85	0.21	1.67	0.07	0.91	0.06
3	Reading 18	8.37	0.16	0.65	0.05	-	-

Nr. crt.	Citire	Elemente chimice					
		Pb(%)	Pb(±)	Cu(%)	Cu(±)	Ni(%)	Ni(±)
1.	Reading 16	1.90	0.08	89.32	0.30	0.14	0.02
2.	Reading 17	1.01	0.07	84.25	0.36	-	-
3.	Reading 18	0.89	0.07	87.08	0.37	0.18	0.03

Nr. crt.	Citire	Elemente chimice				
		Fe(%)	Fe(±)	Ag(%)	Ag(±)	Al(%)
1.	Reading 16	0.15	0.02	-	-	-
2.	Reading 17	0.08	0.02	0.24	0.03	-
3.	Reading 18	0.43	0.03	-	-	2.40

2.Pumnal, poziție necurățată

Nr. crt.	Citire	Elemente chimice					
		Si (%)	Si(±)	Sb(%)	Sb(±)	Sn(%)	Sn(±)
4.	Reading 19	3.57	0.13	1.84	0.06	1.02	0.05
5.	Reading 20	3.17	0.13	1.78	0.05	1.03	0.05

Nr. crt.	Citire	Elemente chimice					
		Pb(%)	Pb(±)	Cu(%)	Cu(±)	Ni(%)	Ni(±)
4.	Reading 19	1.78	0.08	91.19	0.30	0.12	0.02
5.	Reading 20	1.82	0.08	90.58	0.29	0.29	0.02

Nr. crt.	Citire	Elemente chimice				
		Fe(%)	Fe(±)	Ag(%)	Ag(±)	Al(%)
4.	Reading 19	-	-	0.48	0.03	-
5.	Reading 20	-	-	0.64	0.03	0.70



Foto 1-2. Pumnal, înainte de restaurare (față și revers).



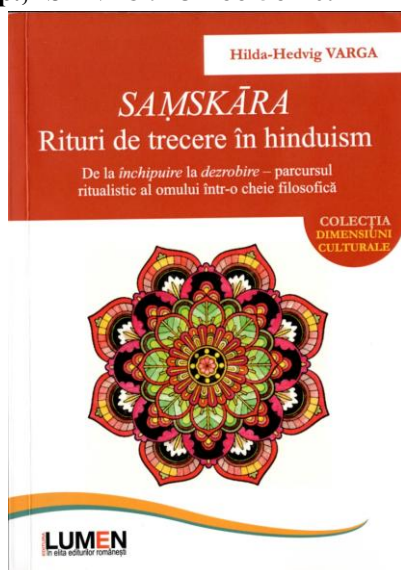
Foto 3-4. Imagini din timpul restaurării.



Foto 5. Pumnal, după restaurare.

RECENZII ȘI NOTE BIBLIOGRAFICE

Hilda-Hedvig Varga, *Saṃskāra. Rituri de trecere în hinduism. De la închipuire la dezrobire – parcursul ritualistic al omului într-o cheie filosofică*, Ed. Lumen, Iași, 2020, 375 p., ISBN 78-973-166-561-0.



Încă de la bun început, trebuie să precizăm că avem de-a face cu o lucrare scrisă de o autoare care încă nu împlinise 30 de ani la vremea redactării ei; de altfel, cartea reprezintă teza de doctorat a Hildei Varga. În aceste condiții, era de așteptat ca ea să împărtășească deopotrivă calitățile cât și defectele specifice unui foarte tânăr cercetător: mult (sau poate, mai degrabă, prea mult) entuziasm și încredere în sine, subiecte prea vaste pentru a putea fi tratate cu un grad rezonabil de rigoare, opinii prea asertive cu privire la unele chestiuni controversate.

Am putea spune că o astfel de carte se lăsa de mult așteptată în peisajul cultural al țării, unde se manifestă din ce în ce mai mult interes față de spațiul indian dar unde, totodată, lipsesc chiar și introduceri elementare în unele din aspectele specifice ale civilizației indiene. Cartea Hildei Varga acoperă o astfel de lipsă majoră. Contactul cu majoritatea produselor culturale indiene, inclusiv cu cele de larg consum, cum ar fi realizările cinematografice, de cele mai multe ori ne pune față în față și cu riturile de trecere din hinduism. Cu toate acestea, cel puțin în

România, aceste elemente culturale rămân adeseori puțin înțelese. Cartea Hildei Varga se constituie într-un foarte binevenit ajutor hermeneutic în această privință, care poate fi utilizat deopotrivă de cei angajați în activități academice legate de spațiul hindus, cât și de simplii amatori de filme, dans sau muzică indiene.

Analiza propriu-zisă a ritualurilor de trecere ale hinduismului începe abia după pagina 120, prima parte a cărții dorindu-se a reprezenta, mai degrabă, o introducere conceptuală, teoretică și metodologică.

Pentru început (pp. 131-136), autoarea încearcă o trecere în revistă și o clasificare a ritualurilor de trecere din hinduism; analiza urmează atât abordări ale unor autori clasici indieni cât și perspectivele unor exegeți contemporani. Din păcate, discuția nu este foarte clară; unii dintre autorii la care se face referire reprezintă personaje mitice, cum ar fi Aṅgiras sau Vyāsa. Acestora le sunt atribuite nenumărate lucrări în tradiția hindusă, așa că orice referință la ei necesită clarificări suplimentare. Sursele textuale ale lucrării mai sunt discutate, tot foarte pe scurt, și la pp. 126-127. Din păcate, nici aceste pasaje nu aduc un plus de lumină întrucât ele se rezumă la a da numele unor clasici (Āpastamba, Āśvalāyana, Gobhila ș.a.m.d). Nu se menționează însă niciun titlu de lucrare, excepție făcând denumirea generală de „*Gr̥hyasūtra*”. Chiar și așa, la pp. 134-135, se exprimă cu claritate preferința pentru clasificarea lui Vyāsa, expusă, cel mai probabil, în *Vyāsa-Smṛti*, clasificare pe baza căreia va fi structurată și întreaga expunere a cărții de față. Vyāsa a clasificat riturile de trecere ale brahmanismului în 16 categorii fundamentale iar clasificarea sa se bucură de un larg consimțământ în rândul exegeților tradiției Dharma-Śāstra.

Ritualurile discutate în capitolele III, IV, V sunt: riturile prenatale (*Garbhāmbana* / *Garbhādhāna* – riturile de inseminare, *Pumsavana* – rugăciunile pentru nașterea unui fiu, *Śimantonnayana* – despărțirea părului); riturile de naștere și cele ale copilăriei (*Jātaka* – riturile de naștere; *Nāmakaraṇa* – dăruirea numelui; *Niṣkramaṇa* – prima ieșire; *Annaprāśana* – prima masă solidă; *Cūdākaraṇa* – prima tunsoare; *Karṇavedha* – găurirea urechilor); riturile educaționale și cele inițiatice (*Vidyārambha* – inițierea în cunoaștere și alfabetizarea; *Upanayana* – inițierea religioasă; *Vedārambha* – începerea studiilor vedice; *Keśānta* / *Godāna* – primul bărbierit; *Samāvartana* / *Snāna* – încheierea uceniciei).

În ceea ce privește aceste prime tipuri de ritualuri, discutate în capitolele III-IV, abordarea este destul de sistematică și de riguroasă. Mai întâi, autoarea analizează modul în care evenimentul sau etapa avute în vedere erau considerate în cele mai vechi surse textuale indiene, adică în Vede. Cea mai mare parte a ritualurilor își găsesc fie și o foarte vagă origine în Vede iar Hilda Varga discută pasajele relevante și chiar citează pe larg din ele. Traducând destul de mult din Vede, ea face un serviciu considerabil culturii române, căreia încă îi este în general străină literatura indiană arhaică. Pe lângă acestea, mai citează *in extenso* și din

corpusul *Brāhmaṇas*, din *Cartea Legilor lui Manu*, din scrierile *Gr̥hya-Sūtra*, din literatura *Smṛti*, din *Upaniṣade*. Deși Hilda Varga are cunoștințe considerabile de limba sanscrită, ea nu s-a încumetat să încerce să traducă direct din original; traducerile sunt din variantele engezești ale textelor, în general din versiuni clasice cum ar fi cea a lui Griffiths (în cazul literaturii vedice), G. Bühler (pentru *Cartea Legilor lui Manu*), Julius Eggeling (pentru *Śatapatha-Brāhmaṇa*), Oldenberg (pentru textele *Gr̥hya-Sūtra*), Olivelle (pentru câteva dintre *Upaniṣade*). Având în vedere vârsta autoarei cât și faptul că, în conformitate cu condițiile realizării tezei de doctorat, ea a trebuit să termine lucrarea într-o perioadă de 3-4 ani, opțiunea sa prudent este de înțeles. În cazul ritualurilor discutate, după identificarea originii vedice a fiecăruia, Hilda Varga își mută atenția asupra modului în care practica avută în vedere figurează în perioadele ulterioare, în *Upaniṣade*, în textele *Gr̥hya-Sūtra*, iar investigația se continuă până la textele mai recente ale tradiției Dharma-Śāstra. Este de remarcat faptul că s-a acordat atenție și controversatelor elemente ritualice din *Upaniṣadele* vechi, texte care, mai degrabă, sunt înclinate să conteste valoarea existențial-soteriologică a ritului. Ritualul inițierii religioase (*Upanayana*) și practicile sale conexe fac obiectul unei analize mai pe larg (pp. 179-210), autoarea discutând nu doar despre ceremonia însăși, ci deopotrivă despre contextualizarea sa filosofică (pp. 180-182) și despre evoluția sa de-a lungul vremii (pp. 182-187).

Sarcina examinării originii scripturale și a evoluției riturilor de trecere hinduse în sursele textuale este, fără îndoială, una copleșitoare, în special pentru un cercetător foarte tânăr. Hilda Varga nu ar fi putut realiza acest lucru doar de una singură, aplecându-se direct asupra surselor înseși. Drept urmare, s-a folosit în bună măsură de literatura exegetică, însă a reușit să păstreze o însemnată notă de originalitate a propriei scriituri; reflecțiile personale se întrepătrund cu informațiile preluate din alte surse și cu pasaje citate din literatura sanscrită. De altfel, stilul său este foarte clar, captivant și lasă să se întrevadă multă pasiune și implicare personală. Principalul neajuns al acestei părți a lucrării este faptul că s-a bazat excesiv pe o singură lucrare exegetică, *Hindu Saṃskāras. Socio-Religious Study of the Hindu Sacraments*, de Rajbali Pandey. De departe, aceasta este sursa de informații la care se face cel mai des referință. În plus, identificarea majorității citatelor reprezentative din literatură clasică s-a realizat tot pe baza lucrării lui Pandey, ceea ce face ca Hilda Varga să fie prea mult îndatorată acestui autor.

Capitolul VI este dedicat ritului nupțial (*Vivāha*) iar autoarea abordează ceremoniile corespunzătoare într-o manieră destul de diferită de modul în care s-a derulat analiza în precedentele capitole sau în care se va derula în capitolul următor (VII). Expunerea este împărțită în trei mari părți: riturile prenuptiale, ceremonialul căsătoriei și riturile postnuptiale. Fiecare parte este, la rândul său, divizată în mai multe secțiuni. Această structurare face ca expunerea să fie foarte clară și ușor de

urmărit. După ce analizează originile ritualice ale căsătoriei la hinduși cât și tipurile de căsătorie, așa cum au fost ele distinse în unele texte din masivul corpus *Smṛti*, Hilda Varga trece la o detaliată expunere (pp. 237-293) a ceremoniilor maritale. Prezentarea este cât se poate de interesantă, chiar și pentru cineva deja familiarizat cu cultura indiană întrucât elucidează complicata simbolistică rituală prin care este consfințită întemeierea unei familii, în tradiția hindusă. Stilul în care este redactată face expunerea ușor de urmărit, chiar plăcută. Totuși, un element bizar și deloc lăudabil este că, pe parcursul acestei lungi porțiuni a lucrării, nu se fac prea multe referințe la sursele din care s-a preluat abundența de informații pe care o găsim în aceste pagini. Ici-colo, există câteva note de subsol, însă majoritatea nu fac altceva decât să detalieze diverse aspecte ale practicilor și ceremoniilor discutate. Există secțiuni întregi care nu au nici măcar o referință. Chiar și așa, reiese cu claritate că ceea ce face obiectul descrierii în această parte a lucrării sunt ceremoniile maritale hinduse din zilele noastre și nu cele prescrise de tradițiile scripturale, cum a fost cazul în precedentele trei capitole. Abordarea din capitolul VI pare mai degrabă culturală, antropologică, decât exegetică. Întrucât nu se face referire la vreo regiune anume a Indiei unde aceste ceremonii ar fi practicate, rămânem cu presupunerea că ar fi vorba despre cel mai frecvent întâlnite obiceiuri și ceremonii maritale de pe subcontinentul indian. Sunt de găsit scurte digresiuni cu privire la varietăți regionale ale ritualurilor însă și acestea sunt destul de vagi și lipsite de referințe bibliografice. De exemplu, la p. 263, autoarea aduce în discuție o practică întâlnită în sudul Indiei, *Kāśī Yātrā* - pelerinajul la Benares/Vārāṇasī, orașul sfânt al Indiei; viitorului mire i se face propunerea unui astfel de pelerinaj pentru a se stabili dacă este potrivit pentru un stil de viață domestic sau pentru unul ascetic-religios.

Capitolul VII este dedicat riturilor funerare iar abordarea este similară celei din capitolele III-V. Înainte de a se intra în tema propriu-zisă, autoarea face o scurtă introducere filosofică, discutând despre escatologia hindusă (pp. 296-305), unde citează pe larg din *Chāndogya-Upaniṣad* (traducând după versiunea engleză a lui Rajendralala Mitra). Am putea spune că această introducere filosofică s-a vrut a fi o expunere a doctrinei despre „suflet” (*ātman*) însă, din păcate, autoarei i-au scăpat din vedere câteva chestiuni importante în această privință. De exemplu, ea pare a ignora faptul că, cel puțin în Advaita Vedānta, *ātman* nu se referă la o entitate individuală și astfel nu poate fi considerat „sufletul” unei persoane, acea entitate care moare și se reîncarnează intrând pe „calea taților/strămoșilor” (*pitṛyāna*). Mai mult decât atât, de-a lungul expunerii, Hilda Varga se referă la trei școli – Vedānta, Sāṃkhya și Mīmāṃsā, deși perspectivele lor cu privire la condiția individuală nu sunt una și aceeași.

De altfel, acesta este și principalul neajuns al lucrării, care se arată cât se poate de clar în special în primele 120 de pagini ale introducerii teoretice. Hilda

Varga este o autoare pătrunzătoare, informată, însă totodată, după cum e specific vârstei sale, este mult prea ambițioasă. Așa se face că încearcă să acopere și numeroase teme adiacente, discută unele subiecte nu doar din perspectiva Mīmāṃsā, școala care oferă contextul filosofic al lucrării sale, ci situându-se și pe pozițiile altor curente religioase din hinduism. Dezvoltă excesiv anumite aspecte marginale, deviază frecvent în subiecte secundare, face referință la prea multe școli filosofice. Toate acestea, în condițiile în care nu pare să stăpânească foarte bine toate subiectele și curente în a căror discuție alunecă. Având în vedere vârsta autoarei, nu e nimic de reproșat în faptul că nu stăpânește toate aceste sisteme și subiecte filosofice; pe de altă parte, suntem îndreptățiți să îi imputăm că nici nu s-a dat în lături de la a aborda aceste aspecte în lucrarea sa.

De asemenea, părții introductive îi lipsește o structură clară, o linie de argumentație. Temele nu sunt grupate adecvat, nu sunt adunate laolaltă în funcție de tipologia lor, ci se succed în amalgam. Rezultatul este o expunere destul de dezordonată și, pe alocuri, marcată de imprecizii. De exemplu, după o prezentare generală a școlilor ortodoxe (*āstika*) ale hinduismului (pp. 66-73), urmează o expunere pe teme epistemice (pp. 74-81), care însă abordează subiectul preponderent pe baza unor surse Sāṃkhya, exprimând astfel perspectiva acestei școli. În plus, discuția omite două mijoace valide ale cunoașterii (*pramāṇa*): implicația (*arthāpatti*) și non-percepția (*anupalabdhi*). Mīmāṃsā este discutată doar după acest succint excurs epistemologic, care astfel întrerupe prezentarea sistemelor de gândire hinduse. Prezentarea școlii Mīmāṃsā este lipsită de o perspectivă cronologică asupra evoluției acestui sistem iar cele două principale ramuri ale sale, cea fondată de Kumārila Bhaṭṭa și cea întemeiată de Prabhākara, sunt menționate doar cu numele, însoțite fiind doar de scurte note mitologic-biografice cu privire la cei doi inițiatori ai lor. Nu e de găsit nicio discuție cu privire la metafizica, cosmologia, antropologia, etica sau soteriologia școlii Mīmāṃsā.

Paginile 86-88 conțin o foarte interesantă dezbatere cu privire la existența și rolul lui Dumnezeu în sistemul Mīmāṃsā, care concluzionează că teologia acestei școli reprezintă o formă de apateism. Fără a nega existența unei divinități, școala nici nu îi acordă acesteia prea multă importanță și influență asupra vieții umane și a scopurilor sale. Și următoarele 12 pagini sunt binevenite întrucât discută despre sistemul epistemologic al școlii Mīmāṃsā. Din păcate, acestea sunt singurele părți din lucrare ce abordează în mod explicit diferite aspecte filosofice ale acestei școli.

Deși are o introducere foarte amplă, care ar fi trebuit să ofere contextul filosofic al expunerii cu privire la riturile de trecere, lucrării îi lipsește totuși o prezentare articulată a perspectivei vedice asupra lumii, care reprezintă cadrul cosmologic ce justifică întreaga teorie a ritualului hindus. Riturile însele sunt destul de bine prezentate, însă funcția lor antropologică și chiar cosmologică este trecută cu

vederea. Există un pasaj care discută despre conceptul de „*dharmā*”, în sensul său din Mīmāṃsā (pp. 103-106) însă expunerea nu este tocmai clară și face abstracție de originile și antecedentele vedice ale acestui concept.

Lucrarea conține o prezentare a literaturii vedice (pp. 42-48) însă nu e de găsit și una a corpusului scriptural al școlii Mīmāṃsā. De asemenea, se simte lipsa unei treceri în revistă a textelor ritualistice, care au o lungă și amplă tradiție în India.

Hilda Varga pare să fi vrut să spună totul în această carte, așa că, în introducere, a strecurat și câteva discuții teoretice bine redactate. A abordat subiecte cum ar fi principiile hermeneuticii (în viziunea lui Schleiermacher – pp. 24-30; a lui Gadamer – pp. 30-35), teoria lui Boas referitoare la cultură (pp. 36-39), ipoteza lui Staal referitoare la lipsa de sens a ritualului (pp. 110-111 și, de asemenea, la pp. 55-57, însă aici fără a menționa în mod explicit numele lui Staal). Expunerile sunt clare; totuși, prezența lor în prezenta lucrare nu era cu adevărat necesară. În plus, autoarea nu oferă nicio explicație pentru alegerea anumitor autori ca fiind relevanți în discutarea unui anumit aspect teoretic sau metodologic al lucrării. Opinii alternative pe același subiect nu sunt prezentate, nici măcar doar cu numele exponenților lor.

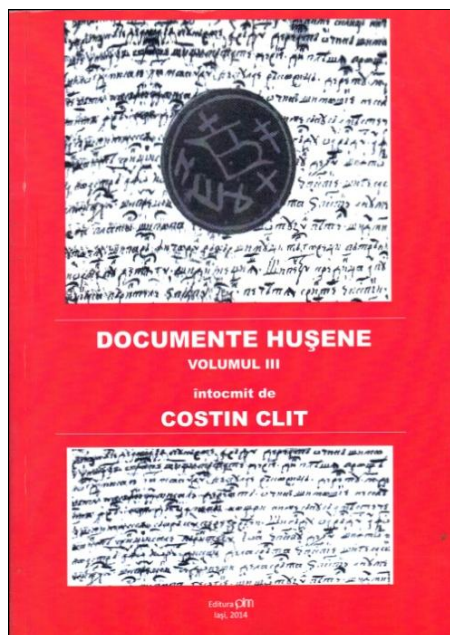
Impresia generală pe care o lasă partea introductivă este de supra-aglomerare cu informații; unele părți sunt bine scrise, altele sunt prea generale (de exemplu, încercarea de explicitare a unor concepte de bază, cum ar fi „sacru” sau „religie” – pp. 48-50), altele sunt prea evidente pentru a fi tratate într-o teză de doctorat (cum ar fi diferența dintre termenii „*Brahmā*”, „*Brahman*”, „*Brāhmaṇa*”, căreia nu era cazul să i se aloce o secțiune aparte, fie ea și una mică ca întindere). Din păcate, coerența acestor pasaje, argumentul pe care încearcă ele să îl elaboreze, nu este deloc clar.

Cel mai neinspirat capitol este cel de-al VIII-lea, care tratează despre relevanța riturilor de trecere în zilele noastre. Lăsând deoparte faptul că o astfel de temă ar trebui să facă obiectul unei lucrări aparte, succinta investigație a Hildei Varga se bazează pe răspunsurile date la un chestionar de un număr extrem de limitat de persoane intervievate (în total, doar 25, toți provenind din mediul urban). Chestionarul este bine elaborat însă numărul foarte redus al respondenților face ca întreaga discuție să fie lipsită de relevanță științifică.

Per ansamblu, am putea spune că Hilda Varga este o inteligentă și promițătoare tânără cercetătoare, care însă are nevoie de mai multă disciplină științifică. Trebuie să își aleagă, cu mai mult realism, subiecte abordabile în limitele unei singure lucrări; de altfel, subiectul riturilor de trecere din hinduism este unul mult prea vast pentru o teză de doctorat. De asemenea, e nevoie de mai multă rigoare și luciditate filosofică în expunere și de un plus de consecvență cu tema abordată.

(Ovidiu Cristian NEDU)

Costin Clit, *Documente hușene*, Editura PIM, Iași (vol. I – 2011, II – 2013, III – 2014, IV – 2016).



Prin seria *Documente hușene*, volume apărute la Editura PIM din Iași (vol. I – 2011, II – 2013, III – 2014, IV – 2016), istoricul Costin Clit, după cum mărturisește în „Cuvânt înainte”, a intenționat să aducă pe masa de lucru a celor interesați, nu numai istorici, desigur, un instrument strict necesar contemporanilor și celor care în viitor vor cerceta aspecte privind istoria, geografia, administrația, viața socială și spiritualitatea locului. Documentele – precizează autorul în preliminarii la primul volum – „fac lumină în descifrarea trecutului localităților din arealul aflat sub jurisdicția Episcopiei Hușilor de-a lungul timpului. Din documentele publicate putem descifra aspecte economice, bisericești, culturale, instituționale, educaționale. Și o mică părticică din trecutul localităților actualului județ Vaslui, dar și din Basarabia se regăsește în volumul pe care-l oferim spre cercetare”.

Profesorul cercetează de ani buni arhivele și scoate la vedere documente ce țin de atmosfera din epoca medievală a zonei hușene (deocamdată!). Elaborarea consistentelor cărți, e un proces laborios care cere trudă benedictină, tenacitate, respect pentru adevărul istoric și responsabilitate majoră pentru date, antroponimie, toponimie etc. Frazarea specifică vremurilor trecute cu numeroase construcții arhaice precum și conservarea defectuoasă a documentelor din arhive pot fi pentru mulți impedimente ce i-ar îndepărta de procesul documentării. Nu și pe

Costin Clit, istoricul hușean de nivel național, acribios cercetător științific, autor al multor lucrări cu caracter monografic al instituțiilor ori așezărilor din Moldova, al acestor cuprinzătoare volume cu documente hușene, dar și fondator de reviste („Prutul”, de pildă).

Pentru ca cercetătorul să pună în pagini adevărul documentaristic, să limpezească confuziile și să risipească legendele a fost nevoie de scotocirea depozitelor arhivistice, cercetarea în sala de studiu a fondurilor și colecțiilor aflate în *Arhivele Naționale Istorice Centrale*, în Arhivele Naționale din Iași, la Ministerul Cultelor și Instrucției Publice, la Episcopia Hușilor, în *Cronica Hușilor* lui Melchisedec Ștefănescu, în mănaștirile zonei moldave etc. „Să sparie gândul...”, spunea cronicarul Miron Costin, și ca să-l parafrăzăm, „biruit-au gândul” să se apuce de această trudă dintr-un adânc respect pentru adevărurile „înfundate” în arhive despre istoria Hușilor.

Volumele adună documentele ordonate cronologic, însă de la o lucrare la alta există suprapuneri de perioade (nu de documente!). Probabil, intenția autorului a fost de a aduce pe masa de lucru documentele, pe măsură ce le-a descoperit, pentru ca, ulterior (credem noi) să le așeze cronicărește. El sau alți istorici. Așadar, sunt incluse documentele după cum urmează: vol. I – 1655-1883; vol. II – 1648-1880; vol. III – 1595-1884; vol. IV – 1631-1865.

În compoziția volumelor intră invariabil, dar cuprinzător: „Rezumatul documentelor”, „Documente”, „Indice toponimic”, „Facsimile”. Econom cu vorbele, Costin Clit dă sumare explicații la începutul cărților, în precuvântări, după care lasă documentele să vorbească. Volumele I, al II-lea și al III-lea au „Cuvânt înainte”, între acestea, al II-lea și al III-a fiind *dedicate* memoriei episcopului Melchisedec Ștefănescu și preotului Vasile Ursăcescu, autori ai multor importante lucrări istorice, majoritatea despre arealul hușean. Fiecare carte are un *rezumat* al documentelor, care, după al patrulea volum, adunate (595 + 587 + 585 + 573) însumează 2340 de documente. Facilitatea documentării este sporită de completarea dintre paranteze a golorilor din acte și eliminarea confuziilor și de un „Indice toponimic” (ramificat), în conformitate cu criteriul stabilit de istoricul Costin Clit – după „locul emitent al documentelor”. Pentru argumentare, sunt atașate ilustrări fotodocumentare pe pagini interioare sau la capitolul „Facsimile”.

Actele au fost emise de Cancelaria și Divanul domnești, Episcopie, de către vornici, stolnici, ispravnici, preoți, călugări, boieri, târgoveți și răzeși știutori de carte ș.a. Cel mai vechi document datează din 20 februarie 1648 iar ultimul din 3 septembrie 1884. Dacă facem un calcul, documentele oferă o frescă medievală

(socio-economică și cultural-religioasă a zonei și locuitorilor din Moldova de mijloc, acoperind o perioadă de aproape două secole și jumătate (236 de ani).

Diversitatea actelor e greu de inventariat, de aceea doar spicuiim câteva: cărți și porunci domnești, întăriri de hotărâri și stăpâniri, circulare episcopale, decrete de numire, acte de vânzare-cumpărare (de moșii, părți de moșie, case, dughene, țigani șerbi, sălașe de țigani), danii și donații (către episcopie, mănăstiri, biserici, preoți), scutiri ori impuneri (de dajde, zloți, lei, taleri, galbeni și orți), zapise, opisuri, inventare, izvoade cu bunuri, planuri ale moșiilor, testamente, foi de zestre, acte de împărțeală și schimburi de sate, pământuri și alte bunuri, jalbe și pricini de judecată, mărturii hotarnice, înștiințări și rezoluții judecătorești, „jurnal” de judecată, zălogiri, împrumuturi, mărturii preotești, recomandări pentru catehizare ori călugărire, informații către agă, reclamații, rapoarte ale Poliției Huși, corespondență, înștiințări, procese-verbale etc.

Tabloul lumii medievale este complex și arată o radiografie a raporturilor dintre cei puternici și cei fără drepturi, dintre bogați și săraci, dintre boierii care iscălesc actul și neștiutorii de carte care pun „degeteli”, dintre hapsâni și onești ș.a. În ansamblu, funcțiile și îndeletnicirile lumii de altădată oferă tinerei generații contemporane o imagine de-a dreptul insolită, fiindcă meșteșugurile de altădată au dispărut iar astăzi sunt alte ocupații, alte aspirații. Alegem câteva dintre funcțiile administrative și îndeletnicirile oamenilor despre care numai în dicționare de arhaisme ori explicative se mai poate citi: hatman, șoltuz, pârcălab, clucer, bezmănar, dăbilar, cămănar, conăcar, (h)goșținar, olăcar, poroșnic, butnar, poslușnic alături de croitor, curelar, rotar, cioclu, bărbier, olar, săpător, ciubotar, blănar, pescar, crășmar...

Lupta pentru putere, foametea din 1669-’70, holera din vara lui 1848, succesiunea la conducerea țării a voievozilor al căror nume ar cuprinde o listă bogată, toate ilustrează nestatornicia vremurilor, lipsa de autoritate și de perspectivă, invidia, interesul îngust, trădarea, slugărnicia, corupția etc. Ceea ce nu s-a întâmplă în rândul înaltelor ierarhii bisericești.

Extrem de riguros în valorificarea documentară, Costin Clit notează pentru redarea fiecărui document o succintă prezentare personală, textul integral și sursa de documentare. Când este necesar, cercetătorul dă explicații de subsol privind starea fizică a actului-hârtie: „original, di folio, filigran”, „manuscris”, copie, îndoit, ilizibil, rupt, pătat, deteriorat. Semnalează prezența unor mărci distinctive (pecete, sigiliu, grafie latină, isc. nedescifrabilă). Acribios, detaliază pentru sigiliu, de pildă, că este „în ceară roșie”, „inelar în tuș”, „căzut”, „octogonal în chinovar”, „imprimat

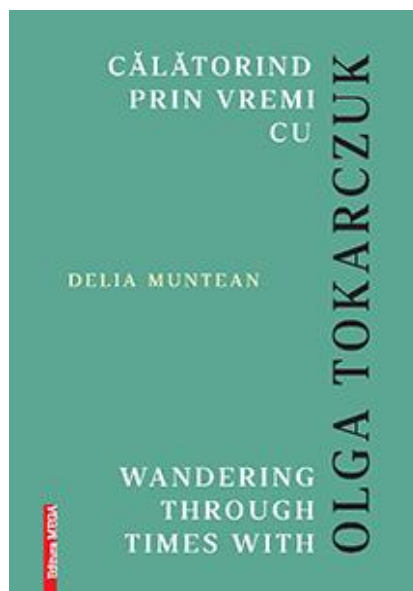
cu chinovar” etc. iar pentru pecete că este „rotundă în tuș”, că aparține „tribunalului Fălciu”, „satului Dumbrăveni”, „judecătoriei ținutului Fălciu” ș.a.

Pe măsură ce volumele sunt răsfoite, pot fi descoperite elemente inedite și foarte importante pentru a percepe istoria dezvoltării satelor, a instituțiilor, a relațiilor dintre grupurile sociale, dintre locuitori și instituții etc. Spicuim din cele patru volume în speță câta fragmente grăitoare în sensul celor afirmate: în 1662, Eustratie Dabija voievod, apoi în 1666, Gheorghe Duca voievod fac multe înlesniri în rândul târgoveților Hușilor, scutindu-i de dări (camănă, jold, cai de olac, podvoade și alte angherii”, „desiatin(ă) de stupi”, „de vin și de dijmă de pâine și de ceară”) pe câțiva poslușnici ai Episcopiei, pe „un cojocar, un croitor, curălar, meserciu, butnar, olar și un ciubotar”, „pe „doi preoți și un diacon” și, de asemenea, „o cârciumă mare sau două mici și un meserciu (...) ce sunt de treaba Ep(i)sc(o)piei de Huși”; în 1793 – incitarea la răzmeriță a ȝiganilor de către căpitanul Cărăiman, urmată de aducerea la Episcopia Hușilor a cinci sălașe de ȝigani (fierari și căldărari) „cu tot cu rodul lor ce s-a mai naște de acum” dați la schimb de către vistiernicul Scarlat / Scărlătăchi Sturza; între anii 1819-1823 – disputa pentru hotărnicia dintre răzeșii din Tătărăni și Episcopia Hușilor în care intră în joc și soarta moșiei Broșteni; în 1847 a avut loc un incendiu foarte mare în Huși, după cum reiese dintr-o listă a „imobilelor din Huși mistuite de incendiu” care înregistrează 250 de „acareturi” (case și dughene) distruse; actul din 29 noiembrie 1852, adresat episcopului Meletie Istrati, prin care frații Iamandi donează casele lor „pentru ospital în Huș(i)”; „hărăzirea” încă din 1854 a unui fond de 500000 de lei „pentru înființarea unui ospital în orașul Hușii” de către Dimitrie Castroian, dar neachitate încă în 1862; la 10 februarie 1857, un fost neguțator ajuns în mare nevoie, cere preasfințitului Meletie Istrati să-i „slobozească” o carte de învoire care să-i dea dreptul să cerșească „de pe la creștinii ce mă cunosc”; în 1858 se inițiază un plan de urbanism ce prevedea: modernizarea ulițelor din orașul Huși, șoseluirea pentru facilitarea comerțului cu partea de sud a Basarabiei (revenită la Moldova în 1856), prefacerea / construirea dughenelor cu coloane și construirea din nou a acareturilor din piatră și cu stâlpi; la 15 iulie 1864, locuitorii „suburbiului Răești din orașul Huși” înaintează o cerere cu „cincizeci și două de iscălituri” către Comitetul Școlilor pentru înființarea „școlii a III-a în suburbia noastră”.

Multe informații din conținutul tezaurului documentar „întocmit” de istoricul Costin Clit pot fi descoperite de urmașii de azi ai acelei lumi de acum câteva secole în urmă. Numai să izbândească imboldul, curiozitatea și dragostea pentru istoria locurilor și destinul înaintașilor din zona Hușilor.

(Lina CODREANU)

Delia Muntean, *Călătorind prin vremi cu Olga Tokarczuk*, traducere în limba engleză: Zorin Diaconescu, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2020, 152 pagini.



Laureată, în 2018, a Premiului Nobel, scriitoarea de origine polonă Olga Tokarczuk reprezintă o valoare singulară, urmând conaționalilor săi, Henryk Sienkiewicz, Wladyslaw Reymont, Czeslaw Milosz, Wistawa Szymborska. „Imaginația narativă”, „traversarea granițelor drept forme de viață” se adaugă încercării ei curajoase de a se autodefini într-un climat problematic al culturii universale. Numeroasele scrieri (proză, versuri, eseuri) se organizează precum valorile arhitecturale ale artei sacre: o catedrală apuseană își are cele mai sigure temelii într-o biserică din catacombe. Doamna prof. dr. Delia Muntean propune un eseu exemplar despre universul operei doamnei Olga Tokarczuk, cercetând principalele proze din paradigma altor valori ale postmodernismului european. Scrisul autentic reprezintă, după părerea noastră, nu numai un dar spiritual, ci și un „act martiric”. În anii formării sale, doamna Olga Tokarczuk s-a întâlnit cu semnele „perfecționării și nemărginirii lucrării divine”: La început, Dumnezeu a creat lumea dintr-o literă frântă. Din semnul fisurat, trupul s-a scurs ca sângele, impunând un urcuș al sfințeniei: de la „finitudinea lui Adam” – la „hotarele neliniștilor” din prezentul atât de relativ. Părintele Sofronie Saharov spunea că dincolo de materialitate există sfințenie. Personalitate profund spirituală, doamna dr. Delia Muntean demonstrează, prin analiza condensată a scrierilor laureatei Nobel, că

imaneța valorilor „materiale” poate fi dirijată, prin talent și prin har, către transcendent.

„Pe parcursul călătoriei spre vârful muntelui (acolo unde Moise a primit Tablele Legii), eroii romanului *Călătoria oamenilor Cărții* învață să descifreze Cartea Naturii / a Lumii (Liber Mundi), încredințați că – scrisă fiind tot de Dumnezeu – această carte reprezintă un spațiu coerent, având o rânduială anume, ce respinge haosul...”

În rânduială (termen de excelență morală folosit de Mitropolitul Bartolomeu al Clujului), „fiecare personaj se apropie (sau nu) de miezul lucrurilor”. Doamna Delia Muntean selectează asemenea fapte: cavalerul d'Albi, latifundiarul Popielski, medicul Delabranche, alchimistul De Chevillon, o curtezană de Marais. În legătură cu acest ultim personaj, se fac referiri la Sf. Maria Magdalena. Mai aproape de condiția acelei tinere ar fi fost loc pentru un cuvânt despre Sf. Maria Egipteanca. Există carate nebănuite ale sufletului. Lipsit de grai, dar așteptând Cuvântul, Gauche, om de ajutor într-o mănăstire de maici, va ajunge, printr-o smerită nădejde, la strigătul de învingător. Acest episod prilejuiește doamnei Olga Tokarczuk o frază excepțională (tradusă cu har, precum întregul eseu, de dl. profesor Zorin Diaconescu): „Mai bine să înțelegi limba vântului de iarnă și să auzi țipătul dureros al semințelor ce plesnesc în sol primăvara, decât să luneci pe suprafața înțelepciunii literele (...) Pentru el, cuvintele erau sufletul lucrurilor.” (traducere din limba polonă de Constantin Geambașu) „Better to understand the language of the winter wind and hear the painful scream of the seeds that burst into the soil in the spring than to be slipping on the surface of the wisdom of the letters (...) For him, words were the soul of things.”

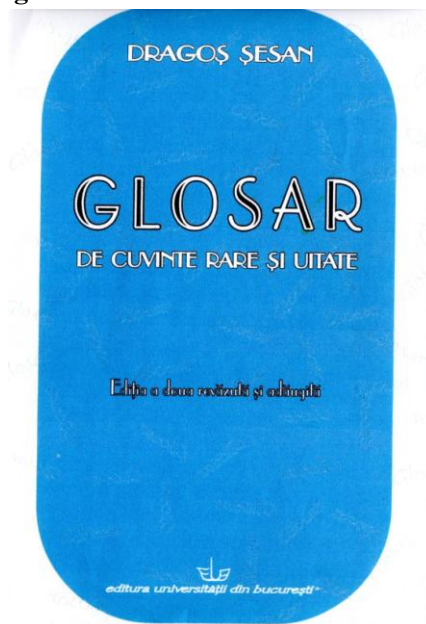
În romanul *Străveacul și alte vremi*, în spiritul (fast) al tradiției naratologice, fiecare personaj „vine” cu vremea sa. Chiar și atunci când se ilustrează „desprinderea de corporalitate”, știm că trupul poate apărea ca o temniță a sufletului. Kloska „întrupează ideea de Celălalt”. Oarecum surprinzătoare este ipoteza ubicuității divine: „oamenii care I-au atribuit permanența lui Dumnezeu, în felul acesta au pierdut puterea de a-L înțelege...” Așa cum au fost comentate de doamna profesor dr. Delia Muntean, scrierile laureatei Nobel apar ca răspunsuri sensibile la trei întrebări: „Cum trebuie să trăiești?”, „Ce să faci?”, „Ce să nu faci?”. Cititorul reține răspunsurile senectului Popielski (rătăcit într-un „univers paralel”), ale pribegilor din metro, ale Annuskăi. Îl întâlnim filosofând și pe românul Cioran „în calitate de Cioran” (cum îl definea profesorul Ion Vartic în urmă cu un sfert de veac). În memoria noastră afectivă a rămas o replică a sa: „Nu sunt prea tânăr fiindcă sunt dincolo de vârstă.” Pentru noi (umil scrib orbit de o lume de clarvăzători), remarcabile sunt secvențele în care exegeza academică demonstrează că reședința spirituală a doamnei Olga Tokarczuk este cartea.

Însemnările de față se apropie prin spirit de un prezent care a fost, cum scria un poet uitat. Aici citim: „Clipești și deja e întuneric...” În forfota (acum-pandeică) a lumilor apare „teama de Celălalt”, care sporește tulburarea sufletească din *Ultimele povestiri*...

În urmă cu mulți ani am ajuns în Polonia, la Wrocław, orașul agreat de laureata Nobel. Cineva m-a invitat la o partidă de șah care se desfășura pe o platformă uriașă, într-un parc. Duceam „la înaintare” câte un pion la fel de greu ca un cal de lemn. Îmi apăram regina (de aceeași esență) de intențiile vreunui „nebun” al adversarului, desigur, un republican convins. Foșneau, mi se pare, niște arbori septentrionali. Nu bănuiam că, peste o vreme, voi deveni (cu numele, desigur) un Visător ca în proza doamnei Olga, adică un aducător neînsemnat de cărți...

(Virgil Nistru ȚIGĂNUȘ)

Dragoș Șesan, *Glosar de cuvinte rare și uitate*, Editura Universității din București, 2019, 232 pagini.



Scria, într-o vară mai liniștită, dl. Sorin Lavric: „Spiritul intră în lume precum fulgerul despicând norii, iar esența omului este de a fi o prelungire a acestui spirit.” Întreaga operă a prof. dr. Dragoș Șesan confirmă această aserțiune. În descendența unei familii de mari cărturari cernăuțeni, strălucit absolvent al universității clujene, doctorul în filologie Dragoș Șesan a înzestrat bibliotecile de prestigiu cu lucrări de paleografie și arhivistică (între care se află patru volume ale

Catalogului manuscriselor românești din Arhivele Naționale), genealogii, cursuri universitare, hagiografii. Poliglosia este probată de traduceri ale unor scrieri de valoare din literatura europeană. În noua sa carte (operă lexicografică dar și pledoarie pentru lectura corectă a semnelor și sensurilor deschise spre transfigurare încă din cele mai îndepărtate timpuri) distingem un spirit profund cu o mare capacitate de sinteză. Dacă ne este îngăduit, am răsfrânge asupra acestor valori de adâncime titlul unei la fel de valoroase lucrări a compozitorului Octavian Nemescu - „Stările timpului și ale spațiului”. Acest nou *Glosar* ilustrează, de asemenea, principiul echilibrului. Într-o construcție anterioară (din 2012), termenii erau distribuiți pe capitole de probleme. Urmând ordinea alfabetică și îmbogățind baza de date, noul *Glosar* definește un senect orizont spiritual; este o poveste savantă despre vechea limbă română. Dl. Dragoș Șesan aduce pe masa de lucru a literatorilor „evloghia” românei vechi. Nu e nepotrivit ca timpul cronologic să primească însemnele timpului liric. Vă propunem o asemenea perspectivă.

În vremea cronicarului Ion Neculce, încă neagresată de noile ideologii, se practica, protocronic, un „adăușag” („bir plătit în afara dărilor obișnuite”). În Transilvania, „acăul” stabilea obligația iobagului față de stăpânul său. Un „câștiu” reprezenta, în Muntenia, o rată („parte scadentă dintr-o datorie”) iar un „cearac” - „factura” pentru ceea ce reprezenta, acum câteva veacuri, lumina. Nu au lipsit nicicând „zlobii”, „făcătorii de rele” cărora, se pare, nu li se „compensa” niciun disconfort. Se practica (timpul verbului este alunecos) barbaria răpirii copiilor „agemoglani”. La rele duceau de multe ori „ahtinamele” (înțelegerile dintre turci și ruși), care de care mai „necredaș”, cum le spunea mitropolitul-poet Dosoftei.

În atenția specialiștilor în ... mediu: se fura și pe-atunci chereșteaua („ahșap”). Munca la negru? Se „aiardiseau” profitabil „calfe pentru lucru”.

Sacerdoții cereau însă bună rânduială, măsură, omenie. „Pavățașii” nu admiteau abateri de la morală; era, desigur, bine ca oamenii să stea în „aleș” (la pândă). Obsesia feluritelor înnoiri („aluat”) nu se afla prea departe de „alenie” (dușmănie) și nici de „alogisie” (încurcarea limbilor). Noroc de acel vrednic „castrofilax” (paznic de cetate) care, aflat în „burgiu” (turn), observa apropierea vrășmașului de lângă „bran” (un miez de pădure). Mai la vale, în sat, un „cârgi” (pândar) dotat cu un „chiulug” (măciucă) le asigura pacea „botoșarilor” (păstorilor) care, potrivit unei tradiții probabil neacceptată de „corectitudinea” diurnă, dădeau dovadă de „bunie”, de bunătate. Oamenii comunicau eficient și prin scris. Poșta, oarecum rapidă, era asigurată de un „caraculac” (curier) fără „crimlidon” (bacșiș), el probând că nu este un „carotor” (înșelător). Așa se știa în lume. Altfel, aflați fără

„oboseală” în ospete locală, nediscriminații iniceri pretindeau un dar - „bacșiș” (mărimea nu mai conta!), adică un „dilșe-kirasi” („dar de drum”; bani ceruți de la acel românaș pe care-l „onoraseră” fiindu-i oaspeți). Nu știm dacă cererile în căsătorie erau dublate de mielisme, receptate și astăzi prin cluburi, fără „distanțare fizică”, care au tot însoțit „diumurlucul” (propunerea nupțială a mirelui).

În *Glosarul* d-lui Dragoș Șesan primim o înștiințare („donesenie”) despre alte „fapte diverse” ale altor vremuri: „hrăpărie” (jaf), „margilomie” (șiretenie), Pe atunci, aceste substantive preferau însă numărul singular. Altfel, se ajungea, fără „scutul” dregătorilor din Divan, la „henghiar” (paznicul temniței). Oamenii se fereau „a se lechendisii” (a se rușina, a se compromite). Nu-și lăsau, ca astăzi, „țarina în părăsire” („mânzătură”). Credeau în cele sfinte, dar erau atenți și la „molniac” (prezicătorul prin fulgere). În *Codicele Voronețean* se scrie despre un corăbier („năftic”). Frumos acest nume poetic. În alte hrisoave apar și alte îndeletniciri: un furnizor de corăbii („reizic”), vrednicii slujbași ai școlilor, rugători și schivnici („remetic”). Era prețuită „Hristoitia” (conținând norme de bună cuviință). Se asculta o muzică cu fior bizantin interpretată la „samvică” (o harfă triunghiulară) sau la „goida” (un instrument asemănător cu chitara).

Pe lângă spinii vieții și ai câmpului, natura românească era „adornată” (împodobită) cu „vartic” (trandafir), cu flori de „calem” (trestie mirositoare), „crocus” (brândușă galbenă) și „untariță”; dar și cu brazi, stejari, plop, paltini visători în vecinătatea unui „jârlip” (șuvoi de apă)...

În toate acestea, pulsează „noema” (sensurile mai înalte ascunse în lucruri) sub veghea lui „enosis” (menit unității și libertății). Atunci au plăsmuit poezii Văcărești verbul „a circira” (a fremăta) întreținând dialogul dintre rostirea expresivă și apăsarea timpurilor.

Am îndrăzni să spunem că aproape fiecare element al acestui „glosar de cuvinte rare și uitate” are o vultur epică: *povestește* și *se povestește*. Prin lucrarea sa, dl. dr. Dragoș Șesan coboară în timp spre a spori (în prezentul aproape babilonic) misterul „cerului înstelat deasupra noastră” confirmând o teză a regretatului profesor Al. Husar: „trecutul nu e numai o pârgie a viitorului, ci însăși materia organică a timpului în care operează prezentul.”

(Virgil Nistru ȚIGĂNUȘ)

Liviu Iulian Cocei, *SimpliCitate: meditații sentențioase*, Editura Muzeului de Istorie Galați, 2020, 112 pagini.



„Drumul către înțelegere și adevăr trece prin noi înșine”. Această simpliCitate cu care începe lucrarea lui Liviu Cocei poate fi luat ca *motto* al filosofiei practice propuse de tânărul universitar gălățean. În fond, meditațiile sentențioase sunt adevăruri personale și personalizate, construcții propoziționale subiective, autentice, care nu pot fi puse la îndoială, în măsura în care niciun adevăr al experienței nu poate fi validat obiectiv. Propozițiile cărții, simple sentințe exprimate în cheie ironică, sunt valide doar în sistemul de referință al autorului însuși. Este ca și cum, scriind această carte, Liviu Cocei a făcut un fel de pact cu cititorul că nu îi va spune decât adevărul propriu, fără să pretindă să-l implice în asumțiile realizate. Asistăm astfel la o gândire-eveniment, ce se desfășoară în registrul moral al unei subtile (auto)ironii, ce nu încearcă să convingă auditoriul și nici să îl atragă către o anumită filosofie; este o gândire ce „survine”, auto-referențială, anti-sistemică și autodevoratoare în trasa ironiei.

Ar putea fi numită „frivolă” o astfel de încercare de a face filosofie, dacă înțelegem „frivolitatea” ca o absență a unui scop paideumatic. Însă, chiar și fără un scop, meditațiile autorului trimit către un anumit model de gândire, educă oamenii să transforme filosofia într-un mod de a privi lumea, fără să o reducă la caducitatea unor scheme mentale preconceptuate. Ca urmare, stilul aforistic adoptat de autor este o filosofie, atât timp cât fragmentul, gândirea anti-sistemică pot să lase în urmă un anumit sentiment, o stare, o dispoziție. Poate că acesta e și rolul filosofiei practice

adoptate de autor: chiar dacă ea nu trimite către o realitate în sine, chiar dacă nu își propune să atingă un scop, să aducă idei noi sau să impună anumite concepții, reușește totuși să devină o consistentă perspectivă de a scoate în evidență, prin intermediul filosofiei, simplitatea lucrurilor din spatele complexității.

În acest punct, ajungem la una dintre premisele fundamentale ale lucrării lui Liviu Cocei: complexitatea realității se reduce la simplitatea acesteia. Paradoxul izomorfismului complexitate-simplitate poate fi conciliat prin filosofie. Adoptând un stil voit lapidar, ironic și concis, autorul transformă filosofia în ceea ce ar fi sperat Wittgenstein să devină: o modalitate de a exprima în termeni simpli și clari o realitate căreia îi putem găsi simplitatea. Reducând-o la un limbaj ironic, realitatea nu se mai supune conceptelor tari: ea devine o mundaneitate reductibilă doar experiențelor personale, un imanentism ușor preluat de limbaj. Deposедarea de caracterul transcendent, „reificarea” realității se produce instantaneu, natural, fără efort, cu luciditate și calm. Multe dintre meditații trimit către stoicism, despre care se spune că sunt întemeietorii filosofiei practice. Altele au un ecou nietzscheean, mai ales acele sentințe cu intertitluri, favoritele filosofului „eternei reîntoarceri”. Oricum ar fi construite însă, propozițiile autorului regândesc locuri comune („Nu putem trăi fiecare zi ca și cum ar fi ultima (...) Să trăim fiecare zi ca și cum ar fi cea dintâi.”, p. 51), fiind mai degrabă o serie de exerciții de antrenament pentru vigilența gândirii, tot timpul preluând sensuri, reconstruind semnificații din sensurile date și valorizând experiența personală ca filtru de interpretare a realității.

Cartea poate fi citită și ca un scurt tratat de ironologie. De altfel, în cartea de debut, *Surâsul lui Momus*, Liviu I. Cocei ne prevenise că filosofia practică de tânăru ironist este împotriva seriozității. Aceasta nu înseamnă totuși că nu se poate vorbi serios despre ironie. Dimpotrivă, filosoful ironic nu trebuie să cadă în capcana banalizării ironiei; „a fi spiritual tot timpul, cu orice preț, tinde să transforme orice dezbateră sau discurs într-o comedie ratată”, ne avertizează autorul (p. 42). Nu întâmplător, Socrate, Kierkegaard, Nietzsche, maeștrii, sunt mai mereu puși în contrapunct cu mult mai „serioși” stoici. De altfel, credem că nu ne hazardăm prea mult atunci când așezăm lucrarea lui Liviu Cocei în siajul filosofiei stoice, nu neapărat ca înțelepciune de viață, ci, mai ales, ca motive și orientări ale gândirii. Autorul schițează astfel o etică stoică sau poate cinică, în care se cultivă virtuți cum ar fi răbdarea, absența temerilor, stăpânirea emoțiilor. Ca și Zenon, Marcus Aurelius sau Epictet, autorul nostru pare a fi convins de faptul că, prin judecată și raționament just, emoțiile ajung să fie depășite. Pentru a scăpa de temeri, este de ajuns să le stăpânești prin gândire: „În momentul în care aduci în discuție anumite anxietăți sau scrii despre propriile frici sau frustrări începi deja să nu te mai temi.” (p. 81). Și totuși, nu practicarea virtuților este rostul filosofiei practice, ci, mai degrabă, „transformarea temerilor în dileme etice sau epistemologice cu care să poți trăi” (p. 81). Aici stoicul ne părăsește. Odată cu apariția „dilemelor” etice intrăm în sfera consilierii filosofice, unde ghizi ne sunt Lou Marinoff, Jules Evans, Jess Flemming

sau Robert Woolfolk. Evident este că maestrul absolut al filo-terapeutului rămâne Socrate, primul care transformă filosofia într-un mod de viață.

Revenind asupra ironiei – adevărata „metodă” de interpretare a realității – trebuie spus că autorul pledează pentru utilizarea acesteia „cu măsură”, cu înțelepciune. Este bine și „filosofic” să porți o discuție în spectrul ironic, dar fără ca aceasta să se transforme în sarcasm sau cinism. Ironia este un instrument al gândirii filosofice, subversivă față de sistem și exclusiv îndreptată împotriva ideilor, nu a oamenilor. Ea nu poate fi decât „centripetă, ivindu-se aproape întotdeauna de la periferie înspre centru, de la cei care critică sistemul social și lumea politiciei” (p. 108). Dacă este folosită de reprezentanții sistemului, ea tinde să devină superfluă, să se transforme în nedreptate și în instrument de discriminare. Ironia este deja o manifestare de autoritate, de aceea ea nu poate fi folosită de cei care dețin puterea politică. A fi ironic devine o virtute doar a celor care reușesc să se ridice, prin gândire, la înălțimea ideilor, de unde contemplă slăbiciunile omenești, le atacă și încearcă să le schimbe. De aceea, ea nu trebuie practică decât de filosofi sau de indivizii cu gândire activă, în nume personal, și nu în ultimă instanță, ca autoironie, în sensul întoarcerii către sine, ca scop al oricărei filosofii practice. O întoarcere totuși dificilă, dacă ținem cont de faptul că exercițiile de ironie sunt deconstrucții permanente ale Eu-lui, indicii ale unei prezențe a Eu-lui văzute mai degrabă ca absență a subiectului cunoscător. „Știu că nu știu nimic” rămâne instanța supremă a ironologului, marca autenticității unei gândiri post-moderniste, ce nu oferă temeieri ultime, ci doar eterne întrebări și dileme. Din această perspectivă, a unui post-adevăr structuralist, către care trimite ironia filosofică, lepădarea de maeștrii vechi este una necesară. Noii învățători, profesori de ironologie, ar putea fi Michel Foucault, Wayne Booth, dar și regizorul Woody Allen sau extraordinarul personaj ironist al fraților Coen, Marele Lebowski. Sigur, ironia nu se învață, este mai degrabă un stil de gândire, disponibilitatea de „a scoate limba”, și în sensul filosofiei lui Lev Șestov.

Cartea lui Liviu Iulian Cocei este, la o primă impresie, o filosofie a „onestității”, o declarație de sinceritate, ca marcă absolută a unei gândiri libere, autentice. Să nu uităm și de titlul cărții, ce face trimitere către simplitate, dar și, în cheie ironică, înspre limbajul filosofic. Așa cum consideră și A.G. Secară în prefața cărții, meditațiile sentencioase ale lui Liviu Cocei sunt ele însele supuse jocului ironiei, fără voința autorului (sau poate cu voința acestuia, cine știe?), mai ales dacă ne gândim că detașarea de filosofie, reducerea la simplitate, reprezintă de fapt o întoarcere la rădăcinile acesteia, adică la ceea ce are ea mai complex. În același sens poate fi înțeleasă și meditația autorului: „*Simplicitatea* nu presupune a trăi într-o sărăcie cruntă, a judeca numai în alb și negru sau a face abstracție de complexitatea vieții. Valoarea simplității constă în capacitatea de a discerne între ceea ce este necesar și ceea ce este artificiu. Apelul la simplitate reprezintă invitația de a te reîntoarce prin cunoaștere către propriul sine” (p. 25). Nimic mai mult!

(Bogdan SILION)

DANUBIUS

Revista Muzeului de Istorie Galați

Orice corespondență se va trimite pe adresa:

MUZEUL DE ISTORIE PAUL PALTANEA

Str. Al. I. Cuza, nr. 80

800010 Galați - ROMÂNIA

Tel. (40) 236-41.24.08

Fax. (40) 236-46.07.97

www.migl.ro

www.revistadanubius.ro

E-mail: revistadanubius@gmail.com

DANUBIUS

XXXVIII
2020

a journal of historical and cultural studies

CONTRIBUTORS:

Costel ILIE

Adrian-Ionuț ADAMESCU

Tudor MANDACHE

Andreea Loredana PARNIC

Paul CIOBOTARU

Angela SIMALCSIK

Andrei MIHAI

Alexandra GEREĂ

Alexandru MICU

Costin CLIT

Ihor MAKARUK

Volodymyr KLAPCUK

Natliia TOKAR

Larysa FILORETOVA

Mariana-Delia POHRIB

Taras VINTSKOVSKYI

Valentin BODEA

Mykola MYKHAILUTSA

George ENACHE

Cristian-Dragoș CĂLDĂRARU

Silviu LUPAȘCU

Ovidiu Cristian NEDU

Costel CIOANCĂ

Raluca Cristina DRAGOMIR

Corneliu MORARU

Lina CODREANU

Virgil Nistru ȚIGĂNUȘ

Bogdan SILION

ISSN 1220 – 5052

EISSN 2392 – 7992

www.revistadanubius.ro